

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

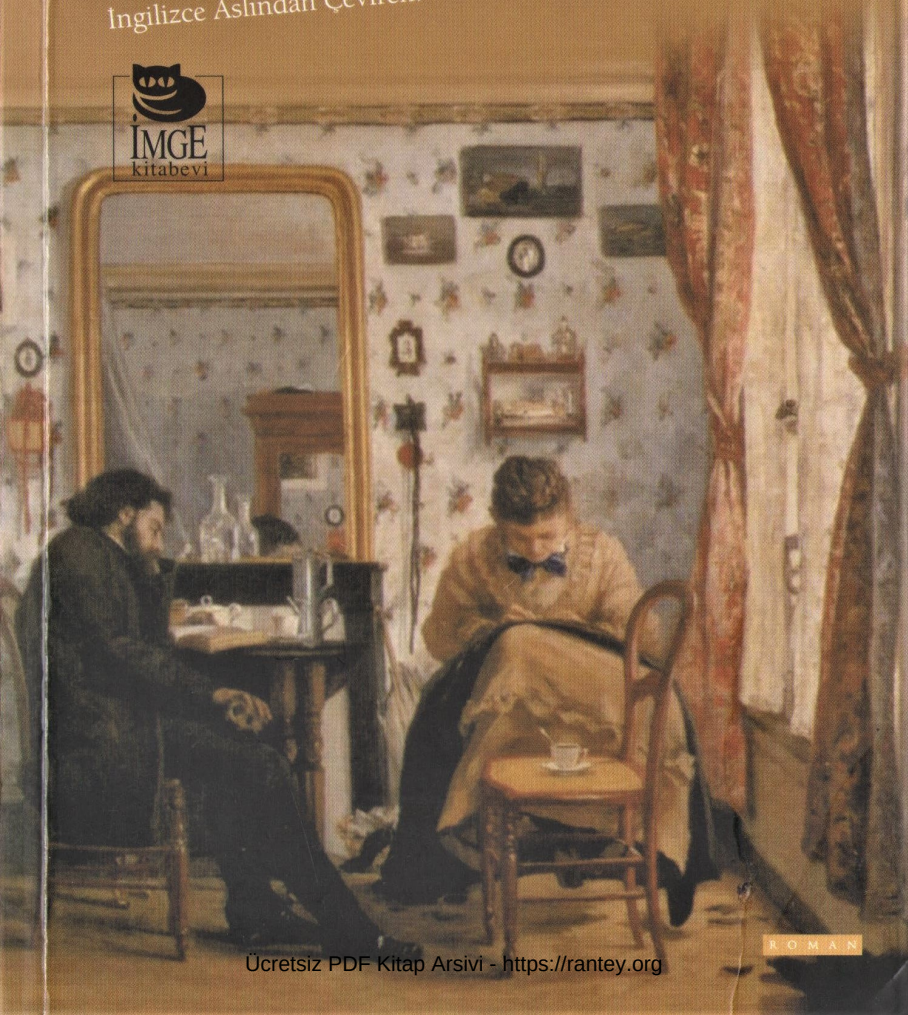
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

d. h. lawrence

oğullar ve sevgililer

İngilizce Aslından Çeviren: Nihal Yeğınobalı

ROMAN

David Herbert Lawrence, 1885'te Nottingham'da doğdu. Babası kömür madenlerinde işçiydi. Çocukluğu bu kasabanın fakir halkı arasında geçti. Annesinin gayretile okudu, öğretmen oldu. Felsefe, tarih üzerine birçok kitap okudu; hayatını insanları anlamak, yaşama hâkim olan unsurları bulmaya adanmıştı. *The Rainbow (Gökkuşağı)* Lawrence'nin kanuni takibata uğrayan ilk romanıdır. Bu eser "ahlâka aykırı" olduğu ileri sürülerek yasaklandı. Bu, yazarın sanat hayatında uğradığı ilk darbe oldu. *Lady Chatterley'in Sevgilisi* de yine bu anlaşılama yüzünden aynı hükme uğradı. Lawrence, hakkındaki bu yanlış hükümlere, daha kuvvetli eserler ortaya koyarak karşılık verdi. Bugün gelmiş geçmiş yazarların en büyüklerinden biri olarak kabul ediliyor. Ancak Lawrence bunu göremedi. 1930'da, kırk beş yaşında, çok sıkıntılı bir hayat sürmekte olduğu küçük bir Fransız kasabasında öldü. Mezar taşına, kendi vasiyeti üzerine, adı, doğduğu, öldüğü yıllardan başka sadece bir Sfenks resmi kazınmıştır.

Lawrence'nin Eserlerinden Bazıları:

- *Beyaz Tavus* (1911)
- *Oğullar ve Sevgililer* (1913, Imge Kitabevi Yayınları, 2011)
- *Prusyalı Subay ve Diğer Öyküler* (1914, Imge Kitabevi Yayınları, çıkıyor)
- *Gökkuşağı* (1915, Can Yayınları, 1990)
- *Âşık Kadınlar* (1916, Can Yayınları, 2009)
- *Lady Chatterley'in Sevgilisi* (1928, Yapı Kredi Yayınları, 2004)

Nihal Yeğinobalı, Manisa'da doğdu. Orta ve lise öğrenimini Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde tamamladıktan sonra çeviri yapmaya başladı. *Genç Kızlar* adlı ilk romanı ise Vincent Ewing takma adıyla 1950'de yayımlandı. Daha sonra Amerika'ya gitti. New York Eyalet Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gördü. Yurda döndükten sonra çeviri yapmaya devam etti. Charles Dickens, Jane Austen, Manuel Puig ve Iris Murdoch gibi tanınmış yazarların çevirmeni olarak tanındı. Yeğinobalı, sayısız klasik ve çağdaş edebiyatçıyı, romanları ve öyküleriyile dilimize kazandıran usta bir çevirmen olduğu gibi, kendi eseri olan beş romanı ve bir de anı kitabı vardır.

Yeğinobalı'nın Eserleri:

- *Mazi Kalbimde Bir Yaradır* (Roman)
- *Genç Kızlar* (Roman)
- *Sitem* (Roman)
- *Belki Defne* (Roman)
- *Cumhuriyet Çocuğu* (Anı)
- *Gazel* (Roman)
- *Nasrettin Hoca* (çıkıyor)

Yeğınobalı'nın İmge Kitabevi Yayınları'ndaki çevirileri:

- *İsfahan'dan İstanbul'a Hacı Baba'nın Maceraları* (İmge Kitabevi Yayınları, 2006)
- *Gurur Dünyası* (İmge Kitabevi Yayınları, 2006)
- *Kül ve Ateş* (İmge Kitabevi Yayınları, 2007, 2008, 2010)
- *Şu Bizim Hortlak* (İmge Kitabevi Yayınları, 2007)
- *Oz Büyücüsü, Zümrüt Kent* (İmge Kitabevi Yayınları, 2007)
- *Alis Harikalar Diyarında* (İmge Kitabevi Yayınları, 2007)
- *Alis Aynanın İçinde* (İmge Kitabevi Yayınları, 2008)
- *Masallar* (İmge Kitabevi Yayınları, 2009)
- *Oğullar ve Sevgililer* (İmge Kitabevi Yayınları, 2011)
- *Pinokyo* (İmge Kitabevi Yayınları, 2011)

İmge Kitabevi Yayınları

Ankara / Kızılay
Konur Sokak No: 17
Tel: (312) 419 46 10 - 419 46 11
Faks: (312) 425 29 87
E-Posta: imge@imge.com.tr

İstanbul / Taksim
İstiklal Cad. Zambak Sok. No: 2/4
Tel: (212) 249 34 79
Faks: (212) 249 35 79
E-Posta: imge@imge.com.tr

Genel Dağıtım

Ankara / Kızılay
Konur Sokak No: 17
Tel: (312) 417 50 95 - 417 50 96
Faks: (312) 425 65 32
E-Posta: imge@imge.com.tr

İstanbul / Cağaloğlu
Ankara Caddesi No: 45/A
Tel: (212) 527 40 57
Faks: (212) 527 41 45
E-Posta: imge@imge.com.tr

D. H. Lawrence

Oğullar ve Sevgililer

İngilizce Aslından Çeviren: Nihal Yeginobalı

İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 978-975-533-638-1

Özgün Adı
Sons and Lovers

© İmge Kitabevi Yayınları, 2011

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Temmuz 2011

Editör
Nafer Ermiş

Kapak
Duysal Yaşar

Dizgi
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Ivedik Organize Matbaacılar Sitesi
558. Sok. No: 28 Yenimahalle-Ankara
Tel: (312) 395 25 80-83 • Faks: 395 25 84
www.pelinofset.com.tr

İ m g e K i t a b e v i
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10-11 • Faks: (312) 425 65 32
İnternet: imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

D. H. Lawrence

LAWRENCE, “devrinde anlaşılamamış dehalar”dan biriydi. Pek kalender ruhlu olmadığı için de, bunun acısını çok derinden duymuştu. Kendisini eleştiren enter-nasyonalistlerin söylediklerine, yazdıklarına tam bir sanatçıya yakışırcaasına, yalnız birbirinden güzel eserler meydana getirerek karşılık veriyor, duygularını, düşüncelerini ise ancak ahabplarına yazdığı mektuplarda ortaya koymak fırsatını buluyordu. Bunlardan birinde, kendisini en iyi anlatan sözlerini okuyoruz:

“Benim düsturum kendim için sanattır. Yazmak istersem yazarım, yazmak istemezsem yazmam. Asıl mesele, insanın içinden gelen isteğe en uygun biçimi bulmasıdır. Bence bir eser, öpüşme gibi, arzusunun mahsulüdür.” Böylece, “Ben benim, sen de sen,” diyen Lawrence dünyada herkes için ayrı ayrı gerçekler olduğuna inanmıştı. Onun için yalnız “ölüm büyük bir gerçeğin mü-

hürü” idi. “Ölüm hem benim, hem senin gerçeğindir,” diyordu.

Lawrence sanatına merkez olarak kendisini alırken bir bakıma "insan"ı almış oluyordu ama içine kapanık bir şair gibi insanlardan, çevresinden kendine doğru gelmiyor, kendisinden insanlara, çevresine doğru gidiyordu. Ona göre, “Kimse kendinden başka bir konu üzerinde yazamaz”. O, bu sözüyle bir yazarın kendi gördüklerinin, duyduklarının çerçevesi içinde kalması gerektiğini söylemek istiyordu. “Bir roman yazmak muhayyile için maceraya çıkmaktır,” diyordu. Lawrence bu maceraya kendi bildikleriyle, duyduklarıyla çıkmak yolunu tutmuştu. Onun bütün romanları kendi hayatının romanlaştırılmış halidir, diyebiliriz. Bununla beraber, başkalarını, çevresindekileri de gözden uzak tutmuyordu, çünkü ona göre, “insan olmayınca roman yazılamaz”.

Lawrence, böylece, sanatta yeni bir şiir arıyordu. Bu aradığını insanın şuur-altı dünyasında buldu. Hepimizin hayatına çevremizden, düşüncelerimizden başka bir de içimizdeki gizli alemin hâkim olduğunu, Freud’dan haberi olmadan keşfetmişti. (Freud’un nazariyelerini öğrendikten sonra kendi düşünceleriyle onunkileri ölçüştürmek üzere *Psycho-analysis and Subconscience* ve *The Fantasies of Unconscience* adlı eserlerini yazmıştır.)

İçten gelme tam bir sanat eserinin, üzerinde fazla uğraşmadan çıkacağına inanmış olduğu için, yazdıklarını hemen hemen hiç düzeltmez, düzeltemezdi. Yazdığını beğenmezse oturur yeni baştan yazardı.

Lawrence’ın felsefesini şöyle özetleyebiliriz: Maddi varlık ruha değil, ruh maddi varlığa uymalıdır. Çünkü “ölümsüzlüğün yolu isteklerin yerine getirilmesindedir.

... Tanrı, içimde istek olarak yaşar.” O, maddenin şiirine değer veriyordu. Bakın ne diyor:

“Marinetti, ‘Bir çelik parçasının sağlamlığı başlı başına çok önemli bir konudur. Onun zerrelerinin korkutucu bir şekilde birleşmesi, mermiye karşı dayanması; böyle bir demir parçasının kızgınlığı, bir kadının kahkahasından, gözyaşından daha çok heyecan vericidir; derken ne demek istediğini anlıyorum ama demirin kızgınlığıyla bir kadın kahkahasını birbirine aykırı görmek bence bir sanatçı için gülünçtür. Çünkü kadının gülüşünde bizi çeken şey, bir çeliğin zerrelerinde ya da kızınca aldığı halde bizi çeken şeyin aynıdır: İkisinde de beni çeken şey kuvvettir.

“Kadının ne duyduğu ilgilendirmez beni; çünkü duygu bir benliğe bağlı bir şeydir. Ben sadece kadının ne olduğuna bakarım.”

LAWRENCE’TA AŞK

Lawrence’ın eserlerinde cinsiyet konusunu öne almasını anlayamayanlar onu çok yerdiler. İşte bu bakımdan o, yaşadığı çağda anlaşılamayan bir yazar oldu. Onun yanlış anlaşılması, aşkı alışılmış süslü çevresi dışında, kadını yüksek anlamının ardındaki öteki benliğiyle görmesinden ileri gelmiştir.

Lawrence aşk konusunu, tersine, herkesten daha yüksek, daha bedii anlamıyla görmüş, aşkta insana hâkim olan şuur-altı duygularını bütün şiiriyle kavramasını bilmiştir.

Kendisini anlamayan çevrelerde onu, “Hani şu, kadın düşmanı romancı mı?” diye anarlardı. Lawrence ise “Bir şey yaratmak için muhakkak bir erkekle bir kadın gerekir,” diyen adamdı. Diyordu ki:

“Arkamda bir kadın olmadıkça benim bir şey yapmama imkân yoktur. Böchlın mı, yoksa başka biri mi hani, kahvede arkasını duvara vermeden oturamazmı? Onun gibi, ben de arkamda bir kadın olmadıkça şu dünyada oturmaya korkuyorum. ... Sevdiğim bir kadın benim bilinmezlik dünyasıyla temasını sağlar; kadın olmazsa ben bu bilinmezlik dünyasında kaybolurum.”

David Herbert Lawrence 1885'te Nottingham'da doğdu. Babası kömür madenlerinde işçiydi. Çocukluğu bu kasabanın fakir halkı arasında geçti. Annesinin gayretiyle okudu, öğretmen oldu. Çok içli bir delikanlıydı, kafası da boyuna işler, yeni görüşler, yeni felsefeler arardı. Felsefe, tarih üzerine birçok kitap okudu; kendini insanları anlamak, hayata hâkim olan unsurları bulmak işine verdi.

Bu düşüncelerle, incelemelerle kafası olgunlaştıktan sonra yazılar yazmaya başladı. İlk romanı olan *White Peacock (Beyaz Tavus)* 1911'de çıktı, pek ilgi toplamadı. Onu asıl 1913'te çıkan *Sons and Lovers (Oğullar ve Sevgililer)* tanıttı. Çok değişik bir konuyu yepyeni bir üslupla işleyen bu harikulâde romanın yazarı her yandan ilgi topladı.

Lawrence'nin 1915'te çıkan *The Rainbow (Gökkuşığı)* onun kanuni takibata uğrayan ilk romanıdır. Bu eser “ahlâka aykırı” olduğu ileri sürülerek yasak edildi. Bu, yazarın sanat hayatında ilk uğradığı darbe oldu. Maksudı yepyeni bir şiir yaratmakken kendisine böyle bir suç kondurulması onu çok üzmüştü. 1928'de çıkan

Lady Chatterley's Lover (Lady Chatterley'in Sevgilisi) de yine bu anlaşılamayış yüzünden aynı hükme uğradı.

Lawrence, hakkındaki bu yanlış hükümlere, ancak birbirinden daha kuvvetli eserler ortaya koymakla karşılık veriyordu. Yermelerden yılmadı, yanlış hükümlerden korkmadı, seçtiği sanat yolunda yürümeye baktı. Bugün onu gelmiş geçmiş yazarların en büyüklerinden biri olarak kabul eden edebiyat dünyası, o yanlış hükümleri çoktan bozmuş bulunuyor. Ne yazık ki bunu Lawrence kendisi göremedi.

1930'da, kırk beş yaşında, çok sıkıntılı bir hayat sürmekte olduğu küçük bir Fransız kasabasında öldü. Mezar taşına, kendi vasiyeti üzerine, adı, doğduğu, öldüğü yıllardan başka sadece bir Sfenks resmi kazınmıştır. Lawrence bununla, belki de, herkese birtakım şeyler soran, cevabı bilemeyenleri de öldürüp yiyen o Korku Babası'nın sorularına kurban gittiğini, yani şu dünyanın muammasını bir türlü çözemediğini anlatmak istemiştir.

V. G.

Birinci Bölüm

I

MORELLERİN İLK EVLİLİK YILLARI

YOKUŞDİBİ Mahallesi, Cehennem Sıraevleri'nin yerini aldı. Cehennem Sıraevleri, Yeşilbayır Yolu'ndaki derenin kıyısına kurulmuş, saz damlı bir sıra küçük köy evine verilmiş olan addır. Bir kaç çayır ötedeki kömür madenlerinde çalışan işçiler burada otururlardı. Dere, ufak çaptaki maden ocaklarından hemen hemen hiç kirlenmezsiniz, ağaçlar altından akardı. Maden ocaklarındaki kömürleri yukarıya, bir dolap çevresinde yorgun argın dönen merkepler çıkarırdı. Çepeçevre her yer bu tür ocaklarla beneklenmişti. Bunların kimileri ta Kral II. Charles zamanından kalmaydı. Ocaklardaki bir avuç işçiyle merkepler karıncalar gibi yerin altına inerler, mısır tarlalarıyla çayırların arasında tuhaf kömür tümsekleri, küçük küçük kara benekli yamalar oluştururlardı. Bu işçilerin

oturdıkları küme küme, sıra sıra evler de, yöredeki seyreker birkaç çiftlik ve diğer evlerle birleşerek Bestwood Köyü'nü meydana getirirdi.

Derken bundan bir altmış yıl kadar önce* yörede ani bir değişiklik yaşandı. Finans şirketlerinin büyük işletmeleri o ufak çaptaki maden ocaklarını ortadan kaldırdı. Nottinghamshire, Derbyshire dolaylarındaki büyük demir ve kömür damarları keşfedilmişti. Carston, Waite ve Ortakları meydana çıktı. Yaygın ve coşkun bir heyecan dalgası arasında zamanın başbakanı Lord Palmerstone ilk büyük maden ocağını açtı. Ocak, Sherwood Ormanı'nın** yanı başındaydı. İşte bu sıralarda, yıllar boyunca eskidikçe adı da kötüye çıkmış olan Cehennem Sıraevleri yandı ve ortalık adamakıllı temizlendi.

Carston, Waite ve Ortakları, iyi iş tutturmuş olduklarını keşfederek çevredeki tüm ormanlık vadilere de el uzatmışlardı. Çok geçmeden altı adet büyük ocak açtılar. Bu altı maden ocağı yerin üzerinde altı tane siyah düğme gibi duruyordu. Bunları birbirine bağlayan bir de ince, zincir kement vardı: Demiryolu.

Takım takım maden işçisini barındırmak için şirket önce, "Dört Köşeler" denilen mahalleleri kurdu. Bunlar Bestwood yamacında büyük, dört köşeli bloklardı. Daha sonra da ırmak vadisinde, Cehennem Sıraevlerinin yerine Yokuşdibi Mahallesi kuruldu. Mahalle, altı blokta oluşuyordu; her blokta on iki ev vardı. Evler sağlam, derli topluydu. Bakınca çiçekli önbahçeler, düzgün pencereler, küçük sundurma ve bahçe çitleri görülebilirdi. Gel gelelim evlerin dıştan görünüşüydü bu: İşçi eşlerinin kullanmadıkları konuk odalarının cepheden görü-

* Kitabın yayın tarihi, 1913 (ç.n.).

** Robinhood'la arkadaşlarının ormanı (ç.n.).

nüşü. Evlerin arkaları birbirine bakardı; evin asıl yaşan-
nan odası olan mutfak da arkadaydı; pasaklı bir bahçey-
le çöp çukurlarına açılırdı. Çöp çukurlarının arasında
da, üstünde çocukların oynayıp kadınların çene çaldığı,
erkeklerin sigara tüttürdüğü arka yol uzanırdı. İşte böy-
le, çok özenilerek kurulmuş olan ve dıştan bakınca öy-
lesine güzel görünen Yokuşdibi Mahallesi'nin yaşam ko-
şulları aslında pek hoş sayılmazdı; çünkü mahalle sakin-
lerinin çoğu zamanını ister istemez mutfakta geçiyordu
ve mutfaklar da o murdar çöp çukurlarına bakıyordu.

Bayan Morel bu mahalleye taşınmayı pek isteme-
mişti. O sırada Yokuşdibi on iki yaşındaydı ve şimdiden
eskimeye başlamıştı. Ne var ki Morellerin durumu an-
cak burada oturmaya yetiyordu. En üst sıralardan birin-
de, en uçtaki evi tutmuşlardı. Böylece yalnızca bir yan-
larında bir komşu, öbür yanlarındaysa ikinci bir küçük
bahçe vardı. Uç evlerden birinde oturmak, evin kadını-
na, orta evlerdeki kadınların arasında bir tür ayrıcalık
sağlıyordu çünkü kirası da haftada beş şilin yerine beş-
buçuk şilindi. Gel gelelim bu üstünlük bile genç Mrs.
Morel'i pek avutamıyordu.

Otuz bir yaşında, sekiz yıllık evliydi. Yapıca ince,
nahif, hal ve tavır olarak da kararlı, azimli olan, ufarak
sayılacak bir kadındı. Mahallenin öteki kadınlarıyla sen-
li benli olmaktan kaçınıyordu. Taşındıkları zaman aylar-
dan temmuzdu ve o, eylülde üçüncü çocuğunu bekli-
yordu. Kocasını maden işçisiydi.

Yani evlerine taşınalı anca üç hafta olmuştu ki pa-
nayır açıldı. Kocasının tatil yapıp panayırda gününü gün
edeceğinden Mrs. Morel'in hiç kuşkusu yoktu. Nitekim
Morel, panayırın açıldığı pazartesi sabahı erkenden çı-
kıp gitti. İki çocuk da son derece heyecanlıydılar. Yedi

yaşındaki William kahvaltıdan hemen sonra panayır yerinde dolaşmaya gitti. Beş yaşındaki kız, Annie de, öğle-yeye kadar, “Ben de gideceğim!” diye sızlandı durdu. Mrs. Morel işlerini yapıyordu. Komşularını henüz iyi tanımadığı için çocuğunu emanet edecek kimsesi yoktu. Onu, öğle yemeğinden sonra kendisi götüreceğine söz verdi.

William saat yarımında çıkageldi. Biraz Danimarkalı ya da Norveçli havası taşıyan, sarı saçlı, çilli, kıpırdak bir çocuktü. Başında kasketi, koşarak içeri girdi.

“Yemeğimi yiyebilir miyim, anne?” diye bağıarak sordu. “Saat bir buçukta başlıyormuş da. Adam öyle diyor.”

Annesi, “Yemeğin hazırlanır hazırlanmaz yiyebilirsin,” diye yanıtladı.

William öfke dolu mavi gözlerini annesine dikerek, “Daha hazır değil mi?” diye bağırdı. “Öyleyse ben de yemedem giderim.”

“Hiç de öyle bir şey yapamazsın. Beş dakikada olur. Daha saat yarım.”

Çocuk yarı bağıırıp yarı ağlayarak, “Başlayacaklar ama!” dedi.

“Başlarlarsa ölmezsin ya! Hem saat daha yarım. Tam tamına bir saatin var.”

Çocuk acele acele sofrayı kurmaya başladı; sonra hemen yemeğe oturdular. Kızarmış hamurla reçel yedikleri sırada oğlan ansızın yerinden fırladı, sonra birden taş kesilmiş gibi kalakaldı. Uzaktan bir atlıkarınca dolabının ince zırlıtısı ve bir borazan sesi geliyordu. William dudakları titreyerek annesine baktı.

“Ben dedim sana!” diyerek kasketini almak için konsola doğru seğırtti.

“Hamurunu eline al. Saat daha biri beş geçiyor. Demek ki sana yanlış söylemişler. Paranı da almadın!”

Anne bunların hepsini bir solukta, bağırarak söylemişti. Son derece acı bir düş kırıklığına uğramış olan çocuk dönüp parasını aldı, sonra hiç bir şey demeden çıkıp gitti.

Annie, “Ben de gideceğim! Ben de gideceğim!” diye ağlamaya başlamıştı.

“Gideceksin ya, işte! Zırlak mıymıntı, sen de!”

Az sonra kızın elinden tutmuş, yüksek çitin gölgesinden yokuş yukarı tırmanıyordu. Tarlalarda samanlar biçilmiş, davarlar sapları yemeye salınmış; hava sıcak, dingindi.

Mrs. Morel panayırı beğenmedi. İki tane atlıkarınca vardı; biri buharla işliyor, öbürünü bir kısırak döndürüyordu. Üç laterna çalışıyor, arada silah sesleri duyuluyordu; hindistan cevizi satan adamın çingırağının kulak patlatan gürültüsü ve dürbünle resim gösteren kadının tiz bağırışı ortalığı tutmuştu.

Mrs. Morel oğlunun, Aslan Wallace pavyonunun önündeki resimleri hayran hayran seyretmekte olduğunu gördü. Bu, bir zenciye öldürmüş, iki beyazı da sakat bırakmış olan ünlü bir aslandı. Mrs. Morel oğlunun keyfini bozmayarak Annie’ye bir çubuk macunlu şeker sardırmaya gitti. Biraz sonra William gelip annesinin önünde durdu. Heyecandan kıpır kıpırdı.

“Aşkolsun, geleceğini hiç söylemedin bana! Ne çok şey var, değil mi? Şu aslan üç adam öldürmüş, iki onluğumu harcadım bile, bak ne kazandım!” Cebinden, üstleri pembe gül resimli iki yumurta fincanı çıkardı. “Hani bilyeleri deliğe soktuğun yer var ya, orada kazandım bunları. Hem ikisini de tek seferde. Üstlerinde yaban gülleri var, bak, bunları seçtim.”

Annesi oğlunun bunları, ona vermek için kazanmış olduğunu anlamıştı; hoşnuttu.

“Hm... gerçekten de güzelmış,” dedi.

“Sen tutar mısın? Ben kırarım diye korkuyorum da.”

Şimdi annesi gelmişti ya, çocuk heyecanını bastıramaz olmuştu. Panayır yerini gezdirdi ona, her şeyi gösterdi. Dürbünlü yerde genç anne gösterilen resimleri bir öykü kurgulayarak anlattıkça William büyülenmiş gibi dinledi. Onun yanından ayrılmıyordu. Küçük çocukların anneleri konusunda duydukları övünçle göğsü kabarak ona sokulmuş, geziyordu. Küçük siyah şapkası, siyah peleriniyle annesi, panayırdaki öbür kadınların hepsinden daha kibar görünüyordu; hanımefendiler gibi. Tanıdıklara rasladıkça gülümsüyordu.

Mrs. Morel yorulduğu zaman oğluna, “Sen ne zaman eve geliyorsun?” diye sordu. “Şimdi mi, daha sonra mı?”

Çocuk, gücenmişbir yüzle, “Hemen gidiyor musun?” diye ünledi.

“Hemen ne demek? Saatin dört olduğunu sen bilmiyorsan bile ben biliyorum.”

Çocuk, “Hemen şimdi gitmenin ne gereği var sanki?” diye yakındı.

“Sen istemezsen gelme; kal.”

Anne, kızını elinden tutmuş, ağır ağır uzaklaşırken oğlu onun ardından bakakalmıştı. Onu bırakmak yüreğini paramparça ediyordu ama panayır yerinden de ayrılamıyordu.

Kadın, Ay ve Yıldızlar Birahanesi’nin önündeki meydanlıktan geçerken bağrıışan erkek sesleri duydu, bira kokusu aldı; kocasının da herhalde içeride olduğunu düşünerek adımlarını biraz sıkılaştırdı.

Saat altı buçuk sularında oğlu eve döndü. Yorgundu şimdi, biraz benzi soluk, biraz keyfi kaçmış. Kendisi ayırında değildi ama annesini yalnız başına eve gönderdiği, onunla birlikte dönmediği için keyfi kaçmıştı. Annesi gittikten sonra panayırın tadı tuzu kalmamıştı.

“Babam geldi mi?” diye sordu.

“Yok,” dedi annesi.

“Ay ve Yıldızlar’da garsonluk yapıyor. Penceredeki o delikli, kara tenekeden bakıp gördüm. Kolları sıvalıydı.”

Anne kısaca, “Ya!” dedi. “Beş parası yok. Fazlalıkları geç, gündeliğini bile alırsa ne mutlu ona!”

Ortalık kararıp da elindeki dikişi göremez olunca kalktı, kapıya çıktı. Dört bir yanını dolduran heyecan ünlemleri, tatil gününün huzursuzluğu, sonunda onun kanına da geçmiş gibiydi. Yan bahçeye çıktı. Kadınlar panayırdan dönmekteydi, çocuklarının kucaklarında yeşil ayaklı beyaz kuzular, ya da tahta atlar... Ara sıra, sallana sallana bir erkek geçiyordu, içkiden yıkılırcasına. Arada da evine bağlı bir kocanın, çoluk çocuğuyla birlikte, uslu uslu döndüğü de görülüyordu. Ama kadınlarla çocuklar çoğunlukla yalnızdılar. Panayıra gitmemiş olan annelerse gitgide çöken alacakaranlıkta, ara yol köşelerinde, kollarını beyaz mutfak önlüklerinin altına devşirmiş, çene çalmaktaydılar.

Mrs. Morel tek başınaydı ama o, buna alıştı. Görünüşe göre evi barkı güvende, rahattı. Oysa karnındaki çocuğun yükü onu perişan ediyordu. Dünya, sefil bir yer gibi görünüyordu gözüne, öyle bir yer ki içinde artık başkaca hiç bir şeyin olup biteceği, hiç bir şeyin değişeceği yoktu; hiç değilse William büyüyünceye değin, kendisi için bu sıkıntıya katlanmaktan başka yapacak

bir şey yoktu artık. Çocukları büyüyünceye değin dişini sıkılmaktan başka yapabileceği hiç bir şey yoktu. Şu çocuklar! Bu üçüncü çocuğu yapmanın hiç sırası değildi; bu çocuğu yapmayı hiç istememişti. Baba ise birahanelerde garsonluk yapıyor, bir yandan da, çatlayasınca, zıkkımlanıyordu. Kadın ondan nefret ediyor, iğreniyordu; ama ne çare ki onun eline bakıyordu. Şu üçüncü çocuk fazlaydı artık, iyice gereksizdi. William'la Annie'nin hatırı olmasa kendisi çoktan bıkmış, usanmıştı bu didinmeden. Yoksulluktan, yaşamın şu çirkinliğinden, adiliğinden.

Ön bahçeye çıktı. Kendini taşımak zor geliyordu ama içerilerde de duramıyordu ki! Sıcak onu boğuyor, geleceğe baktıkça içine, diri diri toprağa gömülmüş gibi bir duygu doluyordu. Ön bahçe, çitle çevrili, küçük bir dörtgenden başka bir şey değildi. Kadın orada durdu, çiçeklerin kokusuyla, gitgide solan akşamın güzelliğiyle kendi kendini yatıştırmaya çalıştı. Yukarıda, gökyüzündeki ışıklar birer yürek gibi vuruyor, nabız gibi atıyordu. Tarlaların üstündeki aydınlık hızla kaybolmaktaydı; yeryüzü, çitler, hendekler, buram buram alacakaranlık tutmeye başladı. Karanlık çöktükçe tepelerin başlarında bir kızılık belirir oldu. Kızılığın içinden panayır yerinin, şimdi hafiflemiş şamatası yansıyor.

Arada, hendekler arasındaki yolun yarattığı karanlık tünelin içinden, yalpalayarak eve dönen bir erkek geliyordu. Genç bir adam yolun dik tarafında bir koşu tutturdu, sonra olanca hızıyla bir çite çarptı. Mrs. Morel'in bedeninden bir ürperti geçti. Adam ağız dolusu söverek ayağa kalktı ama sövgüsünde biraz da, çit sanki onu bilerek incitmek istemiş gibi acınası bir çaresizlik vardı.

Mrs. Morel içinden, acaba yaşamın akışı hiç mi değişmeyecek, diye sorarak içeri girdi. Yanıtın, "Hayır,"

olduğunu artık anlamaya başlıyordu. Genç kızlığındaki benliğinden öylesine uzaklardaydı ki şimdi! Yokuşdibi Mahallesi'ndeki bu arka bahçede kendini taşıyamayarak dolaşan bu kadının, on yıl önce Sheerness'teki dalgakıran üzerinde hafifcecik koşan o kızla aynı insan olduğuna inanası gelmedi.

“BENİM ne ilişğim var bütün bunlarla?” dedi kendi kendine. “Benim ne işim var bütün bu olup bitenlerle? Hatta şu karnımda taşıdığım çocukla? Bütün bu işler olup biterken kimse BEN'i hesaba katmıyor, sanki!”

Kimi zaman yaşam kişiyi alıp götürür, bedenini kendi yönünde sürükler, tarihçesini yazar tamamlar da, gene de sahici değildir sanki, asılsızdır; kişiyi yazılıp bozulmuş, üstü karalanmış gibi bırakıverir.

Mrs. Morel, “Bekliyorum,” dedi kendi kendine. “Bekliyorum ama beklediğim, asla gelmeyecek olan bir şey.”

Sonra mutfığı topladı, lambayı yaktı, ateşi tazeledi, ertesi gün yıkanacak çamaşırları ayırıp suya bastı. Sonra gene oturup eline dikişini aldı. Uzayan saatler boyunca iğnesi düzenli bir ritimle yanıp sönerek kumaşa girip çıktı. Arada iç geçiriyor, rahatlamak için oturduğu yerde biraz kıpırdanıyordu. Ve durmadan, çocukların hatırı için, elindekiyle nasıl en iyi şekilde yetinebileceğini düşünüyordu.

Saat on bir buçukta kocası eve döndü. Kara bıyığının yukarısında yanakları kıpkırmızı, pek de parlaktı. Hafifçe sallanıyordu. Kendi kendisinden hoşnuttu.

Koyu bir İrlanda ağzıyla, “Oh, oh, beni mi bekleyip durursun, güzel kız?” dedi. “Anthony'ye biraz yardım etmeye kaldım ama ne verdi, dersin? Tek bir çeyreklik! Üstüne tek bir metelik bile vermedi.”

Karısı kısaca, “Üstünü içtiğin biraya tutmuştur,” diye karşılık verdi.

“Değil, işte, yeminle, değil. İnan olsun çok az içtim bugün, pek az içtim.” Sonra adam sesini yumuşatarak, “Al, sana zencefilli çörek getirdim,” dedi, “çocuklara da bir hindistancevizi.” Zencefilli çöreği ve hindistancevizi masanın üstüne koydu; ceviz, kılı kılı bir nesneydi. “Ama senin ömründe hiç bir şeye teşekkür ettiğin görülmemiştir,” diye ekledi. “Öyle değil mi?”

Mrs. Morel, kocasının gönlü olsun diye cevizi aldı, sütlü olup olmadığını anlamak için salladı.

Morel, “İyidir, iyidir, emin olabilirsin,” dedi. “Bill Hodgkisson’dan aldım. ‘Bill be,’ dedim ona, ‘Bunların üçünü de yiyecek değilsin ya? İçlerinden bir tanesini benim küçümencecik kızımın oğluma vermez misin?’ dedim. O da, ‘Elbette veririm, oğlum Walter,’ dedi. ‘Hangisini gözün tutarsa al,’ dedi. Ben de cevizlerden birini alıp teşekkür ettim. Onun gözünün önünde tutup sallamak olmazdı elbet ama o, ‘Bak bakalım da en iyisini seç, Walter,’ dedi. Görüyorsun ya, iyi olduğunu bilip getirdim. İyi çocuktur, şu Bill Hodgkisson, neme gerek, iyi çocuktur.”

Mrs. Morel, “İnsanlar içkiliyken karşısındakine canını bile verir,” dedi. “Bill sarhoşmuştur, sen de sarhoşsun.”

Morel, “Yok canım, sen de, küçük maskara kaltak!” dedi. “Kimmiş sarhoş olan, söyle bakalım bana!” Bütün gün Ay ve Yıldızlar’da çalışmak keyfini iyice yerine getirmiş gibi, yaşamından son derece hoşnut bir hali vardı. Gevezelik etmeyi sürdürdü.

Çok yorgun olan, onun çenesinden de gına getiren karısı ilk fırsatta gidip yattı. O hâlâ ocaktaki ateşi eşeliyordu.

Mrs. Morel iyi, köklü, orta halli bir kasaba ailesinden gelmeydi. İç savaşta bağımsızlıktan yana savaşmış

olan, dantel yapımcısı büyük babası Coppard, Nottigham'daki çok sayıda dantel tüccarının battığı yıllarda iflas etmişti. Babası George Coppard mühendisti; iri yarı, yakışıklı, dünyaya tepeden bakan bir adam. Mavi gözleri, sarışın teniyle övünürdü ama dürüstlüğüyle göğsü daha bile çok kabarırdı. Gertrude, yani Mrs. Morel, ufarak yapısı yönünden annesine çekmişse de, ateşli, gururlu, boyun eğmez mizacını Coppardlardan almıştı.

Yoksulluğu George Coppard'ın ruhunu karartmış, onu yaşama küskün, sert bir adam yapmıştı. Sheerness'teki tersane çarkçılarının başındaydı. Gertrude onun ikinci kızıydı. Gerçi daha çok annesine düşküncü, annesini herkesten çok severdi ama gene de Coppardların o meydan okurcasına bakan duru mavi gözleri, o geniş alnı onda da vardı. Şakayı, mizahı seven yumuşak başlı, iyi yürekli annesine karşı babasının takındığı buyurgan tavra nasıl dış bilemediği hâlâ hatırlıydı. Sheerness'teki dalgakıranın üzerinden koşarak babasının teknesine gittiği de aklıdaydı. Tersanedeki adamların onu el üstünde tutup şımarttıklarını anımsıyordu çünkü ince yapılı, çok onurlu, küçük bir kızdı.

Sonra, öğretmen yardımcılığı yaptığı özel okuldaki o tuhaf, yaşlı kadın öğretmeni de anımsıyordu. Bu görevi nasıl da severek yapmıştı.

John Field'in armağanı olan İncil'i de hâlâ saklıyordu. On dokuz yaşındayken, kiliseden eve, John Field'la yürüyerek dönerdi. John Field varlıklı bir tüccarın oğluydu. Londra'da bir lisede okumuştı ve kendini ticaret hayatına adayacaktı. Gertrude, baba evinin arkasındaki asma çardağının altında oturup konuştukları bir eylül gününü, her zaman, şimdi bile, tüm ayrıntılarıyla gözünde canlandırabilirdi. Güneş, asma yapraklarının ara-

sından vurmuş, iki gencin üzerine, dantel bir şal gibi güzel benekler serpiştirmişti. Yapraklardan kimileri tertemiz sarı renkteydi, yassı sarı çiçekler gibi.

Bir ara John Field, “Sakın kımıldama!” diye ünlemişti. “Şu anda saçların!... Neye benzeteceğimi bilemiyorum bile! Bakır gibi, altın gibi parlak! Dövme bakır gibi kırmızı, güneşin vurduğu yerde de telleri altına benziyor. Bir de kestane rengi derler saçına! Hatta annen, sıçan rengi, bile diyor!”

Gertrude’un gözleri delikanlının pırıl pırıl yanan gözlerine değmişti ama yüzünün o dupduru ifadesi, içinden kabaran sevinci hemen hiç dışarı vurmuyordu. Biraz önceki konularına devam ederek, “Ama sen ticaret işlerini sevmediğini söylüyorsun,” dedi.

John Field ateşli bir sesle, “Sevmiyorum ya!” diye ünledi. “Nefret ediyorum.”

Gertrude, yarı yalvarırcasına, “Bana sorarsan sen aslında papaz olmak istiyorsun,” dedi.

“Öyle. Birinci sınıf bir vaiz olabileceğimi bilsem çok isterdim papaz olabilmeyi!”

Gertrude, sesi bir meydan okuyuşla çınlayarak, “Neden olmuyorsun öyleyse? NEDEN, neden olmuyorsun?” diye sordu. “BEN erkek olsam hiç bir şeye kulak asmazdım.” Başını dimdik tutuyordu.

Genç çocuk onun karşısında biraz çekingendi. “Babam öyle inatçı ki!” dedi. “Beni tüccar yapmayı aklına koymuş bir kez. Yapacak da, biliyorum.”

Gertrude, “Ama madem ki ERKEKSİN?” diye çemkirdi.

Delikanlı, yüzünü umarsız bir şaşkınlıkla buruşturarak, “Erkek olmakla her iş olup bitmiyor ki!” diye karşılık vermişti.

Şimdi, Yokuş Dibi'ndeki evinin işlerini yaparken Gertrude Morel, erkek olmanın ne demeye geldiğini biraz görüp öğrenmiş olduğu için, her işin erkek olmakla olup bitmediğini biliyordu.

Yirmi yaşındayken, sağlık nedenleri yüzünden Sheerness'ten ayrıldı. Babası Nottingham'dan emekli olmuştu. John da, babasının iflas etmesiyle, öğretmen olarak Norwood'a gitmişti. Gertrude ondan hiç haber alamadı. Ancak iki yıl sonra, kararlı bir soruşturma yapınca onun kırk yaşlarında, mal-mülk sahibi bir dul olan ev sahibiy-le evlendiğini öğrenmişti.

Gene de onun armağanı olan İncil'i hâlâ saklıyordu. Gerçi artık onu gözünde... Yani onun ne olup ne olamayacağını çok iyi kestirebiliyordu. Buna karşın onun armağanını saklıyor ve anısını kendi yüreğinde, kendi hatırı için sapasağlam, diri tutuyordu. Otuz beş yıl boyunca, ölünceye kadar onun adını anmadı.

Gertrude yirmi üç yaşındayken bir Noel eğlentisinde Erewash Vadisi'nden gelme genç bir adamla tanıştı. Walter Morel yirmi yedi yaşındaydı o zaman: Gürbüz yapılı, sıırım gibi bir genç erkek; pek de fiyakalıydı. Pırıl pırıl dalgalı kara saçları, ömründe kesmemiş olduğu dipdiri, kara bir sakalı vardı. Yanakları kırmızıydı ve pek sık, pek yürekten güldüğü için o ıslak, kırmızı dudakları hemen göze çarpıyordu. Pek az kula nasip olan bir şeye, dolgun, şakrak, çın çın öten bir gülüşe sahipti.

Gertrude Coppard onu büyülenmişcesine seyre dalmıştı. Genç adam renk ve yaşamla öyle dopdoluydu, sesi komik taklitlere öyle kolay kaçıyor, herkese karşı da öylesine candan ve samimiydi ki! Gertrude'un babasının da zengin bir mizah anlayışı vardı ama o hiciv, taşlama tarzıydı. Oysa bu genç adamın mizahı bambaşkay-

dı; fikir, zihin incelikleriyle ilgisi olmayan yumuşak, sıcacık, keyifli, maskaralık gibi bir şey.

Gertrude'un mizacıysa bunun tam tersiydi. Başkalarının konuşmasını dinlemekten büyük zevk alan, meraklı, havada kapıcı bir kafa yapısı vardı. Başkalarını konuşturmakta pek ustaydı. Fikir tartışmalarını sever, kendince aydın biri sayılırdı. En sevdiği şey okumuş kişilerle felsefe, din, siyaset konularında tartışmaktı. Buna çok sık fırsat bulamadığı için o da her zaman karşısındakileri, kendileri hakkında konuşturur ve bununla tatmin olurdu.

Yapı olarak ufarak, kırılğan görünümlüydü. Geniş bir alnı, demet demet, omuzlarına dökülen ipek, koyu kumral bukleleri vardı. Mavi gözlerinin bakışı dupduru, dürüst, sorgulayıcıydı. Coppardların o güzel ellerini almıştı. Her zaman sade giyinirdi. Lacivert ipekliden bir elbisesi vardı, boynuna gümüş pullu, tuhaf bir zincir takardı. Bu zincir, bir de ağır, burma altın bir broş onun tek ziynetiydi. Yirmi üç yaşında hâlâ tamamen masum, idealist, yürekten dindar ve çok güzel bir açık yüreklilikle doluydu.

Walter Morel onun karşısında eriyip gitti. Gertrude bu genç maden işçisinin gözünde gizem ve sihir dolu bir şeydi: Kibar bir hanımefendi! Konuştuğu zaman güney illerinin Walter'ın içini hazla ürperten şivesi ve İngilizcesiyle konuşuyordu.

Gertrude Coppard'ın gözleri genç işçinin üzerindeydi. Walter iyi dans ediyordu, dans etmek onun için doğal bir mutlulukmuş gibi... Büyük babası bir Fransız mültecisiydi, İngiltere'de, barlarda garsonluk yapan bir kızla evlenmişti, evlenmişse eğer. Gertrude genç işçinin dans edişini izlemekteydi. Walter'ın hareketlerinde iç-

ten ie bir coşku, bir kıvanç vardı ki ona büyük bir çekicilik kazandırıyor, yüzü de bedeninin ieğiydi sanki; dağınık siyah saçları, kırmızı yanaklarıyla. Hangi kızla dansederse etsin, o uzun boyuyla eğilip bakarken yüzünde o aynı candan gülüş... Gertrude onun gibi birini tanımamış olduğu için biraz gözleri kamaşmıştı. Gözünde babası, tüm erkeklerin timsaliydi. Gururlu, biraz karamsar ruhlı, yakışıklı, yönettiği kimselere sert, yakınlarına alaycı davranan George Coppard... Teoloji okumayı yeğleyen, dünyada Havari Paul'dan başka hiç bir kula karşı yakınlık duymayan ve bütün tensel zevkleri bilmezden gelen George Coppard, bu maden işçisinden çok başka bir insandı.

Gertrude da dansetmeyi kmserdi biraz. Bu beceriye karşı hiçbir zaman heves duymamış, en basit bir köy dansı bile ğrenmemişti. Babası gibi dar fikirliydi; püriten, seçici, idealist, sert ruhluydu. Bu yüzden, kendi yaşam özünün, ruh ve akıl baskısı yüzünden yalazlanmakta zorlanarak, için için tutuştuğu yerde bu geç erkeğin yağız teninden ışık gibi tüten canlılığın ışıltılı ve istekli yumuşaklığı gözüne olağanüstü görünmüştü; kendi erilemeyeceği bir şey gibi.

Walter geldi, onun önünde eğildi. Kızın içine, şarap imişcesine bir sıcaklık yayıldı. Geç adam onu okşarcasına, "Hadi, gel de bunu benimle yap," diye yalvardı. "Bu dans kolaydır, inan bana. Senin dans edişini görmek için lyorum."

Gertrude dans etmeyi bilmediğini ona daha önce söylemişti. Onun şimdi karşısında, tapınırcasına bir boyun eğişle duruşuna bakarak gülümsedi. Glmseyişi çok güzeldi. Geç adamın aklını öyle başından aldı ki her şeyi unutturdu.

Gertrude yumuşak sesle, “Yok, dans etmem ben,” dedi. Sözcükleri dupduru, sesi berraktı.

Genç adam ne yapacağını bilemiyordu ama çok zaman iç güdüsüyle, en doğru şeyi yapardı. Şimdi kızın yanına oturdu, büyük bir saygıyla ona doğru eğildi.

Kız, “Dansınızı kaçırmayın,” dedi kabahat bulurcasına.

“Yok, bu seferkini yapmak istemiyorum. Sevdiğim bir dans değil.”

“Ama beni bu dansa davet etmiştiniz.”

Walter onun sözlerine içten kahkahalarla güldü, “Bak bunu düşünemedim! Sen adamın fiyakasını nasıl da hemen bozuveriyorsun!”

Şimdi kısaca gülmek sırası Gertrude’daydı, “Fiyakanızın hiç de bozulmuş gibi bir hali yok, ama!”

Walter, “Ben doğuştan böyleyim, fiyakalı olmamak elimde değil!” diye biraz taşkınlıkla güldü.

Gertrude şaşkın, “Demek maden işçisisiniz,” dedi.

“Öyle. On yaşında indim ocağa.”

Gertrude ona şaşkınlıkla, üzüntüyle bakıyordu. “On yaşında ha? Çok zor gelmedi mi?”

“İnsan çabuk alışıyor. Fareler gibi yaşıyorsun, geceleri de, bakalım ne olup bitiyor diye yeryüzüne çıkıyorsun.”

Gertrude, “Sizi dinledikçe gözlerim kör oluyor sanki,” diye yüzünü buruşturdu.

Walter, “Köstebek gibi!” diye güldü. “Gerçekten de, kimi işçiler köstebeğe benzeyip çıkarlar.” Yüzünü köstebeklerin uzun burunlu, kör yüzüne benzeterек çevresini koklar gibi yaptı. “Sahi söylüyorum,” dedi, çocuksu, saf. “Bilemezsin ne hallere girerler! İzin ver bir gün seni indireyim ocağa da kendin gör.”

Gertrude irkilerek ona baktı. Bu, gözünün önünde birden açılıveren yepyeni bir yaşam yoluydu. Maden işçilerinin, yeraltında çalışarak akşamları ortaya çıkan yüzlerce işçinin yaşantısını görür gibi oldu. Walter Morel gözüne asil göründü o anda. Canını her gün tehlikeye atıyordu bu adam, hem de gülüp geçerekten. Genç kız kendini neredeyse hor görerek, neredeyse af dileyerek, saf bir alçak gönüllülükle baktı ona.

Walter, “İstemez misin?” diye sordu sıcak bir sevecenlikle. “Ama üstün başın herhalde kirlenir, ona göre...”

Gertrude ile şimdiye kadar hiç kimse böyle, köylü ağzıyla “sen” diye konuşmamıştı.

Ertesi yıl Noel zamanı evlendiler. Gertrude tam üç ay kusursuz bir mutluluk yaşadı. Altı ay da çok mutlu oldu.

Walter Morel yerel yeşilaycıların yeminini etmiş, rozetini taşıyordu. Zaten ömründe başka hiç bir şey olmasa gösterişçiydi. Oturdıkları evi Gertrude onun sanıyordu. Küçük ama kullanışlı bir evdi. Genç gelinin dürrüst ruhunu okşayan oturaklı eşyalarla pek güzel döşenmişti. Gerçi komşuları olan kadınlar ona bir hayli yabancıydı; Morel’in annesiyle kız kardeşleri de onun kibar, hanım hanımcık hallerini alayla karşılıyorlardı ama kocasıyla birlikte olduğu sürece genç kadın kendi kendine pekâlâ yaşayabilirdi.

Arada, aşk konuşmalarından usandığında kocasına ciddi olarak içini açmak istiyordu. Ne yazık ki onun kendisini saygıyla ama hiçbir şey anlamadan dinlediğini görüyordu. Bu onun kocasıyla daha derinlikli, daha incelikli yakınlık kurma girişimlerini baltaladı. İçine korku düşmeye başladı. Kocasını kimi akşamlar evde dura-

maz oluyordu. Gertrude baş başa olmalarının ona yeterli gelmediğini anladı. Walter evin içinde yapacak birtakım işler bulunca seviniyordu. Şaşılacak derecede becerikli bir adamdı. Elinden hemen her şeyi yapmak, onarmak geliyordu.

Gertrude bir gün, “Anneninki gibi ocak küreği istiyorum,” dedi. “Öyle küçük, öyle kullanışlı ki!”

Kocas, “Öyle mi kızcağızım, onu da nasılsa ben yaptım,” diye yanıtladı. “Sana da yapıvereyim bir tane.”

“Ne? Çelik o kürek!”

“Çelikse ne olmuş yani? Ben sana onun tıpkısı olmasa bile çok benzeri bir kürek yapacağım işte.”

Gertrude ne ortalığın dağılmasına aldırdı ne de çekiç gürültüsüne. Kocas bir şeylerle uğraşıyordu, mutluysa ya...

Evliliklerinin yedinci ayında bir gün, kocasının gezmelik takımının ceketini fırçalarken, iç cebinde bir takım kâğıtlar olduğunu fark etti; birden merak ederek kâğıtları çıkarıp okudu.

Morel, damatlığı olan bu takımı pek seyrek giyerdi; cebindeki kâğıtların ne olduğunu merak etmek de şimdiye dek karısının aklına gelmemişti. Evlerindeki mobilyanın faturalarıydı bunlar. Henüz hiçbirini ödenmemişti.

Geceleyin, kocası yemeğini yiyip yıkandıktan sonra Gertrude, “Baksana, bunları damatlık ceketinin cebinde buldum,” dedi. “Bu hesapları hâlâ kapamadın mı sen?”

“Yoo. Fırsat olmadı bir türlü.”

“Ama her şey ödendi, demiştin bana. Cumartesi günü Nottingham’a gideyim de ödeyeyim bari. Başkalarının koltuğunda oturup borcu kapanmamış masada yemek yemek hoşuma gitmez benim.”

Morel karşılık vermedi.

“Çek defterini bana verirsin, değil mi?”

“İstersen al çek defterimi de... hayrını gör, bakalım.”

Gertrude, “Ama ben senin...” diye söze başladı. Kocasısı ona düğünden sonra epey bir parası kaldığını söylemişti. Sonra genç kadın soru sormanın boşuna olduğunu anladı. Öfke ve kahırdan kaskatı kesildi.

Ertesi gün kaynanasını görmeye gitti.

“Mobilyaları Walter için siz almamış mıydınız?” diye sordu.

Yaşlı kadın ters ters, “Ben aldım ya,” diye yanıtladı.

“Peki, onlar için Walter kaç para verdi size?”

Kaynana bu soruya alınmış, kafası kızmaya başlamıştı. “Madem o kadar merak ediyorsun söyleyivereyim sana. Seksen pound!”

“Seksen pound ha? Ama daha kırk iki pound borcu var.”

“Varsa benim elimden ne gelir?”

“Ama nereye gitti bütün o para?”

“Ararsan faturaları bulursun herhalde. Onlardan başka bana da on pound borcu var, bizim düğün harcamalarımız için de altı pound .”

“Altı pound demek!”

Düğünü, o kadar ağır masraflara girerek kendi babası yaptıktan sonra Walter’ın ailesinin hiç gereği yokken oğullarının cebinden yiyip içmiş olmaları çok ağırına gitmişti.

“Ya evlerine ne kadar yatırdı?” diye sordu.

“Evleri mi? Hangi evlermiş onlar?”

Gertrude Morel dudaklarına kadar sapsarı kesildi. Kocasısı ona oturdukları evle yanındaki evin kendine ait olduğunu söylemişti.

“Bana oturduğumuz evin...” diye söze başladı.

“Benim evlerim onlar, ikisi de. Daha tam ödenmiş de değiller. İpotek borçlarını ödeyebilmek için göbeğim çatlıyor.”

Gertrude şimdi sapsarı kesilmiş, ses çıkarmadan oturuyordu. O dakikada babası olup çıkmıştı.

Soğuk soğuk, “Öyleyse bizim size kira vermemiz gerek,” dedi.

Kaynana, “Walter veriyor zaten,” diye karşılık verdi.

Gertrude, “Ne kadar veriyor?” diye sordu.

Kaynanası öflkeyle, “Altı buçuk şilin,” diye yanıtladı.

Eve göre çoktu bu kira. Gertrude başını dimdik kaldırıp gözlerini tam karşısına dikmişti.

Yaşlı kadın düşmanca bir tavırla, “Ne mutlu sana!” dedi. “Geçim derdini üstünden çekip alan bir kocan var.”

Gelini hiç ses çıkarmadı. Sonradan kocasına da pek bir şey söylemedi ama ona karşı olan tutumu değişmişti artık. O gururlu, onurlu ruhunun bir köşesi donup bilirlenerek taş kesilmişti sanki.

Ekim geldi, sonbahar başladı. Gertrude’un aklı Noel’deydi. Bir önceki Noel’de Walter’la tanışmış, geçen Noel’de evlenmişti, bu Noel’de ondan çocuğu olacaktı.

Ekim ayında bir gün dip komşusu, “Siz dans etmiyorsunuz, öyle değil mi?” diye sordu.

Bütün dillerde, Bestwood’daki Kiremit ve Çini Bira-hanesi’nde açılacak olan dans okulunun lafı dolaşıyordu.

Gertrude, “Hayır, dans etmeye hiç bir zaman merakım olmadı,” diye yanıtladı.

“Gerçekten mi? Sizin efendiyle evlenmiş olmanız tuhaf, doğrusu. Sizin efendi güzel dans etmesiyle ünlüdür.”

Gertrude, “Ün kazanmış olduğunu bilmiyordum,” diye güldü.

“Öyledir ama! Madenciler Kulübü’ndeki dans okulunu beş yıldan fazla o işletti.”

“Sahi mi?”

“Sahi ya,” Kadın meydan okurcasına bir tavır takınmıştı. “Hem de her salı, perşembe, cumartesi dolup taşardı orası. Pek cümbüşlüymüş, denilenlere bakılacak olursa.”

Bunlar Gertrude’u kahreden şeylerdi, hem de sık sık oluyordu. Kadınlar başlangıçta onu iğnelemekten zevk alıyorlardı; çünkü o, ister istemez onlardan daha yüksekti.

Kocası akşamları iş dönüşü gecikmeye başlamıştı.

Gertrude bir ara çamaşırcı kadına “Bu günlerde çok geç saatlere kadar çalışıyorlar, öyle değil mi?” dedi.

“Her zamankinden geç çalıştıklarını sanmıyorum ama Ellen’in barında bir kadeh yuvarlamaya kaldılar mı konuşmaya dalarlar, ondan sonra artık tamam! Evde yemekler buz gibi soğur gider. Ama onlara da zaten böylesi layık!”

“Ama Mr. Morel içki kullanmaz ki!”

Kadın çamaşırları kucağından bırakıp Mrs. Morel’e şöyle bir baktı. Sonra bir şey demeden gene işine koyuldu.

İlk oğlu doğduğunda Mrs. Morel çok hastalandı. Kocası üstüne titredi onun, özenle baktı; gene de kadın kendini çok yalnız, ailesinden pek uzakta hissetti. Artık kocasını kendine yakın hissetmediğinden onun varlığı yalnızlık duygusunu depreştirmeye neden oluyordu.

Doğan oğlan çocuğu önce çelimsiz, cılızdı ama çabucak serpilip gelişti. O koyu sarı bukleleri ve sonradan

duru bir kurşuniye dönecek olan lacivert gözleriyle çok güzel bir çocuktur. Annesi onu deliler gibi seviyordu. Ömründeki en acı, dayanılması en zor hayal kırıklığına uğradığı, yaşama olan güveninin sarsıldığı, ruhunun karanlık ve yalnızlıkla dolup taşıdığı bir sırada dünyaya gelmişti bu çocuk. Gertrude Morel oğluna öyle düşküncü ki kocası bunu kıskanmaya başladı.

Sonunda kadın kocasından tümüyle soğudu, onu hor görür oldu. Babadan yüz çevirip kendini oğula verdi. Kocasını onu ihmal etmeye başladı. Ev bark sahibi olmanın ilk büyüsu kaybolmuştu. Gertrude onda sebat diye bir şey olmadığını acı acı düşünüyordu. Walter Morel o an için yaşayan, hiçbir şeyde karar kılmayan bir adamdı. Dış görünüşünün altında hiçbir şey yoktu.

Karıyla koca arasında şimdi bir çekişme, bir mücadele başladı. Öyle korkunç, kanlı bir mücadele ki ancak ikisinden birinin ölümüyle sona erecekti. Gertrude kocasına sorumluluklarını idrak ettirmek, görevlerini yaptırtmak için çarpışıyordu. Gel gelelim Morel ondan bambaşka yaradılıştaydı. Bütünüyle duygusal, şehvetli bir mizacı vardı. Karısı onu ahlaklı, dindar yapmak istiyordu. Hayatı olduğu gibi görsün, kabul etsin istiyordu. Adam buna dayanamadı. Bu onu neredeyse zıvanadan çıkaracaktı.

Çocukları daha küçücükken babanın huysuzluğu öylesine aldı yürüdü ki yanına desturla varılır oldu. Çocuk azıcık bir mızıklansa adam kıyameti koparıyordu; çocuğun sesi biraz yüksek çıksa maden amelesinin o nasırlı elleri tokadı basıyordu.

O zaman Gertrude kocasından nefret ediyordu; günler günü nefret ediyordu. O da çıkıp içmeye gidiyordu. Ama onun yapıp ettikleri kadının umurunda bile

olmuyordu. Yalnız, kocası dönüp geldiği zaman onu istihzayla karşılıyordu, o kadar. Aralarındaki bu uzaklaşma yüzünden Morel de, bilerek, bilmeyerek, başka zaman yapmayacağı kabalıklarla karısını fena halde incitir olmuştı.

William bir yaşına basmıştı, anası onunla pek gururlanıyordu. Oğlancık o kadar güzeldi ki! Gerçi Gertrude'un parası yoktu ama oğlanın üstünü başını kız kardeşleri yapıyordu. Devekuşu tüyüyle süslü beyaz şapkası, beyaz paltosu, bukle bukle sarı saçlarıyla oğlu, annesinin yaşamının neşesiydi.

Bir pazar sabahı Gertrude yatakta yatmış, babayla oğulun alt kattaki konuşmalarını dinliyordu. Bir ara uyukladı. Sonra uyanıp aşağıya indiği zaman ocakta harıl harıl bir ateş yandığını gördü. Oda sıcacıktı, kahvaltı sofrası da, Morel'in becerebildiği kadar, kurulmuştu.

Ocak başındaki koltukta, biraz sinmiş, çekingen bir tavırla Morel oturuyordu. Bacaklarının arasında ise koyun gibi kırpılmış bir halde çocuk durmaktaydı. Kafası bir tuhaf, yuvarlacık meydana çıkmış; gözleri, biraz şaşkın, annesinde. Ocak önündeki halıya serilmiş duran gazetenin üzerinde de bir yığın hilal şeklinde saç bukle-si vardı; ateşin kızılımtırak ışığında bir sarı papatyanın uçuşmuş yaprakları gibi...

Gertrude taş kesilmişçesine durdu. Bu onun ilk çocuğuydu. Rengi kül gibi oldu. Konuşmadı.

Morel biraz ürkek bir gülüşle, "Nasıl buldun oğlunu?" diye sordu.

Gertrude iki yumruğunu da sıkıp kaldırarak onun üzerine yürüdü. Adam sindi.

Kadın, "Ah, seni gebertebilseydim!" dedi, "gebertebilseydim!"

Öfkeden nefesi tıkanmış, yumruklarını kaldırmış bir halde duruyordu.

Morel korkmuş bir sesle, “Oğlanı kız yapacak değil-sin ya,” diye söylenerek gözlerini onun bakışlarından kaçırmak için başını eğdi. Deminki gibi gülmeye, işi şa-kaya vurmaya yeltenmiyordu artık.

Ana, oğlunun ta dibinden, eğri büğrü kırılmış ka-fasına baktı. Elini uzattı, okşadı, sevdi onun başını.

“Ah, oğlum benim,” diye kekeledi.

Dudakları titriyordu. Yüzü ansızın buruştu, başını çocuğun omuzuna gömerek yürek parçalayıcı hıçkırık-larla ağladı. Kolay ağlayamayan, ağlamak erkekler gibi ağırına giden kadınlardandı. Hıçkırıkları içinden bir şey söküyormuşa benziyordu.

Morel dirseklerini dizine dayamış oturuyordu. Elle-rini öyle bir kenetlemişti ki kemiklerinin üstü bembeyaz kesilmişti. Bir darbe yemiş de sersemlemiş, soluğu ke-silmiş gibiydi. Gözleri ateşe dikiliydi.

Biraz sonra kadının ağlaması dindi. Çocuğu avuttu, sofrayı topladı. Ama üstünde oğlunun bukleleri duran gazeteyi ocak önündeki halının üzerinden almadı. Ağzı sımsıkı kapalı, hiç ses çıkarmadan evinin işini yapmaya koyuldu.

Morel'in de sesi soluğu çıkmıyordu. Perişan, sinmiş bir halde evin içinde süründü durdu, o gün yediği ye-mekler de zehir gibi geldi. Karısı ona gayet nazik davra-nıyor, olup bitenlerden hiç söz etmiyordu. Ama arala-rında bitirici bir şeyler geçmiş olduğunu Morel hissediyordu.

Sonradan Gertrude hislerine kapılmış olduğunu, ço-cuğun saçlarının eninde sonunda nasıl olsa kesileceğini söyledi. Sonunda kocasına, iyi ettin de berberlik görevi-

ni yaptın, diyecek kadar kendini toparladı. Ama pekâlâ biliyordu, kocası da pekâlâ biliyordu ki bu olay onun ruhunda muazzam bir sarsıntı meydana getirmişti. O saç sahnesini, ölünceye kadar, ömründe en fazla acı çektiği an olarak anımsayacaktı. Bu erkek anlayışsızlığı, kocasına karşı duyduğu sevginin can evini bir mızrak gibi deldi geçti.

Eskiden ona karşı ne denli şiddetle mücadele ederse etsin, kocası ona soğukluk gösterince gene üzülr, geri gelsin isterdi. Ama bundan sonra onun sevgisini de istememeye, onun için üzülmemeye başladı. Kocası bütünyle bir yabancıydı onun için... Bu sayede yaşamı biraz daha katlanılır bir hale geldi.

Gene de onunla hâlâ uğraşmayı sürdürüyordu. Çünkü çok sayıda püriten kuşağın mirası olan yüksek ahlak değerlerini hâlâ yitirmemişti. Şimdi dinsel bir güdü olup çıkmıştı bu, Gertrude kocası konusunda neredeyse fanatik davranıyordu; çünkü onu seviyordu ya da sevmişti. Kocası günah işlerse Gertrude eziyet ediyordu ona. Adam içki içer, yalan söylerse, arada maskaralık ya da hainlik ederse ahlak kırbacını onun sırtına hiç acımadan indiriyordu.

Ne yazık ki kocasının çok fazla zıttıydı. Onun “olabildiği” kadarıyla asla yetinmiyor, illa da “olabileceği” kadar olmasında diretiyordu. Böylece onu, olabileceğinden daha asil biri yapmaya çalıştıkça, tersine, mahvetti. Kendi de incindi bu arada, yaralandı ama değerini hiç yitirmedi. Hem sonra çocukları da onundu.

Morel biraz fazla içerdi ama öteki işçilerden fazla değil. Sonra, içtiği de hep bira olduğu için sağlık durumu hiçbir zaman içki yüzünden esaslı bir zarara uğramazdı.

En büyük hovardalığı hafta sonuydu. Her cuma, her cumartesi ve her pazar akşamı, “sepetleme” saatine kadar Miners’ Arms’ta otururdu. Pazartesi, Salı akşamları, saat ona doğru istemeye istemeye kalkıp çıkmak zorundaydı. Çarşamba, perşembe akşamları kimi zaman evde oturur ya da yalnızca bir saat dışarda kalırdı. İçki yüzünden işten kaldığı hemen hiç görülmemişti.

Beri yandan, haftalık git gide azalıyordu. Zira Morel gevezenin biriydi, dilini tutmasını bilmezdi. Emir altına girmekten nefret ettiği için amirlerine ancak hakaret ederdi. Güzel taklit yapar, arkadaşlarıyla içtiği sıralarda amirlerinin taklidini yapmaktan zevk alırdı. Arkadaşları onun bu taklitlerinden pek hoşlanır, pek gülerlerdi ama sonradan bu gibi şeyler kulağına çalınınca ocak müdürü bu sarhoş laflarını asla bağışlamazdı. Böylece, Morel, iyi çalışırken, örneğin ilk evlendiği sıralarda, haftada bazen beş şilin bile kazanabildiği halde, şimdi git gide kömürün zor çıkarıldığı en kötü, en çetin hücrelere atanır olmuştu.

Karısına sözde haftada otuz şilin verecek, bu para da evin bütün gereksinimlerini, kira, yiyecek, içecek, giyecek, doktor, sigorta, eğlence giderlerini karşılayacaktı. Bazı bazı eli bol, gönlü cömert olduğu zamanlar otuz beş şilin verdiği olurdu ama bu zamanlar, otuz yerine yirmi beş verdiği zamanları hiç de kapatmazdı.

Kışın, hele iyi bir hücreye de düştü mü, bir maden işçisi haftada elli, elli beş şilin kazanabilirdi. Böyle zamanlarda artık Morel’in keyfi yerinde olurdu. Paşalar gibi para harcar, elindekinin altından girip üstünden çıkardı. Ama bu kadar paranın içinden ne çocuklarına fazladan birkaç kuruş ayırır, ne de bir kilo elma alır gelirdi. Hepsi içkiye giderdi.

İşlerin kesat olduğu zamanlarda ise para derdi daha büyük olmakla birlikte Morel o kadar fazla içmezdi.

Gertrude “Hani bazen parasızlığı tercih etmiyor değilim, zira eli bol olduğu zamanlar içki yüzünden rahatımız, dirliğimiz kaçıyor,” derdi.

Morel bir tek kuruş biriktirmediği gibi karısının da para biriktirmesine fırsat vermezdi. Tersine, kadın çok zaman onun borçlarını ödemek zorunda kalırdı. Bu borçlar birahane borçları değildi, çünkü içki hesaplarından kadınlara asla söz edilmezdi. Morel bazen tutup bir kanyaya, ya da cakalı bir baston almak gibi şeyler yüzünden borca girerdi. Panayırın kurulduğu sıralarda Morel’in işleri kötü gidiyor, karısı da doğum masrafları için para biriktirmek istiyordu. Bu yüzden, kendisi geçim sıkıntısından bunalmış bir halde evde otururken, kocasının zevkinde sefasında para harcaması onu kahrediyordu.

İki günlük bir tatil vardı. Salı sabahı Morel erkenden kalktı. Neşesi üstündeydi. Sabah çok erken, saat daha altıya gelmeden karısı onun aşağılarda ıslık çaldığını duydu. Güzel bir ıslık çalışı vardı; canlı, ahenkli! Hemen her zaman ıslıkla kilise ilahileri çalardı. Delikanlılığında son derece güzel sesi olduğu için kilise korosunda şarkı söyler, hatta büyük kiliselerde sololara bile çıkardı. Onun bu yetenekleri şimdi ancak ıslık çalışından belli oluyordu.

Karısı yatakta yattığı yerden onun bahçede iş yapışına kulak verdi. Testere, çekiç sesleri arasından ıslık sesi yükseliyordu. Aydınlık, erken sabah saatlerinde, daha çocuklar uyanmamışken, böyle yattığı yerden kocasının çalışma seslerini dinlemek, onun kendi erkek meşrebince mutlu olduğunu bilmek kadının içine her zaman bir sıcaklık, bir huzur verirdi.

Saat dokuzda, çocuklar yalınayak kanepeye çıkmış oynar, anneleri de kahvaltı bulaşıklarını yıkarken Morel marangozluğu bırakıp içeri girdi. Kolları sıvalı, yeleginin önü açıktı. Dalgalı siyah saçları, gür siyah bıyığıyla hâlâ yakışıklı bir adamdı. Yüzü belki biraz fazla kırmızı sayılabilirdi, üzerinde de çoğunlukla kös kös bir hava olurdu. Ama şimdi neşesi üzerindeydi.

Dosdoğru, karısının bulaşık yıkadığı musluk başına gitti. Yüksek, şen bir sesle, “Ne! Or’da mısın sen?” dedi. “Hadi bakalım, çekil de bir yıkanayım.”

“Ben işimi bitirene kadar bekleyebilirsin.”

“Öyle mi? Ya beklemezsem?”

Bu şakadan gözdağı karısının hoşuna gitti.

“O zaman gider teknede yıkanırsın.”

“Ya, öyle demek, maskara kaltak!”

Morel böyle diyerek biraz durdu, karısını seyretti, sonra kenara çekilip onun işi bitsin diye beklemeye koyuldu.

Canı istediği zaman kendine hâlâ iyice çekidüzen verir, fiyakalı bir adam olup çıkardı. Bugün de iyice özenle hazırlandı. Yıkanırken oflayıp poflamasında öyle bir istek, sonra dosdoğru mutfaktaki aynanın başına koşup alçak geldiği için eğilerek ıslak saçlarını taramasında öyle hevesli bir çeviklik vardı ki, karısının sinirine dokundu.

Morel devrik bir yakalıklı siyah bir boyunbağı takmış, gezmeliklerini giymişti. İki dirhem bir çekirdek bir havası vardı; kıyafetindeki kusurları da edası, gösterişi kapatıyordu. Zaten yakışıklılığundan elden geldiğince yararlanmasını, iç güdüsel olarak bilirdi.

Saat dokuz buçukta Jerry Purdy onu almaya geldi. Jerry, Morel’in can dostuydu, Gertrude onu hiç sevmez-

di. Uzun boylu, zayıf bir adamdı. Biraz kurnaz ifadeli, kirpiksiz gibi görünen bir yüzü vardı. Yaradılış bakımından içten pazarlıklı, soğuktu. Canı istediği yerde cömert olmasını bilirdi. Morel'i çok sever gibi görünüyor, ona âdeta ağabeylik ediyordu.

Gertrude ondan nefret ederdi. Jerry'nin karısının veremden ölmüş olduğunu biliyordu. Kadın sonunda kocasından öylesine şiddetle nefret eder olmuş ki, kocası odasına girince kadının ağzından kan gelirmiş. Gertrude ondan, "Hain, taş yürekli herif!" diye söz ederdi.

Kocasını ise, "Ben şahsen Jerry'nin hiçbir hainliğini görmedim," diye itiraz ederdi. "Benim bildiğim; dünyada ondan daha eli açık, daha cömert bir adam bulamazsın."

Gertrude, "Sana karşı belki eli açıktır ama kendi çocuklarına karşı sıkı mı sıkı... zavalıcıklar!" diye onu tersledi.

"Zavalıcıklar mı? Neden zavalıcık oluyorlarmış?"

Morel ne dese, ne yapsa karısıyla Jerry'nin yıldızlarını barıştıramazdı.

Çatışma konusu olan saygın kişi tam o sırada boyununu kapıdan uzattı. Gertrude ile bakışları karşılaştı.

"Sabah şerifleriniz hayrolsun, hanımefendi. Sizin efendi evde mi?"

"Evet, evde."

Jerry davet edilmeden içeri girdi, mutfak kapısının eşiğinde dineldi. Gertrude buyur etmediği halde o orada duruyor, sanki erkeklik ve kocalık haklarını serinkanlıkla kadının yüzüne çarpıyordu.

"Bugün hava güzel," dedi.

"Evet."

“Dışarısı pek nefis. Tam yürüyüş havası.”

“Yani siz yürüyüşe mi çıktınız?”

“Evet, Walt’la Nottingham’a yürümek niyetimiz var.”

“Hımm...”

İki erkek selamlaştılar. İkisi de sevinçliydi. Ama Jerry’nin kendine güvenir hali yanında Morel biraz çekingen duruyor, karısına karşı pek neşeli görünmekten korkuyordu. Gene de pabuçlarını hevesle, çarçabuk bağladı.

Tarlaların arasından Nottingham’a kadar on beş kilometrelik bir yürüyüş yapacaklardı. Yokuş yukarı tırmanarak şen şatır, sabahın içine daldılar. Ayla Yıldızlar Birahanesi’nde ilk içkilerini yuvarlayarak Eski Köşe Meyhanesi’nin yolunu tuttular. Sonra altı yedi kilometre süren uzun bir susuzluk onları Budwell’e, oradaki bir meyhaneye götürdü. Daha sonra bir tarladaki köylülerle yarenlik ettiler, onların da şişelerini boşalttılar. Öyle ki, Nottingham kenti uzaktan görüldüğünde Morel’in uykusu gelmişti. Kente varmazdan önceki en son tarlada bir meşe ağacının altına yattı, bir saatten fazla uyudu. Uyanıp ayağa kalktığı zaman üzerinde bir tuhafılık vardı.

Jerry’nin kız kardeşinin evinde yemek yediler, sonra Punç Kadehi Meyhanesi’ne gittiler. Burada içkilerine, yapılmakta olan güvercin yarışının da heyecanı karıştı.

Morel asla iskambil oynamaz, oyun kartlarının bir tür doğa üstü, kem güce sahip olduğunu düşünürdü. “Şeytan kâğıdı” derdi onlara! Beri yandan Dokuz Kukla ve Domino’da üstüne yoktu! Newark’lı bir adamla Dokuz Kukla üstüne bahse girdi. O eski, uzun bardaki tüm müşteriler kimi o yandan, kimi bu yandan, bahse taraf oldular. Morel ceketini çıkardı. İçine para atılan şapkayı

Jerry tutuyordu. Masalardaki adamlar da bahsi izliyorlardı. Kimi ayakta duruyordu; kupalar ellerinde. Morel büyük, tahta topu elleriyle inceledi, sonra attı. Dokuz Kukla'yı darma duman etti ve yarım leron para kazandı. Bu da onun mali durumunu yeniden olumlu çizgiye getirdi.

Akşam saat yediye kadar iki ahbap çavuş tam formlarını bulmuşlardı. Saat 7.30 trenine yetiştiler.

Öğleden sonra, Yokuş Dibi'nde sıcak çekilmez oldu. Mahalledeki herkes dışarıya çıkmıştı. Kadınlar, açık saçları, beyaz önlükleriyle ikişer üçer, blokların arasındaki dar geçitlerde çene çalıyorlardı. İçki molası veren erkekler çömelmış lâflıyorlardı. Havada ağır bir koku vardı. Kurşun damlar bu çorak sıcakta pırıl pırıldı.

Mrs. Morel küçük kızını, çayırdaki çayın başına götürdü. Taşlarla çömlek kırıklarının üzerinden hızla akan bir suydı. Ana-kız, koyun sürüleri geçsin diye yapılmış eski köprünün parmaklığına dayanıp çevrelerini seyre daldılar. Çayırın öbür ucundaki yüzme yerinde Mrs. Morel çıplak oğlan çocuklarının derin, sarımtırak suya dalıp çıkan bedenlerinin ısıltısını görebiliyordu. William'ın da burada olduğunu biliyordu. En büyük kâbusu onun su da boğulmasıydı. Annie yüksek, yıllanmış çitin dibinde oynuyordu. Annenin gözü hep onun üzerinde olmak zorundaydı. Sinekler de insana iyice musallattı.

Mrs. Morel çocukları saat yedide yatırdı. Sonra bir süre ev işi yaptı.

Walter Morel'le Jerry, Bestwood'da trenden indikleri zaman rahat bir nefes aldılar. Tren yolculuğunu atlatmışlardı ya, bu şahane günün sonunu en uygun biçimde getirebilirlerdi artık. Nelson Birahanesi'ne uzun yollardan dönmelerinin iç rahatlığıyla girdiler.

Ertesi gün iş günüydü. Bunun düşüncesi erkeklerin keyfini kaçırmaya başlamıştı. Zaten birçoğu da paralarını bitirmiş, daha şimdiden dertli, evlerinin yolunu tutmuştu.

Gertrude, bahçede bir süre onların hüznünlü şarkılarına kulak kabarttı, sonra içeri girdi. Saat dokuzu, onu geçti; iki kafadar hâlâ dönmemişlerdi. Dışarıda bir evin kapısında bir adam yüksek sesle, yayvan yayvan bir kilişle ilahisi söylüyordu. Gertrude sarhoşlara her zaman kızardı; içip içip de içlerine gariplik çöktüğü zaman dinî ilahiler söylüyorlar diye. “Sanki halk şarkıları nelerine yetmez!” derdi.

Mutfağın içi, ateşin üstünde kaynayan otların, baharatın kokusuyla doluydu. Gertrude kalın kırmızı topraktan bir kâsenin içine bir yığın toz şeker koydu. Sonra ateşin üstündeki baharatlı birayı şekerin üstüne boşalttı.

Tam o sırada kocası içeri girdi. Nelson Birahanesi’ndeysen pek şen olduğu halde eve yaklaştıkça sinirleri bozulmuştu. Terli terli yere yatıp uyuduğu için hâlâ orası burası ağrıyordu, evine yaklaştıkça suçluluk duygusu da depreşmişti.

Öfkeli olduğunun farkında değildi, ama bahçe kapısı bir türlü açılmayınca bir tekmeye mandalı kırdı. Mutfağa tam karısı tencerelerden kaynar kaynar baharlı şurup boşaltırken girdi. Hafifçe sallanarak masaya çarptı. Kaynar, sıcak şurup döküldü.

Gertrude, irkilerek, “Aman Tanrım! İnsan evine bu kadar sarhoş mu döner?” diye bağırdı.

Morel, şapkası gözünün üstüne düşmüş, hırlar gibi, “Nasıl dönmüşüm eve, nasıl?” diye homurdandı.

Kadının ansızın kanı oynadı.

“Sarhoş değilim desene bakalım, diyebilirsiniz!”

Tencereyi elinden bırakmış, biranın şekerini karıştırıyordu. Kocası o iki iri elini pat, diye masaya indirdi, yüzünü karısına doğru yaklaştırdı:

“Sarhoş değilim deseneymiş!” diye karısının sözlerini yineledi. “Senin gibi pis, mıymıntı şıfıntılardan başkasının ağzına yakışmaz bu söz zaten!”

Yüzünü karısının yüzüne iyice yaklaştırmıştı.

Karısı, “Başka hiçbir şeye para yok ama zıkkımlanmaya para var,” diye söylendi.

“Bugün harcadığım para iki şilini bile bulmaz!”

Kadın, “İnsan bedavadan böyle bulut gibi sarhoş olmaz!” diye karşılık verdi. Sonra öfkesi yeniden parlayarak, “Yok!” diye bağırdı, “eğer sevgili Jerry’nin sırtından geçiniyorsan, o adam önce kendi çocuklarına baksın, çünkü onların bakıma ihtiyaçları var.”

“Yalan! Yalan! Sus be kadın!”

Şimdi artık tam tutuşmuşlardı. İkisi de birbirlerine karşı duydukları nefretten, aralarındaki bu kavgadan başka her şeyi unuttular. Kadın da kocası gibi ateş püskürüyordu. Atışmayı sürdürdüler, sonunda Morel karısına yalancı, dedi.

Kadın yerinden kalkarak, nefes bile alamayacak bir halde, “Hayır!” diye bağırdı. “Bana yalancı diyemezsin sen... sen ki dünyanın en adi, en iğrenç yalancısı!” Son sözcükleri boğulmuş ciğerlerinden zorla söküp çıkarmıştı.

Öte yandan, Walter Morel de, yumruğuyla masaya vurarak, “Yalancısın!” diye avazı çıktığı kadar haykırıyordu. “Yalancısın işte! Yalancısın!”

Kadın yumruklarını sıkarak doğruldu. “Evin havasını bozuyorsun!” diye bağırdı.

“Kalk git öyleyse... benim evim burası, defol! Evin parasını kazanan benim, sen değil. Benim evim burası, senin değil. Çık git öyleyse... defol!”

Genç kadın birden, elinden hiçbir şey gelmediği için çaresizlikten ağlamaya başladı.

“Giderdim de! Gitmez miydin, çoktan çıkar giderdim ama arada çocuklar var! Yıllarca önce, çocuğum bir taneyken çıkıp gitmediğime pişman olmadım mı sanıyorsun?”

Öfkesi, gözyaşlarını akıttıkları gibi gene ânında kurutarak, “Yoksa bu evde senin için mi kalıyorum sanıyorsun?” diye sordu. “Senin hatırın için burada bir dakikacık bile kalır mıyım sanıyorsun?”

Morel, “Git öyleyse!” diye haykırdı. “Defol!”

Kadın, “Hayır!” diyerek ona döndü. “Hayır!” diye bağırdı yüksek sesle. “Her şey senin istediğin gibi olmayacak. Her istediğini yapamayacaksın. Çünkü benim çocuklarım var düşünecek. Aman yarabbi!” diye güldü. “Onları senin eline bırakıp gidersem ne âlâ olur ama!”

Erkek, yumruğunu kaldırarak boğuk sesle, “Git!” diye bağırdı. “Git!” Aslında karısından korkuyordu.

Gertrude, “Çocuklar olmasa güle oynaya giderdim. Senden kurtulabilsem nasıl gülerdim, güzel Tanrım, nasıl kahkahalarla gülerdim!” dedi.

Morel ona yaklaştı. Kan çanağına dönmüş gözleriyle o kırmızı yüzünü karısının burnunun dibine sokarak kollarına sımsıkı yapıştı. Kadın korkusundan bağırarak kendini ondan kurtarmaya çalışıyordu.

Morel karısının bağıırışı üzerine biraz kendine gelir gibi olmuştu. Derin derin soluyarak onu kapıdan dışarı sürükledi, arkasından itti. Kapının sürmesini de gürültüyle çekti. Sonra gene mutfağa giderek koltuğa çöktü. Kan basıncından çatlayacak gibi olan başı dizlerinin

arasına düşüverdi. Böylece yavaş yavaş, yorgunluğun, sarhoşluğun etkisiyle kendinden geçti, sızdı kaldı.

Ağustos gecesinde ay yüksek ve şahaneydi. Öfkeden içi dağlanmış olan Gertrude kendini, serin serin dökülen bu büyük, beyaz aydınlığın içinde buluverince ürperdi. Ay ışığı onun öfke krizi geçiren ruhu üzerine bir şok tesiri yapmıştı.

Bir an, çaresizlik içinde öylece durarak, kapı dibindeki büyük, ısıltılı yapraklara baktı. Sonra, gece havasını göğsüne doldurdu. Vücudunun her yanı titreyerek bahçe yolunda yürümeye başladı. Beri yandan karnının içindeki çocuk kıpırdayıp duruyordu.

Gertrude bir süre kendine gelememi. Makine gibi, biraz önce geçen sahneyi baştan aşağı zihninde canlandırıyor, sonra yeniden canlandırıyordu. Kimi sözler, kimi anlar her seferinde demirden mil gibi kıpkızıl, kızgın ruhunu dağlıyordu. Her seferinde kadın şu geçen yarım saati yeniden yaşıyor; her seferinde mil, ruhunda aynı noktanın üzerine iniyordu. Nihayet bu mil onun içindeki ıstırabı sildi, ıstırabın yerine kendi izini bıraktı ve Gertrude kendine geldi.

Bu, ateşler içindeymiş gibi kendini bilmez hali yarım saat falan sürmüş olsa gerek. Şimdi gece ona varlığını gene hissettiriyordu. Korkuyla etrafına bakındı. Kendi de farkında olmadan yan bahçeye çıkmış, uzun duvarın dibindeki böğürtlen çalılarının yanındaki yoldan yürümekteydi.

Çabucak ön bahçeye geçti. Uçsuz bucaksız bir beyaz ışık selinin içine dalmışçasına, ay ta yukarıdan yüzüne vuruyordu. Sık sık nefes alıp ağlayarak kendi kendine, tekrar tekrar, “Ne baş belası, yarabbi, ne baş belası!” diye söylendi.

Sonra, yakınında bir şeylerin ayırdına vardı. Bilincine böyle sızan şeyin ne olduğunu anlamak için kendini zorlayarak toparlandı. Uzun beyaz zambaklar ay ışığında sallanıyordu; ıırları havayı, elle tutulur bir varlık gibi doldurmuştu. Mrs. Morel soluğunu hafif bir korkuyla içine çekti. İri, solgun çiçeklerin taç yapraklarını okşarken ürperdi. Çiçekler ay ışığında gerinip uzar gibiydiler. Kadın bu beyaz kâselerden birinin içine elini soktu, çiçek tozunun altını ay ışığında pek seçilmiyordu. Kadın polen dolu kâseye doğru eğildi ama yalnızca koyu renk tozlar gördü. Sonra ıtır kokusunu derin derin içine çekti. Kokudan neredeyse sarhoş oldu.

Mrs. Morel bahçe kapısına yaslanarak dışarıya baktı ve gene bir süre kendinden geçti. Aklından neler geçtiğini bilmiyordu. Hafif bir iç bulantısı ve içindeki çocuğun bilinci dışında kendi de bir koku gibi eriyip parlak, solgun havaya karıştı. Bir süre sonra içindeki çocuk da onunla birlikte ay ışığına karıştı ve kendisi, tepeler, zambaklar, evler, hep birlikte bir tür baygınlıkla bir araya geldiler.

Kendine geldiğinde yorgundu, uyumak istiyordu. Dalgın dalgın çevresine bakındı. Bir pervane beyaz çiçeklere konup kalkarak bahçenin öbür ucuna doğru uçtu. Onu gözleriyle izlerken Getrude canlandı. Yolda biraz yürüdü, sonra beyaz gül ağacında duraladı. Beyaz gülün kokusu yalın ve tatlıydı. Getrude çiçeklerin beyaz oylumlarını okşadı. Taze kokuları sabahı, gün ışığını getirdi aklına. Pek severdi bu gülleri. Ama yorgundu şimdi, uyumak istiyordu. Bu gizemli gece içerisinde yalnız, kimsesiz hissediyordu kendini.

Etrafta hiç ses sada yoktu. Besbelli çocuklar ya hiç uyanmamışlar, ya da yeniden uyuya kalmışlardı. Uzak-

tan bir tren vadiden gürleyerek geçti. Gece pek geniş, pek garip, pek yabancı; beyaz mesafelerini uçsuz bucaksız çevreye yaymıştı. Gümüşü karanlıktan bilinmeyen sesler, erkeklerin uzak bağırışları geliyordu.

Kadının biraz yatışmış olan yüreği gene çabuk çabuk çarpmaya başladı. Acele acele evin arka tarafına geçti. Usulcacık mandalı kaldırdı. Kapı hâlâ sürmeli duruyordu; onun yüzüne karşı sımsıkı kapanmıştı.

Kapıya yavaşça vurup bekledi, sonra gene vurdu. Çocukları uyandırmamalıydı, komşuları da. Morel uyumuştur herhalde. Şimdi kolay kolay da uyanmaz! Kadının yüreği evin içinde olmak için kıvranmaya başladı. Soğuk da çıkmıştı şimdi. Üşütecekti kendini, hem de bu hamile haliyle.

Önündeki önlüğü başına, kollarına şal gibi sararak gene yan bahçeye, mutfak penceresine koştu. Pencerenin kenarına tutununca içerisini, perdenin altından şöyle bir görebiliyordu. Kocasının bacakları masanın altında açılmış, siyah başı da masanın üzerine yaslanmış duruyordu. Yüzünü masaya dayamış uyumaktaydı.

Onun bu duruşu nedense kadının içinde her şeye karşı bir bıkkınlık uyandırdı. Lamba tütmekteydi. Bunu ışığın bakırımsı renginden anladı.

Pencereye git gide daha hızlı vurmaya başlamıştı. Neredeyse cam kırılacak gibi geliyordu ona. Ama kocası hâlâ uyanmıyordu.

Boşuna çabalardan sonra Gertrude titremeye başladı; yarı taşlara yapışmaktan, yarı bitap düşmekten. Her dakika karnındaki çocuğu düşündüğü için ısınmak yolları aradı.

Hemen kömürlüğe giderek evvelsi gün eskiciye vermek için çıkardığı partial bir halıyı alıp omuzuna sardı.

Biraz kirli de olsa sıcak tutuyordu ya! Sonra bahçede bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Arada bir perdenin altından içeri göz atıyor, kocasının eninde sonunda sırf oturduğundaki rahatsızlık yüzünden uyanacağını düşünüyordu.

Nihayet, bir saat kadar sonra, pencereye usulca, ama uzun uzun vurdu. Yavaş yavaş bu ses Morel'in uykusuna işledi. Kadın onun kımıldadığını, sonra kör gibi başını kaldırdığını gördü. Kalbinin hızlı hızlı çarpması Morel'i kendine getirir gibi olmuştu. Karısı bu kez emredencesine vurdu, adam irkilerek uyandı. Gertrude onun hemen yumruklarını sıktığını, gözlerinin pırıldadığını gördü. Morel bedensel korku nedir bilmezdi zaten. Takırtıyı yapan yirmi tane hırsız olsa düşünmeden üzerlerine yürürdü. Şimdi de şaşkın, gene de dövüşe hazır bir durumda, öfkeyle çevresine bakınıyordu.

Gertrude soğuk soğuk, "Walter, aç kapıyı," dedi.

Adamın sıkılmış olduğu yumrukları çözüldü. Yaptığı işi o an kavradı. Somurtkan, gene de inatla başını eğdi. Karısı onun kapıya koşarçasına seğirttiğini gördü, çekilen sürmenin sesini duydu.

Kapı açıldı... Dışarıdaki gümüşü gece lambanın kumral ışığından sonra, adama ürperti verdi. Gertrude onun âdeta koşarçasına yukarı çıktığını gördü.

O içeri girmezden önce kaçmak için acelesinden yakalığını boynundan koparırcasına çıkarmış, öylece, düğme ilikleri yırtılmış biçimde yere atmıştı. Bu görüntü Mrs. Morel'i kızdırdı.

Isınıp avunmaya çalıştı. Yorgunluğundan her şeyi unutarak yapılması gereken ufak tefek işlerle uğraşmaya girişti. Kocasının kahvaltı sofrasını kurdu, madene götürdüğü şişeyi çalkaladı, madencilik giysilerini sıcak dursun diye ocak başına serip, iş çizmelerini de onların

yanına koydu. Temiz bir boyun mendiliyle bez torba, iki de elma hazırladı. Ateşin küllerini silkeledikten sonra yukarı, yatmaya çıktı. Morel çoktan taş gibi uyumaya başlamıştı. İnce siyah kaşları somurtkan bir mutsuzlukla alnına doğru çatılmıştı; yanaklarının çizgileriyle bükülmüş duran ağzı sanki, “Senin kim olduğun, ne olduğun vız gelir bana, ben yine bildiğimi okuyacağım işte!” der gibiydi.

Gertrude onu o kadar yakından tanıyordu ki yüzüne bakmıyordu bile. Aynanın önünde yakasındaki iğneyi çözdü. Soyundu, yattı. Zihni daha bir zaman ateş püskürüp kıvılcım saçmayı sürdürdü ama kocası sarhoşluğunun ilk uykusundan uyanmadan, o uykuya dalmıştı bile.

II

PAUL’UN DOĞUMU VE YENİ BİR KAVGA

Bu sonuncusuna benzer her olaydan sonra Walter Morel birkaç gün için siner, utanır, ama çok geçmeden gene eski zorba vurdumduymazlığı geri gelirdi. Buna karşın kendine olan güveninde biraz eksilme, azalma olurdu. Bedenen bile ufalmış gibi olur, varlığının o göz dolduran, göz çeken etkisinden birazını kaybederdi. Bir dirhem bile şişmanlamadığı için, o dimdik, kendinden emin duruşu çöktükçe, gururuyla, manevi gücüyle beraber âdeta vücut yapısı da küçülürdü.

Ama şimdi, karısının ağırlaştığını, bedenini sürükleyerek ev işi yapmasının ne kadar zor olduğunu görüp anlamış, merhameti vicdan azabının etkisiyle de büsbütün uyanmış olduğu için, ona yardım etmeye başladı. Artık işten çıkınca doğru eve geliyor, cumaya kadar her

gece evde oturuyordu. Cuma gecesi evde oturamaz oluyor, ama saat onda, içtiğini pek belli etmeyerek, gene dönüyordu.

Kahvaltısını zaten her zaman kendi hazırlardı. Erken kalkan bir adamdı, vakti çoktu; onun için, başka işçiler gibi sabahın altısında karısını zorla yataktan kaldırmazdı. Saat beşte, bazen daha bile önce uyanır, uyanır uyanmaz da kalkarak aşağıya inerdi. Karısı uyuyamadığı zamanlar yattığı yerden onun aşağıdaki hazırlıklarına kulak verir, gitse de bir rahatlasak, diye düşünürdü. Yegane sahici rahatlık, evin erkeği evden çıkıp gittiği zaman başlardı sanki.

Morel aşağı inince giyinir, ocaktaki ateşi uyarır, çayı demler, kahvaltısını hazırlar, sofraya oturarak bir saatlik bir keyif çatardı. Diğerleriyle yemek yemekten pek hoşlanmazdı. Çünkü çatal kullanmaktan nefret eder, çakısıyla lokmaları kesip ağzına atmayı, çayını fincan tabağına boşaltmayı yeğlerdi. Çatal kullanmak henüz sokaktaki insana pek ulaşmamış, modern bir icattı. Morel bir akşam önceki gazeteyi -sökebildiği kadar- döne döne, bin bir zahmetle heceleyerek okurdu. Gündüz aydınlığında bile perdeleri inik tutup şamdanları yakmayı yeğlerdi. Maden ocağından kalma bir alışkanlıktı bu.

Altıya çeyrek kala kalkar, iki kalın dilim ekmek kesip tereyağı sürer, beyaz bezden yemek torbasına koyardı. Teneke şişesine çay doldururdu. Ocakta içmeyi en sevdiği şey sütsüz, şekersiz acı çaydı. Sonra kalın yünlünden, açık yakalı, kısa kollu ocaklık yeleğini giyerdi. Sonunda yukarı, karısına bir bardak çay götürürdü. Çünkü karısı hastaydı. Çünkü aklına esmişti.

“Sana bir bardak çay getirdim, kızcağızım,” derdi.

Karısı, “Zahmet etmeyeydin, pekâlâ bilirsin ki çay sevmem,” diye karşılık verirdi.

“İç, iç, belki gene uykunu getirir.”

Gertrude çayı alırdı. Onun çayı alması, içmesi, kocasını hoşnut ederdi.

Kadın, “Kafamı keserim ki şeker koymamışsındır,” derdi.

Morel gücenerek, “Koydum işte... koca bir parça koydum,” derdi.

Kadın bir yudum çay alarak, “Şaşılacak şey!” derdi.

Saçları çözükle olduğu zaman yüzüne bir tatlılık gelirdi. Morel onun böyle yalandan homurdanmasını pek severdi. Ona şöyle bir kez daha baktıktan sonra hoşçakal falan demeden çıkıp giderdi.

Ocakta yemek için hiçbir zaman, tereyağlı iki ekmek diliminden başka bir şey olmazdı. Bu nedenle bir portakal ya da elma ona bayram şekeri gibi gelirdi. Karısının ona meyve ayırması her seferinde, pek sevindirirdi onu. Boynuna bir mendil bağlar, yüksek, kalın çizmelelerini, büyük cepli kalın paltosunu giyer, torbası ve çay şişesini de alarak kapıyı arkasından çekip (ama kilitlemeden) dışarıya, temiz sabah havasına çıkardı.

Sabahın erken saatlerini, tarlaların içinden yürümeyi severdi. Ocağın bulunduğu tepeye çok zaman dışlerinin arasında bir saman çöpüyle gelir, bütün gün yerin altında ağzı kurumasin diye bunu çiğner dururdu; tarlalarda yürürkenki gibi mutlu, memnun...

Karısının vakti yaklaştıkça Morel sabahları o pasaklı haliyle evin içini sözüm ona düzelterip temizlemeyi, süpürmeyi âdet edinmişti. Bu işleri bitirdikten sonra vicdanını pek rahat hissederek yukarı çıkardı.

“Senin yerine evi temizledim işte. Artık bugün yerinden kımıldamana bile gerek yok. Oturup kitaplarını oku.”

Bu sözler karısını, kızgınlığına karşın, güldürürdü.

“Yemek de kendi kendine mi pişecek yani?”

“Yemek işini ben bilmem.”

“Yiyecek yemek bulamasan pekâlâ bilirsin ama.”

Morel, “Herhalde, kimbilir,” diyerek giderdi.

Gertrude aşağı indiği zaman evi tertipli ama pis bulur, temizlemeden içi rahat etmezdi.

Mahalledeki kadınların komşularını istedikleri zaman, maşayı ocağa sokup oradan arka duvara vurmaları âdetti. Ocaklar arka arkaya olduğu için bu, öteki evde büyük bir gürültü çıkarırdı. Bir sabah erkenden, hamur kararken, ocaktan gelen patırdı Mrs. Kirk’in neredeyse aklını başından alıyordu. Elleri un içinde, dosdoğru parmaklık başına koştu.

“Sen mi vurdun, Mrs. Morel?”

“Zahmet olmazsa, Mrs. Kirk.”

Mrs. Kirk komşu bahçeye geçti, hemen içeri, komşusunun yanına koştu. Kaygıyla, “Vah, zavallı, nasılsın ayol?” diye sordu.

Gertrude Morel, “Mrs. Bower’i çağırırsak iyi olur,” dedi.

Mrs. Kirk bahçeye çıkıp o kuvvetli tiz sesini yükselterek bağırdı:

“Ag-gie... Ag-gie!”

Bu ses mahallenin bir ucundan öbür ucuna işitildi. En sonunda Aggie de koşup geldi, Mrs. Bower’e gönderildi. Mrs. Kirk ise hamurunu falan bırakıp komşusunun başında durdu.

Gertrude yatağa girip yattı. William’la Annie’yi Mrs. Kirk aldı, yemeğe kendi evine götürdü. Paytak yürüyüşlü şişko bir kadın olan Mrs. Bower artık evin hakimiydi. Gertrude, “Efendinin akşam yemeği için biraz soğuk et

diliver, bir de elmalı turta yap,” deyince Mrs. Bower, “Bu akşam da elmalı turta yemeyiversin!” diye kestirip attı.

Morel maden ocağının dibinde, yukarı çıkmak için sıra bekleyen işçilerden değildi. Bazıları daha saat dörtte paydos düdüğü çalmadan gelip dikilirlerdi. Hücresi çetin bir damara rastlayan Morel hele şu sıralarda, geç vakte kadar çalışıyordu. Yalnız, bugün işten bıkmış bir hali vardı. Saat ikide, yeşil mumun ışığında saatine bakmıştı. İki buçukta bir daha baktı. Ertesi günkü işe engel olacak bir kaya parçasını yontmaktaydı. Çömelmiş, o elindeki demirle kayaya sert sert vurarak, “A-ha! A-ha!” diyordu.

Arkadaşı Barker, “Bugün bitirmeye mi niyetlisin, ahabap?” diye sordu.

Morel; “Bitirmek mi? Dünya durdukça bu işin biteceği yok!” diye homurdandı, yine işine baktı. Çok yorulmuştu.

Barker, “İnsanın belini büken bir iş bu,” dedi.

Morel o kadar yorgundu, sabrı da öylesine tükenmişti ki karşılık bile vermedi. Var gücüyle vurup kayayı yontmaya devam etti.

Barker, “Bırak şunu, Walter,” dedi. “Canını çıkarmanın âlemi yok. Yarına kalsın.”

Walter Morel, “Yarın buna elimi sürersem ben de bilmem neyim!” diye bağırды.

“Sen sürmezsen başkası sürer elbet!”

Morel vurmayı sürdürdü.

Yan hücredeki adamlar saat dörtte çıkıp giderken, “Hey, bizim köylüler, düdük çaldı!” diye bağırдыlar.

Morel vurmasına ara vermedi

Barker, “Belki arkamdan yetişirsin, ihtimal,” diyerek hücreden ayrıldı.

O da gittikten sonra tamamen yalnız kalınca, Morel âdeta kudurdu. İşi bitmemişti. Yorgunluktan deli gibiydi. Sonunda terden sıırıslıkla bir halde yerinden kalktı, elindeki aleti yere attı, mumu söndürüp lambasını aldı, çıktı.

Anayolda öteki işçilerin lambaları yandan yana sallanarak ilerliyordu. Etrafta birçok konuşma sesinin karışmasından meydana gelmiş kof bir uğultu vardı.

Hücrelerden asansörlere giden yol uzundu, yorgun işçiler bu yolu sürüklenen adımlarla geçerlerdi. Morel asansör deliğinin dibine gelince yere oturdu. Yukarıdan içeriye iri iri su damlaları düşmekteydi. Yukarı çıkmak için sıra bekleyenler yüksek sesle konuşuyorlardı. Morel ise kendisine bir şey söylendiği zaman kısa, ters yanıtlar veriyordu.

Haberi yukarıdan almış olan koca Giles, “Yağmur yağıyormuş, ahbap,” dedi.

Morel’in tek avuntusu vardı; pek sevdiği şemsiyesini yanında getirip lamba odasına bırakmıştı. Nihayet asansör iskemlesine oturdu, kendini bir anda yukarıda buldu. Lambasını verdi, ucuza almış olduğu elden düşme şemsiyesini aldı. Yağmur damlalarının şemsiyeye çarpıp sıçramaları pek hoşuna gidiyordu. Dışarıda bir an durup tarlalara baktı. Maden arabaları, gri yağmurun altında parlayan ıslak kömürle doluydu.

Bestwood’a giden yol maden işçileriyle doluydu. Yağmur altında sıırıslıklandılar, pistiler ama durmadan konuşuyor, şarkı söylüyorlardı. Morel de onların arasında yürümekle birlikte, hiç sesini çıkarmıyordu. Çatık kaşlı, keyifsiz bir hali vardı. Adamların birçoğu Galya Prensi Birahanesi’ne, Ellen’in barına girdi. Aksiliği üzerinde olduğu zaman şeytana karşı koymasını bilen Mo-

rel ise, yapraklarından su damlayan ağaclar altından yoluna devam etti.

Gertrude Morel, yatakta yatmış, yağmurun pıtırıtısına, maden işçilerinin seslerine, erkekler birer birer evlerine girdikçe çarpan bahçe kapılarının takırtısına kulak veriyordu.

Bayan Bower'e, "Kiler kapısının altında baharatlı birra var biraz," dedi. "Efendi eğer yolda bir yere uğramazsa eve gidince bir şeyler içmek ister."

Ama Morel gecikmişti. Bunun üzerine, karısı da onun bir bara uğradığını anladı. Zaten çocuğu olacaktı, karısı doğuracaktı, bunlar onun ne umurundaydı ki! Gertrude ise her seferinde çok zor doğum yapar, hastalanırdı.

Şimdi de, ölecek gibi bir bitkinlikle, "Kız mı, oğlan mı?" diye sordu.

"Oğlan."

Bu, kadının içini yatıştırdı. Erkek çocukların anası olmak düşüncesi hep yüreğini ısıtırdı zaten. Yeni doğmuş çocuğa baktı. Mavi gözleri, gümrah sarı saçları vardı, pek güzeldi. Her şeye karşın analık sevgisi, sımsıcak yükseldi kadının içerisinden. Çocuğu yanına, yatağına aldı.

Hiçbir şeyden haberi olmayan Morel yorgun, öfkeli adımlarla âdeta sürüklenerek eve vardı. Şemsiyesini kapayıp muslukbaşına koydu. Sonra ağır, çamurlu çizmeleleriyle mutfığa girdi.

Mrs. Bower iç kapıda belirmişti.

"Karin çok hasta," dedi. "Bir oğlun daha oldu."

Adam homurtu gibi bir ses çıkarıp boş yemek torbasıyla şişesini konsolun üzerine bıraktı, paltosunu astı. Koltuğa çöktü.

"İçecek bir şey var mı?" diye sordu.

Komşu kadın kilere gitti. Bir şişe mantarının açılış sesi yükseldi. Kadın sürahiye tiksinti ifade eden hafif bir gürültüyle onun önüne koyup çekildi. Morel birayı ağzına dikip içti, bir göğüs geçirdi, pos bıyığını boyun mendilinin kenarıyla silerek biraz daha içti, bir göğüs daha geçirdi; arkasına, yatar gibi yaslandı.

Mrs. Bower artık onunla konuşmaya tenezzül etmiyordu. Yemeğini önüne koyduktan sonra üst kata çıktı.

Gertrude, “Bizim efendi miydi gelen?” diye sordu.

Mrs. Bower, “Yemeğini verdim,” dedi.

Morel bir süre, kolları masaya dayalı, oturdu. Mrs. Bower sofra örtüsünü sermemiş, büyük yemek tabağı yerine de küçük bir tabak koymuştu. Morel bunlara sinirlenmişti. Ama biraz sonra yemeğini yemeye başladı. Karısı hastalanmış, bir oğlu daha olmuştu; bunlar şu anda ona hiçbir şey ifade etmiyordu. Aşırı yorgundu, karnı açtı, kollarını sofraya dayayıp oturmak istiyordu; Mrs. Bower’in orada bulunuşu onu rahatsız ediyordu. Ocaktaki ateş hiç de hoşuna gidecek kadar büyük değildi.

Yemeğini bitirdikten sonra da yirmi dakika kadar oturdu, sonra ateşi besleyip canlandırdı. Daha sonra da çoraplı ayaklarıyla yukarı çıktı. Şu anda karısıyla yüz yüze gelebilmek için nefsiyle çarpışması gerekiyordu. Çok da yorgundu. Yüzü kapkara tere bulanmış bir haldeydi. Terden sıırılsıklam olan yelegei yeniden kuruyarak kirleri büsbütün pişirmişti. Boynunda pis bir yünlü atkı vardı. Yatağın ayak ucuna gelip durdu.

“Ee, nasılsın bakalım?” diye sordu.

“İyi olurum elbet,” diye yanıtladı karısı.

“Hm.”

Morel başka ne diyeceğini bilemeyerek duruyordu. Yorgundu, canı sıkılıyordu, nasıl bir tavır takınacağını da kestiremiyordu.

“Oğlanmış,” diye kekeleydi.

Kadın örtüyü açıp çocuğu ona gösterdi.

Morel, “Tanrı onunla olsun,” diye mırıldandı.

Bu laf karısını güldürdü. Çünkü Morel bu duayı sırf âdet yerini bulsun diye etmiş, o anda hiçbir babalık hissi duymadığı halde duyuyormuş gibi yapmıştı.

“Hadi, git artık,” dedi Gertrude.

Morel, “Peki, kızcağızım,” diyerek döndü.

Şimdi azat edilmişti ya, karısını öpmek geldi içinden, ama cesaret edemedi. Kadın da onun öpmesini ister gibiydi, ama arzusunu belli etmeyi bir türlü gururuna yediremedi. Ancak kocası arkasında hafif bir maden kiri kokusu bırakarak odadan çıkıp gidince rahat bir nefes aldı.

Köy papazı her gün gelir Mrs. Gertrude Morel’i ziyaret ederdi. Papaz Heaton gençti, pek de yoksuldu. Karısı ilk çocuklarını doğururken ölmüştü. Onun için Papaz Heaton yalnızdı da. Cambridge Üniversitesi’nden mezun, gayet utangaç bir adamdı, vaaz verme konusunda da hiç mi hiç yeteneği yoktu. Gertrude onu çok severdi. Papaz da onun dostluğundan cesaret bulur, ona güvenirdi. Her gün gelip saatler saati konuşurdu onunla. Çocuğun vaftiz babası da o oldu. Ara sıra çay içmeye kalırdı. Böyle günlerde Gertrude sofraya örtüsünü erkenden yayıp yeşil kenarlı en iyi çay takımını çıkarır, “Umarım kocam erkenden çıkıp gelmez,” diye içinden dua ederdi. Hatta kocası iş dönüşü bir bara uğrasa bile orali olmazdı.

Gertrude hep iki türlü yemek hazırlardı; çünkü çocuklarının esas gıdalarını öğle yemeğinde almaları gerektiğine inanırdı. Oysa kocası asıl kuvvetli yemeğini saat beşte yerdi.

Böylece Papaz Heaton çocuğu tutar, kadın da puding hamuru yoğurur, patates ayıklardı. Bay Heaton onu dik-

katle izleyerek bir dahaki sefere vereceği vaazdan söz ederdi. Değişik, gerçeküstü fikirleri vardı. Gertrude onu pratik olmaya zorlamayı boynuna borç bilirdi.

Bir keresinde İncil'deki efsanelerden birini konuşuyorlardı. Papaz, "Hazreti İsa düğüne gidince suları şarap haline dönüştürmüş," diyordu. "Bu bir temsildir, demektir ki karı-kocanın evlenmeden su gibi düz, sade olan hayatları evlendikten sonra tanrısal ruhla dolarak şaraba döner. Çünkü aşk doğunca insanın tüm ruhu değişir, göksel bir esinle dolar."

Gertrude kendi kendine şöyle düşünüyordu, "Ya, zavallılık; gencecik karısını kaybetti. Onun için aşka göksel bir anlam veriyor."

İlk fincan çaylarını yarıya kadar içmişlerdi ki madene inerken giyilen ağır çizmelerin sürüklenişini duydu- lar. Gertrude kendini tutamayarak, "Aman Tanrım!" dedi.

Papazın üzerine ürkek bir hal gelmişti. Morel içeri girdi. Vahşi, hırslı günlerinden biriydi. Ayağa kalkmış olan rahibi, "Nasılsınız?" diyerek başıyla şöyle bir selamladı. Onun uzanan elini görünce kendi elini göstere- rek, "Yok, olmaz, sen benim şu elime bak bir hele!" de- di. "Böyle bir eli sıkamak istemezsin herhalde, değil mi? Pek kirli, pek çamurlu bu el."

Papaz efendi mahcupluktan kıpkırmızı kesilerek ye- rine oturdu. Gertrude, ayağa kalktı, dumanları tüten çay- danlığı ateşin üstünden aldı. Morel ceketini çıkarıp kol- tuğunu masanın başına çekti, kendini bütün ağırlığıyla bıraktı.

Papaz, "Yorgunsunuz galiba?" diye sordu.

"Yorgun mu? Yorgunum ya! Benim yorulduğum gi- bi yorulmanın ne demek olduğunu bilmezsin sen!"

Papaz, “Herhalde,” diye karşılık verdi.

Morel yeleşinin omuzlarını göstererek, “Şuraya bak bir,” dedi. “Şimdi biraz kurumuş durumda ama gene sucuk gibi ıslak. Bak, elle bir.”

Gertrude, “Yapma Tanrı aşkına!” diye lafa karıştı. “Mr. Heaton senin pis yeleşini ellemek ister mi bakalım!”

Papaz çekine çekine elini uzatmıştı.

Morel, “Olur a, belki ellemek istemez ama o ellemek istesin istemesin, bu terlerin hepsi benden çıktı,” dedi. “Her Tanrının günü böyle sırlıslık olur bu yelek. Hanım, hanım! maden ocağından iki büküm eve dönmüş bir adama bir yudum bir şey ikram etmek yok mu?”

Karısı onun fincanına da çay boşaltırken, “Biranın hepsini bitirdin, biliyorsun,” dedi.

“Çarşıda da yok değil ya!” Morel papaza dönerek sözünü sürdürdü, “Adam kömür ocağında tozla, toprakla öyle bir dolar, tıkanır ki eve gelince mutlaka bir şeyler içmek ister.”

Papaz, “Herhalde,” dedi.

“Ama gel gör ki çok zaman evde adamın içeceği hiçbir şey yoktur.”

Gertrude, “Su var ya, çay var ya işte,” diye karşılık verdi.

“Su mu! Adamın boğazını açmaya su yetmez!”

Fincan tabağına çay boşaltıp üfledi, sonra o koca siyah bıyığının içinden emerek içti. Derin bir göğüs geçirdi. Yeniden çay boşaltarak fincanını masanın üzerine koydu.

Gertrude fincanı başka bir tabağın üzerine koyarak, “Masa örtüm!” dedi.

“Adam yorgun argın eve dönünce örtü-mörtü düşünecek hali mi olur?”

Karısı alaylı alaylı, “Vah yazık!” dedi.

Oda et, sebze, terli giysi kokusuyla doluydu.

Morel papaza doğru eğildi. Kalın siyah bıyığı sanki ileri doğru fırlamıştı. Kirden kapkara kesilmiş yüzünde ağzı kıpkırmızı duruyordu.

“Ah, Mr. Heaton,” dedi, “Adam bütün gün yer altındaki kapkara bir delikte çalıştıktan, şu duvardan daha katı kayaları oyduktan sonra...”

Karısı, “Mızıldanıp şikâyet etmesine hiç gerek yoktur,” diye onun sözünü kesti.

Dinleyecek birini bulur bulmaz kendini acındırma-ya çalışıp sızlanmaya başladığı için kocasından nefret ediyordu. Kucağında küçük kardeşiyle oynamakta olan William, çocukların abartılı yapmacık duygulara karşı duyduğu küçümsemeyle, hem de annesine hor bakıyor diye babasından nefret ediyordu. Annie ise babasını eskiden beri sevmez, onunla karşılaşmamaya çalışırdı.

Papaz gidince Gertrude sofraya örtüsüne baktı.

“Berbat oldu!” dedi.

Morel, “Papaz efendi seninle çay içmeye geldi diye elimiz kolumuz bağlı mı oturacağız yani?” diye çıkıştı.

İkisi de öfkeliydi ama kadın hiç sesini çıkarmadı. Bebek ağlamaya başlamıştı. Ocaktaki kabı almaya uzanan Gertrude kazayla kızının başına vurunca kız da sızlanmaya, babası ise ona bağırıp çağırmaya başladı. Bu pandomimanın orta yerinde William, ocağın üstünde asılı duran yaldızlı levhaya baktı, tane tane okudu:

“Tanrı Yuvamızı Korusun!”

Bunun üzerine, çocuğu susturmaya çalışan Gertrude şimşek gibi yerinden fırlayıp William’ın üzerine atıl-

dı, oğlanın kulaklarını çekerek, “*Sen* niye karışırırsın araya?” diye bağırdı.

Sonra oturdu, gözlerinden yaş gelinceye kadar güldü. William oturmakta olduğu iskemleyi tekmeleyerek devirdi.

Morel ise, “Ben ortada bu kadar gülecek şey göremiyorum,” diye homurdanıyordu.

Bir akşam, papaz gelip gittikten sonra, kocasının tafralanmasına dayanamayacağını hisseden Gertrude, Annie ile bebeği alarak dışarı çıktı. William’a babası tekmeyle vurmuştu, genç kadın bunu asla bağışlayamayacağını düşünüyordu.

Köprüden geçerek çayırın öbür köşesine, kriket oynanan sahaya gitti. Kırlar bu saatte baştan sona, olgun akşam ışığıyla dolu tek bir düzlük gibiydi; uzaktaki değirmenin fısıltısı da her yeri doldurmuştu. Gertrude gün batımına karşı oturdu. Mavimtırak gölgelerde çocuklar oynuyordu. Yumuşak dokulu gökten bir sürü karga gelip geçmekteydi. Birkaç erkek kriket alıştırma yapıp makla meşguldü. Gertrude güneşin gökkubbeyi yumuşak bir çiçek mavisine terkederek inişini seyretti. Gün batısı kıpkızıl kesilmişti.

Ufak tefek tasaların kaybolup güzelliklerin ortaya çıktığı o dingin anlardan biriydi. Böyle zamanlarda Gertrude kendi kendini olduğu gibi görecektik kadar huzur ve güç bulurdu. Ara sıra çok yakından ok gibi bir kırlangıç geçiyordu. Ara sıra Annie bir kaç kozalak bulup ona getiriyordu.

Annesinin kucığında oturan bebecik kımıldandı, ellerini batan güneşin ışığına doğru uzattı.

Gertrude oğluna baktı. Kocasına karşı beslediği duygular değişmiş olduğu için, bu çocuğun olmasını hiç is-

tememiş, bundan, tanrısal bir felâketten korkar gibi korkmuştu. Onun için, şimdi yavrucağıza karşı duyduğu hisler karmakarışıktı. Ona her bakışta içi sızlıyordu, çocuk marazlı ya da sakatmış gibi; oysa çocuğun sağlığı yerindeydi. Ne var ki anne, onun kaşlarında tuhaf, anlamlı bir çatıklık, gözlerinin bakışında tuhaf, anlamlı bir derinlik ayırt ediyordu. Sanki yavrucak, ıstırap denen şeyi anlamaya çalışmaktaydı. Çocuğun koygun, dalgın gözlerine her bakışta yüreği ezilir gibi oluyordu.

Mrs. Kirk bile, “Bir şeyler düşünür gibi bir bakışı var bu oğlanın... hem de pek acıklı bir şeyler,” demişti.

Şu anda onu seyreden annenin yüreğindeki ağırlık, eziklik ansızın eriyerek derin, şiddetli bir keder olup çıktı. Getrude oğluna doğru eğildi. Ciğerinin köşesinden taşıp gelen birkaç damla yaş gözlerinden döküldü. Bebek parmaklarını ona doğru uzatmıştı.

Kadın yumuşak bir haykırısla, “Kuzum benim!” diye inledi. O anda ruhunun ta derinliklerinde bir yerde kocasıyla kendisinin suçlu olduklarını hissetti.

Bebek ona bakıyordu. Gözleri annesininkiler gibi maviydi ama dalgın, derin bir bakışı vardı. Sanki daha şimdiden dünyayı anlamış da ruhunun bir köşesi incinmişti.

Kucağında yatan bu küçük bebeciğin mavi gözlerinin uzun uzun bakışı annesinin en derin düşüncelerini çeker, uyandırır gibiydi. Kocasını sevmiyordu artık; bu çocuğun olmasını istememişti. Ama işte çocuk kucağında yatıyor, bakışlarıyla onun içini parçalıyordu. Küçük bedeniyle annesinin bedeni arasındaki bağ sanki daha kopmamıştı. Annenin yüreğinden bebeciğe doğru sıcacık bir sevgi dalgası taşıtı gitti. Kadın yavrusunu bağrına bastı, yüzünü yüzüne yaklaştırdı. Onu dünyaya is-

temeden, sevmeden getirmesini bütün gücüyle, bütün varlığıyla kapatacaktı. Onu bundan sonra, bu yüzden, iki kat sevecek, hep sevgisiyle sarılı olarak büyütecekti.

Çocuğun o berrak, derin bakışları anaya ıstırap kadar korku da veriyordu. Çocuk annesinin onu sevmeden, istemeden doğurduğunu biliyor muydu acaba? Karının içinde, kalbinin altında yattığı günlerde onun duygularını öğrenmiş miydi? Bakışlarında sitem, suçlama mı vardı? Gertrude korku, ıstırap içinde iliklerine kadar eriyip gider gibi oldu.

Karşı tepenin tam kenarına kıpkızıl yaslanıp duran güneşi fark etti. Birden kucağındaki yavruyu kaldırıp yukarı doğru uzatarak, “Bak,” dedi. “Bak, güzelim!”

Çocuğunu yürek gibi atan kıpkızıl güneşe doğru âdeta sevinçle uzatmıştı. Onun o küçücük elini kaldırdığını gördü. Yeniden bağrına bastı onu.

“Yaşarsa,” diye düşündü, “başına neler gelecek acaba, neler olacak?” Kalbi endişe doluydu. Nedenini, kendi de bilmeden, “Adını Paul koyacağım,” dedi.

Biraz sonra eve dönüyordu. Koyu yeşil çayırın üzerine ince bir gölge düşmüş, her şeyi karartmıştı. Evi tahmin ettiği gibi boş buldu. Ama Morel saat onda eve döndü, hiç değilse o gün huzur içinde sona erdi.

Walter Morel çok sinirliydi bu günlerde. İş onu bitkin düşürüyor gibiydi. Eve geldiği zaman hiç kimseye tatlı bir çift söz ettiği duyulmuyordu. Ateş pek gür yanmıyorsa huysuzlanıyor, çocuklar biraz gevezelik etse öyle bir bağıırıyordu ki annenin kanı tepesine sıçırıyor, çocuklarsa babalarından nefret ediyordu.

Cumartesi gecesi saatin on birinde Morel henüz evine dönmemişti. Bebek, biraz rahatsız olduğu için, huysuzlanıyor, kucaktan bırakınca ağlamaya başlıyordu. Za-

ten doğumdan sonra henüz kendini toplayamamış olan Gertrude ölesiye bitkin, neredeyse kendinden geçmiş gibiydi. Kendi kendine, “Şu baş belası da gelse artık,” deyip duruyordu.

Bebecik en sonunda, kucağında uyudu kaldı. Gert-rude öyle yorgundu ki onu beşiğine taşıyacak takatı bile kalmamıştı. Kendi kendine, “Ama ne zaman gelirse gel-sin, hiç sesimi çıkaramayacağım,” diyordu. “Kendim ha-rap olmakla kalıyorum. Hiçbir şey demeyeceğim. Ama herhangi bir şey yaparsa kafamın tası atacak, bunu da biliyorum.”

Kocasının geldiğini duyunca, dayanamayacağı bir durumla karşılaşmış gibi içini çekti. Morel, öcünü al-mış, neredeyse sarhoştı. O içeri girince karısı başını kaldırmadı. Görmek istemiyordu onu. Morel, geçerken, dolaba çarpıp da kap kacağı şangırdatınca kadının içine kor düşmüş gibi oldu. Morel şapkasıyla paltosunu asıp geldi, biraz ötede durup öfkeli, çatık kaşlarla karısını seyre daldı. Gertrude başını kucağındaki çocuğa doğru eğmiş oturuyordu.

Morel bir hizmetçiye hitap edercesine küstahlıkla, “Bu evde yiyecek bir şey yok mu?” diye sordu.

Sarhoşluğunun kimi aşamalarında şehirliler gibi ki-bar, havalı konuşmaya özenirdi ki karısı ondan en çok bu halinde nefret ederdi.

“Evde ne var ne yok bilirsin elbet,” dedi. Öylesine soğuk konuşmuştu ki, öfkesi belli bile olmamıştı.

Adam durduğu yerden, kılını bile kıpırdatmadan, yiyecek gibi ona bakıyordu. Yapmacık bir yüksekte atışla, “Doğru dürüst bir soru sordum, doğru dürüst bir cevap bekliyorum,” dedi.

Kadın hep o soğuk, ilgisiz tavırla, yine ona hiç bakmayarak, “Cevabını aldın ya,” diye karşılık verdi.

Adam yine kaşlarını çattı. Sonra sarsak adımlarla ilerledi. Bir elle masaya abandı. Ekmek kesmek için bıçak istiyordu ama yana doğru çektiğinden çekmece takıldı kaldı. Öfkesinden bu kez öyle bir çekti ki, çekmece olduğu gibi çıkıp elinde kaldı, kaşıklar, çatal-bıçaklar, daha bir sürü alet edevat, şangır şungur, tuğla zeminin üzerine saçılıverdi.

Anasının kucağındaki bebeklik irkilerek sıçradı.

Gertrude, “Ne yapıyorsun, sersem sarhoş!” diye bağırdı.

“Bunları senin yapman gerek! Öteki kadınlar gibi kalkıp kocanın hizmetine baksana!”

Gertrude, “Senin hizmetine bakmak, ha? Senin hizmetine?” diye bağırdı. “Ben ha?”

“Hizmet ya, nasıl hizmet edileceğini gösteririm ben sana. Bana hizmet ya, bana hizmet edeceksin işte...”

“Vay beyim, sen öyle sanırsın! Kapıdaki köpeklere hizmet ederim de sana etmem!”

“Ne... ne dedin?”

Morel çekmeceyi yeniden yerine takmaya çalışıyordu. Karısının son sözleri üzerine ona doğru döndü. Yüzü pancar gibi olmuş, gözleri kan çanağına dönmüştü. Karısına bir an sessiz bir tehdit bakışı fırlattı.

Kadın alaylı alaylı, “Püf!” dedi.

Morel öfkesinden çekmeceyi şiddetle sarsınca çekmece düşüp bacağını acıttı, adam da o anın güdüsüyle, çekmeceyi tuttuğu gibi karısına doğru fırlattı.

Çekmece sivri köşelerinden biriyle Gertrude’un alnını sıyrıp geçerek ocağa çarptı.

Gertrude şöyle bir sallandı, neredeyse kendinden geçip yere düşüyordu. Çocuğu sımsıkı bağına bastı. Birkaç saniye böyle geçti. Sonra Gertrude bir çabayla kendini topladı. Bebecik şikâyet eder gibi ağlamaktaydı, kadının sol şakağından da epey kan akıyordu. Başı dönerek oğluna baktı. Bu sırada birkaç damla kan beyaz atkısına düştü ama çocuğa bir şey olmamıştı. Gertrude çocuğu ıslatmamak için başını doğrulttu, şakağından akan kanlar gözüne kaçtı.

Walter Morel olduğu yerde kalakalmıştı. Hâlâ bir eli masanın üzerine dayalı, bön bön bakıyordu. Kendini iyice bir tarttıktan, dengesini yitirmeyeceğine emin olduktan sonra karısına doğru ilerledi. Şöyle bir yalpaladı, karısının oturmakta olduğu sallanır sandalyenin arkasına tutundu. Kadını neredeyse yere düşürüyordu. Sonra hâlâ sallanarak ona doğru eğildi, hem şaşkın, hem kaygı dolu bir sesle, “Çarptı mı sana?” diye sordu.

Bir daha yalpaladı, bu sefer çocuğun üzerine yıkılacak gibi oldu. Biraz önceki kaza ona bütün dengesini kaybettirmişti.

Gertrude serinkanlılığını korumaya çalışarak, “Git lütfen,” diye söylendi.

Morel’i bu kez de hıçkırık tutmuştu. Boyuna hıçkırarak, “Ba... bakayım hele kızcağızım,” diyordu.

“Defol!” diye bağırdı kadın,

Artık onun içki kokusunu duyuyor, sandalyesinin arkasına yapışmış duran elinin kâh azalıp kâh çoğalan bastırışını hissediyordu.

“Defol,” dedi, gücü yettiği kadar onu itmeye çalışarak.

Morel durduğu yerde sallanarak ona bakıyordu. Gertrude bütün gücünü toparlayıp çocuğunu bir koluy-

la kucaklayarak ayağa kalktı. Acı verici bir irade çabasıyla, uykuda yürür gibi bulaşıkhaneye gitti. Gözüne soğuk su çarptı. Ama başı çok kötü dönüyordu. Bayılacağından korkarak sallanır sandalyesine döndü. Her yanı titriyordu ama insiyaki olarak çocuğunu bağrına basmış duruyordu.

İlyce süngüsü düşmüş olan Morel çekmeceyi en sonunda yerine takabilmiş, yerde dizüstü, beceriksiz ellerle, çatal-bıçakları toplamaya çalışıyordu.

Gertrude'un kaşının kanaması durmamıştı. Biraz sonra Morel ayağa kalktı, boynunu ondan yana uzatarak yaklaştı.

Son derece üzgün, utanmış bir tavırla, "Ne yaptı sana, kızcağızım?" diye sordu.

Karısı, "Ne yaptığı meydanda," diye yanıtladı.

Morel eğildi, düşmemek için, elleriyle, dizlerinin hemen üstünden bacaklarını kavradı. Gözlerini kısarak karısının yarasına göz attı. Kadın onun o koca pos bıyıklı yüzünün yaklaşmasından kaçınarak kendi yüzünü çevirebildiğince yana çevirdi. Adam, ağzı sımsıkı kapalı, taş gibi soğuk, hissiz duran karısına baktıkça ruhunun çaresizlikle, umutsuzlukla ezildiğini hissediyordu. Tam bezgin bir halde dönüp gidiyordu ki, karısının yarasından bir damla kanın çocuğun o ince, ışıltılı saçlarına düştüğünü gördü. Büyülenmiş gibi, koyu renkli, ağır kan damlalarının bu bürümcük ağını ağırlaştırarak bastırmasını izledi. Bir damla kan daha döküldü. Böyle giderse çocuğun başına işleyecekti.

Morel büyülenmiş gibi kan damlalarının çocuğun saçları arasından başına sızmasını seyretti, işte o zaman, en sonunda erkekliğinde bir kırılma oldu.

Karısı yalnızca, “Ya bu çocuk ne oluyor?” diye sordu. Ama sesinin o yumuşak, ateşli ifadesi kocasının başını büsbütün eğdirdi. O zaman kadın yumuşadı biraz. “Orta çekmecedен bana bir parça gaz bezi aliver,” dedi.

Adam, hemen söz dinleyerek gitti, biraz sonra gaz beziyle döndü. Kadın bezi önce ateşe tuttu, sonra alnına sardı. Hâlâ çocuğu kucağında, oturmaktaydı.

“Şimdi de o temiz, ocaklık çevreni veriver.”

Morel yine çekmeceyi karıştırıp baktı, sonunda ince, kırmızı bir atkı bulup getirdi. Yalvarır gibi bir sesle, “Bırak ben bağlayayım,” dedi.

Kadın, “Ben kendim bağlarım,” diye karşılık verdi.

Yarasını sardıktan sonra kocasına ateşi silkeleyip kapıyı kilitlemesini tembih ederek yukarı çıktı.

Sabahleyin yarası konusunda şöyle konuşuyordu,

“Kömürlükten bir maşa alayım derken elimdeki şamdan sönüverdi, ben de karanlıkta kapının mandalına çarptım.”

İki küçük çocuğu ona büyük, şaşkın, üzgün gözlerle bakıyorlardı. Hiçbir şey demediler ama yarı aralık duran ağızları, kavrayamadan sezdikleri faciayı ifade eder gibiydi.

O gün Walter Morel öğleye kadar yataktan çıkmadı. Yattığı yerde köpekler gibi perişandı. En çok kendi kendini incitmişti; zararı daha büyüktü. Çünkü karısına ne bir şey söyleyebiliyor, ne de üzüntüsünü ortaya vurabiliyordu. Kendini temize çıkarmaya çalışıyor, içinden, “Kendi kabahati,” diyordu.

Gel gelelim ne kadar böyle düşünse bilincinin, vicdanının verdiği cezayı önleyemiyordu. Bu azap ruhunu pas gibi kemirmekteydi ki, bu pasın tek şıfası içmek, sarhoş olmaktı.

Günlerden cumartesiydi. Öğleye doğru kalktı. Kilerden bir şeyler aldı, başı önünde oturup yedi, çizmelerini çekti, dışarı çıktı. Saat üçte, biraz çakır keyif ama rahatlamış olarak döndü, yine doğruca gidip yattı. Saat altıda yeniden kalkarak çay içti, sonra hemen dışarı çıktı.

Pazar günü de bu minval üzere geçti: Öğleye kadar yatak, 2.30'a kadar birahane, yemek, yatak. Hiç konuşmuyor gibiydi. Öğleden sonra saat dörtte Gertrude pazarlık cici elbisesini giymek üzere yukarı çıktığı zaman kocası derin uykundaydı. Bir kerecik olsun, "Kusura bakma, hatun!" dese Gertrude ona acıyacaktı. Ama hayır! Morel kendi kendine bile, ısrarla, karısının suçlu olduğunu söylüyordu. Böylelikle asıl kendi kendini perişan etmiş oluyor, karısının kayıtsızlığını körüklüyordu. Aralarında duygusal bir kördüğüm vardı ama kadın daha güçlüydü.

Anayla çocuklar akşam çayına oturdular. Pazar günü hep bir arada sofraya oturdukları yegâne gündü.

William, "Babam kalkmıyor mu?" diye sordu.

Ana, "Bırak yatsın," dedi.

Bütün evin üzerinde perişan bir hava vardı. Çocuklar zehirlenmiş olan havayı soluyorlardı, pek neşesizdiler. Durgun, avunmaz bir halleri vardı; ne yapacaklarını, ne oynayacaklarını bilemiyorlardı.

Morel uyanır uyanmaz yataktan kalktı. Bu, onun ömür boyu ayırt edici bir niteliğiydi. Her an hareket isterdi. İki günün cansızlığı, hareketsizliği onu boğulacak hallere sokmuştu.

Aşağıya indiği zaman saat altıya geliyordu. Bu kez içeri hiç tereddütsüz girdi; çekingenliği, duygusallığı yine kabuk bağlamıştı. Karısıyla çocuklarının hisleri, düşünceleri ona vız geliyordu artık.

Sofra henüz kurulu duruyordu. William yüksek sesle bir çocuk kitabı okumakta, Annie de onu dinleyerek durmadan, “Neden?” diye sormaktaydı. Babalarının çoraplı ayaklarıyla yaklaştığını duyunca ikisi de suspus oldu, adam içeri girince de çocuklar oturdukları yerde büzüldüler. Oysa babaları onlara genelde yumuşak davranırdı.

Morel çay sofrasına yalnız oturdu. Hayvanlar gibi, hiç gereği yokken gürültü yapa yapa yiyip içti. Kimse onunla konuşmuyordu. O girince ailenin yaşamı ondan uzaklaşmış, susmuş, sanki bir köşeye sinmişti. Ama o artık, dışlanmış olduğuna aldırış etmiyordu.

Çayını bitirir bitirmez hemen sokağa çıkmak için hevesle yerinden fırladı. İşte Gertrude’un asıl ağırına giden onun bu hevesi, çıkıp gitmek telaşıydı. Onun soğuk suyla bir güzel yıkanmasını, saçlarını hevesle ıslatıp tararken çelik tarağının ibriğin kenarına çarpışını duyan kadın tiksintiyle, nefretle gözlerini kapadı.

Morel, sonunda kapıyı çekip çıktığı zaman, sevinç içindeydi. Yağmur yağıyordu. Palmerston Bari’nin şu anda evden daha sıcak olacağını düşündü. Sabırsızlanarak adımlarını sıklaştırdı. Mahallesinin bütün kurşun çatıları yağmurdan ışıldıyordu. Zaten her zaman kömür tozundan kara olan yollar siyahımsı bir çamurla doluydu. Morel acele acele yoluna devam etti. Palmerston’un pencereleri buğulanmıştı. İçeride hava pis ama sıcaktı, konuşma sesleriyle, bira kokusuyla doluydu.

Morel eşikte belirir belirmez bir ses, “Ne içiyorsun, Walter?” diye yükseldi.

“Vay, oğlum Jim, sen nerelerden çıktın böyle?”

Dostları yer açtılar, onu sevinçle aralarına aldılar. Bir iki dakika sonra onun içinde ne denli sorumluluk

duygusu, ne kadar utanç, sıkıntı varsa hepsini eritmişlerdi; Morel pirüpak, neşeli bir gece geçirmeye hazır durumdaydı.

Çarşamba günü Morel meteliksizdi. Karısından ödü kopuyordu, onu incitmiş olduğu için de ondan nefret ediyordu. O gece Palmerston'a gitmek için yol parası bile olmadığı, borçları da bir hayli biriktiği için ne yapacağını bilemedi. Nihayet, karısı çocukla aşağıda, bahçedeysen konsolun üst gözünü açtı. Karısı para çantasını hep buraya koyardı. Morel çantayı aradı, buldu, açtı. İçinden bir yarım şilin aldı. Çantayı dikkatle yerine koydu, sokağa çıktı.

Ertesi gün Gertrude manava gitmeden çantasını açıp yarım şilin aradı, başından aşağı kaynar su dökülmüş gibi oldu. Oturdu, düşünmeye koyuldu, "Bir yarım şilin vardı, değil mi? Harcamadıydım, değil mi? Başka bir yerde de bırakmış olamam."

İyice canı sıkılmıştı. Her yanı aradı, aradıkça da parayı kocasının almış olacağı kanısına vardı. Çantasındaki para onun dünya yüzündeki tüm servetiydi. Hele kocasının böyle gizlice onun üç kuruşunu çalması dayanılır şey değildi. Morel bu işi bundan önce iki kez daha yapmıştı. İlk seferinde kadın hiç sesini çıkarmamıştı; hafta sonunda da Morel almış olduğu şilini yine gizlice yerine koymuştu. Karısı parayı gerçekten onun almış olduğunu böylece kesinlikle öğrenmişti. İkinci seferinde ise Morel aldığı parayı geri koymamıştı.

Artık bu kadarı çok fazlaydı. Kocasını yemeğini yer yemez -o akşam eve erken gelmişti- Gertrude soğuk soğuk, "Dün akşam benim çantamdan yarım şilin aldın mı sen?" diye sordu.

Morel hakarete uğramış, gücenmiş bir tavırla başını kaldırarak, “Ben mi!” diye ünledi. “Yo, almadım! Çantayı görmedim bile.”

Kadın onun yalan söylediğini anlıyordu. Serinkanlılıkla, “Biliyorsun aldığını,” dedi.

Adam, “Almadım diyorum sana!” diye bağırdı. “Yine bana taktın, değil mi? Bıktım usandım artık!”

“Demek ben çamaşırları toplarken sen çantamdan para aşırırsın ha!”

Morel kafası kızmış bir halde sandalyesini itip ayağa kalkarak, “Bunun acısını çıkarırım ben senden!” dedi.

Yıkanıp, kararını vermiş bir tavırla, yukarı çıktı. Biraz sonra giyinmiş kuşanmış olarak, elinde mavi damalı koca bir çıkınla aşağı indi:

“Şimdilik hoşça kalın bakalım,” dedi. “Beni bir daha ne zaman görürsünüz Tanrı bilir!”

Gertrude, “Herhalde seni görmeyi istediğimizden çok daha önce,” diye karşılık verdi.

Bunun üzerine Morel elinde çıkınıyla çıkıp gitti.

Gertrude oturduğu yerde biraz titriyordu ama içi hınç doluydu. Kocasını şimdi başka bir ocağa girer, başka bir kadına dadanırsa o ne yapardı? Ne var ki, kocasını çok iyi biliyordu. Onun böyle bir şey yapmayacağına emindi. Tam anlamıyla emindi ondan. Buna karşın, içi kalkmıştı.

William okuldan dönünce “Babam nerede?” diye sordu.

Annesi, “Evden kaçıyorum deyip çıktı,” diye yanıtladı.

“Nereye kaçıyor muş?”

“Ne bileyim ben! Mavi mendili çıkın yapmış, bir daha gelmeyeceğim, dedi.”

Çocuk, “Biz ne yapacağız şimdi?” diye ünledi.

“Üzülme sen, uzağa gitmez nasıl olsa!”

Annie, “Ama ya gelmezse?” diye feryadı bastı.

Annie’yle William kanepenin üzerine çekilerek ağlamaya başladılar. Anneleri oturup güldü:

“Hadi siz de, sulu gözlüler! Akşam olunca nasıl olsa çıkar gelir.”

Ne var ki, çocukları avutamadı. Alacakaranlık çökmüştü. Gertrude salt yorgunluğunun etkisiyle kocasını merak etmeye başladı. Bir yandan kocasından kurtulmanın iyi olacağını düşünürken bir yandan da çocuklarını geçindirmek bakımından tasalanıyordu ve içinin derinlerinde bir yerde kocasını henüz bırakamıyordu.

Bahçenin öbür ucundaki kömürlüğe gidip kapısını açınca arkada bir şey varmış gibi geldi. Baktı; orada, kömürlüğün karanlığında o büyük mavi çıkın duruyordu.

Gertrude çıkının yanı başına oturdu, gülmeye başladı. Şişman, yine de düşkün bir hali olan, karanlık köşelere büzülmüş, düğümlerinin ucu düşük kulaklar gibi sarkan bu çıkını her görüşte yeniden gülmeye başlıyordu. İçi rahatlamıştı.

Oturup beklemeye başladı. Biliyordu ki, kocasının parası yoktu. Bir meyhaneye falan uğradıysa veresiye içiyor demektir. Gertrude ondan bıkip usanmıştı artık... Gına getirmişti. Çıkının bahçe kapısından dışarı çıkacak kadar bile cesaret sahibi olmayan bir adam...

Saat dokuzda o düşünüp dururken kapı açıldı, Morel içeri girdi. Süngüsü düşük ama yine de aksi bir hali vardı. Gertrude hiç sesini çıkarmadı. Adam paltosunu çıkarıp koltuğuna oturdu, çizmelerini çıkarmaya girişti.

Kadın istifini bozmadan, “Çizmelerini çıkarmadan git, çıkını al, içeri getir bari,” dedi.

Morel alnına yıkmış olduğu şapkasının altından zorlu görünmeye çalışarak, somurtuk somurtuk baktı:

“Şükret ki eve döndüm bu gece.”

“Eve dönmeyip de nereye gidecektin ki? Çıkını bahçeden dışarı çıkarmaya bile cesaretin yok.”

Bunun üzerine Morel öyle sersemleştii ki, karısı ona kızamadı bile. Adam soyunmasına devam ediyordu.

Kadın, “O mavi mendiline neler sardın bilmiyorum,” dedi. “Ama orada bırakırsan sabahleyin çocuklara getiririm.”

Bunun üzerine Morel kalkıp dışarı çıktı. Biraz sonra döndü, mutfaktan başını öte yana çevirip geçerek çabucak yukarı çıktı. Gertrude onun, başı önünde, çıkın elinde çabucak geçtiğini görünce kendi kendine güldü. Ama yüreği zehir gibiydi. Bir zamanlar onu sevmiştii çünkü.

III

MOREL’İN BIRAKILIŞI - WILLIAM’IN BENİMSENİŞİ

BUNDAN sonraki hafta Morel’in huysuzluğu âdeta çekilmez bir hal aldı. Bütün maden işçileri gibi o da ilaç tutkunuydu. Tuhaftır ki, bütün ilaçlarını kendi parasıyla alırdı. Tavan arasında koca koca demetler halinde şifalı otlar asılı dururdu, ocağın üzerinde de çok zaman bunların birinden yapılma bir şurup kaynardı. Morel bu şuruplardan bol bol içer, içtikten sonra dudaklarını şırıltarak, “Enfes!” derdi, “enfes!” Biraz içsinler diye çocuklarını da zorlardı, “Sizin çaylarınızın, kakao haşlamalarınızın hepsinden âlâ,” derdi.

Ama onlar bu tür şeyleri içmeye hiç yanaşmazlardı.

Gel gelelim bu kez ne hap, ne ilaç, ne de şifalı otların suları onun başındaki “menhus ağırları” hafifletemiyordu. Beyin hummasına yakalanacağına inanıyordu. Zaten Jerry ile Nottingham’a gittikleri gün yere yatıp uyuduğundan bu yana eski halini bir türlü bulamamıştı. O gün bu gündür boyuna içmiş, boyuna ortalığı kasıp kavurmuştu.

Bu kez ciddi olarak hastalandı, Gertrude bir de ona bakmak zorunda kaldı. Bakımı son derece güç olan bir hastaydı. Buna karşın Gertrude onun ölümünü hiçbir zaman istemedi. Buna sebep yalnızca onun ekmek parası kazanması da değildi. Kadının içinde hâlâ kocasına sahip olmak isteyen bir taraf kalmıştı.

Komşular çok candan davranıyorlardı. Ara sıra birisi çocukları yemeğe çağırıyor, öbürü evin temizliğini yapıyor, bir başkası bebeğe bakıyordu. Yine de kocasının hastalığı Gertrude’u pek bitkin düşürdü. Komşuların yardımına her gün güvenemezdi. Çoğu günler bebekle kocasına bakmak, temizlik; her şey onun üzerine kalıyordu. Bitkin durumdaydı ama üzerine düşeni yapıyordu.

Paraları da kıt kıtına yetiyordu. Komşular hastaya çorba gibi, yumurta gibi şeyler getiriyorlardı. Eğer onların bu cömertçe yardımları olmasa Gertrude kocasının hastalığını büyük borçlara batmadan dünyada atlatamazdı.

Haftalar geçti. Walter Morel, âdeta kendisinden umut kesilmiş gibiyken iyileşti. Yapısı sağlam olduğu için derhal iyileşme yolunu tuttu. Çok geçmeden evin içinde gezinmeye, ufak tefek işler yapmaya başladı.

Hastalığında karısı onu şımartmıştı biraz. Morel şimdi de öyle olsun istiyordu. Çok zaman elini başına koyup dudaklarını bükerek hastalık numaraları yapıyordu. Gel gelelim, karısının kanmaya hiç niyeti yoktu. Önceleri kendi kendine gülümser geçerdi. Sonra kocasını sert sert azarlamaya başladı:

“Aman sen de be adam! Bu kadar mıymıntı olmasana!”

Bu söz Morel'i biraz gücendirdi ama numaralarından da vazgeçmedi.

Karısı kısaca, “Agucuk bebekliğin gereği yok,” diyordu.

O zaman Morel kötü kızıyor, okullu çocuklar gibi kendi kendine mırıldanarak karısına küfrediyordu. Sonunda, mırıldanmaktan vazgeçerek kendini toparlamak zorunda kaldı.

Her şeye karşın evin içinde bir ara dinginlik hüküm sürdü. Gertrude ona karşı ne de olsa daha hoşgörü gösteriyor, o da çocuk gibi karısının eline bakıyordu. Mutluydu âdeta. Kadının onu daha az sevdiği için daha hoşgörülü davrandığını ikisi de fark edemiyorlardı.

Gertrude o zamana kadar Morel'e, her şeye karşın, bir dereceye kadar kocası, erkeği gözüyle bakmayı sürdürmüştü. Kocasına karşı duyduğu sevgi bir met dalgası gibi duralaya duralaya çekilmişti ama boyuna çekiliyordu. Kadın onu kalben bırakıyordu artık. Biraz üzülerək yine de aman dinlemeden uzaklaşıyordu ondan. Yaşam bulmak için, sevgi bulmak için de çocuklarına güvenmeye başlıyordu.

Bu dönemden sonra Walter Morel, üstündeki taneler yenip bitirilmiş kuru bir mısır koçanı gibi kaldı. Birçok erkek gibi o da yerini çocuklarına bırakmaya yarı yarıya boyun eğmişti.

Nekahet dönemindeyken karıyla kocanın arasında aslında her şey bitmiş sayılırdı. Bununla birlikte, ikisi de evliliklerinin ilk aylarındaki sevgilerine dönmek için bir çaba harcadılar. Morel geceleri evde oturuyor, çocuklar yattıktan sonra karısı dikiş dikerken ona yüksek sesle gazete okuyordu. Gertrude her dikişi kendi yapar, kocasının bütün gömlekleriyle, çocukların giysilerini elinde dikerdi. Morel gazete okurken sözcükleri yavaş yavaş, tane tane heceliyor, karısı da çok zaman sabırsızlanarak onun başladığı sözleri ezbere bitiriyordu. Morel de onun sözlerini boyun eğerek kabul ediyordu.

– Böyle zamanlarda kadının düşünceleri oğlu William’a dönüyordu. William yetişmiş sayılırdı. Daha şimdiden sınıfının birincisiydi, hocası onun okulun en parlak öğrencisi olduğunu söylüyordu. Annesi hayalinde onu genç, yaşam dolu bir erkek olarak görüyor, William’ın kendi yaşamını yine ışıkla dolduracağını umuyordu.

Yapayalnızlık içinde oturup kalan Morel de, belirsiz bir huzursuzluk hissediyordu. Ruhu karısını özlüyor, karısını arıyor ama bulamıyordu. Bir boşluk, bir hiçlik hissediyordu içinde. Yavaş yavaş bu hava içinde yaşamaz oldu, bu hali karısına da geçti. Yalnız kaldıkları zaman nefesleri sıkışmış gibi oluyordu. O zaman Morel çıkıp yatıyordu, kadın da rahat ediyor, kendi başına zevkle çalışıp, düşünüp yaşamaya başlıyordu.

Bu sırada yolda bir dördüncü çocuk vardı: Birbirlerinden kopmak üzere olan anayla babanın arasındaki bu kısa sakinlik ve şefkat devresinin meyvesi...

Çocuk dünyaya geldiği zaman Paul on yedi aylıktı. Dördüncü çocuk da oğlan oldu. Sarışın ve güzeldi. Mrs. Morel gebe olduğunu anlayınca üzülmüştü. Doğacak ço-

cuk adına değil de, parasal yönden ve kocasını artık sevmeyiği için üzülmüştü. Bebeğin adına Arthur dediler. Bir yığın sarı buklesiyle pek güzeldi ve daha ilk baştan babasına karşı dşknlk gösteriyordu. Gertrude hiç olmazsa bu ocuk babasını seviyor diye hoşnuttu. Babasının ayak sesini duyunca bebeklik kollarını uzatıp "agucuk" yapmaya başlıyordu. Eğer keyfi üzerindeyse Morel de o gr, yumuşak sesiyle hemen bağırıyordu:

"Ne istedin, benim tosun oğlum? şimdi gelip alacağım seni kucağıma!"

Bunlar Gertrude'un yaşamında mutlu anlardı; kalbinde çocuklarıyla kocasının birbirlerine kaynaştığı zamanlar.

Bu arada William gitgide büyüyüp grbzleşiyor, her gün biraz daha hareketli bir delikanlı oluyordu. Eskiden beri biraz zayıf, nahif, durgun olan Paul ise her an gölge gibi annesinin peşindeydi. Çok zaman bir oyun bulup kendini oyalardı ama ara sıra sinir krizleri geçirirdi. O zaman annesi , dört yaşındaki oğlunu kanepeinin üzerinde ağlar bulurdu.

"Neyin var?" diye sorar, yanıt alamazdı. Bu kez kızarak, "Neyin var?" diye stelerdi.

ocuk, "Bilmem," diye hıkırırdı.

Kadın onunla konuşarak, oynayarak ağlamasını unutturmaya çalışırdı ama boşuna. O zaman, çaresizlikten deliye dönerdi.

Her zaman sabırsız olan Morel de yerinden fırlayarak, "Susmazsa susturuncaya kadar pataklarım!" diye haykırırdı.

Anne soğuk soğuk, "Hiç de öyle bir şey yapamazsın," diyerek çocuğu bahçeye çıkarıp sandalyesine otururdu, "Hadi, ağlayacaksan burada ağla, zırlıtlı sen de!" diye söylenirdi.

Belki bir kelebek gözünü çekerek Paul'u oyalar, ya da bebecik ağlaya ağlaya uyur kalırdı. Bu ağlama nöbetleri pek sık değildi ama anasının yüreğinde dinmeyen sızı gibiydi. Bu yüzden de Gertrude Paul'a diğer çocuklardan bambaşka davranıyordu.

Bir sabah arka bahçede sütçüyü beklerken birisinin ona seslendiğini duydu. Hep kahverengi bir kadife elbise giyen o zayıf ufak tefek Mrs. Anthony'ydi seslenen.

"Sizin Willie hakkında konuşmak istiyorum, Mrs. Morel."

"Ya, öyle mi? Ne var, ne olmuş?"

"Arkadaşının yakasına asılıp gömleğini yırtan çocuklara bir şeyler söylemek gerekir."

Gertrude, "Sizin Alfred benim Willie'yle yaşıt," diye yanıt verdi. "Kozlarını kendileri paylaşsınlar."

Mrs. Anthony, "Yaşıt olabilirler ama bu demek değildir ki birbirlerinin yakasını yırtmaya hakları var!" diye terslendi.

Gertrude, "Siz bilirsiniz," dedi. "Ben çocuklarımı dövmem. Dövecek de olsam, önce olup bitenleri bir de onların ağzından dinlemek isterim."

"Ara sıra bir temiz dayak yeseler haklarında daha hayırlı olur. Hele insanın temiz, yeni yakasını tutup da mahsus yırtmak..."

Gertrude, "Eminim ki mahsus yırtmamıştır," dedi.

Mrs. Anthony, "Beni yalancı çıkar bakalım!" diye homurdandı.

Gertrude oradan uzaklaşarak bahçe kapısını kapadı. Elleri titriyordu. Arkasından Mrs. Anthony'nin, "Ama ben bu işi senin efendine de söylemesini bilirim!" diye bağırdığını işitti.

Yemek zamanı William karnını doyurup da dışarı çıkmak isteyince (çocuk artık on bir yaşındaydı) annesi,

“Alfred Anthony’nin yakasını neden çekip kopardın?” diye sordu.

“Ne zaman koparmışım?”

“Bilmiyorum ama annesi söyledi.”

“Ha, dün oldu. Ama onun yakası zaten yırtıktı.”

“Sen de büsbütün yırttın, öyle mi?”

“Benim bir kestanem var, on yedi kestaneyi yendi şimdiye kadar. Alfred kestanemi elimden kaptığı gibi kaçmaya başladı. Ben de arkasından koştum. Tam tutarken gene kaçmak istedi, bu kez yakası yırtıldı. Ama ben kestanemi aldım ya...”

Cebinden ipe bağlı eski, siyah bir atkestanesi çıkardı. Bu kestone başka çocukların ipe bağlı kestaneleriyle vuruşturulunca tam on yedi tanesini tuzla buz etmişti. Onun için Willie bu emektar şampiyonuyla pek övünç duyuyordu.

Annesi, “Ne olursa olsun, çocuğun yakasını koparmaya hiç hakkın yoktu,” dedi.

“Ama mahsus, yapmadım ki, annemiz! Eski bir küçük yakaydı, zaten yırtıktı.”

Annesi, “Bir dahaki sefere daha dikkatli ol,” dedi. “Sen eve yakan kopuk gelsen benim hiç hoşuma gitmez.”

Çocuk azarlandığı için son derece üzgündü:

“Bana ne, annemiz? Ben mahsus yapmadım ki!”

“Biliyorum, ama daha dikkatli ol.”

William azat edildiğine sevinerek koşup gitti. Komşularla çatışmayı hiç sevmeyen Gertrude da durumu Mrs. Anthony’ye anlatacağını, meselenin böylece kapanıp gideceğini düşünüyordu.

Ama o akşam Morel maden ocağından suratı asık döndü. Mutfığa girip öfkeli öfkeli çevresine bakındı. Bir-

kaç dakika sesini çıkarmadı. Sonra, "Nerede o Willie?" diye sordu.

Gertrude durumu kavramıştı. "Ne yapacaksın?" diye sordu.

Morel teneke çay kabını konsolun üstüne gürültüyle bırakarak, "Hele elime geçireyim de o zaman anlatırım," dedi.

Gertrude biraz alaylı bir tavırla, "Herhalde Bayan Anthony senin yolunu kesti de Alfred'in yakası hakkında fitledi, değil mi?" diye sordu.

Morel, "Kim yolunu kestiye kesti, o benim bileceğim iş," diye yanıtladı. "Hele o yumurcağı bir yakalayayım, kemiklerini kıracağım."

"Ne ayıp şey! Her önüne çıkan fitneci şıfıntıyla birlik olup kendi çocuklarını suçlamak!"

Morel, "Gösteririm ben ona!" dedi, "kimin oğlu olursa olsun, canı istediği gibi kırıp yırtamayacağını öğrensın!"

"Kırıp yırtmakmış! Alfred bunun kestanesini kapmış, o da Alfred'in peşinden koşarken kazara yakasını tutmuş, öteki kaçmak istediği için. Zaten Anthonyler kapıp kaçmayı pek bilirler ya!"

Morel, gözdağı verircesine, "Ben işimi bilirim!" diye gürledi.

Karısı acı bir alayla, "Doğru!" dedi. "Daha konuyu anlayıp dinlemeden bilirsin!"

Morel, "Sen karışma, ben işimi biliyorum!" diye bağırdı.

Mrs. Morel, "Orası şüpheli," dedi. "Yaygaracı kadınların lafına uyup kendi çocuklarını dövdükten sonra..."

Morel gene, "Ben biliyorum," dedi.

Başkaca bir şey söylemedi. Oturduğu yerden öfkesini, huysuzluğunu bilemeye daldı.

Tam o sırada William, “Yemeğimi yiyebilir miyim, anne?” diyerek içeri daldı.

Morel, “Yemekten başka bir şey de yiyeceksin!” diye bağırdı.

Mrs. Morel, “Kıs sesini be adam!” dedi. “Bu kadar gülünç olma!”

Morel, “Hele bir elime geçireyim, kim gülünçmüş, görürüz!” diye bağırarak oturduğu yerden kalktı, kızgın bakışlarını oğluna dikti.

Yaşına göre uzun boylu ama çok duyarlı olan William sararmış, dehşet içinde babasına bakakalmıştı.

Mrs. Morel oğluna, “Dışarı çık!” diye buyurdu.

William öyle korkmuştu ki yerinden kıpırdayamadı. Morel birden yumruklarını sıkarak öne eğildi.

“Ben şimdi çıkarırım onu dışarı!” diye çılgıncasına böğürdü.

Karısı, öfkeden göğsü inip kalkarak, “Ne!” diye bağırdı. “O karının lafıyla benim oğluma vuracaksın ha? Yağma yok!”

“Vuramam mı?” dedi Morel. “Vuramam mı dersin?”

Gözlerini oğluna doğru devirerek ileri atıldı. Gerçektende yumruğunu kaldırdı, ikisinin arasına girdi.

“Sakin ha!” diye bağırdı kocasına. “Hele bir vur!”

Morel bir an için afallayarak, “Ne!” dedi. “Ne dedin sen?”

Gertrude o hızla oğluna döndü.

“Çık git bu evden!” diye köpürdü.

Çocuk, ipnotize olmuş gibi birden dönüp çıktı. Morel onun ardından atıldıysa da yetişemedi. Yüzü, kömür kirinin altında, hırstan kül gibi olmuştu. Şu var ki şimdi karısının tüm cinleri başına toplanmıştı. Çın çın öten, yüksek bir sesle, “Çocuğun kılına dokun hele!” dedi.

“Hele bir dokunmaya kalk! Ömrün oldukça pişman olursun!”

Kocası ondan ürktü, müthiş bir öfke içinde geçip yerine oturdu.

Çocuklar evde yalnız başlarına bırakılacak yaşa gelince Gertrude, Kadınlar Loncası'na katıldı. Toptancılar Kooperatifi'ne bağlı küçük bir kadınlar kulübüydü bu. Pazartesi geceleri kooperatifin bakkal bölümünün üzerinde, uzun bir odada toplanırdı. Kadınlar, sözümona, işbirliğinin yararları gibi toplumsal konular üzerine tartışırlardı. Ara sıra raporlar, kâğıtlar hazırlayıp okurlardı.

Daima ev işleriyle meşgul görmeye alıştıkları annelerinin, oturup o hızlı tarzıyla yazı yazması, kitaplara başvurup yeniden yazısına dönmesi çocukların tuhafına giderdi. Böyle zamanlarda ona karşı son derece derin bir saygı duyarlardı. Loncayı çok seviyorlardı. Annelerinin kıskanmadıkları tek uğraşı buydu. Kıskanmamalarının bir nedeni annelerinin bu işi sevmesi, ikinci nedeni lonca sayesinde kendilerine de eğlence çıkmasıydı.

Karılarının pek başlarına buyruk olduğunu ileri süren bazı muhalif kocalar loncaya dedikodu ocağı derlerdi. Gerçekten de kadınlar kendi evlerine, kendi yaşayış şartlarına lonca açısından bakınca hoşnutsuzluk duyuyorlardı. Karılarının daha yüksek bir düzeye özenmesi de işçilerin biraz canını sıkıyordu. Ne var ki, çocuklar pazartesi gecesi annelerinin lonca dönüşü getirdiği çeşit çeşit haberleri dinlemeye bayılırlardı.

William on üç yaşını doldurunca annesi ona kooperatifte bir iş buldu. Akıllı bir çocuktan William, açık yürekli, dürüst. Yüzünün çizgileri biraz sertti, tam kuzeyliler gibi mavi gözleri vardı.

Morel, “Neden oğlanın kıcını sandalyelerde çürütüp duruyorsun?” diye karısına çıkıştı. “Pantolonlarının arkasını eskitmekle kalacak, eline hiçbir şey geçmeyecek. Kaç parayla başlattılar bu işe?”

Gertrude, “Kaç parayla başlattıkları önemli değil,” diye yanıtladı.

“Sana göre öyle! Gönder benimle ocağa, ilk baştan haftada su içinde on şilin çıkarır. Ama biliyorum, sana göre onun sandalyelerde kıcını eskitip altı şilin alması maden ocağında on şilin kazanmasından iyidir.”

Kadın, “William ocağa inmiyecek,” dedi. “İşte bu kadar!”

“Ben ocağa indim de oğlum neden inmiyecekmiş?”

“Senin anan seni on iki yaşında yer altına indirdi diye ben de oğluma aynı şeyi yapacak değilim ya!”

“Oniki mi? Çok daha küçüktüm ilk inişimde!”

“Kaç yaşındaysan işte.”

Gertrude oğluyla pek övünç duyuyordu. William akşam derslerine giderek stenografi öğrendi. Öyle ki on altı yaşına geldiği zaman yörede, ondan daha üstün stenografi yazan, defter tutmasını bilen bir tek yazman vardı. Sonra William akşam okulunda öğretmenlik de yapıyordu. Pek ateşli bir mizacı vardı. Neyse ki iyi huyluluğu, iri yarılığı sayesinde kavgadan başını kurtarabiliyordu. Erkekliğe yakışan her şeyi yapıyordu. Rüzgâr gibi koşuyordu. On iki yaşındayken bir yarışta birincilik kazandı. Ödül olarak demirci örsü biçiminde, billur bir mürekkep hokkası verdiler. Çocuk, salt annesinin göğsünü kabartmak için, hokkasını aldığı gibi soluk soluğa, doğruca eve koştu.

“Anne, bak!” diye bağırdı.

Gertrude hokkayı bir kraliçe edasıyla aldı.

“Ah, ne güzel!”

William büyüklük hülyaları kurmaya başlamıştı. Kazandığı bütün parayı annesine veriyordu. Bestwood’un burjuva ailelerine girip çıkıyordu. Köydeki en ekâbir kimseler papazlardı; sonra banka müdürüyle doktorlar, sonra esnaf takımı, daha sonra da sürüler halinde madden işçileri geliyordu. William eczacının, öğretmenin, esnafın oğullarıyla arkadaştı. Teknisyenler kulübünde bile lardo oynuyordu. Dans etmeyi de çok seviyordu; annesinin itirazına karşın. Bestwood’un sunduğu tüm yaşamın tadını çıkarıyordu, ucuz birahanelerden spor ve bile lardo salonlarına kadar.

Paul, ağabeyinin anlattığı türlü türlü çiçek gibi kızların göz kamaştıran tasvirlerini dinlemek mutluluğuna eriyordu. Bu kızlar, William’ın gönlünde vazo çiçekleri gibi ancak birkaç hafta yaşayıp soluyorlardı. Ara sıra içlerinden birinin, vefasız yarinin peşinden geldiği oluyordu. Gertrude kapıyı açıp da yabancı bir kızla karşılaşınca, durumu ânında kavrardı.

Hanım kız yalvarır gibi, “Afedersiniz, acaba Bay Morel evde mi?” diye sorardı.

Gertrude, “Kocam evde,” diye yanıtlardı.

Kızcağız bin güçlkle, “Şey... yani genç Bay Morel demek istiyorum,” derdi.

“Hangisi? Birkaç tane var da...”

O zaman nazeniniz kızarıp bozarak kekelemeye başlardı:

“Bay Morel’i... Bay Morel’le... Ripley’de tanışmıştık.”

“Ha, demek bir dansta?”

“Evet.”

“Oğlumun danslarda tanıştığı kızlardan hiç hoşlanmam. Hem kendisi de evde yok zaten.”

Bu kez de William eve, annesi kıza kaba davranıp kovdu diye, kızmış olarak dönerdi. Kasketini kanepenin üzerine fırlatır, eliyle çenesini tutar, dik dik annesinden yana bakardı.

Ufak tefek bir kadındı Gertrude. Sakindi, sözünü dinletirdi ama yine de az bulunur, sıcak bir edası vardı. Şimdi de oğlunun kızgın olduğunu biliyor, içi titriyordu.

“Anne, dün beni bir hanım aradı mı?”

“Hanımı görmedim. Ama kapıya bir kız geldi.”

“Peki, bana neden haber vermedin?”

“Hiç, unuttum da ondan.”

Delikanlı için için köpürdü biraz.

“Güzel bir kızdı, değil mi? Kibar tavırlı.”

“Bakmadım.”

“İri kestane gözlü müydü?”

“Bakmadım diyorum sana. Hem oğlum, sen söyle sevgililerine, peşinden koştukları zaman gelip annene sormasınlar. Böyle söyle sen onlara... danslarda tanıştığın yüzsüzlere.”

“Bu kız kibar bir kızdı, buna eminim.”

“Ben de kibar bir kız olmadığına eminim.”

Tartışma burada sona erdi.

Dans konusunda anayla oğlun araları açıktı. Bu anlaşmazlık, William bir maskeli baloya gitmeye karar verdiği zaman son kerteyi buldu. William baloya İskoç kıyafetinde gidecekti. Kirayla bir elbise bulmuştu. Paket eve geldi ama Mrs. Morel buna elini sürmedi. O akşam eve dönünce William heyecanla, “Kıyafetim geldi mi?” diye sordu.

“Bir paket geldi. Salonda duruyor.”

William hemen koşup paketin iplerini kesti. Sevinç içinde, elbiseyi annesine göstererek, “Nasıl, oğluna yakışacak mı dersin?” diye sordu.

“Biliyorsun, seni bu kılıkta düşünmek bile istemem.”

Balo gecesi William giyinmek için eve gelince annesi de mantosuyla şapkasını giydi.

“Kalıp beni görmeyecek misin, anne.?”

“Hayır, seni görmek istemiyorum.”

Gertrude Morel biraz solgun duruyordu. Yüzü kapalıydı, sertti. Oğlunun da babasına çekeceğinden o kadar korkuyordu ki! William, kalbi üzüntüden duracak gibi, bir an öylece kaldı. Sonra İskoç kıyafetinin kurdelelerle süslü beresi gözüne ilişti. Delikanlı sevinç içinde şapkayı eline aldı. Annesini unutmuştu bile. Gertrude dışarı çıktı.

William on dokuz yaşındayken, kooperatifteki işini aniden bırakarak Nottingham'da bir işe girdi. Burada, haftada on sekiz yerine, otuz şilin alıyordu ki bu gerçekten büyük bir farktı. Herkes William'ı övüyordu. Anasıyla babasının gururdan koltukları kabarmıştı.

Gertrude Morel onun diğer kardeşlerine de yardımı dokunacağını umuyordu. Annie şimdi öğretmen okuluna gidiyordu. Son derece akıllı olan Paul da iyi bir öğrenciydi. Hâlâ annesinin dostu olan vaftiz babası papazdan Almanca, Fransızca dersleri almaktaydı. Çok yakışıklı, biraz şımarık bir oğlan olan Arthur'un bir burs bulup Nottingham'daki liseye gideceği söyleniyordu.

Nottingham'daki işinde William bir yıl kaldı. Derslerine sıkı çalışıyor ve giderek ciddileşiyordu. Kafasına bir şeyler takmış gibiydi. Geceleri hâlâ dans etmeye, tekne eğlencelerine gidiyordu. İçkisi yoktu. Çocukların hepsi de kökten, ateşli bir içki düşmanlıydılar. William eve geceleyin geç saatte geliyor, daha da geç saatlere dek

ders çalışıyordu. Annesi, kendine daha iyi baksın diye yalvarıyordu ona.

“Oğlum, canın istiyorsa dans et. Ama iş yerinde çalıştıktan sonra çıkıp eğlenebileceğini, bunun üstüne de ders çalışabileceğini sanma. Yapamazsın bunu; insan vücudu bu yüke dayanmaz. Ya birini yap, ya öbürünü. Çok eğlen ya da Latince öğren; ikisini bir arada yapmaya çabalama.”

Derken William yılda yüz yirmi sterline Londra’da iş buldu. Gözlerine gerçekdışı göründü bu rakam! Annesi sevin sin mi, üzül sün mü, bilemedi âdeta.

William Londra’dan aldığı mektubu okuyup da gözleri parlayarak, “Anne bir dahaki pazartesiye orada olmamı istiyorlar!” dediği zaman kadın içinde her şeyin sustuğunu hissetti.

“Beni kabul ediyorlar, anne, hem de görmeden, demeden! Ben demedim mi sana bu işi başaracağım diye! Bir düşün, ben, Londra’da! Hem sana yılda yirmi sterlin gönderebilirim. Eh, artık para babası olacağız demektir, valide!”

Gertrude mahzun mahzun, “Öyle, oğlum,” diye cevap verdi.

Onun başarısına sevinmekten çok gitmesine üzüldüğünü William hiç düşünmüyordu. Oğlunun gitmesi yaklaştıkça kadının yüreği kederden, çaresizlikten katılaşmaya başlamıştı. Oğlunu o kadar çok seviyordu ki! Daha da önemlisi, o kadar çok şey umuyordu ki ondan! Onun sayesinde yaşıyordu sanki. Ona hizmet etmeye bayılıyordu; onun çayı için fincan hazırlayıp çıkarmaya, gömlek yakalıklarını ütölemeye... Genç William yakalıklarına çok meraklıydı. Onun bu gururu annesine sevinç verirdi. Gertrude küçük, eğri ütüsüyle yakalıkları âdeta cilalarcasına ütüler, salt kolunun gücüyle pırıl pı-

rıl yapardı onları. Artık oğlu için bunları yapamayacaktı. Artık oğlu evden ayrılıyordu. Anneye oğlu sanki yüreğinden de çıkıp gidiyormuş gibi geliyordu; varlığını doldurmuyormuş, onu bomboş bırakıp gidiyormuş gibi. Hem keder hem de bedensel bir sancıydı bu Gertrude için. William giderken varlığının hepsini de yanında götürüyordu sanki.

William anca yirmi yaşındaydı o sırada. Londra'ya gitmeden birkaç gün önce kızlardan alıp saklamış olduğu bütün aşk mektuplarını yaktı. Bu mektuplar mutfak dolabının üstünde bir dosyada dururdu. William annesine bazılarını parçalar okumuştı, bazılarını da Gertrude kendisi açıp gözden geçirmişti. Çoğunluğu pek sudan şeylerdi.

O gün William, "Hadi, Paul, benim mektupları yakalım. Üzerlerindeki kuş, çiçek resimlerini de sen al," dedi.

Gertrude o cumartesi gününün işini cumadan bitirmişti; bir günlük tatil yapacaktı. Oğluna yolluk olarak pirinçli kurabiye yapıyordu. Onun ne kadar mutsuz olduğundan oğlunun haberi bile yoktu.

William destenin üstündeki ilk mektubu aldı. Bu eflatun renkteydi, üzerinde de yeşil yapraklı mor diken çiçekleri vardı. Delikanlı kâğıdı kokladı:

"Güzel bir koku! Kokla bak..."

Kâğıdı Paul'un burnuna doğru uzattı.

Paul, "Hm," dedi. "Bu kokunun adı ne acaba? Bak kokla, anne."

Annesi o küçük, biçimli burnunu sayfanın üzerinde gezdirdikten sonra dudak büktü:

"Bu paçavraları koklamaya hiç hevesim yok!"

William, "Bu kızın babası Karun kadar zengin," diye anlatmaya başladı. "Uçsuz bucaksız toprakları var.

Kız ben Fransızca biliyorum diye bana La Fayette diyor.” Sonra mektuptan birkaç satır okudu, “...Anneme bu sabah senden bahsettim, eğer pazar günü çaya gelirsen çok memnun olacak ama aynı zamanda babamın da iznini alması lazımdır. Samimiyetle umuyorum ki babam rıza gösterecektir. İşlerin gidişatını ben sana bildiririm. Ama eğer...”

Gertrude Morel oğlunun okumasını kesti, “İşlerin nesini?”

“İşlerin gidişatını.”

Gertrude alaylı alaylı, “İşlerin gidişatı!” diye tekrar etti. “Bir de sen, bu kız çok iyi tahsil görmüş demiştin!”

William biraz bozularak mektubu okumaktan vazgeçti. Diken resimlerini yırtıp Paul’a verdi. Sonra annesine başka mektuplardan parçalar okumayı sürdürdü. Bunlardan bazıları Gertrude’u güldürüyor, bazıları da üzüyor, kaygılandırıyordu.

“Ah benim oğlum, bu kızlar çok akıllı,” dedi. “Seni hemen pohpohluyorlar, sen de kafası okşanan köpek yavrusu gibi sokuluyorsun onlara.”

William, “Başımı sürgit okşayacak değiller ya,” diye yanıt verdi. “Okşamadıkları zaman ben de başımı alıp gidiyorum.”

“Ama bir gün birisi boynuna öyle bir tasma takacak ki çıkaramayacaksın.”

“Ben ha? Ne münasebet! Ben onlarla başa çıkmasını bilirim, valideciğim, kendilerini bir şey sanmasınlar.”

Annesi sükûnetle, “Asıl sen kendini pek bir şey sanıyorsun,” dedi.

Biraz sonra o dosya dolusu güzel kokulu mektuplardan kala kala bir yığın bükülmüş, yanmış, kapkara

kâğıt külü kalmıştı. Bir de Paul'un elindeki otuz, kırk tane güzel resim... Kırlangıçlar, mineler, sarmaşık dalları...

William ise yeni bir dosyaya başlamak üzere, Londra'ya gitti.

IV PAUL'UN DELİKANLILIĞI

PAUL'UN yapısı annesi gibi olacaktı: narin, biraz ufak. Sarı saçları büyüdükçe kızıla çaldı, sonra kestaneye döndü. Gözleri kurşuni maviydi. Solgun renkli, sessiz bir çocuktuk. Her zaman bir şeyler dinler gibi bakardı, dolgun bir alt dudağı vardı.

Yaşından büyük gösterirdi. Çünkü başkalarının hislerini, özellikle de annesinin içinden geçenleri gayet iyi sezerdi. Annesi sıkıntıdaysa anlar ve rahat edemezdi. Ruh her an annesinin üstüne titrer gibiydi.

Büyüdükçe daha kanlı canlı bir delikanlı oldu.

William ona pek uzak durduğu için Paul tamamen Annie'nin kardeşiydi sanki. Annie oğlan çocuğu gibi afacan, uçarı bir kızdı ama küçük kardeşine derin bir sevgiyle bağlıydı. Paul da onun eteğinden ayrılmıyor, onun oyunlarını paylaşarak koşuşturuyordu. Göze batmayan sessiz bir çocuktuk. Ablası ona tapıyor, o da ablasının istediği şeylerle ilgileniyordu.

Annie'nin büyük bir bebeği vardı. Kız, bebeği pek sevmemekle beraber onunla iftihar ederdi. Bir gün bebeğini kanepeye yatırıp üstünü örttü, uyuttu. Ondan sonra da unutup gitti. Bu sırada Paul kanepenin kenarından atlama denemeleri yapıyordu. "Pat!" diye, üstü

örtülü bebeğin tam yüzüne atladı. O zaman Annie koşup geldi, uzun bir çığlık kopardı, başladı ağlayıp ağıt yakmaya.

Paul taş kesilmiş gibi duruyor, tekrar tekrar, “Ama görünmüyordu, Annie, orada olduğu belli değildi,” de-yip duruyordu. Annie bebeğinin ardından ağladığı süreçte çocuk üzüntüsünden eli kolu bağlanmış bir halde durdu. Zamanla kızın kederi dindi. Son derece üzgün olan kardeşini bağışladı. Ama bir kaç gün sonra Paul ablasını hayretler içerisinde bırakan bir şey söyledi:

“Hadi, senin Arabella’yı kurban edelim,” dedi. “Yakalım onu.”

Annie dehşet içinde kaldı ama gene de büyülenmiş gibiydi. Kardeşinin ne yapacağını merak ediyordu.

Paul tuğlalardan bir sunak yaptı, Arabella’nın içindeki kırıklardan birazını çıkarıp bebeğin yüzüne koydu, üzerine biraz benzin döktü, hepsini birden ateşledi. Arabella’nın kırık alnından eriyen balmumu damlalarının ter taneleri gibi ateşin içine düşmesini şeytani bir zevkle seyrediyordu. O koca, aptal bebek yandıkça Paul da için için sevindi. Sonra, ateşin korlarını bir değnekle eşeleyip bebeğin kararmış kollarını, bacaklarını çıkardı, taşla ezdi.

“İşte Bayan Arabella böylece kurban edildi,” dedi. “Yandı, bitti, kül oldu. Geriye hiçbir şey kalmadı. Oh olsun!”

Annie bir şey söylemedi ama bu olay onu gizliden gizliye epey sarstı. Görünüşe göre Paul bebeğe büyük bir kin besliyordu, çünkü onu kendisi kırmıştı.

Bütün çocuklar, hele Paul, anneleriyle beraber, babalarına karşı cephe almış durumdaydılar. Morel içip zorba davranmakta berdevamdı. Öyle zamanlar oluyor-

du ki aylar ayı ailenin bütün hayatını zindana çeviriyordu. Paul bir akşam eve gelip de annesini bir gözünü şişmiş, morarmış bir halde buluşunu asla unutamazdı. Babası ocağın önünde bacaklarını açmış, başı önüne eğik, öylece duruyordu. İşten yeni dönmüş olan William da öfkeli bakışlarını babasına dikmişti. Dudaklarına kadar bembeyaz kesilmiş, yumruklarını sıkıyordu. Çocuklar sussun diye bekledi, sonra bir çocuğun öfke ve nefretiyle, “Korkaksın,” dedi. “Ben evde olsaydım yapmaya cesaret edemezdin!”

Morel, kan beynine sıçrayarak, oğluna döndü. William babasından daha iri yarıydı. Ama Morel sert kaslı bir adamdı, o anda da öfkeden kudurmuş gibiydi.

“Edemez miydim?” diye bağırdı. “Edemezdin ha? Sesini kesmezsen yumruğumun tadını sana da tattırırım, küçük beyim, görürsün bakalım nasıl oluyormuş!”

Morel dizlerini büküp saldırmaya hazırlanmış, âdeti hayvan gibi, çok çirkin bir tavırla yumruğunu sallıyordu. William öfkeden kül gibi olmuştu.

Hınçlı ama sakın bir tavırla, “Öyle mi?” dedi. “Ama bu senin son yumruğun olur.”

Morel dizlerini büküp çömelmiş, yumruğunu kaldırarak, sıçrar gibi adımlarla biraz daha yaklaştı. William da yumruğunu sıkı. Mavi gözlerine, kahkahaya benzer bir bakış geldi. Gözlerini babasından ayırmıyordu. Birinden biri tek bir söz daha söylese baba oğul dövüşmeye başlayacaklardı. Paul onların dövüşmesini istiyordu. Üç küçük kardeş kanepenin üzerinde, sapsarı kesilmiş, oturmaktaydılar.

Gertrude sert sesle, “Kesin artık, ikiniz de!” diye bağırdı. “Bu gecelik yeter bu kadar.” Sonra kocasına dönerek “Sen de şu çocukların haline bak bir kere!” dedi.

Morel kanepeden yana şöyle bir göz attı. Alayla, “Çocuklarına sen bak, pis şıfıntı!” diye karşılık verdi. “Çocuklara ben ne yaptım, söylesene? Sen onları kendine benzettin, kendi tutumlarını, pis tavırlarını öğrettin onlara, kendine benzettin hepsini, her yönden!”

Karısı burnunu kırıp edip, yanıt vermedi. Kimse konuşmuyordu. Biraz sonra Morel çizmelerini çıkarıp masanın altına fırlattı, yatmaya gitti. O yukarı çıkınca William annesine döndü:

“Neden bırakmadın göstereyim ona? Nasıl olsa kolaycacık yenerdim.”

Annesi, “Ne de güzel olurdu ya!” dedi. “Kendi baban...”

William, “Baba mı!” dedi. “Ben öyle babaya baba mı derim!”

“Desen de, demesen de baban olduğuna göre...”

“Ama neden bırakmadın hesabını göreyim? Kolaycacık gösterirdim ona.”

Gertrude “Daha neler!” diye bağırdı. “O hallere düşmedik henüz.”

William, “Yok, o hallere düşmedik ama daha kötüsüne düştük!” dedi. “Şu senin haline bak! Onu dövme-me neden izin vermedin sanki?”

Gertrude, “Çünkü böyle bir şeye dayanamazdın, onun için unut artık bunları!” diye hemen yanıt bastırdı.

Çocuklar perişan bir halde gidip yattılar.

Paul’un yettiği yıllarda Moreller Yokuş Dibi’nden taşınıp tepenin sırtında, vadi manzaralı bir eve yerleştiller. Karşılarında vadi bir istiridye kabuğu gibi açılıyordu. Evin önünde de yaşlı, ulu bir diş budak ağacı vardı.

Batı rüzgârı tüm gücüyle estiği zamanlarda ağaç, adeta çığlıklar koparıyordu. Morel'in hoşuna gidiyordu bu:

“Müzik, işte! Beni uyutuyor.”

Gel gelelim Paul, Arthur ve Annie bu sesten nefret ediyorlardı. Paul'a zamanla bu, şeytanın çığlığıymış gibi gelmeye başladı. Yeni evlerindeki o ilk kış, babaları pek bir kötüydü. Çocuklar her akşam sokakta, o geniş, karanlık vadinin kıyıcığında saat sekize kadar oynarlar, sonra içeri girip yatarlardı. Anneleri alt katta oturup di-kiş dikerdi. Evin önünde böylesi geniş bir boşluk olması çocukların içini geceyle, uzaklıklarla ilgili bir korkuyla doldururdu. Ağacın çığlıkları ve evin içindeki uyumsuzluktu bu korkuyu doğuran. Paul çok zaman dalgın uykusundan, alt kattaki patırtılarla uyanır ve anında dipdiri, gözlerini açardı. Eve nerdeyse sarhoş dönmüş olan babasının gümbürtülü bağırışlarıyla annesinin sert yanıtlarını duyardı. Derken babasının masaya pat pat vuruşu ve sesinin hırlarcasına yükselişi... Sonra rüzgârın sarstığı ulu ağaçtan yükselen çığlıklarla feryatlar tüm sesleri yutardı.

Çocuklar, rüzgâr durulsun da babalarının ne yaptığını duyabilsinler diye, yattıkları yerde diken üstünde beklerlerdi. Öyle ya, babaları, annelerine gene vuruyor olabilirdi. Karanlıktan bir dehşet duyusu, diken diken bir ürperti, bir kan kokusu alırlardı sanki. Yürekləri işkenceyle ezilirdi. Rüzgâr ağacın dallarına her an biraz daha azgınca atılırdı. Ulu bir argın tüm telleri bir arada uğuldar, ıslık çalar, haykırırdı. Ve sonra bunu aniden inen sessizliğin dehşeti izlerdi. Her yeri sarsan tüyler, ürpertici sessizlik; aşağıda, dışarıda, her yerde. Neydi bu? Kan sessizliği mi? Babaları ne yapmış olabilirdi?

Çocuklar yattıkları yerde soluk alıp verirlerdi. Sonra, en sonunda babalarının çizmelerini yere fırlattığını ve çoraplı ayaklarıyla üst kata çıktığını duyarlardı, kulakları hep kırıste. Sonra, rüzgâr izin verirse, annelerinin ertesini sabah için doldurduğu çaydanlığa musluk suyunun şarıldayarak aktığını duyarlardı. Rahatça uyuyabilirlerdi artık.

Paul babasından nefret ederdi. Gizli, ateşli dini hisleri vardı. Her gece, “Tanrım, ne olur babam içmesin artık!” diye dua ederdi. Sık sık, “Tanrım, ne olur babam ölsün!” diye dua ettiği de olurdu. Akşam üzeri babaları eve zamanında dönmediğinde, “Ne olur babam maden ocağında ölmüş olsun, Tanrım!” diye dua ederdi.

Akşam üzerleri çocukların en çok ıstırap çektiği saatlerden biriydi. Okuldan gelip çaylarını içerlerdi, ocakta babalarının yemeği hazır beklerdi. Morel’in eve saat beşte dönmesi gerekirdi. Ama eğer iş dönüşü meyhaneye uğradığı akşamlardan biriye çok geç kalırdı. O zaman çocuklar kahvaltılarını bitirdikleri, çıkıp oynamak istedikleri halde evden ayrılamazlardı.

Kocasının kir pas içinde oturmuş içki içtiğini, saatlerce çalıştıktan sonra eve gelip yıkanarak yemeğini yiyecek yerde oturmuş, boş mideyle, sarhoş oluncaya kadar içtiğini düşünmek Gertrude’u deliye döndürürdü. Onun bu hisleri çocuklarına da geçerdi. Zaten artık hiç bir zaman tek başına acı çekmez olmuştu; çocukları da onunla birlikte acı çekiyordu.

Çocuklar nihayet sokağa çıkarlardı. Çoluk çocuk köşebaşındaki lamba direğinin dibinde oynarlardı. Fenerci gelir, lambayı yakardı. Eve dönen maden işçilerinin arkası kesilirdi. Artık gece olmuş demekti.

Paul kaygı içinde eve koşardı. Masanın üzerindeki şamdan hâlâ yanmakta, ocak üzerindeki yemek tenceresi tıkırdamaktaydı. Masanın üstünde yemek tabağı bekliyordu. Bütün oda bir bekleyiş hissiyle doluydu. Bütün oda, karanlığın içinde bir yerde, aç karnına, kir pas içinde oturmuş sarhoş olmaya çalışarak içen adamı beklemekteydi.

Paul eşikte durur, “Babam geldi mi?” diye sorardı.

Bu sorunun anlamsızlığına canı sıkılan annesi, “Görüyorsun işte, gelmedi daha,” diye yanıtlardı.

O zaman çocuk annesinin yanında oyalanır, onun kaygısını paylaşırdı. Biraz sonra Gertrude kalkıp patatesleri alırdı.

“Dipleri tutmuş, kapkara olmuşlar ama bana ne?” deyip söylenirdi.

Ana oğul arasında fazla bir konuşma geçmezdi. Babasının eve gelmeyişi dert ediyor diye Paul’un annesinden nefret edeceği gelirdi.

“Neden kendini üzüyorsun?” diye çıkışırdı. “Oturup sarhoş olmak istiyorsa sen neden aldırıyorsun?”

Annesi, “Aldırmayayım ha!” diye parlardı. “Aldırma demesi kolay!”

İş dönüşü meyhaneye uğrayan erkeklerin kendi kendilerini de, ailelerini de mahvetmekte gecikmediklerini biliyordu. Çocuklar daha küçüktü, hepsi de babalarının eline bakıyorlardı.

Dakikalar tıkır tıkır geçer, saat altı olurdu. Sofra hâlâ kurulu; oda hâlâ bekleyiş, kaygı hissiyle dolu. Paul artık dayanamayacak hale gelirdi. Ne odada rahat eder, ne de annesini yalnız bırakıp dışarı çıkarak oynayabilirdi.

Böyle zamanlarda Morel eve, suratından düşen bin parça, çekilmez bir halde dönerdi.

Gertrude, “Evine bu saatte dönmeye utanmıyorsun!” derdi.

O da, “Benim eve hangi saatte geldiğim senin ne umurunda?” diye bağırdı.

Evde hiç kimsenin sesi soluğu çıkmazdı, çünkü Morel tehlikeli bir adamdı. Yemeğini elinden geldiğince kaba, hayvan gibi bir tavırla yer, sonunda kap kacağı önünden şöyle bir iter, başını masaya yaslayarak yatar-
dı. Sonra da orada uyur kalırdı. Karısıyla bütün çocuk-
ları da ona karşı duydukları nefretin şiddetiyle âdeta kıvranırlardı.

Morel, ailesinin yaşamından tamamen dışlanmış, uzaklaştırılmıştı. Hiç kimse artık ona bir şey söyleyemi-
yordu. Anneleriyle yalnız olunca çocuklar o gün ne ol-
du, ne bittiyse, her şeyi anlatırlardı. Annelerine anlatın-
caya kadar, olup biten hiçbir şey gerçek sayılmazdı san-
ki.

Baba içeri girer girmez her şey dururdu. Kendisi gi-
rince iniveren bu sessizliğin, kapanıveren bu yaşamın,
kendi gelişine karşı duyulan hoşnutsuzluğun o da ayır-
dındaydı. Ama artık iş işten geçmişti. Bu gidişatı değiş-
tirmek için vakit çok geçti.

Morel, çocukları onunla da konuşsunlar, ona da bir
şeyler anlatsınlar istiyordu, ama çocuklar yapamıyorlar-
dı. Bazen anaları, “Babanıza da anlatın,” demek ihtiya-
cını duyardı. Paul bir kompozisyon sınavında ödül ka-
zanmıştı. Herkes sevinçten uçuyordu.

Annesi, “Gelince babana da anlatsan iyi olur,” dedi.
“Biliyorsun nasıl sitem ediyor, ona hiçbir şey söylemi-
yorsunuz diye.”

Paul, “Peki,” dedi ama babasına söylemek zorunda kalmaktansa ödülünden vazgeçmeyi yeğ tutardı.

“Bir yarışmada ödül kazandım, baba,” dedi.

Morel dönüp ona baktı:

“Öyle mi, evladım? Nasıl bir yarışmaydı bu bakalım?”

“Hiç. Kompozisyon işte, tarihte ünlü kadınlar üzerine.”

“Peki aldığın ödül ne kadar?”

“Bir kitap.”

“Ya, öyle mi?”

“Kuşlara dair.”

“Hm...”

İşte bu kadar. Babayla çocuklar veya anaları arasında herhangi bir konuşma artık olanaksızlaşmış gibiydi. Baba onlara yabancıydı, onların dışındaydı. Kendi içindeki Tanrıyı inkâr etmişti.

Ailesinin yaşamına girdiği yegâne zaman severek bir şeyler yaptığı, neşeli olduğu zamanlardı, kimi akşamlar pabuçları yamar, çaydanlığı, teneke çay kabını onarırdı. Böyle zamanlarda etrafında bir sürü insan olsun, ona çiraklık etsin isterdi. Çocuklar da bunu severek yaparlardı. Çalıştıkları, elle tutulur bir şey yaptıkları sürece Morel gerçek benliğini bulur, gene çocuklarına kavuşurdu.

Marifetli, eline çabuk, iyi bir işçiydi; keyfi yerinde olduğu zaman da daima şarkı söylerdi. Onun, elinde kızgın bir demir parçasıyla, “Çekilin yoldan! çekilin yoldan!” diye bağırarak mutfağa koşmasını, lehim yapmasını seyretmek ne hoş olurdu!

İş bittikten sonra, babasını hâlâ seven Arthur onun sandalyesinin koluna yaslanarak, “Ne olur, baba, bize ocağı anlat!” diye yalvarırdı.

Morel bayılırdı buna.

“İşte, küçük bir at var, adına da Taffy diyoruz,” diye anlatmaya başlardı. “Pek kurnaz bir şey...”

Morel’in hoş bir hikâye anlatışı vardı. İnsana Taffy’nin kurnazlığını duyumsatırdı.

“Kestane renkli, boyu da alçacık. Hücreye çingiraklarını şingırdata şingırdata bir girer, sonra aksırır. Biz de, ‘Merhaba, Taffy, ne aksırıp durursun öyle?’ diye sorarız. ‘Enfiye mi çektin yoksa?’ deriz. Taffy gene hapşırır. Gelir kafasını insana sürter, malın gözü. Biz de, ‘Ne istiyorsun?’ diye sorarız ona.”

Hikâyenin burasında Arthur mutlaka, “Peki, ne ister Taffy?” diye sormayı âdet edinmişti.

“Ne isteyecek, tütün ister, köftehor!”

Bu Taffy hikâyesi uzadıkça uzar, tekrar tekrar anlatılırdı, herkes de bunu pek severdi. Bazen de yeni bir şey ortaya çıkardı.

“Ne oldu bir bilseniz, evlatlarım. Yemek zamanı ceketimi giydiğim zaman kolumdan yukarı ne çıksa beğenirsiniz, bir sıçan! Hemen, ‘Hey, bizim köylü!’ diye bağırdığım gibi kuyruğundan tutup yakalayiverdim.”

“Öldürdün mü?”

“Öldürdüm elbet, zira baş belasıdır onlar.”

“Ne yerler yerin altında?”

“At terslerindeki darı tanelerini yerler, sonra adamın cebine girip yemeğini tırtıklarlar. Ceketini nereye asarsan as, çıkar bulurlar, aç gözlü, sinsi, pis mendebur-lar!”

Paul bronşit olmaya eğilimli, biraz nahif bir çocuktu. Ötekiler gürbüzdüler. Bu da annenin Paul’un üzerine ötekilerden fazla titremesinin bir başka nedeniydi.

Bir gün Paul  gle tatilinde eve hasta döndü, ama o sızlanıp nazlanan çocuklardan değildi.

Gertrude sert sert, “Neyin var senin?” diye sordu.

 ocuk, “Hiçbir  eyim yok,” diye yanıtladı.

Ama yemek de yemedi.

Annesi, “Madem yemek yemiyorsun, okula da gide-mezsın,” dedi.

“Neden?”

“ yle i tel!”

Böylece, yemekten sonra Paul kanepeye, çocukların o çok sevdikleri sıvacık,  i ekli yastıkların üzerine uzandı. Yarı uykuda, yarı uyanık, mahmur bir hal geldi  zerine.

O gün  gleden sonra Gertrude  t  yapacaktı. Bir yandan  t s n  yaparken, bir yandan da çocuğunun hırılıtlı solumasını, ara sıra  ks rmesini dinliyordu. İçin-den gene, bu çocuğa karşı hep duyduğu o eski, âdeta yorgun tasa yükseldi. Bebekken Paul’un ya ayacağını hiç sanmamı tı. O zamanlar  l verseydi bir bakıma belki rahat ederdi, ona karşı duyduğu sevgiye eskiden beri keder, korku karı mı tı çünkü.

Paul yarım uykusu arasında, ütünün  t  tahtası üzerinde çıkardığı hafif takırtıyı duyuyordu. Bir seferinde gözlerini açıp baktı. Annesi  t y  yanağına yakla tırmı , sıcaklığına kulak veriyordu sanki. Onun acılar, yoksunluk ve d   kırıklığından sımsıkı kapanmış ağzı; o kadar canlı, o kadar genç ve sıcak bakan mavi gözleri çocuğun kalbini sevgiyle burktu. Annesinin hayatta hiç sefa s rmemi , gün görmemiş olduğunu düşünmek çocuğu ta içinden vururdu. Annesine çektiklerini unutturmak gücünden yoksun olu u da onu bir çaresizlik duygusuyla incitirdi ama bir yandan da onu sabırlı, inatçı yapardı. Gayesi annesini mutlu etmektir.

Gertrude ütüsünün üzerine hafifçe tükürdü, küçük bir tükürük topu sıçrayarak ütünün koyu renkli, parlak yüzeyi üzerinden kayıp gitti. Sonra kadın ütüsüne devam etti. Ateşin kırmızı ışığı da sıcacıktı. Paul annesinin başını bir yana eğerek duruşunu pek severdi. Kadının devinimleri hafif ve hızlıydı. Seyretmek daima zevkli olurdu. Zaten çocukları onun hiçbir yaptığını, hiçbir hareketini kusurlu bulmazlardı ki!

Oda kızgın, nemli çarşaf kokularıyla dolu ve sıcacıktı. Daha sonra papaz efendi geldi; ikisi alçak sesle konuştular.

Paul gene bronşit olmuştu. Pek aldırış etmedi. Her şeyi olduğu gibi kabul eden bir çocuktur. Akşamları, saat sekizden sonra lambalar söndürüldüğü zaman ocaktaki ateş gölgelerinin duvarlara sıçrayışını izlemeye bayılırdı. İri gölgeler dalgalandıkça oda, sessizce döven adamlarla dolmuş gibi olurdu.

Babası gece yatmadan onun odasına geldi. Hastalara karşı daima yumuşak, sevecen davranırdı. Ama onun varlığı çocuğun keyfini kaçırdı.

Morel alçak sesle, “Uyuyor musun, evlat?” diye sordu.

“Hayır. Annem geliyor mu?”

“Çamaşırları katlıyor. Bir şey istiyor musun?”

“İstemiyorum. Annem ne zaman gelecek?”

“Şimdi gelir, yavrum.”

Adam ocağın önünde, ne yapacağını bilemeyerek biraz oyalandı. Oğlunun kendini istemediğini hissediyordu. Merdivene çıkarak karısına seslendi:

“Bu çocuk seni istiyor. Ne zaman geleceksin?”

“İşim bitince, canım! Söyle ona, uyusun.”

Morel tatlı sesle Paul’a, “Annen uyusun diyor,” dedi.

“Onu istiyorum ben.”

Morel aşağıya seslendi:

“Sen gelmeden uyumazmış!”

“Ah, çileli başım! Geliyorum, geliyorum. Hem sen yukarıdan bağırıp durmasana öyle. Öteki çocukları rahatsız ediyorsun.”

Morel gene içeri girerek ocağın başına çömeldi. Ateşi severdi.

“Şimdi geliyormuş,” dedi.

Odada dolaştı durdu. Paul sinirinden büsbütün ateşlenmeye başladı. Babasının varlığı nedense sabrını tüketir gibiydi. Nihayet Morel bir süre oğluna baktıktan sonra yumuşak sesle, “Tanrı rahatlık versin, cancağımız,” dedi.

Paul, “Sana da, baba,” diye karşılık verdi.

Ferahlayarak, büsbütün yalnız kalmak için, duvara doğru döndü.

Paul annesiyle aynı yatakta yatmaya bayılırdı. Doktorlar ne derse desin, uyku gene de, sevilen birisiyle paylaşıldığı zaman en tatlıdır. Paul da hastalığı boyunca annesine sokularak uyudu, çabucak iyileşti.

Çok parasız oldukları o günlerde çocuklar geçim derdini hafifletecek herhangi bir şey yapmaya bayılırlardı. Paul, Arthur, Annie yaz günlerinde erkenden dışarı mantar toplamaya çıkarlardı. Çiyli otların arasına gizlenen o beyaz tenli, harika çıplak bedenleri ararlardı ve iki yüz, üç yüz gram mantar toplayabilmişlerse artık sevinçlerin sonu gelmezdi. Bir şeyler bulmanın sevinci, doğrudan doğruya doğanın elinden bir şeyler almanın sevinci, aile bütçesine yardım etmenin sevinci hep bir araya gelirdi. Ama en esash servetleri böğürtlendi. Anneleri cumartesi günleri, puding için meyve alırdı, bö-

ğürtleni de pek severdi. Bu nedenle Paul’la Arthur her cumartesi böğürtlen çalısı olan her yeri karış karış tararlardı.

Madenci köyleriyle dolu olan bu yörede böğürtlen çalıları seyrekleşmişti. Ama Paul ta uzaklara kadar giderdi. Kırlarda dolaşmayı zaten severdi. Sonra, annesine eli boş dönmek ona ağır gelirdi. Eli boş dönerse annesi hayal kırıklığına uğrayacak diye düşünürdü. Annesini hayal kırıklığına uğratmaktansa ölsün, daha iyiydi!

Çocuklar öğle üzeri yorgun argın, karınları aç, eve döndükleri zaman anneleri, “Aman Tanrım, bu ne hal!” derdi. “Nerelerdeydiniz?”

Paul, “Buralarda bulamadık, Misk Tepelerine kadar gittik. Bak hele, annemiz!” derdi.

Gertrude bir keresinde sepetin içine baktı, şaşırdı:

“Ama pek güzel bunlar!”

“Hem de en aşağı bir kilo gelirler! Bir kilodan fazla yok mu şimdi burada?”

Gertrude sepeti eliyle tarttı. Biraz şüpheli bir tavırla, “Var,” dedi.

Sonra Paul ona bir çiçek uzattı. Hep çiçek getirirdi annesine; bulabildiği en güzel çiçeği.

Gertrude aşk armağanı alan kadınların o tuhaf sesiyle, “Ne güzel!” dedi.

Çocuk böylece her gün eve eli boş dönmektense kilometrelerce yürümeyi âdet edinmişti. Annesi onun asıl gayesini hiç anlamıyordu. Zaten daha çok William’a düşkündü.

Şu var ki, William Nottingham’a gidince Paul’u kendine arkadaş edinmeye başladı. Paul’la William kendileri pek farkında olmadan birbirlerini kıskanmakla birlikte iyi geçinirlerdi. Gertrude’un ikinci oğluna karşı duy-

duğu sevgi ise ilki kadar ateşli olmamakla birlikte daha ince, daha anlamlıydı.

Cuma günleri öğleden sonra babasının haftalığını alıp getirmek Paul'un göreviydi. Zaten bu işi çoğunlukla çocuklar yaptığı için cuma günleri okul erken tatil olurdu. William'la Annie de sırayla cuma günleri para almaya gitmişlerdi ama kendileri çalışmaya başlayınca sıra Paul'a gelmişti.

Paul   leden sonra saat üç buçukta, cebinde küçük bir bez keseyle, yola  ıktı. Yollar boyunca kadınların,  ocuk ve erkeklerin müteahhitlerin yazıhanelerine doğru aktıkları görülüyordu.

Muhasebecinin odası kalabalıktı. Üstleri maden kırı içinde işçiler, evlerine gidip sırtlarını değiştirmiş olanlar, kadınlar, birkaç  ocuk ve çoğunlukla, bir de köpek.

Paul ufak yapılı olduğu için, yazgısı adamların bacakları arasında, ocağın köşesinde sıkışıp kalmaktı. Ocakta yanan ateş onu kavuruyordu  det . Okunan isimleri de sırayla biliyordu. Hücrelere g reydi adların sırası.

Muhasebeci Braithwaite'in  ın  ın öten sesi yükseldi:

“Holliday!”

Holliday sessizce ilerledi, parayı aldı, çekildi.

“Bower... John Bower.”

Veznenin önünde bir oğlan çocuğu belirmişti. İri yarı, ters bir adam olan muhasebeci onu gözlüklerinin üzerinden şöyle dik dik bir s zd , sonra, “John Bower!” dedi.

 ocuk, “Benim,” dedi.

Muhasebecinin pırıl pırıl yüzlü k tibisi Winterbottom, kürsünün üzerinden bakarak şakayla:

“Benim bildiğim, senin burnunun biçimi başka tür-lüydü,” dedi. Odadakiler çocuğun babasını düşünerek kıkır kıkır gülüştüler.

Azametli muhasebeci yüksek, buyurucu bir sesle, “Nasıl oldu da baban gelmedi?” diye sordu.

Çocuk incecik sesiyle, “Biraz rahatsız,” diye yanıtladı.

Baş muhasebeci bunun üzerine, “Sen ona söyle, iç-kiden biraz uzak dursun,” buyurdu.

Arkadan, alaycı bir ses de, “Söyle, çocuğum, söyle, babandan tekme yersin ama aldırma,” diye araya girdi.

Herkes güldü. İri yarı, çalımli muhasebeci ise elin-deki kâğıda baktı. Muhasebeci Bey Braithwaite şirketin önemli hissedarlarından biriydi. Umursamadan, sonraki işçiyi çağırdı:

“Fred Pilkington.”

Paul bundan sonra değil, daha sonra kendi sırası olduğunu biliyordu. Yüreği çarpmaya başlamıştı. Önün-deki insandan duvarı delip geçebileceğinden hiç umudu yoktu.

Ses, “Walter Morel!” diye çın çın öttü.

Paul’un sesi, alçak ve yetersiz, “Burada!” diye yükseldi.

Muhasebeci, “Morel... Walter Morel!” diye yineledi. Başparmağıyla işaretparmağı, önündeki makbuzu tutmuş, tetikte, çevirip bir sonrakine geçmeye hazır duruyordu.

Utanç içinde kıvranan Paul sesini yükseltmiyordu. Önündekiler onu tamamen gözden gizlemişlerdi.

Sonunda kâtip Winterbottom imdada yetişti.

“Buradaymış. Nerede? Morel’in oğlu nerede?”

Şişman, kabak kafalı, kırmızı suratlı olan kâtip keskin gözleriyle çevresine bakındı. Sonra ocaktan yana işaret etti. İşçiler de bakındılar, kenara çekilip çocuğa yol açtılar.

Winterbottom, “İşte geldi,” dedi.

Paul vezneye doğru ilerledi.

Braithwaite, “On yedi sterlin, on bir şilin, beş peni,” dedi. “Çağrılınca neden sesini çıkarmıyorsun?”

Makbuzun üzerine beş sterlinlik bir kese gümüş koydu, sonra güzel, ince bir el devinimiyle, sarı renkli paralardan yapılma bir sütunu alıp kesenin yanına oturttu. Sütun yıkılınca paralar kâğıdın üzerine ısıltılı bir sel gibi aktı.

Çocuk makbuzu, üstündeki paralarla birlikte çekeerek kâtibe devretti. Kâtibe avuç dolusu vergi verilirdi. Bu Paul için yeni baştan bir işkenceydi. O kadar sıkılmıştı ki paraları sayacak halde değildi. Biraz gümüş bozukluk ayırıp uzattı.

Mr. Winterbottom, “Kaç para verdiğini sanıyorsun bana?” diye sordu. Çocuk ona baktı ama sesini çıkarmadı. Kaç para verdiğinden haberi bile yoktu.

“Dilini kediler mi yedi senin?”

Paul dudağını ısırarak biraz daha para uzattı.

Kâtip, “Size okulda hesap öğretmiyorlar mı?” diye sordu.

İşçilerden biri, “Cebirle Fransızca’dan başka bir şey öğrettikleri yok,” dedi.

Bir başkası, “Bir de terbiyesizlikle küstahlık!” diye lafa karıştı.

Paul arkasındakileri beklettiğinin ayırdındaydı. Titreyen ellerle parasını torbaya koydu, dışarı çıktı. Böyle zamanlarda cehennem azabı çekerdi.

Dışarı çıkıp yürümeye başlayınca ölçüsüz derecede ferahladı. Parkın duvarlarındaki yosunlar yemyeşildi. Ağaçların altında çimlenen birkaç sarı, birkaç da beyaz tavuk vardı. İşçiler evlerine doğru akın ediyorlardı. Çocuk onları görünce duvar dibinden yürümeye başladı. Birçoğunu şahsen tanıdığı halde, böyle kir içinde, kapkara görünce hiçbirini seçemezdi. Bu da onun için yeni bir işkenceydi.

Babasıyla buluşacağı Yeni Birahane'ye gittiği zaman babası daha gelmemişti. Birahane sahibi Mrs. Wharmby onu tanırdı. Morel'in annesinin ahababıydı çünkü. Her zaman büyük erkeklerle konuşmaya alışık olan kadınların o yukarıdan bakan, küçümseyen edasıyla, "Baban gelmedi daha," dedi. "Sen otur."

Paul tezgâhın önündeki sıranın ucuna ilişti. Köşede birkaç işçi aralarında hesaplaşıyorlardı. Boyuna da başkaları gelmekteydi. Hepsi de içeri girince Paul'a bakıyor, bir şey demiyorlardı.

Nihayet Morel geldi. Canlı adımlarla yürüyordu; bu kapkara halinde bile, çalımlı bir edası vardı. Oğluna sevecen bir tavırla, "Merhaba," dedi. "Benden önce davrandın ha? Bir şey içer misin?"

Paul da, bütün kardeşleri de ateşli birer içki düşmanı olarak büyümüşlerdi. Zaten bütün bu insanların gözü önünde limonata içmek bile ona dış çektirmekten fazla azap verirdi. Birahanenin sahibi olan kadın ona biraz acıyarak, biraz da bu kadar temiz ahlaklı, tutucu oluşuna sinirlenerek baktı.

Paul eve asık suratla döndü, sessizce içeri girdi.

Cuma günleri fırın yakılırdı, çocuk da eve döndüğünde çoğunlukla sıcak bir pide bulurdu. Annesi şimdi de ona pidesini uzattı. Paul ansızın ateş püskürerek ona doğru döndü.

“Bir daha gitmeyeceğim oraya!” diye bağırdı.

Annesi şaşırarak, “Ne var? Ne oldu?” diye sordu. Çocuğun bu ani öfkeleri annenin hoşuna giderdi.

“Bir daha gitmeyeceğim işte!”

“Pekâlâ canım, babana söyle.”

Paul pidesini nefret edencesine çiğneyerek yiyiyordu.

“Gitmeyeceğim, para mara almıyacağım bir daha.”

Annesi, “Öyleyse Carlin’in çocuklarından biri gider,” dedi. “Yarım şilin kazanmak hoşlarına gider herhalde.”

Cuma günleri aldığı bu yarım şilin Paul’un yegâne geliriydi. Daha çok herkese yaş günü armağanı almaya giderdi ama ne de olsa bir gelirdi; Paul da bu harçlığa pek değer verirdi. Ama...

“Onların olsun!” diye bağırdı. “İstemiyorum.”

Annesi, “Pekâlâ, canın isterse,” dedi, “ama bana bağırmaya sebep yok.”

“Pis herifler, adi, pis adamlar! Gitmeyeceğim bir daha. Ne muhasebeci, ne de kâtibi doğru dürüst konuşmasını bile bilmiyorlar.”

Gertrude, “Bunun için mi bir daha gitmek istemiyorsun?” diye gülümseyerek sordu.

Çocuk bir an karşılık vermedi. Yüzü soluk, gözleri kapkara, öfkeliydi. Annesi ona aldırış etmeyerek işine koyuldu.

Sonunda Paul, “Hep önüme geçiyorlar, bir türlü çıkmıyorum,” dedi.

Annesi, “Çocuğum, afedersiniz, dersin, sana yol açarlar, olur biter,” dedi.

“Alfred Winterbottom da, size okulda ne öğretiyorlar? diye soruyor.”

Gertrude, “Kendisine hiçbir şey öğretmemişler de ondan,” dedi. “İşin aslı bu. Ne terbiye, ne de bilgi vermişler! Kurnazlığı zaten Tanrı vergisi.”

Böylece kadın kendi usulünce oğlunu yatıştırıp avutmaya çalıştı.

Paul’un aşırı duyarlılığı anasının içini sızlatıyordu.

“Ne kadardı?” diye sordu.

Oğlan, “On yedi sterlin, on bir şilin, beş peni,” dedi. “İyi bu hafta.”

Cuma günü fırın yandığı gibi, akşamına da evin alışverişi yapıldı. Evde oturup fırına bakmak Paul’un göreviydi. Paul evde kalıp, kitap okumaya, resim çizmeye bayılırdı. Resimi çok seviyordu. Annie cuma geceleri çoğunlukla “havalanırdı”. Arthur da âdeti olduğu gibi gezmedeydi. Onun için, annesi alışverişe çıkınca Paul evde yalnız kaldı.

Gertrude Morel alışveriş etmeyi pek severdi. Tepedeki küçük dört yolağzına pazar yeri kuruluyordu. Yollar nasıl erkek doluysa pazar yeri de kadınlarla dolup taşardı.

Gertrude dantellerini aldığı satıcı kadınla çoğu kez kavga eder, meyvecinin derdini dinler (adam gevezenin biriydi ama karısı hayırsızdı), balıkçının sözlerine güler (balıkçı - serseri olmasına serseri ama pek komik bir adamdı), döşemeciye ağzının payını verir, nalbura karşı soğuk davranırdı; tabakçıya ancak zorunlu olduğu zaman girerdi. Şimdi de onu oraya üstü mavi çiçekli bir küçük çanak çekmişti.

Her zamanki gibi soğuk bir nezaketle, “Şu küçük çanak ne kadar diye soracaktım,” dedi.

“Sizin için yedi peni olur.”

“Teşekkür ederim.”

Çanağı bırakıp uzaklaştı. Ama bir türlü eve dönemiyordu. Dükkânın önünden gene geçti, belli etmeden içeriye bir daha göz attı.

Siyah şapkalı, siyah elbiseli, ufak tefek bir kadındı. Şapkası üç yıllıktı, Annie'nin içine de dert olmuştu. "Anne, n'olur artık giyme şu rüküş şapkayı!" diye yalvarır dururdu. Annesi de, "Ya başka ne giyeyim?" diye sorardı. "Hem de pekâlâ şapka işte!" Sonra şapkanın siyah kurdelesini çenesinin altına kahramanca bağlar, sokağa çıkardı.

Çanaktan yana yeniden bir göz attı. Hem kendisi, hem de hasmı olan tabakçı, bir huzursuzluk duymaktaydılar; aralarında gizli bir şeyler varmış gibi.

Adam ansızın bağırdı, "Beş peniye alır mısın?"

Kadın irkildi. Yüreğini katılaştırdı. Sonra eğilip çanağı yerden aldı.

"Alıyorum," dedi.

Tabakçı, "Burnunu kıracaksın demek," diye söyledi, "baksana, bedava veriyorum bunu sana, hanım, bedava."

Gertrude ona gayet soğuk bir tavırla beş peni verdi.

"Neresi bedava?" dedi. "Eğer kurtarmasa bu paraya verir miydin hiç?"

Adam, "Bu Tanrının belası yerde eşyanı bedava verecek insan bile bulamazsın!" diye homurdandı.

Gertrude, "Evet, kimi zaman işler iyi gider, kimi zaman da kötü," dedi.

Tabakçıyı bağışlamıştı. Arkadaş olmuşlardı artık. Onun için, etrafına bakınıp vazoları elleyebilirdi; pek de mutluydu.

Dönüşte, Paul onu dört gözle bekliyordu. Annesinin çarşı dönüşünü pek severdi. Annesinin en güzel ha-

liydi bu; zafer kazanmış, yorgun, paket yüklü, ruhen zengin.

Çocuk onun o hızlı, hafif adımlarını duydu, çizdiği resimden kaldırdı başını. Annesi kapıdan ona gülümse-di.

Paul fırçasını elinden bırakarak, “Vay canına, amma yüklüsün ha!” diye ünledi.

Kadın nefes nefese, “Hem de nasıl!” dedi. “Annie olacak o kız sözüm ona benimle gelecekti.” Filesıyla paketleri masanın üzerine bıraktı. Fırına doğru giderek “Ekmekler oldu mu?” diye sordu.

“Sonuncusu oluyor. Hiç bakmana gerek yok, unutmadım.”

Gertrude fırının kapağını kapayarak, “Ha, şu tabakçı var ya,” dedi. “Hani anımsıyor musun nasıl pis bir adam dediydim ama fikrimi değiştirdim, hiç de kötü bir adam değilmiş meğer.”

“Öyle mi?”

Çocuk onun her sözünü can kulağıyla dinliyordu. Annesi o küçük, siyah şapkasını çıkardı.

“Öyle. Bence kazancı iyi değil. Zaten bu günlerde kimin kazancı iyi ki? Herhalde ondan öyle aksi.”

Paul, “Ben de olsam aksileşirdim doğrusu,” dedi.

“Şaşmamak gerek. Bak, bunu bana... bu çanağı bana kaça verdi dersin?”

Çanağı sarılmış olduğu partial gazete parçasının içinden çıkardı, sevinçle süzdü.

Paul, “Bakayım!” dedi.

Ana oğul durup çanağa baktılar.

Paul, “Mavi çiçekli şeylere bayılırım,” dedi.

“Ben de. Hem bu senin bana verdiğin çaydanlığı anımsattı bana...”

Paul, “Bir şilin üç peni verdin herhalde,” diye tahmin yürüttü.

“Beş peniye aldım.”

“Çok ucuz, anne; hiç kâr bırakmamış adam kendine.”

“Öyle. Ama istemese vermezdi ki!”

Ana oğul birbirlerinin, tabakçıyı zarara sokmuş olmak korkusunu yatıştırdılar.

Paul, “İçine hoşaf konur,” dedi.

“Puding, jöle falan da konur.”

“Salata da.”

Gertrude sevinç dolu parlak bir sesle, “Sen ekmeği unutma,” dedi.

Paul fırını açıp ekmeğin altına parmaklarıyla vurdu. Sonra annesine haber verdi.

“Olmuş.”

Ekmeği annesi de yokladı.

“Evet,” dedi, sonra çantasını boşaltmaya başladı. “Ah, ben çok kötü, savurgan bir kadınıym, sonunda sefalet içinde kalacağımı da biliyorum.”

Paul onun en son savurganlığını görmek için merakla yanına koştu. Kadın bir başka gazete kâğıdı daha açtı, içinden bir demet hercaiyle kırmızı papatya çıkardı. “Tam dört peni verdim,” diye inledi.

“Aman ne ucuz!”

“Evet ama bu hafta hiç de bunları alacak durumumuz yoktu.”

“Gene de, ne kadar güzel!”

Kadın, “Değil mi, çok güzel, değil mi?” diyerek kendini tamamen duyduğu sevince bıraktı. “Paul, şu sarısına bak, Tanrı aşkına... ne güzel... tıpkı yaşlı bir adamın yüzüne benziyor.”

Paul, “Tıpkısı tıpkısına!” diyerek eğilip hercaiye kokladı. “Ne de güzel bir kokusu var! Ama adamcağız çamurlanmış biraz.”

Bulaşıkhaneye koşup elinde bezle geldi, hercaiye dikkatle sildi.

“Bak zavallım, şimdi de ıslandı işte!”

Gertrude hoşnutluktan içi dolup taşarak, “Öyle,” diye ünledi.

O sonbahar çok para sıkıntısı çektiler. William Londra’ya yeni gitmişti, annesi de onun verdiği paranın eksikliğini her zaman hissediyordu.

Delikanlı birkaç sefer onar şilin gönderdi. Ama ilk ağız öyle çok şeye ihtiyacı vardı ki! Her hafta muntazaman mektup yazıyor, annesine uzun uzun yeni hayatını anlatıyordu. Nasıl arkadaş ediniyormuş, bir Fransız İngilizce dersi vermesine karşılık nasıl Fransızca öğreniyormuş, Londra’yı ne kadar çok seviyormuş!

Annesi bu sayede onun yokluğunu daha az hissediyordu. Her hafta o da oğluna açık ifadeli, esprili mektuplar yazıyordu. Bütün gün evinin işlerini yaparken akli hep büyük oğlundaydı. Oğlu Londra’daydı; ilerleyecekti. William, savaşta onun armasını taşıyan özel şövalyesiydi sanki!

William yılbaşı tatilinde beş günlüğüne geleceğini söylüyordu. Bu kadar hazırlık görülmemiştir! Paul’la Arthur bütün yörede ne kadar funda ve pırnal meşesi varsa hepsini yolup eve taşıdılar. Annie, tavana asılmak üzere kâğıttan kandil süsler hazırladı.

Mutfakta da misli duyulmadık savurganlıklar alıp yürümüştü. Gertrude kocaman, şahane bir pasta yaptı. Sonra Paul’a badem kavurmasını öğretti. Paul bademleri

büyük bir saygıyla ayıklıyor, tek tanesi bile kaybolmasın diye hepsini bir bir sayıyordu. Yumurtaların soğukta daha iyi çırpıldığı söylenirdi. Bu nedenle Paul'cuk, buz gibi olan bulaşıkhaneye girdi, yumurta aklarını orada çırpmaya başladı. Yumurtalar kabarıp kar gibi beyazlaştıkça, heyecan içinde koşup annesine gösteriyordu.

“Anne, bak hele! Ne güzel, değil mi?”

Bir parça yumurta akını burnunun ucuna koydu, sonra havaya üfledi.

Annesi, “Ziyancılığın lüzumu yok!” diyordu.

Herkes heyecandan çıldırmış durumdaydı. William tam Noel arifesinde geliyordu. Annesi hazırlıklarını gözden geçirdi. Kocaman bir erikli pasta, bir pirinç tatlısı, reçelli pastalar, limonlu turtalar, cevizli, üzümlü tatlılar. İspanyol usulü turtalarla peynirli turtalar da hazırlanmaktaydı. Evin içi baştan aşağı süslenmişti. Altında öpüşülmesi âdet olan ökseotu, parıltılı süslerle birlikte, mutfağa asılmış, yaptığı küçük küçük çöreklerle son biçimlerini veren Mrs. Morel'in başının üstünde yavaş yavaş dönüp duruyordu. Ocakta harıl harıl kocaman bir ateş yanmaktaydı, her yer taze pişmiş pasta, çörek kokuları içindeydi. William saat yedide bekleniyordu. Ama geç kalacaktı. Üç kardeşi onu karşılamaya gitmişlerdi, anneleri evde yalnızdı. Yediye çeyrek kala kocası geldi. Birbirlerine hiçbir şey söylemediler. Morel heyecandan ne yapacağını şaşırmış durumda koltuğa çöktü. Gertrude sesini çıkarmadan işine devam etti. Heyecanı ancak her şeyi olağanüstü bir dikkatle yapmasından belli oluyordu. Saat tıkırdamakta, dakikalar geçmekteydi.

Morel belki beşinci kez, “Ne zaman geliyor dedindi?” diye sordu.

“Treni altı buçukta geliyormuş.”

“Öyleyse yediyi on geç buradadır.”

Kadın umursamaz gibi görünerek, “Hadi canım, bir hayli gecikir,” dedi. William’ın geç geleceğine kendini inandırmak yoluyla, erken gelmesini sağlamak ister gibiydi.

Morel kapıya gidip baktı, sonra gene döndü.

Kadın, “Tanrı iyliğini versin, adam!” dedi. “Yumurtaların üzerinde rahat etmemiş gürk tavuklar gibisin!”

“Oğlana yiyecek bir iki lokma bir şey hazırlasan iyi olmaz mı?”

“Daha vakit çok!”

Morel, “Hiç de çok değil!” diye karşılık vererek huysuz huysuz kıpırdandı.

Gertrude sofrayı kurmaya başladı. Ateşin üstündeki çaydanlık şarkılar söylüyordu. Beklediler. Beklediler.

Bu arada üç çocuk, evlerinden üç kilometre kadar uzaktaki Sethley Bridge İstasyonu’nun peronundaydılar. Bir saat beklediler. Bir tren geldi ama William ondan çıkmadı. Tren yolunun sonunda kırmızı, yeşil ışıklar parlayıp duruyordu. Hava pek karanlık, pek soğuktu.

Resmi kasketli bir memur yanlarından geçerken Paul Annie’ye fısıldadı:

“Londra treni geldi mi diye sor bakalım.”

Annie, “Sormam,” dedi. “Hem sen sus. Sonra belki bize git falan derler.”

Gel gelelim, Paul Londra’dan yolcu beklediklerini bilirleri bilsin diye neredeyse çatlayacaktı. Londra’dan yolcu bekliyor olmanın öyle bir fiyakası vardı ki! Ama yine de bir yabancıyla konuşmaktan son derece korktuğu için, hele memur kasketli birine yaklaşıp soru sormaya

hiç cesaret edemiyordu. Üç çocuk belki kovulurlar diye korkularından bekleme odasına bile giremiyor, kendileri içerideyken dışarıda bir şeyler olup bitecek diye korkuyorlardı. Karanlıkta, soğukta beklemeyi sürdürdüler.

Arthur acınacak bir halde, “Bir buçuk saat gecikti,” diye söylendi.

Annie, “Ne yapalım, Noel arifesi,” diye karşılık verdi.

Sonra, hepsi de sustu. Ağabeyleri gelmeyecekti. Gözleri tren yolunun karanlığı boyunca kaydı gitti. Londra bu yolların sonundaydı işte! Çocuklar için Londra dünyanın öbür ucundaydı. Bir insan ta Londra’dan gelmeye kalkışırsa başına her şey gelebilirdi. Hepsi de konuşamayacak kadar üzgün, sıkıntılıydı. Soğuktan donmuş, mutsuz, sessiz, birbirlerine sokulmuş duruyorlardı.

En nihayet, iki saatten uzun bir gecikmeden sonra, karanlığın derinlerinden bir lokomotif ışığının köşeyi döndüğünü gördüler. Bir hamal koştu geldi. Çocuklar yürekleri çarparak geri çekildiler. Manchester’a gidecek olan koskoca bir tren gelip durdu. İki kapı açıldı, bunların birinden William indi. Çocuklar hemen ona doğru koştular. William neşe içinde onlara elindeki paketleri verdi. Sonra hemen, bu koskoca trenin Sethley Bridge gibi küçücük bir istasyonda salt kendi hatırı için durmuş olduğunu anlattı. Yoksa tarifesine göre, burada durmuyormuş.

Bu arada evdeki anayla baba kaygılanmaya başlamışlardı. Sofra kurulmuş, pırzolarlar pişmiş, her şey hazır vaziyetteydi. Gertrude önüne siyah önlüğünü bağlamıştı. Sırtında bayramlık elbisesi vardı. Oturmuş kitap okur gibi yapıyordu ama geçen her dakika onun için bir işkenceydi.

Morel, “Hm... Bir buçuk saat oldu,” dedi.

“O çocuklar da bekliyorlar hâlâ!”

“Tren daha gelmedi, herhalde.”

“Diyorum sana, Noel’de tarifeler çok aksar.”

Ikisinin de içlerini korku öyle bir kemiriyordu ki birbirlerine karşı biraz ters konuşuyorlardı. Dışarıda keskin, soğuk bir rüzgâr ağaçları inletiyordu. Gece içinde Londra’dan buraya kadar da yol ne kadar uzundu, ulu Tanrım! Gertrude azap içinde kıvranıyordu. Duvar saatinin tıkırtıları sinirine dokunuyordu. Vakit o kadar geçti ki! Beklemenin artık dayanılır hali kalmamıştı.

En nihayet dışarıda sesler duyuldu, bahçede bir ayak yürüdü. Morel yerinden fırlayarak, “Geldi!” diye haykırdı.

Sonra olduğu yerde duruverdi. Anne de kapiya doğru birkaç adım koştuktan sonra durup bekledi. Dışarıda bir koşuşma oldu, sonra mutfak kapısı ardına kadar açıldı. William eşikte belirdi. Elindeki çantayı olduğu gibi yere atarak hemen annesine sarıldı:

“Valide hanım!”

Annesi de, “Oğlum benim!” diye ünledi.

Bir an daha onu göğsünde sıktı, yanağından öptü. Sonra geri çekildi, gayet doğal olmaya çalışarak, “Ne kadar geç kaldınız!” dedi.

William, “Değil mi?” diyerek babasına döndü. “E, babacığım?”

İki erkek tokalaşılar.

Morel’in gözleri ıslaktı.

“E, oğul, hoş geldin,” dedi. “Hiç gelmeyeceksin sandık.”

William, “Gelmez olur muyum hiç!” diye yanıt verdi. Sonra gene annesine döndü.

Annesi gülerek, gururla, “Çok iyi görünüyorsun!” dedi.

William heyecanla, “Elbette,” dedi. “İnsan evine geline iyi olmaz mı!”

Yakışıklı bir delikanlıydı: İri yarı, dik omuzlu, korkusuz bakışlı. Gözlerini bir an çevreyi süsleyen yeşil fundalarda, ökseotunda, ocak başındaki küçük teneke kalıplar içinde duran turtalarda gezdirdi. Sonra ferahlamış bir halle, “Çok şükür, anne, her şey gene eskisi gibi!” dedi.

Bir an sessizlik oldu. Sonra genç adam ansızın atılarak ocak başından bir turta aldı, olduğu gibi ağzına attı.

Babası, “Sen hiç ömründe böyle bir imaret fırını gördün mü?” diyordu.

William sayısız armağan getirmişti. Bütün parasını, son meteliğine kadar, onlar için harcamış olduğu belliydi. Evin içinde bir bolluk, bir lüks havası hüküm sürmekteydi. Annesine sapı sarı metal kaplamalı bir şemsiye almıştı. Gertrude sonradan bunu ölünceye kadar sakladı; şemsiye onun en kıymetli eşyası oldu. Herkese nefis bir şey gelmiş olduğu gibi kilolarla da hiç duyulmadık, görülmedik şekerler, tatlılar vardı. Türk lokumu gibi, şekerleme haline gelmiş ananas gibi şeyler ki çocukların gözünde bunları ancak Londra’nın görkemi sağlayabilirdi. Paul sonradan arkadaşları arasında bu şekerlemeleri ballandıra ballandıra anlatıp övdü:

“Sahici ananası dilim dilim kesmişler, sonra şekerleme haline getirmişler. Şahane bir şey!”

Evin içinde herkes sevinçten çılgına dönmüştü. Evleri artık tam manasıyla bir ev, bir yuvaydı. Ne kadar acı çekmiş olurlarsa olsunlar, hepsi de yuvalarına tutkulu bir sevgiyle bağlıydılar.

Toplantılar, eğlentiler düzenlendi. Herkes William'ı görmeye, William Londra'dan nasıl dönmüş diye bakmaya geliyordu. Hepsi de onun, "tam bir beyefendi, harika bir genç" olduğunda karar kılıyordu.

William tekrar Londra'ya döndüğü zaman çocukların her biri ayrı bir köşeye çekilip tek başlarına ağladılar. Morel üzüntüsünden gidip yattı. Gertrude ise afyonla uyuşturulmuş, bütün duyguları felce uğramış gibi oldu. William'ı öyle büyük bir ateşle seviyordu ki!

William büyük bir gemi nakliyat firmasının işlerine bakan bir avukatın yazıhanesinde çalışıyordu. Yazın ortalarına doğru patronu ona firmanın gemilerinden biriyle, çok ucuza, bir Akdeniz yolculuğu yapmak fırsatı çıkardı.

Annesi, "Git, git oğlum. Eline bir daha böyle fırsat geçmeyebilir," diye yazdı. "Senin Akdeniz'de sefada olduğunu düşünmek beni, emin ol, eve gelmeden belki de daha çok sevindirir."

Ama William iki haftalık tatilini geçirmek için gene evine döndü. Genç kalbindeki bütün seyahat arzularını kabartan, yoksulluk içinde geçmiş yılların hülyalarını üzerinde toplayan Akdeniz, bu şairane güney diyarı bile onu evinden ayıramamıştı.

Bu, annesinin gözünde birçok yoksunluğu telafi etti.

V

PAUL HAYATA ATILIYOR

MOREL biraz savruk bir adamdı, tehlikelere karşı kayıtsızdı. Onun için de başından kaza eksik olmazdı. Wil-

liam Londra'ya gittikten bir yıl kadar sonra, Paul'un tam okulunu bitirdiği sıralarda bir gündü; Gertrude yukarıdaydı, Paul da mutfakta resim yapıyordu. (Resme çok yetenekliydi.) Tam o sırada kapı vuruldu.

Paul sinirlenerek, istemeye istemeye fırçayı elinden bıraktı. Annesi de yukarıdaki pencereyi açmıştı. Kapıda kömür tozuna, çamura bulanmış bir halde küçük bir işçi çocuk duruyordu.

“Walter Morel'in evi burası mı?” diye sordu.

Gertrude, “Evet,” dedi. “Ne var?” Ama ne olduğunu çoktan tahmin etmişti.

Çocuk, “Sizin efendi kaza geçirdi,” diye cevap verdi.

Kadın, “Çileli başım!” dedi. “A çocuğum, bu adamın kaza geçirmediği gün yok ki! Bu sefer ne yapmış?”

“İşte tam olarak bilmiyorum ama bacağına bir şeyler olmuş. Hastaneye kaldırdılar.”

Gertrude, “Aman Tanrım!” diye ünledi. “Ne adam bu be! İnsana beş dakika rahat yok; inan olsun, varsa dilim tutulsun! Daha başparmağı yeni iyi olup kendine gelirken şimdi bir de bu... Sen onu gördün mü, çocuğum?”

“Dipteyken gördüm. Yukarı çıkarırlarken de gördüm, baygın bir haldeydi. Lamba odasında Doktor Fraser muayene ederken avazı çıktığı kadar bağırdı... sövdü, saydı, eve gitmek isterim, dedi, hastaneye gitmem, dedi.”

Çocuk başka ne diyeceğini bilemeyerek sustu.

“Öyle, eve gelmek ister ya, bütün yük benim üzerime düşsün diye! Neyse, eksik olma, oğlum. Ah, çileli başım! Bıktım, usandım, yeminle, şurama geldi artık.”

Aşağı kata indi. Paul yeniden resim yapmaya koyulmuştu.

Annesi, “Hem eğer hastaneye kaldırırlarsa bu sefer çok kötü demek,” diye sözünü sürdürdü. “Ama ne dikkatsiz yaratık bu! Başka adamların başına hiç bu kadar çok kaza gelmiyor. Evet ya, elbette bütün yük benim üzerime düşsün ister. Tam da biraz kendimizi toparlamaya başlamışken... Kaldır şunları. Resim yapacak vakit yok. Saat kaçta tren var? Ta Keston’a kadar gitmem gerek artık... Nasıl da naz yapacak şimdi, nasıl mızıldanacak! Ben malımı bilirim. Yanında kim var acaba? Barker herhalde! Zavalılcığım, o da gittiğine bin pişmandır ama adama iyi bakar, bilirim. Bizimki sıkıntıdan da patlayacaktır. Ama incinen yalnızca ayağıysa pek o kadar kötü sayılmaz...”

Bir yandan da giyiniyordu. Paul da çaydanlığı ateşe koydu, sofrayı hazırladı.

“Dört yirmiden önce tren yokmuş, daha çok vaktin var,” dedi.

Kadın havluyla yüzünü kurulayarak, “Yok, yok, hiç vakit yok!” diye karşılık verdi.

“Pekâlâ var işte. Ne olursa olsun, hiç değilse bir fincan çay içmelisin. Ben de Keston’a kadar geleyim mi seninle?”

“Ne diye? Ne götürsem hastahaneye acaba? Ah çileli başım! Temiz bir gömlek alayım. Neyse, hamdolsun ki gerçekten temiz. Biraz da havalandırsak iyi olur. Çorap, bir de havlu herhalde. Sonra, birkaç mendil. Başka ne var götürülecek?”

Paul, “Bir tarak, bir de bıçak, çatal, kaşık,” diye yanıtladı. Babası bundan önce de hastaneye girmiş çıkmıştı.

Gertrude o ipek gibi ince olan, şimdi biraz kır düşmüş uzun, kestane rengi saçlarını tarayarak, “Kim bilir ayakları ne durumdaydı,” diye sözünü sürdürdü. “Belinden yukarısını temiz tutmaya pek meraklıdır ya, aşı-

ğısını hiç umursamaz. Her neyse, hastanede böylesini çok görüyorlardır.”

Paul çay malzemelerini hazırlamıştı. Annesine gayet ince birkaç dilim ekmek kesti, tereyağı sürdü. Çayını boşaltarak, “Buyur bakalım!” dedi.

Annesi, “Şimdi hiç de çay içecek halim yok!” diye aksilendi.

Çocuk, “Halin olsa da, olmasa da içeceksin, ona göre!” diye ayak diredi.

Bunun üzerine kadıncağız oturdu, yudum yudum çayını içti, biraz bir şeyler yedi. Düşünüyordu.

Birkaç dakika sonra da yola çıktı. Keston İstasyonu’na kadar iki buçuk kilometrelik yolu yürüyerek gidecekti. Kocasına götürdüğü şeylerin hepsini filesine koymuş, file şişmişti. Paul onun yokuş yukarı tırmanmasını izledi. Çevik adımlı, ufak tefek bir kadın. Acılarla eziyetler gene gelip onu bulmuştu, çocuğun içi sızladı. Endişesinden hızlı hızlı yürüyen kadın da arkasında bıraktığı oğlunun kalben onun üzerine titrediğini, yükün taşıyabildiği kadarını taşıdığını, hatta ona destek olduğunu hissediyordu. Hastaneye vardığı zaman da, “Çocukcağıza babasının durumunun ne kadar ağır olduğunu söyleyince çok üzülecek. Dikkatli davranayım bari,” diye düşündü.

Evine dönmek için tekrar yollara koyulduğu zaman da Paul onun derdini paylaşmaya geliyormuş gibi bir duyguya kapıldı.

O eve girer girmez Paul, “Kötü mü?” diye sordu.

Anası, “Oldukça kötü,” diye yanıtladı.

“Neymiş?”

Kadın içini çekerek oturdu, şapkasının bağlarını çözmeye başladı. Oğlu onun yüzünün yukarı doğru çevrili-

şini, işten yıpranmış o küçücük ellerinin çenesinin altındaki kurdeleyi çözüşünü izliyordu. Nihayet anne, “Aslında tehlike yok,” dedi. “Ama hastabakıcının dediğine göre kötü parçalanmış ayağı. Koca bir kaya parçası ayağının tam şurasına düşmüş. Kemik birkaç yerinden kırılmış. Meydanda görünen kemik parçaları var.”

Çocuklar, “Üf, ne feci!” diye bağırıştılar.

Anneleri, “Sonra babanız da öleceğine inanıyor elbet,” diye ekledi. “Öyle olmasa zaten babanız olmazdı. Yüzüme baktı baktı da, ‘Artık benim işim bitti, kızcağızım,’ dedi. Ben de, ‘Saçmalama!’ dedim. ‘Kırık bacak adamı öldürmez, ne kadar kötü kırılmış olursa olsun,’ dedim. Ama o, ‘Ben bu hastaneden ancak dörtkolluyla çıkarım,’ diye iniliyordu. Ben de dedim ki, ‘İyileştiğin zaman seni eve ille tahtadan kutu içinde getirsinler istiyorsun galiba, hastanedekilere söyle, herhalde öyle götürürler,’ dedim. Başındaki hemşire de, ‘Eğer öyle uygun görürsek öyle yaparız, elbet,’ dedi. Biraz sert ama doğrusu pek hoş bir hemşire.”

Şapkasını çıkardı. Çocuklar hiç konuşmadan bekliyorlardı.

Anneleri, “Durumu şimdilik ağır elbet,” diye konuşmasını sürdürdü. “Daha bir müddet de böyle gider artık. Akli başından gitmiş, sinirleri yerinden oynamış. Bir sürü de kan kaybetmiş. Kırıkları da kötü elbet. Öyle kolay kolay kaynayacağı pek benzemez. Sonra, ateş yapma, mikrop kapma olasılıkları da var. Bir kangren falan yapmaya kalkarsa alıp götürür. Ama neyse, eti havalı değildir, her yarası çabucak iyileşir. Kangren falan olması için hiç neden yok. Yarası kötü ama...”

Heyecandan, tasadan rengi uçmuştu. Çocuklar babalarının durumunun ağır olduğunu anladılar. Evin içini bir sessizlik, bir kaygı aldı.

Paul biraz sonra, “Ne olsa babam her zaman iyi olur,” dedi.

Annesi, “Ben de ona öyle söyledim zaten,” diye karşılık verdi.

Herkes sessizlik içinde dolaşıp duruyordu.

Gertrude, “Çok bitkin, harap bir hali var,” dedi. “Ama hemşire diyor ki canının acısından böyleymiş.”

Annie annesinin paltosuyla şapkasını kaldırdı.

“Kalkıp geleceğim zaman da bana öyle bir bakışı vardı ki! ‘Artık ben gideyim, Walter... tren zamanı geldi... sonra çocuklar da var,’ dedim. Yüzüme şöyle bir baktı. İçime dokundu doğrusu.”

Paul gene eline fırçasını aldı, resmine döndü. Arthur dışarıdan biraz kömür almaya gitti. Annie durgun, karamsar bir yüzle oturuyordu. Anneleri, ilk çocuğuna hamileyken kocasının yapmış olduğu küçük sallanır sandalyesinde hareketsiz, düşünceler içindeydi.

Kederliydi, hastanede acılar içinde yatan adama canıgönülden acıyordu. Ama kalbinde ona karşı sevgiyle dolu olması gereken yer bomboştu. Şu anda, içindeki bütün kadınlık merhametinin kabardığı kocasına bakmak, onu kurtarmak için saçını süpürge etmeye hazır olduğu, elinden gelse onun yerine seve seve ıstırap çekmeye rıza gösterebileceği şu anda... aslında ona, onun ıstırabına karşı içten içe kayıtsız kalıyordu. İşte ona asıl acı veren şey, kocasına acıdığı halde kocasını sevememesiydi.

Bir süre derin derin düşündü. Sonra birden, “Keston yolunun yarısına gelmiştim ki farkına vardım,” dedi. “Meğer ayağымda bu eski iş pabuçları ile yola çıkmamış mıyım... bakın şu hale!”

Bunlar Paul’un eski ayakkabılarıydı, burunları yenmiş, kahve renkli.

Kadın, “Öyle utandım, yerin dibine geçtim!” diye ekledi.

Sabahleyin Annie ile Arthur okula gittikleri zaman Paul annesinin ev işlerine yardım etti. Annesi de ona içini dökmeye başladı:

“Baban gibi bir adam için hastane hayatına dayanmak güçtür tabii. Baskıya gelemez o! Sonra, kimseye de elini sürdürtmez. Hani kalçasındaki kaslar incinince, günde dört kez pansuman olacağı zaman benden, annesinden başka kimseye yaptırtır mıydı? Yaptırtmazdı. Onun için, orada her işini hemşirelerin yapması pek ağırına gidecek elbet. Hiç içime sinmedi onu orada bırakmak. Hoşçakal deyip öperken içim sızladı.”

Kendi kendine konuşur gibi oğluyla konuşuyordu. Paul da onu dinliyor, derdini paylaşarak hafifletmeye çalışıyordu. Sonunda anne, kendi de ayırdında olmadan, her derdini onunla paylaşmaya başladı.

Morel’in durumu bu kez pek ağırdı. Bir hafta hayati tehlikeli durumda kaldı. Sonra iyileşmeye başladı. O zaman, artık kurtulacağı kesinleşince, bütün aile derin bir nefes aldı; yaşamın tadını çıkarmaya koyuldular.

Halleri vakitleri iyiydi. Babaları hastanede iyileştiği sürede onlar da evde son derece mutlu, sakin bir hayat sürdüler. Paul, “Artık evin erkeği benim!” diye seviniyordu.

Bir yuvanın ne kadar sakin, mutlu olabileceğini öğrendiler. Gerçi hiçbiri bu kadar katı yürekli olduklarını itiraf etmezlerdi ama babalarının yakın zamanda hastaneden çıkıp geleceğine âdeta üzüliyorlardı.

Paul şimdi on dört yaşındaydı, iş arıyordu. Biraz ufak, narin yapılı bir delikanlıydı. Koyu kahverengi saçları, masmavi gözleri vardı. Yüzü o çocuk tombulluğu-

nu daha şimdiden kaybetmiş, William'ı andırır olmuştu: Sert hatlı, keskin; ama son derece değişken ve anlamlı. Daima çok şey görür gibi bir bakışı vardı; yaşam dolu, sıcakkanlıydı. Sonra, gülüşü de annesinininki gibi pek sevimliydi. Ancak, ruhunun cevval akışında bir aksama oldu mu yüzü âdeta aptallaşır, çirkinleşirdi. Anlaşılmadığı zaman, kıymeti bilinmediği zaman ahmaklaşan, soytarılaşan; en ufak bir sevgi, yakınlık gördüğü zaman da olağanüstü sevimli olan bir çocuktü.

Herhangi bir şeyle ilk kez temas etmek onu çok sarsardı. Yedi yaşındayken okula başlamak onun için kâbus, işkence olmuştu ama sonradan okulu çok sevmişti.

Şimdi de hayata atılmak üzere olduğu bu sıralarda çekingenlik, utangaçlık azapları içinde kıvranıyordu. Resim çizmekteki ustalığı yaşına göre olağanüstü sayılırdı. Biraz Fransızca, Almanca, çok iyi de matematik biliyordu. Ancak, para kazandıracak hiçbir becerisi yoktu. Annesi onun zayıf olduğunu, ağır iş yapamayacağını söylüyordu. Paul bedeniyle bir şeyler yapmayı da sevmez, kırlarda gezinip kitap okumayı, resim çizmeyi yeğlerdi.

Annesi, "Ne olmak istiyorsun?" diye sorunca delikanlı, "Ne olursa," diye karşılık veriyordu.

Annesi de; "Yanıt değil bu," diyordu.

Aslında bu, Paul'un içtenlikli olarak verebileceği tek yanıtı. Tek gayesi evine yakın bir yerde otuz, otuz beş şilin haftalık kazanmak, sonra, babası öldüğü zaman annesiyle küçük bir eve taşınıp resim yaparak mutlu bir yaşam sürmektü. Gerçi için için kendini beğenen bir çocuktü, belki günün birinde ressam, gerçek anlamda bir ressam olabileceği de aklından geçerdi ama bunun üzerinde durmazdı.

Annesi, "Öyleyse gazetelerdeki ilanlara bakman gerekiyor," dedi.

Paul ona baktı. Gazetelerdeki iş ilanlarına bakmak onun gözünde feci bir alçalma, büyük bir çileydi. Gene de, sesini çıkarmadı.

Ertesi sabah kalktığı zaman bütün benliği bu bir tek düşünceyle düğüm düğüm olmuş durumdaydı:

“Gidip iş ilanlarına bakmam lazım.”

Bu düşünce bir perde gibi sabahın önüne gerilmiş, içindeki tüm sevinci, hatta yaşam özünü boğar gibiydi. Yüreği sımsıkı bir düğümdü sanki.

Nihayet saat onda yola koyuldu. Küçük köyün güneşli sokağında yürürken ona öyle geliyordu ki karşılaştığı bütün insanlar kendi kendilerine, “Kooperatifin okuma odasına, gazete ilanlarında iş aramaya gidiyor,” diyorlardı. “İş bulamıyor zavallı. Herhalde annesinin sırtından geçiniyordur.”

Kooperatifin dokuma dükkânının arkasındaki taş merdivenleri sürüklenen adımlarla tırmandı, okuma odasının kapısından içeri bir göz attı. Burada çoğu zaman bir iki adam bulunurdu; daha çok yaşlı, işe yaramaz kimseler. Paul içeri girdi. İçeridekiler başlarını kaldırıp baktıkları zaman çocuğun yüreği ezildi, ölecek gibi oldu. Sonra bir masa başına oturdu, gazete haberlerine göz gezdirir gibi yaptı. Ötekilerin, “On üç, on dört yaşında bir çocuk okuma odasında gazete başında ne arıyor?” diye düşündüklerini sanıyor, kahroluyordu.

Pencereden dışarıya, özlem dolu, hüznü bir bakışla göz attı. Daha şimdiden makineleşmenin tutsağı olduğunu duyumsuyordu. Karşı bahçe duvarının üzerinden başlarını çıkarmış duran ayçiçekleri aşağıki yolda acele alışverişten dönen kadınları neşeli yüzlerle seyreder gibiydiler. Vadi, güneşte yer yer parlayan mısır tarlalarıyla doluydu. Uzaktaki tepelerde ormanlar görün-

yordu; karanlık, sihirli... Paul'un yüreği Şimdiden ağır-laŐmıŐtı. Tutsak alınmaktaydı. Doğup büyüdüğü bu va-dide tatmış olduğu özgürlük artık sona eriyordu.

Keston'dan bu tarafa doğru Őarapının arabası çıkageldi. Arabanın iki yanına dörder tane kocaman fııllardan yerleŐtirilmıŐtı; Kabuğu açılmış taze bezelyeler gibi. Yüksekteki yerine kurulmuş oturan arabacı neredeyse pencereyle bir hizadaydı.

Arabacının o küçük, sivri kafasındaki salar güneşten iyice ağarıp âdeta beyazlaŐmıŐtı. uvaldan önlüğünün üzerine sarkıttığı ŐıŐman, kırmızı kollarının tüyleri de parıldıyordu. Kırmızı yüzü güneş ışığından parlamış, âdeta uykulu bir hal almıştı. Güzel, doru renkli atlar, ondan emir beklemeden ilerliyorlardı. Arabayı gerçekte atların kendi başlarına sürdükleri besbelliydi.

Paul aptal olabilmek istedi. Kendi kendine, "Keşke ben de Şu arabacı gibi ŐıŐman olsaydım, keşke güneşte yatmış bir köpek gibi olsaydım," diye düşündü. "Keşke bir domuz, ya da arabacı olsaydım."

Odadakiler en sonunda çıkıp gittiler. Yalnız kalan Paul da bir kâğıt parçasına gazeteden iki iş ilanı çekti, sonra dünyalar kadar ferahlayarak usulca dışarı szld.

William, rnek olarak, gayet özenli, iş diliyle yazılmış bir baŐvuru mektubu hazırlamıştı. Paul bu mektubu, bazı yerlerini değiştirerek kopya etti. Yazısı son derece eciŐ bcŐ, okunaksızdı. Her Şeyi kusursuz yapan William eskiden beri onun yazısına fena halde sinirlenirdi.

William Şu sıralarda pek lüks olup çıkmıştı. Londra'da, Bestwood'daki tanıdıklarından çok daha üstün kimselerle ahbaplık edebileceğini anlamıştı. Çalıştığı fir-

madaki kâtiplerden bazıları bile hukuk mezunu gençlerdi, bir nevi staj dönemi geçirmekteydiler. William zaten eskiden beri gayet kolay arkadaş olurdu, öylesine neşeli, gırgındı. Çok geçmeden, Bestwood'un en yüksek ailesine tepeden bakacak seviyede kimselerle arkadaşlık ediyor, evlerine gece yatısına bile gidiyor hale geldi. Bu nedenle, William kendini az çok "bir şey" sanmaya başlamıştı. Aslını sorarsanız bu kadar hızla, kolaylıkla kibarlaşmış olmasına kendisi bile biraz şaşmaktaydı.

Annesi onun, yaşamından böylesine hoşnut olmasına seviniyordu. Ama onun mektuplarında âdeta hummalı bir ifade de bulmuyor değildi. Genç adam geçirdiği bütün bu değişiklikler yüzünden biraz dengesini yitirmişti sanki; toprağa sağlam basmıyor da atıldığı yeni hayatın hızlı akıntısında başı dönerek sürüklenip gidiyor gibiydi.

Annesi bu bakımdan onun için tasalanıyordu. Onun kendi kendini dağıttığını sezer gibiydi. William her mektubunda dansa, tiyatroya, sandal gezintisine, arkadaşlarıyla seyrana çıktığını yazıyordu. Gel gelelim annesi onun sonradan soğuk odasında uykusuz kalıp latince çalıştığını biliyordu. Çünkü William işinde elinden geldiğince ilerlemek niyetindeydi.

Artık annesine de hiç para gönderemez olmuştu. Kazandığı üç, beş kuruş tamamen kendi harcamalarına, gidiyordu. Gerçi annesi ondan para istemiyordu, gene de bazen darda kaldığı zamanlar fazlalıktan bir on şilin gelse kadıncağızın birçok derdine çare olurdu.

Gertrude hâlâ William'la ilgili, kendi desteği sayesinde William'ın başaracağı işler konusunda hayaller kuruyordu. William'ın gerçekte nasıl omuzlarına yük, içine dert olduğunu kendi kendine bir an bile itiraf etmiş değildi.

William son zamanlarda dansla tanıştığı bir kızdan da çok söz eder olmuştu. Esmer güzeli, çok genç, hanımefendi bir kızmış. Arkasından sürü sürü erkekler koşuyormuş.

Annesi William'a mektubunda şöyle yazdı:

“Acaba onun peşinden koşan öteki erkekleri görmesen de onun peşinden koşar mıydın, oğlum? Ötekilerle aynı işi yaparken, bir kalabalık içindeyken kendini emin, gururlu hissediyorsun. Ama ayağını tetik al, hem de, bir düşün: Onu elde edip de yalnız başına kaldığın zaman da aynı şeyleri duyacak mısın?”

William onun bu öğütlerine sinirleniyor, kızın peşinden de ayrılmıyordu. Onu nehirde sandalla gezintiye götürmüştü. Mektubunda diyordu ki:

“Onu bir görsen duygularımı anlarsın, anne. Uzun boylu, zarif. Berrak mı berrak, âdeta şeffaf, buğday bir teni, kuzguni siyah saçları, öyle de güzel mavi gözleri var ki... Parlak, alaycı, geceleyin suya vuran ışıklar gibi. Onu görmediğin için biraz kuşkucu davranman doğaldır. Londra'nın en şık kadınları kadar zevkli giyiniyor. Diyorum sana, oğlun onunla Piccadilly'de piyasaya çıktığı zaman başı dik geziyor.”

Gertrude, oğlunun Piccadilly'de kendine yakın olan sevdiği bir kadınla değil de zarif bir endamla, şık giysilerle seyrana çıktığını için için seziyordu. O kuşkucu ifadesiyle oğlunu bu konudaki başarısından dolayı kutladı, çamaşır teknesinin başında iş görürken de onun hakkında kara kara düşünür oldu. Onun giyinmeye düşkün, para harcamaya alışık bir kadınla evlenerek, kazandığı biraz parayla sürünüp durduğunu, şehrin kenar mahallerinin birinde, küçük, pis bir evde ömür çürüttüğünü görür gibi oluyordu. Sonra kendi kendine, “Hadi hadi,” diyerek avunuyordu. “Aptal karılara döndüm,

kendime dert icat ediyorum.” Gene de yüreğinin üzerindeki dert yükü bir an bile kalkmıyor, William yanlış bir iş yapıp hayatını mahvedecek diye ödü kopuyordu.

Bir süre sonra Paul, Mr. Thomas Jordan’a yazmış olduğu başvuruya karşılık aldı. Mr. Jordan Nottingham’da Spaniel Sokağı No. 21’de Fenni Giyim Eşyası ve Aletleri İmalatçısı idi.

Gertrude’un etekleri zil çalıyordu. Gözleri parlayarak, “Gördün mü, daha dört tanecik mektup yazdın, işte üçüncüsüne yanıt geldi bile!” dedi. “Senin talihin açık, oğlum, eskiden beri söyler dururum.”

Paul, Mr. Jordan’ın mektup kâğıdının üzerindeki, lastik çorap ve diğer fenni nesnelerle süslü tahta bacak resmine baktı, içine bir ürküntü geldi. Dünyada lastik çorap diye bir şeyin bulunduğundan o zamana değin haberi olmamıştı. Tahta bacaklardan para kazanılabileceği düşüncesi de çocuğun gözüne canavarca bir şey gibi göründü.

Ana ile oğul bir salı sabahı yola çıktılar. Aylardan ağustostu, hava cehennem gibi sıcak... Paul, kalbi sıkışmış, içi kaskatı kesilmiş bir halde gidiyordu. Yabancılarla karşılaşmak, ya beğenilmek, ya geri çevrilmek üzere kendini başkalarına sergilemek düşüncesinin yarattığı bu mantıksız azaba dayanmaktansa çok şiddetli bedensel ağrılar çekmeye çoktan razıydı. Gene de annesiyle konuşup duruyordu. Bu gibi şeylerin kendisini nasıl mahvettiğini annesine asla itiraf etmedi. Annesi onun duygularını ancak kısmen anlayabilmişti. Bir sevgili gibi şendi bugün. İstasyondaki bilet gişesinin önünde Paul onun para çantasından bilet paralarını çıkarmasına bak-

tı. Eski siyah güderi eldivenlerinin o eski para çantasından paraları birer birer alışını izledikçe de yüreği annesine karşı duyduğu sevginin ıstırabıyla delik deşik oluyordu.

Gertrude pek heyecanlı, pek neşeliydi. Onun öteki yolcuların yanında yüksek sesle konuşup durması oğlunu utandırıyordu.

“Şu aptal ineğe bak hele! Cambazhanede numaraya çıkmış gibi koşturup duruyor.”

Paul iyice yavaş sesle, “Herhalde kuyrukaltında sinek vardır,” dedi.

Annesi yüksek, neşeli bir sesle hiç utanmadan, “Neresinde sinek vardır dedin?” diye sordu.

Bir ara ikisi de kendi düşüncelerine daldılar. Paul annesinin karşıda, karşısında oturduğunu bir an bile unutamıyordu. Ansızın gözleri karşılaştı, kadın oğluna gülümsedi... Çok nadir görülen, âdeta mahrem, güzel bir gülümseyişti bu; sevgi ışığıyla dolu. Sonra ikisi de gene pencereden dışarı baktılar.

16 millik ağır aksak tren yolculuğu nihayet sona erdi. Ana ile oğul, birlikte bir maceraya atılan aşıkların heyecanını duyarak, İstasyon Caddesi’nden yürümeye başladılar. Carrington Sokağı’na gelince durup parmaklığa yaslanarak kanaldaki mavnaları seyrettiler.

Yüksek fabrika duvarlarının arasından akan suyun üzerindeki güneş parıltısını görünce Paul, “Tıpkı Venedik gibi,” dedi. Annesi gülümseyerek, “Belki,” diye yanıttı.

Dükânlar pek hoşlarına gitti.

“Şu bluzaya bak, Tanrı aşkına, bizim Annie’ye kim bilir ne kadar yaraşır! Ne kadar ucuz, değil mi?”

“Hem de el işi.”

“Evet.”

Vakitleri bol olduğu için ağırdan alıyorlardı. Büyük şehir onlar için yabancıydı, pek de çekici, keyif vericiydi. Gel gelelim çocuğun içi korkudan sımsıkı düğüm olmuştu. Thomas Jordan’la yapacağı görüşmenin düşüncesi ona dehşet veriyordu.

Saint Peters Kilisesi’nin saatine göre vakit on bire geliyordu. Şato’ya giden dar bir yola saptılar. Sıkıntılı, eski bir sokaktı. Alçak, karanlık dükkânlar, kapıları pirinç tokmaklı, sarı merdivenleri kaldırıma inen koyu yeşil evler dizilmişti iki yana. Eski dükkânlardan bir tanesinin küçücük penceresi, hilebaz, yarı kapalı bir gözü andırıyordu. Ana ile oğul, her yanda “Thomas Jordan ve Oğlu” levhasını arayarak, yavaş yavaş ilerlemekteydiler. Vahşi bir diyarda ava çıkmış gibiydiler. Heyecandan, nereye bastıklarını bilemiyorlardı.

Ansızın karşılarına büyük, karanlık bir kemer çıktı. Kemerin üzerinde çeşitli firmaların lâvhaları vardı, Thomas Jordan da bunların arasındaydı.

Gertrude, “İşte burada,” dedi. “Ama buranın neresinde?”

Etraflarına bakındılar. Bir yanda tuhaf, karanlık bir mukavva fabrikası, öte yanda da bir Tüccarlar Oteli vardı.

Paul, “Geçitte olsa gerek,” dedi.

Bunun üzerine, bütün cesaretlerini toplayarak, kemerin altından geçtiler, canavarın ağzına girdiler. Geçitten geniş bir avluya çıktılar. Etrafını kuşatan yüksek binalarla bu avlu bir kuyu gibiydi. Dört bir yana talaşlar, samanlar, mukavva parçaları, kutular yığılmıştı. Avluya açılan birçok kapı, iki tane de merdiven vardı. Tam karşılarında, bir kat merdivenle çıkılan kirli bir cam kapı-

nın üzerinde, deminden beri aradıkları meşum sözleri gördüler, “Thomas Jordan ve Oğlu”. Gertrude önden yürüdü. Oğlu onun peşinden gitti. İdam mahkumları seh-paya çıkarken yürekleri herhalde o an Paul’un yüreğinden daha hafiftir!

Annesi kapıyı açtı, sevinçli bir şaşkınlık içinde duraladı. Karşısında büyük, depomsu bir yer vardı. Dört-bir yana krem rengi kâğıtlara sarılmış paketler istif edilmişti. Kollarını sıvamış memurlar rahat, samimi bir biçimde çalışmaktaydılar. Deponun loş lambaları altında parlak krem rengi paketler kendiliklerinden ışık verir gibi duruyordu. Tezgâhlar koyu kahverengi tahtadan yapılmıştı.

İçeride pek sakin, ev gibi samimi bir hava vardı. Gertrude iki adım ilerledikten sonra durdu. Paul da onun hemen arkasında bekliyordu. Annesi bayramlık siyah şapkasını giymiş, yüzüne siyah bir tül örtmüştü. Paul’un sırtında ise çocuk gibi, geniş beyaz yakalıklı bir pantolon-cekete vardı.

Memurlardan biri başını kaldırıp baktı. Küçük yüz-lü, ince uzun bir adamdı. Gözleri uyanık bakıyordu. Kalkıp ilerledi. Hiçbir şey söylemedi. Yalnız soru sorar gibi terbiyeli bir tavırla kadına doğru eğildi.

Gertrude, “Bay Jordan’ı görmek istiyorum,” dedi.

Genç memur, “Çağırayım,” diye karşılık verdi.

Odanın karşı tarafındaki camla çevrili yazıhaneye doğru yürüdü. Biraz sonra ufak tefek, yaşlı bir adam göründü. Kısa bacaklı, bir hayli tıknazdı. Soru sorar gibi yaklaştı.

Kadının önünde duraksadı. Besbelli onun müşteri olup olmadığını kestirememişti.

“Günaydın,” dedi.

“Günaydın. Oğlumu getirdim. Paul Morel. Bu sabah için görmek istemişsiniz.”

Bay Jordan profesyonel olmayı amaçlayan biraz sert bir tavırla, “Şu tarafa buyrun, lütfen,” dedi.

İmalatçının peşinden siyah meşin koltuklarla döşeli, oldukça kirli küçük bir yazıhaneye girdiler. Yazı masasının üzerinde karmakarışık duran, sarı deriden yapılmış halkalı, korsemsi lâstikli bir şeyler vardı. Paul bunların ne olduğunu merak etti. O kadar sersemlemiş bir durumdaydı ki ancak dış şeyleri fark ediyordu.

Bay Jordan, Gertrude Morel’e sinirli bir tavırla yer göstererek, “Buyrun, oturun,” dedi.

Gertrude sandalyenin ucuna eğreti bir şekilde ilişti. O zaman ufak tefek ihtiyar sinirli sinirli bir şeyler arandı, nihayet bir kâğıt parçası buldu.

Hep o sert sesle, “Bu mektubu sen mi yazdın?” diye sorarak kâğıdı Paul’a doğru uzattı.

Paul bunun kendi mektubu olduğunu gördü.

“Evet,” diye yanıtladı.

O sırada iki ayrı his içinde çırpınıyordu: Birincisi yalan söylemiş olduğu için kendini suçlu hissediyordu, çünkü mektubu önce William kaleme almıştı. İkincisi, bu mektubun şimdi Bay Jordan’ın tombul kırmızı elinde niçin böyle tuhaf, bambaşka durduğunu merak ediyordu. Evlerinin mutfağındaki masanın üzerindeyken hiç de böyle durmuyordu. Bu mektup kendisinden kopup ayrılmış bir parçaymış gibi geldi ona. Bay Jordan’ın mektubu elinde tutuşu sinirine dokundu.

Yaşlı adam âdeta kızgınlıkla, “Sen böyle şeyler yazmasını nereden öğrendin?” diye sordu.

Paul utanmış bir halde onun yüzüne bakakaldı. Karşılık veremedi.

Annesi özür diler gibi, “Yazı yeteneği pek yoktur, aslında,” diye araya karıştı.

Sonra şapkasının tülünü kaldırdı. Paul bu alelade, küçük adama karşı daha gururlu davranmadığı için annesine kızıyordu ama tülден sıyrılmış yüzünü çok seviyordu.

Ufak tefek ihtiyar, hâlâ sert sert, “Fransızca da biliyormuşsun, öyle mi?” diye sordu.

Paul, “Evet,” diye yanıtladı.

“Hangi okula gittin, bakalım?”

“Köy okuluna.”

“Orada mı öğrendin Fransızca’yı?”

“Yok... ben...”

Çocuk pancar gibi kıpkırmızı kesildi, başka bir şey söyleyemedi.

Annesi yarı yalvarır gibi, “Vaftiz babası ona özel olarak ders verdi,” dedi.

Bay Jordan bir an duraladı. Sonra hep o sinirli haliyle (elleri her zaman bir şeyler hazırlar gibiydi) cebinden bir başka kâğıt daha çıkarıp birkaç kez açtı. Kâğıt hışırhışır ediyordu. Bay Jordan kâğıdı Paul’a uzattı.

“Oku bakalım bunu,” dedi.

Bu, Fransızca bir mektuptu. İnce, uçarı bir yabancı eliyle yazılmış olduğu için Paul bir türlü söküp çıkaramadı.

“Mösyö,” diye okumaya başladı. Sonra son derece sıkılmış bir halde Bay Jordan’a bakarak, “Şey... şey...” diye kekeleydi. “Yazısı bozuk,” demek istiyordu ama bir türlü aklını başına toplayıp “yazı” sözcüğünü bulamıyordu.

Kendi sersemliğine lanet okuyup Bay Jordan’dan nefret ederek, çaresizlik içinde mektubu yeni baştan okuyup İngilizce’ye çevirmeye başladı.

“Beyefendi... lütfen bana... şey, şey... burasını çıkaramıyorum... şey, iki çift... *gris fil bas*, kurşuni iplik çorap göndermenizi rica ediyorum. *Sans* yani şeysiz... şey... burayı okuyamıyorum... şey *doigts* yani parmaklar... yani parmaksız olsun... şey... şeyi okuyamıyorum...”

Hâlâ “yazı” demek istiyordu ama sözcüğü bulup çıkaramıyordu. Onun mektubu sökemediğini gören Bay Jordan kâğıdı elinden çekip aldı, kendi okudu:

“Bana lütfen ilk fırsatta bir çift burunsuz kurşuni iplik çorap göndermenizi rica ediyorum. Burunsuz, parmaksız değil!”

Paul, “Ama” diye parladı, “*doigts* aynı zamanda, daha ziyade parmak anlamına...”

Ufak tefek ihtiyar ona şöyle bir baktı. “*Doigts*” sözcüğünün parmak anlamına gelip gelmediğini Bay Jordan bilmiyordu; ancak kendine gelen mektuplarda bu sözcüğün “burun” anlamına geldiğini biliyordu.

“Çorabın parmağı olduğu nerede görülmüş!” diye çocuğa çıkıştı.

Çocuk, “Ama asıl parmak anlamına gelir,” diye ayak diredi.

Onu böyle mankafa durumuna düşüren bu küçük adamdan nefret ediyordu.

Bay Jordan bir karşısındaki solgun benizli, aptal tavırlı isyankâr çocuğa, bir de anneye baktı. Kadın başkalarının eline bakmak zorunda olan yoksullara özgü o tuhaf, uzak sessizlik içinde oturmaktaydı.

Bay Jordan ona, “Peki, ne zaman gelebilir?” diye sordu.

Gertrude, “Siz ne zaman isterseniz,” diye yanıt verdi. “Nasıl olsa artık okulu bitti.”

“Bestwood’dan gelip gidecek, öyle mi?

“Evet ama sekize çeyrek kala gelebilir... yani istasyonunda olabilir.”

“Hm!”

Sonunda Paul haftada sekiz şiline kâtip yardımcısı olarak işe başladı. Çocuk “*doigts*” sözcüğünün asıl parmak anlamına geldiği konusunda ayak diredikten sonra ağzını açıp bir söz daha söylememişti. Annesinin peşinden aşağı indi.

Annesi ona, parlak mavi gözleri sevgi ve sevinçle dolup taşarak baktı:

“Burayı seveceksin sanırım,” dedi.

“*Doigts* parmak demektir, anne, inan; yoksa yazıyı sökemedim. Yazıyı okuyamadım.”

“Aldırma, çocuğum. Bay Jordan herhalde aslında iyi kalpli bir adamdır. Hem zaten onunla fazla bir ilişkin de olmayacak. O ilk genç çok kibardı, değil mi? Onunla sanırım iyi anlaşacaksın.”

“Ama Bay Jordan bayağı bir adam, değil mi, anne? Bütün oranın sahibi o mu?”

“Herhalde hayata işçi falan olarak atılıp sonradan ilerlemiş bir adamdır. İnsanlar seni bu kadar rahatsız etmese iyi olacak. Ters davrandıkları zaman senin şahsına karşı sanma... tutumları öyle. Sen her şeyi kendi üzerine alınıyorsun. Oysa, seninle hiç bir ilgisi yok!”

Güneş çok parlaktı. Pazar yerinin geniş ıssız meydanlığının üzerinde kubbelenen mavi gök ısl ısl yanıyor, yerdeki granit döşeme taşları pırıldıyordu. Ama sıra dükkânlar gölgelik, gölgeler de renk doluydu. Atlı tramvayların geçtiği yol boyunca meyve tezgâhları dizilmişti: Güneşte ışıyan elmalar, pembe portakallar, ufak yeşil eriklerle muzlar. Ana oğul pazar yerinden geçerlerken

burunlarına sıcak bir meyve kokusu geldi. Paul'un duyduğu aşagılık, öfke duyguları yavaş yavaş yatışmaktaydı.

Annesi, "Ee, yemeği nerede yiyeceğiz?" diye sordu.

Dışarıda yemek yemek onların gözünde hesapsızca bir müsriflikti. Paul ömründe bir aşçı dükkânına bir ya da iki kez girmişti; o da, bir fincan çayla bir çörek için. Çoğu Bestwood'lu Nottingham'da yemek yemek gerekince çayla tereyağlı ekmek belki de bir sığır güvecinden ileri geçmezdi. Doğru dürüst bir yemek yemek, har vurup harman savurmak sayılırdı. Bu yüzden Paul'a bir suç işleyeceklermiş gibi geldi.

Ucuza benzeyen bir lokanta buldular. Gene de, Gertrude tarifeye baktığı zaman yüreği sıkıştı, her şey öyle pahalıydı ki! Nihayet listedeki en ucuz yemek olarak böbrekli pideyle patates ısmarladı.

Paul, "Keşke gelmeseydik!" dedi.

Annesi, "Aldırma, nasıl olsa bir daha gelecek değiliz," diye karşılık verdi, sonra, oğlu tatlı seviyor diye, ille küçük bir kuşüzümlü turta ısmarlamakta ayak diredi.

Paul, "İstemem, anne," diye yalvarıyordu.

Ama o, "Yok yok, yiyeceksin," diye üsteledi.

Dönüp, garson kız nerede diye, çevresine bakındı. Ama garson kız meşguldü. Gertrude onu rahatsız etmek istemedi. Böylece, kız, erkek müşterilerle cilveleşirken onlar onun keyfi olsun diye beklediler.

Gertrude oğluna, "Şu utanmaz sırfıntıya bak," dedi, "o adamın tatlısını nasıl götürüyor, oysa o bizden çok daha sonra geldi." "

"Ziyanı yok, anne!"

Kadın kızmıştı. Ama o kadar yoksuldu, ısmarladığı şeyler de öyle azdı ki hakları üzerinde direnmeye cesareti yoktu. Uzun zaman beklediler.

Paul, “Gitsek mi, anne?” diye sordu.

Annesi ayağa kalktı. Garson kız yanlarından geçiyordu. Mrs. Morel berrak bir sesle, “Lütfen bize bir tane kuşüzümlü pasta getirir misiniz?” dedi.

Kız küstahça dönüp baktı, “Derhal getireyim.”

Gertrude, “Yeter derecede bekledik,” dedi.

Birkaç dakika sonra kız pastayı getirdi. Gertrude gayet soğuk bir tavırla hesabı istedi. Paul neredeyse yerin dibine geçiyordu. Annesinin metanetine hayran kalmıştı. Ona hakları üzerinde bu kadarcık bile direnmesini öğreten şeyin yıllarca süren bir didinme, çarpışma olduğunu biliyordu. Yoksa, aslında annesi de kendisi kadar çekingen, kendisi kadar alıngandı.

En sonunda, dışarı çıktıkları zaman, kurtulduklarına sevinerek derin bir nefes aldılar.

Gertrude, “Benim de bu lokantaya bu son gelişimdir!” diye burun kıvrıdı.

Dolaşmaya başladılar. Gene dükkânları seyrediyorlardı.

Anne, “Şu siyah üzümlere baksana!” dedi. “İnsanın ağzının suları akıyor. Yıllar var ki hep içim çeker ama bunları alacak hale gelebilmek için daha bir süre beklemem gerek.”

Sonra çiçekçi dükkânının tadını çıkardı. Kapı aralığında durmuş içeriye kokluyordu.

“Oh, oh! ne güzel, değil mi?”

Paul, dükkânın loşluğu içinden, siyahlar giymiş zarif bir genç kadının merakla onlara baktığını gördü. Annesini çekip götürmeye çalışarak, “Sana bakıyorlar,” dedi.

Annesi yerinden kımıldamak istemiyordu. Sonunda kapı aralığından ayrıldı ama bu kez de camekânın önü-

ne gelip durdu. Oysa Paul dükkândaki o siyah elbiseli zarif hanımın göremeyeceği bir yerlere kaçmak istiyordu. Aslında bu kız tezgâhtardan başka bir şey değildi.

Gertrude, “Paul,” diye seslendi. “Paul, şuraya bak!”

Paul istemeye istemeye dönüp onun yanına geldi. Annesi eliyle göstererek, “Şu fulyalara bak!” diye ünledi.

Paul sanki fulyalarla ilgileniyormuş gibi, “Hm,” diye bir ses çıkardı. “Her an çiçekler kopup düşecek gibi geliyor; hepsi de öyle büyük, öyle ağır ki!”

“Hem de ne çok!”

“Ya aşağı doğru sarkışları!”

Gertrude, “Evet. Ah, çok nefis!” dedi.

“Kim bilir bunları kimler alacak!”

“Kim bilir! Ama herhalde biz değil!”

“Zaten bizim odada dayanmazlar ki!”

“Oda değil, gün görmez buz damı gibi bir oyuk! Hangi çiçeği koysan dayanmıyor. Mutfakta da sıcaktan solup ölüyorlar.”

Birkaç şey aldıktan sonra istasyon yolunu tuttular. Binalar arasından bir an şato göründü. Yeşil yosunlu kahverengi kayalarının üzerine mucize gibi bir güneş vurmuştu.

Paul, “Öğle tatilinde buralara çıkmak güzel olacak, ha?” dedi. “Buralarda gezinip her şeye bakarım artık. Ne güzel.”

Annesi, “Elbette,” diye ona hak verdi.

Paul annesiyle baş başa kusursuz bir gün geçirdi. Eve akşamın yumuşak bir saatinde mutlu, heyecanlı ve yorgun döndüler.

Ertesi sabah Paul mevsimlik abonman bileti için gereken kâğıdı doldurarak istasyona götürdü. Döndüğü

zaman annesi yerleri silmeye başlamak üzereydi. Paul ayaklarını toplayıp kanepeye oturdu, “Cumartesi günü hazır olacakmış,” dedi.

“Kaç para ediyor?”

“Bir sterlin, on bir şilin.”

Kadın sesini çıkarmadan yerleri silmeyi sürdürdü.

Paul, “Pahalı mı?” diye sordu.

“Yo. Ben de o kadar tahmin ediyordum.”

Çocuk, “Artık haftada sekiz şilin kazanacağım,” dedi.

Annesi karşılık vermeyerek işine baktı. Daha sonra, “William Londra’ya giderken ayda bir sterlin göndereceğine söz veriydi,” dedi. “İki sefer onar şilin gönderdi, o kadar. Şimdi de istesen bile beş parası yok, biliyorum. Hamt olsun, muhtaç değilim, ama şimdi söz gelimi senin şu bilet parasına yardım ediverse iyi olurdu.”

Paul, “O çok kazanıyor,” dedi.

“Yüz otuz sterlin alıyor. Ama al birini vur ötekine. Söz vermede birincidirler, söz tutmaya gelince avucunu yalarsın.”

Paul, “Haftada kendine elli şilinden fazla harcıyormuş,” dedi.

“Oysa bu evi ben haftada otuz şilinden azla döndürüyorum. Beklenmedik masraflar çıkınca para bulma da benden bekleniyor. Ama bir kez uçup gitmeye görsünler, insana yardım etmek akıllarından bile geçmiyor. Parasını o süslü kukla uğruna harcamak daha hoşuna gidiyor.”

Paul, “Madem kadın o kadar kibarmış, kendi parası neden yok?” dedi.

“Öyle ama parasızmış işte. William’a sordum. Sonra, William’ın ona tutup altın bilezik alması da herhalde

boşuna değil. Bana ömrümde altın bilezik alan mı oldu?”

William’la sevgilisinin araları gayet iyiydi. William ona “Çingenem” diyordu. Asıl adı Louisa Lily Denys Western’miş. William ondan annesine gönderilmek üzere bir resmini istedi. Gertrude kızın fotoğrafını aldı. Bu, gülümser, alaycı bir esmer güzelinin resmiydi. Yandan çekilmişti. Belki de tamamen çıplaktı. Çünkü resimde hiçbir giyim, esvap falan görüldüğü yoktu; sadece çıplak bir boyun, omuzlar.

Gertrude oğluna mektubunda şöyle yazdı:

“Evet, Louise’in resmi son derece çarpıcı, çok çekici bir kız olduğu da meydanda. Ama oğlum, bir genç kızın sevgilisine ilk olarak annesine göndersin diye böyle bir resim vermesi doğru mudur, bu görgülü bir kıza yakışır mı dersin? Omuzları, senin dediğin gibi, kesinlikle çok güzel ama ben ilk bakışta onun omuzlarını bu kadar açık açık görmeyi hiç beklememiştim.”

Morel eve geldiği zaman fotoğrafı konuk odasındaki dolabın üzerinde buldu. Biraz sonra resmi o koca parmağıyla başparmağının arasında tutmuş olarak dışarı çıktı.

“Bu da kim olsa gerek?” diye sordu karısına.

Kadın, “Bizim William’ın sevgilisi,” diye yanıtladı.

“Hm... görünüşe bakılırsa parlak bir şey, ama bizim oğlanın başına pek hayır da getireceğe benzemez. Kimin nesiymiş?”

“Adı Louisa Lily Denys Western’miş.”

Morel, “Ne buyurdunuz!” diye ünledi. “Oyuncu kız mıymış bu?”

“Hiç de değil. Kibar bir kızmış sözüm ona.”

Baba hâlâ dik dik resme bakarak, “Besbelli!” dedi. “Kibarmış ha? Bu numaraları kaç para ile yürütüyormuş?”

“Hiç. Hiç sevmediği ihtiyar bir teyzesinin yanında oturuyormuş. Etrafındakiler kaç para verirse onu alıyor-muş.”

Morel, “Hm,” diyerek fotoğrafı elinden bıraktı. “Öyleyse, oğlan buna böylesine kapılmakla sersemlik etmiş...”

William ise annesinin mektubuna şöyle karşılık yazdı:

“Sevgili valide, resmi beğenmediğine üzüldüm. Gonderirken senin itiraz edebileceğin hiç aklıma gelmemişti. Yine de Çingenem’e o resminin senin namus ve terbiye görüşlerine uymadığını söyledim, yenisini gönderecek. Umarım bu daha çok hoşuna gider. Zaten durmadan resmini çektiriyor. Hattâ çoğu fotoğrafçı resmini çekebilmek için ona yalvarıyor...”

Bir süre sonra ikinci resim de geldi. Kız bir de saçma sapan, kısa bir mektup eklemişti. Bu kez hanım kızın sırtında dört köşe yakalı, kısa, kabarık kollu siyah bir saten gece elbisesi vardı, o güzel kollarına siyah dantel örtülmüştü.

Gertrude alaylı bir tavırla, “İnsan bu kızın gece kıyafetinden başka bir şey giyip giymediğini merak ediyor,” dedi. “Ancak onu mutlaka beğenmem gerekiyor galiba.”

Paul, “Kötü fikirlilik ediyorsun, anne,” dedi. “O ilk, çıplak omuzlu resim bence nefisti.”

“Öyle mi? Bence de hiç değil!”

İşe başlayacağı pazartesi günü Paul sabah saat altıda kalktı. Fiyatı ciğerlerini yakmış olan o abonman biletini yelek cebine yerleştirmişti. Üstü sarı çubuklu bilet karnesi pek hoşuna gidiyordu. Annesi, kapaklı küçük bir sepete yemeğini koydu, Paul da 7.15 trenine yetişmek için yediye çeyrek kala yola çıktı.

Annesi kapıya kadar gelerek onu geçirdi. Kusursuz bir sabahtı. Hafif bir rüzgâr esiyor, vadideki mısır tarlaları yer yer parıldıyordu. Paul karşı tepelerin üzerindeki yüksek ormanlara doğru baktı. Yuvası ona hiçbir zaman şu anki kadar kıymetli gelmemişti.

“İyi sabahlar olsun, anne,” dedi.

Gülümsüyordu ama aslında içini kan götürüyordu.

Annesi neşeyle, şefkatle, “Tanrı’ya emanet ol,” diye cevap verdi.

Önünde beyaz önlüğü, kapıda durdu, oğlunun arkasından baktı. Ufak ama sıkı yapılı bir çocuktü. Vücudu hayat dolu görünüyordu. Tarlaların arasından yürüyüşünü izlerken annesi, onun, belirlediği hedefe mutlaka erişeceğini hissediyordu.

Aklına William geldi. Şimdi William olsa, Paul gibi çit kapısından dolaşacağına, parmaklığın üzerinden atlayıverirdi. William Londra’daydı, işleri de iyi gidiyordu. Paul ise Nottingham’da çalışacaktı. Hayata atılmış olan oğullarının sayısı ikileşmişti artık. Gertrude büyük birer sanayi merkezi olan bu iki şehri düşündükçe, ikisine de birer erkek göndermiş olduğunu anacak, bu erkeklerin onun için çalıştıklarına inanacaktı. Ondan çıkmışlardı, onun parçasıydılar, verdikleri emek de onun için olacaktı. Böylece, Gertrude bütün sabah Paul’u düşünüp durdu.

Saat sekizde Paul, Fenni Giyim Eşyası ve Aletleri Fabrikası'nın o kasvetli merdivenini tırmanıp depo odasına girdi, önüne çıkan ilk paket rafına yaslanarak, ne yapacağını bilemeden, birisi gelsin diye beklemeye başladı. Fabrika henüz uyanmamıştı. Tezgâhların üzerinde büyük örtüler örtülü duruyordu. Henüz topu-topu iki kişi gelmişti. Bunların bir köşede, bir yandan ceketlerini çıkarıp gömleklerinin kollarını sıvarken bir yandan da konuştukları duyuluyordu. Saat sekizi on geçiyordu. Herkesin ille saat tam sekizde gelmeye zorunlu tutulmadığı belliydi. Paul köşedeki iki memurun konuşmalarına kulak veriyordu. Tam o sırada bir öksürük duydu, odanın yazıhane tarafındaki köşesinde çok yaşlı, harabe halinde bir memur gördü. Başında yeşil, kırmızı işlemeli kadife bir takkesi vardı, önündeki mektupları açmakla meşguldü.

Paul hâlâ bekliyordu. Genç memurlardan biri ihtiyarın yanına giderek onu neşeyle, yüksek sesle selamladı. Besbelli ihtiyar “reis” biraz sağırcaydı. Sonra, genç adam cakalı bir tavırla kendi köşesine doğru ilerlerken, gözü Paul’a ilişti.

“Merhaba,” dedi. “Yeni delikanlı sen misin?”

Paul, “Evet” dedi.

“Adın ne senin?”

“Paul Morel.”

“Paul Morel ha? Pekâlâ, bu tarafa gel bakalım.”

Paul odadaki tezgâhların dörtgenini aşarak onun yanına geçti.

İçinde bulundukları oda ikinci kattaydı. Orta yerde kocaman bir delik vardı. Tezgâhlar bu deliğin etrafını çevriyordu, ortasından asansörler inip çıkıyordu. Aşağıki kat, ışığını da bu delik yoluyla alıyordu. Tavanda

da böyle kocaman bir delik vardı. Bu delikten en üst katta bazı makineler ve tam tepeye rastlayan camlı tavan görünüyordu. İşte fabrikanın her üç katının da ışığı bu camlı tavandan aşağı süzülüyor, indikçe loşlaşıyordu. Öyle ki ilk kat her zaman bir akşam karanlığı içinde yüzerdi, ikinci kat loş ve kasvetliydi. Fabrikanın makine kısmı üçüncü katta, ardiyesi ikinci, deposu birinci kat-taydı. Tamamen gayri sıhhi, çok eski bir yerdi burası.

Paul kendini son derece karanlık bir köşede buldu.

Memur, “İşte senin köşen burası, burada Pappleworth’la çalışacaksın,” diye açıkladı. “O senin patronun ama daha gelmedi. Sekiz buçuktan önce gelmez. İstersen sizin kısma gelen mektupları gidip Bay Melling’den al.”

Memur böyle diyerek karşı taraftaki ihtiyarı işaret etmişti.

Paul, “Peki,” dedi.

“İşte sana kasketini asmak için bir kanca. Bu da girdi defterleriniz. Bay Pappleworth neredeyse gelir.”

Sonra bu zayıf genç adam uzun, telaşlı adımlarla ilerleyerek kendi köşesine gitti.

Birkaç dakika duraladıktan sonra Paul da giderek ihtiyarın cam bölmesinin önünde durdu. Takkeli memur ona gözlüklerinin üzerinden şöyle bir baktı. Hem sevgi dolu, hem etkileyici bir tavırla, “Günaydın,” dedi. “Spiral’e gelen mektupları mı istiyorsun, Thomas?”

“Thomas” diye çağırılmak Paul’un sinirine dokunmuştu. Ama mektupları aldı, kendi karanlık köşesine döndü. Burada tezgâh bir köşe yapıyordu ve yan yana duran üç kapı vardı. Yüksek iskemlesinin üzerine tüneyerek, yazılarını sökebildiği mektupları okudu. İçlerinde kimisi Fransızca, kimisi Norveççe yazılmış olanlar da

vardı, bu mektuplar delikanlıya bilmece gibi geliyordu, “Bana lütfen bir çift diz boyu, spiral kadın çorabı yollar mısınız? Geçen yıl aldığınız cinsten” ya da, “Albay Chamberlain, lastiksiz ipek suspensuar siparişini yenilemek istemektedir...”

Amirinin gelmesini ürküntüyle, heyecanla bekleme-ye koyuldu. Saat sekiz buçukta işçi kızlar gelip önünden geçerek yukarı çıkmaya başlayınca utangaçlıktan neredeyse yerin dibine geçiyordu.

Bay Pappleworth, ağzında kloridli çikletle saat do-kuza yirmi kala, herkes işe başladıktan çok sonra çıkageldi. Kırmızı burunlu, soluk benizli, zayıf bir adamdı. Hareketleri hızlı, tekdüzeydi. Oldukça şık ama pek resmi, pek ciddi giyinmişti. Otuz altı yaşlarında gösteriyordu; üzerinde inatçı, oldukça akıllı, keskin görüşlü, sıcak kalpli, gene de biraz bayağı bir hali vardı.

“Bizim yeni çocuk sen misin?”

Paul ayağa kalkarak, “Evet,” diye yanıtladı.

“Mektupları aldın mı?”

Bay Pappleworth bu arada çikletini ağzında bir kez döndürdü.

Paul, “Evet,” dedi.

“Deftere çektin mi bari?”

“Hayır.”

“Buraya eski bir ceket getirip onu giysen ve burada bıraksan iyi olur.”

Bir yandan, çiklet çiğneyerek konuşuyordu. Yüksek paket rafının arkasındaki karanlıklara daldı, sonra ceket-siz olarak ortaya çıktı. Sırtındaki sık çizgili gömleğin kollarını kıvırdıkça zayıf, tüylü kolu görünüyordu. Bu iş de bitince sırtına eski bir ceket geçirdi.

Paul onun çok zayıf olduğunu, pantolonunun arkasının kat kat durduğunu fark etti. Amir yüksek bir iskemle alarak çocuğunun yanına çekti, oturdu.

“Otur bakalım,” dedi.

Paul oturdu.

Bay Pappleworth mektupları önüne çekti, bir de uzun bir kayıt defteri aldı, açtı. Bir kalem alarak, “Şimdi bak buraya,” dedi. “Bu mektupları nah şuraya çekeceksin.” İki kez burnundan soluyup sakızı çabucak çiğneyerek elindeki mektuba bir göz attı. Bir an hiç kıpırtısız, öylece durdu. Sonra kendini tamamen vererek güzel, akıcı bir yazıyla mektubu deftere kopya etmeye başladı.

“Gördün mü şimdi?”

“Evet.”

“Yapabilecek misin dersin?”

“Yaparım.”

“Pekâlâ, öyleyse yap da görelim.”

Amir böyle diyerek iskemlesinden yere atladı.

Paul bir kalem aldı. Bay Pappleworth ortalıktan kaybolmuştu. Mektupları deftere çekmek çocuğun bayağı hoşuna gitti, ama çok ağır, zahmetle, pek de okunaksız yazıyordu. Dördüncü mektuba gelmişti. Kendini meşgul, mutlu hissediyordu. Amiri yeniden ortaya çıktı:

“Ee, nasıl oldu, işler yolunda mı, bakalım?” Ağzı durmadan işler halde çocuğun omuzundan eğildi. Kloridin kokuyordu. Alaylı alaylı, “Vay canına, ne de güzel yazın var, delikanlı!” dedi. “Neyse, aldırış etme. Kaç tanesini çektin bakalım? Üç tanecik ha? Ben olsam şimdiye hepsini devirmiştım. Biraz elini işlet, evladım, üzerlerine de numara koy. İşte, bak, böyle! Hadi bakalım, göreyim seni!”

Paul ha babam yazadursun, Bay Pappleworth başka işlerle uğraştı. Derken, kulağının dibinde birden tiz bir düdük ötmesiyle Paul irkildi. Bay Pappleworth geldi, duvardaki bir borunun tıpasını çıkararak şaşılacak kadar ters, buyurgan bir sesle, “Ne var?” diye sordu.

Borunun içinden ince bir ses yükseldi. Kadın sesini andırıyordu. Şimdiye kadar böyle bir konuşma aygıtı görmemiş olan çocuk bakakalmıştı.

Bay Pappleworth ters ters, “Öyleyse başka bir iş yap,” diyordu.

Derinden derine o kadın sesi gene duyuldu. Öfkeli, güzel bir ses.

Bay Pappleworth, “Burada durup seni dinleyecek vaktim yok,” diyerek borunun ağzına tıpayı tıkadı. Sonra Paul’a döndü, “Hadi, evladım,” diye yalvardı. “Bak şu Polly denen kız sipariş mektuplarını isteyip duruyor. Elini biraz daha çabuk tutamaz mısın? Hadi, hadi, ver şunu bana...”

Defteri önüne çekti, mektupları kopya etmeye başladı. Paul kahrından ölmek üzereydi.

Bay Pappleworth çabuk, düzgün çalışıyordu. Kopya işi bitince uzun, sarı bir kâğıt aldı, işçi kızlara verilecek olan sipariş listelerini hazırlamaya başladı. Çalışma hızını hiç kesmeksizin çırağına, “Benim yaptıklarına bak-san iyi olur,” dedi.

Paul onun yaptığı tuhaf resimcikleri seyre daldı. Bunlar bacak, baldır, bilek resimleriydi. Üzerlerinde çizgiler, numaralar, kısa tanımlamalar vardı.

Bay Pappleworth bunu da bitirince yerinden fırladı. “Gel benimle,” dedi.

Elindeki uzun, sarı kâğıtlar uçuşarak, fırtına gibi, bir kapıdan geçti, birkaç basamak merdivenden aşağıya, gaz lambalarıyla aydınlanmış olan zemin katına indi.

“Hadi bakayım, hepiniz iş başına!” Sonra, amir bey çırağa döndü, “Gel, yavrum. Bir dahaki sefere artık kendin gelirsin.”

Paul onun ardı sıra koşarak yukarı çıktı. Amiri ona biraz karşılaştırma, hesap tutma işi verdi. Paul okunaklı yazmaya çalışarak uğraşıp duruyordu.

Biraz sonra cam duvarlı yazıhanenin kapısı açılarak dışarı Bay Jordan çıktı. O kısacık adımlarıyla gelerek Paul’un ensesine dikildi. Delikanlı için son derece sıkıntılı bir durumdu bu.

Birden şişman, kırmızı bir parmak, çocuğun doldurmakta olduğu kâğıdın üzerine kondu. Kızgın bir ses kulağının tam dibinde bağırdı:

“Mr. J. A. Bates Hazretleri ha!”

Paul kendi kötü yazısıyla yazmış olduğu satıra baktı. Ünvan dağıtmaktaki aşırı cömertliğine üzüldü. Biraz durakladı, sonra titreyen eliyle sondaki “Hazretleri” sözcüğünün üstünü karaladı.

O zaman Bay Jordan kâğıdı çekip aldı.

“Yenisini yaz! Müşteriye bunu mu göndereceksin?”

Sonra mavi kâğıdı sinirli sinirli yırtıp attı.

Kulaklarına kadar kıpkırmızı kesilen Paul yeniden yazmaya başladı. Bay Jordan hâlâ onu seyrediyordu.

“Okullarda ne öğretirler bilmem!” diye söylendi. “Yazını düzeltmen gerek senin. Şiir okuyup keman çalmaktan başka bir şey öğrendiğiniz yok!” Sonra Mr. Pappleworth’a sordu, “Yazısını gördünüz mü bunun?”

Bay Pappleworth umursamadan, “Gördüm,” diye yanıtladı. “Şaheser değil mi?”

Bay Jordan şöyle bir homurdandı. Ama sesi pek de sert çıkmamıştı. Paul oranın asıl sahibinin aslında iyi

yürekli bir adam olduğunu tahmin etti. Gerçekten de bu ufak tefek, yaşlı imalatçı çalışanlarının işine fazla karışmayacak, ıvır zıvır şeylerin üzerinde durmayacak kadar efendiydi. Ama fabrika sahiplerine yakışır bir gösterişi olmadığını bildiğinden, ilk baştan karşısındakine göz dağı vermek için rol yapmak gereğini duyardı.

O gittikten sonra Pappleworth çocuğa sordu:

“Adın neydi senin?”

“Paul Morel.”

Çocukların, kendi adlarını söylemek zorunda kaldıkları zaman duydukları ıstırap ne tuhaftır!

“Paul Morel ha? Pekâlâ. Sen şimdi önce önündeki işleri bitir, sonra da...”

Amir bey talimatını verdikten sonra bir taburenin üzerine yerleşti, yazıp çizmeye koyuldu.

Hemen arkalarındaki kapıdan bir kız girerek tezgâhın üzerine, yeni yapılmış, ağ gibi elastiki bir dizbağı koyup çekildi. Pappleworth bu mavimsi beyaz bağı eline aldı, baktı, yanındaki sarı kâğıda da bir göz attı, bir kenara koydu. Bunun arkasından et gibi pembe bir takma bacak geldi. Bundan sonra gelen mallar da gözden geçirildi, birkaç sipariş kâğıdı dolduruldu. Sonra Pappleworth, Paul’a seslenerek ayağa kalktı.

Bu kez, deminki kızın gelmiş olduğu kapıdan içeri girdiler. Paul kendini bir sahanlıkta buldu. Aşağıda birkaç basamak merdivenle inilen bir oda vardı. Odanın iki yan duvarına pencereler sıralanmıştı, pencerelerin önündeki sıralara da kızlar oturmuş, bir yandan bir şeyler dikerlerken bir yandan da hep bir ağızdan şarkı söylüyorlardı. Kapının açıldığını duyunca dönüp baktılar, yukarıdan kendilerini izleyen amirle çırağı görünce şarkılarını yarıda kestiler.

Pappleworth, “Daha az şamata yapsanız olmaz mı?” diye sordu. “Duyanlar da bizi bir sürü kedi besliyor sanır.”

Yüksek bir iskemlenin üzerinde oturan kambur bir kız, uzun, etlice yüzünü amirden yana çevirdi; kalın, derin bir sesle, “Eğer kedi besliyorsak hepsi de mart kedisidir,” diye karşılık verdi.

Soğuk, rutubetli depo dairesinden geçtiler. Bundan sonraki uzun, kasvetli odaya sehpa üzerinde bir masa kurulmuştu. Bu odadan da geçerek daha küçük, şirin bir daireye girdiler. Burada sırtına kırmızı bir bluz giyip siyah saçlarını tepesine toplamış ufak tefek bir kadın, küçük bir ispenç horozunun kurumlu edasıyla onları beklemekteydi.

Pappleworth, “İşte hepsi hazır!” dedi.

Polly, “Hele şükür hazırlanabildi!” diye çemkirdi. “Kızlar yarım saattir bekliyorlar. Şu zaman kaybına bak!”

Pappleworth, “Bu kadar çene çalacağına işine bak-san şimdiye kadar bitirmiş olurdun,” diye karşılık verdi.

Polly, o koygun gözleri ateş püskürerek, “Biz her şeyi daha cumartesiden bitirdik!” diye çıkıştı. “Pekâlâ biliyorsun!”

Amir alaylı alaylı, “Hadi hadi!” diye güldü. “İşte yeni çırağımız geldi. Bundan önceki gibi sakın bunu da şımartıp mahvetmeyin!”

“Bundan önceki gibiymiş! Öyle ya, buraya gelenleri biz mahvediyoruz. Sanki senin yanında biraz çalıştıktan sonra zavallılıkların mahvolacak halleri kalıyormuş gibi!”

Pappleworth soğuk, sert bir tavırla, “İş zamanıdır şimdi, gevezeliğin sırası değil,” diye söylendi.

Polly, “İş zamanı olduğundan yeni mi haberin oldu?” diyerek başını dimdik kaldırıp uzaklaştı.

Kırk yaşlarında, çakı gibi bir küçük hatun kişiydi.

Bu odada, pencere önündeki sıranın üzerinde iki makine vardı. Kapıdan içerlek bir oda, altı tane daha makine görünüyordu. Tertemiz beyaz önlükler takmış beş altı kız, baş başa vermiş, konuşuyorlardı.

Pappleworth, “Siz konuşmaktan başka bir iş yapmaz mısınız?” diye sordu.

Gösterişli bir kız, “Bir de senin yollarını gözleriz,” diye güldü.

Pappleworth, Paul’a caka satmak için çevresine sert, buyurgan davranmaya boş yere gayret ediyordu.

Merdiveni inerek, adı Fanny olan kambur kızın yanına gitti. Fanny’nin yüksek iskemlesinin üzerindeki bedeni öylesine ufacıktı ki parlak kahverengi saçlarıyla, solgun benizli, etli yüzüyle başı iyice büyük kalıyordu. Siyahımsı yeşil, yünlü elbisesinin bol yenlerinden çıkan bilekleri incecikti. Tedirgin bir halde elindeki işi bıraktı.

Pappleworth ona dizbağındaki ufak bir kusuru gösterdi.

Fanny, “Neden gelip bana çatıyorsun, kabahat benim mi?” dedi.

Yanaklarını kan basmıştı.

Pappleworth kısaca, “Kabahat senin demedim,” diye karşılık verdi, “dediğimi yapacak mısın?”

Ağlayacak gibi olan kambur kız, “Kabahat senin demedin ama öyle demek istedin,” diye çemkirdi. Sonra dizbağını amirinin elinden kaparak, “Elbette yapacağım, bu kadar celallenmenin gereği yok!” dedi.

Pappleworth, “Bak yeni çırağımız geldi,” dedi.

Fanny döndü, Paul'a bakarak son derece tatlı bir gülümseyişle, "Oo!" dedi.

"Sakin bunu da rahata alıştırmayın ha!"

Fanny kızarak, "Çırakları rahata kim alıştırır orası belli değil," diye söylendi.

Pappleworth, "Yürü, Paul," dedi.

Kızlardan biri, "*Orevva* Paul," diye mırıldandı.

Bir kıkırdaşma oldu. Paul kıpkırmızı kesilerek, amirinin arkasından dışarı çıktı. Bir tek kelime bile söylememişti.

O gün çok uzun geldi delikanlıya. Bütün sabah, öğleye kadar, işçiler Pappleworth'la konuşmaya gelip gittiler. Paul'un vakti yazı yazmakla, öğle postası için paket hazırlamakla geçti. Saat birde, daha doğrusu, bire çeyrek kala, Pappleworth, trenine yetişmek üzere ortalıktan kayboldu. Şehir dışında oturuyordu.

Saat birde Paul, pek şaşkın, pek yalnız bir halde, öğle yemeğini alıp aşağıya, deponun yanındaki odaya indi; buradaki masanın üzerinde, o kasvet, o ıssızlık içinde, çarçabuk karnını doyurdu. Sonra sokağa çıktı. Sokakların aydınlığı, serbestliği içine bir macera, mutluluk duygusu verdi.

Saat ikide tekrar köşesine dönmüş bulunuyordu. Çok geçmeden kızlar da gelip yukarı çıkmaya başladılar. Geçerken ona laf atıyorlardı. Yukarıdaki fabrika bölümünde çalışan, ağır işleri yapan kızlar çoğunlukla daha cahil, daha avamdılar.

Paul, ne yapacağını bilemeyerek, Pappleworth gelsin diye bekliyor, sarı kâğıtların üzerine resimler çizip duruyordu. Pappleworth saat üçe çeyrek kala geldi. Sonra oturdu, Paul'la sohbet etmeye başladı. Bu sefer çocuğa hem yaşça hem başça akranlarmış gibi davranıyordu.

Öğleden sonraları hiçbir zaman yapacak fazla iş olmazdı. Ancak hafta sonları, hesaplar hazırlanacağı zaman, sıkıştırlardı. Saat beşte hepsi birden, o uzun masanın bulunduğu zindan gibi odaya inerek ikindi kahvaltısı ettiler. Çaylar içildi, tereyağlı ekmekler yendi. Hepsi de çirkin bir aceleyle, savrukluyla yiyor, aynı biçimde konuşuyordu. Oysaki yukarıda çalışırken aralarında esen hava her zaman temiz, candandı. Galiba bu bodrum katı, sehpalar onları etkiliyordu.

Kahvaltıdan sonra lambalar yakıldı, çalışmaya yeni bir hız verildi. Akşam postası hazırlanacaktı. Lastik çoraplar fabrikalardan yeni ütülenmiş olarak, sıcacık geliyordu. Paul makbuzları bitirmişti. Şimdi paketleri yapıp adresleri yazarak tartacaktı. Dört-bir yandan, tarttıkları paketlerin ağırlıklarını karşılarındakine bildiren sesler, maden şakırtıları, kesilen iplerin, ihtiyar Melling'den pul almak için koşuşan ayakların sesleri yükseliyordu. Sonunda şen şakrak, güler yüzlü bir adam olan postacı geldi. Ondan sonra da işler gevşedi. Paul yemek sepetini eline alarak, sekiz yirmi trenine yetişmek üzere istasyona koştu.

Fabrikalardaki çalışma günü tam on iki saat sürüyordu. Annesi oturmuş, oldukça tasalı, onun yolunu beklemekteydi.

Paul, yolun Keston'dan sonrasını yürümek zorunda olduğu için, eve vardığında saat dokuzu yirmi geçiyordu. Demek sabah yediden beri dışarıdaydı.

Gertrude onun sağlığı konusunda kaygılıydı, ama kendisi, kendinden o kadar çok şey veren bir insandı ki çocuklarından da ayrı tutumu beklerdi. Bu nedenle Paul, fabrikadaki karanlık, havasızlık, uzun çalışma saatleri sağlığını etkilediği halde, işini bırakmayacaktı.

Eve geldiği zaman yorgundu, yüzü soluktu. Annesi ona baktı. Halinden hoşnut olduğunu görünce tasalarını unuttu.

“Ee, nasıldı bakalım?” diye sordu.

Çocuk, “Öyle tuhaf ki, anne!” diye anlattı. “Fazla bir çalışma falan yok, herkes de çok iyi.”

“Demek işlere hemen alıştın?”

“Evet; yalnız, yazım kötü diyorlar. Ama Mr. Pappleworth, yani benim amirim, Mr. Jordan’a benden umutlu olduğunu söyledi. Ah, anne, bir gelip görsen! Öyle hoş ki!”

Paul fabrikaya kısa zamanda ısındı. Üzerinde her zaman bir “meyhane” havası olan Pappleworth rahat bir insandı, Paul’a arkadaş gibi davranıyordu. Sinirli olduğu zaman daha çok sakız çiğnerdi ama kalp kırmazdı. Küpüne zararı olan keskin sirkeler gibi, kızınca en çok kendi kendini rahatsız ederdi.

Mr. Jordan da o ilk günden sonra Paul’u denetlemeye ancak bir kez geldi. O zaman da sadece çocuğun kalemını masanın üstüne koymasına kusur buldu.

“Yazman olmaya niyetin varsa kalemını kulağının arkasına koy!” dedi. “Kalem kulağın ardında gerek!”

Bir keresinde de, “Omuzlarını niçin daha dik tutmuyorsun?” diye sordu. “Gel buraya.” Paul’u kendi camdan odasına götürdü, omuzlarını dik tutacak özel bir yelek giydirdi.

Paul en çok kızları seviyordu. Erkekler sıradan, can sıkıcıydılar. Hepsi iyi, hoş, ama pek ilgi çekici değildiler.

Aşağıki odanın bölüm başkanı olan Polly, bir gün Paul’un bodrumda yalnız başına yemek yediğini görünce kendi küçük sobasının üzerinde yemek ısıtmayı öner-

di. Ertesi gün annesi de Paul'a ısınacak bir yemek koydu. Paul tasını Polly'nin şirin, tertemiz odasına götürdü. Öğle yemeklerini onunla yemesi az zamanda âdet olurdu. Sabah sekizde geldiği zaman sepetini Polly'ye teslim ediyor, saat birde yukarı çıktığı zaman yemeğini hazır buluyordu.

Çok uzun boylu olmayan, solgun benizli bir gençti. Kestane saçları gür, yüz çizgileri düzensiz, ağzı geniş ve dolgundu.

Polly küçük bir kuşu andırıyordu. Paul ona çok zaman "Serçecik" diyor, yaradılıştan sessiz bir çocuk olmasına karşın oturup kızla saatler saati konuşuyor, ona evini, ailesini anlatıyordu. Kızların hepsi de Paul'un konuşmasını dinlemeye bayılıyordu. Çok zaman etrafında küçük bir halka çeviriyorlardı, o da sıranın üzerinde oturduğu yerden, gülerek, onlara hikâyeler anlatıyordu. Kızlardan bazılarının gözünde Paul tuhaf bir insandı; çok ciddi, gene de şen şakrak; kızlara karşı tavırları da çok inceydi. Onu hepsi seviyordu. O da hepsine bayılıyordu.

Ama kendini Polly'nin malı sayıyordu. Connie isimli kız ise uzun, gümrah kızıl saçlarına, çiçek gibi pembe-beyaz yüzüne, yumuşak sesine, eskimiş siyah elbisesine karşın, kibar hanımefendi tavırlarıyla delikanlının romantik yanına hitap ediyordu.

Paul bir keresinde Connie'ye, "Oturup iplik sardığın zaman eski masalarda iplik eğiren prensesleri andırıyorsun," demişti, "çok güzel görünüyorsun. Elimde olsaydı bu durumda bir resmini çizerdim."

Connie utancından pembeleşerek ona şöyle bir bakmıştı. Bir süre sonra Paul onun gerçekten bir resmini

yaptı: Connie çıkırığın başına oturmuş, gümrah kızıl saçları siyah elbisesinin üzerine yayılmış, kırmızı dudakları ciddi ve kapalı, çıkırıkta kırmızı bir iplik sarmakla meşgul...

Sonra bir de Louie vardı. Daima kalçasını çıkarırmış gibi bir hali olan bu güzel, biraz da yırtık kızla Paul genelinde şakalaşıyordu.

Emma ise bir hayli alımsızdı, yaşlıcaydı da; insana tepeden bakan bir tutumu vardı. Ne var ki Paul onun kendisine tepeden bakmaktan zevk aldığını sezdiği için hiç aldırış etmiyordu. Her seferinde kıza, “İğneleri nasıl takıyorsun?” diye sorardı.

“Çekil başımdan, beni rahatsız etme.”

“Ama iğnelerin nasıl takılacağını öğrenmem gerek.”

Emma temposunu bozmadan çalışmayı sürdürerek, “Senin daha çok şey öğrenmen gerek,” derdi.

“Göster öyleyse, makineye iğneler nasıl takılır?”

“Hay, başımın belası! Bu çocuk da amma can sıkıcıymış, canım! İşte bak, böyle takılır.”

Paul onu dikkatle izlerdi. Derken bir düdük sesi duyulur, Polly görünerek o berrak sesiyle, “Paul,” derdi, “Bay Pappleworth soruyor, daha kaç zaman kızlarla dalga geçeceksin diye.”

Paul hemen, “Hoşça kalın,” diyerek yukarı koşar, Emma da başını arkaya atarak, “Makineyle oynasın diye ben davet etmedim ya!” derdi.

Paul saat iki olunca yukarı, kambur Fanny’nin yanına çıkmayı âdet edinmişti. Üç çeyrek kala ancak gelen Pappleworth, çırağını çoğunlukla Fanny’nin yanında, konuşur, resim yapar, ya da kızlarla bir arada şarkı söyler bulurdu.

Çok zaman, bir an duraladıktan sonra Fanny de şarkıya eşlik ederdi. Güzel, kalın bir sesi vardı. Sonra herkes koroya katılır ve sonuç çok güzel olurdu. Paul bir sürü işçi kızla bir arada oturmaktan artık hiç sıkılmaz, utangaçlık duymaz olmuştu.

Şarkı bittiği zaman Fanny, “Biliyorum, benimle alay ediyorsunuz,” derdi.

Kızlar da, “A! Bu kadar alıngan olmasana, Fanny!” derlerdi.

Bir keresinde Connie’nin kızıl saçlarından söz ediliyordu.

Emma, “Bence Fanny’nin saçları daha güzel,” dedi.

Fanny kıpkırmızı kesilerek, “Benimle uğraşmasana,” diye söylendi.

“Yok, yok, sahi söylüyorum, görmelisin Paul. Hari-kulade saçları var.”

Paul, “Rengi pek nefis,” dedi. “Serin bir renk, toprak rengi gibi ama pırıl pırıl, durgun sulara benziyor.”

Kızlardan biri, “Dinleyin hele!” diye güldü.

Fanny, “Zaten işiniz gücünüz benimle alay etmek!” dedi.

Emma içtenlikle, “Onun saçını bir de çözülmüş görsen, Paul,” diye fikrinde direniyordu. “Son derece güzel. Hadi, Fanny, ne olur, çöz saçlarını da Paul görsün, bak resim yapmak için konu arıyor.”

Fanny saçlarını çözmedi, oysa aslında çözmek istiyordu.

Delikanlı, “Öyleyse ben kendi elimle çözerim,” dedi.

Fanny de, “İstiyorsan çözebilirsin,” diye cevap verdi.

Bunun üzerine, delikanlı Fanny’nin topuzundaki firketeleri özenle çıkardı, dümdüz koyu kestane renkte olan saçların sağanağı o kambur sırtın üzerine yayıldı.

Paul, “Nekadar güzel!” diye ünledi.

Kızlar onları seyrediyorlardı. Bir sessizlik oldu.

Delikanlı Fanny’nin saçlarını tutup dağıttı. Eğilip koklayarak, “Muhteşem,” dedi. “Satmaya kalksan herhalde bir servet eder.”

Fanny yarı şaka, “Ölürken sana bırakırım, Paul,” diye karşılık verdi.

Kızlardan bir tanesi, “Şu halinle sen de herkese benziyorsun, Fanny,” dedi. “Saçını yeni yıkamışsın da kurutuyormuşsun gibi.”

Zavallı Fanny hasta denecek kadar hassas, alıngandı. Polly işgüzar, sert tavırlı, açık sözlüydü. Fanny’nin odasıyla Polly’nin odası sürekli savaş halindeydi. Paul, Fanny’yi her zaman ağlar buluyordu. Oturup derdini dinliyor, sonra gidip Polly’den öbür kız için anlayış dileniyordu.

Böylece günler oldukça mutlu geçip gitmekteydi. Fabrikanın ev gibi candan bir havası vardı. Kimseye ne baskı yapılıyor, ne de fazla iş yükleniyordu.

Postanın gideceği zamanlar işlerin kızıışması, herkesin bir elden çalışması Paul’un pek hoşuna giderdi. Öteki memur arkadaşlarının da çalışmasını seyretmekten zevk alırdı. Böyle zamanlarda adamla iş arasında fark kalmazdı. Adam iş olurdu, iş de adam. Oysa kadınlar için bu böyle değildi. Bir kadın ne kadar çalışırsa çalışsın gene de işinden ayrı bir kimliği kalırdı. Sanki içindeki asıl kadın kenarda durur, öteki işini bitirsin diye beklerdi.

Keston’da trenden indikten sonra Paul’un üç dört kilometre yol yürümesi gerekiyordu: İki uzun yokuştan yukarı, iki uzun yokuştan aşağı. Çok zaman yorgun olur, yanı sıra giden lamba direklerini sayarak, eve kadar daha kaç tane direk kaldığını hesaplardı.

En nihayet eve, vadideki geceye bakan evine varırdı. Zengin ve mutlu bir yaşam sürdüğünü hissedirdi. Kapının önündeki ağaç eski bir dost gibiydi. O içeri girince annesi sevinçle ayağa kalkardı. Paul haftalığı olan sekiz şilini övünçle masanın üzerine koyup boynunu bükerek sorardı:

“Bir işine yarayacak mı bari, anne?”

Annesi, “Bilet paranla yemek masrafını çıkardıktan sonra geriye ne kalıyor ki?” derdi.

Sonra oğlu ona o günün hesabını verirdi. Bin bir gece masalları gibi her gece o günkü yaşamını annesine anlatırdı. Annesi de bu anlatılan, kendi yaşamının öyküsüyümüşcesine dinlerdi.

VI AİLEDE BİR ÖLÜM

ARTHUR MOREL büyüyordu. İçinden geldiği gibi davranan, canlı, biraz savruk bir çocuktü. Babasına çok benziyordu. Derslerden nefret ediyor, iş yap denince suratını asıyor, ilk fırsatta gene oyun başına kaçıyordu.

Görünüş bakımından hâlâ ailenin en güzeliydi. Yapısı ölçülü, zarif, hayat doluydu. Koyu kestane saçlarıyla, teninin taptaze rengiyle, uzun kirpiklerin gölgelediği olağanüstü lacivert gözleriyle, cömert huylarıyla ateşli mizacı onu herkese sevdirmişti. Ama büyüdükçe sinirli olmaya başladı. Hiç yoktan küplere biniyor, çekilmez derecede aksileşiyordu.

Çok sevdiği annesini bile bazen usandırıyordu. Arthur'un kendinden başka kimseyi düşündüğü yoktu. Eğlence istediği zaman önüne çıkan her şeyden, herkesten,

hattâ annesinden nefret ediyordu. Ama bir sorunu olduğu zaman da annesine gelip yana yakıla uzun uzun derdini anlatıyordu.

Bir keresinde, kendisine garezi olduğunu iddia ettiği bir öğretmenden dert yanarken annesi dayanamayıp bağırmıştı, “Tanrı iyliğini versin, a çocuk! Durumu beğenmiyorsan değiştir, yok değiştirmek elinden gelmiyorsa katlan!”

Kendisini çok seven, bir zamanlar kendinin de deli gibi sevdiği babasından ise Arthur tiksindirilmişti. Çünkü Walter Morel yaşlandıkça çöküntüye uğramaktaydı. Bir zamanlar o kadar biçimli, güzel olan yapısı yalnızca ufalmakla kalmamış, olgunlaşacağı yere kurumuş, âdeta küflenmişti. Üzerine hain, adi bir hava gelmişti. Tavırları, çevresindekilere karşı davranışları da git gide kabalaşıyor, huyları iğrençleşiyordu.

Çocukların bu tam büyüyüp, erginliğe ulaştıkları çağda babaları, ömürlerinin çirkin bir törpüsü olup çıkmıştı. Maden ocağındaki öteki işçilerin arasında nasılsa kendi evinde de aynen öyleydi.

Babası hoşuna gitmeyen bir şey yaptığı zaman Arthur derhal yerinden fırlar “Pis musibet!” diyerek çıkıp giderdi.

Çocukları onun bu hallerinden nefret ettikçe Walter Morel tersine, tutumlarında ayak diriyordu. Erginlik çağını yaşayan çocukları hassasiyet gösterdikçe onları tiksindirmekten, sinirlendirip deliye çevirmekten zevk alıyordu sanki.

Böylece en küçükleri olan, büyüme çağı, babasının en bozulmuş yaşlanmış dönemine rastlayan Arthur, onu hepsinden fazla hor görüyordu.

Bazı bazı Morel çocuklarının küçümsemesinden, nefretinden alınır gibi olurdu.

“Çoluk çocuğu için benden çok çalışan hangi baba var!” diye bağıırdı. “Ben sizler için uğraşıp didineyim de siz bana köpekmişim gibi davranın! Ama artık dayanamıyorum, bunu bilin!”

Böyle tehditler savurmasa, gerçekten biraz da çoluğu çocuğu için uğraşıp didiniyor olsa herhalde ona herkes acırdı, ama sürekli çekişme içindeydiler; bu çekişme de, şimdi daha çok babayla çocuklar arasında geçiyordu. Baba sırf bağımsızlığını ilan etmek için pis, iğrenç huylarında inat ediyordu. Çocuklar da ondan tiksiniyorlardı.

Arthur o kadar sinirli, tahammülsüz olup çıktı ki, sonunda Nottingham’da bir ortaokul için parasız yatılı sınavını kazandığı zaman annesi onun orada kalmasına karar verdi. Arthur Nottingham’da teyzelerinden birinin yanında oturup eve salt hafta sonlarında gelmeye başladı.

Annie hâlâ köy okulunda öğretmen vekilliği yapıyor, haftada dört şilin alıyordu. Ama esas öğretmenlik sınavını vermiş olduğu için yakında haftalığı on beş şilin olacak, evleri para bakımından huzura kavuşacaktı.

Gertrude Morel şimdi dört elle Paul’a sarılmıştı. Paul sessiz sadasız bir çocuktur. Çok parlak yetenekli sayılmazdı ama resim yapmaktan vazgeçmiyordu. Annesinden de vazgeçmiyordu. Annesi akşamları onu dört gözle bekler olmuştu. Ona bütün içini döküyor, bütün düşüncelerini açıyor, o gün bütün olup bitenleri anlatıyordu. Paul da oturuyor, o ciddi, içten haliyle, onu dinliyordu. Ana-oğul yaşamlarını birbirleriyle paylaşmaya başlamışlardı.

William bu arada esmer sevgilisiyle nişanlanmış, kıza da, kardeşlerine şaşkınlıktan küçük dillerini yutturacak kadar pahalı bir nişan yüzüğü almıştı.

Morel, “Bu kadar para!” diyordu. “Aptallığına doymasın! Birazını bana verseydi şanına daha uygun düşerdi.”

Gertrude, “Birazını sana mı verseydi!” diye dudak büktü. “Sana neden para versin, kuzum!”

Kendisine kocasının hiç nişan yüzüğü falan almamış olduğunu anımsadığı için oğlunun hareketini beğeniyordu. William sersemlik etmiş bile olsa hiç değilse hasislik etmemişti ya.

William artık yalnızca nişanlısıyla gittiği balolardan, nişanlısının giydiği çeşit çeşit şahane elbiselerden başka bir şey yazmaz olmuştı. Ya da nasıl birlikte yüksek tabakadan kimseler gibi tiyatroya gittiklerini anlatıyordu.

Nişanlısını getirip onlarla tanıştırmak istiyordu. Annesi yılbaşı tatilinde gelmelerini yazdı. Bu kez William nişanlısıyla birlikte ama armağansız geldi. Gertrude akşam yemeği hazırlamıştı. Ayak seslerini duyunca kalkıp kapıya gitti. William içeri girdi.

“Merhaba, anneciğim,” diyerek annesini acelece öptü. Sonra nişanlısı içeri girsın diye yol açtı.

Kız uzun boylu, çok gösterişliydi. Siyah beyaz kareli, güzel bir elbise, üstüne de kürk giymişti.

“İşte benim Çingenem!”

Lily Western elini uzattı, ufak bir gülümseyişle dişlerini meydana çıkardı.

“Merhaba, Bayan Morel!” diye onu selamladı.

Gertrude Morel, “Karnınız acıkmıştır herhalde,” dedi.

“Yo, trende yemek yedik. Tontoncuğum, eldivenle-rim sende mi?”

İrice kemikli, boylu boslu bir genç adam olan Wil-liam ona şöyle bir baktı. Sonra, “Senin eldivenlerin ne-den bende olsun?” dedi.

“Öyleyse düşürmüş olacağım. Ama bana sakın kız-ma.”

William’ın yüzü biraz asıldı ama sesi çıkmadı.

Nişanlısı çevresine bakınıyordu. Bu küçük mutfak, tavandan sarkan ökseotuyla, duvardaki resimlerin ke-narlarındaki funda dallarıyla, tahta sandalyeleri, küçük masasıyla, onun için tamamen yabancı bir yerdi.

Tam o sırada Walter Morel içeri girdi.

William, “Merhaba, baba!” dedi.

“Hoş geldin oğul, benden önce davrandın bu sefer!”

Baba-oğul tokalaştılar. William nişanlısını tanıştırdı. Lily gene öyle, dişlerini göstererek gülümsedi.

“Nasılsınız, Bay Morel?”

Morel aşırı bir saygıyla yerlere kadar eğildi:

“Ben çok iyiyim, teşekkür ederim, umarım siz de afiyettesinizdir. Sakın yabancılık çekmeyin, burası sizin kendi eviniz sayılır.”

Kız, “Eksik olmayın,” dedi. Besbelli Morel onun bi-raz tuhafına gitmişti.

Gertrude, “Herhalde yukarı, odanıza çıkmak ister-siniz,” dedi.

“Müsaade ederseniz, eğer sizce hiçbir sakıncası yok-sa.”

“Ne sakıncası olur? Annie size yol gösterebilir. Wal-ter, sen de şu bavulu al.”

William nişanlısına, “Gene öyle, tam bir saatte ha-zırlanma,” diye uyarıda bulundu.

Annie eline pirinçten bir şamdan aldı, ağzını bile açamayacak kadar utangaç bir halde öne düşüp Lily'yi evin ön tarafındaki yatak odasına götürdü. Annesiyle babası kendi yatak odaları olan bu odayı konuğun hatırı için boşaltmışlardı. Burası küçük bir odaydı, mum ışığında soğuktu da. Maden işçilerinin yatak odalarında ancak çok ağır hastalık hallerinde ateş yakılırdı.

Annie, "Bavulunuzu açayım mı?" diye sordu.

"Ah, çok merci."

Annie, böylece, oda hizmetçiliği yaptı, sonra yatağı ısıtmak için bir sıcak su şişesi almak üzere aşağı indi.

William, "Kızcağız çok yorgun, anne," diyordu. "Yolculuk çok zahmetli geçti. Yola çıkmadan da çok telaşlıydık..."

Annesi, "Acaba bir eksiği falan var mı?" diye sordu.

"Yok, yok, ne eksiği olacak!"

Ama havada bir soğukluk vardı. Yarım saat sonra Lily aşağı indi. Bu işçi evinin mutfağına göre pek resmi ve ağır kaçan morumsu renkte bir elbise giymişti.

William, "Sana sırtını değiştirme diye söylemişim," dedi.

"Aman sen de, Tonton!" Sonra kız, nişanlısının annesine dönerek aynı ifadeyle gülümsedi. "Bana çok çatıyor, değil mi, Bayan Morel?"

Gertrude Morel, "Çok mu çatıyor?" diye sordu. "Öyleyse ayıp ediyor."

"Doğrusu öyle!"

Gertrude, "Üşümüşsünüzdür," dedi. "Şöyle, ateşe daha yakın gelmez misiniz?"

Morel hemen oturduğu koltuktan fırladı.

"Buraya buyrun!" diye ikramda bulundu. "Buraya buyrun."

William, “Hayır, baba, sen yerinden kalkma,” dedi. “Kanepeye otur, Çingenem.”

Ama Morel, “Yok yok!” diye ünledi. “En sıcak yer burasıdır. Buyrun, buraya oturun, hanım kızım.”

Kız erkeğin, şeref yeri olan koltuğuna oturarak, “Çok merci,” dedi. Ateşin sıcaklığı içine işleyince hafifçe ürperdi. “Hadi bana bir mendil getir Tonton,” diye yalvardı.

Ağzını nişanlısına doğru uzatıp, yalnız başlarındaymış gibi mahrem bir ifadeyle konuşmuştu. Bu ötekilere, fazlalıklarım gibi bir duygu verdi. Küçük hanım besbelli onların da birer insan olduğunu henüz fark etmemişti. Onlar şimdilik onun gözünde tuhaf birer yaratıklardı. Bunu sezen William irkildi.

Annie, “Ben gidip alayım,” dedi.

Lily Western, konuşan sanki bir hizmetçi kızmış gibi, hiç oralı olmadı. Ama Annie mendili getirdiği zaman son derece lütüfkâr bir edayla, “Ah, çok merci!” diye teşekkür etti.

Oturmuş, trendeki yemekten (çok kötüymüş), Lora’dan, balolardan söz ediyordu. Aslında çok heyecanlıydı, korkusunu gizlemek için konuşuyordu. Morel bir yandan piposunu tüttürerek onun bu sığ, şehirli konuşmalarını dinliyordu. Bayramlık siyah saten bluzunu giymiş olan Gertrude ara sıra durgun, kısa yanıtlar veriyordu. Diğer üç çocuk ses çıkarmadan hayran hayran kızı seyretmekteydiler. Lily gecenin kraliçesiydi. Onun için en güzel şeylerini çıkarmışlardı, en iyi sofraları, en iyi çatal-bıçaklar, en iyi örtüler. Çocuklar onun bütün bunları çok şatafatlı bulacağını sanıyorlardı. O ise şaşkın ve rahatsızdı. Onların da insan olduğunu henüz fark edemiyor, onlara karşı nasıl davranacağını bilemi-

yordu. William şakalar yapıp duruyordu, ama o da hiç rahat değildi.

Saat on sularında nişanlısına sordu, “Uykun gelmedi mi daha, Çingenem?”

Kız başını hemen bir yana eğerek gene deminki gibi mahrem bir edayla, “Biraz geldi, Tontonum,” diye yanıtladı.

William, “Şamdanı ben yakarım, anne,” dedi.

“Peki, oğlum.”

Lily ayağa kalkarak elini uzattı:

“İyi geceler, Mrs. Morel.”

Başka yer olmadığı için Annie de konukla aynı odada yatacaktı. Sıcak su şişesini alarak ayağa kalktı ama annesi, “Sen biraz dur,” dedi. Annie, kucağında sıcak su şişesiyle oturdu.

Lily hepsiyle ayrı ayrı tokalaşıp odadaki herkesi rahatsız ederek William’ın peşinden yukarı çıktı.

Beş dakika sonra William yeniden aşağı indi. Nedenini pek bilmemekle beraber sinirleri bir hayli gergindi. Ötekiler yatıp da annesiyle baş başa kalıncaya kadar çok az konuştu. Sonra gene ocak başındaki halının üzerinde, eskisi gibi bacaklarını açarak durdu, çekingen bir tavırla, sordu, “Ee, anne”

“Ee, oğul?”

Gertrude, sırtında bayramlık bluzuyla, sallanır sandalyesinde oturuyor, oğlunun adına biraz üzüntü, biraz utanmışlık hissediyordu.

“Sevdin mi nişanlımı?”

Gertrude biraz bekledikten sonra, “Evet,” diye karşılık verdi.

“Henüz açılmadı, anne. Alışık değil. Burası teyzesinin evine hiç benzemiyor, elbet.”

“Elbette, oğlum. Hem, bu onun için herhalde zor bir durumdur.”

William, “Öyle,” dedi. Sonra gene çehresi asılıp kaşları çatıldı. “Yalnız, şu caka satmalarından bir vazgeçse!”

“Yabancılıktan, ne yapacağını bilememektendir, oğlum. Elbet geçer.”

Genç adam şükranla, “Tanrı senden razı olsun, anneciğim.” dedi. Ama alını dürülmüş duruyordu. “Biliyor musun, anne, o sana hiç benzemiyor. Öyle hiç derin değil, düşünmeyi de bilmiyor.”

“Daha çok genç.”

“Öyle. Hem de hayatı pek çetin geçmiş. Annesini küçük yaşında kaybetmiş. Onu teyzesi yetiştirmiş ama teyzesine hiç dayanamıyor. Babası da bıçkının biriymiş. Yani hiç şefkat görmemiş.”

“Öyle mi? Sen artık bunu telafi edersin.”

“İşte onun için... birçok şeyini hoş görmek gerek.”

“Hoş görülecek ne kusuru var ki, oğlum?”

“Bilmem. Bazen pek sık, pek yavan gelirse düşün ki onunla kimse meşgul olmamış, onu kafaca geliştirmeye kimse uğraşmamış... Sonra, beni de çok seviyor.”

“Besbelli.”

“Ama anne, biliyor musun, bize hiç benzemiyor. Öyle kimseler, onun yakın çevresindekiler sanki bizim gibi düşünmüyorlar. İlkeleri bambaşka.”

Gertrude, “Çok acele karar vermemek gerek,” dedi.

Gene de, William’ın içi hiç de rahat değil gibiydi.

Bununla birlikte, sabahleyin keyifli uyandı, şarkı söyleyerek evin içinde dönüp dolaşmaya başladı. Bir ara merdivene oturarak yukarı, nişanlısına seslendi, “Daha kalkmaya niyetin yok mu, Lily?”

Kız hafif bir sesle, “Kalkıyorum,” diye karşılık verdi. William, “Noel’in, kutlu olsun!” diye bağırdı.

Yukarıdaki odadan kızın şakrak, sevimli kahkahası duyuldu. Aradan yarım saat geçti, Lily henüz aşağı inmemişti.

William Annie’ye, “Kalkıyorum dediği zaman sahiden kalkıyor muydu?” diye sordu.

Annie, “Evet, kalkıyordu,” diye yanıtladı.

William biraz daha bekledi, sonra gene merdiven başına çıktı.

“Yeni yılın kutlu olsun!” diye seslendi.

Kızın gülen sesi derinden derine duyuldu, “Teşekkür ederim, Tontoncuğum!”

William, “Davran biraz,” diye yalvardı.

Aradan bir saat geçtiği halde hâlâ bekliyorlardı.

Sabahları altıdan önce kalkan Morel saate bakarak, “Amma şey ha!” diye başını salladı.

William’dan başka herkes kahvaltı etmişti. William gene dışarı çıktı, bu kez biraz sinirlenerek seslendi: “Nerdeyse Paskalya gelecek! Paskalya yumurtası göndereyim diye mi bekliyorsun?”

Kız yalnızca gülmekle karşılık verdi. Bu kadar hazırlıktan sonra aşağıdakiler sihir gibi bir şeyle karşılaşacaklarını sanıyorlardı. Lily bir etek ve bluz giymiş olarak aşağıya indi. Gayet hoştu.

William, “Bunca zamandır gerçekten hazırlanmakla mı meşgulsün?” diye sordu.

“Tontoncuğum! Böyle sorular yasaktır, öyle değil mi, Bayan Morel?”

Kız önce kibar, yüksek hanımefendi tavırları takındı. William’la giyinmiş kuşanmış olarak kiliseye gittik-

leri zaman çocuklar herkesin hayranlıktan yerlere yatacağını sandılar. Walter Morel ise onların arkasından bakarken kendini prens ve prenseslerin babası yerine koyuyordu.

Aslında kızcağız hiç de öyle yüksek, seçkin bir kişi değildi. Bir yıldan beri Londra'da bir yerde sekreterlik yapıyordu. Ama Morellerin evinde kaldığı sürece kraliçelik tasladı. Yerinden kımıldamıyor, Annie ile Paul'a hizmetçileriymiş gibi iş gördürüyordu. Gertrude'a karşı yüzeysel bir samimiyet gösteriyor, Morel'e tepeden bakıyordu. Ama birkaç gün sonra çaldığı havayı değiştirmek zorunda kaldı.

Yürüyüşe çıktıkları zaman William daima Paul'la Annie de gelsin istiyordu. Çünkü o zaman daha iyi eğleniyordu. Zaten Paul Lily'yi gerçekten beğeniyordu.

İkinci gün Lily, "Annie'ciğim muflonumu nereye koydum acaba, biliyor musun?" diye sorunca William karşılık verdi: "Odanda bıraktığını bal gibi biliyorsun. Annie'ye niçin soruyorsun?"

Lily kızgınlıkla ağzını sımsıkı kapayarak yukarı çıktı. Ama kız kardeşinin halayık yerine konması William'ı öfkelen-dirmişti.

Üçüncü gece William'la Lily salondaki ateşin başında oturuyorlardı. Oda karanlıktı. On bire çeyrek kala Gertrude'un mutfaktaki ateşi karıştırdığı duyuldu.

William'la sevgilisi onun yanına çıktılar.

William, "Vakit yatacak kadar geç mi oldu, anne?" diye sordu.

Gertrude Morel o zamana kadar mutfakta tek başına oturmuştu.

"Vakit geç sayılmaz, oğlum," dedi. "Ama ben çoğunlukla bu saatte yatarım da."

“Öyleyse niçin yatmıyorsun?”

“Siz ikinizi bırakıp mı yatacağım? Yok, oğlum, doğru olmaz.”

“Bize güvenin yok mu, anne?”

“Güvenim olup olmaması ayrı konu ama yapamam. İsterseniz on bire kadar oturun. Ben biraz kitap okurum.”

William derhal sevgilisine dönerek, “Hadi git yat, Çingenem,” dedi. “Valideyi bekletmek istemem.”

Gertrude, “Annie şamdanı yanar bıraktı, Lily,” diye ekledi. “Herhalde merdivenleri görebilirsin.”

“Çok mersi. İyi geceler, Mrs. Morel.”

William merdiven dibinde nişanlısını öptü. Sonra mutfağa geldi, gene, “Bize güvenin yok mu, anne?” diye sordu. Biraz gücenmişti.

“Çocuğum, bu bir anlayış sorunu diyorum sana. Herkes yatıp uyumuşken sizin gibi iki genci aşağıda yalnız bırakmayı doğru bulmam... o kadar.”

William bu yanıtı kabul etmek zorunda kaldı. Annesini öperek yatmaya gitti.

Paskalya tatilinde William yalnız geldi. Artık annesiyle durmadan nişanlısını konuşuyordu.

“Anne, biliyor musun, ayrı olduğumuz zaman onu hiç sevmiyorum. Bir daha hiç görmesem umurumda olmaz sanıyorum. Ama akşamları tekrar bulduğumuz zaman gene kanım kaynıyor.”

Annesi, “Tuhaf bir bir sevgi,” diye fikir yürüttü. “Seni ancak bu kadar tutabiliyorsa evlenmeniz bir hayli tuhaf olur.”

“Gerçekten de tuhaf!” Bu sorun William’ı da şaşırtıyor, üzüyordu. “Ama gene de aramızda o kadar çok şey var ki onu bırakamam.”

“Sen bilirsin, oğlum. Ama dediğin gibiyse ben buna aşk demem, yani, pek aşka benzetemedim doğrusu.”

“Öyle deme, anne. Kızcağız annesiz büyümüş, sonra...”

Hiçbir zaman kesin bir sonuca ulaşamıyorlardı. William şaşkın, bir hayli de kaygılı görünüyordu. Annesi de bir hayli çekimser duruyordu. William bütün gayretini, parasını nişanlısı uğruna harcamaktaydı. Tatile geldiği zaman annesini Nottingham’a gezmeye götürecek parayı zor buluyordu.

Paul, yılbaşında haftalığı on şiline çıkarılınca bayram etmişti. Fabrikayı çok seviyordu ama uzun iş saatlerinin yoruculuğuyla havasızlık sağlığına dokunuyordu. Ona git gide daha fazla bel bağlayan annesi buna bir çare düşünüp duruyordu.

Pazartesi günleri öğleden sonra Paul işe gitmiyordu. Mayıs ayında bir pazartesi sabahı ana-oğul kahvaltı ederlerken annesi, “Hava bugün güzel olacak galiba,” dedi.

Paul merakla başını kaldırdı; annesinin bu sözleri bir maksatla söylediği belliydi.

“Biliyorsun, Bay Leivers yeni bir çiftliğe taşındı. Geçen hafta görmüştüm, ille gidip karısını ziyaret edeyim istedi. Ben de hava güzel olursa pazartesi günü öğleden sonra Paul’u getiririm diye söz verdim. Gidelim mi?”

Paul, “Ne güzel be, küçük ana!” diye ünledi. “Bugün mü gideceğiz?” Böylece, sevinç içinde istasyonun

yolunu tuttular. Yol kenarında bir kiraz ağacı ışıltı ışıltıydı. Eski tuğla duvarlar kıpkızıl yanıyordu; bahar, havada yeşil bir yalazdı. Şosenin yokuş yukarı tırmanan büyük kıvrımı serin sabah tozları içinde, şahane ışık, gölge örnekleri altında sakin uzanıyordu. Ağaçlar yeşil omuzlarını gururla yükseltmişlerdi. Bütün sabah fabrikada çalışırken, dışarıdaki baharın hayali Paul'un gözlerinden gitmedi.

Öğle üzeri eve döndüğünde bayağı heyecanlıydı.

Delikanlı, "Gidiyor muyuz?" diye sordu.

Kadın, "İşlerim bitince," diye yanıtladı.

Biraz sonra Paul yerinden kalktı. Annesine, "Hadi, sen git giyin, ben bulaşıkları yıkarım," dedi.

Annesi çekildi. Çocuk bulaşık yıkadı, etrafı düzeltti, sonra annesinin ayakkabılarını aldı. Pabuçlar tertemizdi. Çünkü Gertrude çamurda yürüdükleri halde pabuçlarını kirletmemesini bilen, yaradılıştan titiz, nazenin kadınlardandı. Gene de Paul onun pabuçlarını temizlemek ihtiyacını duydu. Ucuz, alelaide pabuçlardı bunlar ama Paul'un gözünde dünyanın en zarif pabuçlarıydı. Delikanlı onları bir demet çiçeklermişçesine özenle, saygıyla temizledi.

Annesi birdenbire mutfak kapısında belirdi. Üzerinde âdeta utangaç bir eda vardı. Yeni bir keten bluz giymişti. Paul hemen yerinden fırlayarak onun yanına koştu.

"Vay canına!" diye bağırdı. "Göz kamaştırıyorsun!"

Annesi şöyle bir burnunu kıvrıp başını dikleştirdi.

"Hiç de göz falan kamaştırmıyorum! Gayet sade bir bluz!"

Çocuk onun çevresinde dönüp dolanıyordu.

Nihayet Gertrude, "Ee, beğendin mi bakalım?" diye sordu.

Aslında kendini çok utangaç hissediyordu ama gene de mağrur bir anne tavrı takınmaktan geri kalmıyordu.

"Hem de çok beğendim. Senin gibi bir küçük kadınlara gezmeye gitmek ne büyük zevk!"

Delikanlı gidip onu biraz da arkadan süzdü.

"Eğer seni tanımasam da sokakta arkadan görsem, derdim ki bu küçücük kadın da kendi güzelliğinin adam akıllı farkında!"

"Hiç de değil! Bluzun bana yaraşıp yaraşmadığından bile emin değilim."

"Elbette, ille soluk siyah şeyler giyip yanık kâğıda sarılmış paketler gibi gezmen gerekiyor, öyle değil mi? Bluz sana pekâlâ yaraşmış, pek de güzelleştirmiş seni."

Annesi gene burun kıırdı. Memnun olmuştu, ama belli etmemeye çalışıyordu.

"Üç şiline çıktı," dedi. "Hazır almaya kalksan bu paraya alamazsın, değil mi ya?"

"Elbette alamazsın!"

"Hem de kumaşı çok iyi."

"Pek de güzel."

Beyaz üzerine eflatun, siyah dallı bir bluzdu.

Gertrude, "Yalnız bana göre pek genç işi kalıyor," dedi.

Delikanlı kızarak, "Pek genç işiymiş!" diye çemkirdi. "Bari yapma beyaz saç al da kafana tak."

Annesi, "Biraz bekle, takma saç gerek kalmayacak," dedi. "Saçlarım kırışmaya başladı bile."

Oğlu, "Sakın ha!" dedi. "Ak saçlı anneyi ben n'apayım!"

“İstesen de, istemesen de olacak.”

Çalımla yola koyuldular. Gertrude güneşe karşı, William'ın armağanı olan şemsiyeyi açmıştı. Paul çok iri yapılı olmamakla birlikte annesinden uzun boyluydu. Kendini beğenirdi.

Araba yolundaki ağaçların altından yollarına devam ettiler. Paul durmadan annesine bir şeyler gösteriyor, bilgi veriyordu, annesi de merakla dinliyordu. Bir göl kenarından geçtiler. Su güneş ışığını, bir yığın çiçek gibi, hafifçe kucağında sallıyordu. Sonra bir yan yola saptılar, uzaktan gözükten büyükçe çiftliğe âdeta korkarak yaklaştılar.

Bir köpek havlamaya başladı. Bir kadın, ne oluyor diye, bakmaya çıktı.

Gertrude, “Willey Çiftliği burası mı?” diye sordu.

Paul, yanlış gelmiş olmak korkusuyla, geri çekilmişti. Ama kadın onlara çiftliğin yolunu gösterdi. Onlar da tarlaların arasına saptılar. Küçük bir köprüden geçerek تنها bir çayırılığa vardılar. Burada mavi, durgun bir su birikintisi vardı. Karşıda yeşil, sakın bir korulukla kaplı bir tepe yükseliyordu.

Paul, “İssiz, vahşi bir yer,” dedi, “tıpkı Kanada gibi.”

Annesi, çevresine bakınarak, “Ama ne güzel, değil mi?” dedi.

“Bak şu su kuşuna... bak, bak, bacaklarının uzunluğuna...”

Annesine sanki yol gösteriyor, onun neye bakıp neye bakmayacağını sanki o saptıyordu. Annesi de ona hoşnutlukla boyun eğmişti.

“Şimdi nereye gideceğiz?” diye sordu. “Koruluğun içinden geçilecek demişlerdi.”

Bir parmaklıkla çevrili olan koruluk çok loştu.

Paul, “Şurada bir keçiyolu var,” dedi.

Küçük çit kapısını buldular, koruluğun yeşil yoluna girdiler. Paul yol kenarından çiçekler toplayıp getiriyordu. Annesinin ev işinden yıpranmış elleriyle kır çiçeklerini tutuşunu gördükçe de içi gene sevgiyle, merhametle burkuluyordu. Annesi şu anda tam anlamıyla mutluydu.

Ormandan çıktıkları zaman bir ikinci parmaklıkla karşılaştılar, bu kez kapıyı da bulamadılar.

Paul hemen öbür yana atlayarak, “Gel, seni de alayım,” dedi.

“Yok, ben kendi bildiğim gibi atlarım.”

Paul, düşerse onu tutmaya hazır, bekliyordu. Annesi büyük bir dikkatle parmaklığı atladi.

Paul, “Hiç parmaklıktan böyle atlanır mı!” diye onunla alay etti.

“Böyle çitleri hiç sevmem.”

“İnsan senin gibi bir mercimek hanım olursa öyle olur!”

Karşıda, korunun hemen kıyısında bir küme alçak kırmızı bina duruyordu. Ana-oğul bunları görünce adımlarını sıklaştırdılar. Bir elma bahçesi vardı, çiçeklerin minik beyaz yaprakları yerlere serilmişti. Dalları aşağı doğru sarkmış meşe ağaçlarının altında derin bir havuz gördüler. Gölgede birkaç inek otlamaktaydı. Etraf sanki güneş ışığını kucaklamıştı. Her yer sakin, sessizdi.

Anne ile oğul çiçek kokuları içindeki bahçeye girdiler. Kapının önüne, soğusun diye, üstü unlu birkaç tane taze ekmek konmuştu. Bir tavuk tam bu ekmekleri galamaya gelirken onları görünce duraladı.

Sonra eşikte, ansızın, kirli bir önlük bağlamış bir kız çocuğu belirdi. On dört yaşlarındaydı. Pembe ya-

naklı, tatlı esmer bir yüzü, ince, uçucu, kısa siyah bukleleri vardı. Gözleri de koyu renkliydi. Hem utangaç, hem soru sorar gibi, hem de yabancıların gelişine biraz sinirlenmiş gibi bir baktı, sonra içeri çekildi.

Bir an sonra kapıda başka biri belirdi. Bu ufak tefek narin bir kadıncağızdı. Pembe bir yüzü, kocaman, koyu kestane gözleri vardı.

“O!” diye gülümsedi; gülümseyince âdeta yüzü parladı. “Nihayet gelebildiniz! Ne kadar sevindim.”

Sesi candan, biraz da hüzünlü çıkıyordu.

İki kadın tokalaştılar.

Gertrude, “Rahatsız etmiyoruz ya?” diye sordu, “Çiflik yaşamı nasıldır, biliriz.”

“Yok canım! Birisi gelince dünyalar bizim oluyor. Burada dağ başında gibiyiz.”

Gertrude, “Herhalde,” dedi.

Konuk odasına girdiler. İki kadın çene çalarlarken Paul çevreyi keşfe çıktı. Bahçedeki çiçeklere, yapraklara bakıyordu ki demin kapıda gördükleri kız gene görün-
dü, hemen parmaklığın yanında duran kömür yığının-
a doğru ilerledi.

Paul parmaklık boyunca sıralanan çalıları göstere-
rek, “Bunlar okka gülü sanırım, öyle değil mi?” diye
sordu.

Kız ürkek, kocaman kahverengi gözlerle ona baktı.

“Açıkları zaman bunların çiçeğine okka gülü denir,
sanırım, değil mi?”

Kız, “Bilmem,” diye kekeledi. “Kendileri beyaz da
ortaları pembe.”

“Öyleyse kızyanağı dedikleri türden olsa gerek.”

Miriam kızardı. Çok güzel, sıcacık bir rengi vardı
yanaklarının.

“Bilmem,” dedi.

“Bahçenizde pek bir şey yok.”

Miriam biraz soğuk, biraz gururlu bir tavırla, “Daha ilk yılımız,” diye karşılık verdi, gene içeri girdi.

Delikanlı onun içeri girdiğini fark etmeyerek dolaşmayı sürdürdü. Biraz sonra annesi de dışarı çıktı, birlikte binaları gezdiler. Paul çiftliğe bayılmıştı.

Gertrude Bayan Leivers’e sordu, “Herhalde tavuklara, ineklere, domuzlara da siz bakıyorsunuz, değil mi?”

Ufarak kadın, “Yok, ineklere bakacak vakit bulamıyorum,” diye yanıtladı. “Zaten alışık da değilim. Ev işlerine ancak yetişiyorum.”

“Orası öyle.”

Çok geçmeden Miriam geldi. Sakin, ahenkli bir sesle, “Anne, çay hazır,” dedi.

Paul’la annesi, Mrs. Leivers’le birlikte ikinci kahvaltısını ettiler. Sonra mavi çançiçekleriyle dolup taşan koruluğu gezdiler. Yollar tüy gibi minelerle kaplıydı. Ana ile oğul kendilerinden geçmişlerdi.

Eve döndüklerinde Mrs. Leivers ile en büyük oğlu Edgar mutfaktaydılar. Edgar on sekiz yaşlarındaydı. Sonra, on iki, on üç yaşlarında iri yapılı çocuklar olan Geoffrey’le Maurice okuldan döndüler. Mr. Leivers en olgun çağında güzel bir adamdı. Kumral bir bıyığı, güneşe bakmaktan kenarları kırışmış mavi gözleri vardı.

Çocuklar biraz tepeden bakar gibi tavırlar takınmışlardı ama Paul bunun ayırıcısında bile değildi. Onlarla birlikte yumurta aramaya gitti, bir sürü yeri dolaştı, baktı. Onlar tavuklara yem verirken Miriam bahçeye çıktı. Erkek kardeşleri hiç oralı olmadılar...

Kümeslerden birinde sapsarı civcivlerinin arasında bir tavuk vardı. Maurice avucuna darı aldı, tavuğa avu-

cunu gagalattı. Sonra Paul'a, "Sen de yapabilir misin?" diye sordu.

Paul, "Hele bir deneyelim," dedi.

Küçük ama güçlü görünen, biçimli elleri vardı.

Miriam onları izliyordu. Paul avucunu tavuğa doğru uzattı. Tavuk o sert bakışlı, parlak gözünü dariya dikmişti. Birden gagalayıverdi. Paul irkildi, sonra güldü. Tavuğun gagası, "Tıp tıp tıp" diye avucunu gıdıklıyordu. Paul gene güldü. Çocuklar da gülmeye başladılar.

Darılarn hepsi bitince Paul, "İnsanı gagalıyor, gıdıklıyor ama hiç acıtmıyor," dedi.

Maurice, "Şimdi sıra sende, Miriam," dedi. "Gel, sen de yap bakalım."

Miriam, "Olmaz!" diyerek geriledi.

Erkek kardeşleri, "Ha ha, agucuk bebek, muhallebi çocuğu!" diye onunla alay ettiler.

Paul, "Hiç acıtmıyor," diye kıza cesaret verdi. "Gagalıyor ama insanın hoşuna gidiyor."

Ama kız, "Olmaz," diyerek başını sallıyor, geriliyordu.

Geoffrey, "Korkar o," dedi. "Her şeyden korkar. Ancak şiir okumaktan korkmaz."

Maurice, "Ne parmaklıktan atlar, ne kızak kayar, ne de başkalarından dayak yediğı zaman el kaldırır!" diye araya karıştı.

"Hiçbir şey yapamaz o, ancak kendini bir şeyler sanır. Şiirlerdeki prensesler sanır kendini."

Miriam utancından, üzüntüsünden kıpkırmızı ke-silmişti.

"Ben hepinizden çok şey yaparım işte!" diye bağırdı. "Asıl siz korkak, zorba heriflersiniz!"

Ötekiler onun konuşmasını sözüm ona taklit ederek, yapmacık bir kibarlıkla, “Korkak, zorba herifler!” diye sözlerini yinelediler.

Geoffrey, “Böyle soytarlara kızar mıyım ben?

Kaba kimselere aldırış etmem,”

diye bir de şiir okudu, kahkahalarla gülmeye başladı.

Miriam içeri girdi.

Paul çocuklarla meyve bahçesine gitti. Burada barfiks kurulmuştu. Güç denemeleri yaptılar. Paul’un gücünden çok çevikliği vardı ama bu da işine yaradı.

Bir ara aşağı sarkmış bir elma dalının üzerindeki çiçekleri elliyordu.

En büyük çocuk olan Edgar, “Elma çiçeklerini koparmak doğru değildir, sonra önümüzdeki yıl hiç elma olmaz,” dedi.

Paul, “Zaten koparmayacaktım,” diyerek uzaklaştı.

Çocuklar ona düşmanca davranıyorlardı. Kendi başlarına kalmak istedikleri belliydi. Paul annesini bulmak için gene eve döndü. Kümeslerin yanında Miriam’ı gördü. Yere çömelmiş, dudağını ısırarak elindeki darıları tavuğa uzatıyordu. Çömelmiş duruşunda bir kendini veriş, adayış vardı. Tavuk ona kötü kötü bakmaktaydı. Kız çekine çekine elini uzattı. Tavuk bir hamle yaptı, kız elini hemen çekti. Dudaklarından yarı korku, yarı üzüntü olan bir çığlık kopmuştu.

Paul, “Korkma, acıtmaz,” dedi.

Miriam irkilerek kıpkırmızı kesildi. Alçak sesle, “Denemek istemiştim,” dedi.

Paul avucuna iki tane darı koydu, elini tavuğa gagalettı. “Bak, hiç acıtmıyor,” dedi. “İnsanın sadece güleceği geliyor.”

Kız elini uzattı, sonra gene çekti. Gene uzattı, sonra gene bağırarak geri çekti.

Paul hafifçe kaşlarını çatmıştı.

“Ben onun yüzümü bile gagalamasına izin veririm,” dedi. “Şöyle bir gagalıyor. Öyle titiz bir gaga vuruşu var ki! Çok gagalasa bütün gün toprağı delik deşik ederdi, düşünsene.”

Sonra ciddi bir tavırla, ses çıkarmadan bekledi. Onun gözlemleyen bakışları önünde Miriam, nihayet tavuğun elini gagalamasına izin verdi. Ufak bir korku ve acı çığlığı kopardı. Ama başarmıştı bir kez. Elini yeniden uzattı.

Delikanlı, “Gördün mü?” dedi. “Acıtmıyor, değil mi?”

Miriam irileşmiş, koygun gözleriyle ona baktı. Hafifçe titreyerek, “Hayır,” diye güldü.

Sonra kalktı, içeri girdi. Nedense Paul’a kızmış gibiydi. Kendi kendine, “Beni basit bir çiftçi kızı sanıyor,” diyor, ona, sahiden de şiirlerdeki prensesler gibi şahane bir hanımefendi olduğunu kanıtlamak istiyordu.

Paul içeri girdiğinde annesinin gitmeye hazır olduğunu gördü. Çiftçiyle karısı onları ormanın öbür ucuna kadar geçirdiler. Tepeler akşamın altın ışığı içindeydi, çevrede de yaprak hışırtılarıyla kuş cıvıltılarından başka ses seda yoktu.

Gertrude, “Şahane bir yer burası,” dedi.

Mrs. Leivers, “Evet, güzel bir yer ama şu tavşanlar olmasaydı,” dedi. “Çayırıları harap ettiler. Masrafı çıkarabilecek miyim, bilmem.”

Ellerini çırpınca tarlanın ormana yakın kenarlarındaki otların arasında kahverengi tavşanlar koşuşmaya başladı.

Mrs. Morel, “Şu hale bakar mısınız!” diye ünledi.

Sonra Paul’la yollarına yalnız devam ettiler. Bir ara, çocuk içtenlikle, “Çok güzeldi, değil mi, anne?” diye sordu.

İnce bir yeniay doğmuştu. Yüreği mutlulukla öylesine doluydu ki neredeyse acıyordu. Annesi de konuşmak ihtiyacını duydu, çünkü o da mutluluktan ağlamak istiyordu.

“Ah, benim de öyle bir kocam olsa nasıl yardım ederdim!” dedi. “Tavuklara da, ineklere de bakardım! Süt sağmasını öğrendim, onunla her şeyi konuşur, tasarılar kurardım. Onun karısı ben olsam çiftliğin işleri makine gibi giderdi. Oysa kadıncağızın çiftlik işi yapmaya gücü yetişmiyor, cılız bir şey. Çifçiyle evlenecek kadın değilmiş. İnsan acıyor... ona da, kocasına da! Ben onun yerinde olsam kocamdan hiç şikâyetim olmazdı. Onun da şikâyet ettiği yok ya... Çok sevimli bir kadın!”

William ilk yaz tatilinde nişanlısıyla birlikte gene geldi. Bir haftalık bir izni vardı. Havalar çok güzeldi. William, Lily, Paul, her sabah yürüyüşe çıkmayı âdet edindiler.

William nişanlısıyla pek konuşmuyor, yalnızca çocukluğu konusunda bir şeyler anlatıyordu. Paul ise ikişile de durmadan konuşuyordu.

Bir keresinde bir çayırda çimenlerin arasına uzanmışlardı. William kendini güneşe vermiş, hülyalar kurarken kız onun saçlarıyla oynuyordu.

Paul çiçek toplamaya gitti. Castle Çiftliği’nin önündeki kavakların yarattığı titrek, nefis bir doğal perde vardı. Çitlerden yaban gülleri sarkmıştı. Papatyalarla ebeğümece ve hindiba çiçekleri çimenler arasında gülücükler gibi duruyordu. Lily’nin saçları at yelesi gibi simsi-

yahtı. Paul topladığı sarılı, beyazlı iri papatyalarla onun kuzguni kara saçlarını süsledi.

Sonra, “Şimdi genç bir büyücüyü andırıyorsun,” dedi. “Öyle değil mi, William?”

Lily güldü. William gözlerini açıp sevgilisine baktı. Bakışlarında şaşkınca bir üzüntüyle şiddetli bir hayranlık birbirine karışmıştı.

Lily, ona doğru eğilip gülerek, “Kardeşin beni maskaraya mı çevirdi, söyle,” dedi.

William, “Sahiden de maskaraya çevirmiş,” diye gülmüseddi.

Gözlerini kızıdan ayıramıyordu. Kızın güzelliği ona maddi bir ıstırap verir gibiydi. O çiçeklerle süslü başa baktı, kaşlarını çatı.

“Güzel olup olmadığını öğrenmek istiyorsan, yeterince güzelsin,” dedi.

Yeniden yürümeye başladılar. Lily başı açık geziyordu. Biraz sonra William’ın neşesi yerine geldi. Tahta bir köprünün üzerine bir kalp resmi çizdi, içine ikisinin adlarının baş harflerini kazıdı: L. W. - W. M. ♥

Lily onun o güçlü, gergin elini, elinin üzerindeki güneşte ışıldayan tüylerle çilleri seyrediyordu. Bu el onu büyülemiş gibiydi.

William’la Lily’nin ziyaretleri boyunca evde bir hüznün ve sıcaklık, bir şefkat havası esti durdu. Ama William çoğu zaman sinirleniyordu. Lily sekiz günlük bir ziyaret için yanına beş elbise, altı bluz almıştı. Annie’ye, “Kuzum, ne olur, benim şu iki bluzla şunları yıkayiver,” deyip duruyordu.

William’la Lily gezerken Annie evde kalıp çamaşır yıkıyordu. Annesi küplere biniyor, William da nişanlısının kız kardeşine yaptığı muameleyi gördükçe ondan nefret ediyordu.

Pazar sabahı Lily kuş kanadı gibi masmavi, dökük, ince kumaştan bir elbise giymişti, son derece de güzeldi. Başındaki krem rengi, geniş kenarlı şapkasının üzerinde, çoğu koyu kırmızı olan bir yığın gül vardı. Herkes hayran kaldı. Ama akşam üzeri gezmeye çıkacakları zaman nişanlısına gene sordu, “Eldivenlerim sende mi, Tonton?”

William, “Hangileri?” diye sordu.

“Hani şu yeni siyah süetlerim.”

“Yok.”

Dört bir taraf arandı. Eldivenler kayıptı.

William, “Şu işe bakar mısın, anne,” diye yakındı. “Noel’den beri kaybettiği dördüncü çift eldiven bu. Hem de çifti beş şilinden!”

Kız, “Hepsini sen almadın ki, sadece iki tanesini sen aldın!” diye onu payladı.

William’ın bakışında ondan nefret eder gibi bir ifade vardı.

Akşamleyin yemekten sonra William bir mektup yazmak istediğini söyledi. Öğleden sonra Mrs. Morel Lily’nin bir kitaba baktığını görmüştü.

“Al kitabını, Lily,” dedi. “William mektup yazarken biraz okursun.”

Kız, “A, çok mersi, ben otururum,” diye karşılık verdi.

“Canın sıkılmaz mı?”

William mektubunu sinirli bir tavırla, acele acele yazdı bitirdi. Zarfı kapatırken de, “Kitap okumak ha!” diye söylendi. “Yahu bu kız ömründe bir tek kitap okumamıştır!”

Oğlunun bu abartılı sözlerine kızan Gertrude, “Hadi oradan sen de!” dedi.

William yerinden fırladı, gene eskisi gibi ocağın önünde bacakları biraz açık olarak durdu.

“İnan ki doğru söylüyorum, anne, ömründe bir tek kitap okumuşluğu yoktur.”

Morel, “Benim gibi desene!” diye söze karıştı. “O da benim gibi kitaplarda burnunu dikip okuyacak ne var anlamıyor, desene!”

Gertrude, “Böyle konuşman doğru değil,” diye oğlunu azarladı.

“Ama doğruyu söylüyorum, anne. Lily kitap okumaktan sıkılır. Bu kitaptan da on satır okumadığına kalıbımı basarım.”

Annesi, “Herhalde yanılıyorsun,” dedi.

Bu sırada Lily sıkılğan, üzgün bir tavırla oturuyordu. William yıldırım gibi ona doğru döndü, “Okudun mu, söyle?” diye sordu.

Kız, “Okudum,” diye yanıtladı.

“Ne kadar okudun?”

“Kaç sayfa okuduğum aklımda yok.”

“Öyleyse, bana kitaptan bir şey söyle.”

Lily hiçbir şey söyleyemedi. Eline aldığı hiçbir kitabın ikinci sayfasından ileri geçemezdi. William’ın işlek bir zekâsı vardı. Çok kitap okurdu. Lily ise sevişmekten, havadan sudan konuşmaktan başka bir şeyden anlamıyordu. William bütün düşüncelerinin, annesinin zihninin süzgecinden geçmesine alıştı. Sevgilisinden de arkadaşlık, ruhen anlaşma beklediği zamanlarda yalnızca iltifatlar yağdıran, aşk sözleri mırıldanan bir aşık rolünde karar kılmak zorunda kalınca, ondan nefret ediyordu.

O gece annesiyle baş başa kaldıkları zaman, “Anne, biliyor musun, para konusunda hiçbir fikri yok,” diye

yakındı. “Öyle kuş beyinli ki! Aylığını aldığı zaman tutuyor, mesela, kestane şekeri gibi olmayacak bir yığın şey alıyor. Ondan sonra abonman biletini bile ben ödemek zorunda kalıyorum. Ufak tefek ihtiyaçları, hatta iç çamaşırları bile benden çıkıyor. Evlenmek istiyor, ben de bekleyip durmaktansa gelecek yıla evlenelim bari, diyorum ama bu gidişle...”

Annesi, “Bu durumda evlenirseniz yüzünüze gözünüze bulaştırmış olursunuz,” dedi. “Senin yerinde ol-sam ben biraz daha düşünürdüm, oğlum.”

“Yok, artık bundan sonra nasıl olsa dönemem. İyisi mi, bir an önce evlenmeli.”

“Pekâlâ, evladım. Madem evleneceksin, evlen! Ben sana engel olamam. Ama emin ol, bu meseleyi düşündükçe geceleyin uykularım kaçıyor.”

“Nasıl olsa yola gelir, anneciğim, geçinir gideriz iş-te.”

“Demek iç çamaşırlarını bile senin almana izin veriyor, öyle mi?”

William özür dilercesine, “Benden böyle bir şey istemedi,” diye anlatmaya başladı. “Ama bir sabah... hava da sahiden pek soğuktu, onu istasyonda titrer buldum. Yerinde duramıyordu. Ben de, ‘Sıkı giyindin mi?’ diye sordum. ‘Evet,’ dedi. ‘Çamaşırların kalın mı bari?’ diye sorunca, ‘Hayır, hepsi pamuklu,’ dedi. Bu Tanrı’nın ayazında niçin daha kalın bir şey giymediğini sordum, ‘Daha kalın bir şeyim yok ki,’ dedi... Al, sana! O kadar da çabuk nezle olur! Bir dükkâna sokup kalın çamaşır almaktan başka çare bulamadım. İnan, anne, paramız çok olsa sarf etmekten yüksünmeyeceğim. Sonra, doğrusunu istersen, abonman biletini alacak kadar para ayırması artık şart. Ama yok, bunun için de bana geliyor, para bulmak bana düşüyor.”

Gertrude acı acı, “Bu gidiş hiç de iyi bir gidiş değil,” dedi.

William solgundu, bir zamanlar o kadar kaygısız, güleç olan yüzüne şimdi mücadele ve kahır damgasını vurmuştu.

“Ondan vazgeçemem artık, çok fazla ileriye gittik,” dedi. “Hem sonra, bazı şeyler için ona gerçekten muhtacım.”

Annesi, “Oğlum, unutma, kendi hayatını kendi eline alıyorsun artık,” dedi. “Umarsızca yapılan bir evlilik kadar kötü hiç bir şey yoktur bu dünyada. Benim evlilik hayatım, Tanrı bilir ya, bir hayli kötü çıktı, bundan ders almalıydın. Ama daha da kötü olabilirdi.”

William sırtını ocağın yanına yaslayıp ellerini cebine soktu. İstese dağları devirebilecek gibi görünen kemikli, iri bir genç adamdı ama annesi onun yüzündeki çaresizliği okuyabiliyordu. William gene, “Artık ondan vazgeçemem,” dedi.

“Düşün ki nişan bozmaktan daha büyük suçlar vardır.”

“Bu vakitten sonra vazgeçemem ondan.”

Saat tıkırdamaya devam ediyordu. Ana-oğul sessiz duruyorlardı. Aralarında bir çekişme vardı. Ama William daha başka bir şey söylememeyi seçti.

Sonunda annesi de, “E, hadi artık git yat, oğlum,” dedi. “Sabah ola, hayır ola... Yarın sabah belki daha kesin karar verebilirsin.”

William onu öptü, gitti. Gertrude ateşi silkelemeye başladı. Kalbinde şimdiye kadar hissetmemiş olduğu derecede büyük bir ağırlık vardı. Eskiden, kocasının neden olduğu mutsuzluklar onu kırmış, içinde bir şeyleri param parça etmiş, ama yaşam gücünü yıkmayı başara-

mamıştı. Ama şimdi ruhen sakatlanmış gibiydi. Çünkü umutlarına balta vuruluyordu.

William da nişanlısına o kadar sık hor davranır olmuştu ki! Gitmeden önceki son akşam da gene onun aleyhinde ağzına geleni söylüyordu.

“Madem ki benim sözlerime inanmıyorsunuz, onun aslında nasıl bir insan olduğunu göstermek için size şunu anlatayım: Bu kız kilisede üç kez ayrı ayrı iman tazeleme törenine katılmış bir kızdır. Şimdi inandınız mı?”

Gertrude, “Lakırdı!” diye güldü.

“Lakırdı falan değil, işin doğrusu! Kilise ayinlerinin ona göre bütün anlamı bu: Boy göstermesine fırsat veren bir sahne oyunu.”

Kız, “Hiç de değil, Mrs. Morel,” diye bağırdı. “Hiç değil! Doğru değil!”

William şimşek gibi ondan yana dönerek, “Ne?” diye kükredi. “Bir keresinde Bromley’de, bir keresinde Beckenham’da, bir keresinde de başka bir yerde o ayine girmedin mi?”

Lily gözlerinden yaşlar akarak, “Başka hiçbir yerde girmedim,” dedi. “Başka yerde girmedim!”

“Girmişsin işte. Üçüncüsüne girmemiş bile olsan, neden herkes gibi bir taneyle yetinmeyip de iki kez girdin?”

Kız, gözleri yaş içinde, yalvarır gibi, “İlk seferinde daha ancak on dört yaşındaydım, Mrs. Morel,” dedi.

Gertrude, “Evet, anlıyorum, yavrum,” diye karşılık verdi. “Sen ona aldırış etme! William, sen de kendinden utan, hiç böyle şeyler söylenir mi?”

“Ama doğruyu söylüyorum. Sözüm ona dindar geçiniyor, mavi kadife kaplı dua kitapları falan var. Ama

aslında şu masanın ayağı kadar bile dindar değil. Gösteriş olsun diye üç defa ayin yaptırıyor, kendini sergilemek için... her şeyde böyle... ama *her şeyde!*”

Kız kanepeye oturmuş ağlıyordu. Dayanıklı bir insan değildi.

William, “Aşka gelince!” diye sözüne devam etti, “insana ha bu âşık olmuş, ha bir sinek âşık olmuş, hiç farkı yok! Sinek de senin üzerine konar da seni öyle sever, sonra...”

Gertrude, “Artık yeter, başka bir söz daha istemem!” diye buyurdu. “Böyle şeyler söylemek istiyorsan kendine başka yer bul. Yazıklar olsun sana, William! Daha erkek olamaz mısın? Kızcağıza kabahat bulmaktan başka bir şey yaptığın yok. Bir de nişanlısıyım diyor-sun!”

Sahiden öfkelenmiş, sinirlenmişti.

William şimdi susuyordu. Daha sonra, yaptıklarına pişman oldu. Kızı öptü, avuttu. Ama söylediklerinin hepsi doğrudu. William nişanlısından nefret ediyordu.

Gidecekleri zaman Gertrude onları Nottingham’a kadar geçirdi. Keston İstasyonu’yla evlerinin arası uzundu.

Yolda William, “Anne, biliyor musun, benim Çingene’m pek sığ bir kız,” dedi. “Hisleri hiç derine gitmiyor.”

Gertrude, “William, çok rica ederim böyle konuşma!” diye oğlunu azarladı. Yanlarında sessiz sessiz yürüyen kız hesabına kendisi yerin dibine geçiyordu.

“Ama sahiden, anne. Şimdi beni çok seviyor, ama yarın ölsem üç ay sonra unuttur.”

Annesinin içine bir korku doldu. Oğlunun son sözlerindeki sakin acıyı, acılığı duyunca yüreği şiddetle çarpmaya başlamıştı.

“Nereden biliyorsun?” diye ona çıkıştı. “Bilemezsin; bu yüzden, böyle şeyler söylemeye de hakkın yok.”

Lily, “Hep böyle konuşuyor!” diye sızlandı.

William ona, “Beni gömdükten üç ay sonra başka birini bulur, beni unutursun,” dedi. “İşte senin aşkın da bu kadar!”

Gertrude onları Nottingham’da trene bindirdikten sonra eve döndü.

Paul’a, “Bir tek tesellim var,” diyordu. “William hiçbir zaman para biriktiremeyeceği için, evlenemeyecekler. Lily bu sayede onu kurtarmış olacak.”

Böylece maneviyatını güçlendirdi. Durum henüz o kadar vahim sayılmazdı. Gertrude, William’ın Çingene-siyle hiçbir zaman evlenemeyeceğine inanıyor, bu arada Paul’u da yanından ayırmıyordu.

Bütün yaz boyunca William’dan hummalı bir ifade taşıyan uzun mektuplar geldi. Delikanlının yüksek ateşliymiş gibi bir hali vardı. Bazen gereğinden fazla neşeli, bazen de durgun, kötümser.

Annesi, “Evet,” diyordu, “korkarım William o kız yüzünden kendini mahvediyor. Oysa kız hiç onun sevgisine layık değil, bir taşbebek kadar bile layık değil onun sevgisine.”

William evine gelmek istiyordu. Yaz tatilinin vakti geçmişti, Noel yortusuna ise daha çok vardı. Çılgınca, heyecan dolu bir mektupla ekim ayının ilk haftası olan Kaz Panayırı sırasında cumartesi ve pazarı geçirmek üzere gelebileceğini bildirdi.

Annesi onu gördüğü zaman “Sen iyi değilsin, evladım,” dedi. William’a gene tek başına sahip olmanın mutluluğuyla neredeyse ağlayacaktı.

William, “Çok hastalandım,” diye açıkladı. “Bütün geçen ay soğuk algınlığından kurtulamadım. Ama bugünlerde artık iyileşiyor gibi.”

Güneşli bir ekim havası vardı. Genç adam okuldan kaçmış çocuk gibi sevinç içindeydi. Gene de durup durup susuyor, içine kapanıyordu. Kemikleri her zaman-
kinden çok meydana çıkmıştı, gözlerinde karanlık bir ifade vardı.

Annesi, “Çok çalışıyorsun,” dedi.

William, evlenecek para biriktirebilmek için, mesai dışında da çalıştığını söylemişti.

Annesine ancak bir kez, cumartesi gecesı, içini dök-
kebildi. O gece sevgilisinin düşüncesiyle üzgün, şefkatli bir hali vardı.

“Anne, gene de, biliyor musun, yarın ölsem, Lily benim için iki ay yas tutar, sonra beni unutmaya başlar. O zaman sen de bana hak verirsın. Buraya gelip mezarıma bile bakmaz, bir kere bile gelmez.”

Annesi, “Tanrı iyiliğini versin, William!” dedi, “ya-
rın ölmeyeceğine göre böyle konuşmanın alemin var mı?”

“Öleyim, ölmeyeyim...”

Gertrude, “Kızcağızın elinde değil, yaradılışı öyle. Sen de madem ki onu seçtin, yakınmaya hakkın yok!” diye kestirip attı.

Pazar sabahı delikanlı, gömleğinin üzerine yakalığı-
nı takarken, çenesini kaldırıp, “Bak,” dedi, “yakalığım çenemin altını nasıl daladı.”

Tam çene altıyla boğazın birleştiği yerde büyük, kırmızı bir leke halinde bir kızarıklık vardı.

Annesi, “Böyle olması iyi değil,” dedi. “Al, şu serin-
letici, yumuşatıcı merhemden sür. Hem, başka cins yakalık taksan iyi olur.”

William pazar günü, gece yarısı gitti. Evinde geçirdiği iki gün onu iyileştirmiş, daha sağlamlaştırmış gibiydi.

Salı sabahı Londra'dan hasta olduğuna dair bir telgraf geldi. Diz üstü çökmüş, yerleri silmekte olan annesi doğrulup telgrafi okudu, bir komşu çağırdı, ev sahibesine gidip ödünç para aldı, paltosunu, şapkasını giydi, yola koyuldu. Son hızla Keston'a gitti. Nottingham'dan Londra ekspresine binecekti. Nottingham'da bir saat bekledi. Siyah şapkalı ufak-tefek bir kadın... istasyondaki görevlilere Londra'ya gidince Elmers End Caddesi'ni nasıl bulacağını sorup duruyordu. Yolculuk üç saat sürdü. Gertrude bir köşede, sersemlemiş durumda oturuyor, hiç kımıldamıyordu. Londra'da, Kings Cross İstasyonu'nda inince, Elmers End'e nereden gidileceğini bir türlü öğrenemedi. İçinde geceliği, tarağı, fırçası olan filesi elinde, her önüne gelene yol soruyordu. Sonunda onu yeraltı treniyle Cannon Caddesi'ne gönderdiler.

William'ın pansiyonuna vardığı zaman saat altıydı. Perdeler çekilmemişti.

“Nasıl?” diye sordu.

Pansiyoncu kadın, “Hep öyle,” diye yanıtladı. “Düzelmedi.”

Gertrude kadının arkasından yukarı çıktı. William yatakta yatıyordu. Gözleri kan çanağı gibi, yüzünün biraz rengi kaçmış. Yatak darmadağınaktı, oda soğuktu, baş-ucundaki masanın üzerinde bir bardak süt duruyordu. William'ın yanına uğrayan olmamıştı.

Annesi bütün cesaretini toplayarak, “Oğlum, bu ne hal?” dedi.

William karşılık vermedi. Ona bakıyordu ama görmüyordu.

Sonra durgun bir sesle, bir şey yazdırır gibi konuşmaya başladı, “Bu geminin ambarındaki bir çatlak yüzünden şeker donmuş, kaya haline gelmişti. Yontmak gerekiyordu...”

Hiç kendinde değildi. Geçenlerde Londra Limanı'nda şeker yüklü bir gemiyi teftiş etmişti.

Kadına, “Ne zamandır bu halde?” diye sordu.

“Pazartesi sabahı saat altıda eve geldi. Bütün gün uyuyor sandım. Sonra, geceleyin, konuştuğunu duyduk. Bu sabah da sizi istedi. Ben de size telgraf çektim. Doktor da çağırdık.”

“Lütfen söyleyin ocağı yaksınlar.”

Oğlunu yatıştırmaya, sakın tutmaya çalışıyordu.

Doktor geldi. Hastalığının zatürree olduğunu söyledi. Bir de tuhaf bir deri hastalığı, dedi. Çene altında, yakalığın daladığı yerde başlamış, şimdi yüzüne yayılıyor-muş. Doktor, “Umarım beyne sirayet etmez,” diyordu.

Gertrude oğlunun hastabakıcılığını yapmaya başladı. William için dua ediyordu. William'ın onu tanıması için dua ediyordu. Ama gencin yüzü git gide rengini atmaktaydı.

Geceleyin, annesi onunla boğuşmak zorunda kaldı. William durmadan sayıklıyor, bir türlü kendine gelemiyordu. Gece yarısından sonra saat ikide, müthiş kıvranmalar içinde, öldü.

Gertrude, tam bir saat, pansiyon odasında, hiç kılmıdamadan oturdu. Sonra herkesi uyandırdı.

Sabah saat altıda hizmetçi kadının yardımıyla oğlunun naaşını hazırladı... Sonra dışarı, o kasvetli Londra banliyösünün sokaklarına, doktoru, belediye görevlisini aramaya çıktı.

Saat dokuzda, Scargill Sokağı'ndaki köy evine bir telgraf daha geldi:

“William dün gece öldü, babanız gelsin, para getirsin.”

Annie, Paul, Arthur evdeydiler. Bay Morel işe gitmişti. Üç çocuk tek bir kelime konuşmadılar. Annie korkudan hıçkırmaya başlamıştı; Paul babasını almaya gitti. Çok güzel bir gündü. Maden ocaklarının dumanı, yumuşak, mavi gökyüzünün gün ışığına ağır ağır eriyerek karışıyordu.

Paul madende önüne ilk çıkan adama, “Babamı istiyorum, Londra'ya gitmesi gerekiyor,” dedi.

“Walter Morel'i mi istedin? Gir içeri de Joe Ward'a söyle.”

Paul küçük yazıhaneye girdi.

“Babamı istiyorum. Londra'ya gitmesi gerekiyor.”

“Baban mı? Aşağıda mı baban? Adı nedir?”

“Morel.”

“Walter Morel, ha? Bir şey mi oldu?”

“Londra'ya gitmesi gerekiyor.”

Adam telefona gidip aşağıdaki ocağın numarasını çevirdi.

“Walter Morel'i istiyorum. 42 Numara. Bir şeyler olmuş. Oğlu burada.” Sonra Paul'a döndü. “Birazdan gelir,” dedi.

Paul dışarıya çıkıp madenin dışını dolaşmaya başladı. Kömür yüklü kovaların yukarı çıkışını, boşalıp sonra gene taş gibi aşağı düşmesini seyretti.

William'ın ölmüş olmasını akli almıyordu. Olamazdı, bütün bu telaş, koşturma sürerken. Kendi kendi-

ne, “Demek William öldü de annem Londra’da ha? Peki ne yapıyor orada?” diye sorup duruyordu.

Nihayet Walter Morel yukarı çıktı. Son zamanlarda geçirmiş olduğu bir kazadan dolayı hafif topallıyordu.

“Sen misin, Paul? Ağabeyin ağırlaşmış mı?”

“Londra’ya gitmen gerekiyor.”

Baba-oğul merakla bakan adamlardan uzaklaşmak için ilerlediler. Madenden dışarı çıktılar, demiryolu boyunca yürümeye başladılar. Demiryolunun yanı sıra güneşli bir güz tarlası uzanıyordu. Öbür tarafta kamyonlardan bir duvar vardı.

Morel korkmuş gibi bir sesle, “Yoksa göçüp gitmiş mi, evlat?” diye sordu.

“Öyle.”

“Ne zaman?”

Maden işçisinin sesi dehşet doluydu.

“Dün gece. Annem telgraf çekti.”

Morel birkaç adım daha yürüdü, sonra boş bir vagona yaslanarak gözlerini eliyle örttü. Ağlamıyordu. Paul ise durmuş etrafına bakınıyor, bekliyordu. Biraz ilerideki terazinin üzerine küçük bir vagon koymuşlardı. Paul çevresindeki her şeyi görüyordu, yorgunmuş gibi vagona yaslanan babasından başka.

Morel ömründe bundan önce ancak bir kez Londra’ya gitmişti. Korku içinde ve bitkin, karısına yardım etmek için yola çıktı. Günlerden çarşambaydı. Çocuklar evde yalnız kaldılar. Paul işe gitti, Arthur okula. Annie de eve, gece yatısına, bir arkadaşını çağırırdı.

Cumartesi gecesi, Paul iş dönüşü köşeyi dönerken annesiyle babasını gördü. Başka bir istasyondan geliyorlardı. Karanlıkta hiç konuşmadan, birbirlerinden ayrı, yorgun argın yürüyorlardı.

Çocuk onları bekledi. Sonra karanlıkta, “Anne!” diye seslendi.

Gertrude’nin ufak tefek karaltısında, ses duymuş olduğuna dair hiçbir belirti yoktu. Paul gene seslendi.

Annesi ilgisizce, “Paul!” dedi.

Paul onu öptü, ama annesi hâlâ onun farkında değil gibiydi.

Eve vardıkları zaman da aynıydı, Ufak tefek, sapsarı, sessiz. Hiçbir şeyin farkına varmıyor, hiçbir şey söylemiyordu.

Yalnızca, “Cenaze bu gece gelecek, Walter, bir yardımcı bul, çaresine bak,” dedi. Çocuklara döndü, “Ağabeyinizi eve getiriyoruz.”

Sonra, gene aynı sessizliğe gömüldü. Ellerini kucağında devşirmiş, gözleri boşluğa dalmıştı. Ona bakan Paul nefesinin tıkanıldığını hissediyordu. Evin içinde bir ölüm sessizliği vardı.

Genç çocuk şikâyet eder gibi, “Ben bugün işe gittim, anne,” dedi.

Annesi durgun durgun, “Öyle mi?” diye, karşılık verdi.

Yarım saat sonra Morel, kederli, kaygılı, şaşkın bir durumda geri geldi.

“Geldiği zaman nereye koyacağız?” diye karısına sordu.

“Konuk odasına.”

“Öyleyse masayı çekeyim bari, ha?”

“Evet.”

“Sandalyelerin üzerine uzatırız.”

“Biliyorsun orada... Peki, öyle yaparız...”

Morel’le Paul bir şamdan alıp konuk odasına gittiler. Burada gaz lambaları yoktu. Morel büyük, beyzi,

maun masayı iterek odanın ortasını araladı, sonra karşılıklı altı sandalye koydu; tabutu sandalyelerin ortasına uzatacaklardı.

Baba, “Meğer ne kadar uzun boyluymuş; bilemezsin!” dedi.

Paul cumbaya gidip dışarı baktı. Köknar ağacı vadinin geniş, karanlık ağzı önünde, kapkara ve dev boyunda duruyordu. Hafif ışıklı bir geceydi. Paul gene annesinin yanına döndü.

Saat onda Morel, “Geldi!” diye seslendi.

Herkes irkildi. Sokak kapısının açıldığı duyuldu.

Morel, “Bir şamdan daha getirin!” diye bağırdı.

Annie ile Arthur dışarı çıktılar. Paul annesinin yanına gitti. İç kapının eşiğinde durdular. Paul kolunu annesinin beline sardı. Pencere başında, dantel perdelelerin önünde Arthur, elindeki şamdanı kaldırmış duruyordu. Sokak kapısında ise Annie, elindeki pirinç şamdanı karanlıkların içine doğru uzatmıştı.

Tekerlek gıcırıltıları oldu. Paul dışarıda, aşağıdaki sokağın karanlığı içinde, siyah bir arabayla atlar, bir lamba, birkaç da solgun çehre gördü. Sonra, ceketlerini çıkarmış birkaç maden işçisi yarı karanlıkta çekişir gibi hareketler yaptılar. En sonunda, büyük bir ağırlığın altında iki büklüm olmuş iki adam görüldü. Bunlar Morel’le bir komşu işçiydi.

Morel nefes nefese, “Ağır ol!” diye seslendi.

İki adam dik bahçe merdivenini tırmanıp mum ışığına çıktılar. Tabutun, onların taşıdığı ön kısmı da pırıl pırıl görüldü. Arkada başka adamların da kolları, bacakları çabalıyordu. Morel’le komşusu sendelediler, taşıdıkları büyük, simsiyah yük sallandı.

Morel acı içindeymiş gibi, “Ağır! Ağır olalım!” diye bağırdı.

Şimdi altı adamın altısı da küçücük bahçeye çıkmışlar, koca tabutu kaldırmışlardı. Evin kapısının da üç basamağı vardı. Cenaze arabasının sarı lambası, aşağıdaki siyah yolda yalnız başına ışıldıyordu.

Morel, “Hadi bakalım!” dedi.

Tabut sarsıldı. İşçiler, sırtlarında yükleri, üç basamağı çıkmaya başladılar.

Annie’nin şamdanı yanıp sönüyordu. Adamlar görününce kız hıçkırmaya başlamıştı.

Altı adamın eğik başları, bedenleri bin bir zahmetle odaya sığdı. Tabutu, kendi yaşayan etlerinin üzerinde bir keder gibi taşıyorlardı. Uyumsuz adımlarıyla tabutun her sarsılışında, Gertrude yumuşak sesle, şarkı söylercesine, “Vah! benim oğlum, oğlum!” diye inliyordu.

Ahenksiz adımlar yüzünden tabutun her sarsılışıyla, “Vah benim oğlum... oğlum benim... oğlum benim!”

Kolunu onun beline sarmış olan Paul, “Anne!” diye hıçkırdı. “Anne!”

Annesi onu duymadı.

“Vah benim oğlum... oğlum benim!” deyip duruyordu.

Paul babasının alnından ter taneciklerinin süzüldüğünü gördü. Altı adam vardı içeride şimdi, altı tane cetsiz adam, çabalayan bacaklarıyla, kollarıyla odayı dolduruyor, eşyalara çarpıyorlardı. Tabut aşağı doğru eğimlendi. Sonra onu yavaşça sandalyelerin üzerine uzattılar. Morel’in alnından süzülen terler tabutun tahtalarına damlıyordu.

Adamlardan biri, “Vay canına, amma da ağırmiş ha!” dedi. Beş maden işçisi derin derin nefes aldılar; taşıdıkları yükten omuzları çökmüş, elleri, ayakları titremiş bir halde, gene merdivenlerden aşağı indiler. Kapıyı arkalarından çekip gittiler.

Şimdi ev halkı konuk odasında, bu büyük, cilalı kutuyla yalnız kalmıştı. William uzun boylu bir delikanlıydı. Parlak kahverengi, kallavi tabut, bir anıtı andırıyordu. Paul'a öyle geldi ki bu tabutu bir daha asla yerinden kımldatıp dışarı çıkaramayacaklardır. Annesi cilalı kahverengi tahtaları okşuyordu.

William'ı pazartesi günü tepenin yamacındaki küçük mezarlığa gömdüler. Günlük güneşlikti, beyaz kasımpatları sıcaktan kıvrım kıvrım açmışlardı.

Bundan sonra Gertrude hiç konuşmaz oldu, eski canlı yaşam gücü de kayboldu. Kendi içine kapandı kaldı.

Londra dönüşü trende kendi kendine, "Onun yerine keşke ben ölebilseydim!" demiş durmuştu.

Akşamları Paul işten dönünce annesini sandalyesine oturmuş buluyordu: İşini bitirmiş, ellerini kaba saba iş önlüğünün üzerine devşirmiş. Eskiden daima işini bitirince üstünü değiştir, önüne iyi siyah bir önlük takardı. Şimdi Paul'a yemeğini bile Annie veriyor, annesi oturduğu yerden bomboş gözlerle karşısına bakıyordu. Ağzı sımsıkı kapalıydı.

Paul ona söyleyecek yeni bir şeyler bulabilmek için kafasını kurcalayıp duruyordu:

"Anne, bugün Miss Jordan fabrikaya geldi. Maden işçilerinin çalışmasını gösteren resmimi çok beğendi."

Ama annesi oralı bile olmuyordu. Her Tanrının gecesi Paul kendini ona bir şeyler söylemeye zorluyordu; annesi kulak bile asmadığı halde. Onun bu hali delikanlıyı çileden çıkarıyordu.

Sonunda bir akşam, “Ne var, anne? Neyin var?” diye sordu.

Annesi onu işitmedi.

Paul ısrarla, “Neyin var?” diye sordu. “Neyin var, anne?”

Annesi sinirlenerek, “Neyim olduğunu biliyorsun,” diyerek başını çevirdi.

Delikanlı (o zaman on altı yaşındaydı) karamsar bir durumda yattı. Bütün o ekim, kasım, aralık aylarında annesinden uzak, mutsuzdu. Annesi gayret ediyor, ama kendisini toparlayamıyordu. Yalnızca, ölen oğlunu düşünüyordu. William bakımsızlıktan öylesine boş yere, öyle zalimcesine ölüp gitmişti ki!”

Nihayet Paul aralık ayının yirmi üçünde, Noel harçlığı olan beş şilini cebinde, kör gibi etrafını görmeden evine döndü. Annesi ona bir baktı, yüreği durur gibi oldu. “Neyin var?” diye sordu.

Paul, “Kötüyüm, anne!” dedi. Sonra, “Mr. Jordan bana Noel için beş şilin verdi,” dedi.

Parayı titreyen ellerle annesine uzattı. Annesi bunu alıp masanın üzerine koydu.

Paul dargın dargın, “Sevinmedin bile!” dedi, ama her yanı zangır zangır titriyordu.

Gertrude onun paltosunun düğmelerini çözerek, “Neren acıyor?” diye sordu.

Bu, onlara çocukluklarında sorduğu soruydu.

“Hiç iyi değilim, anne.”

Annesi onu soyup yatırdı. Doktor çocuğun tehlikeli şekilde zatürree olduğunu söyledi.

Gertrude’un ilk sorduğu şeylerden biri şu oldu:

“Önceden farkına varsaydım da Nottingham’a, işe göndermeyip evde alıkoysaydım acaba zatürreeye çevirmez miydi?”

Doktor, “Bu kadar ilerlemezdi,” diye karşılık verdi.

Kadıncağız vicdanının suçlaması karşısındaydı. Kendi kendine, “Ölmüş olana değil, yaşayana bakmam gerekirdi,” diyordu.

Paul’un hastalığı çok ağırdı. Annesi geceleyin onun yanında yatıyordu, hasta bakıcı falan tutacak halleri yoktu çünkü. Delikanlı git gide kötüleşti, hastalığın dönüm noktası yaklaştıkça yaklaştı. Bir gece korkunç, baş döndürücü bir erime, kaybolma duygusuyla kendine geldi. Vücudunun her zerresi ıstırap içinde dağılır gibiydi. Sanki yaşam gücü, delilik gibi, son bir savaş, son bir hamleyle parlayıvermişti.

Yastığının üzerinde, nefes alabilmek için çırpınarak, “Ölüyorum anne!” diye inledi.

Annesi onu kaldırdı. Yavaş sesle, “Vah benim oğlum, oğlum benim!” diyordu.

Bu Paul’u kendine getirdi. Delikanlı annesini tanıdı. İradesi bütün gücüyle yükselerek onu sımsıkı tuttu. Paul başını onun göğsüne yasladı, onun bütün sevgisine sahip olduğunu hissetti.

Sonradan teyzesi, “Bir bakıma Paul’un Noel üzeri hastalanması iyi oldu, annesini kurtardı,” diyecekti.

Çocuk yedi hafta yattı. Kalktığı zaman solgun ve kıvrılgandı. Babası ona bir saksı içinde kırmızı, sarı laleler getirmişti. Paul kanepeye oturup annesiyle konuşurken laleler pencerede, mart güneşiyle alev gibi yanıyordu. Ana-oğul tam bir yakınlıkla birbirlerine kaynaşmışlardı. Gertrude’un canının kökü şimdi Paul’daydı.

William’a malum olmuştu: Lily Noel’de Gertrude’a küçük bir armağanla bir mektup yolladı. Yılbaşında Gertrude’un ablası da ondan mektup aldı.

Mektupta Lily, “Dün gece bir balodaydım. Çok hoş insanlar vardı, tam anlamıyla eğlendim,” diye yazıyordu. “Her dansa kalktım, hiç oturmadım.”

Gertrude ondan bir daha hiç haber almadı.

Karı-koca oğullarının ölümünden sonra birbirlerine karşı bir ara çok yumuşak davrandılar. Morel ara sıra dalar gider, açık, boş gözlerle karşısına bakakalırdı. Sonra aniden kalkıp acelece gider içer, eve hiç içmemiş gibi dönerdi. Ama bir kez bile Shepstone dolaylarına gidip oğlunun bir zamanlar çalışmış olduğu yazıhanenin önünden geçmedi. Mezarlıktan da her zaman uzak durdu.

İkinci Bölüm

VII GENÇLİK AŞKI

GÜZ boyunca Paul, Willey Çifliği'ne birçok kereler gitmişti. Çifliğin iki küçük oğluyla iyi arkadaştı. En büyük oğlan Edgar önceleri onunla ahbaplık etmeye tenezzül etmedi.

Miriam da uzak duruyordu. Zira ağabeyleri gibi Paul'un onu hiçe sayacağından korkuyordu. Ruhen romantik bir kızdı. Akli fikri hep Walter Scott'ın romanlarındaki şövalyelerin âşık olduğu kadın kahramanlardaydı. Kendi kendini büyü marifetiyle çoban kızı kıyafetine bürünmüş bir prenses olarak görüyordu. Az da olsa Walter Scott'ın romanlarındaki erkeklere benzeyen, resim çizip Fransızca konuşan, cebirin ne anlama geldiğini bilen, her gün de trene binip Nottingham'a giden bu delikanlının, ondaki gerçek prensesi seçemeyerek yal-

nızca çoban kızını görmesinden ödü koptuğu için çekingenden duruyordu.

Miriam'ın en iyi arkadaşı annesiydi. İkisi de kahverengi gözlü ve mistikliğe eğilimliydi. Dini duygularını içlerinde birer hazine gibi saklayan, onları soluyan, böylece de dünyayı âdeta bir sis arkasından gören kadınlardandılar.

Miriam için hakiki hayat Tanrı sevgisi, okuduğu romanlar, kurduğu hülyalardı. En küçükleri olan dört yaşındaki oğlana deli gibi düşkündü, onu sevgisiyle sarmalamak, âdeta sevgisiyle boğmak istiyordu. Kilsenin ateşli bir müdavimiydi. Başını eğerek dua eder, koroda şarkı söyleyen kızların bayağılığı, papaz efendinin kaba sesi onu ıstırapla, üzüntüyle ürpertirdi. Ağabeyleriyle hep kavga ederdi. Onlara da kaba, vahşi gözle bakıyordu. Ruhunda mistik duygular taşımayıp salt rahatına baktığı, boğazına düşkün olduğu için, babasına karşı da pek saygısı yoktu.

Sürdüğü “çoban kızı” hayatından nefret ediyordu. Önemli bir insan yerine konmak istiyordu. Okumaya, bilgi edinmeye can atıyordu. Çünkü Paul gibi büyük kitaplar okuyabilse dünyanın ona bambaşka bir gözle bakacağını, onu daha çok sayacağını düşünüyordu. Aile ve servet bakımından prenses olmasına olanak yoktu madem, hiç değilse bilgisiyle övünebilmek için deli oluyordu. Çünkü o, Miriam, herkesten başkaydı. Öteki sıradan kimseler arasına karışmaması gerekti. Ama kendini ötekilerden ayırabilmek için bilgili olmaktan başka hiçbir şey düşünemiyordu.

Mahçup, ürkek, vahşi, son derece hassas olan güzelliği kızın gözünde bir hiçti. Güçlü, derin olan ruhu bile yeterli gelmiyordu ona. Kendini öteki insanlardan apay-

rı hissettiği için, mutlaka gururunu besleyecek bir yönü olmalıydı.

Paul, Miriam'ı düşündürüyordu. Genelde erkekleri hor görürdü. Ama Paul yepyeni bir tipti. Canlı, hafif, kıvrak... şefkatli olmaya gerek duymasını bilen, bilgi kumkuması bir genç. Ağabeyini kaybetmiş olması da Paul'a kızın gözünde bambaşka bir hava veriyor, bir lokma okumuşluğu delikanlıyı âdeta göklere yükseltiyordu.

Gene de Miriam ona yukarıdan bakmakta direniyordu. Çünkü Paul'un onu prenses değil de çoban kızı olarak göreceğinden emindi. Oysa Paul onun pek farkında değildi.

Paul hasta yattığı sürece Miriam hep onun ne kadar zayıf düşeceğini düşündü durdu. Şimdi artık kendisi Paul'dan daha güçlü olabilir, Paul'u sevebilirdi. Onun zayıflığından istifade ederek ona sahip olabilse, ona çocuğu gibi bakabilse, dayanak olsa; kanadının altına alabilse Paul'u nasıl da sevebilirdi!

Havalar düzeliş erikler çiçek açar açmaz Paul sütçünün atına binerek Willey Çifliği'nin yolunu tuttu. Altı, yedi kilometrelik bir yoldu. Çitlerin üzerindeki sarımsı yeşil tomurcuklar açılmaya başlamıştı, kuşlar şakırmaktaydı. Yepyeni, büyüleyici bir dünyaydı bu.

Mutfak penceresinden bakan Miriam sütçünün atının, büyük, beyaz bahçe kapısından içeri girdiğini, kalın bir paltoya bürünmüş olan delikanlının attan aşağı indiğini gördü.

Evin kapısına çıktı. Hemen hemen on altı yaşındaydı. Tatlı, sıcak ten rengi; durgun, ciddi halleri; gözlerinin ara sıra âdeta kendinden geçercesine kısıliverişiyle, çok güzeldi.

Paul utangaç bir tavırla başını çevirerek, “Sizin zerrin çiçekleri neredeyse açacak,” dedi. “Erken, değil mi? Hem de üşümüş gibi bir halleri yok mu?”

Miriam, musiki gibi, okşar gibi ahenkli sesiyle, “Üşümüş mü!” diye mırıldandı.

Delikanlı, “Tomurcukların üzerindeki yeşil...” dedi. Sonra ne diyeceğini bilemeyerek sustu.

Miriam gereğinden fazla şefkatli bir edayla, “Battaniyeni alayım,” dedi.

Biraz gururu incinen Paul, “Taşıyacak kadar gücüm var,” diye karşılık verdi ama sonunda onun isteğine boyun eğdi.

Şimdi Mrs. Leivers de çıkagelmişti.

“Üşümüşsündür, karnın da açtır,” dedi. “Paltonu alayım. Amma da ağır ha! Sırtında bu yükle fazla yürümen doğru olmaz.”

Delikanlının paltosunu çıkarmasına yardım etti. Paul bu kadar özenli bakıma hiç alışık olmadığı için âdeta eziliyordu.

Elindeki koca süt güğümlerini sallayarak içeri giren Mr. Leivers, “Aman hatun, bu palto senden büyük!” diye karısıyla alay etti.

Mrs. Leivers, Paul rahat etsin diye, koltuğun şiltelelerini kabarttı.

Mutfak küçüktü, karmakarışık, içindeki eşyalar da eski püskü. Ama Paul bu odaya bayıldı. Ocağın önüne serilmiş olan çuhadan örtü, merdiven altındaki küçük köşe, en dipteki ufak pencere... Bu pencereden bakınca arka evlerdeki erik çiçekleri ve gerideki o güzel, yuvarlak sırtlı tepeler görülüyordu.

Mrs. Lievers, “Biraz yatıp dinlenmez misin?” diye sordu.

Paul, “Yok, yorgun değilim,” dedi. “Kırlar ne kadar güzel, değil mi? Kaç türlü çiçek gördüm! Şansıma hava da güneşli.”

“Bir şey yer misin? İçecek bir şey vereyim mi?”

“Yok, hiçbir şey istemem, teşekkür ederim.”

“Annen nasıl?”

“Sanırım çok yoruluyor. Çok iş yapıyor. Belki yakında beraber bir yere tatile gideceğiz. Belki o zaman dinlenme fırsatı bulur. Biraz dinlenebilse benim de içim rahat edecek.”

Mrs. Leivers, “Öyle,” dedi. “Annenin hasta düşmesine şaşarım.”

Miriam, mutfakta, bir oraya bir buraya gidip gelerek yemek hazırlamaktaydı. Paul etrafında olup bitenleri izliyordu. Yüzü soluktu, inceydi ama gözleri gene her zamanki gibi parlaktı, yaşam doluydu. Kızın âdeta rüyada, vecd içinde gibi dolaşmasını seyrediyordu. Bu evdeki hava kendi evlerindeki kadar çok farklıydı. Bu evin hem içinde, hem dışında bir sessizlik var gibiydi. Miriam da bir masalda yaşıyordu, büyü altındaydı sanki. Kendisi burada ama ruhu uzak, sihirli bir beldede...

Kız birden, onun keskin mavi gözlerinin üzerinde, kendini inceden inceye süzmekte olduğunu hissetti. Ayağındaki eski kunduralar, sırtındaki soluk elbise ona ısırap verdi. Her şeyi gördüğü için delikanlıya âdeta dış biletti. Kıpırmızı kesilerek bulaşıkhaneye gitti. Bundan sonra da iş yaparken ellerinin titremesine engel olamadı. Her tuttuğunu düşürüyordu. İçindeki rüya alemi sarsılınca bütün maddi varlığı alt üst olurdu.

Evet, her şeyi gördüğü için Paul’a dış biliyordu.

Mrs. Leivers, işi başından aşkın olduğu halde, oturup bir zaman Paul’la yarenlik etti. Onu hemen bırakıp

gitmek nezaketsizlik olurdu. Sonunda, özür dileyerek kalktığı zaman, ocağın üzerindeki tencereye göz attı.

“Eyvah! Miriam! Bu patatesler dibine yapışmış!” diye bağırdı.

Miriam tokat yemiş gibi irkildi.

“Sahi mi, anne?” diye sızlandı.

Annesi, “Sana güvenmemiş olsam bir zararı yoktu,” diye karşılık verdi.

Kızın bütün vücudu kasıldı. O koygun gözleri süzöldü gitti. Durduğu yere âdeta çakılmış gibiydi. Utanç içinde, “Daha beş dakika önce baktımdı,” diye mırıldandı.

Annesi, “Biliyorum, ama bunlar çabuk pişiyor,” dedi.

Paul, “Pek fazla yanmamışlar,” diye araya girdi. “Bu kadarcıktan bir şey çıkmaz, değil mi?”

Mrs. Leivers o hüzün dolu, kahverengi gözleriyle çocuğa baktı.

“Çocuklar olmasa bir zararı yok,” dedi. “Ama Miriam biliyor, patatesler birazcık bile dibini tutsa nasıl kıyametleri koparırlar!”

Paul içinden, “Öyleyse sen de onların kıyamet koparmalarına izin verme,” diyordu.

Biraz sonra Edgar geldi. Çizmeleri çamur içindeydi. Edgar oldukça ufak yapılı bir delikanlıydı, bir çifçi çocuğundan umulmayacak kadar da resmiydi.

“Yemek hazır mı?” diye sordu.

Annesi özür dilercesine yanıtladı, “Hemen hemen, Edgar.”

Delikanlı, “Ben yemeğe hazırım,” dedi ve gazeteyi alıp okumaya başladı.

Çok geçmeden diğerleri de sükün ettiler. Sofra hazırlandı. Evin erkekleri âdeta hayvanca bir tavırla ye-

mek yiyorlardı. Annenin o aşırı munis, özür diler gibi tutumu da onların kaba sabalığını büsbütün ortaya vuruyordu. Edgar patates aldı, ağzını tavşanlar gibi çabuk çabuk oynatarak biraz çiğnedi, sonra öfkeyle annesine baktı.

“Anne, bu patatesler yanmış!”

“Öyle, Edgar. Bir anlık dalgınlığıma geldi. Yiyemeyeceksen biraz daha ekmek al bari onların yerine.”

Edgar bu kez, ateş püskürerek, Miriam’a baktı.

“Miriam ne iş yapıyordu? O bakamaz mıydı patateslere?”

Miriam başını kaldırdı. Dudakları aralandı. Kara gözleri çakmak çakmak oldu. Ama hiçbir şey söylemedi. Siyah saçlı başını önüne eğdi, öfkesini de, utancını da içine attı.

Annesi, “Miriam’ın başka işi vardı,” dedi.

Edgar, “Patates pişirecek kadar bile akıllı yoksa bu evde ne yapıyor?” diye sordu.

Maurice, “Ne yapacak, kilerdeki yemekleri yiyor,” diye karşılık verdi.

Babaları, “Miriam’ın bitirdiği o patatesli böreği oğlanlar bir türlü unutamıyorlar,” diye güldü. “Unutturmuyorlar da.”

Miriam yerin dibine geçmişti. Anne ise oturduğu yerde, ses çıkarmadan acı çekiyordu. Bu hayvanca yemek yenen sofrada o, yerini şaşırmış bir kadın ermiş gibiydi.

Bu olup bitenler Paul’u şaşırtıyordu. “Birkaç dibini tutmuş patatesi niçin büyük bir mesele haline getiriyorlar?” diye merak ediyordu. Annenin her şeye aşırı önem veren bir tavrı vardı. Ev işini bile dinsel bir vicdan borcuna dönüştürüyordu. Oğulları ise onun bu haline sinirlendikleri için büsbütün kabalaşıyorlardı.

Paul'un tam delikanlılıktan erkeklığe geçtiğı çağdı. Her şeyin dinsel, kutsal bir anlam kazandığı bu evin havası onu tuhaf bir şekilde sarıyordu. Bir başkalık vardı bu evde. Kendi annesi mantıklı bir kadındı. Bu evde ise değişik bir şey vardı; hem sevdiği, hem de zaman zaman nefret ettiği bir şey.

Sonunda Miriam ağabeyleriyle müthiş bir kavgaya tutuştu.

Oğlanlar gittikten sonra annesi ona, "Sofrada kavga etmekle beni utandırdın," dedi.

Kız başını eğdi. Sonra ateş püsküren gözlerle annesine bakarak, "Hepsi de birer hayvan!" diye çemkirdi.

"Ama hani bana söz vermiştin, onlara karşılık vermeyeceğim diye? Ben de sana inanmışım. Senin tartışmaya tutuşmanı hiç sevmiyorum."

Miriam, "Ama öyle pis şeyler ki!" diye ünledi tekrar. "O kadar bayağılar ki!"

"Evet, kızım. Ama sana kaç kez söyledim Edgar'a karşılık verme diye. Bırak dilediğini söylesin."

"Ama neden dilediğini söyleyecekmiş?"

"Senin bu kadarcık şeye dayanacak kadar gücün yok mu, Miriam, hiç olmazsa benim hatırım için? O kadar zayıf mısın ki tartışarak onlarla aynı düzeye iniyor-sun?"

Bn. Leivers Hıristiyanlığın doktrinlerinden biri olan "öbür yanak" kuralından hiç şaşmazdı. Bu yollu düşünüp hareket etmeyi oğullarına öğretememişti ama kızlarına kabul ettirmişti. Hele Miriam onun gözbebeğiydi. Mrs. Leivers de, onu tıpkı kendisi gibi yetiştirmek istiyordu.

Paul kadının etkisine kendini kaptırmıştı. Onunla birlikteyken kendisi de her şeyde dinsel, yoğun, derin

bir anlam buluyordu. Kendi yaralı, ince ruhu şimdi besin arar gibi Mrs. Leivers'in sohbetini arar olmuştı. Bir arada oldukları zaman her şeyin özünü bulup çıkarıyorlardı sanki.

Miriam annesine çok yakındı, bağlıydı. Akşam güneşinde ana-kız Paul'la tarlaları dolaşp kuş yuvaları arıyorlardı. Şimdiye kadar bilmedikleri çiçekler keşfediyorlardı.

Miriam her şeyi Paul'un gözüyle görür, hayatı onun vasıtasıyla yaşar gibiydi.

Paul ise henüz onun pek farkında değildi. Zamanla onun erkek kardeşleriyle çok yakın arkadaş oldu. Oğlanların kabalığı yüzeyseldi. Güvendikleri, sevdikleri birine karşı aslında tuhaf bir biçimde kibar, munis, sıcakkanlıydılar.

Şimdi Paul onlarla tarlaya gidiyordu. Samanların üzerine uzanıp konuşuyorlardı. Paul onlara Nottingham'dan, fabrikalardan uzun uzun söz ediyordu. Karşılık olarak onlar da Paul'a ufak tefek çiflik işleri öğrettiler: Süt sağmak, saman kırmak, şalgam ayıklamak... Paul onları kendi kardeşleri gibi sevmeye başladı. Onlar da Paul'u çok seviyorlardı.

Miriam, Paul için daha sonra geliyordu. Oysa kendisi Miriam'ın hayatına girmişti bile.

Bulutlu bir gün Miriam'la annesi evde yalnızdılar. Oğlanlar tarlada, küçükler okuldaydı.

Miriam Paul'a, "Salıncağı gördün mü?" diye sordu.

"Hayır, nerede?"

"Ahırda."

Paul'a herhangi bir şey söyleyip göstermekten hep çekinirdi. Erkeklerin değer ölçüleri o kadar başkaydı ki! Miriam'ın sevdiği, önem verdiği şeyleri ağabeyleri çoğu zaman alayla karşılarlardı.

Ama Paul, “Hadi gidelim!” diyerek yerinden fırladı.

Samanlığın iki yanında iki ahır vardı. Salıncak daha karanlık, daha çukur olan ahıra kurulmuştu. İki genç içeri girince birkaç tavuk onları azarlar gibi bağışarak kaçıştı.

Paul, “İp gibi bir şey!” diyerek salıncağa oturdu. Sonra hemen kalkarak Miriam’a, “Hadi önce sen sallan,” dedi.

Kız onun yanına giderek, “Bak, oturacak yerine torbalar koyduk,” dedi, torbalara çekidüzen vermeye başladı.

Paul’un rahatını düşünmek, ona hizmet etmek kıza zevk veriyordu.

Paul salıncağın ipini tutarak, “Hadi gel, bin,” dedi, Kız, “Yok, binmem,” dedi; o her zamanki sakın, uzak haliyle kenara çekilip durdu.

“Ama neden binmiyorsun?”

Miriam, “Sen bin,” diye yalvardı.

Ömründe ilk olarak bir erkeğe hizmet etmek, tabi olmak, bir erkeği şımartmak hoşuna gidiyordu.

Paul ona baktı.

“Pekâlâ,” diyerek salıncağa oturdu. “Dikkat et!”

Ayaklarını vurarak sallanmaya başladı, bir an içinde havalandı. Neredeyse ahırın kapısından uçup gidecekti. Dışarıda çiseleyen yağmur, neşesiz duran inekler, öküzler, bunların arkasında ormanın kurşuni yeşil çizgisi vardı. Ahırın içinde ise kırmızı başlığıyla Miriam. Paul sallandığı yerden ona baktı, kız onun mavi gözlerinin parıl parıl yandığını gördü.

“Harika bir salıncak,” dedi Paul.

Miriam, “Evet,” diye karşılık verdi.

Paul havalanmış sallanıyordu. Bedeninin her zerresi sallanıyordu, salt uçmanın zevkini tatmak için kanat açan bir kuş gibi. Uçtuğu yerden eğilip Miriam’a bakıyordu. Kızın kırmızı şapkası siyah buklelerini örtmüştü. Dalgın bir düşünce içinde hareketsiz duran tatlı, esmer, güzel yüzü Paul’a doğru çevriliydi. Ahırın içi karanlık, biraz serinceydi. Yüksek damdan ansızın bir kırlangıç uçarak indi, kapıdan dışarı çıktı.

Paul, “Meğer bizi seyreden bir kuş varmış, bilmiyordum,” dedi.

Tembel tembel sallanıyordu, Miriam da onun görünmez bir güce boyun eğmiş gibi yükselip alçalışını kendi içinde hissediyordu.

Paul gitgide yavaşlayan salıncakla birlikte kendi yaşam özü de sönüyormuş gibi donuk, dalgın bir sesle, “Şimdi ölüyorum,” diye mırıldandı.

Miriam büyülenmiş gibi onu seyrediyordu.

Delikanlı birden ayağını yere basıp salıncağı durdurdu, aşağı indi.

“Amma uzun sallandım!” dedi. “Ama harika bir salıncak bu. Sahiden harika.”

Bir salıncağı bu denli ciddiye alıp sevişi Miriam’ın hoşuna gitmişti.

“Hadi, daha sallan,” dedi.

Delikanlı şaşırarak, “Neden, sen sallanmak istemiyor musun?” diye sordu.

“Çok değil, azıcık.”

Paul torbaları yerine yerleştirdi. Miriam salıncağa oturdu. Paul salıncağı sallamaya başlayarak, “Öyle harika ki!” dedi gene. “Topuklarını kaldır, yoksa duvara çarpacaksın.”

Miriam onun salınacağı nasıl tam zamanında tutup sonra gene nasıl kıl payı ayarlanmış bir güçle ittiğini hissetti, ürktü. Karnının ta içine kadar, sıcak bir dalga gibi korku indi. Paul'un elindeydi şimdi. Gene delikanlının o tam zamanında, tam ayarlanmış itiş. Kız bayılacak gibi olarak salıncağın ipine sıkı sıkı tutundu.

Korkudan, "Ah!" diye güldü. "Fazla uçurma."

Paul onun sesindeki korkuyu duyumsadı, ısrardan vazgeçti. Salıncağın tekrar itiliş anı geldiği zaman kız kalbinin sıcacık bir acıyla eridiğini hissetti. Ama Paul itmedi bu kez. Miriam yeniden nefes almaya başladı.

"Sahiden uçmak istemiyor musun? Bu kadar sallayayım yeter mi?"

"Yok, yok, bırak ben kendim uçayım."

Paul yana çekilerek onun sallanışını izledi.

"Kımıldamıyorsun bile," dedi.

Kız utancından güldü, bir an sonra salıncaktan indi.

Paul yeniden salıncağa binerek, "Diyorlar ki sallanırken başı dönmeyen insanı deniz de tutmazmış," dedi. "Beni deniz tutacağını hiç sanmıyorum."

Paul, Miriam'ı büyülüyordu âdeta. Sallandığı sırada salt sallanan bir nesne olup çıkmıştı. Varlığının her bir zerresiyle sallanıyordu sanki. Ne Miriam ne de ağabeyleri kendilerini asla böyle kapıp koyuveremezlerdi.

Zamanla Paul'un Leiverslerle olan yakınlığı üç kişinin üzerinde yoğunlaştı: Anne, Edgar ve Miriam. Annede Paul, anlayış, yakınlık buluyor, ona içini açabiliyordu. Edgar en yakın arkadaşydı. Miriam'la ise biraz da ona acıdığı için arkadaşlık ediyordu. Kızın öyle alçakgönüllü bir hali vardı ki!

Ama Miriam yavaş yavaş kendiliğinden onu arayıp bulmaya başladı. Paul resim defterini getirdiği zaman en

son çizdiği resimle en uzun ilgilenen, Miriam'dı. Sonra başını resimden kaldırıp ressama şöyle bir bakışı vardı. O baygın gözleri, karanlıkta üzerine ansızın ışık vurmuş su gibi parlayıverirken, kız sorardı:

“Niçin bu kadar hoşuma gitti bu resim?”

Onun bu içten, yakın, gözleri kamaşmış gibi bakışı karşısında delikanlı her zaman biraz nefesinin daraldığını hissedirdi.

“Niçin hoşuna gitti dersin?”

“Bilmem. Öyle gerçek gibi duruyor ki!”

“Hiç gölgesiz de ondan... Sanki yaprakların, çiçeklerin dış çizgilerini değil de içlerindeki pırıltılı özü çizmişim gibi gölgesiz bu resim. Eşyanın dış çizgileri benim gözümde ölüdür. Ancak bu pırıltı sahici. Biçim, cansız bir kabuktan ibarettir. Gerçek, içerideki pırıltıdadır.”

Miriam küçük parmağını emerek bu sözlerin üzerinde uzun uzun düşünürdü. Delikanlının sözleri onu yeniden yaşam duygusuyla doldurur, şimdiye kadar bir anlam taşımamış olan birçok şeye can verirdi.

Bir başka gün Miriam, oturmuş, Paul'un çamlara vuran akşam kıızıllığını resmedişini seyrediyordu. Paul hiç sesini çıkarmadan çizmekteydi.

Birden, “İşte, tamam!” dedi. “Ben de bunu yakalamak istiyordum. Şimdi bak da söyle, bunlar çam ağacı mı, yoksa kırmızı birer kor mu, karanlıkta yükselen yalaz parçaları mı? İşte Tanrının alevden fırçası; yakar ama kendi yanmaz.”

Miriam resme baktı, içinde gene bir korku duydu.

Paul birden ona bakarak, “Niçin her zaman böyle hüzünlüsün?” diye sordu.

Kız o ürkmüş, güzelim kestane gözleriyle ona baktı:

“Hüzünlü mü?”

Delikanlı, “Evet,” diye karşılık verdi. “Hep, ama hep hüzünlüsün.”

Miriam, “Hiç de değil!” diye ona karşı çıktı.

Paul, “Sevincin bile hüzün alevi gibi,” diye direndi. “Hiçbir zaman sahiden neşeli değilsin, hattâ herkes gibi şöyle sıradan, ‘iyi’ bile değilsin.”

Kız düşünceli bir tavırla, “Doğru,” dedi. “Acaba neden?”

“Herkes gibi değilsin de ondan. İçin herkesten başka senin, bu çam ağaçları gibi, tutuşuveriyorsun alev alev. Ama basbayağı bir ağaç da değilsin, şöyle oynak yapraklı, şen bir ağaç...”

Kendi sözleri delikanlının diline dolaşmıştı. Sustu. Miriam onun söylediklerini uzun uzun düşündü durdu. Paul da yepyeni hisler içindeymiş gibi tuhaf, heyecanlı bir ruh haline kapıldı. Miriam ona o kadar yakınlaşmıştı ki! Yakınlığında hisleri kamçılayan tuhaf bir şey vardı. Beri yandan, bazen de Miriam’dan nefret ediyordu.

Ailenin en küçüğü olan oğlan beş yaşlarındaydı. Nahif bir çocuktuk, tablolarındaki melaike resimleri gibi iri kahverengi gözleri vardı. Peri çocuğuymuş gibi bir hava hissedilirdi üzerinde.

Miriam çok zaman diz çöküp kardeşini bağrına basardı. Sevgiyle ağırlaşmış, sevgiyle dolup taşmış bir sesle, “Hubert’im benim, benim Hubert’im,” diye şarkı söylercesine onu okşardı, bağrına basıp, vecd içinde, iki yana sallanırdı; yüzü hafifçe yukarı doğru kalkık, gözleri yarı kapalı, sesi hep öyle sevgi dolu.

Çocuk bu duygu yoğunluğundan rahatsız olarak, “Yapma,” derdi. “Yapma, Miriam!”

Ama ablası sevgisinin etkisiyle kendinden geçmiş gibi, bayılıyormuş gibi hep öyle iki yana sallanarak, boğuk sesle mırıldanırdı, “Beni seviyorsun, değil mi, seviyorsun beni?”

Çocuk beyaz alnını kırıştırarak yinelerdi:

“Yapma!”

“Seviyorsun beni, değil mi?”

Onun bu duygu yoğunluğundan âdeta ıstırap duyan Paul ise, “Neden bu kadar üstüne düşüyorsun?” diye bağıırdı. “Neden sorun yapıyorsun böyle? Neden düpedüz sevemezsin şu çocuğu?”

Miriam kardeşini bırakıp ayağa kalkar, hiçbir şey söylemezdi.

Hiçbir duyguyu doğal düzeyde bırakmayan bu ruh yoğunluğu delikanlıyı sinirlendiriyor, neredeyse çileden çıkarıyordu. Onun böyle bir hiç yüzünden duygularını kapıp koyuvermesi de âdeta utanç verici bir şeydi. Paul annesinin hislerini dışarı vurmayan tutumuna alışıkı. Böyle zamanlarda annesinin sağlıklı ruhu, sağlam mantığı için Tanrıya şükrederdi.

Miriam'ın tüm canı çoğunlukla karanlık olan, ama zamanında yangın vurmuş gibi ışıqlanan gözlerinde toplanmıştı. Yüzünün diğer hatları hep dalgın durur, ifade çok seyrek değişirdi. Vücudu da kıvrak, canlı değildi. Biraz hantal adımlarla, başı önüne eğik, düşünceli, sallana sallana yürürdü. Hareketleri kaba değildi ama güçlü, dalgındı. Bazen, örneğin bulaşıkları kurularken, bir fincanı ikiye bölmüş olduğunu aniden fark ederek kahrolurdu.

O kadar çekingendi, kendine o kadar az güveni vardı ki, yaptığı her işe gereğinden çok çaba harcar gibiydi. Şöyle bir kendini bırakıvermesi, gevşeyip çözülmesi yok-

tu. Duygu yoğunluğu yüzünden her hareketi sımsıkı katılaşıp, aşırıya kaçan gayreti onu âdeta tutsak ederdi.

O başı önüne eğik, içine kapanık, sallantılı yürüyüşü pek seyrek değişirdi. Ara sıra tarlalarda Paul'la koştuğu olurdu. Ama böyle zamanlarda da gözleri delikanlıyı ürküten çıplak, insanı kendinden geçiren bir ışıkla tutuşurdu.

Duygularının bu gücüne karşın Miriam bedence ürkekti. Bir çitten atlayacağı zaman bile yumruklarını sıkarak, aklı başından giderdi. Paul onu küçücük bir tümsekten bile atlatamazdı. Kız, gözleri korkudan büyüyüp yürek atışı gibi çarparak, “Yok!” diye bağırdı. “Ol-maz!”

Bir seferinde Paul, “Olur işte, atlayacaksın!” diye haykırarak onu çitin üzerinden çektiği gibi apar topar yere indirdi. Kızın korkudan bayılıyormuş gibi ıstırap içinde “Ah!” diye inlemesi onu çileden çıkarmıştı.

Miriam o günden sonra atlayıp sıçramakta eskisine oranla daha cesaret sahibi oldu.

Kaderinden çok şikayetçiydi.

Paul bunu öğrenince şaşarak, “Evinden memnun değil misin?” diye sordu.

Miriam nefret dolu, alçak bir sesle, “Kim memnun olur ki bizim evden?” diye yanıtladı. “Nedir benim hayatım? Bütün gün ortalığı topla, temizle, sonra oğlanlar gelip beş dakikada gene berbat etsinler. Böyle hayatı istemem elbet!”

“Ne istiyorsun öyleyse?”

“Bir şeyler yapmak istiyorum. Ben de herkes gibi bir fırsat arıyorum. Sırf kız olduğum için neden eve kapanıp her şeyden yoksun kalayım? Bu gidişle yaşamdan ne umabilirim ki?”

“Nedir umduğun?”

“Bir şeyler bilmek, öğrenmek, bir şeyler yapmak. Haksızlık bu. Sırf, kız olduğum için.”

Çok isyankâr konuşmuştu. Paul buna şaşıtı. Kendi evlerinde Annie kız olduğuna neredeyse sevinirdi. Çünkü fazla bir sorumluluğu yoktu. Hayatı daha kolaydı. Erkek olmaya hiç özenmezdi. Oysa Miriam, erkeklerden nefret ettiği halde, bütün kalbiyle, erkek olmadığına yanıyordu.

Paul hafifçe kaşlarını çatıdı:

“Ama kadın olmak da erkek olmak kadar iyi.”

“Kim demiş? Erkeklerin elinde her türlü olanak var.”

“Erkekler nasıl erkekliklerinden hoşnutsa, kadınların da kadın olduklarına sevinmeleri gerek gibi geliyor bana.”

Miriam, “Hayır,” diye başını salladı. “Hiç de değil. Erkeklerin elinde her şey var.”

“Peki, sen ne istiyorsun?”

“Okumak, her şeyi öğrenmek istiyorum. Niçin bilgisizliğe mahkum olayım?”

“Ne! Matematik, Fransızca falan mı öğrenmek istiyorsun?”

Kız, meydan okurcasına gözlerini açarak, “Neden matematik bilmeyecekmişim?” diye bağırdı. “Evet, öğrenmek istiyorum.”

Paul, “Pekâlâ öyleyse,” dedi. “Sen de benim kadar bilgili olabilirsin. İstersen sana ders vermeye ben hazırım.”

Kızın gözleri kısıldı. Ona güveni yoktu.

Paul, “İster misin?” diye sordu.

Miriam başını eğmiş, parmağını emerek düşünüyordu.

“Evet,” diye yanıtladı tereddüt ederek.

Paul eve gidince o gün olup bitenlerin hepsini annesine anlatırdı.

O gece, “Miriam’a cebir öğreteceğim,” dedi.

Annesi, “Uğurlu olsun,” dedi. “Umarım cebir öğrenmek onu semirtir biraz.”

Pazartesi akşamı Paul çiftliğe gittiğinde alacakaranlık çevreyi sarmaya başlamıştı. Miriam mutfağı süpürüyordu. Paul içeri girdiğinde onu ocak başında diz çökmüş buldu. Evde ondan başka kimse yoktu. Kız dönüp Paul’a baktı. Yüzü kızarmış, baygın gözleri parıl parıl, ince telli saçları dağınıktı.

Ahenkli, yumuşak sesiyle, “Hoş geldin,” dedi. “Senin geldiğini anlamıştım.”

“Nasıl?”

“Ayak sesini biliyorum. Senden başka öyle çabuk, yere iyice basarak yürüyen yok.”

Delikanlı hafifçe göğüs geçirerek oturdu.

“Cebir öğrenmeye hazır mısınız?” diye sordu, cebinden küçük bir defter çıkardı.

“Ama...”

Paul onun çekingenliğini, kaçmak isteğini hissetti.

“Sen istedin,” diye ısrar etti.

Kız kekeledi:

“Ama... hemen bu akşam?”

“Ben sırf bunun için geldim. Öğrenmek istiyorsun madem, başlayalım.”

Miriam külleri küreğe doldurarak, titreyen dudaklarla ona baktı, güldü.

“Hemen bu gece olur mu? Hiç haberim yoktu. Kendi kendimi hazırlamadım.”

“O da ne demekmiş? Dök şu külleri de gel yanıma.”

Paul arka avludaki taş sıraya çıkıp oturdu. Ailenin erkekleri ahırdıydılar. Delikanlı sağılan sütlerin güğümlere döküldükçe çıkardığı ince, tekdüze şırıltıyı duyuyordu. Biraz sonra Miriam, elinde bir kaç tane iri, yeşil elmayla geldi.

“Sen bunları seversin,” dedi.

Paul elmaların birini dişledi. Ağzı dolu dolu, “Otur,” diye buyurdu.

Miriam biraz miyoptu, Paul’un omzunun üzerinden uzanarak bakıyordu. Bu, delikanlıyı sinirlendirdi. Defteri çabucak onun eline tutuşturdu:

“İşte bak... rakam yerine harf yazıyorsun, o kadar. Örneğe 2 ya da 6 yerine “a” diyorsun.”

Derse devam ettiler. Paul durmadan konuşuyor, Miriam başını deftere eğmiş duruyordu. Paul aceleci, telaşlıydı. Miriam ise hiç karşılık vermiyordu.

Ara sıra Paul, “Anlıyor musun?” diye sorduğu zaman kız başını kaldırıp ona bakıyordu; gözleri korkudan doğma bir yarı gülüşle iri iri oluyordu.

Bu kez delikanlı, “Yoksa anlamıyor musun?” diye sabırsızlanıyordu.

Her şeyi çok çabuk anlatmıştı ama Miriam hiç sesini çıkarmıyor, yakınmıyordu. Paul onu sorguya çekmeye başladı, gitgide öfkesi arttı. Kızı yanı başında, âdeta esiri gibi, böyle ürkek, utangaç bir halde görmek kanını oynatıyordu.

Derken, elinde iki kova sütle, Edgar göründü.

“Merhaba!” dedi, “ne yapıyorsunuz?”

Paul, “Cebir” diye yanıtladı.

Edgar, tuhafına gitmiş gibi, “Cebir,” diye onun sözünü yineledi. Sonra gülerek geçip gitti.

Paul elinde unutmuş olduğu elmadan bir lokma ısırdı. Gözü tavukların gagalayıp delik deşik ederek dantele çevirdiğı lahanalara takıldı. İçinden onları birer birer sökmek geldi... Sonra gene Miriam'a baktı. Miriam deftere dalmış, kendini unutmuştu. Yapamayacağım diye, içinin titrediğı belliydi.

Onun bu hali delikanlıyı sinirlendirdi. Pembe yanaklı, pek dilberdi ama ruhu neden bu kadar çekingen, böylesine ürkekti sanki?

Miriam onun öfkesini sezerek defteri kapadı. Kızın incinmiş olduğunu gören Paul, içinde bu kez bir acıma, bir şefkat duydu.

Miriam duyduklarını çabuk kavrayamıyordu. Hele bir cebir dersinin karşısında dize gelir gibi, tapınır gibi huşu duyması delikanlıyı büsbütün çileden çıkarıyordu. Durup durup öfkelenerek bağırıp çağırıyor, sonra kendinden utanmış bir halde derse devam ediyor, sonra gene kızıyor, Miriam'a hakaret ediyordu. Miriam onu ses çıkarmadan dinliyordu. Ara sıra, pek seyrek kendini savunduğı oluyordu. Gözleri çakmak çakmak "Öğrenecek vakit bırakmıyorsun ki!" diyordu. Paul da kitabı masanın üzerine fırlatıp bir sigara yakarak, "Pekâlâ," diyordu.

Sabırsızlandığı için pişmanlık duyup bir süre Miriam'ı hoş tutuyordu.

Dersler böylece devam edip gitmekteydi. Paul ya öfkeli, ya da sevecendi; ama daha çok öfkeliydi.

"Neden bütün ruhunla titriyorsun bu dersin üzerine?" diye sık sık bağırıyordu. "İnsan cebiri ruhuyla öğrenmez ki! Adam gibi aklını versene şuna!"

Mrs. Leivers çok zaman ona küskün küskün bakarak, "Miriam'a fazla sert davranma, Paul," diyordu. "Belki çabuk anlamıyor ama emin ol, çok çalışıyor."

“Ne yapayım, elimde değil! Kendimi tutamıyorum.”

Sonradan yalnız kaldıkları zaman Miriam’a soruyordu:

“Sen bana gücenmiyorsun, değil mi, Miriam?”

Kız o güzel, derin sesiyle ona güvence veriyordu.

“Yo, ne münasebet! Gücenmiyorum elbette.”

Tuhaftır ki başka hiç kimse onu Miriam gibi öfkelen-dirmiyordu. Bir keresinde kalemi kızın yüzüne fırlat-tı. Bir sessizlik oldu. Kız yüzünü hafifçe öte yana çevir-di.

Paul, “Emin ol...” diye söze başladı, arkasını getire-medi. Kemiklerinin eriyip gittiğini hissetti. Miriam hiç-bir zaman ona darılmaz, öfkelenmezdi. Paul kendi ken-dinden fena halde utandı. Buna karşın bir dahaki sefere gene öfkelenmekten kendini alamadı. Onun o yalvaran, ürkek halini görünce içinden gene kalemi yüzüne fırlatmak geldi. Sonra kızcağızın ellerinin titrediğini, dudaklarının üzüntüyle aralandığını görünce yüreği mer-hametle, pişmanlıkla burkuldu. Böylece, hislerini kam-çıladığı, alevlendirdiği için Miriam’ı hem arar, hem de ondan kaçır oldu.

Çok zaman onu bırakıp Edgar’la tarlalara çıkıyordu. Miriam’la Edgar birbirlerine karşı doğuştan düşman gi-biydiler. Edgar’ın mantıklı, serin kanlı, âdeta bilimsel kafası Miriam’ın yaradılışına tümünden aykırıydı. Paul’un Edgar’ı kendine tercih etmesi Miriam’ın kalbini çok kö-tü kırıyordu, çünkü Edgar ona göre kendinden çok da-ha değersiz biriydi. Gene de Paul, Edgar’ın arkadaşlığından çok büyük zevk alıyordu. Onunla birlikte tarlalarda dolaşarak, hava yağışlıysa marangozluk yaparak saatler-ce vakit geçiriyordu.

Edgar'a Annie'nin piyanoyla çaldığı şarkıları öğretiyordu. Sık sık, Mr. Livers'in de katılımıyla bütün erkekler, toprağın kamulaştırılmasıyla ilgili, ya da benzer konularda ateşli tartışmalara girişiyorlardı. Paul bunları annesinden dinlemiş, onun görüşlerini benimsemiş olduğu için onun gibi fikir yürütüyordu. Miriam bu konuşmalara kulak veriyor, arada katılıyorsa da, tartışma bir an önce kapansın ve kişisel konular açılsın diye bekliyordu.

İçindense "Eğer toprak kamulaştırılırsa Edgar, Paul ve ben eşit oluruz," diye düşünüyordu.

Bu dönemde Paul'un en büyük merakı resimdi. Geceleyin evde annesiyle baş başayken oturup resim çizmeye bayılıyordu. Ara sıra başını kaldırıp annesinin şefkatle parlayan yüzüne bakar, sonra, memnun, gene resmine dönerdi.

Bir gece, "En iyi resimlerimi sen sallanan sandalyende otururken yapıyorum, anne," dedi.

Annesi, yapmacıktan, ona inanmıyormuş gibi burnunu kıvrarak, "Besbelli!" dedi. Ama oğlunun candan konuştuğunu için için hissetmiş, yüreği parlak bir sevinçle dolup taşmıştı. Böylece, saatler geçirmeye başladılar. Kadıncağız, oturduğu yerde ya dikiş diker ya kitap okurdu. Kendini tamamen çizdiği resme vermiş olan delikanlı ise onun sevgisinin sıcaklığını ta içinde bir güç gibi hissedirdi. İkisi de böyle zamanlarda son derece mutlu olur, tam anlamıyla yaşardı.

Bir resmi bitirir bitirmez Paul hemen götürüp Miriam'a göstermek isterdi. Annesinden yaşama sevinci, yaratma gücü alırdı; Miriam ise bu yaşama sevincini, bu yaratma gücünü alevlendirir, beyaz ateşe dönüştürürdü.

Tekrar fabrikaya döndüğü zaman çalışma saatlerini düzelmiş buldu. Çarşamba günü öğleden sonra, Sanat Okulu'na gidebilmesi için izinliydi (Mrs. Jordan sayesinde). Sonra, fabrika perşembe ve cuma akşamları saat sekiz yerine altıda paydos etmeye başlamıştı.

Bir yaz akşamı Paul'la Miriam kütüphaneden dönüyorlardı. Çimenlerin üzerinde sarı bir ışık vardı. Bu ışık yavaş yavaş pembeleşti, sonra akşam semasının serin maviliği gün batımının ateşini söndürdü.

Paul saatine baktı, "Dokuz olmuş!" dedi.

Ayrılmak istemiyorlardı. Ellerindeki kitapları bağır-larına basarak durdular.

Miriam, "Koru o kadar güzel ki, sen göresin istiyordum," dedi.

Paul ağır ağır onun peşinden gitti.

"Geç kalırsam lakırdı oluyor," dedi.

Miriam sabırsız bir tavırla, "Ama kötü bir şey yapmıyorsun ki!" diye karşılık verdi.

Alacakaranlıkta Paul onun arkasından yürüdü. Korunun içi serindi. Yaprak kokuyordu; hanımeli ve alacakaranlık kokuyordu. İki genç, ses çıkarmadan, yollarına devam ettiler. Burada akşamın oluşu bir harikaydı, koyu renkli ağaç gövdelerinin arasında. Paul bir şeyler umuyormuş gibi çevresine bakındı.

Miriam ona yeni keşfetmiş olduğu bir yaban gülü çalışını göstermek istiyordu. Bu gül çalışının olağanüstü güzel olduğunu biliyordu. Biliyordu ama gene de, Paul da görmeden bu güzelliği ruhunun içinde hissetmesine olanak yok gibiydi. Bu güzelliğe ancak Paul sayesinde sonsuza dek sahip olabilirdi.

Keçiyollarına daha şimdiden çiğ düşmeye başlamıştı. Ağaçların arasından hafif bir sis yükseliyordu. Paul,

gördüğü beyazlığın sis mi, yoksa beyaz yaban karanfille-ri kümesi mi olduğunu kestiremeyerek duraladı.

Çamların olduğu yere geldikleri zaman, Miriam, heyecan içinde, sinirleri gerilmiş durumdaydı. Gül çalısına bir şey olmuş olabilirdi. Ya da belki Miriam yolunu şaşırır, onu bulamazdı. Çalıyı tekrar görmeyi o kadar istiyordu ki! Paul'un yaban güllerini ilk kez görüşünü seyretmeyi âdeta tutkuyla istiyordu. Sanki birlikte ruhsal bir ayine katılacaklar, kutsal bir deneyim yaşayacaklardı. Paul onun yanında, ses çıkarmadan, yürümekteydi. Birbirlerine pek yakındılar. Miriam heyecandan titriyor, Paul da her nedense, içinde belli belirsiz bir kaygı duyuyordu.

Korunun dışına çıkınca karşılarında sedef gibi semayı, gitgide kararmakta olan tarlaları gördüler. Bir yerden buram buram hanımeli kokusu geliyordu.

Paul, “Nerede?” diye sordu,

Kız ürpererek, “Ortadaki yolda,” diye fısıldadı.

Köşeyi döndükleri zaman bir an hareketsiz durdu. Korku dolu bakışları çamların arasındaki genişçe keçi-yolunda bir an hiçbir şey göremedi; alacakaranlık her şeyin rengini emmiş, yok etmişti. Sonra, yaban gülünü seçti.

“Hah!” diye yavaşça ünleyerek ilerledi.

Etraf çok durgundu. Bu durgunluğun içinde gül çalısı yüksek, dağınık görünüyordu. Uzun dalları yerlere eğilmiş, gölgelerin arasına iri, bembeyaz yıldızlar serpmişti. Yaprakların, çimenlerin karanlığı içinde beyaz güller, fildişi kabartmaları, iri yıldızları andırıyordu. Paul’la Miriam birbirlerine sokularak sessizlik içinde gül çalısını seyre daldılar. Güller ışıktan yapılmış gibi, pırıltılarını onların gözüne tutuyor, sanki onların ruhunda bir

ateş yakıyorlardı. Dört bir yanlarını duman gibi saran karanlık bile gülleri gözlerden gizleyemedi.

Paul Miriam'ın gözlerinin içine baktı. Kız huşu içinde, bir şeyler bekler gibi dalgın, soluk duruyordu; dudakları yarı aralık, baygın gözleri Paul'un yüzüne çırpı-çıplak dikilmişti... Paul'un bakışları sanki onun gözlelerinden içeri dalarak, ta ruhuna kadar indi. Ruhunu titriyordu Miriam'ın. Bu, tam onun arzu ettiği gibi bir birleşmeydi. Delikanlı ıstırap duymuşçasına başını çevirdi, güllerden yana döndü.

“Kelebekler gibi, sanki uçuşuyorlar, kanatlarını titretiyorlar,” dedi.

Miriam da yeniden güllerine baktı. Beyaz güller. Kimi kutlu birer imge gibi içlerine kapanmış, kimi vecd içinde sonuna kadar açılmış. Dallar çiçeklerin yanında gölge gibi karanlık kalıyordu. Kız içinden gelen bir duyguya kapılarak elini çiçeklere doğru uzattı, eğildi, onlara tapınır gibi parmaklarıyla dokundu.

Paul, “Gidelim,” dedi.

Çevrelerini beyaz fildişi güllerin kokusu sarmıştı; beyaz, bakire bir koku. İki genç sessizlik içinde yollarına devam ettiler. Paul baskı altında gibi, tedirgindi nendense.

Biraz sonra yavaşça, “Pazara görüşürüz,” diyerek kızıdan ayrıldı.

Miriam bu kutsal akşamın ruhunu doyurduğunu hissederek ağır ağır evine döndü.

Paul ise ormandan çıkar çıkmaz geniş, تنها çayır-lıkta derin derin soluyarak koşmaya başladı. Damarlarında nefis bir humma ateşi vardı sanki.

Miriam'la gezmeye çıktığı zaman geç kalırsa annesinin kaygıya kapılıp kızdığını biliyordu. Ama nedenini

anlayamıyordu. Bu kez de içeri girip kasketini kanepenin üzerine atınca annesi saatten yana baktı.

Gözleri nezleli olduğu için kitap açmamış, oturmuş, düşünüyordu. Paul'un bu kıza kapılıp kendinden uzaklaştığını hissediyordu. Miriam hoşuna gitmemişti. Kendi kendine, "Sülük gibi, adamın ruhunu eritip bitiren cinsten bu kız," diye düşünüyordu. "Paul da tam böylesine kendini kaptıracak cinsten bir hımbıl!"

Bu yüzden, oğlunun Miriam'la birlikte olduğunu bildiği zamanlar kuruntuya kapılıp sinirlenmekten kendini alamıyordu.

Şimdi de saate baktı, biraz bezgin, soğuk bir tavırla, "Bu gece epey gezmiş benzersin," dedi.

Delikanlı Miriam'ın yakınlığıyla hâlâ sıcacık olan ruhunun kasılıp büzüldüğünü hissederek susuyordu.

Annesi, "Onu evine kadar götürmüş olsan gerek," diye konuşmasını sürdürdü.

Paul hâlâ cevap vermemekte direniyordu. Annesi ondan yana şöyle bir baktı. Koşup terlemekten alınna yapışmış duran saçlarını, yüzünün hoşnutsuzlukla çatılmış olduğunu gördü.

"Bu kız çok olağanüstü, büyüleyici bir yaratık olmalı ki kendini bir türlü ondan koparamıyorsun. Gecenin bu saatinde kilometrelerce taban tepiyorsun onun hatırı için."

Delikanlı biraz önce Miriam'la geçirmiş olduğu saatin sihirli anısıyla, annesinin şu anki kızgınlığı arasında içinin parçalandığını hissediyordu. Hiçbir şey söylemeye, karşılık vermemeye karar vermişti, ama annesinin duygularına aldırış etmeyecek kadar yüreğini katılaştırmak elinde değildi.

Sinirli bir sesle, "Miriam'la konuşmaktan zevk alıyorum, ne yapayım!" dedi.

“Konuşacak başka kimse yok mu?”

“Edgar’la gezmiş olsaydım böyle konuşmazdın.”

“Gene de böyle konuşurdum, biliyorsun. Kiminle gezersen gez, Nottingham’dan geldikten sonra bir de ta akşamlara kadar yürüyüp yorulman doğru değil, bunu da biliyorsun. Hem sonra...” Kadının sesi birden öfkeyle, bir küçümsemeyle parlayıverdi, “Sizin gibi genç çocukların daha şimdiden sevişmeye başlaması ayıp, çirkin bir şey.”

Paul, “Sevişmiyoruz ki biz,” diye bağırdı.

“Başka ne isim verirsin bilmem.”

“Sevişmiyoruz işte! Sen bizi öyle sanıyorsun ama biz sadece konuşuyoruz.”

Annesi alayla yanıtladı: “Saat kaçlara kadar?”

Paul pabucunun bağlarını öfkeyle çekiştirerek çözmeye başlamıştı.

“Neden kıızıyorsun?” diye sordu. “Miriam’ı seviyorsun diye mi?”

“Sevmiyorum demedim. Çoluk çocuğun böyle hep baş başa vakit geçirmesini doğru bulmuyorum.”

“Annie’nin Jim Inger’le gezmesine ses çıkarmıyorsun ama.”

“Onlar sizden daha akıllı-uslu da ondan.”

“Niçin?”

“Bizim Annie öyle kızlardan değildir.”

Paul bu yanıtın anlamına pek akıl erdiremediyse de sustu.

Annesinin yorgun bir hali vardı. William’ın ölümünden sonra eski gücü kalmamıştı. Gözleri de acıyordu.

Paul, “Her neyse,” diye sözü değiştirdi. “Kırlar o kadar güzel ki! Biraz daha iyisin ya bugün?”

Kadın, “Çoktan yatmış olmam gerekirdi benim,” dedi.

“Hadi canım sen de! Saat on çeyrekten önce yattığın var mıdır senin?”

“Pekâlâ vardır işte!”

“Ah, kadıncığım, bana karşı canın sıkkın ya, artık ne istersen söylersin, öyle değil mi?”

Delikanlı eğildi, ezbere bildiği o alnı öptü: Kaşların arasındaki derin kırışıklıklar, artık kırışmaya başlayan yumuşak saçların çizgisi, şakakların gururlu biçimi. Paul elini bir an annesinin omzundan çekmedi. Sonra yavaş adımlarla yatmaya gitti.

Miriam’ı unutmuştu bile. Yalnızca annesinin o ılık, geniş alnını, saç çizgisini görüyor, yalnızca annesinin herhangi bir nedenle incinmiş olduğunu biliyordu.

Miriam’ı bir daha gördüğü zaman uyardı:

“Bu gece beni geç bırakma... saat onu geçmesin. Annem çok sinirleniyor.”

Miriam düşünceli bir tavırla başını eğdi:

“Neden sinirleniyor o kadar?”

“Sabah erken kalkacağım için gece çok geç kalmamalıymışım.”

Miriam, biraz durgun “Pekâlâ,” dedi. Sesinde belli belirsiz bir alay, bir küçümseme vardı. Bu Paul’un ağızına gitti. O gece evine gene geç döndü.

Aralarında bir aşk başladığını kendi kendilerine bile itiraf etmiyorlardı. Paul kendini bu tür duygusallığa pa-buç bırakmayacak kadar sağduyulu sanıyor, Miriam ise kendini çok yüksek görüyordu.

İkisi de geç büyümüştü. Ruhsal gelişmeleri bedensel gelişmelerinden de geç kalmıştı. Miriam aşırı derecede içliydi, annesi gibi. En ufak bir kabalık ona âdeta ıstırap verir, onu kırardı. Çiflikte boyuna çiftleşme, gebe kalma, doğurma olaylarını göre göre Miriam bu konuya

karşı büsbütün marazi bir hassasiyet edinmişti. Duyguları bu tür yakınlıkları, davranışları tiksinererek geri itiyordu.

Paul da tamamen ona uymuş olduğu için arkadaşlıkları tam anlamıyla tertemiz, saf bir biçimde devam edegelmişti. İkisinin arasında, örneğin kısırağın gebe olduğundan asla söz edilmezdi.

Paul, on dokuz yaşında, haftada ancak yirmi şilin kazanıyorsa da mutluydu. Resim çalışmaları iyi gidiyordu, yaşantısı da iyi gidiyor sayılırdı. Paskalyadan önceki Kutlu Cuma gününde, Hemlock kayasına bir yürüyüş düzenledi. Kendi yaşıtı olan üç genç çocuk, Annie ile Arthur, Miriam'la Geoffrey geliyorlardı. Notingham'da bir elektrikçi ustasına çırak verilmiş olan Arthur o gün evdeydi. Her zamanki gibi erken kalkan baba Morel avluda ısıklık çalarak odun kesmekteydi. Saat yedide onun üç penilik sıcak paskalya çöreği aldığını duydular. Çörekleri satan kız çocuğuyla şen şakrak muhabbet ettiğini, ona, 'canımın içi' dediğini duydular. Sonradan çörek satmaya gelen üç beş çocuğu, "Küçük bir hanım kız sizden önce davrandı," diyerek geri çevirdi. Sonra Mrs. Morel kalktı ve ev halkı birer ikişer aşağıya indi. Sıradan bir iş gününde böyle, her zamankinden daha geç bir saatte kadar yatabilmek herkes için lükstü. Paul'la Arthur kahvaltıdan önce kitap okudular, sofraya yüzlerini yıkamadan, gömlekleriyle oturdular. Bu da başka bir tatil günü lüksüydü. Oda sıcaktı. Herkes kaygısız, tasasız bir ruh hali içindeydi. Evin içinde bir bolluk havası esiyordu.

Çocuklar kitap okurken Mrs. Morel bahçeye çıktı. O sırada başka bir evde oturuyorlardı, eski bir ev. Scargill Sokağı'ndaki evden, William öldükten kısa bir süre sonra taşınmışlardı.

Bahçeden, “Paul! Paul! Gel de bak!” diye heyecanlı bir bağırış duyuldu.

Annesinin sesiydi bu. Paul okuduğu kitabı elinden bırakıp dışarı çıktı. Bir tarlaya bitişik, uzun bir bahçeleri vardı. Keskin rüzgârlı soğuk, kapalı bir gündü. İki tarla ötede Bestwood Köyü başlıyor, karman çorman çatılar, kırmızı duvarlar arasından kilise kulesi yükseliyordu. Daha geride de, alabildiğine, ta arkalardaki Pennine sıradağlarına dek koruluk tepeler uzanıyordu. Paul bahçede gözleriyle annesini aradı. Mrs. Morel’in başı, genç kuşüzümü çalılarının arasından göründü.

“Buraya gel!”

“Ne diye?”

“Gel de gör!”

Gertrude fundanın dallarındaki tomurcuklara bakmaktaydı.

“Bir düşünsene!” dedi. “Buncağızları hiç görmeyebilirdim!”

Oğlu onun yanına gitti. Çitin altında, küçük bir yaprak yatağın içinde üç çan çiçeği açmıştı.

Gertrude çiçeklerin koyu mavisine işaret ederek “Şunlara bakar mısın hele!” diye ünledi. “Kuşüzümü dallarına bakarken birden, ‘Mavi birşeyler var burada,’ dedim kendi kendime. ‘Şekerleme kâğıdı falan mı acaba?’ dedim ki bir de ne göreyim?! Şekerleme kâğıdıymış! Üç kar gelini, hem de birbirinden dilber! Buraya nereden geldiler dersin?”

“Bilmem ki!” dedi Paul.

“Şaşılacak şey, doğrusu. Ben bu bahçede biten her sap otu biliyorum sanırdım. Ama nasıl da serpilmişler, değil mi? Kuşüzümü çalısı onlara siper oluyor da ondan. Ne soğuk işlemiş ne de el değmiş!”

Paul cömeldi, küçük mavi çiçeklerin çanlarını tutup kaldırdı.

“Renkleri muhteşem!” dedi.

“Değil mi? İsviçre asıllı olsalar gerek, orada çok güzel çiçekler oluyormuş, diyorlar. Ama buraya nasıl geldiler? Rüzgârla uçup gelmiş olamazlar, değil mi?”

O zaman Paul buraya bir sürü küçük, karışık çiçek soğanı dikmiş olduğunu anımsadı.

Annesi “Ama bana söylemedin!” dedi.

“Yok, bakalım çiçek açacaklar mı diye beklemek istemiştım.”

“Şimdi de bak, gör işte! Hiç farkına varmayabilirdim bunların. Oysa ömrümde hiçbir bahçemde kar gelini olmadı şimdiye kadar.”

Gertrude heyecan, sevinç içindeydi. Bahçe sonsuz bir mutluluk kaynağıydı onun için. Paul sonunda, tarlalara bakan büyük bir bahçeleri olmasına, annesinin adına seviniyordu. Mrs. Morel her sabah kahvaltıdan sonra mutlaka bahçesine çıkıyor, oradaki uğraşlarıyla mutlu oluyordu. Söylediği de doğruydu: Buradaki her sap otu tanıyordu.

Yürüşüye herkes geldi. Yiyecek paketleri hazırlandı, yola düzüldüler; hoşça vakit geçirmeye hazır, neşeli, bir kafiye. Değirmen tünelinin köprüsüne çıktılar, parmaklıktan sarkıp suya bir kâğıt parçası atıldılar, kâğıdın tünelin öbür yanından dışarı çıkmasını seyrettiler. Tren istasyonunun yukarısındaki küçük köprüde durup buz gibi ışıldayan metallere baktılar.

Babası istasyonda işaret memuru olan Leonard, “Uçan İskoçyalı’yı görseniz!” dedi. “Saat altı buçukta geçiyor. Öyle vınlattıyor ki rayları, inanmazsınız!”

Küçük kafilenin gençleri, bir yanda İskoçya'ya, öbür yanda Londra'ya ulaşan tren raylarına baktılar ve bu iki yerin büyüsunü hissettiler.

Ilkeston'da maden işçileri, yığın yığın, birahanelerin açılmasını bekliyorlardı. Bir aylaklar, boş gezenler köyüydü burası. Adamlar kendi aralarında, her konuda uzun tartışmalara giriyorlardı. Hemlock kayasının olduğu yere öğle üzeri, yemek saatinde vardılar. Kayanın bulunduğu tarla, çevreden gelmiş olan kalabalıklarla doluydu.

Etkileyici, saygın, yıllanmış bir anıt beklemişlerdi. Bir tarlanın sınırında, âdeta boynu bükük duran, küçük, boğumlu, çarpık bir kaya paçası buldular; çürümüş bir mantarı andırıyordu. Kırmızı kumtaşının üstüne Leonard'la Dick hemen baş harflerini kazımaya giriştiler: L.W. ve R.P. Paul onlara katılmadı çünkü gazetede, ölümsüzleşmeye başka yol bulamadıkları için böyle her yere baş harflerini kazıyanlarla alay eden bir yazı okumuştı. Sonunda delikanlıların üçü de, çevreye bakabilmek için kayanın tepesine tırmandılar.

Aşağıki tarlanın her köşesinde fabrikalarda çalışan kızlı erkekli gençler dolaşıp eğleniyor ya da bir şeyler yiyorlardı. Geride eski bir malikâne bahçesi vardı. Çimliğinin etrafı porsuk sıraları ve gümrah, sapsarı zerren yataklarıyla çevrelenmişti.

Paul, Miriam'a dönerek, "Bak, ne kadar sakın bir bahçe," dedi.

Miriam önce koyu renkli porsuklarla altın renkli zerrenlere baktı, sonra gözlerini minnetle delikanlyla çevirdi. Başkalarıyla bir aradayken Paul ona ait değilmiş gibi geliyordu, başka biri oluyordu sanki; ruhunun en derindeki en hafif titreşimi fark eden onun kendi Paul'u

değil de ondan ayrı bir dil konuşan bambaşka biri gibi. Bu da öyle incitiyordu ki onu, tüm duygularını köreltiyordu. Ancak o başka, kaba benliğinden sıyrılıp da gene ona geri döndüğü zaman Miriam yeniden yaşadığını hissetmeye başlıyordu. İşte şimdi Paul gelmiş, ona şu bahçeyi gösteriyor, onunla yeniden iletişim içinde olmayı istiyordu. Genç kız tarladaki kalabalıktan sıkılmış, önlerindeki dingin çimliğe döndü. İçini bir sakinlik, neredeyse bir vecd dalgınlığı bürüdü. Bu bahçede onunla sanki yalnızmış gibi bir duyguya kapıldı.

Biraz sonra Paul gene onun yanından ayrılıp ötekilere katıldı. Çok geçmeden dönüş yolculuğuna başladılar. Miriam tek başına, oyalanarak en arkadan geliyordu. Ötekilere uyum sağlayamıyordu; herhangi bir kimseyle nadiren sıradan bir ilişki kurabilirdi zaten. Bu yüzden de arkadaşı, yoldaşı, sevgilisi doğaydı. Güneşin solgun renklerle batmakta olduğunu gördü. Gölge, serin hendek çitlerinde kırmızı yapraklar vardı. Durdu, onları üzerilerine titreyerek, tutkuyla severek topladı. Parmak uçlarındaki taç yaprakları okşuyor, yüreğindeki tutkunun ateşi bu kırmızı yapraklara vuruyordu.

Birden, bilmediği bir yolda yalnız olduğunu fark etti, adımlarını sıklaştırarak ilerledi. Kır yolunda bir dönemeci dönünce Paul'u gördü. Paul yolda durmuş, büyük bir dikkatle eğilmiş, sabırla, azimle, biraz da umarsızca, bir şeyle uğraşmaktaydı. Miriam ona bakmak için adımlarını yavaşlattı.

Paul yolun ortasında, yaptığı işin üstüne yoğunlaşmıştı. Arkada, o kapalı akşam saatinden kopan tek bir altın renkli ışın, onu karanlık bir silüete dönüştürüyordu. Miriam ona baktı ve onun, böyle narin ve biçimli, kendisine, batan güneş tarafından verilmiş olduğunu

duyumsadı. Benliğini derin bir acı sarınca onu sevmek zorunda olduğunu anladı. Onu kendisi keşfetmişti zaten, onun ender gizil gücünü ve yalnızlığını kendisi keşfetmişti. Kutsal bir tebliğ almışcasına için için titreyerek, ağır adımlarla ilerledi.

Sonunda Paul başını kaldırıp onu gördü.

“Aa, beni neden bekledin sen!” diye minnetle ünlendi.

Miriam onun gözlerinde yoğun bir gölge seçti.

“Ne var?” diye sordu.

Paul, “Bunun zembereği kırılmış,” diyerek şemsiyesinin kırık yerini gösterdi.

Miriam şemsiyeyi onun kırmadığını, bundan Geoffrey’nin sorumlu olduğunu anında anladı ve biraz utan-
dı.

“Eni sonu eski bir şemsiye, değil mi?” diye sordu. Onun, ufak tefek konuların üstünde hemen hiç durmadığı halde burada pireyi neden deve yaptığını merak etti.

Paul, şemsiyeyle uğraşmasını kesmeden, yavaşça, “William’ın şemsiyesiydi bu, ister istemez annemin haberi olacak,” dedi.

Sözcükler bıçak gibi Miriam’ın içine işledi. Paul’la ilgili kurduğu hayal doğrulanıyordu demek! Miriam ona baktı. Ne var ki Paul mesafeli duruyordu; bu yüzden genç kız onunla yüzleşmeyi göze alamadı. Tatlı bir şeyler bile söyleyemedi.

Paul, “Gel, gidelim,” dedi, “yapamıyorum.”

Aynı akşam, Nether Meydanı’nın ağaçları altında yürüyorlardı. Paul, Miriam’la gergin konuşuyordu; söylediklerine kendini inandırmaya çalışır gibiydi.

“Biliyor musun,” dedi, kendini zorlayarak. “İki kişiden biri âşıkça, öbürü de âşıkça.”

“Yaa! Küçükluğümde annemin bana söylediği gibi yani: ‘Aşk, aşkı üretir.’”

“Evet, öyle. Yani herhalde öyle olmalı.”

Miriam, “Umarım öyledir çünkü öyle değilse aşk korkunç bir şey demektir,” dedi.

Paul, “Gerçekten korkunçtur, zaten! Hiç değilse çoğu kimseler için,” diye karşılık verdi.

Ve onun artık inanmış olduğunu sanan Miriam kendinin de ruhça güçlendiğini hissetti. O kır yolunda ona öyle ansızın rastlayışına her zaman, gaipten bir haber gözüyle bakacaktı. Aralarındaki bu konuşma da kafasında her zaman, değişmez bir yasa maddesi gibi kazılı kalacaktı.

Şimdi genç kız onun yanında ve de ondan yanaydı artık. Bu sıralarda Paul küstah bir aşağılamayla Willey Çiftliği’ndekileri öfkeliendirdiği zaman Miriam onu savundu ve onun haklı olduğuna inandı. Bu sıralar rüyalarında hep onu görüyordu; canlı, unutulmaz rüyalar. Bunları, daha sonraları, daha gelişmiş psikolojik ayrıntılarla, yeniden görecekti.

Paskalyanın ertesi günü, pazartesi, aynı grupla Wingfield Manor kalıntısına bir gezi yaptılar. Tatil günü kalabalığının şamatası arasında trene binmek Miriam için çok heyecanlıydı. Trenden Alfreton Köyü’nde indiler. Köydeki sokaklar ve yanlarında köpekleriyle dolaşan madden işçileri Paul’un ilgisini çekti. Burada yepyeni bir işçi kuşağı vardı.

Miriam kiliseye varıncaya kadar yaşamadı bile. Hepsisi de kiliseye girmek konusunda çekingendi; ellerindeki yiyecek paketleri yüzünden geri çevirileceklerinden kor-

kuyorlardı. Zayıf, komik bir genç olan Leonard önden gitti; kapıdan çevrilmeyi ölümden beter gören Paul en arkaya kaldı. İçerisi Paskalya onuruna süslenmişti. Kut-sal su yalağında yüzlerce beyaz nergis açmış gibiydi. Pencere camlarıyla renklenmiş loş havada nergis ve zambak rayihaları ince titreşimler yapmaktaydı. Bu ha-vada Miriam'ın ruhu için için ışımaya başladı. Paul kili-se içindeki hava ve yanlış bir şey yapmamak konusunda duyarlıydı.

Miriam ona doğru döndü. Paul karşılık verdi buna. Birlikteydiler. Paul, komünyon parmaklığından öteye geçmek istemedi. Bu onu Miriam'a daha da sevdirdi. Onun yanında ruhu genişleyerek duaya durdu. Paul göl-geli dinsel mekânların anlaşılmaz büyüsunü duyumsu-yordu. Benliğinde uyuyan mistisizm ürpererek uyanma-ya başladı. Miriam ona çok yakındı şimdi. O, yanı ba-şında, kendisine eş bir duaydı.

Miriam öbür oğlanlarla pek az konuşurdu. Onlar kızla konuşmaya başlar başlamaz tedirginliğe kapıldık-ları için o da çoğunlukla sessiz dururdu.

Wingfield Manor harabesinin dik yamacını tırman-dıklarında saat öğleyi geçmişti. Nefis biçimde sıcak ve canlandırıcı olan güneşin altında her şey yumuşak bir ışıkla parlıyordu. Sarmaşık gülleri, menekşeler açmıştı. Herkes ağız ağıza mutluluk doluydu.

Wingfield konağının duvarları sert, açık gri taştan yapılmadır, dış duvarları düz ve dingin görünümlü. Gençler hayranlıktan kendilerini yitirmişlerdi. Öyle ki bu harabeyi inceleme hazzının yasaklanmasından nere-deyse korkarak ilerliyorlardı. Dış avluda, yüksek, yıkık duvarların ardında, okları yere yaslanmış eski çiftlik arabaları vardı. Her yer sessiz, hareketsizdi. Altı penslik

giriş paralarını hevesle ödeyip yalın hatlı görkemli kemerden geçerek iç avluya girdiler. Utangaçtılar. Bir zamanlar konağın ana salonu olan düzlüğün döşemesinden bitmiş olan bir diken ağacı tomurcuğa durmuştu. Her yandaki gölgeler arasında türlü tuhaf girişler ve yıkık odalar vardı.

Öğle yemeğinden sonra harabeyi iyice gezmeye çıktılar. Oğlanlar kızlara rehberlik ediyorlardı. Köşede pek de sağlam görünmeyen yüksek bir kule vardı ki Iskoç Kraliçesi Mary'nin buraya hapsedilmiş olduğu söylenirdi.

Miriam o bomboş, helezon merdiveni tırmanırken yavaş sesle, "Kraliçenin burayı tırmandığını düşünsene!" dedi.

Paul, "Tırmanabildiyse eğer, çünkü çok kötü romantizması varmış. Kadıncağıza çok eza etmiş olsalar gerek."

Miriam, "Hak etmiyor muydu sence?" diye sordu.

"Bence hak etmiyordu. Tek suçu yaşam dolu olmasıydı."

Helezon merdiveni tırmanmayı sürdürdüler. Hızlı bir rüzgâr duvar gediklerinden girip kule boşluğundan yukarı saldırarak Miriam'ın eteklerini balon gibi şişiriyordu. Onun utandığını gören Paul eteği ucundan tutarak bastırdı. Düşmüş eldivenini yerden alırcasına, çok rahat davranmıştı. Miriam bunu hiçbir zaman unutmadı. Kule rüzgârda sallanır gibiydi. Aşağıya baktıklarında uçsuz bucaksız ağaçlıklar ve güneşte ısıyan otlaklar görüyorlardı.

Malikânenin altındaki kemerli dehliz bölümü hiç bozulmamış, çok güzeldi. Paul bir çizim yaptı; Miriam onun yanında bekledi. Iskoç Kraliçesi Mary'yi düşünüyordu, çektiği çileyi anlayamayan umarsız gözlerle, bir

türlü gelmeyen bir yardım bekleyerek ufka baktığını, ya da şu dehlizde, dehliz kadar soğuk bir Tanrıya ilişkin söylenenleri dinlediğini.

Dönüş yolculuğuna neşeyle başladılar. Geri döndüler ve tepe üstünde tertemiz, kocaman görünen sevgili malikânelerine baktılar.

Paul, Miriam'a, "Buranın çiftliği senin olsaydı!" dedi.

"Keşke!"

"Seni görmeye gelmek ne güzel olurdu!"

Şimdi taş duvarlarla çizgilenmiş çorak bir arazideydiler. Bu yöreyi Paul çok severdi ama Miriam, kendi evinden ancak on beş kilometre uzakta olmasına karşın yadırgardı. Geniş bir çayırdan geçtikleri sırada Paul parmaklarını, Miriam'ın elindeki çantanın ilmiklerine geçirdi. Anında, arkasından yürüyen Annie'nin kıskanç, tetikte bakışını hissetti.

Yüksekteki seyrek, gri yapılarıyla Crich köyüne ulaştılar. Köyün arkasında, Paul'un evde bahçeden görebildiği ünlü Crich Kulesi vardı. Oğlanlar en tepeye tırmanmaya hevesliydi. Eski çağlarda burada, yuvarlak bir tümseğin üzerinde, Nottinghamshire ve Leicestershire'in düz topraklarındaki yerleşim yerleriyle işaretleşmek için kullanılan küt ve kunt cüsseli bir kule duruyordu.

Bu yükseklikte rüzgâr öyle güçlü esiyordu ki güvende olmanın tek yolu kulenin duvarına yapışıp durmaktı. Miriam biraz korkuyordu ama bu rüzgâr delikanlılara keyif veriyordu. Yollarına devam ederek daha kilometrelerce yol yürüdüler. Herkes açtı, oysa yiyecekleri bitmişti, evlerine dönecek pek az paraları vardı. Paul yorgunluktan solmuştu şimdi. Bütün gün gezinin sorumlu-

luğunu taşımış ve artık tükenmişti. Halinden anladığı için Miriam yanından hiç ayrılmıyordu; o da kendini kızın ellerine teslim etmişti.

Ambergate İstasyonu'nda bir saat beklediler. Manchester, Birmingham, Londra'ya dönen tatilcilerle dolu trenler gelip geçiyordu.

“Belki biz de oralara gidiyoruz, kim bilir,” dedi. “Görenler bizim o kadar uzağa gideceğimizi sanabilirler.”

Epey geç döndüler. Geoffrey'le eve yürüyen Miriam, ayın kocaman, kırmızı ve sisli doğuşunu seyretti. İçinde bir şeylerin doyumlanmış olduğunu hissediyordu.

Miriam'ın Agatha adında öğretmenlik yapan bir ablası vardı. İki kız kardeş hiç geçinemezlerdi. Miriam Agatha'yı fazla “dünyasal” bulurdu. Zaten kendisi öğretmen olmak istiyordu.

Bir cumartesi günü öğleden sonra Agatha'yla Miriam yukarıda hazırlanıyorlardı. Yatak odaları ahırın üzerindeydi. Pek büyük sayılmayacak, basık tavanlı, çıplak bir odaydı.

İki kardeş giyinirken pek fazla konuşmuyorlardı. Sarışın, ufak tefek, azimli bir kız olan Agatha evdeki yaşam havasına, annesinin “boyun eğme” doktrinine karşı gelmişti. Hayata atılmış, hemen hemen bağımsızdı. Miriam'ın değer vermemeye çalıştığı, giyim kuşam, nezaket kuralları, servet, mevki gibi dünyasal değerlerin üzerinde dururdu.

Kızların ikisi de Paul geldiği zaman üst katta, kendi odalarında olmayı yeğlerlerdi. Koşarak aşağı inip içeri girmeyi; onun yüzündeki, kendilerini bekleyen ifadeyi görmeyi severlerdi.

Miriam Paul'un armağanı olan bir tesbihi zorla boynuna takmaya çalışıyordu. Boncuklar her seferinde saçlarının o ince tellerine takılıyordu. En sonunda, boynuna geçirmeyi başardı. Tesbihin kızılımsı kahverengi tahta boncukları kızın boynunun esmer teni üzerine pek yakışmıştı. Miriam güzel gelişmiş alımlı bir kızdı ama badanalı duvardaki çiviye asılmış duran o ufacık aynada kendini ancak bölük börçük görebiliyordu. Agatha kendine ayrı bir ayna almış, canının istediği yere koyup kullanıyordu.

Miriam pencerenin önünde duruyordu. Birden o tanıdık zincir şıkırtısını duydu. Paul'un bahçe kapısını açıp bisikletini içeri sürdüğünü gördü. Onun evden yana baktığını fark edince geri çekildi.

Miriam, "Paul geldi!" diye ünledi.

Agatha kırıcı bir alayla "Sevindin galiba?" dedi.

Miriam şaşalamıştı:

"Elbette, sen sevinmedin mi?"

Agatha, "Sevindim ama bunu ona karşı belli etmeyeceğim ki onu istediğimi sanmasın," diye karşılık verdi.

Miriam büsbütün şaşırmış, ürkmüştü. Paul'un aşağıdan gelen sesini dinledi. Onun sesini böyle yukarıdan dinlemeyi nasıl da severdi! Ama bugün cennetinin bağına bir yılan girmişti. Kız yüreğini ciddiyetle yoklayarak Paul Morel'i isteyip istemediğini anlamaya çalıştı. Bunu kendine yakıştıramıyordu, nedense. Gene de Paul Morel'i sahiden istediğini kendi kendine korkuyla itiraf etmek zorunda kaldı. Bu da, onun için yepyeni bir utanç işkencesi oldu. Genç kız kıvranarak büsbütün içine kapandı. Paul Morel'i gerçekten istiyor muydu? Ve o, bunu biliyor muydu? Ne ayıp! Tüm ruhu utanç zincirlerine vurulmuştu sanki.

Agatha önce hazırlanmış, koşarak aşağı inmişti, Miriam onun Paul'a neşe içinde seslenmesini duydu. Bu edayla konuşurken Agatha'nın gri-mavi gözlerinin nasıl parıl parıl parladığını iyi bilirdi; kendisi olsa Paul'u bu şekilde karşılamayı fazla cüretli bulurdu. Ama gene de Agatha onu Paul'u istemekle suçlamış, Miriam da bu suçu kabul etmişti. İstirap içinde, ne düşüneceğini, ne hissedeceğini bilemeyerek, yere diz çöktü, dua etti:

“Tanrım, ne olur Paul Morel'i sevmeyeyim! Eğer onu sevmem yanlışsa ne olur önle de, sevmeyeyim onu.”

Duasındaki bir mantıksızlığın farkına vardı. Başını kaldırdı, düşünmeye başladı. Paul'u sevmek nasıl yanlış olabilirdi? Sevgi Tanrı vergisi değil miydi? Gene de ona utanç veriyordu. Bunun nedeni Paul Morel'di, Paul'un şahsı. Ne var ki Miriam'ın sevgisi Paul'u şahsen ilgilendirmezdi. Tanrıyla Miriam arasında bir şeydi bu. Miriam kendini bir kurban yerine koyuyordu; ama ne Paul Morel'in, ne de kendi kendinin kurbanı olacaktı: Yalnızca Tanrının. Biraz sonra yüzünü gene yastığına gömerek fısıldadı:

“Tanrım, eğer onu sevmem senin buyruğunsa, bırak onu seveyim. Şahane bir şekilde seveyim onu, çünkü o senin oğlundur.”

Uzun zaman dizlerinin üzerinden kalkmadı. Huşu içinde, hareketsiz duruyordu; kara saçlı başını parçalı yorganın eflatun dallı kırmızı basmasına yaslamıştı. Dua, vazgeçilmezdi onun için, Miriam kendini, bir kurban olmanın vecdine kaptırdı. Kendisi de kurban edilmiş olan ve insanlara en büyük mutluluğu bağışlayan bir Tanrıyla kendini özdeşleştiriyordu.

Aşağı indiği zaman Paul bir koltukta arkasına yaslanmış, Agatha'yla hararetili hararetili bir şey konuşuyor-

du. Agatha onun yaptığı küçük bir resmi alaya almıştı, Miriam onlardan yana baktı ama şenliklerine katılmak istemedi. Yalnız kalmak için konuk odasına geçti.

Çay saati geldiğinde Paul’la konuşabilmek cesaretini ancak bulabildi. O zaman da o kadar soğuk bir tavır takındı ki Paul onu gücendirdiğini sandı.

Miriam her perşembe akşamı Bestwood’daki kütüphaneye gitme âdetini kaldırmıştı. Ilkbaharda her hafta sektirmeden gidip Paul’u evinden almış olduğu halde, ufak tefek bazı olaylar, uğradığı birtakım aşağılanmalar sonunda ona bir daha gencin evine gitmeme kararını verdirdi.

Böylece bir akşam üzeri Paul’a, perşembe geceleri artık onu gelip evinden almayacağını bildirdi.

Paul gayet sert, “Neden?” diye sordu.

“Hiç. Ama gelmesem daha iyi.”

“Pekâlâ.”

Miriam, “Yalnız,” diye kekeledi, “istersen bir yerde buluşur, gene birlikte gideriz.”

“Nerede buluşmak istiyorsun?”

“Nerede olursa... sen nerede istersen.”

“Ben seninle hiçbir yerde buluşmak istemiyorum. Çünkü evime gelip beni almaman için hiçbir neden görmüyorum. Ama mademki ille gelmek istemiyorsun, ben de seninle buluşmak istemiyorum.”

Böylece ikisi için de o kadar kıymetli olan perşembe gecesı gezintileri sona erdi. Şimdi Paul, Miriam’la kütüphaneye gideceğı yerde, evde oturup resim çiziyordu. İşlerin bu şekle dökülmüş olması da annesini pek memnun ediyordu.

Paul, Miriam’la kendisinin iki sevgili olduklarını asla kabul etmiyordu. Aralarındaki yakınlık öyle ruhani,

manevi kalmış, öylesine konuşmaktan, hissetmekten meydana gelmişti ki delikanlı bunu yalnızca arkadaşlık olarak görüyordu. Aralarında bir şeyler olduğunu ısrarla reddediyordu. Bu konu açıldığı zaman Miriam onun yadsımlarını ya hiç ses çıkarmadan dinliyor, ya da çok yumuşak bir tavırla ona hak veriyordu. Paul kendine ne olduğundan habersiz sersemin biriydi o sıralarda. Arkadaşlarının imalı sözlerini de sessiz bir anlaşılmayla, duymazlıktan geliyorlardı.

Paul ona ısrarla, “Biz sevgili değiliz, arkadaşız,” diyordu.

“Bunu biz biliyoruz. Bırak onlar istediklerini söylesinler. Ne çıkar!”

Bazen yan yana yürürlerken Miriam’ın yavaşça onun koluna girdiği oluyordu, Paul bundan hoşlanmıyordu. Miriam da bunun farkındaydı.

Bu tür temaslar delikanlının içinde şiddetli bir duygu mücadelesine yol açıyordu. Kızın dokunduğu yerde kanı alev oluyordu sanki. Oysa arkadaşlıkları tümüyle maneviydi, böyle de kalmalıydı. Miriam böyle istiyordu. İşte bu yüzden Paul onun tensel temasını hiç istemiyor, böyle zamanlarda ona karşı zalimce davranıyordu.

Yaz ortasında bir akşam üzeri Miriam onu görmeye geldi. Yokuş tırmanmaktan terlemiş, yüzü kızarmıştı. Paul mutfakta yalnızdı. Yukarıki kattan annesinin ayak sesleri geliyordu.

Paul Miriam’a, “Gel, bezelye çiçeklerini gör,” dedi.

Bahçeye çıktılar. Akşam aydınlığı bahçeyi doldurmuş, her yaprağa ayrı bir anlam yüklemişti. Paul bezelye çiçeklerinin en güzellerini seçip koparmaya başladı. Miriam onun peşinden gidiyor, çiçekleri kokluyordu. Her birini içine sokmak, kendinden bir parça yapmak ister gibi bir koklayışı vardı.

Paul istediği kadar çiçek topladıktan sonra içeri girdiler. Paul bir an yukarıki kata, annesine kulak verdi.

Sonra, “Gel, bunları göğsüne takalım,” dedi.

Çiçekleri kızın elbisesinin üzerine ikişer, üçer takıyor, durup durup geriye çekilerek eserini seyrediyordu.

“Biliyor musun,” dedi, “bir kadın çiçek takarken daima aynanın karşısına geçip takmalıdır.”

Miriam güldü. Ona göre insan çiçek takarken rastgele takmalıydı. Paul’un bu denli özen göstermesi onun gözünde yalnızca anlamsız bir hevesten ibaretti.

Onun gülüşü delikanlıyı sinirlendirdi.

“Görünüşlerine özenen kadınlar öyle yaparlar,” diye ısrar etti.

Miriam gene güldü ama gülüşü neşesizdi. Paul onu öteki kadınlarla bir tutar gibi konuşmuştu. Başka biri olsa, Miriam aldırış etmezdi ama Paul’un bu biçim konuşması onu kırdı.

Paul çiçekleri takma işini bitirmek üzereyken merdivende annesinin ayak sesi duyuldu. Delikanlı en son iğneyi acelece iliştirek kızıdan uzaklaştı.

“Annemin haberi olmasın,” dedi.

Miriam kitaplarını eline alarak kapıya gitti. Güzelim gün batımını üzgünlük içinde seyretmeye başladı. Kendi kendine, Paul’un evine bir daha hiç, ama hiç gelmeyeceğini söylüyordu.

Paul’un annesi aşağı indiği zaman Miriam saygıyla, “Akşamlarınız hayrolsun, Mrs. Morel,” diye onu selamladı. Sesinin edası, “Buraya gelmeye hakkım yok, bunu biliyorum,” der gibiydi.

Gertrude Morel soğuk soğuk, “Ha, sen misin, Miriam?” dedi.

Paul, Miriam'la arkadaşlığını herkesin kabul etmesinde direniyordu, annesi de kızla arayı doğrudan açmayacak kadar akıllıydı.

Paul yirmi yaşına geldiği zaman, nihayet ailecek bir tatil yapacak kadar para biriktirebildiler. Gertrude evlendi evleneli, ara sıra kız kardeşini görmeye gitmenin dışında hiç tatil yapmamıştı. Şimdi en sonunda tatil yapacaktı. Kalabalık bir katile halinde gidiyorlardı: Annie'nin bazı arkadaşları, Paul'un önceki iş yerinden bir arkadaşı, bir de Miriam.

Pansiyonlara yazıp önceden yer ayırtmak onlar için büyük bir telaş ve heyecandı. Paul'la annesi bu konuda uzun uzun tartıştılar. Gertrude bir haftalık tatilin yeteceğini söylüyordu, ama Paul, gitmişken iki hafta kalmalarında ısrar ediyordu.

En sonunda, tam istedikleri gibi bir pansiyondan yanıt geldi, herkes bayram etti. Paul annesinin adına deli gibi seviniyordu. Anacığı nihayet tatil yapacak, dinlenecekti! O akşam baş başa oturdular, hüyalar kurmaya başladılar. Annie'yle Leonard, Alice'le Kitty de geldiler. Herkes sevinç ve sabırsızlık içindeydi. Paul müjdeyi Miriam'a da verdi. Kız her zamanki gibi derin, sessiz, dalgın bir sevince kapıldı. Oysa Morellerin evi neşeden, heyecandan çın çın ölüyordu.

Cumartesi sabahı saat yedi treniyle gidiyorlardı. Paul Miriam'ın bir gece önceden onlara gelip orada yatmasını önerdi, sabahleyin yürüyerek trene yetişmesinin yolu yoktu çünkü.

Miriam böylece akşam yemeğine geldi. Herkes o kadar heyecanlıydı ki Miriam'ı bile içtenlikle aralarına aldılar. Ne var ki, çok geçmeden evin havası gene gerginleşmekten geri kalmadı.

Paul, bir kitapta gidecekleri yerden söz eden bir şiir bulmuştu, bunu Miriam'a okumak istiyordu. Kendi aralarında olsa delikanlı şiir okuyacak kadar duygularına kapılmazdı. Ama şimdi hepsi de onu dinlemekte ısrar ettiler. Sanki onu dinleyip şiir okuyuşunu beğenmekte Miriam'la yarışa girmişlerdi. Miriam kanepeye oturmuş, Paul'dan başka her şeyi, herkesi unutmuş gibiydi. Annesi her zamanki sandalyesinde, kıskançlık içinde oturuyordu.

Bir aralık, Paul'un sözünü keserek, "Kimdir bu bahsettikleri gelin? Çanlar niçin bu havayı çalıyor?" diye sordu.

"Sel tehlikesi olduğu zaman kıyıdaki kilisenin çanları, ahaliye tehlikeyi haber vermek için, bu gelin havasını çalarlarmış. Eski bir şarkıymış bu. Kim bilir, sele kapılıp boğulan bir gelin üzerine bir şarkı olsa gerek."

Paul bu gelin şarkısının aslını esasını kendi de bilmiyordu ama evdeki kadınların yüzüne karşı bilgisizliğini itiraf edecek kadar da alçalamazdı ya! Hepsi onun sözlerini can kulağıyla dinlediler, ona inandılar da. Öyle ki, kendi söylediklerine kendisi de inanmaya başladı.

Annesi, "Demek herkes bu ezginin ne demek olduğunu biliyormuş?" diye sordu.

"Evet. Nasıl ki Iskoçya'da da bir tehlike olduğu zaman çanlar Orman Çiçekleri şarkısının havasını tersten çalarlarmış..."

Sonra Paul şiiri okumayı sürdürdü.

Şiir bitince annesi, dalgın dalgın, "Hm..." dedi. "Tüm şarkı, şiirler keşke bu kadar acıklı olmasa, diyorum."

Walter Morel, "Neden gidip kendilerini suya atıp boğulurlar, hiç anlayamam," diye fikir yürüttü.

Bir sessizlik oldu. Sonra Annie kalkıp sofrayı toplamaya başladı.

Miriam da ayağa kalktı.

“Sana yardım edeyim,” dedi.

Ama Annie, “Ne münasebet!” diye itiraz etti. “Otur bakalım. Zaten çok bir şey yok.”

Samimi olup ısrar etmesini bilemeyen Miriam gene yerine oturdu, Paul’un elindeki kitabı karıştırmaya başladı.

Ertesi sabah yola çıktılar. Kafilenin başı Paul’du, çünkü babaları hiçbir işe yaramıyordu. Yalnız, trenden indikleri zaman onları kıyıdaki pansiyonlarına götürecek arabayı tutma işini Paul da beceremedi. Bu işi halletmek gene o cesur, ufak tefek Mrs. Morel’e düştü.

Arabacının birine, “Hey, hey, buraya baksana!” diye seslendi. “Brook Pansiyonu’na kadar bizi kaç götüürsün?”

“İki şilin.”

“Yok canım! Ne kadarcık yer ki?”

“Hayli yol.”

Gertrude Morel, “Hiç de değil,” diye söylendi ama yine de arabayı tuttu. Eski püskü arabaya sekiz kişi do-luştular.

Mrs. Morel, “Ne olsa kişi başı üç pens,” dedi.

“Oysa tramvaya binmiş olsak...”

Yola düzüldüler.

Her seferinde bir pansiyona yaklaştıkları zaman Gertrude, “Bu mu acaba bizimkisi? Bu olsa gerek!” diye ünlüyordu.

Herkesin heyecandan nefesi kesiliyordu. Pansiyonun önünde durmayıp geçtikleri zaman da herkes derin bir soluk alıyordu.

Gertrude, “İyi ki bu değilmiş bizimki! Enikonu korkmuştum,” diyordu.

Böylece, epey yol gittiler. Sonunda kıyının تنها bir yerinde, tek başına bir eve geldiler. Etrafı çayırırlarla çevrili olan bu evi hepsi de ilk bakışta sevdiler.

Gertrude daha ilk baştan pansiyona hakim olup çıktı. Ev sahibesi genç bir kadındı. Kocası kördü. Kadıncağız dışarıya çamaşır da yıkıyordu. Böylece, Gertrude pansiyonun yönetimini onun elinden almakta güçlük çekmedi.

Paul bir keresinde, “Sözüm ona tatil yapacaktın!” diye itiraz etti. “Oysa gene çalışıyorsun.”

Annesi, “Çalışmak mı!” dedi. “Neresi çalışmak bunun?”

Paul annesiyle köye, deniz kıyısına gitmeye bayılıyor, onun erkeğiymişçesine hiç yanından ayrılmıyordu. Miriam’la baş başa kaldıkları çok nadirdi.

Bir akşam iki genç beraberce deniz kıyısında gezintiye çıktılar. Dalgalar kıyıya çarpıyor, bir köpük hışırtısıyla kumlara yayılıyordu. Ilık bir geceydi. Göz alabildiğine uzanan kumluk sahilde kendilerinden başka hiçbir insan, etrafta denizin sesinden başka bir ses yoktu. Paul denizin kıyılarına çarpmasına bayılırdı. Denizin gürültüsüyle kumlukların sessizliği arasında kalmaya bayılırdı. Konuşmadan yürüyorlardı. Dönüş yoluna saptıklarında ortalık adamakıllı kararmıştı.

Paul ansızın irkildi. Damarlarındaki bütün kan alev almış gibiydi, nefes almakta güçlük çekiyordu. Kocaman turuncu bir ay, kum tepelerinin üzerinden onla-

ra bakmaktaydı. Paul durdu, oraya baktı. Miriam da ayı görmüştü.

“Ah!” diye irkildi.

Paul hiç kımıldamadan duruyor, deniz kıyısının düz ve uçsuz bucaksız karanlığı içinde yegane renkli şey olan o büyük, kırmızı aya bakıyordu. Yüreği derin derin çarpmaya başlamış, kollarının kasları kasılmıştı.

Miriam, “Bir şey mi var?” diye alçak sesle sordu.

Paul döndü, ona baktı. Miriam onun yanında, yanıbaşında duruyordu, ama her zaman bir gölge içinde gibiydi. Paul kanının alev gibi göğsünde toplandığını hissediyordu, ama bu hislerini Miriam’a söyleyemiyordu. Miriam da onun kanında şimşeklenen tutkuyu bilmezlikten geliyor, onun ruhsal, dinsel bir vecde kapılmasını bekliyordu. Gene de şu anda genç adamın kapıldığı hislerin hiç de dinsel olmadığını hayal meyal fark etmiş, kaygıya kapılmış, ürkmüş durumdaydı.

Alçak sesle, “Bir şey mi var?” diye sordu.

Paul alnını kırıştıırarak, “Hiç, sadece ay,” diye yanıtladı.

Miriam, “Evet,” dedi, “harikulade, değil mi?”

Tehlike anı geçmişti.

Aslına bakılırsa Paul bile kendi duygularının ayır-
dında değildi. Yaşı öylesine gençti, Miriam’la arkadaşlıkları o denli saftı ki! Paul o anda içindeki ağrıyı dindirmek için onu göğsüne bastırmak, göğsünde sıkırmak istediğini kendisi de doğru dürüst bilmiyordu. Ondan korkuyordu. Miriam’ı bir erkeğin bir kadını istemesi gibi arzu etmek olasılığı baskı altında tutula tutula bir utanç haline gelmişti. Miriam’ın bu tür şeylerden nasıl kaçındığını bilmesi Paul’un ta ruhuna işlemişti. Bu durum şimdi onların ilk kez öpüşmelerini bile engelliyor-

du. Miriam bedensel, fiziksel aşkın darbesine dayanamayacaktı sanki. Paul'da bu darbeyi gerçekleştiremeyecek kadar çekingen, hassastı.

Böylece, geri döndüler. Paul aya bakıyor, hiçbir şey söylemiyordu. Miriam onun yanında yürüyordu. Paul o anda Miriam'dan nefret etmekteydi. Genç kız nedense onu kendi gözünde küçük düşürür gibiydi.

İleride, karanlıklar içinde bir tek ışık noktası gördü; kendi evlerinin penceresi.

Annesini, öteki hafif ruhlu, neşeli insanları düşünmek, o anda ona büyük bir zevk verdi.

İçeri girdikleri zaman annesi, "Herkes çoktan geldi," dedi.

Paul sinirli sinirli, "Ne var yani?" diye söylendi. "Gezintiye çıkmak yasak mı?"

Gertrude, "Siz de herkesle bir yemek yiyeceksiniz sandımdı," dedi.

Paul, "Ben kendi keyfimce hareket ederim," diye terslendi. "Saat hiç de geç değil. Canım neyi isterse onu yaparım."

Annesi, soğuk, öfkeli, "Pekâlâ öyleyse," diye karşılık verdi. "Canın nasıl isterse öyle yap."

Ondan sonra da Paul'la hiç ilgilenmedi. Paul da hiçbir şey fark etmez, hiçbir şeye aldırış etmezmiş gibi oturup kitap okumaya başladı. Miriam da bir kitap açmış, kendini herkesten ayırmıştı.

Gertrude, oğlunu bu hallere getirdiği için, ondan nefret ediyordu. Paul gitgide sinirli, ukala, dar kafalı, neşesiz bir erkek olup çıkmaktaydı. Annesi bunun, Miriam'ın suçu olduğuna inanıyordu. Annie ile arkadaşları da Miriam'ın aleyhinde konuşuyorlardı. Miriam'ın Paul'dan

başka hiçbir arkadaşı yoktu. Kız buna pek üzölmüyordu. Çünkü çoğu insanın yüzeyselliğine, basitliğine karşı tamamen ilgisizdi.

VIII AŞKTA ÇATIŞMA

ARTHUR ıraklığını bitirmiş, Minton Ocağı'ndaki elektrik fabrikasında bir işe girmişti. Maaşı pek azdı ama ilersisi vardı. Gel gelelim Arthur avare ruhlu, huzursuz bir delikanlıydı. İıkisi, kumarı yoktu ama gene de başına sonsuz dertler açmaktan geri kalmıyordu. Başına açtığı işlerin çoğu çabuk öfkelenmesi, sonunu düşünmeden hareket etmesi yüzündendi. Ya serseriler gibi el âlemin kollarında izinsiz tavşan avına çıkıyor, ya evine döneceği yerde bütün gece Nottingham'da geziyor, ya da Bestwood'daki kanala dalarken mesafeyi yanlış hesaplayıp suyun dibindeki taşlarda, tenekelerde göğsünü paramparça ediyordu. İşe gireli ancak birkaç ay olmuştu ki bir gece gene eve dönmedi.

Kahvaltı ederken Paul annesine sordu:

“Arthur nerede, biliyor musun?”

Annesi, “Yo,” dedi.

Paul, “Çok sersem çocuk vesselam,” dedi. “Bu serseriliğiyle önemli bir şey yapsa canım yanmayacak. Ama hayır, ya kâğıt oyununun başından ayrılamıyor, ya da paten sahasından dönerken rastladığı bir kıızı evine götürmek için son treni kaçırıyor. Aptal çocuk.”

Annesi, “Senin dediğin gibi önemli bir şey yapıp hepimizi rezil ederse daha mı iyi olur sanki?” diye sordu.

Paul, “Doğrusu, o zaman ben ona daha çok saygı duyuyum,” diye yanıtladı.

Annesi soğuk soğuk, “Acaba?” diye söylendi.

Kahvaltılarına devam ettiler.

Biraz sonra Paul, “Arthur’u çok mu fazla seviyorsun?” diye sordu.

“Neden soruyorsun?”

“Çünkü diyorlar ki analar en çok en küçük çocuklarını severlermiş.”

“Belki başka analar; ama ben değil. Arthur sabrımı tüketiyor.”

“Yani uslu, ağırbaşlı olsa daha mı hoşuna gidecek?”

“Ben yalnızca akli başında, doğru dürüst bir adam olsun istiyorum, o kadar.”

Kahvaltılarını bitirirlerken postacı Derby’den bir mektup getirdi. Gertrude gözlerini kısarak zarfın üzerini okumaya çalışıyordu.

Paul, “Ver bana, kör gözlü!” diyerek mektubu onun elinden çekip aldı.

Gertrude irkildi. Neredeyse Paul’u tokatlıyordu.

Sonra, “Oğlun Arthur’dan,” dedi.

Annesi, “Aman Tanrım!” diye bağırdı. “Gene ne olmuş?”

Paul, Arthur’un mektubunu okumaya başladı:

“Sevgili anneciğim, nasıl oldu da böyle bir sersemlik ettim bilemiyorum. Kuzum, ne olur gel beni buradan al. Dün sabah işe gideceğim yerde Jack Bredon’la buraya gelip orduya yazıldım. Jack her gün sandalye aşındırmaktan usanç getirdiğini söylüyordu. Sen de benim ne kadar enayi olduğumu bilirsin. Ona uydum işte. “Yemin falan ettim, ama sen gelersen belki beni bırakırlar. Ne akılsızlık ettim de yaptım bu işi! Asker olmak falan

istediğim yok. Anneciğim, senin başına iş açmaktan başka bir hayrım olmadığını biliyorum. Ama bu kez beni kurtarırsan, söz veriyorum, aklımı başıma devşirip uslanacağım...”

Gertrude kendini sallanır sandalyesine bırakıverdi.

“Haydi bakalım, bu kez kurtarsın kendini, kurtarabilirse!”

Paul, “Evet, kurtarsın kendi başını,” dedi.

Sessizlik oldu. Anne ellerini kucağında kavuşturmuş, kaşlarını çatmış düşünüyordu. Birden, “Bıktım artık!” diye bağırdı. “Nah, şurama gelmediyse ne olayım!”

Paul yüzünü asarak, “Bu sorunu kendine dert etmeyeceksin ya?” diye sordu.

Gertrude; “Yok, Tanrıya şükredeceğim, öyle mi?” diye, parlayıverdi.

“Büyütüp facia yerine koymakta da anlam yok.”

“Sersem şey! Ah, o sersem şey!”

Paul sinirlendirici bir gülüşle, “Üniforma ona kim bilir ne yaraşacak!” diye söylendi.

Annesi ifrit kesilerek ona doğru döndü.

“Ya, öyle! Ama bence hiç öyle değil!”

“Süvari olsa iyi olur; hem sefa sürer, hem de fiyaka satar.”

“Fiyaka ha... ne fiyakası... amma fiyaka! Basit bir nefer!”

Paul, “Ne olmuş yani, ben de basit bir kâtip değil miyim?” diye sordu.

Annesi, “Hiç de değil,” diye karşılık verdi.

“Peki, neyim öyleyse?”

“Hiç değilse bir erkeksin, kırmızı ceketli bir nesne değil.”

“Kırmızı ceket giymeyi ben de isterim doğrusu. Ya da koyu mavi. Koyu mavi bana daha iyi gider. Yeter ki her dakika emir buyurmasınlar.”

Ama annesi artık ona kulak asmiyordu.

“Tam da geleceğini kazanacak hale geleceği sırada... küçük sersem, sen git, bütün hayatını mahvet! Bundan sonra artık ne hayır gelir ki ondan?”

Paul, “Belki ordu onun aklını başına getirir, adam eder,” diye fikir yürüttü.

“Adam eder ha! Adamı adamlıktan çıkarır desene şuna! Nefer, alelade bir nefer. Birisi bağırıp emir verince hareket eden bir beden, o kadar. Pek hoş, doğrusu!”

“Niçin bu kadar sinirlendiğini anlayamıyorum, doğrusu.”

“Belki... Ama ben pek âlâ anlıyorum.”

Gertrude arkasına yaslanmış, çenesini eline almış, öfke ve kederle dolup taşıyordu.

Paul, “Derby’ye gidecek misin yani?” diye sordu.

“Evet.”

“Boş yere.”

“Bakalım, görürüm.”

“Hem, neden ona engel olmak istiyorsun sanki? Tam ona göre iş bu.”

Annesi, “Sen sanki, hangi işin ona göre olduğunu çok iyi bilirsin!” diye bağırdı.

Hazırlandı, ilk trenle Derby’ye gidip oğlunu, onun teğmenini gördü. Ama gerçekten boşunaydı!

O akşam kocası yemeğini yerken Gertrude birden, “Bugün Derby’ye gitmek zorunda kaldım,” dedi.

Walter Morel kömürden siyahlaşmış yüzünde gözlerinin akını parlatarak ona döndü:

“Öyle mi, kızcağızım? Ne işin vardı orda?”

“Ne olacak! Arthur.”

“Ya? Ne olmuş gene?”

“Ne olacak, gidip askere yazılmış.”

Walter bıçağını elinden bırakıp arkasına yaslandı:

“Yok canım! Olamaz!”

“Yarın Aldershot’a gönderiyorlar.”

Baba, “Vay canına, olacak iş mi bu!” diye söylendi. Bir an düşünüp, “Hm,” diye mırıldandı, sonra yemeğini yemeyi sürdürdü.

Derken birden yüzü müthiş bir öfkeyle buruştu.

“Bir daha evime ayak basmaz umarım!”

Gertrude, “Tövbe!” diye bağırdı. “O ne biçim söz öyle!”

Kocası, “O biçim söz işte,” diye karşılık verdi. “Madem kaçıp askere yazıldı, bundan sonra kendi başının çaresine baksın. Benden başka bir şey beklemesin.”

“Sanki çocuklarına doğru dürüst bakmışsın gibi!”

Walter Morel o gece meyhaneye gidip arkadaşlarının yüzüne bakmaya neredeyse utandı.

Paul işinden dönünce annesine sordu:

“Ee, gittin mi?”

“Gittim.”

“Görebildin mi Arthur’u?”

“Evet.”

“Ne dedi?”

“Ayrılırken ağladı.”

“Ya?”

Gertrude, “Ben de ağladım,” dedi. “Onun için, ‘Ya?’ falan diye alay etme!”

Annenin içi oğlu konusunda hiç rahat değildi. Arthur’un askerlik yaşamından hiç hoşlanmayacağını bili-

yordu. Nitekim hoşlanmamıştı. Disipline katlanamıyordu. Gene de anne, “Doktor, Arthur’un ölçülerinin kursuz derecede dengeli olduğunu söyledi,” diye böbürlenmekten kendini alamadı. “Bütün ölçüleri tammış. Gerçekten yakışıklı, kâfir! Öyle değil mi?”.

“Öyle. Gene de kadınlar William’a kapıldıkları gibi kapılmıyor ona, değil mi?”

“Hayır. Mizaçları bambaşka. Arthur babanıza çok benziyor, sorumluluk duygusu yok.”

Paul annesine avuntu olabilmek için, bu sırada Willey Çifliği’ne yaptığı ziyaretleri biraz seyrekleştirdi. Sonbaharda açılan amatör resim sergisine bir suluboya peyzaj, bir de yağlıboya natürmortla katıldı. Tablolarının ikisi de birinciliği kazandı. Bu, genç adama bir hayli heyecan verdi. Akşama eve geldiği zaman annesine sordu:

“Resimlerim hangi ödülü kazandı dersin, anne?”

Annesi onun sevincini gözünden okudu. Kendi yüzü de pembeleşti.

“Ben nasıl bileyim, oğlum?”

“Hani o camdan kavanozların resmini yaptydım... o resim birincilik kazandı.”

“Ya?”

“Willey Çifliği’nin resmi de birincilik kazandı.”

“İkisi de birinci geldi ha?”

“Evet.”

“Hm...”

Gertrude başka bir şey demedi ama yüzünde renkli, ışıklı bir ifade vardı..

Paul, “Doğrusu çok hoş,” dedi, “değil mi?”

“Öyle.”

“Öyleyse neden beni övüp göklere çıkarmıyorsun?”

Kadın güldü.

“Yeniden yeryüzüne indirmekte güçlük çekerim de ondan,” dedi.

Buna karşın, sevinç içindeydi. William da bir zamanlar sporda kazandığı ödülleri getirir ona verirdi. Kadıncağz bunları hâlâ saklıyor, onun ölümünü asla bağışlamıyordu. Ama Paul hayatta ilerleyip parlayacaktı. Annesinin ona sonsuz güveni vardı. Genç adamın kendi yetenek ve gücünden habersiz oluşu annesinin güvenini büsbütün artırıyor, yaşamını umutla dolduruyordu.

Paul onun bütün hayallerini gerçek yapacaktı. Gertrude bunca yıldır boş yere uğraşıp didinmemiştir.

Serginin devam ettiği süre içinde Gertrude, Paul’dan habersiz, birçok kereler Şato Galerisi’ne gidip resimleri seyretti. Paul’un tablolarını ilk olarak duvarda gördüğünde yüreği ağzına geldi. Çıkışta, parka gezmeye giden şık hanımları gördüğü zaman içinden şöyle düşündü:

“Evet, çok zarıfsınız, ama sorarım size, sizin oğlunuz hiç resim sergisinde iki tane birincilik kazandı mı?”

Başını gururla yükselterek yoluna devam etti. O gün bütün Nottingham’da ondan gururlu kadın yoktu!

Paul annesine, ufak da olsa, bir hizmette bulunmuş olduğunu hissediyordu. Bütün gayreti, çalışması annesi içindi.

Bir gün Paul galeriye giderken Miriam’a rastladı. Onu pazar günü görmüş, Nottingham’da karşılaşacaklarını hiç ummamıştı.

Miriam’ın yanında göz alıcı bir genç kadın vardı: Somurtkan yüzlü, meydan okur gibi yürüyen sarışın bir kadın. Ne tuhaf! Başını önüne eğmiş, dalgın yürüyüşü-

le Miriam bu güzel, geniş omuzlu kadının yanında ezilmiş, küçülüp silikleşmiş gibiydi. Gözlerini Paul'dan ayırmıyordu. Ama Paul bütün dikkatini öteki kadına vermişti. O ise oralı olmuyordu. Miriam Paul'un erkeklik gururunun şahlandığını duyumsadı.

“Merhaba, Miriam. Buraya geleceğini bana söylememiştin.”

Miriam, yarı özür diler gibi bir tavırla, “Babamla beraber Sığır Pazarı'na geldim,” dedi.

Paul hâlâ öteki kadına bakıyordu.

Miriam biraz boğuk bir sesle, “Sana Clara Dawes'den bahsetmiştim,” dedi. “Clara, Paul'la tanışıyor musun?”

Mrs. Clara Dawes Paul'la tokalaşırken ilgisiz bir tavırla yanıtladı:

“Birkaç kez uzaktan gördüm sanırım.”

Küstah mavi gözleri, beyaz bal gibi bir cildi, dolgun dudaklı bir ağzı vardı. Üst dudağı hafifçe kalkıktı; erkeklere karşı duyduğu küçümsemeyi göstermek için mi, bilinmez, başının duruşunda da erkeklere tepeden bakan, küstah bir ifade vardı. Başına geniş, hantal bir kürk şapka ve üzerinde çuval gibi duran basit bir elbise giymişti.

Besbelli yoksuldu, fazla zevk sahibi de değildi. Miriam ise her zaman düzgün, hoş giyinirdi.

Paul, Clara'ya, “Beni bundan önce nerede görmüş-tünüz?” diye sordu.

“Louie Travers'le beraber.”

Louie fabrikadaki kızlardan biriydi.

Paul, “A! Louie'yi tanıyor musunuz?” diye sordu.

Clara karşılık vermedi. Paul Miriam'a döndü.

“Nereye gidiyorsun?”

“Şatoya.”

“Hangi trenle döneceksin?”

“Babamla birlikte, arabayla döneceğim. Keşke sen de bizimle gelebilseydin. Ne zaman çıkıyorsun işten?”

“Biliyorsun, bu akşam saat sekize kadar oradayım. Aksi Şeytan!”

İki kadın yollarına devam ettiler.

Clara Dawes, Miriam'ın annesinin çok eski bir arkadaşının kızıydı. Bir zamanlar Clara da Jordan fabrikasında çalışmıştı. Kocasını Baxter Dawes fabrikasının demirci ustasıydı.

Miriam, Nottingham'a gelince Clara'yı aramış, onunla arkadaşlığını ilerletmek istemişti. Bu yolla fabrikaya, Paul'un oradaki yaşamına biraz daha yaklaşacağını umuyordu. Ne var ki Clara kocasından ayrı yaşıyordu, Kadın Haklarını Koruma Derneği'nde etkin olmaya başlamıştı. Akıllı bir kadın olduğu söyleniyordu. Bütün bunlar Paul'un ilgisini çekmişti.

Baxter Dawes'i tanır ama sevmezdi. Demirci ustası otuz, otuz iki yaşlarında bir adamdı. O da karısı gibi göz alıcı, yakışıklıydı. Karı-koca arasında bir tuhaf benzerlik vardı. Baxter'ın cildi de aynı Clara'nınki gibi beyaz, duru, altın ışıltılıydı. Saçları tatlı kahverengi, bıyığı ise sarımsındı. Hali tavrı, duruşu da, aynı biçimde küstah...

Ama benzerlik burada sona eriyordu. Adamın koyu kestane renginde olan gözleri sinsi ve kararsızdı; ağzı da şehvetli. Halindeki küstahlık sinsi bir nefretle karıştı. Kendini tenkit eden herkesi yumruklamaya hazır olmuş gibi bir hali vardı.

Daha ilk günden Paul'a kin bağlamıştı. Delikanlı onun yakışıklı yüzünü bir ressamın serinkanlı bakışıyla süzüyordu. Bunu fark eden usta öfkeden küplere binmişti.

“Yüzümde maymun mu oynuyor, ulan?” diye alaylı bir tavırla çocuğun üstüne yürümüştü.

Paul başını öte yana çevirmiş, aralarında kavga çıkmasına Mr. Pappleworth engel olmuştu. O gün bu gündür birbirlerinden sessizce nefret ederlerdi.

Clara Dawes’in çocuğu olmamıştı. Kocasını bırakınca doğruca annesinin evine gitmiş, böylece kendi evi bozulup dağılmıştı. Baxter ise kız kardeşiyle oturuyordu. Onlarla oturan bir akraba kızı vardı ki bu da fabrikada çalışan Louie Travers’di. Paul her nasılsa bu kızın şimdi Baxter’la metres hayatı yaşadığını hissediyordu. Alımlı, kaba şıfıntının biriydi Louie. Paul’la alay ederdi ama Paul ona biraz yüz versin, yanakları hemen pembe pembe oluverirdi.

Paul cumartesi akşamı Miriam’ı görmeye gitti. Kız misafir odasının ocağını yakmış, onu beklemekteydi.

İkisi odada yalnızdılar. Paul koltukta oturuyordu. Miriam ise yere, onun ayaklarına yakın diz çökmüştü. Ateşin parıltısı o güzel, dalgın yüzüne sıcacık vuruyordu. Diz çöküşünde tapınır gibi bir hava vardı.

Tatlı bir sesle, “Bayan Dawes’u nasıl buldun?” diye sordu Paul’a.

Delikanlı, “Pek kibar bir kadına benziyor,” diye karşılık verdi.

“Yok ama güzel kadın, değil mi?”

“Yapı bakımından, evet. Bazı yönlerden hoşuma gitti ama hiç zevk sahibi değil. Sahiden kaba mıdır?”

“Sanmıyorum. Onunkisi kabalık değil, hoşnutsuzluk.”

“Neden hoşnutsuz?”

“Öyle bir adama ömrün boyunca bağlı olmak senin hoşuna gider mi?”

“Madem bu kadar çabuk nefret edecekti, onunla neden evlendi, öyleyse?”

Miriam acı acı, “Öyle,” dedi. “Neden evlendi?”

“Hem, bana öyle geliyor ki Clara pekâlâ kocasıyla başa çıkabilir.”

Miriam başını önüne eğdi.

“Ya?” diye biraz alaylı bir ifadeyle sordu, “Neden öyle geliyor sana?”

“O ağzına baksana. Tutku için yaratılmış... Sonra, o boynunun duruşu...”

Paul, Clara’nın meydan okuyan duruşunu taklit ederek başını arkaya atmıştı. Miriam başını biraz daha öne eğdi.

Uzun bir sessizlik oldu. Paul Clara’yı düşünüyordu.

Nihayet kız, “Peki, onda beğendiğin şeyler nelerdir?” diye sordu.

“Bilmem... teni; sonra, bir de... Valla bilmem ki... ateşli bir hali var... Onu bir ressam gözüyle beğeniyorum, o kadar.”

“Evet.”

Miriam’ın büzülmüş, tuhaf biçimde dalgın hali delikanlının sinirine dokunuyordu.

“Aslında Clara’yı sevmiyorsun, değil mi?” diye sordu.

Miriam o kocaman, kamaşmış gibi pırıl pırıl kara gözleriyle ona baktı.

“Seviyorum,” diye yanıtladı.

“Sevmiyorsun... Sevemezsin... Sen onu dünyada sevmemezsin, mümkün değil.”

“Ne demek yani!”

“Bilmem... Ama belki de yanıliyorum. Belki de sen, erkeklere düşman olduğu için Clara’yı seviyorsundur.”

Aslında herhalde asıl kendisi Clara’yla erkeklere düşman olduğu için ilgilenmişti ama Paul bunun farkında değildi. Gene sustular. Paul’un alnında, kaşlarının orta yerinde bir çatıklık belirmişti. Miriam elini uzatmak, bu çatıklığı silip düzeltmek istedi. Korkuyordu da. Bu çizgiler Paul Morel’in üzerinde Miriam’a yabancı olan bir adamın damgası gibiydi.

Vazonun içindeki yaprakların arasında kırmızı taneler vardı.

Paul uzandı, bir dal çekip aldı.

“Bunu saçlarına taksan sihirbaza, ilaheye benzersin, yoksa çiçekler takınmış neşeli bir köylü kızına değil... Neden acaba?”

Miriam âdeta azapla güldü.

“Bilmem,” dedi.

Genç adamın güçlü, sıcak elleri heyecana gelmiş, o kırmızı taneciklerle oynuyordu.

“Neden gülemiyorsun sen? Hiçbir zaman senin gülüşün gerçek bir gülüş değil. Ancak bir şeyi tuhaf, biçimsiz bulduğun zaman gülüyorsun. O zaman da kendi gülüşün seni incitiyormuş gibi...”

Miriam azar yemiş gibi başını önüne eğdi.

“Ne olur bir kerecik yüzüme karşı gülsen! Bir tek an için gülsen bana... O zaman bir esaretten kurtulacakmı-sız gibi geliyor.”

“Ama...” Kız korku dolu gözlerle ona baktı. “Ben senin yüzüne karşı çok zaman gülüyorum. İnan, gülüyorum.”

“Asla! Her zaman ciddisin. Her şey ciddi, derin anlamlı olsun istiyorsun. Sen güldüğün zaman benim ağlayasım geliyor, sanki gülüşünle ıstırabını ortaya vuruyorsun. Senin yanında kaşlarımın ta ruhumun dibine kadar çatıldığını hissediyorum.”

Kız ümitsiz, kederli bir ifadeyle, ağır ağır başını salladı.

“İnan bana, böyle olsun istemiyorum.”

Paul, “Senin yanındayken kendimi salt ruh hissediyorum!” diye âdeta inledi. “Oysa bıktım hep ruh olmaktan. Başka türlü olmak istiyorum.”

Miriam sesini çıkarmadı. “Öyleyse neden başka türlü olmuyorsun?” diye düşünüyordu. Bir an meydan okurcasına ona baktı. Ama iri siyah gözlerinde gene de salt ruh olan bir bakış, bütün varlığında gene de bir his yoğunluğu vardı.

O anda, platonik şekilde öpüşmek olabilse, Paul onu o şekilde öperdi. Ama bunun olanağı yoktu, başka türlü öpüşmelerine Miriam fırsat vermez gibiydi. Oysa için için Paul’u arzu ediyor, Paul onun olsun istiyordu.

Delikanlı kesik kesik gülererek, “Her neyse,” diye sözü değiştirdi. “Git Fransızca kitabını getir de biraz çalışalım... Verlaine’den okuyalım.”

Miriam âdeta içini çekerek, kadere boyun eğer gibi bir sesle, “Peki,” dedi.

Kalktı, gidip kitaplarını getirdi. Kitapları tutan gergin elleri öyle biçare duruyordu ki delikanlı bu kez de onları okşamak, avutmak, Miriam’ı öpmek ihtiyacını duydu. Ama bunun yolu yoktu. Paul’un onu öpmesine bir şey engel olur gibiydi.

Saat ona kadar okudular. Sonra mutfağa gittiler. Anneye babayı görünce Paul neşelendi, gene her zamanki doğal, serbest haline büründü.

Bisikletini almak için samanlığa gidince ön tekerlek lastiğinin delinmiş olduğunu gördü.

Miriam'a, "Kuzum, bana bir kase içinde biraz su getiriver," dedi. "Eve geç kalacağım, o vakit de seyreyle sen gümbürtüyü!"

Feneri yakıp ceketini çıkardı, bisikleti çevirdi ve lastiği tamir etmeğe başladı.

Miriam, yanı başında durmuş, onu seyrediyordu. Onun ellerini iş yaparken görmeye bayılırdı. Narin, güçlü bir erkekti Paul; en acele hareketlerinde bile bir akıcılık vardı. Şu anda işine dalmış, Miriam'ı tamamen unutmış gibiydi. Kız ise onu şu anda bütün benliğiyle seviyordu. Onu okşamak, ellerini onun vücudunda gezdirmek istiyordu. Paul onu arzu etmediği sürece Miriam her an Paul'u kucaklamak ister, ancak onun arzusunu hissedince korkar, çekinirdi.

Paul, "Tamam!" diyerek ansızın yerinden kalktı. "Sen olsan daha çabuk yapabilir miydin bu işi?"

Kız, "Yo," diyerek güldü.

Paul'un şimdi arkası dönüktü. Kız ellerini onun omuzuna koydu, çabucak sırtından geçirdi.

"O kadar güzel yapılısın ki!" dedi.

Delikanlı güldü. Kızın teması damarlarındaki kanı bir alev dalgası haline getirmiş gibiydi. Ama gene de Paul şu anda ondan nefret ediyordu. Çünkü Miriam onu okşamakla birlikte ondan tamamen habersizdi. Onun erkekliğini asla teslim etmiyordu.

Paul bisikletinin lambasını yaktı, lastiklerinin sağlamlığını denemek için tekerlekleri yere sürttü, sonra ceketini giyip düğmeledi.

"Mükemmel."

Miriam pedalin kırık olduğunu biliyordu.

“Tamir ettirdin mi?” diye sordu.

“Yo.”

“Neden tamir ettirmedin?”

“O kadar kötü değil.”

“Ama tehlikeli.”

“Ayağımı kullanırım.”

Miriam, “Tamir ettirmen gerek,” diye mırıldandı.

“Merak etme. Yarın Edgar’la ikindi çayına gelsenize.”

“Gelelim mi?”

“Gelin ya, dört sularında. Ben sizi yoldan karşılarım.

“Pekâlâ.”

Miriam sevinmişti. Karanlık avludan geçip bahçe kapısına doğru yürüdüler.

Paul, bisikletine binerek, “Yarın görüşürüz,” dedi.

“Dikkatli ol, olur mu?”

“Peki.”

Ama Paul’un sesi daha şimdiden karanlıkların içinden geliyordu. Kız yavaş yavaş geri döndü. Her taraf karanlık, sessizdi. Ahırlardan sığırların soluğu geliyordu. Miriam Paul’un selameti için uzun uzun dua etti. Çok zaman ona veda ettikten sonra, acaba evine sağ salim vardı mı diye merak ederdi.

Merak etmekte de haklıydı, zira Paul karanlıkta bisikletini delice sürüyordu. Bu tür çılgınlıklar erkeğin sevdiği kadından öc almasıdır âdeta. Sevdiği kadından istediği sevgiyi göremeyen erkek sanki ölmek, böylece kadını kendinden yoksun bırakmak ister.

Paul annesine kırmızı taneli bir funda dalı getirmişti. Bunu masanın üzerine atarak, “Anne, bak!” dedi.

Mrs. Morel, her zamanki gibi yalnız başına oturmuş, kitap okuyordu. Daldan yana şöyle bir bakarak, “Hm...” dedi. Sonra gene kitabına döndü.

“Ne güzel, değil mi?”

“Evet.”

Paul annesinin kendine kızgın olduğunun farkındaydı.

Biraz sonra, “Edgar’la Miriam yarın çaya geliyorlar,” dedi.

Kadın karşılık vermedi.

“Kızmadın ya?”

Annesi hâlâ karşılık vermiyordu.

“Yoksa kızdın mı?”

“Kızıp kızmadığımı sen iyi bilirsin.”

“Niçin kızdığına aklım ermiyor. Onlar beni sık sık yemeğe alıkoyuyorlar.”

“Orası öyle.”

“Öyleyse sen neden onlara bir fincan çayı fazla görüyorsun?”

“Kime çayı fazla görüyormuşum ben?”

“Niye böyle aksilik ediyorsun?”

“Kuzum, bu konuyu kapatalım artık. Onu çaya davet etmişsin. Âlâ. O da gelecek. Fazla söze ne hacet?”

Paul annesine çok sinirlenmişti. Çünkü onun yalnızca Miriam’a itiraz ettiğini biliyordu. Papuçlarını çıkartıp bir kenara fırlattı, gidip yattı.

Ertesi gün arkadaşlarını yoldan karşıladı. Saat dört sularında eve vardılar. Her yer pazar gününün temizliği, sükûneti içindeydi. Gertrude pazarlık siyah elbisesini giymiş, önüne siyah önlüğünü takmıştı. Misafirlerini karşılamak için ayağa kalktı. Edgar’a karşı samimiydi ama Miriam’a karşı daima soğuk davranır, onu toplantı-

da fazlalık durumuna düşürürdü. Oysa genç kız bu gün, kahverengi kaşmir elbisesiyle öyle hoş görünüyordu ki!

Paul çay hazırlıklarında annesine yardım etti. Miriam da yardım etmeyi istiyor ama çekiniyordu. Kitaplardan açtı, kadını konuşturmaya çalıştı. Gertrude ona yüz vermeyerek Edgar'la konuşmayı tercih etti.

Akşam üzeri Paul arkadaşlarını geçirmeye çıktı. O gidince annesi kendi kendine, "Bu kız için için seviniyor," diye düşünmeye başladı. "Oğlumu benim elimden aldıkça bayram ediyor. Başka kızlar gibi değil bu kız. Bana hiçbir pay bırakmaya niyeti yok. Onu tamamen kendi etkisi altına almak istiyor. Oğlumu da mahvedecek, iradesini sömürüp erkekliğini yok edecek, tamamen kendine esir olsun istiyor..."

Anne böylece oturmuş kendi kendine çırpınır, hayıflanır dururken, oğlu arkadaşlarını geçirmiş geliyordu, işkence içinde, ıstıraptan deli gibiydi. Dudaklarını ısırarak, yumrukları sıkılmış bir halde, çabuk çabuk yürüyordu. Sonra karşısına çıkan bir çite yaslanıyor, uzun zaman hareketsiz duruyordu.

Niçin kendini bu kadar perişan hissediyordu? Niçin bu denli şaşkın, iradesizdi? Annesi niçin evde oturmuş kendi kendini yiyip duruyordu? Paul onun çok ıstırap çektiğinin farkındaydı, ama niçin?

Sonra, kendisi neden annesini düşündükçe Miriam'dan nefret edip onu incitiyor, bir an sonra neden yaptığından utanarak derin bir şefkat, sevgi seline boğuluyordu?

Yeniden yürümeye başladı. Sonra, koşmaya başladı. Eve vardığı zaman annesi onun yüzünde azap izleri gördü, ama sesini çıkarmadı.

Paul ise annesini konuşturmaya azmetmişti.

“Miriam’ı niçin sevmiyorsun, anne?” diye umarsızlıkla inledi.

Mrs. Morel acınacak bir ifadeyle, “Bilmiyorum, oğlum,” diye yanıtladı. “Onu sevmeye çalıştım, çok gayret ettim. Ama elimde değil, olmuyor!”

Paul kendini bu iki kadın arasında ümitsiz, mutsuz hissediyordu.

Baharda delikanlının haletiruhiyesi büsbütün kötüleşti. Bir andan öbür ana değişiyordu. Hem hassas, hem zalimdi. Böylece, Miriam’dan uzak durmaya karar verdi.

Ama Miriam’ın onun yolunu gözlediği saatler vardı. Bu saat gelip çatınca Paul’un ne kadar huzursuz bir hal aldığını annesi açıkça görebiliyordu. Delikanlının eli ayağı tutmaz oluyordu âdeta. Sanki bir güç onun ruhunu Willey Çifliği’ne doğru çekiyordu.

Böyle zamanlarda hiçbir şey söylemeden, şapkasını başına geçirip yola çıkıyor, dışarı çıkıp annesinden uzaklaşır uzaklaşmaz rahat bir nefes alıyordu. Gel gelelim çifliğe gittiği zaman Miriam’ın kalbini kırmaktan gene geri kalmıyordu.

Mart ayında bir gün Nethermere Irmağı’nın kenarına uzanmıştı. Miriam da yanı başında oturuyordu. Parılparıl, mavili beyazlı bir gündü. Gözalcı parlaklıkta beyaz, büyük büyük bulutlar gökyüzünde salınıyor, suyun üzerine renksiz gölgeler düşürüyordu. Gökyüzünün bulutsuz bölümleriyse temiz, serin bir mavilikteydi.

Paul, otların arasına uzanmış gök yüzüne bakıyordu. Çünkü Miriam’a bakmayı içi el vermiyordu. Miriam’ın onu istediğini hissediyor ama buna karşı koyuyordu. Hep karşı koyuyordu. Miriam’ın istediği gerçekte o değildi ki! Genç kız onun bedeninden ruhunu çekip

almak istiyormuş gibi geliyordu Paul'a. Paul'un tüm enerjisini ve gücünü, aralarındaki gizli bir yoldan kendine çekiyordu. Ama onunla birleşmek istemiyordu ve bu yüzden hâlâ ayrı ayrı iki kişiydiler: Erkek ve kadın. Bu da Paul'u deliliğe benzer bir yoğunluğa sürüklüyordu ve genç adam bunu büyüleyici buluyordu; uyuşturucu kullanmak böyle bir şey miydi acaba?

Paul Michael Angelo'dan söz ediyordu. Onu dinlemek, Miriam için yaşamın ürpermiş tenine, hattâ özüne parmaklarıyla dokunmak gibi bir şeydi; içini en derin doyumlarla dolduruyordu. Öyle ki sonunda korktu. Genç adamın sesi içini korkuyla doldurdu yavaş yavaş; öyle dümdüz bir sesteki ki bu, bir trans halini yansıtır gibi, neredeyse insanlık dışı.

Miriam elini onun alınına koyarak, "Konuşma artık, yeter," diye yalvardı alçak sesle.

"Neden? Yoruldun mu?"

"Evet. Hem bu kadar konuşmak seni de bitkin düşürüyor."

Paul hafifçe güldü. "Oysa sen her zaman beni konuşmaya teşvik edersin."

"Seni yormak istemiyorum."

"Beni bitkin düşürdükten, çok ileri gittiğini algıladıktan sonra pişman oluyorsun. Gene de, her şeye karşın, benim uzun uzun konuşmamı isteyen bir şey var sende. Herhalde bende de vardır." Paul hep o cansız ifadeyle konuşmayı sürdürdü, "Benim konuşmamı, fikir tartışması yapmamı isteyeceğin yerde bir kez de beni, kendimi isteyebilseydin!"

Kız acı acı, "Ben ha!" diye güldü. "Ben seni istesem ne fark eder? Sen kendini bana verir misin sanki?"

Paul kısaca, “Demek bütün suç bende?” diyerek toparlanıp ayağa kalktı, havadan sudan konuşmaya başladı. Etten kemikten arınmış, hayalete dönüşmüş gibi geliyordu. Belirsiz bir nedenle Miriam’ı suçluyor, ondan nefret ediyordu bu yüzden. Kendisinin de aynı derecede suçlu olduğunu bilmez değildi ama bu onun kızdan nefret etmesini engelleyemiyordu.

Bu sıralarda bir akşam ana yolda birlikte yürümüşlerdi. Ormana açılan çayırın başında duraladılar; birbirlerinden ayrılamıyorlardı. Yıldızlar çıkmaya başladıkça bulutlar da arttı. Batı yönünde onların özel burçları olan Orion’u gördüler bir ara; bulutların arasından sıyrılmakta zorluk çekiyordu.

Gökyüzündeki takım yıldızlar arasında nedense Orion’un bambaşka bir anlamı vardı onlar için. Birlikte geçirdikleri o tuhaf, yoğun duygusal saatlerde o kadar çok bakmışlardı ki artık kendileri de burcun parlak yıldızlarının her birinde ayrı ayrı yaşamış gibiydiler. Gel gelelim bu akşam Paul’un aksiliği, suskunluğu üzerindeydi; Orion’un büyüüne kendini kaptırmamaya kararlıydı. Miriam sevdiği adamın ruhsal durumunu dikkatle izlemekteydi. Ama Paul en sona dek kendini ele verecek hiçbir şey söylemedi. Ayrılık dakikası gelince yüzünü asarak sıklaşmış bulutlara baktı. Bunların ardında o şahane takım yıldızı uzun adımlarıyla yürümeye hâlâ devam ediyor olmalıydı.

Ertesi gün kendi evlerinde ufak bir arkadaş toplantısı vardı; buna Miriam da katılacaktı.

“Ama seni yoldan karşılayamayacağım,” dedi Paul.

Miriam, “Peki, zararı yok,” diye ağır ağır konuştu. “Hava pek güzel değil.”

“Sorun o değil. Evden istemiyorlar da. Ona bizden çok önem veriyorsun, diyorlar. Anlıyorsun, değil mi? Aramızdakinin sırf arkadaşlık olduğunu sen de biliyorsun.”

Miriam şaşkın ve Paul adına zntlyd. Bu konuşmayı yapmanın ona zor gelmiş olduğunun ayırdındaydı. Onu daha fazla utandırmamak için yanından ayrıldı. Yolda yürürken rüzgâr yüzüne incecik bir yağmur serpiyordu. İçin için çok kırılmıştı. Ve her türlü buyurganlığa boyun eğdiği için onu hor görüyordu. Sonra gene için için, kendi de ayırdında olmadan, onun kendinden uzaklaşmaya çalıştığını duyumsuyordu. Bunu asla itiraf etmezdi. Ona acıyordu.

Bu sırada Paul’un fabrikadaki durumu çok iyiydi. Papp-leworth kendi başına bir iş kurmak üzere ayrılmış, Paul da böylelikle, bölüm şefliğine yükselmişti. Yıl sonunda maaşı da otuz şilin olacaktı.

Her cuma akşamı Miriam Morellere geliyor, Paul’la Fransızca alışıyordu. Aralarındaki bütün çekişmeye karşın baş başa olmaktan ikisi de büyük zevk alıyordu.

Cuma günü maden işçilerinin de haftalıklarını aldıkları gündü. O gün akşam zeri Walter Morel ocaktan döndüğü zaman Paul mutfakta resim yapmakla meşguldü. Mrs. Morel de yukarı kattaydı. Walter hemen masanın üzerine biraz para bıraktı, karısı aşağıya inmeden gene çıkıp gitti.

Gertrude sokak kapısının açılıp kapandığını duyunca aşağıya indi. Fırına ekmek koymuştu. nce ona bir

göz attı. Sonra masanın üzerinde duran parayı gördü. Bu onun bir haftalık ev masrafı olacaktı. Paul resim yapıyordu, gene de, şimdi annesinin parayı saydıkça küplere bindiğini hissetti. Gertrude bir yandan parayı sayarken bir yandan da, “Çık çık çık!” diye başını sallıyordu. Delikanlının kaşları çatıldı. Annesinin öfkeli, üzgün olduğunu bildiği zamanlar hiçbir iş yapamazdı.

Gertrude parayı yeni baştan saydı.

“Yirmi beş şilin!” diye söylendi. “Ne kadar aldı ocaktan bu hafta babanız?”

“On sterlin, on bir şilin.”

Paul sinirli konuşmuştu, bunun sonunun nereye varacağını şimdiden biliyordu çünkü.

“Ya? Oysa bana, sadaka verir gibi, çıkarıp bir yirmi beş şilincik veriyor! Ben malımı bilirim. Şimdi artık sen para kazanıyorsun ya, efendimiz para vermese de olur sanıyor. Artık istediği kadar zıkkımlanabilir sanıyor. Ama ben ona gösteririm dünyanın kaç bucak olduğunu!”

Paul, “Anne, ne olur, yeter!” diye âdeta inledi.

“Neymiş yeten, söyle bakalım?”

“Kes artık bu bahsi. Çalışamıyorum.”

Kadın sustu.

Biraz sonra, “Senin için hava hoş,” diye söylendi. “Ama ben bu kadar parayla evi nasıl döndüreceğim?”

“Öyle ama söylenip durmakla eline bir şey geçmiyor ki!”

“Sen olsan benim yerimde söylenmez de ne yapardın acaba?”

“Sabret biraz. Ben aylığımı yakında alacağım. O zaman babamın canı cehenneme.”

Paul yeniden çalışmasına döndü. Annesi öfkeli bir sessizlik içinde şapkasını giydi.

“Fırının üst gözündeki iki somun yirmi dakikada olur, sakın unutma,” diye tembih etti.

Paul, “Peki,” dedi, annesi de evin masrafını düzme-ye gitti.

Delikanlı yalnız kalınca çalışmasına devam etti, ama akli dağılmıştı bir kez. Kendini işine tam anlamıyla veremiyordu. Miriam’ın ayak sesini duymak için kulak kabartmaya başladı.

Saat yediyi çeyrek geçe kapıya hafifçe vuruldu, Miriam içeri girdi.

“Yalnız mısın?” diye sordu.

“Evet.”

Kız, kendi evindeymişçesine, beresini, paltosunu çıkardı, astı. Paul zevkli bir heyecanla ürperdiğini hissetti. Sanki karı-kocaydılar da Miriam kendi evlerine gelmişti.

Kız ilerledi. Paul’un omuzunun üzerinden, çizdiği resme baktı.

“Nedir bu?” diye sordu.

“Desen. Nakış falan için. Veya süs.”

Miriam miyop gözlerini kısıp eğilerek resmi süzdü. Onun resimde kendi ruhunu ararmış gibi böyle ısrarla, derin derin bakışı delikanlıyı gene sinirlendirmişti.

Kalkıp salona gitti, elinde dürülmüş, bal rengi bir keten parçasıyla döndü. Keteni dikkatle açarak yere serdi. Bu, üzerine olağanüstü güzel, güllü bir desen çizilmiş, işlenmeye hazır bir perdeydi.

Miriam, “Ah, ne güzel!” diye ünledi.

Yere, nakışlı kumaşın önüne diz çöktü. Kara bukleleri boynuna dökülmüştü. Paul onun kendi çizmiş olduğu desen karşısında böyle âdeta şehvetle dize gelişini seyretti, kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı.

Ansızın Miriam başını kaldırıp ona baktı.

“Niçin âdeta zalim bir ifade var bu güllerde?” diye sordu.

“Nasıl?”

“Âdeta zalim bir duruşları var.”

“Orasını bilmem. Ama doğrusu çok güzel bir desen.”

Paul böyle diyerek kumaşı bir sevgili özeniyle katladı.

Miriam ağır ağır doğruldu. Dalgındı.

“Ne yapacaksın bunu?” diye sordu.

“Satacağım. Annem için çizdim, ama sonra düşündüm ki; ona desen yerine para verirsem daha çok hora geçer.”

Biraz acı bir ifadeyle konuşmuştu. Miriam onu anlıyor, hak veriyordu. Bunu belirtmek için, “Öyle,” dedi. Kendisi olsa paraya asla önem vermezdi.

Paul kumaşı götürdü, elinde daha küçük bir kumaş parçasıyla geldi. Bu, aynı örneği taşıyan bir şilte örtüsüydü.

Delikanlı örtüyü ona doğru atarak, “Bunu da senin için yaptım,” dedi.

Kız kumaşı titreyen ellerle okşamaya başladı. Hiç sesini çıkarmıyordu: Onun bir örtü yüzünden bu kadar hislenmesi delikanlıyı âdeta mahçup etmişti.

“Vay canına, ekmekleri unutuyordum az daha!” diyerek yerinden fırladı.

Ekmekleri fırından çıkarıp parmaklarıyla hızlı hızlı patakladı. İyice pişmişlerdi. Paul onları soğumaya bırakarak bulaşıkhaneye gidip ellerini ıslattı. Hamur teknesinin dibindeki hamuru kalıba boşalttı.

Miriam hâlâ örtüsünün üzerine titremekteydi.

Paul elindeki hamurları sıyrarak, “beğendin mi?” diye sordu.

Kız başını kaldırıp ona baktı. Koygun gözleri salt aşk alevi kesilmişti. Delikanlı gene mahçup olarak sinirli sinirli güldü. Sonra bu deseni nasıl çizdiğini anlatmaya başladı.

Miriam'la konuşmak onun için son derece derin bir zevkti. Bütün tutkusunu, kanındaki bütün deliliğini, ateşini konuşmasına sindiriyordu. Çünkü Miriam'la aralarındaki tek birleşme buydu. Onunla konuşmak Paul'a hayal gücünü, yaratıcılığını kazandırıyordu.

Onlar konuşurken yirmi iki yaşlarında, ufak tefek, solgun benizli bir kadın içeriye girdi. Bu bir aile dostuydu.

Paul, "Paltonu çıkar, Beatrice," dedi.

"Yok, oturmayacağım."

Miriam'la Paul kanepede oturuyorlardı. Konuk onların tam karşısındaki koltuğa ilişti. Miriam Paul'dan biraz uzaklaştı. Odanın içi sıcaktı, taze ekmek kokuyordu.

Beatrice pek hınzırcasına, "Bu akşam senin burada olacağını hiç ummuyordum, Miriam Leivers," dedi.

Miriam biraz boğuk bir sesle, "Neden?" diye sordu,

Beatrice, "Pabuçlarına bakayım," dedi.

Miriam karşılık vermedi.

Beatrice, "Yoksa pabuçlarını göstermekten utanıyor musun?" diye güldü.

Bunun üzerine Miriam ayaklarını uzattı. Pabuçları çamur içindeydi.

Beatrice, "Aman Tanrım! Balçık içindesin!" diye bağırdı. "Pabuçlarını kim temizliyor senin?"

"Kendim temizliyorum."

"Öyleyse kendine iş icat etmek istemişsin sen! Bu akşam bu çamurlu havada ben olsam yüz erkeğin bile

hatırı için bu kadar yol yürümezdim doğrusu. Ama aşka çamur vız gelir demişler, değil mi, Paul?”

Paul, “*Inter alia*,” diye karşılık verdi.

“Aman Tanrım! Benimle de mi ecnebice konuşacaksın, ayol? Miriam, ‘*Inter alia*’ne demek, kuzum?”

Beatrice bunu gayet alaylı bir ifadeyle sormuştu, ama Miriam farkına varmadı. Alçak gönüllülükle, “Başka şeylerle birlikte, demek, sanırım,” diye karşılık verdi.

Beatrice dilini dişlerinin arasına kıştırarak hain hain güldü.

“Başka şeylerle birlikte, ha, Paul hazretleri? Yani aşka çamurla birlikte başka şeyler de vız gelir mi demek istiyorsun? Örneke anneler, babalar, kız kardeşler, erkek kardeşler, erkek arkadaşlar, kız arkadaşlar, hattâ sevilen kimsenin kendisi bile vız gelir, öyle mi?”

Gayet masum bir ifade takınmıştı.

Paul, “Kısacası aşka her şey vız gelir,” dedi.

Beatrice gene sessiz sessiz, hain hain gülmeye başladı.

Miriam kendi kabuğuna çekilmiş, sessizce oturuyordu. Paul’un bütün arkadaşları Miriam’a karşı cephe almaktan büyük zevk duyarlardı, Paul da hiçbir zaman onun tarafını tutmaz, tersine, onu tek başına bırakıverirdi. Hattâ arkadaşları yoluyla ondan kendi hıncını alır gibi bir tutumu vardı.

Miriam, “Hâlâ okula devam ediyor musun?” diye Beatrice’e sordu.

“Evet.”

“Demek diplomanı daha almadın, öyle mi?”

“Paskalya döneminde alacağım, umarım.”

“Sırf sınavların birini geçemedin diye sana diploma vermemeleri doğrusu yazık, değil mi?”

Beatrice soğuk soğuk, “Bilmem,” diye yanıtladı.

“Agatha diyor ki sen pekâlâ çalışıyormuşsun. Buna rağmen diploma alamamana doğrusu şaşarım.”

Beatrice Paul’a dönerek, “Aklım kıt olsa gerek, öyle değil mi, Paul hazretleri?” diye sordu.

Paul gülerek, “Senin aklın ancak el alemi tartaklamaya yeter,” diye yanıtladı.

Beatrice, “Hıncır seni!” diye bağırarak yerinden fırladı, delikanlının üzerine atılıp kulaklarını çekmeye başladı. Küçükük pek güzel elleri vardı. Paul onun bileklerini sıkıca kavradı. Beatrice onunla cebelleşmeye devam ediyordu. Sonunda kendini kurtardı, bu kez de delikanlının saçlarını çekti.

Paul onun ellerini iterek, “Bas git,” dedi. “Nefret ediyorum senden!”

Beatrice zevkle güldü.

“Senin yanına oturacağım ben.”

Paul, “Tanrı korusun, bir dişi tilkinin yanıma oturmasını tercih ederim,” dedi, ama gene de Beatrice’e kendisiyle Miriam arasında yer açtı.

Beatrice, “Vah, benim tontonum, senin cici saçlarını mı karıştırmışlar?” diyerek kendi tarağıyla onun saçlarını düzeltti. “O güzelim bıyığı da alt üst olmuş!” Delikanlının başını arkaya doğru iterek bıyığını taradı. “Yaman bir bıyık bu, Paul Hazretleri! Kıpırmızı, tehlike işareti.” Sonra, “Hani o sigaralarından var mı?” diye sordu.

Paul cebinden sigara tabakasını çıkardı. Beatrice bir sigara alarak dişlerinin arasına ilaştırdı. Paul kibrit çaktı, kız nazenin bir edayla sigarayı emmeye başladı.

Alaylı alaylı, “Eksik olma, sevgilim!” dedi.

Bu oyun ona haince bir zevk veriyordu.

Miriam'a dönerek, "Paul bu işi pek iyi beceriyor, değil mi, Miriam?" diye sordu.

Miriam, "Mükemmel," dedi.

Paul kendisi de bir sigara aldı.

Beatrice, "Ateş ister misin, ahbab?" diyerek sigarasını ona doğru uzattı.

Paul eğilerek sigarasını onunkinden yaktı. Beatrice göz kırpmıyordu.

Miriam sevdiği erkeğin gözlerinin haince bir zevkle ışıldadığını, dolgun, şehvi dudaklarının titrediğini gördü. Miriam bu hali ona hiç yakıştıramıyor, onu böyle görmeye katlanamıyordu.

Beatrice Paul'un çenesini tutup yanağına bir öpücük kondurarak, "Şeker çocuk," diye mırıldandı.

Paul, "Ben de seni öpeceğim, Bea," dedi.

Beatrice, "Öpemezsin!" diye kıkır kıkır gülerek, yerinden fırlayıp kaçtı. "Bu çocuğun hiç utanması yok, değil mi, Miriam?"

Miriam, "Çok doğru," dedi. "Paul, ekmeği fırından çıkarmayı unuttun galiba!"

Paul, "Vay canına!" diyerek koşup fırının kapağını açtı.

Dışarıya mavimsi dumanlarla birlikte yanık ekmek kokusu yayıldı.

Beatrice, "Vah vah!" diyordu. "İşte aşk böyledir, evladım, aşka ekmek bile vız gelir!"

Paul, "Zavallı anneciğim!" diye söylendi.

Beatrice, "Üstünü kazımak gerek," dedi. "Bana bir bıçak getir."

Ekmeğin yanık kabuklarını bir gazetenin üzerine kazımaya başladı. Bu sırada Paul yanık kokusu dağılsın diye kapıları açmıştı. Beatrice bir yandan sigarasını tütürürken bir yandan da ekmeği kazımayı sürdürüyordu.

“Çekeceğin var, Miriam’cığım,” diye söylendi.

Miriam şaşkınlık içinde, “Benim mi?” diye sordu.

“Paul’un anası gelmeden sıvışmaya bak! Çünkü kabak senin başına patlayacak.”

Gene kıkır kıkır gülmeye başlamıştı. Paul kederli bir ifadeyle ateşi düzeltiyordu.

Tam o sırada bahçe kapısının takkadak kapandığını duydular.

Beatrice elindeki üstü kazınmış ekmeği Paul’a vererek, “Çabuk, nemli bir havluya sar!” diye buyurdu.

Paul bulaşıkhaneye koştu. Beatrice gazete kâğıdının üzerindeki ekmek kazıntılarını çabucak ateşe doğru üfledi. Sonra hiçbir şey olmamış gibi gayet masum bir ifadeyle yerine geçip oturdu.

Annie içeri girdi. Artık açık sözlü, zeki, şık bir genç hanım olup çıkmıştı. Karanlıktan ışığa girince gözlerini kırıştırarak, “Yanık kokusu var!” diye ünledi.

Beatrice hanım hanımcık, “Sigaralardır,” dedi.

“Paul nerede?”

Annie’nin nişanlısı Leonard da içeri girmişti. Uzun, komik bir yüzü, pek mahzun bakışlı mavi gözleri vardı.

“Herhalde bu iki kız onu kendi aralarında paylaşsınlar diye çekilip gitmiştir,” dedi.

Miriam’ı şefkatle selamladı. Beatrice’e karşı derhal alaylı bir tavır takınmıştı.

Beatrice ondan geri kalmayarak, “Hiç de değil, dokuzuncu sevgilisiyle gezmeye çıktı,” diye karşılık verdi.

Leonard, “Biraz önce beş numaraya rastladım, onu sorup duruyordu,” dedi.

Beatrice, “Ne yapalım!” dedi. “Onu hepimiz aramızda bölüşeceğiz artık. Hz. Süleyman hikâyesindeki bebek gibi.”

Annie güldü.

Leonard, “Mükemmel; sen onun hangi tarafına sahip çıkacaksın, bakalım?” diye sordu.

Beatrice, “Bilmem, önce ötekiler istedikleri tarafı alsınlar,” diye yanıtladı.

Leonard yüzüne komik bir ifade verdi:

“Demek sen artıkları, kalıntıları alacaksın, öyle mi?”

Annie fırına bakıyordu. Miriam’a aldırış eden yoktu. Paul içeri girdi.

Annie, “Bu ekmek bir rezalet, Paul’cuğum,” dedi.

Paul, “Öyleyse sen evde oturup pişireydin,” diye ona çıkıştı.

Beatrice paltosunu giydi, Annie’yle Leonard’la birlikte dışarıya çıktılar. Beatrice’in sevgilisini de alıp gezmeye gideceklerdi.

Onlar gidince Paul ekmeği havludan çıkarıp üzgün gözlerle seyretti:

“Rezalet,” dedi.

Miriam sinirli bir tavırla, “Ama ne çıkar?” diye söylendi, “Alt tarafı, iki kuruşluk bir mesele.”

“Öyle ama valide ekmeklerine pek özenir. Şimdi bunu bir mesele yapacak. Ne yapalım, oldu bir kez, üzülmede yarar yok.”

Bununla beraber, Miriam’la aralarında bir küçük mesafe peyda olmuş gibiydi. Paul, Beatrice ile oynaşmasını hatırladıkça, kendi kendinden utanıyordu. Ama gene de, nedense, memnun olmaktan kendini alamıyor, “Oh olsun Miriam’a,” diye düşünüyordu.

Miriam ise ona bakıyor, şu anda onun zihninden geçenleri merak ediyordu. Delikanlının saçları alnına dökülmüştü. Bunları Miriam niçin düzeltmesin? Niçin

onun o sağlam, canlı bedenini elleriyle okşamasın? Bütün bunları başka kızlar yapıyordu da kendisi niçin yapamıyordu sanki?

Deminden beri hareketsiz duran Paul ansızın canlandı. Saçlarını arkaya iterek kıza doğru ilerledi. Miriam tuhaf bir korkuyla irkildi.

Paul yalnızca, “Saat sekiz-buçuk!” dedi. “Çok oyalandık. Fransızca defterin nerede?”

Miriam utanmış, biraz da gücenmiş bir halde defterini çıkardı. Her hafta ödev olarak Fransızca bir kompozisyon hazırlıyordu. Bu kendi duygularına, düşüncelerine dair Fransızca yazılmış birkaç sayfaıdı.

Bu haftaki yazısı âdeta bir aşk mektubuydu. Paul’a karşı duyduğu hislerini, ona dair düşüncelerini yazmıştı. İşte şimdi Paul bunları okuyacaktı. Soğuk, düşmanca bir ruh hali içinde olduğu için, kalbini paramparça edecek, ruhunu deşecekti.

Paul onun yanına oturdu, metni düzeltmeye başladı. Sadece gramere bakıyor, kızın, gözleri önüne serili duran ruhunu görmüyordu bile. Ama zamanla eli yavaşladı, hareketsiz kaldı: Hiç sesini çıkarmadan, hiçbir düzeltme yapmadan, okumaya devam etti. Miriam titriyordu.

Miriam, içi titreyerek, utanç içinde oturuyordu. Delikanlı ise, hâlâ sessiz, onun hislerini iyice anlayıp tahlil etmeye çalışıyordu. Ama sadece Miriam’ın kendini sevdiğini anlıyordu, sevgisinden korkuyordu da. Çünkü, ona öyle geliyordu ki Miriam’ın sevgisi yüksektir, asil-dir, kendisi onun bu sevgisine asla layık değildir. Gene kendi kendinden utandı, mahçup bir halde, onun ödevini düzeltmeye koyuldu.

Miriam daha iyi görüp anlayabilmek için öne doğru eğilmişti. Dağınık, yumuşak bukleleri Paul'un yanağını gıdıklıyordu. Paul bu saçlar ateştenmiş de yanağını dağlamış gibi irkildi, ona baktı. Miriam'ın yanakları nar gibi kızarmış, dudakları yarı aralıktı. Paul ona baktıkça soluğunun sıklaştığını hissetti.

Sonra ansızın, Miriam başını kaldırarak ona baktı. Koygun gözlerinde aşkı, korkusu, isteği açıkça okunuyordu. Erkeğin gözleri de arzuyla kapkara kesilmişti, ama bu karanlık bakış kızı ürküttü. Paul onun korkusunu sezdi, ona karşı duyduğu öfke, hınç yeniden canlanmaya başladı. Başını eğerek metni düzeltmeye devam etti.

Sonra, "Bu hafta iyi hazırlanmışsın," dedi. "Bazı bazı harikulade yazıyorsun. Şiir yazmayı denemelisin sen."

Kız onun bu sözlerine sevindi. Sonra kararsızlıkla başını sallıyarak, "Kendime güvenemiyorum," dedi.

"Bir denemelisin."

Kız gene kararsızlıkla başını salladı.

Paul, "Biraz okuyalım mı, yoksa geç mi oldu?" diye sordu.

Miriam yalvarır gibi, "Geç ama birazcık okuyabiliriz," dedi.

Paul'la şimdi geçirdiği bu saatler onun ruhuna bütün bir hafta boyunca besin oluyordu.

Paul ona Baudelaire'in "Le Balcom"unu yazdırdı, sonra şiiri yüksek sesle kendisi okudu. Sesi okşar gibi yumuşaktı ama zaman zaman neredeyse acımasızlaşıyordu. Heyecana geldiği zaman dudaklarını kaldırıp dişlerini hırsla göstererek bir okuyuşu vardı. Miriam'a öyle geldi ki Paul onu çiğniyor, ezip geçiyor; ona bakmaya cesaret edemedi, başı önüne eğik oturuyordu.

Onun neden böyle esip gürlediğini anlayamıyordu. Baudelaire'den, genel olarak pek hoşlanmamıştı. Ne de Verlaine'den.

“Görün onu, tarlada şarkı söylerken
Tek başına şu güzel İskoç kızı...”*

Bu, onun ruhunu okşardı. Veya:

“Dilber bir akşam bu, dingin ve duru,
Rahibeler gibi sessiz ve mübarek soluğu...”*

İşte bunlar onun kendisi gibiydi. Oysa Paul, gırtlığından çıkan acı bir sesle, “*Tu te rappelleras la beaute des caresses,*” demektedir.**

Nihayet, okumaları sona erdi.

Paul yanık ekmeği öteki ekmeklerin en altına koyarak, “Valide bu gece hiçbir şeyin farkına varmaz,” dedi.

Işıkları söndürdü, yola çıktılar.

Miriam'ı bırakıp dönünceye kadar epey vakit geçmişti, saat on bire çeyrek vardı. Annesini sallanır sandalyesinde oturur buldu. Annie ateşin başında, alçak bir iskemlenin üzerine neşesiz bir tavırla çökmüş, dirseklerini dizine dayamıştı. Masanın üzerinde yanık ekmek somunu duruyordu.

Paul, acele yürümekten biraz soluğu kesilmiş bir halde, içeri girdi. Hiç kimse sesini çıkarmadı. Annesi kasaba gazetesini okumakla meşguldü. Paul paltosunu

* İngiliz şairi Wordsworth'ten.

** Baudelaire'in “Le Balcon” şiirinden.

ıkarıp kanepeye doğru ilerledi. Hâlâ ses yoktu. Paul'un sinirleri gerilmeye başlamıştı.

Bir ara kendi de gazete okuyormuş gibi yaptı. Sonra, "Ekmeği unutuvermişim, anne," dedi.

Gene hiç kimse ses çıkarmadı.

Paul, "Alt tarafı, kaç paralık şey!" dedi. "Yaktığımın yerine parasını veririm, olur biter."

fkelenmiş olduğu için cebinden parayı çıkarıp masanın üzerine koydu, annesine doğru sürdü.

Mrs. Morel başını öte yana çevirdi. Ağzı sımsıkı kapalıydı.

Annie, "yle ya, annemin ne halde olduğundan senin haberin bile yok!" dedi.

Sonra gözlerini gene aynı gamlı ifadeyle ateşe dikti.

Paul fkeli bir tavırla, "Ne haldeymiş annem?" diye sordu.

"Eve zor gelebildi kadıncağız."

Paul bu kez annesine dikkatle baktı. Gerçekten de Gertrude'un hasta bir hali vardı.

Paul hâlâ sert sert, "Neden eve zor gelebildin, anne?" diye sordu.

Ama annesi karşılık vermemekte inat ediyordu.

Annie ağlamaklı bir sesle, "Geldiğimde onu kül gibi bembeyaz buldum..." dedi.

Paul, "Peki ama nesi var?" diye ısrarla sordu.

fkeden, sabırsızlıktan kaşları çatılmış, gözleri akmak akmak olmuştu.

Gertrude sonunda ağzını açtı:

"Kim olsa fenalık geçirirdi!" dedi. "Her şeyi taşıyayım derken... et, zerzevat, her şey..."

"Neden taşıdın peki? Mecbur değilsin ki?"

"Başka kim taşıyacak?"

“Annie kasaba gidip eti alabilirdi pekâlâ.”

“Alırdım ama nereden bilecektim? Sen de, evde oturacağına, Miriam’la sokağa çıkacak ne vardı!”

Paul annesine dönerek, “Neyin var senin, ne oldu?” diye sordu.

“Kalbim yorgun herhalde.”

Gerçekten de dudakları morarmıştı.

“Bundan önce de böyle olduğun oldu mu?”

“Hem de kaç kez!”

“Peki, bana neden söylemedin? Neden bir doktora gitmedin?”

Annesi onun bu azarlarına kızmıştı. Öte yana doğru döndü.

Annie, “Senin dünyadan haberin yok,” dedi. “Varsa yoksa Miriam!”

“Ya, öyle mi? Sen Leonard’la hiç gezmeye çıkmıyorsun sanki.”

“Çıkılmışam ne olmuş? Saat ona çeyrek kala evdeydim ben.”

Bir ara sessizlik oldu.

Sonra anneleri acı acı, “Koskoca bir ekmeği göz göre göre yakacak kadar kendinden geçeceğini hiç sanmazdım,” diye söylendi.

“Sırf Miriam yoktu ki! Beatrice de buradaydı.”

“Olabilir. Ama ekmeğin niçin yandığını biz pekâlâ biliyoruz.”

Paul, “Niçinmiş?” diye parladı.

Annesi de öfkeyle, “Miriam’dan başka bir şeyi gözün görmüyor da ondan,” diye ekledi.

“Hiç de değil işte. Bilmiyorsunuz.”

Paul perişan bir haldeydi. Gazeteyi alarak okumaya başladı. Annie biraz sonra gayet soğuk bir tavırla “İyi geceler,” diyerek yatmaya gitti.

Paul oturmuş, gazete okur gibi yapıyordu. Annesinin eninde sonunda onu azarlayacağından emindi. Kaçıp odasına giderek yatmak istiyordu. Beri yandan annesinin hastalığını da merak ediyor, işin aslını öğrenmek istiyordu. Böylece oturup bekledi. Aralarında gergin bir sessizlik vardı. Saatin tıkırtısı kulaklarına çok yüksek geliyordu.

En sonunda anne sert sesle, “Baban gelmeden gidip yatsan iyi olur,” dedi, “eğer karnın açsa, bir şeyler ye.”

Cuma akşamları işçi aileleri için müsriflik akşamıydı. Gertrude da cuma akşamları daima Paul’un sevdiği ufak tefek bir şey alır, kilere koyardı. Paul şu anda annesine kızgın olduğu için kilere gidip bakmayı şanına yediremiyordu. Onun bu kayıtsızlığıysa annesi için bir aşağılama gibiydi.

“Gecenin bu saatinde ben seni bir yere göndermek istesem başıma geleceği biliyorum,” diye söylendi. “Ama Miriam olunca akan sular duruyor. Miriam’ın uğruna aç da kalsan, susuz da kalsan vız geliyor.”

“Yalnız başına gönderemem ya kızı!”

“Öyle mi? Peki, neden çıkıp geliyor öyleyse?”

“Ben davet ettiğim için değil ya!”

“Sen davet etmesen nasıl gelir?”

“Peki, davet etmişsem ne çıkar sanki?”

“Yaptığın makul bir şey olsa hiçbir şey çıkmaz. Ama çamurlu yollarda uzun uzun yürümek, eve gece yarıları gelmek, sabah erken kalkıp işe gitmek...”

“Bunları yapmamış olsam sesini çıkarmayacak mıydın sanki?”

“Gene çıkaracaktım herhalde, çünkü benim bu işe aklım ermiyor. O kadar füsunkâr mı ki bu kız, uğruna kilometrelerce yol tepiyorsun?”

Kadının sesi acı bir alayla doluydu. Başını öte yana çevirmiş hareketsiz oturuyordu.

Paul, “Ondan hoşlanıyorum, evet,” diye karşılık verdi. “Ama...”

Annesi, yine o zehir gibi sesle, “Hoşlanmak mı!” dedi. “Bana öyle geliyor ki gözün ondan başka hiç kimseyi, hiçbir şeyi görmüyor senin. Ne ben, ne Annie, hiç kimse gözünde yok.”

“Lakırdı! Anne, biliyorsun ki Miriam’a âşık değilim ben. Biliyorsun, âşık değilim ona. Yürürken koluma bile girmiyor, çünkü istemiyorum.”

“Öyleyse niçin ikide birde ona koşuyorsun?”

“Onunla konuşmaktan zevk alıyorum. Hiçbir zaman yadsımadım bunu. Ama ona âşık değilim.”

“Konuşacak başka kimse mi yok?”

“Onunla konuştuğum gibi konuşacak kimse yok elbette. Birçok şey var ki seni hiç ilgilendirmiyor...”

“Örneğin?”

Annesi bunu öyle ateşle sormuştu ki Paul şaşaladı.

“Örneğin resim, kitap... felsefe. Bunlar seni ilgilendirmiyor.”

Gertrude hüzünle, “Hayır,” dedi. “Benim yaşıma gelince seni de ilgilendirmeyecek.”

“Ama şimdi ilgilendiriyor. Miriam’ı da, beni de...”

Gertrude bu kez meydan okur gibi, “Hem, nereden biliyorsun beni ilgilendirmeyeceğini?” diye parladı. “Hiç denedin mi bana bunlardan söz etmeyi?”

“Ama bu konular seni sarmıyor, anne. Resim, sanat, bunlar sana vız geliyor.”

“Nereden biliyorsun? Hiç benimle konuşuyor musun bunları?”

“Ama bunlar seni sarmıyor, anne. Sen de biliyorsun bunu.”

“Peki, beni saran neymiş, beni ilgilendiren neymiş, bunu söyle bana.”

Delikanlının kaşları ıstırapla çatılmıştı.

“Anne, sen yaşlısın, biz ise genciz,” dedi.

Sadece onun çağının önem verdiği şeylerle, kendi çağının önem verdiği şeylerin bambaşka olduğunu söylemek istemişti, ama sözleri ağzından çıkar çıkmaz, hata ettiğini anladı.

“Evet, farkındayım bunun... ben ihtiyarladım artık. Bir kenara çekilmem gerek. Senin üzerinde hiçbir hakkım yok artık. Benden salt hizmet bekliyorsun. Başka her şey Miriam'ın.”

Paul onun böyle konuşmasına dayanamıyordu. Çünkü kendisinin annesi için yaşam demek olduğunu farkındaydı. Zaten annesi de onun yaşamındaki en önemli varlık değil miydi?

“Değil, anne, öyle değil, bal gibi biliyorsun!”

Çocuğunun bu candan feryadı anneyi merhamete getirmişti. Üzüntüsü biraz hafifleyerek, “Öyle değil diyorsun ama öyle görünüyor,” dedi.

“Hayır, anne, ona âşık değilim. Onunla konuşmaktan zevk alıyorum. Ama gene dönüp sana geliyorum.”

Paul, yakalığıyla boyunbağını çıkarmış, gömleğinin düğmelerini çözmüştü. Gidip yatmak için ayağa kalktı. Annesinin yanağından öpmek için eğildi.

O zaman annesi kollarını onun boynuna doladı. Yüzünü omzuna gömdü, iniltili bir sesle ağlamaya başladı. Bu onun her zamanki sesine o kadar benzemiyordu ki delikanlıyı azap içinde bıraktı.

“Dayanamıyorum. Başka bir kız olsa belki içim razı olur ama Miriam... onun niyeti sana tamamen sahip çıkmak, bana hiç yer bırakmamak...”

Annesinin bu sözleri üzerine Paul gene Miriam'dan şiddetle nefret etmeye başlamıştı.

“Paul, biliyorsun... eskiden beri... hiçbir zaman... kocam olmadı... doğru dürüst...”

Paul ağzını annesinin boynuna dayamış, annesinin saçlarını okşuyordu.

“Seni elimden aldığı için Miriam'ın öyle bir sevinışı var ki... Başka kızlara benzemiyor o.”

Paul başını onun omzuna dayıyarak, “Ne çıkar?” diye mırıldandı. “Ben onu sevmiyorum ki!”

Annesi onu uzun uzun, ateşle öptü.

“Oğlum benim!” dedi. Sesi tutkulu bir sevgiyle titriyordu.

Paul ne yaptığını bilmeden onun yüzünü okşuyordu.

Annesi, “Her neyse,” dedi. “Hadi artık git yat. Yarın sabah kalkmak zor gelecek.”

Tam o sırada kocasının eve girdiğini duydu. “İşte baban geldi; git artık!” Oğluna, gözlerinde korkuya benzer bir ifadeyle baktı, “Belki de bencillik ediyorum,” dedi. “Eğer Miriam'ı istiyorsan ben engel olmayayım.”

Paul titreyerek onu öptü, yumuşak sesle, “Ah, anacığım!” dedi.

O sırada Walter Morel içeri girdi. Sendeleyerek yürüyordu. Şapkası bir yana yatmıştı. Dengesini bulmak için kapiya yaslandı.

Zehir gibi bir alayla, “Bakıyorum gene ana-oğul muhabbettesiniz!” diye söylendi.

Gertrude, böyle sarhoş sarhoş gelerek onları rahatsız eden bu ayyaşa karşı ani bir nefret duydu.

“Hiç olmazsa ayıgız biz,” dedi.

Morel, "Aman, aman!" diye alayına devam etti. Koridora gidip şapkasıyla paltosunu astı. Onun kiler merdiveninden aşağı indiğini duydular. Biraz sonra elinde bir parça kıymalı börekle dönüp geldi. Bunu Gertrude, oğlu için almıştı.

"O börek senin için alınmadı. Yirmi beş şilinden fazla verecek paran yoksa gidip sana börek çörek alacak değilim ya! Hele mideni birayla doldurduktan sonra!"

Morel bir an dengesini kaybederek, "Ne, ne?" diye homurdandı. "Benim için alınmamış, öyle mi?"

Bir an elindeki etli hamur parçasına baktı, sonra korkunç bir öfke parlamasıyla, böreği ateşe attı.

Paul ayağa fırlamıştı.

"Kendine ait olan şeyleri telef et!" diye haykırdı.

Morel de yerinden fırlayıp yumruklarını sıkarak, "Ne, ne?" diye bağırdı. "Ben sana gösteririm, seni acemi horoz, seni!"

Paul hınçla başını yana yatırarak, "Pekâlâ," dedi. "Göster bakalım!"

O anda bir şeyler kırmak için can atıyordu. Morel yumruklarını kaldırıp yarı çömelerek atılmaya hazırlanmıştı. Oğlu, dudaklarında bir gülümsemeyle, öylece duruyordu.

Morel, "Heyt!" diyerek atıldı.

Oğluna vurmaya aslında cüreti yoktu. Yumruğunu oğlunun hemen yanı başından savurdu.

Paul, "Âlâ," dedi.

Gözleri babasının ağzının sağ köşesine dikilmişti. Yumruğunu bu köşeye yapıştırmak için can atıyordu. Babasının üstüne atılmak üzereydi.

Tam o sırada arkasında hafif bir inilti duydu. Annesi ölü gibi sararmış, dudakları mosmor kesilmişti. Morel bir yumruk daha atmak için hazırlanıyordu.

Paul, “Baba!” diye öyle bir bağırdı ki sesi çın çın ötü.

Morel o anda durdu.

Paul, “Anne, anneciğim!” diye inliyordu.

Gertrude kendi kendisiyle mücadele etmeye başladı. Yerinden kımıldayamıyordu, ama gözleri oğlunun üzerindeydi. Yavaş yavaş kendine gelmeye başlamıştı.

Paul onu kanepeye yatırdı. Koşup yukarıdan biraz viski getirerek içirdi. Gözyaşları, yüzünden aşağı yuvarlanıyordu.

Babası ise odanın karşı tarafında dirseklerini dizine dayayıp oturmuş, onlardan yana ters ters bakmaktaydı.

“Nesi var ananın?” diye sordu.

“Fenalık geçiriyor.”

“Hm...”

Yaşlı baba böyle diyerek, pabuç bağcıklarını çözme-ye girişti. Sonra kalktı, yatağına gitti.

Bu onun, evinde yaptığı en son kavga olacaktı.

Paul, yere diz çökmüş, annesinin ellerini okşuyor, durup durup, “Hasta olma sen sakın, anne, hasta olma,” diyordu.

Annesi de, “Hiçbir şey değil, geçer, oğlum,” diye mırıldanıyordu.

Nihayet Paul kalktı, ateşi karıştırdı. Odayı düzeltti, kahvaltı sofrasını kurdu, annesinin şamdanını yakıp getirdi:

“Yatacak mısın, anne?”

“Evet.”

“Annie’nin yanında yat, anne. Onunla yatma.”

“Yok, kendi yatağımda yatacağım.”

“Onunla yatma, anne.”

“Kendi yatağımda yatacağım, oğlum.”

Kadıncağız yerinden kalktı. Paul da gazı söndürdükten sonra, elinde şamdan, onun arkasından yukarı kata çıktı. Sahanlıkta onu bağrına basarak öptü...

“İyi geceler, anne.”

Annesi de, “İyi geceler.” dedi.

Paul yattığı yerden yüzünü azap içinde yastığına gömüyordu. İstirap çekmekteydi. Gene de ruhunun en derin köşesinde bir huzur vardı. Çünkü annesini Miriam’dan çok seviyordu. Bu huzur yenildiğini kabul etmekten gelen acı bir huzurdu.

Ondan sonraki günlerde babasının onunla barışmak için harcadığı çabalar Paul’u kendi kendinden utandırdı, âdeta yerin dibine geçirdi.

Hepsi de o gece olanları unutmak için ellerinden geleni yaptılar.

IX MIRIAM’IN YENİLİŞİ

Paul kendinden ve de her şeyden hoşnutsuzdu. En derin sevgisi annesine aitti. Annesini incittiğini veya kendi sevgisini yaraladığını düşünmeye dayanamıyordu.

Şimdi bahar gelmişti ve Miriam’la arasında gene gizli bir çekişme vardı. Bu bahar, delikanlı, Miriam’a karşı eskisinden fazla hınç besler gibiydi. Miriam da bunun belli belirsiz farkındaydı. Ta baştan beri kendisinin bu aşka kurban gideceğini hissetmişti. Şimdi bu his büsbütün güçlenmişti. Miriam Paul’a sahip olacağına inanmıyordu. Zaten kendine güveni olmayan bir kızdı. Paul’la mutlu bir hayat geçirmesinin mümkün olacağını asla hayal edemiyordu. Hayallerinde ilerisi onun için acı, facia, fedakârlık doluydu.

Miriam'ın kendini feda etmekten, acı çekmekten gurur duyan bir ruhu vardı. Bu gibi şeylere gelince güçlüydü. Ancak, gündelik hayatın iniş çıkışlarını yaşamaya gücü yetmiyordu.

Paskalya çok mutlu başladı. Paul neşeliydi, rahattı. Ama Miriam bunun böyle sürüp gitmeyeceğini, bir aksilik olacağını hissediyordu.

Pazar günü öğleden sonra odasında, pencere başında durmuş, sevdiği adamın yolunu gözlemekteydi. Bahçe kapısının açıldığını duydu, sinirleri heyecanla gerilerek bekledi.

Paul çoğunlukla bisikletinin çingırağını çalar, eve doğru gülerek yaklaşırdı. Bugün ise ağzı sımsıkı kapalıydı, yürüyüşünde bile soğuk, âdeta zalim bir hava vardı. Alaycı, hınzır bir hal. Miriam onu o kadar yakından tanıyordu ki hislerini vücudunun duruşundan sezerdi. Şimdi de onu görür görmez ruhundaki sevinç ateşi sönmüverdi.

Ürkek ürkek aşağı indi. Kendine çok yaraşan yeni bir bluz giymişti, çok vakur, tam bir kadın gibi göründüğünü de biliyordu. Miriam şimdi yirmi yaşındaydı. Dolgun göğüslü, şahane bir vücudu vardı. Yüzü hâlâ yumuşak bir maske gibi güzel, durgun. Gözleri ise harikula-deydi. Ama şu anda korku içindeydi. Paul şimdi onun yeni bluzunu fark edince acaba ne diyecekti?

Paul'un ise kızın uzaktan uzağa sezmiş olduğu gibi, katı yürekliliği, alaycılığı üzerindeydi. Yörenin ünlü rahiplerinden birinin vermiş olduğu bir vaazı taklit ederek herkesi eğlendiriyordu. Mrs. Leivers gülmekten yaşaran gözlerini silmekteydi. Öğle uykusundan yeni uyanmış olan kocası da gülerek başını sallıyordu.

Ailenin üç oğlu ise oturmuş, onu dinliyor, zaman zaman kahkahalara boğuluyordu. Bu tür taklitler hepsinin de her şeyden çok sevdiği bir eğlenceydi.

Paul Miriam'a hiç aldırış etmedi. Kızın bluzunu fark etmiş, hattâ bir ressam gözüyle beğenmişti ama hislerinde hiçbir yumuşama yakınlaşma olmadı.

Erkekler süt sağmaya gidince Miriam bütün cesaretini toplayarak ona döndü:

“Geç kaldın bugün.”

“Öyle mi?”

Bir sessizlik oldu.

Sonra Miriam, “Yollar çamurlu muydu?” diye sordu.

“Fark etmedim.”

Kız çabuk çabuk ikinci kahvaltısını hazırlamaya devam etti.

Sofrayı kurunca, “Çay demleninceye kadar birkaç dakika gelip zerrenlere bakmak ister misin?” diye öneride bulundu.

Delikanlı hiç sesini çıkarmadan ayağa kalktı. Arka bahçeye çıktılar. Tepelerin, gökyüzünün temiz, berrak, soğuk ve katı bir görünümü vardı. Miriam Paul'dan yana şöyle bir baktı. Delikanlı solgun, durgundu.

Miriam onun içten içe bitkin olduğunu hissederek “Rüzgâr mı yordu seni?” diye sordu.

“Hiç sanmam.”

“Bu havada bisiklet sürmek kolay olmasa gerek. Kollar rüzgârda öyle bir inliyor ki!”

“Bulutlardan da anlayabileceğin gibi rüzgâr güneybatıdan esiyor. Yani benim yolumu kolaylaştırıyor demektir.”

Miriam, “Bisiklete binmeyi bilmediğim için bu gibi şeylere aklım ermiyor,” diye mırıldandı.

“Bunu anlayabilmek için bisiklete binmeye gerek var mı?”

Miriam onun bu alaylarını hak etmediğini düşünüyordu. Hiç konuşmadan ilerlediler. Arka bahçenin dikenli çitinin altında zerrenler boyunlarını ince, uzun, yeşil saplarının arasından uzatmışlardı. Miriam diz çökerek çiçeklerden birini elleri arasına aldı, altın renkli yüzünü kendine doğru çevirdi; serin, parlak yapraklarını dudaklarına, yanaklarına sürmeye başladı.

Paul, elleri cebinde, bir kenara çekilmiş, onu seyrediyordu. Miriam çiçekleri birer birer, uzun uzun okşayarak, “Şahane şeyler, değil mi?” diye mırıldandı.

“Şahane mi? Yok canım, o kadar da değil. Hoş çiçekler işte.”

Onun bu eleştirisi karşısında Miriam başını çiçeklere doğru büsbütün eğdi, onları daha içinden gelerek ateşle öpüp okşamayı sürdürdü.

Paul sinirli bir tavırla, “Niçin her şeyi böyle okşar, öpersin bilmem!” dedi.

Kız incinmişti. “Ama ben çiçeklere dokunmayı seviyorum.”

“Doğru dürüst sevemez misin hiçbir şeyi sen? Her şeyin ille ruhunu emmen mi gerek?”

Kız bir an ıstırap içinde ona baktı, sonra dudaklarını çiçeklere sürmeye devam etti.

Paul, “Her şeyin ruhunu emmek istiyorsun,” dedi. “Sinsi sinsi yaklaşıyorsun, sonra her şeyin ruhunu deşip almak istiyorsun.”

Ne dediğinin kendisi de ayırdında değildi. Miriam onun o anda tepeden tırnağa kadar kendi aleyhine çevrilmiş yekpare bir silah olduğunu hissetti.

Paul, “Her zaman her şeyden sevgi dilenen bir halin var. Bir aşk dilencisisin sanki. Çiçeklerden bile sevgi di-

leniyorsun. Sanki onlara dalkavukluk ediyorsun ki seni sevsinler,” diyordu.

Miriam iki yana sallanarak dudaklarını çiçeklere sürüyordu.

Delikanlı devam etti, “Ama senin hiç kimseyi sevmeye niyetin yok. İlle herkes seni sevecek! Anormal bir arzun var sevmek için. Olumlu değilsin sen, negatifsin. Her şeyi kapmak, her şeye sahip olmak, her şeyi emip içini sevgiyle doldurmak istiyorsun; çünkü bir yerlerde bir eksikliğin var.”

Kız onun zalimliğiyle sersemlemiş, söylediklerini duymaz olmuştu. Paul da hiç düşünmeden, söylediklerini kulağı duymadan konuşuyordu. Sanki bu sözler baskı altında tuttuğu arzusunun, tutkusunun acılı ruhundan kopardığı kıvılcımlardı.

İkinci çayını içerken Paul hep evin oğlan çocuklarıyla konuştu, Miriam’a hiç aldırış etmedi. Son derece mutsuz olan kız hiçbir şey söylemiyor, yalnızca o gelsin diye bekliyordu.

Nihayet, Paul onun bu sessiz çağırışına razı olarak yanına gitti. Miriam sevdiği adamın bu tuhaf halinin nedenini öğrenmeye ahdetmişti. Onun doğrudan doğruya yapılan bir ricayı asla reddedemediğini bildiği için, “Biraz koruda dolaşalım mı?” diye sordu.

Dışarıya çıktılar. Bakır renkli tomurcukları açılmak üzere olan leylak ağacının altından geçtiler. Kışın hayvanları beslemek için hazırlanan saman yığını küçülmüş, alçalmıştı.

Miriam, “Gel burada biraz oturalım,” dedi.

Paul istemediği halde oturdu, sırtını saman yığına yasladı. Karşılarında gün batımının renkleriyle ışıldayan tepeler, beyaz benekler gibi görünen uzak çiflik binaları,

altın renkli çayırlar, hem karanlık, hem parlak görünen korular vardı.

Miriam yalvarır gibi, “Ne kadar güzel, değil mi?” diye sordu.

Ama delikanlı yalnızca suratını buruşturdu. O anda her şeyin çirkin olmasını istiyordu sanki. Bisikletine binip Edgar’la dolaşmak geliyordu içinden ama Miriam’ı bırakmayı da göze alamıyordu.

“Niçin üzgünsün, Paul?”

“Üzgün falan değilim, niçin üzgün olacaktım? Her zamanki gibiyim.”

Aksiliği üzerinde olduğu zamanlar Paul hep “Her zamanki gibiyim,” diye iddia ederdi. Bunu bilen Miriam yatıştırıcı bir sesle gene sordu:

“Neyin var, söylesene?”

“Hiçbir şey.”

Kız, “Hayır,” diye mırıldandı.

Paul bir değnek alarak toprağı kazmaya başladı.

“Bu konuyu kaparsan daha iyi olur,” dedi.

“Ama bilmek istiyorum.”

Paul hınçla güldü.

“Her zaman her şeyi bilmek istersin zaten.”

“Haksızlık ediyorsun.”

Paul değneğiyle, sert sert yeri kazmayı sürdürüyordu. Kız yumuşak, gene de kesin bir hareketle elini onun bileğine koydu.

“Yapma!” dedi. “At şunu.”

Delikanlı değneği böğürtlen çalılarının arasına atarak arkasına yaslandı. Şimdi sınırları büsbütün gerilmişti.

Miriam, “Neyin var, ne oldu?” diye yalvararak gene sordu.

Paul hareketsiz duruyordu. Ama gözleri azap içindeydi. En sonunda, biraz bezgin bir tavırla konuştu:

“Biliyor musun, düşünüyorum da... biz artık seninle... bu işe bir son versek iyi olacak.”

Miriam'ın korktuğu başına gelmişti. Bir anda gözünün önündeki her şey kararmış gibi oldu.

“Ama niçin? Ne oldu?”

“Hiçbir şey olmadı. Ama her gün biraz daha açık görüyorum... ne yararı var...”

Kız sesini çıkarmadan, acı içinde, sabırla bekliyordu. Paul ifadesiz, yeknesak bir sesle devam etti:

“Arkadaş kalmaya karar vermiştik. Kaç kereler tazeledik bu kararımızı! Ama gene de... ne yalnızca arkadaş kalabiliyoruz, ne de başka bir şey olabiliyoruz.”

Paul gene sustu. Miriam onu anlamaya çalışıyordu. Bir şey vardı. Paul'un ona açıkça söylemekten çekindiği bir şey vardı. Ama sabırsızlanmak işe yaramazdı. Bırak Paul istediği gibi söylesin söylemek istediğini.

“Belki de suç bendedir. Belki ben senin istediğin gibi bir insan olamıyorum, Miriam. Ama fark etmez. Bir dengesizlik var aramızda. Bense dengesizlikten nefret ederim. Son verelim artık...”

Kız hâlâ onu anlamaya çalışıyordu. Paul ne demek istemişti? “Sen beni daha çok seviyorsun, ben seni o kadar çok sevmiyorum” mu demek istemişti? Eğer böyleyse Miriam ondan derhal vazgeçmeli, asla onun peşinden koşmamalıydı.

Gene ısrarla, “Ama ne oldu?” diye sordu. “Niçin değiştin?”

“Hiçbir şey olmuş değil. Yalnız, gene bahar geldi. Bahar gelince hep böyle oluyor.”

“Peki, ne istiyorsun?”

“Bilmem ki... herhalde buraya bu kadar sık gelmemeliyim. Niçin senin bütün vaktini alayım, ben sana layık değilim...”

Miriam'ı sevmediğini söylemek istiyor, Miriam'a başka birisini bulmasını tavsiye ediyordu. Ne kadar sersem, ne kadar beceriksizdi! Başka birisi... Başka erkeklerin Miriam için hiç olduğunu bilmiyor muydu? Miriam onu seviyordu, onun ruhunu...

Boğuk sesle, “Anlamıyorum,” dedi. “Daha dün...”

Paul, “Biliyorum, anlamıyorsun, hiçbir zaman da anlamayacaksın!” diye haykırdı. “Ama imkân yok... bedensel olarak... nasıl ki kuş olup kanat açmama da imkân yok...”

Miriam, “Neyin imkânı yok, Paul?” diye sordu. İşte şimdi dehşet içindeydi.

“Seni sevmemin.”

Paul bunu söyler söylemez Miriam ikisinin de yanlışmış olduklarını fark etti. Paul onu seviyordu. Onu bedeniyle, cismen sevememe konusu bir huysuzluktan ibaretti, onun sevgisine karşı bir inat. Aslında Paul onundu. Ama çocuk gibi aptal olduğu için, bunu yadsıyordu. Paul onundu. Paul onu ruhuyla seviyor, istiyordu. Miriam bir başkasının onu etkilediğini sezdi. Onun üzerinde yabancı bir tesirin katılığı, soğukluğunu hissetti.

“Evdekiler razı olmuyor, değil mi?” diye sordu.

Delikanlı, “Hayır, mesele o değil,” diye cevap verdi.

O zaman Miriam tahmininin doğru olduğuna bütün kanaat getirdi. Paul'un ailesini bayağı buluyor, hor görüyordu. Çünkü onların aslında neye kıymet verip neye kıymet verilmeyeceğinden haberleri yoktu.

O akşam başkaca bir şey konuşmadılar. Paul oradan ayrılınca Miriam Edgar'la bisiklet gezisine çıktı.

Paul gene annesine dönmüştü. Ona olan sevgisi yaşamındaki en güçlü bağıdı. Onu düşününce Miriam ortadan siliniyor, asılsızlaşıyordu sanki. Başka kimsenin de önemi yoktu. Dünyada sağlam duran, eriyip sislere karışmayan tek bir yer vardı: Annesinin durduğu yer. Başka herkes gölgelere karışıp silinebilirdi ama annesi, asla. Sanki yaşamının, kaçamadığı, kaçamayacağı eksenini ve temel direği annesiydi.

Ve tıpkı böyle, annesi de onun dönüp gelmesini bekliyordu. O da yaşamını bu oğlunun üstüne kurmuştu şimdi. Ne olsa, onun dışındaki yaşamın Mrs. Morel'e sunacağı pek bir şey yoktu artık. Bir şeyler yapma fırsatının şimdi ve burada olduğunu görüyordu ve bir şeyler yapmak bu kadın için önemliydi. Paul onun haklı olduğunu, doğru düşündüğünü kanıtlayacaktı, kimsenin yerinden oynatamayacağı bir erkek olacaktı. Önemli bir konuda dünyanın yüzünü değiştiren bir şeyler yapacaktı. Oğlu ne zaman yanından ayrılrsa annenin ruhu da onunla birlikte gidiyordu. Oğlu ne yaparsa yapsın annesi ruhunun onun yanında, gereken araçları ona uzatmaya hazır durumda beklediğine inanıyordu. Onun Miriam'la birlikte olmasına tahammülü yoktu. William ölmüştü. Gertrude, Paul'u elinden aldırmamak için çarpışacaktı.

Paul da dönüp ona gelmişti işte. İçinde, ona sadık kalarak kendini feda etmenin memnuniyetini duyuyordu. Annesi en çok onu seviyordu, o da annesini. Gel gör ki yeterli değildi bu. Yepyeni genç yaşamı, güçlü ve karşı konulmaz, bambaşka bir şeye doğru yöneliyordu. Ve bu onu huzursuzluktan delirtiyordu. Gertrude da bunu gördükçe, "Keşke şu Miriam, Paul'un bu yeni yaşamına el koyabilecek cinsten bir kadın olsaydı da kökleri bana bıraksaydı," diye düşünüyordu acı acı.

Ve Paul annesine karşı koymak için de, neredeyse Miriam'a karşı koymak için çarpıştığı kadar çarpışıyordu.

Tam bir hafta çiftliğin semtine uğramadı. Miriam çok acı çekmişti; Paul'u yeniden görmekten korkuyordu. Şimdi de herkese karşı onun tarafından terk edilmiş olmanın utancını mı çekecekti? Ama geçici, sığ bir düşünceydi bu. Paul mutlaka geri dönecekti. Ruhunun anahtarları Miriam'ın elindeydi. Ama bu arada Miriam'a karşı yürüttüğü savaşın işkencesini çekmek vardı.

Paul, Paskalya'dan sonraki pazar günü akşam çayına geldi. Mrs. Leivers onu gördüğüne sevindi. Onun bir sıkıntısı, bir müşkülü olduğunu sezmişti, bu yüzden ona yakınlık ve neredeyse aşırı bir saygı gösterdi ki şu sırada genç adama yapabileceği en büyük iyilik buydu.

Ön bahçede, çocuklarıyla birlikteydi. O iri, güzel kestane gözleriyle Paul'a bakarak,

“Geldiğine sevindim,” dedi. “Güneş öyle güzel ki! Ben de bu bahar ilk olarak tarlalara, gezmeye gidiyordum.”

Onun hoşnutluğunu duyumsamak Paul'un içini yatıştırdı. Gördüğü saygının uyandırdığı minnetle ağlayabilirdi. Kendini öylesine utanmış hissediyordu ki!

Yokuşun dibinde bir kuş yuvası buldular.

Paul, “Yumurtaları göstereyim mi size?”

“Lütfen!” dedi Mrs. Leivers. “Yumurtalar baharın habercisi gibi gelir bana. Öyle umut vericidirler ki!”

Paul dikenleri aralayarak yumurtaları avucuna aldı.

“Sıcacıklar daha,” dedi. “Galiba ana kuş bizden korkup kaçtı.”

Mrs. Leivers, “Vah zavallicığım!” dedi.

Miriam yumurtalara ve delikanlının eline dokunmaktan kendini alamadı. Yumurtaları öyle güzel tutuyordu ki bu el! Paul'a daha da yakınlaşmak için.

“Ne tuhaf değil mi bu ısı?” dedi.

Paul, “Kan sıcağı!” diye karşılık verdi.

Miriam onun yumurtaları yuvaya geri koyuşunu izledi. Paul bedenini çite yaslamıştı; kolunu dikenlerin arasından ağır ağır uzattı; elindeki yumurtaları özenle tutuyordu. Bu edim üstüne yoğunlaşmıştı. Onu böyle görünce Miriam onu daha çok sevdi: Öyle yalın ve kendine yeterdi ki şu haliyle. Ve Miriam ona ulaşamıyordu.

Çaydan sonra Miriam kitaplığın önünde tereddütle oyalandı. Paul raftan Alphonse Daudet'nin *Tartarin de Tarascon*'unu çekip aldı. Gene samanlığa gidip saman balyasının dibine oturdular. Paul, isteksizce birkaç sayfa okudu. Çiftliğin köpeği koşarak geldi ve burnunu genç adamın göğsüne bastırdı. Paul bir an onun kulağıyla oynadı. Sonra hayvanı itti.

“Git dışarı, Bill,” dedi, “seni istemiyorum.”

Bill usulca başını eğip dışarı çıktı ve Miriam, “Şimdi ne geliyor acaba?” diye korkuyla düşündü. Paul'un üzerinde bir kapanıklık vardı ki genç kızı âdeta donduruyordu. Paul'un esip gürlemesi değildi onu korkutan, sessizce aldığı kararlardı.

Nihayet genç adam yüzünü, Miriam görmesin diye öte yana çevirerek zahmetle duralaya duralaya konuşmaya başladı:

“Acaba... seni bu kadar sık görmesem... bir başkasını... yani başka bir erkeği sevebilir misin acaba?”

“Ama benim tanıdığım başka erkek yok ki. Hem neden soruyorsun?”

“Ne bileyim... böyle sık sık gelmeye hakkım yok diyorlar... madem ki evlenmeyeceğiz...”

Miriam onların işine başkalarının karışmasına kızardı. Kendi babasına bile, bir gün, Paul'a manalı bir şeyler söyleyerek güldü diye öfkelenmişti. Acaba gene kendi ailesinden biri mi bir şey söyledi diye merak ederek. "Kim diyor?" diye sordu.

Kabahat kendi ailesinde değildi.

Paul, "Annem," diye yanıtladı. "Sonra, daha başkaları. Bu gidişle herkes bana nişanlı gözüyle bakacak diyorlar. Sana karşı haksızlık ettiğimi söylüyorlar. Düşündüm, taşındım. Seni evlenecek biçimde sevdiğimi sanmıyorum. Sen ne düşünüyorsun?"

Miriam başını eğdi. Öfkeliydi. Başkalarının kendi işlerine burnunu sokmasını hiç istemezdi.

"Ne bileyim!" diye mırıldandı.

Bu kez Paul açık açık, "Birbirimizi evlenecek kadar sevdiğimize kani misin?" diye sordu.

Kız titremeye başlamıştı.

İçtenlikle, "Hayır," diye cevap verdi. "Daha çok gençiz."

Paul bir an düşünceli durdu, sonra, "Ben kendi hesabıma hiç kimseye tam manasıyla gönül verebileceğimi sanmıyorum," dedi.

Miriam koygun gözleri ateş püskürerek ona baktı.

"Bütün bunlara neden annendir," dedi. "Beni eskiden beri sevmez, biliyorum."

Paul, telaşla, "Yok, yok, değil," diye inkâra saptı. "Bu kez senin iyiliğin için konuştu, emin ol. Sadece, seni görmeye devam edeceksem, kendimi nişanlı saymamı söyledi."

Bir sessizlik oldu. Sonra Paul sordu:

"Ama seni davet ettiğim zaman bize gelmeyi gene de reddetmezsin, değil mi?"

Miriam karşılık vermedi. Çok kızmıştı.

En sonunda, “Peki, ne yapacağız?” diye sordu. “Fransızca derslerinden vazgeçeceğiz herhalde. Tam da ilerletmeye başlamıştım, ama kendi kendime de okumaya devam edebilirim, sanırım.”

Paul hemen, “Derslerimizden vazgeçmeye ben gerek görmüyorum,” dedi. “Sana ders vermemde ne sakınca var?”

“Sonra, pazar akşamları kilise konusu var. Aramız açıldı diye kiliseye gitmekten vazgeçecek değilim, zira bu benim zevkim, hem de ancak bu sayede biraz insan yüzü görüyorum. Ama ayinden sonra beni evime getirmeni artık istemem. Ben kendim dönerim.”

Paul biraz afallamış, bozulmuştu.

“Pekâlâ,” dedi. “Ama Edgar da bizimle gelirse gene beraber döneriz, kimse de sesini çıkaramaz.”

Gene sustular. Miriam aralarında hemen hemen hiçbir şey değişmeyeceğini düşünüyordu. Evdekiler istediklerini söylesinler, onlar gene eskisi gibi kalacaklardı.

Paul, “Sen de pek fazla düşünüp bu meseleyi kendine dert etmeyeceksin, değil mi?” dedi.

Miriam ona bakmadan, “Ne münasebet!” diye yanıtladı.

Paul, “Erkekler başka,” diye sözüne devam etti. “Onlar başlarını alır, işlerine giderler, bir sürü şey yapıp oyalanabilirler. Ama kadın kısmı her şeyi sorun yapar, içlenir durur.”

Miriam, “Benim içlenmeye niyetim yok,” dedi.

Gerçekten de niyeti yoktu.

Hava serinlemişti. İçeri girdiler.

Mrs. Leivers, “Paul ne kadar da solgun görünüyor!” dedi. “Miriam, bu havada dışarı çıkarmayacaktın çocuğu. Üşütmedin ya, Paul?”

Paul, “Yok, canım!” diye güldü.

Ama bitkin düşmüştü. Kendi içindeki bu his çarpışması onu perişan ediyordu. Miriam ona acımaya başlamıştı. Paul saat daha dokuzda gelmeden kalktı.

Mrs. Leivers, “Bu kadar erken mi?” diye sordu.

“Evet. Erken gelirim dedim.”

Mrs. Leivers, “Ama bu kadar da erken değil ya,” dedi.

Miriam sallanır sandalyede oturmuş, hiç sesini çıkarmıyordu. Paul onun her zamanki gibi kalkıp kendini geçirmesini bekleyerek duraladı ama Miriam yerinden hiç kılmıdamadı. Paul ne yapacağını şaşırmıştı:

“Eh, iyi geceler... Hoşça kalın...” diye kekeledi.

Miriam da herkesle birlikte ona, güle güle, dedi.

Paul bisikletini ağır ağır sürerek evine dönerken kendi kendinden nefret ediyor, ölmek istiyordu.

Bu dönemde Edgar’la olan samimiyetini o günden sonra büsbütün güçlendirdi. Çünkü ayağını bu evden tam manasıyla kesmesine imkân yoktu. Ailenin her bireyini ayrı ayrı seviyordu. Sonra, bu çiflik onun için bir ikinci ev, bir başka yuvaydı. Miriam olmasa bile Paul ziyaretlerinden vazgeçemezdi.

Böylece, gene sık sık gelmeye devam ediyordu ama şimdi çoğu vaktini Edgar’la geçiriyordu. Akşamları hep bir olup oyunlar oynuyor, temsiller veriyorlardı. Ateşin etrafına halka çevirip beraberce şarkı söylüyorlardı.

Paul’la Miriam’ın yalnız kaldıkları artık nadirdi. Ama genç kız bekliyordu. Paul, kendisi ve Edgar kiliseden ya da Bestwood’daki edebiyat birliğinden döndükleri za-

manlarda onun, şu dönemde çok ayrıksı ve tutkulu olan konuşmalarını aslında kendisi duysun diye yaptığını biliyordu. Gene de Edgar'ı kıskanmıyor değildi, onların birlikte geçirdikleri cuma akşamlarını, bisiklete binmelerini, tarlada çalışmalarını... Kendi cuma akşamları ve Fransızca dersleri yoktu artık. Miriam hemen hemen her zaman kendi başına, ormanda dolaşıp düşüncelere dalıyor, kitaplar inceleyip hayaller kurarak bekliyordu.

Bir pazar akşamı aralarındaki o eski uyuma yeniden kavuştular. Edgar, Mrs. Morel'le birlikte kilisede, kom nyona kalmıştı. (Bunun nasıl bir şey olduğunu merak ediyordu.) Böylece Paul evine Miriam'la birlikte döndü. Neredeyse eskisi gibi genç kızın büyüsü altındaydı. Her zamanki gibi, dinlemiş oldukları vaazı tartışmaktaydılar. Paul şu sıralar yelkenlerini agnostikliğe doğru fora etmiş durumdaydı ama öyle dindar bir agnostiklik ki Miriam'ı pek fazla  zm yordu. Miriam, Paul'un tüm inançlarını harmanlayıp ayıkladığı yegane harman yeyiydi. Yalnızca Miriam, genç adamın gerçekleri bulmasına yardım ediyordu. Hemen hemen tepkisiz, onun tartışma ve irdelemelerini, boyun eğercesine dinlerdi. O da bu sayede, zamanla, yanıldığı yerleri ayrımlardı. Ve onun ayrımladığını Miriam da ayrımlar, onun kendisi olmadan yapamayacağını hissederci.

Sessiz eve vardılar. Paul anahtarı kiler penceresinden aldı, içeri girdiler. Paul bu arada tartışmasını hiç kesmeden sürdürüyordu. Gaz lambasını yaktı, ocaktaki ateşi besledi, kıza mutfaktan çörek alıp getirdi. Miriam, dizinin üstünde tabak, koltukta sessizce oturuyordu. Başında uçuk pembe   ekli beyaz bir şapka vardı. Ucuz bir şapkaydı ama Paul'un hoşuna gitmişti. Kızın pembe, esmer yüzü dingin ve düşünceliydi. Saçının kısa bukle-

leri her zamanki gibi kulaklarını örtmüştü. Gözleri Paul'un üstündeydi.

Pazar günleri ona bakmayı çok severdi. Genç adam o günlerde, çevik bedeninin devinimlerini dışarı vuran koyu renkli bir takım giyerdi. Temiz çizgili, pürüzsüz bir görünümü vardı. Düşüncelerini Miriam'a açıklamayı sürdürüyordu. Birden uzanarak bir İncil aldı. Genç kız onun bu kesin ve keskin devinimine bayıldı. Doğru hedefi bulan bir ok gibi. Genç adam sayfaları çabuk çabuk çevirerek Aziz John bölümünden bir sayfa okudu. Oturduğu yerden o dalgın, düşünce yüklü sesiyle okurken Miriam'a öyle geldi ki kendisi onun, ömrünü adadığı bir iş yaparken kullandığı bir araçtı. Çok sevdi bu düşünceyi. Paul'un sesindeki dalgınlık da bir şeylere ulaşmak isteğini belirtiyordu sanki ve kendisi, Miriam, onun isteğine ulaşmak için kullandığı şeydi. Oturduğu yerde arkasına, ondan uzağa doğru yaslandı; ne var ki o anda benliğinin, onun eliyle tuttuğu aygıt olduğunu hissediyordu. Bu sınırsız bir zevk verdi ona.

Derken Paul'un sesi sıkılganlıkla duraksayıp teklemeye başladı. Sonra bölümün, "Kadın, doğum sancısı çekerken kederlenir çünkü saati gelmiştir" diyen dizelerini okumadı, atladı. Miriam onun tedirginleşmeye başladığını sezmişti. İyi bilinen dizelerin okunmadığını duyunca kendisi de kasıldı. Genç adam okumayı sürdürdü ama Miriam dinlemiyordu artık. İçini bürüyen bir üzüntü ve utanç duygusuyla başı eğilmişti. Altı ay önce olsa Paul o dizeleri okur, geçerci. Ama şimdi belli ki Miriam'a karşı hissetliklerinde bir tarazlanma vardı. Aralarında bir düşmanlık, utanç duydukları bir şey olduğuna Miriam'ın gerçekten inanası geliyordu.

Çöreğini, kurulu bir makine gibi yiyordu. Paul da deminki tartışmaya geri dönmeye çalıştıysa da gereken havayı yakalayamadı. Çok geçmeden de Edgar geldi. Mrs. Morel bir arkadaşını görmeye gitmişti. Üç genç bir arada, Willey Çiftliği'ne doğru yola çıktılar.

Miriam'ın aklı, Paul'la arasına girmiş olan soğuklukta idi. Paul'un istediği bambaşka bir şey vardı; bunsuz tatmin olmuyor, Miriam'a da yaşamı dar ediyordu. Şimdilerde aralarında her zaman bir çatışma çıkar olmuştu. Oysa Miriam ona kanıtlamak istiyordu ki hayatta başlıca ihtiyacı olan şey kendisiydi. Bunu ona ve kendikendine bir kanıtlayabilse başka hiç bir şeyi umursamayacak, her şeyi olurlarına bırakacaktı.

Böylece mayıs ayında bir gün genç adamı Clara Dawes'le çiftliğe çağırdı. Ne zaman bu kadından söz etseler Paul'un heyecanlandığını, biraz da öfkelenildiğini görüyordu. Gerçi ondan hoşlanmadığını söylüyordu ama gene de onunla ilgili sorular soruyordu. Peki, madem ki öyle, genç adam kendini sınamalıydı. Miriam onun içinde hem aşağılık şeylere karşı hem de asil şeylere karşı duyduğu arzular olduğuna ve asil arzuların sonunda galebe çalacağına inanıyordu. Genç adam bu yönde çaba harcamalıydı, hiç değilse. Miriam kendi "aşağılık" ve "asi" tanımlamalarının keyfi olduğunu unutuyordu.

Willey Çiftliği'nde Clara'yla karşılaşmak düşüncesi Paul'u oldukça heyecanlandırmıştı.

Clara Dawes çiftliğe sabahtan geldi. Gümrah kumral saçlarını başının çevresine dolamıştı. Beyaz bir bluzla lacivert bir etek giymişti. Nereye giderse gitsin, çevresini gölgede bırakan, yanında başka her şey, herkes silik, anlamsız kalan bir kadındı. İyi huyluydu, yumuşaktı.

Bununla beraber, çevresine karşı bir hayli ilgisiz ve soğuk duruyordu.

Paul öğleden sonra erkenden çıkageldi. Clara Dawes'i bir daha görmek, onunla beraber olmak düşüncesi onu bir hayli heyecanlandırmıştı. Miriam onu karşılamak için kapıya çıktı.

Paul, "Clara gelmedi mi?" diye sordu.

Miriam o musiki gibi ahenkli sesiyle, "Geldi," diye yanıtladı. "İçeride, kitap okuyor."

Delikanlı bisikletini gene her zamanki gibi ahıra koydu. Güzel, yeni bir boyunbağı bağlamış, ona uygun çorap giymişti.

"Sabahtan mı geldi?" diye sordu.

"Evet."

Miriam onun bu heves ve heyecanı karşısında daha şimdiden ıstırap çekmeye başlamıştı. Beraberce eve girdiler.

Clara serin, loş konuk odasında oturmuş, kitap okuyordu. Paul önce onun güzel, beyaz ensesini, yukarıya topladığı ince telli kumral saçlarını gördü. Clara ayağa kalkmış, kayıtsız gözlerle ondan yana bakıyordu. Tokalaşmak için elini dümdüz uzatışında hem aralarına mesafe sokan, hem de erkeğe sanki bir şey fırlatan bir hal vardı. Paul onun bluzunun içinde göğüslerinin kabarmasını, omzunun güzel kıvrımını seçti.

"Şansınıza bugün hava çok güzel," dedi.

"Öyle."

"Sizin adınıza çok memnun oldum."

Clara onun bu nezaketine teşekkür etmeden yerine oturdu. Paul, Miriam'a dönerek, "Ee, bütün sabah ne yaptınız, bakalım?" diye sordu.

Miriam hafifçe öksürerek, “Clara bir hayli geç geldi,” dedi. “Onun için... pek fazla... bir şey yapacak vakitimiz olmadı.”

Clara masaya yaslanmış, kayıtsız, soğuk duruyordu. Paul onun ellerinin büyükçe, ama bakımlı olduğunu gördü. Cildi kalın, donuk beyaz; tüyleri incecik, altın sarıydı. Clara onun kendisini süzdüğünü biliyor ama oralı olmuyordu. Onu küçümsemeye karar vermişti.

Paul, “Geçen akşam sizi Margaret Bonford’un toplantısında gördüm,” dedi.

Miriam onun bu nazık, hürmetkâr halini hiç görmemişti.

Clara ondan yana şöyle bir bakarak, “Evet,” dedi.

Miriam, “Sen de toplantıda mıydın?” diye Paul’a sordu.

Margaret Bonford kadın hakları için çarpışan en ateşli hatiplerdendi.

Paul, “Trene vakit vardı, birkaç dakika için uğradım,” diye yanıtladı.

Clara başını gene alaylı bir edayla öte yana çevirmişti.

Paul, “Çok şirin, sevimli bir kadın,” diye fikir yürüttü.

Clara hararetle, “Margaret Bonford değme erkekten daha akıllı bir kadındır,” dedi.

Paul, “Değildir demedim ki,” dedi. “Gene de çok şirin, sevimli bir kadın.”

Clara buz gibi bir sesle, “Sizin için önemli olan da herhalde bu,” diye karşılık verdi.

Paul şaşalamış, biraz da öfkelenmişti.

“Herhalde sevimli olması akıllı olmasından daha önemli,” dedi. “Cennete gitmek istiyorsa akıyla gidemez ya!”

Clara, “Onun istediği cennete gitmek değil ki!” diye çıkıştı. “O bu dünyadaki hayatında hak ettiğini istiyor.”

Margaret Bonford’un uğradığı haksızlıklardan sanki Paul sorumluymuş gibi bir hali vardı.

Paul, “Orasını bilmem,” dedi. “Ben onu çok sıcak kanlı, çok sevimli bir kadın olarak gördüm. Ama çok zayıf, çöp gibi. Onu kendi halinde, rahat köşesinde oturur görmeyi tercih ederdim.”

Clara alaylı alaylı, “Rahat köşesinde oturup kocasının çoraplarını yamasa herhalde daha çok hoşunuza giderdi,” diye söylendi.

“Kocasının çoraplarını yamamaktan herhalde yüksünmez. Hatta benim çoraplarımı bile seve seve yamaya-
cağına eminim, nasıl ki ben de onun pabuçlarını seve seve boyarım.”

Clara ona karşılık bile vermedi. Paul biraz Miriam’la konuştu.

Clara hâlâ soğuk, çekingen duruyordu.

Paul, “Ben gidip Edgar’ı bulayım,” dedi. “Tarlada mı?”

Miriam, “Kömür almaya gitti,” diye yanıtladı. “Neredeyse döner.”

“Gidip karşılayayım öyleyse.”

Miriam onu alıkoymaya cesaret edemedi.

Paul dışarıya çıktı. Tepeye varınca Edgar’ı gördü. Kısrağa kömürü yüklemiş, ağır ağır geliyordu. Arkadaşını görünce yüzü parladı. Koygun, sıcak bakışlı, yakışıklı bir gençti. Gururlu bir edası vardı.

“Merhaba,” dedi. “Nereye böyle?”

“Seni karşılamaya geldim. Konuğunuzu daha fazla çekemedim.”

Edgar güldü:

“Clara Dawes’den hoşlanmıyorsun demek?”

“Hem de hiç! Sen hoşlanıyor musun?”

Edgar son derece kesin bir ifadeyle, “Hayır!” diye cevap verdi. “Ben öyle kadınlardan hoşlanmam.”

“Olumsuz bir havası var. İnsana bakar bakmaz, içinden: ‘asla, hayır, olamaz,’ diyor sanki.”

“Yani, erkek düşmanı mı diyorsun?”

Paul, “Kendisi o fikirde,” diye başını salladı.

“Ama sen o fikirde değilsin, öyle mi?”

“Hayır.”

“Kabalık mı etti?”

Paul, “Sen onun bir erkeğe karşı nazik davrandığını gözünde canlandırabiliyor musun?” diye sordu.

Edgar gene güldü.

Birlikte kömürü avluya boşalttılar. Paul biraz huzursuzdu. Clara pencereden bakarsa onu görebilirdi, Ama Clara pencereden bakmadı.

Cumartesi günleri atların kaşağılanıp temizlenme günüydü. Paul’la Edgar bu işi de birlikte yaptılar. Atların sırtından çıkan toz onları hapsirtip duruyordu.

Edgar, “Yeni bir şarkı biliyorsan bana öğretsene,” dedi.

Paul, “Mary Morrison’ı öğreteyim mi?” diye sordu.

Edgar, “Öğret,” dedi.

Güzel, tenor bir sesi vardı, iş yaparken de şarkı söylemeyi sevdiği için, arkadaşının bildiği bütün şarkıları öğrenmeye çok hevesliydi. Paul’un sesi pek o kadar iyi değildi ama bir kez duyduğu bir şarkıyı bir daha unutmazdı.

Clara duyacak diye çekindiği için alçak sesle söylüyordu. Edgar onun söylediği her dizeyi berrak, gür sesiyle tekrar etmekteydi. İkisi de arada bir durup hapsiriyor, huysuzluk ettikleri için atlarını azarlıyorlardı.

Onlar işlerini bitirinceye kadar ikinci kahvaltısı saat gelmişti.

Miriam, “Söylediğiniz şarkı hangisiydi?” diye sordu. Böylece şarkı söylemekten söz açıldı.

Miriam Clara’ya, “Hep beraber şarkı söyleyerek öyle eğleniriz ki!” dedi.

Clara çayını ağır ağır, azametle içmekteydi. Erkekler gelince gene soğuk, mağrur bir tavır takınmıştı.

Miriam, “Şarkı dinlemeyi sever misin?” diye sordu.

Clara, “İyiyse evet,” diye yanıtladı.

Paul bu sözlerin kendisine atılmış bir taş olduğunu hissederek kıpkırmızı kesildi.

“Yani, terbiye görmüş seslerin söylediği, şarkıları seversiniz, öyle mi yani?” diye sordu.

Genç kadın, “Söylenen şarkının bir şey ifade etmesi için söyleyen sesin terbiye görmüş olması şarttır,” diye karşılık verdi.

Paul, “Bu gidişle, sesleri terbiye görmemiş kimsele-
rin konuşmasını da yasak edeceksiniz!” dedi. “Doğrusu,
bence herkes kendi zevki için şarkı söyler.”

“Kendi zevki için başkalarını rahatsız etmek...”

Paul, “Öyleyse o başkaları kulaklarına pamuk tıkasınlar!” dedi.

Çocuklar gülüştüler. Bir sessizlik oldu. Paul’un yüzü hâlâ kıpkırmızıydı. Hiçbir şey söylemeden çayını içmeyi sürdürdü.

Kahvaltıdan sonra çifliğin erkekleri gene tarlaya çıktılar. Paul salonda kaldı.

Clara ile evin annesi konuşuyorlardı.

Mrs. Leivers, “Demek şimdi hayatından daha hoşnutsun?” diye sordu.

“Kıyaslanamayacak kadar.”

“Demek bu şekilde yaşamak seni tatmin ediyor?”

“Kendi başıma buyruk olabildikten sonra gerisi vız gelir.”

Mrs. Leivers yumuşak sesle, “Hayatında bir eksiklik hissetmiyor musun?” diye sordu.

“Onların hepsi geçmişte kaldı artık.”

Onların bu kadınca konuşmalarından Paul biraz sıkılmıştı. Ayağa kalktı:

“Geçmişte kalan şeyler bir gün gelir insanın ayağına dolanıverir,” dedi.

Sonra dışarıya çıktı. Esprili konuşmuş olduğuna inanıyor, erkekçe gururlanıyordu. Bir ısıklık tutturarak ahırlara doğru ilerledi.

Biraz sonra Miriam geldi, onu Clara ile birlikte biraz gezinmeye davet etti. Strelley Değirmen Çiftliği'ne gitmeye karar verdiler.

Dere boyunca yürürlerken ağaçların arasında bir adamla kocaman, Doru bir at gördüler. Doru at ormanın yeşilimtırak ışığı içinde raks eder gibiydi; eski, orta çağlardan kalma bir rüyayı andırıyordu.

Üç genç büyülenmiş gibi durarak bu manzarayı seyretti.

Paul, “Bir eski zaman şövalyesi olup bu ormanda oturmak isterdim,” dedi.

Clara, “Biz kadınları da eve sımsıkı kapamak herhalde hoşunuza giderdi,” diye mırıldandı.

Paul, “Evet,” dedi. “Siz nedimelerinizle bir arada nakış işleyip şarkı söylerken ben sizin adınızı yeşil, beyaz, mor renkli bayrağıma işler, savaş meydanına giderdim. Kalkanımın üstünde de, ayakta bir kadın figürü-

nün tepesinde, Toplumsal ve Siyasal Kadınlar Birliği'nin baş harfleri bulunurdu.”

“Yani kadınların kendi hakları için çarpışmalarından, kadınlara adına siz kendiniz çarpışmayı tercih ediyorsunuz?”

“Evet, bir kadın kendi hakları için çarpışmaya başladı mı ayna karşısında kendi gölgesine öfkelenerek havlayan bir köpeğe benzer.”

Clara dudaklarını bükerek, “Bu ayna siz misiniz yoksa?” diye sordu.

Paul, “Ayna ya da aynadaki gölge,” diye karşılık verdi.

Clara, “Korkarım siz gereğinden fazla zekisiniz,” diye mırıldandı.

Paul güldü:

“Bırakın ben zeki olayım... sizlere düşen görev ise faziletli olmaktır.”

Clara onun bu uçarı konuşmasından bıkmıştı. Paul ona baktı, yüzünde küçümseyen bir ifade görmeyi beklerken hüznü gördü. Bu hiç beklemediği hüznü ansızın onun da duygularını yumuşattı. İçinde herkese, her şeye karşı bir şefkat duydu. Miriam'ı çok ihmal etmiş olduğunu fark ederek onunla konuşmaya başladı.

Ormanın kenarında deminki al küheylanla adamı yeniden gördüler. Bu Strelley Değirmeni'ni kiralayan Limb adındaki adamdı. Limb, değirmen arazisinde sığır yetiştiriyordu.

Üç genç gene durup koca atın ahenkli, hafif hareketlerini, oynar gibi adım atışını hayran hayran seyretti.

Limb, “Bize buyrun biraz,” dedi.

“Teşekkür ederiz, bu sefer rahatsız etmeyelim; ama havuzunuzu görmek istiyoruz.”

“Nasıl isterseniz.”

At, evine yaklaşmış olmanın sevinciyle, durup durup kişniyordu.

Clara onunla ilgilenmişti.

“Evine döndüğü için seviniyor,” dedi.

“Evet. Bugün epey yol gitti.”

Bahçe kapısından içeri girerlerken büyük çiflik binasından bir kadın çıktı, kendilerine doğru ilerledi. Ufak yapılı, esmer, telaşlı bir kadındı. Saçları kırlaşmıştı; parlak, vahşi bakışlı koygun gözleri vardı. Bu, çifçinin kız kardeşiydi.

At onu görünce gene kişnedi.

Kadın şefkatle, “Hoş geldin, oğlum, sefa geldin,” diyerek, kardeşini değil de, atı selamladı.

At ona doğru sokuldu. Kadın onun ağzına bir elma vererek gözünün kenarını öptü. Koca at hoşnutlukla titreyerek göğüs geçirdi. Kadın atın başını kendi bağrına basmıştı.

Miriam, “Şahane bir at,” dedi.

Miss Limb, “Merhaba, Miriam,” diye gülümsedi. “Çoktandır semtimize uğramadın.”

Miriam ona arkadaşlarını tanıttı.

Clara, “Gerçekten de harika bir at,” dedi.

Miss Limb, “Değil mi?” diyerek atı bir daha öptü. “Hem de değme erkekle boy ölçüşecek kadar muhabbetlidir.”

Clara, “Eminim birçok erkekten çok daha muhabbetlidir,” dedi.

Kadın, “İyi çocuktur,” diyerek yeniden atın boynuna sarıldı.

Bu iri küheylan Clara’yı âdeta büyülemişti. Yanına giderek atın boynunu okşadı.

Miss Limb, “Çok yumuşak huyludur,” dedi. “Çoğu iri yarı kimseler gibi.”

Clara, “Şahane bir yaratık!” diye karşılık verdi. “Yazık ki konuşamıyor.”

Miss Limb, “Ara sıra neredeyse konuşacak sanıyorum,” dedi. Sonra ağabeyi atı alarak uzaklaştı.

“İçeri buyurmaz mısınız? Kuzum, ne olur biraz girin.”

Miriam, “Eksik olmayın, bugün girmeyelim,” dedi. “Değirmen havuzunu görmek istiyoruz.”

“Elbette, elbette, buyurun gidin. Balık avına merakın var mıdır, Paul?”

Paul, “Hayır,” diye karşılık verdi.

“İstediğiniz zaman gelip balık tutabilirsiniz. Burada insan yüzü görmediğimiz haftalar oluyor. Gelirseniz bizi sevindirirsiniz.”

“Demek havuzda balık da var?”

Ön bahçeye çıkıp kanaldan geçerek havuza vardılar. Bu daha çok yapma bir gölü andırıyordu. Üzerinde iki tane küçük, ağaçlı adacık da vardı. Paul, Miss Limb’le yan yana yürüyordu.

“Burada yüzmek herhalde hoş olur,” dedi.

Kadın hemen, “Ne zaman isterseniz gelin yüzün,” diye karşılık verdi. “Gelirseniz ağabeyim de sevinir. Onun da konuşacak kimsesi yok. Ne olur sık sık gelin, yüzün.”

Clara onların yanına yaklaşmıştı.

“Bir hayli derin,” dedi. “Ne güzel, berrak!”

“Evet.”

Paul, “Yüzmeyi sever misiniz?” diye Clara’ya sordu. “Miss Limb istediğimiz zaman gelip burada yüzebileceğimizi söylüyor.”

Miss Limb, “İşçilerden çekinmezseniz eğer,” dedi.

Biraz daha konuştuktan sonra kadından ayrılıp göl kenarındaki tepeye tırmandılar.

Yamaç güneş ışığından olgunlaşmış renkteydi. Üç genç bir süre sessizlik içinde yürüdüler.

Sonra Paul, “Bu kadında insanın rahatını kaçıran bir hava var,” dedi.

Miriam, “Değil mi Miss Limb?,” diye sordu.

“Evet, nesi var? Yalnızlıktan aklını mı oynatıyor?”

Miriam, “Herhalde,” dedi. “Bu yaşam ona göre değil. Bu dağ başına kapanıp kalması doğrusu günah. Benim daha sık gelip ziyaret etmem gerek ama... benim de rahatımı kaçırıyor.”

Paul, “İnsan ona hem acıyor, hem de yanından uzaklaşmak istiyor,” diye ekledi.

Clara ansızın, “Herhalde kadıncağыз bir erkek istiyor,” diye lafa karıştı.

Ötekiler bir süre ona karşılık vermediler.

Sonra Paul, “Gene de onu böyle tuhaf yapan yalnızlık olmalı,” dedi.

Clara sesini çıkarmadan yokuş yukarı tırmanmayı sürdürdü. Başını önüne eğmiş, önüne çıkan dalları, çalıları ayağının ucuyla ite ite yürüyordu. Endamı son derece biçimliydi. Onu böyle arkadan izleyen Paul vücuduna sıcak bir kan dalgasının yayıldığını hissetti. Clara’yı daha yakından tanımak istiyordu. Belki de yaşam ona acımasız davranmıştı. Miriam’ı tamamen unutmuş gibiydi.

Kız ise onun yanı sıra yürüyor, ona bir şeyler söylüyordu. Sözlerine karşılık alamayınca başını kaldırıp baktı. Paul’un gözleri önden ilerleyen Clara’ya dikilmişti.

Miriam, “Onu hâlâ kaba mı buluyorsun?” diye sordu.

Sorunun aniliği delikanlıyı şaşırtmadı, çünkü kafası deminden beri Clara’yla meşguldü.

“Onu üzen bir şey var,” dedi.

Miriam, “Evet,” diye karşılık verdi.

Tepeye varınca karşılırlarına aşığıdan görünmeyen âdeta gizli, vahşi bir çayır çıktı. Çayırın iki yanı ormanlıktı. Öteki yanları ise çalırlarla çevrilmişti. Otların arasında yüksek, iri kır çiçekleri vardı.

Miriam âdeta kendinden geçmişcesine, “Ah!” diyerek Paul’dan yana baktı; kara gözleri hayranlıkla irileşmişti.

Paul ona bakarak gülümsedi. Beraberce bu gizli çiçekli çayırın zevkine vardılar. Clara onlardan biraz uzak, biraz mahzun duruyordu.

Paul bir dizinin üzerine çökerek bir yandan da usul usul konuşarak çiçeklerin en güzellerini toplamaya başladı. Miriam da çiçekleri ağır ağır, severek, okşayarak koparıyordu. Clara hâlâ hüzünlü bir ifadeyle dolaşıp duruyordu.

Paul ona doğru ilerleyerek, “Siz niçin çiçek toplamıyorsunuz?” diye sordu.

“Çiçek toplamayı sevmem. Tarladaki halleri daha güzeldir.”

“Ama odanızda çiçek istemez misiniz?”

“Çiçeklerin koparılmak istediklerini sanmıyorum.”

“Yo, koparılmayı hepsi de çok isterler.”

“Odamda çiçek ölüleri görmekten hoşlanmam ben!”

Paul, “Bence bu düşünceniz yapmacık,” dedi. “Tarlada da ölecekler, vazoda da. Vazoya koyunca daha çabuk ölecek değiller ki!”

Clara, “Ne olursa olsun,” diye ona karşı çıktı. “Onları koparmaya ne hakkınız var?”

“Hakkım var, çünkü onları seviyorum, koparmak istiyorum.

“Sizce bu yeterli mi?”

“Elbette. Niçin yeterli olmasın! Siz de biraz toplayıp eve götürseniz odanızda kim bilir ne güzel kokarlar!”

“Evet, sonra onların birer birer ölmelerini izlemek zevki de caba.”

Paul, “Nasıl olsa ölecekler,” diyerek Clara’nın yanından ayrıldı, çiçek toplamaya devam etti.

Clara, eğilmiş, çiçekleri kokluyordu şimdi. Miriam Paul’un yanına gitti.

“Bana öyle geliyor ki insan çiçekleri gerçekten severse onları incitmez. Severek toplarsan çiçekler gücünmezler.”

Paul, “Hayır,” diye karşılık verdi. “Çiçek toplamayı canın istiyorsa gider toplarsın, mesele bundan ibaret.”

Miriam sesini çıkarmadı.

Paul elindeki demeti ona doğru uzatarak, “Bak şunlara!” dedi. “Hepsi de tombul bacaklı küçük çocuklar gibi gürbüz, sağlam!”

Clara şapkasını çıkarıp otların üzerine bırakmış, çiçekleri kokluyordu. Boynunun duruşu delikanlının içine işledi. O kadar güzeldi ki! Sırtının bükülüğü de pek çekici, pek güçlüydü. Korsa giymemiş olduğu belliydi.

Ansızın, ne yaptığını kendi de bilmeden, onun başına çiçek serpmeye başladı. Serin çiçek yaprakları boynuna değince genç kadın başını kaldırarak, “Ne oluyor?” der gibi ona baktı. Kurşunimsi mavi gözleri âdeta

korku doluydu. Çiçekler yüzüne dökülünce gözlerini kapadı.

Paul ne yapacağını şaşırmış, öylece duruyordu şimdi.

“Ölülerden söz ediyorduk, canınız belki bir cenaze merasimi görmek istiyordur diye düşündüm,” dedi.

Clara güldü, ayağa kalkarak başındaki çiçek yapraklarını ayıklamaya başladı. Şapkasını alıp başına iğneledi. Saçının arasında bir tek çiçek takılıp kalmıştı. Paul bunu gördü ama söylemedi.

Akşam olmaya başlamıştı. Aşağıdaki vadi daha şimdiden gölgelere boğulmuştu. Karşı yamaçtaki bir çiflik binasında bir tek ışık noktası vardı.

Miriam, elindeki çiçek demetine yüzünü gömmüş, yavaş yavaş yanlarına yaklaştı.

“Gidelim mi?” diye sordu.

Yola koyuldular. Üçü de sessizdi şimdi.

Biraz sonra Paul, “İyi gezdik, değil mi?” diye sordu.

Miriam, “Evet,” diye mırıldandı.

Clara sesini çıkarmadı.

Paul, “Yoksa, siz iyi vakit geçirmediniz mi?” diye üsteledi.

Clara hâlâ karşılık vermiyordu. Başı dimdik yürümesinden, Paul onun hem kayıtsız, hem de azap içinde olduğunu seziyordu.

Bu sıralarda bir gün Paul annesini Lincoln şehrindeki büyük, tarihi kiliseyi göstermeye götürdü. Tren şehre yaklaşırken ikisi de pencereden sarkmış, kiliseyi bir an önce görmek için sabırsızlanıyordu.

Paul, “İşte, anne, göründü!” diye haykırdı.

Koca anıt, mavi göğe doğru yükselmiş, aşağıdaki ovaya tepeden bakıyordu.

Mrs. Morel, “Ah!” diye içini çekti. “Şu manzaraya bakın hele!”

Paul’un gözleri annesine takıldı. Annesinin yüzünde tuhaf bir ifade vardı. Sanki kilisenin manzarası ona kendi ölümlülüğünü anımsatmış, bir gün gelip öleceğini aklına getirmişti. Delikanlı onun hâlâ pembe olan cildindeki kırıksıklıkları, ağzının ifadesindeki umutsuzluğu okudu, âdeta dehşete kapıldı.

Bir gün annesi göçüp gidecekti. Paul ne denli genç, ne denli güçlü olursa olsun onu tutamayacak, eninde sonunda elinden kaçıracaktı.

Bütün gayretiyle, bu acı düşünceyi unutmaya çalıştı.

“Bak, anne, şehirden bile büyük duruyor. Ayakları dibine serilmiş şu sayısız sokaklara bak!”

Gertrude Morel, yüzü yeniden parlayarak, “Sahiden de öyle!” dedi.

Şimdi gene her zamanki gibi yaşam ve heves doluydu ama oğlu onun deminki ifadesini unutamıyor, onun bir gün gelip öleceğini düşündükçe deliye dönüyordu.

Bir lokantaya girip yemek ısmarladılar. Gertrude dışarıda yemek yemeyi her zamanki gibi delice bir savurganlık sayıyordu.

“Parana yazık oluyor!” diye sızlandı.

Paul, “Sen benim paramı düşünme,” dedi. “Hem unutma ki ben sevgilisini gezmeye getirmiş bir adamım.”

Yemekten sonra da ona bir demet menekşe aldı.

Mrs. Morel, “Rica ederim dur!” diye buyurdu. “Ben böyle bir şeyi nasıl yaparım?”

“Sen hiçbir şey yapacak değilsin ki! Yalnızca rahat dur yeter!”

Paul, böyle diyerek, caddenin orta yerinde, menekşe demetini onun yakasına ilıstırdı.

Annesi, “Benim gibi ihtiyara menekşeler ne de yakışır ya!” diye burun kıvrıldı.

“Bir içim suya döndün.”

Kadın, “Ben sana alay etmeyi gösteririm!” diye güldü.

Paul, “Hadi bakalım, salın biraz,” diye buyurdu. “Tavuskuşu gibi caka sat.”

Çevrelerine bakına bakına yürümeye başladılar. Bir adam yanlarına gelip şapkasını çıkararak Mrs. Morel’in önünde eğildi:

“Size şehri gezdireyim mi, efendim?”

Gertrude Morel, “Yok, teşekkür ederim,” diye karşılık verdi.

“Oğlum beni gezdiriyor.”

Kiliseye çıkan yokuşu tırmanmakta kadıncağыз çok güçlük çekti. Paul önce hiçbir şeyin ayırdına varmadı. Sonra birdenbire annesinin konuşamayacak kadar tıkkandığını gördü. Onu hemen bir bahçeye sokarak oturttu.

Gertrude, “Hiçbir şeyim yok,” diyordu. “Ancak kalbim biraz kocadı. Doğal görmek lazım.”

Paul hiç sesini çıkarmadı. Ama yüreği eziliyordu gene. Ağlamak istiyordu, her şeyi kırıp dökmek istiyordu.

Sonradan, kilise bahçesinin duvarına yaslanmış, şehri seyredelerken Paul ansızın, “Anneler hep genç kal-

malı!” diye öfkeyle söylendi. “Anneler hiç yaşlanmamalı. Niçin yaşıyorlar, niçin ihtiyarlıyorlar sanki?”

Annesi, “Ne yapsınlar, zavallılar!” diye güldü. “Ellerinde değil.”

“Ben niçin senin en büyük oğlu değilim sanki? En küçük çocuk olmak her zaman daha iyidir derler ama yalan. Büyük çocuklar annelerinin gençliğine yetişiyorlar. En şanslı onlar. Sen beni hepsinden önce doğurmalıydın.”

“Benim elimde olan bir şey değil ki! Suçu bende aradığın kadar kendinde de arasana. Niçin hepsinden önce sen dünyaya gelmedin sanki?”

Paul işi şakaya dökmek istemiyordu. Yüzü bembeyaz, gözleri öfke dolu bir halde, annesine doğru döndü.

“Neden yaşlısın sanki!” diye deli gibi söylendi. “Neden yoruluyorsun? Benim her gittiğim yere neden gelemiyorsun?”

Kadın, “Bir zamanlar bu yokuşu senden bile çabuk tırmanırdım,” diye cevap verdi.

Paul, “Bunun bana yararı ne?” diye âdeta haykıarak yumruğunu duvara vurdu. Sonra, “Senin hasta olman çok yazık, küçüğüm,” diye sızlandı. “Günah, senin hasta olman.”

Annesi, “Hastalık ne demek!” diye ona karşı çıktı. “Biraz kocadım, mesele bundan ibaret.”

Sustular, sonra yavaş yavaş gene eski neşelerini buldular. Deniz kıyısında oturmuş, gemileri seyrederek çay içerlerken Paul annesine Clara’dan söz etmeye başladı.

Annesi merakla bir sürü soru sordu.

“Kocasını bırakmış demek! Peki, şimdi kiminle oturuyor?”

“Annesiyle. Bluebell Yokuşu’nda.”

“Geçimlerine yetecek kadar gelirleri var mı bari?”

“Hiç sanmam. Dantel örüp sattıklarını tahmin ediyorum.”

“Peki, bu kadının cazibesi sence nedir, evladım?”

“Pek o kadar cazip olduğunu sanmıyorum, anne. Ama hoş işte. Sonra, sade bir kadın. Hiç sinsiliği, ikiyüzlülüğü yok; hiç, ama hiç.”

“Senden bir hayli yaşlı, değil mi?”

“Otuz yaşında. Ben yirmi üçümdeyim.”

“Ondan niçin hoşlandığını hâlâ söylemedin bana.”

“Bilmem ki... şöyle, meydan okur gibi, isyankâr bir hali var... öfkeli bir hal.”

Gertrude, Clara konusuna bir hayli kafa yoruyordu. Oğlunun şöyle doğru dürüst bir kadına aşık olmasını istiyordu. “Şöyle doğru dürüst bir kadın” demekle ne kastettiğini kendisi de bilmiyordu, ama Paul öyle sinirli, öyle anlaşılmaz olup çıkmıştı ki! Bir anda, durup dururken öfkeyle köpürüyor, sonra gene ansızın derin bir melankoliye dalıyordu.

Annesi, “Şöyle iyi bir kız karşısına çıksa da...” diye düşünüyor ama bu iyi kızıdan oğlu için ne beklediğini kendi kendine bile doğrudan doğruya itiraf etmiyordu. Yalnız, oğlunun Clara’yla ilgilenmesine karşı düşmanca bir cephe almamaya karar verdi.

Annie evleniyordu. Nişanlısı Leonard, Birmingham’da işe girmişti. Onları görmeye hafta sonları geliyordu.

Bir seferinde Gertrude ona, “Seni pek iyi görmüyorum, evlat,” dedi.

Leonard, “Bilmem ki, ben de kendimi pek öyle parlak hissetmiyorum, anne,” dedi.

Delikanlı, Gertrude’a daha şimdiden, çocukça bir yakınlıkla, “anne” diyordu.

Gertrude, “Pansiyonun iyi mi, yoksa sana iyi bakmıyorlar mı?” diye sordu.

“İyi olmasına iyi, ama insanın kendi çayını kendi başına içmesi bir tuhaf oluyor. Çayı fincan tabağına döküp içtiğim zaman bana dırdırlanacak kimse yok... O zaman da böyle yapmanın tadı tuzu kalmıyor.”

Gertrude güldü:

“Bu da senin içini karartıyor, öyle mi?”

Leonard birden bire, “Bilmiyorum, ama evlenmek istiyorum,” diye karşılık verdi. Parmaklarını eğip büküp duruyor, hep ayaklarına bakıyordu.

Bir sessizlik oldu.

Sonra Gertrude, “Ama ben senin daha bir yıl beklemek istediğini sanıyordum,” dedi.

“Evet, öyle diyordum.”

Gertrude biraz düşündü:

“Sonra, biliyorsun, Annie biraz savurgandır. Pek az para biriktirdi. Senin de pek öyle bir kenara konacak kadar eline para geçmediğini biliyorum, oğul.”

Leonard kulaklarına kadar kızardı.

“Biraz biriktirdim.”

“Ama çok az.”

Leonard bir şey demedi. Durmadan parmaklarını büküyordu.

Gertrude, “Biliyorsun,” dedi. “Benim de elimde avucumda bir şey yok.”

Genç adam kıpkırmızı kesilmiş, utangaç, üzüntülü, “Ben senden hiçbir şey istemedim, anne!” diye itirazda bulundu.

“Biliyorum, oğlum. Ama sizlere verecek param olmadığına hayıflanıyorum. Düğün dernek derken elinizdeki para eriyip gidecek.”

Leonard hâlâ ellerini ovuşturuyor, onun yüzüne bakamıyordu; çaresiz, inatçı bir hali vardı.

Gertrude, “Gene de, ne olursa olsun evlenmek istiyorsun, öyle mi?” diye sordu. “Evlenmenin doğru olacağına eminsin?”

Leonard mavi gözleriyle onun gözlerinin ta içine şöyle bir baktı, “Evet,” dedi.

Gertrude, “Öyleyse, sizi evlendirmek için kollarımızı sıvayıp elimizden geleni yapmamız gerek, evlat,” dedi.

Leonard yeniden başını kaldırdığı zaman gözlerinde yaşlar vardı.

Kendine hakim olmaya çalışarak, “Annie’nin geleceğini baltalamak istemem,” dedi.

“Oğlum, akli başında, namuslu çocuksun. İyi bir iş sahibisin. Bunlar önemli şeyler. Belki yoksul bir adam karısı olmak Annie’ye önceleri zor gelir. Genç kızlar, bilirsin, her şeyi kocalarından beklerler. Ama sonra alışır- lar. Çünkü sadece parayla saadet olmaz.”

Böylece, fazla gecikmeden, düğün yaptılar. Arthur da düğüne geldi. Üniformasıyla pek şahane görünüyordu. Annie sonradan bayramlık seyranlık olarak giyebileceği gümüşü bir elbise yaptırmıştı, güzelliği de üstündeydi. Morel kızının evlenmesinin aptallık olduğunu söylüyor, damadına hiç yüz vermiyordu. Gertrude şapkasına beyaz tül takmış, bluzunu beyaz dantelle süslemişti. Oğulları onu hiç rahat bırakmıyor, “çalım sattığını” söyleyerek onu kızdırmaya çalışıyorlardı. Leonard

neşeli, samimiydi, ama için için kendi damatlık halini gülünç buluyordu. Paul ise Annie'nin niçin evlenmek istediğini pek anlamamıştı; gene de yeni evlilere canı gönülden mutluluk diliyordu.

Annesinden ayrılma vakti gelince Annie mutfığa girdi, gözleri şişinceye kadar ağladı. Annesi de ağladı biraz. Sonra kızının omuzunu sıvazlayarak, "Ağlama kızım, kocan sana iyi bakacak," dedi.

Walter Morel ayağını yere vurarak, "Aptallık ediyorsun, evlenip kendini eve bağlamanın ne anlamı var!" diye homurdanıyordu. Leonard bembeyaz olmuş, sinirleri gerilmiş bir haldeydi. Gertrude ona dönerek, "Kızım artık sana emanet, oğul, onun mutluluğundan sen sorumlusun," dedi.

Yorgunluktan, sinir gerginliğinden yarı ölü olan genç damat, "Sen hiç merak etme, anne, bana güvenebilirsin," diye karşılık verdi.

Böylece düğün sona erdi.

Geceleyin Walter Morel'le Arthur yattıktan sonra Paul'la annesi âdetleri olduğu üzere, mutfakta oturmuş konuşuyorlardı.

Paul, "Annie evlendi diye üzgün değilsin, değil mi, anne?" diye sordu.

"Evlendi diye üzölmüyorum... ama... beni bırakıp gitmesi gene de tuhafıma gidiyor... Leonard'ı bana tercih etmesi gücöme gidiyor âdeta. Biz analar böyleyizdir işte. Saçmalık olduğunu biliyorum."

"Kendine dert etmeyeceksin ya bunu?"

“Kendi evlendiğim günü düşünüyorum da... umarım onun kaderi başkadır.”

“Leonard’ın onu mutlu edeceğine eminsin, değil mi?”

“Evet, evet. Birçok kimse onun Annie’ye layık olmadığını düşünüyor ama bence bir erkek dürüstse, mertse, kız da onu seviyorsa... pekâlâ geçinir giderler. Leonard pırlanta gibi çocuk...”

“Öyleyse için rahat?”

“Mert olduğuna kanaat getirmesem kızımı ona dünyada vermezdim. Ama gene de... içimde bir boşluk var.”

İkisi de aslında son derece kederliydi. Annie’yi daha şimdiden özlüyorlar, yine gelsin istiyorlardı. Paul annesine baktı, onun beyaz süslü siyah bluzuyla pek yapayalnız bir hali olduğunu düşündü.

“Ne olursa olsun, anneciğim, ben hiç evlenmeyeceğim,” dedi.

“Ah! bütün çocukların lafıdır bu. Daha evleneceğin kıza rastlamadın da ondan böyle konuşuyorsun. Hele bir iki yıl daha bekle bakalım, o zaman konuşuruz.”

“Ama sahi söylüyorum, anne, ben hiç evlenmeyeceğim. Hep seninle oturacağım. Hizmetçi tutacağım sana.”

“Ah, evladım, böyle konuşması kolay! Vakti saati gelince görürüz.”

“Hangi vakit, hangi saat? Yirmi üçümü dolduruyorum neredeyse.”

“Öyle. Genç yaşında evlenecek tipten değilsin sen. Ama üç yıla kalmaz...”

“Ben hep seninle oturacağım, sen ne dersen de.”

“Görürüz, evladım, görürüz.”

“Ama sen de benim evlenmemi istemiyorsun, değil mi?”

“Senin ömrünün sonuna kadar yalnız, bakacak kimsesiz yaşayacağını düşünmek bile istemem.”

“Yani evleneyim istiyorsun, öyle mi?”

“Er geç herkesin evlenmesi gerek.”

“Ama benim er yerine geç evlenmemi tercih ediyorsun.”

“Senin evlenmen benim için zor olur, pek zor. Eski-ler ne demişler, kız evlat daima evladındır, ama erkek evlat, evlenir evlenmez elinden gider.”

“Ben evlendiğim kızın seninle benim arama girmesine izin verir miyim sanıyorsun?”

Mrs. Morel gülümseyerek, “Elin kızına benimle birlikte annemi de alacaksın, diyemezsin ya!” diye karşılık verdi.

“Ne olursa olsun, aramıza girmesi kaçınılmaz değil ya!”

“Hele bir evlen, ondan sonra görürsün.”

“Hiçbir zaman görmeyeceğim. Çünkü seninle beraber oldukça evlenmeye asla niyetim yok.”

Gertrude Morel bu kez üzüntüyle, “Ama seni kimsesiz bırakmak istemem ki evladım,” diye söylendi.

“Beni bırakmayacaksın ki! Kaç yaşındasın sen? Elli üç, değil mi? Sana yetmiş beş yaşına kadar izin veriyorum. O zaman da ben kırk dört yaşına basmış, göbek bağlamış olurum. Hanım hanımcık birisiyle evlenirim. İyi mi?”

Annesi uzun uzun güldü. Sonra, “Hadi git yat,” dedi, “git yat.”

“Seninle güzel bir ev tutarız, bir de hizmetçi. Gül gibi geçiniriz. Belki yaptığım resimler sayesinde zengin bile olurum.”

“Gidip yatıyor musun sen?”

“Sana güzel bir de araba alırım. Gözünün önüne getir, hele! Arabana küçücük bir ‘Kraliçe Viktorya’ gibi kurulup gezersin artık.”

Mrs. Morel hâlâ gülerek, “Git yat diyorum sana,” diye buyurdu.

Paul annesini öptü, yatmaya gitti. İleriyle ilgili tasarımları hep aynıydı.

O gittikten sonra Gertrude Morel derin bir düşünceye daldı. Kızını, oğullarını düşünüyordu. Annie’yi yitirmek içinde sızıydı. Hepsi de birbirlerine çok bağlıydılar. Gertrude bundan sonra sıhhatli olup daha yıllarca yaşaması gerektiğini düşündü, zira oğullarının ona ihtiyacı vardı. Ne kadar da dopdolu, zengindi yaşam!

Paul bu ihtiyacı açıkça hissediyordu. Arthur ise, annesini aslında çok sevmesine karşın, kendi duygularının farkında değildi. Günü gününe yaşayan avare, ateşli bir genç olup çıkmıştı. Son derece yakışıklıydı. Burnunun düzgünlüğünde, lacivert gözlerinin iriliğinde kız gibi bir güzellik vardı, ama kumral bıyığının altındaki dolgun kırmızı dudaklı ağzı tam bir erkek ağzıydı; çenesi de azim, güç ifade ediyordu. Annesi çok iyi biliyordu ki Arthur bir kez serserilikten, avarelikten hevesini alsın, ondan sonra durup oturacak, adam olacaktı. Ama serserilikten hevesini alması kaç zaman sürecekti? Sorun bundaydı.

Askerlik hayatı ona hiç de yaramamıştı. Küçük rütbeli subayların buyruklarına hiç dayanamıyor, hayvan gibi boyun eğmek düşüncesinden nefret ediyordu. Ama dik başlılık yapmayacak kadar da akli başındaydı.

Böylece, askerlik hayatının mümkün mertebe tadını çıkarmaya karar vermişti. İyi şarkı söylüyor, herkesi neşelendirmeyi biliyordu. Sık sık başı derde giriyordu; ama bunlar erkekliğe yakışan, kolay bağışlanan cinsten sorunlardı. Yakışıklı, kibar, okumuş oluşuna güveniyor, bu üstünlükleri sayesinde sırtının kolay kolay yere gelmeyeceğine inanıyordu. Gerçekten de öyleydi. Gene de, bütün bunlara karşın, huzursuzdu. İçini kemiren bir eksiklik vardı.

Gertrude'a babasından biraz para kalmıştı. Bu parayla oğlunun bedelini ödeyip onu ordudan çıkarmaya karar verdi. Bunu duyunca Arthur sevinçten deliye döndü. Şimdi tıpkı bayram gününde bir çocuk gibiydi.

Komşuları Beatrice Wyld'dan eskiden beri hoşlanırdı. Bu izni esnasında iki genç eski samimiyetlerini yeniden tazelediler. Beraber uzun yürüyüşlere çıkıyorlardı; Arthur, Beatrice'nin koluna giriyordu. Beatrice sık sık Morellerin evine gelip piyano çalıyor, Arthur şarkı söylüyordu.

Şarkı söylerken yüzü hep kızarır, gözleri pırıl pırıl olur, rahatlamak için gömleğinin düğmelerini çözerdi. Tam erkek ifadeli bir tenor sesi vardı. Şarkı faslı bitince iki genç yan yana kanepeye otururlardı. Beatrice onun güzel, biçimli yapısının, o güçlü göğsünün, sımsıkı pantolonun içinden her çizgisi belli olan bacaklarının her an ayırdındaydı. Ara sıra onunla beraber sigara içtiği olurdu, ama çok zaman yalnızca Arthur'un sigarasından bir kaç nefes çekmekle yetinirdi.

Bir akşam, gene onun sigarasına doğru uzanmıştı. Arthur, “Dur hele, yavaş gel!” dedi. “Yağma yok! Eğer istersen bir duman öpücüğü vereyim sana.”

Beatrice, “Öpücük istediğim yok, sırf duman bana yeter,” dedi.

“Duman istiyorsan öpücüğü de almak zorundasın.”

Beatrice, “Sadece birkaç nefes çekmek istiyorum,” diyerek onun sigarasını ağzından kapmak için atıldı.

Ufak tefek, davranışları şimşek hızında, oynak bir kızdı. Arthur sigarasını ondan zor kaçırdı.

“Duman öpücüğü vereceğim,” diye üsteledi.

Beatrice, arkasına yaslanarak, “Sen saçma sapanın birisin, Arthur Morel,” diye karşılık verdi.

“Hadi, ne olur, bir duman öpücüğü al!”

Genç adam ona doğru yaslanmış, yüzünü onun yüzüne iyice yaklaştırmıştı.

Beatrice, “İstemem,” diyerek başını öte yana çevirdi.

Arthur sigarasından bir nefes daha çekti, dudaklarını büzdü, ağzını kızın ağzına doğru uzattı.

Kız onun kısa, kestane renkli bıyığına, büzülmüş duran kırmızı dudaklarına şöyle bir baktı, sonra birden uzanıp sigarasını elinden kaparak kanepeden aşağı atladı, kaçtı.

Arthur onun arkasından koştu, kara saçlarının topuzunu tutan tarağı çekip aldı. O zaman Beatrice döndü, sigarayı ondan tarafa doğru attı. Arthur sigarasını alıp gene ağzına koydu, yerine oturdu.

Beatrice, “Aptal, ver tarağımı bana!” diye bağırdı.

Arthur’un gözüne güzel görünmek için özel olarak yaptığı topuzunun çözüleceğinden korkuyor, saçlarını elleriyle bastırıyordu. Genç asker tarağı dizlerinin arasına sakladı.

“Tarağın bende değil!” dedi.

Konuşurken bir yandan gülüyor, dudaklarının arasındaki sigara da titriyordu.

Beatrice, “Yalancı!” dedi.

Arthur gülerek, “Vallahi yok!” diye ellerini gösterdi.

Beatrice, “Kepaze seni!” diye bağırarak onun üzerine atıldı, dizlerinin arasındaki tarağı almak için onunla çekişmeye başladı. O Arthur’un dizlerini birbirinden ayırıp tarağı kapmak için savaştıkça, Arthur kahkahalarla gülüyordu. Sonunda, boylu boyunca kanepenin üzerine uzandı, kaldı. Kahkahaları kanepeyi sarsıyordu. Yüzü kıpkırmızı kesilmiş, gülmekten mavi gözleri yaş içinde kalmıştı. Nefes nefeseydi.

Beatrice sonunda tarağını bulup aldı, gene saçına taktı.

Arthur doğrulup oturarak boğuk bir sesle, “Gıdıkladın beni, Bea,” dedi.

Kızın küçük, beyaz eli şimşek gibi kalkarak onun yanağına bir şamar indirdi. Genç adam irkildi, gözleri ansızın öfkeyle parlayıverdi. Bir an birbirlerine baktılar.

Kızın yüzünü yavaş yavaş bir kan dalgası bürüdü. Önce gözlerini, sonra başını indirdi. Saçını aynada düzeltmek için bulaşıkhaneye gitti. Orada, sebebini kendi de bilmeden, biraz ağladı.

Odaya döndüğünde durulmuştu ama bu durgunluk, içindeki ateşin önüne çekilmiş bir perdeden ibaretti. Arthur ise kanepede, somurtkan bir yüzle oturmaktaydı. Kız gitti, onun karşısındaki koltuğa oturdu.

İkisi de susuyordu. Odada yalnızca saatin tıkırtısı sessizliğin üzerine yumruk gibi inmekteydi.

Nihayet, Arthur, yarı özür dileyen, yakınan bir sesle, “Kedi gibisin, Bea,” dedi.

Kız, “Ne yapayım, o kadar kepezelik etme,” diye karşılık verdi.

Uzun bir sessizlik oldu. Arthur sinirli olduğunu karşısındakine belli etmek istemeyen bir tavırla ıslık çalıyordu.

Beatrice ansızın yerinden kalkarak gidip onu yanğından öptü. Alaycı bir tavırla, “Vah benim zavallım!” diye okşadı onu.

Arthur tuhaf bir gülüşle yüzünü ona doğru uzattı:

“Öpücük ister misin?” diye onu davet etti.

“Bilmem ki, istesem mi?” dedi kız.

Arthur, “Hadi, ne olur!” diye onu teşvik ederek dudaklarını uzattı.

Beatrice gülümsedi. Bu titrek gülüş bütün vücuduna yayılır gibi oldu, sonra dudaklarını onun dudaklarına bastırdı. Arthur anında kollarını ona doladı. Uzun uzun öpüştüler.

Sonra kız başını kaldırdı, ince parmaklarını onun gömleğinin yakasından içeri sokarak çıplak boynunu okşamaya başladı. Sonra yeniden gözlerini kapayarak kendini onun öpüşüne bıraktı.

Beatrice hep kendi bildiğini yapan bir kızdı. İçinden geldiği gibi davranır, bundan da kimseyi sorumlu tutmazdı.

Paul etrafındaki hayatın değişmekte olduğunu hissediyordu. İlk gençlik günleri sona ermişti artık. Hepsi de tamamen büyümüşler, hayata atılmışlardı. Annie evli barklı bir kadın olmuştu, Arthur da kendi bildiği gibi zevk, eğlence peşinde koşuyordu. İkisi için de asıl ya-

şam ana evinin dışındaydı şimdi. Bu eve salt tatillerde geliyorlardı, geri kalan zamanda evin, kuşları uçmuş kafes gibi, bomboş bir havası vardı.

Paul'un huzursuzluğu git gide artmaktaydı. Bir an o da Annie gibi, Arthur gibi yuvadan uçmaya özeniyor, sonra asıl yerinin bu ev olduğuna kanaat getiriyordu. Bu ev ve anasının dizinin dibi...

Beri yandan başka bir şeyler de vardı; evin dışında bir şeyler, eksikliğini duyduğu bir şeyler.

Miriam onu tatmin etmiyordu. Onunla birlikte olmak için duyduğu o eski, delice arzu körelmeye başlamıştı. Bazen Nottingham'da Clara'yla karşılaşılıyordu; birlikte toplantılara gittikleri oluyordu; bazen de Willey Çiftliği'nde bir araya geliyorlardı. Böyle zamanlarda hava gerginleşiyordu. Paul, Clara ve Miriam arasında bir hasımlık üçgeni oluşuyordu. Clara'nın yanında Paul, Miriam'ın son derece zıddına giden çok bilmiş, görmüş geçirmiş, alaycı bir tavır takınıyordu. Aralarında daha önce neler geçtiği fark etmiyordu. Belki hüznü ve çok içli dışlıydılar. Derken Clara gelir gelmez hepsi siliniyor ve genç adam yeni gelen kadına yönelik pozunu takınıyordu.

Miriam onunla samanlar arasında çok güzel bir gece geçirdi. Paul atlı tarama kızağını sürmüş, sonra işi bitince Miriam'ın yanına, samanları yığmakta yardım etmeye gelmiş, onunla umutlarından ve umutsuzluklarından konuşmaya başlamıştı. Ruhunu onun ayakları dibine, tüm çıplaklığıyla sermişti sanki. Onun can özünü görmüş gibi gelmişti genç kıza. Derken ay doğdu; eve birlikte yürüdüler. Paul ona büyük ve derin bir gereksinme duyarak gelmiş gibiydi; Miriam da onu, tüm yüreğini ve sevgisini vererek dinliyordu. Paul ona benliği-

nin en iyi köşelerini açıp emanet ediyordu, o da bunları ömrü boyunca esirgeyecekti sanki. Göğün yıldızları barındırdığından da daha fazla kol kanat gererek, sonsuza dek bekçiliğini yapacaktı Paul Morel'in ruhundaki iyilik ve asilliğin... İnancının verdiği kıvançla kanatlanmış gibi, uçarak döndü evine.

Sonra, ertesi gün Clara çıkageldi. Saman tarlasında çay içeceklerdi. Miriam akşam saatinin altın rengine, sonra da gölgelere dönmesini izliyordu. Paul ise Clara ile şakalaşıp eğlenmekteydi. Saman yığınlarının üstünden atlıyorlardı ve genç adam bu yığınları durmadan yükseltiyordu. Miriam bu oyundan hoşlanmadığı için kenara çekilmişti. Edgar, Geoffrey, Maurice, Clara, Paul, hepsi atlıyorlardı saman yığınlarının üstünden. Hafif ve çevik olduğundan Paul kazanıyordu. Clara'nın kanı alev almıştı. Koşmakta Amazonlar kadar ustaydı. Onun saman yığınının doğru kararlılıkla koşup sıçrayarak öbür yana atlarken göğüslerinin titreyişine, gümrah saçlarının çözümlüp dağılışına bayılıyordu.

"Dokundun!" diye bağırdı birden. "Ayağın değdi!"

Clara, "Değmedi işte!" diye bağırarak Edgar'a döndü. "Değmedi, değil mi? Hiç dokunmadım, öyle değil mi?"

Edgar, "Bilemem!" diye güldü.

Hiçbiri bilemiyordu.

Paul, "Dokundun ama" diye direndi. "Yenildin!"

"HIÇ DE dokunmadım, işte!"

"Hem de açıkça dokundun," dedi Paul.

Genç kadın Edgar'a "Şunun kulağını çeksene," dedi, "benim yerime."

Edgar, "Yok!" diye güldü. "Ben korkarım. Sen kendin çek."

Paul da gülerek, “Gerçeği hiç bir şey değiştiremez ki, dokundun,” dedi.

Clara ona olan öfkesinden küplere binmişti. Bu genç adamlar karşısında biraz önce kazandığı küçük zaferin sevinci uçup gitmişti.

“Çok adisin bence!” dedi.

Paul da yeniden güldü. (Bu gülüşü Miriam’a azap veriyordu.) “Bu yığının üstünden atlayamayacağını zaten biliyordum.”

Clara ona arkasını döndü. Gene de ayırdında olduğu, kulak verdiği tek kişi oydu ve bunu herkes görebiliyordu. Aralarındaki bu savaşım erkeklerin hoşuna gidiyordusa da Miriam için bir işkenceydi.

Paul’un daha “yüksek” olanın yerine daha “az” olanı seçebileceğini görmüştü artık. Genç adam kendine, derinlerdeki gerçek Paul Morel’e ihanet edebiliyordu. Uçarılşma tehlikesi vardı, herhangi bir Arthur gibi, ya da babası gibi salt tatmin peşinde koşup gitme tehlikesi. Clara ile arasındaki bu yüzeysel, değersiz alışverişin hatırına ruhunu feda etmesi Miriam’ı hırslandırıyordu. Onlar birbirleriyle şakalaşıp eğlenedursun, kendisi dışlerini bileyerek sessizlik içinde dolaşıyordu.

Böyle zamanlardan sonra Paul, itiraf etmese de kendinden biraz utanıyor ve Miriam’ın, söz gelimi, ayaklarına kapanıyordu. Daha sonra, yeniden isyan ediyordu.

“Dindar olmak dindarlık değildir,” dedi bir gün. “Bence bir kuş, örneğin, gökte uçarken dindardır aslında. Ne var ki gideceği yere gitmek amacıyla yapar bunu; sonsuzluğu, öte dünyayı düşündüğü için falan değil.”

Gel gelelim Miriam’ın inancına göre kişi her yaptığında dindar olmalı, Tanrının her şeyde var olmasını istemeliydi, Tanrı denen şey ne olursa olsun.

Paul buna, “Ben Tanrının kendisi hakkında pek fazla bir şey bildiğine inanmıyorum,” dedi. “Tanrı BİLEN değildir; bence, Tanrı OLANdır. İçli ve duyarlıklı olduğunu da hiç sanmıyorum.”

Böyle zamanlarda Miriam’a öyle geliyordu ki genç adam, kendi yoluna gidip kendi sefasını sürmek istediği için, Tanrıyı kendinden yana olmaya zorlamaktaydı. Paul’la aralarında uzun bir çatışma sürüyordu. Genç adam Miriam’a, onun yanındayken bile göz göre göre sadakatsizlik ediyor, sonra utanıp pişmanlık duyuyordu; bu kez de ondan nefret ediyor ve her şey yeni baştan başlıyordu. Her seferinde böyle oluyordu.

Miriam, Paul’u ruhunun en derinlerine kadar tedirgin ediyordu. Ve oradan hiç çıkmıyordu, hüzünlü, dalgın düşünceli bir mürid, bir kul. Ve ona bu hüznü veren de Paul’dü. Buna benliğinin yarısıyla üzülyorsa öbür yarısıyla bundan nefret ediyordu. Miriam onun vicdanıydı ve Paul, nedense bu vicdanın ona göre çok ağır olduğunu hissediyordu. Onu bırakamıyordu çünkü bir bakıma genç kız gerçekten de onun en iyi yönlerinin emanetçisiydi. Onunla kalamıyordu da çünkü genç kız onun benliğinin geri kalan yönlerini (ki bu üçte iki oranındaydı) kabul etmiyordu.

Yirmi birinci yaşını doldurduğu gün ona bir mektup yazdı. Yalnızca ona yazılabilecek olan bir mektuptu bu:

“O eski, eprimiş aşkımdan söz edebilir miyim son bir kez? Her şey gibi o da değişiyor, değil mi? Doğru söyle, bu eski aşkın bedeni öldü, arkasında sana o kurşun işlemez ruhunu bıraktı; yalan mı? Anla beni, ben sana ruhsal bir aşk verebilirim; zaten kaç, hem de kaç zamandır vermekteyim de; ama elle tutulabilir tutku vere-

mem. Çünkü sen bir rahibesin. Ben sana, mistik bir keşişin mistik bir rahibeye verebileceklerini verdim. Bunun değerini en çok sen bilirdin elbet. Gel gör ki zaman zaman öbür türlüünü arzu ettiğin de oluyor. Aramızdaki ilişkide hiç bir zaman beden denen şey söz konusu olmadı. Seninle duyular yoluyla konuşmuyorum ki ben, ruh yoluyla konuşuyorum. İşte normal anlamda sevişmememiz bu yüzdendir. Gündelik, sıradan bir sevgi değil bizimkisi. Oysa ikimiz de ölümlü insanlarız; bu koşullarda bir arada yaşamamız felaket olur, çünkü her zaman bu ölümlülüğün ötesinde yaşamak insanlığımızı yitirmek anlamına gelecektir. İnsanlar evlenince, sevecen ölümlüler gibi, arada birbirleriyle hafiflik yapmaktan ve sıradan kimseler olmaktan utanç duymaksızın yaşayabilmelidirler... yoksa iki ruh olarak değil. Ben bu kanıdayım.

“Bu mektubu yollasam mı sana? Emin değilim. Beri yandan da, en iyisi birbirimizi anlamak. *Au revoir*.”

Miriam bu mektubu iki kez okudu, sonra da katlayıp kaldırdı. Bir yıl sonra, annesine göstermek için açacaktı.

“Sen bir rahibesin... rahibesin.” Sözcükler durup durup onu yüreğinden vuruyordu. Paul’un hiç bir söylediği şimdiye dek içinde böylesine derin, onulmaz bir yara açmamıştı.

Mektubu, yaş günü partisinden iki gün sonra yanıtladı.

“İlişkimiz kusursuz sayılabilirdi, tek bir küçücük yanlış olmasa,” diye yazdı. “Yanlış yapan ben miydim?”

Genç adam ona anında, Nottigham’dan karşılık verdi, bir de küçük Ömer Hayyam kitabı yolladı:

“Yanıt yazmana sevindim. Öyle sakın ve doğalsın ki beni utandırıyorsun. Öyle çenesi düşük bir adamım ki!

Seninle fikirlerimiz çok zaman çatışıyor ama temel değerler konusunda her zaman beraberiz sanıyorum.

Resimlerim konusunda gösterdiğin ilgiye teşekkür etmem gerek. Skeçlerin çoğu sana adanmıştır zaten. Eleştirilerini dört gözle beklerim hep ki bunlar her zaman harika övgüler olduğu için beni hem utandırır hem de başımı göğe erdirir. Ne şaka, ama! Au revoir.”

İşte Paul’un aşk öyküsünün birinci faslı böyle kapandı. Artık yirmi üçüncü yaşına yaklaşıyordu; cinsel yönden hâlâ bakir olmakla birlikte Miriam’ın onca zamandır baskı altında tuttuğu şehvet içgüdüsü artık son derece güçlenmişti. Clara’yla konuşurken çok zaman damarlarındaki kan yoğunlaşıp hızlanıyor, bağrında da yepyeni bir dolgunluk peyda oluyordu. Orada canlı bir şey vardı sanki, yeni bir benlik ya da yeni bir bilinç merkezi ki, eninde sonunda bir kadın bulmak zorunda kalacağı konusunda onu uyarmaktaydı. Gene de o, Miriam’a aitti. Miriam bu konuda öyle değişmez bir inanca sahipti ki genç adam ona hak vermekten kendini alamıyordu.

X CLARA

O yıl Paul Nottingham Şatosu’ndaki kış sergisine bir manzara resmi gönderdi. Fabrikatörün kızı onun resimleriyle bir hayli ilgilenmiş, onu evine davet ederek başka ressamlarla tanıştırmıştı. Paul resim konusunda hırs duymaya başlıyordu.

Bir sabah Paul tam bulaşıkhanede yüzünü yıkarken postacı geldi. Paul annesinin deli gibi bir çılgılık kopardığını duydu. Hemen mutfığa koştu.

Annesi ocağın önünde durmuş elindeki bir mektubu çılgınca sallıyor, “Yaşasın! Yaşasın!” diye bağıırıyordu.

Aklını kaçırmış gibi bir hali vardı. Paul fena halde irkilmiş, âdeta ürkmüştü:

“Anne, ne oluyorsun?” diye bağırdı.

Gertrude Morel ona doğru atıldı. Onu kucakladı. Sonra gene mektubu sallayarak haykırdı:

“Yaşasın, oğlum! Ben sana demedim mi başaracağız diye?”

Her zaman o kadar sakin olan annesinin böyle ansızın kendini kaybetmesi Paul’u korkutmuştu. Postacı da, bir şey mi oldu diye görmek için, geri dönüp geldi.

Mrs. Morel bu kez ona doğru koştu:

“Fred, oğlumun resmi birinciliği almış, hem de yirmi gineye satılmış!” diye haykırdı.

Çocukluğundan beri tanıdığı genç postacı Fred “Vay canına, aşkolsun!” diye ibretle başını salladı.

Mrs. Morel, “Resmi Binbaşı Moreton almış!” dedi.

Fred, mavi gözleri parlayarak, “Aşkolsun yani, gerçekten aşkolsun!” diye karşılık verdi.

Böyle bir müjde getirmiş olduğu için seviniyordu.

Gertrude Morel içeri girdi, oturdu. Her yanı titriyordu. Paul onun yanlış okumuş olmasından, sonradan hayal kırıklığına uğrayacağından korkarak kendisi de mektubu üst üste iki kez gözden geçirdi. Hiçbir yanlışlık yoktu. O da annesinin yanına oturdu. Yüreği sevinçle çarpıyordu.

“Anneciğim!” dedi.

Gertrude ağladığını ona belli etmemeye çalışarak, “Bu günü de göreceğiz diye söylemedim miydi sana!” diye gülümsedi.

“Yirmi gine be, anne! Arthur’un askerlik bedelini ödemek için de bu kadar gerek değil miydi? Artık benim paramı kullanırsın.”

“Ne münasebet! Senin parana dokunur muyum hiç?”

“Ama neden?”

“Dokunmam da ondan.”

“Peki öyleyse, hepsini alma, on biri senin olsun, dokuzu bana kalsın.”

Yirmi altını nasıl paylaşacaklarında anlaşılamayarak çekişmeye başladılar. Annesi yalnızca beş altın almak istiyor, Paul buna asla razı olmayarak daha fazla vermekte direniyordu. Böylece, yüreklerinin kabarıklığını kavga ederek yatıştırdılar, biraz sakinleştiler.

Walter Morel o gece maden ocağından döndüğü zaman, “Paul’un resmi birinciliği kazanmış; hem de Lord Henry Bentley’e elli altına satılmış,” dedi.

Mrs. Morel, “Şu insanlar da neler uydururlar,” dedi.

“Ben de yanlışınız var, dedim ama sözüm ona sen kendin Fred’e söylemişsin.”

“Sanki ben böyle palavra atmışım gibi.”

Morel, “Öyle ya,” dedi.

Hayal kırıklığına uğradığı belliydi.

Gertrude, “Oğlanın birincilik kazandığı doğru,” diye ekledi.

Baba kendini bütün ağırlığıyla sandalyesine bıraktı:

“Deme, yahu,” diye bağırdı.

Gözleri karşı duvara dikilmiş kalmıştı.

Gertrude, “Ama elli altın meselesine gelince, orası saçma!” dedi. Bir an sessiz durdu. Sonra, “Binbaşı Moreton resmi sadece yirmi gineye satın almış,” diye açıkladı.

Morel, “Yirmi gine ha! Ne diyorsun!” diye bir ünlem kopardı.

“Evet ama resim, doğrusu, yirmi altın ederdi.”

“Elbette eder, orası şüphe götürmez ama gene de... biriki saatte çırpıştırıverdiği bir resme karşılık yirmi gine almak...”

Göğsü kabararak susuyordu. Karısı ise, önem vermiyormuş gibi bir tavırla, burun kıvırdı.

Walter, “Para ne zaman eline geçecek?” diye sordu.

“Kim bilir? Sergi kapanınca herhalde.”

Bir sessizlik oldu. Baba yemeğini yiyeceği yerde gözlerini şekerliğe dikmiş, öylece oturuyordu.

Biraz sonra hüzünlü bir tavırla, “Öyle,” diye mırıldandı. “Elimizden almasalardı ötekinin de böyle mürüvetini görecektik.”

William’ın düşüncesi karısının yüreğine soğuk bir bıçak gibi saplandı. Kadın ansızın kendini pek yorgun hissetti, oturup dinlenmek ihtiyacını duydu.

Paul o gece fabrikatör Jordan’ın evinde akşam yemeğine davetliydi.

Dönüşte, “Anne, bir akşam kıyafetine ihtiyacım var,” dedi.

Annesi, “Tahmin etmiştim,” diye karşılık verdi. Bir an sustu. Sonra, “William’ın takımı duruyor,” dedi. “Çok para verip aldıydı, üç kerecik giymek kısmet oldu.”

“Ben giyersem seni üzmez ya, anne?”

“Hayır. Sana da iyi geleceğini sanıyorum. Ceket tam gelir. Yalnızca, pantolonun paçalarını biraz kısaltmak ister herhalde.”

Paul yukarı kata çıktı, William’ın smokin ceketiyle yeleşini giydi. Aşağı indi.

Annesi, “Birazıcık bol ama terzi düzeltir,” diyerek onun omzunu sıvazladı. “İpek gibi kumaş. Baban pantolonunu giymek istedi bir kere ama benim içim razı olmadı. İyi ki giydirmemişim.”

Eliyle ceketin saten yakasını okşarken, ölmüş olan en büyük oğlunu düşünüyordu. Ama bu oğlu hayattaydı. Onun canlı bedenini elinin altında hissedebilmek için arkasını sıvazladı. Bu oğlu hayattaydı. Öteki ise ölmüştü.

Paul William’dan kalma kıyafetiyle, davetlere gitmeye başladı. Her seferinde anasının yüreği gururla, sevinçle pekleşiyordu. Paul başarı yoluna nihayet girmişti.

Delikanlı, davetlerden dönüşte, bütün olup bitenleri, bütün yaptıklarını annesine anlatıyor, o da sanki beraber gitmiş gibi oluyordu. Paul onu yeni edindiği arkadaşlarına tanıştırmak için can atıyordu.

Bundan söz edince annesi, “Hadi oradan sen de!” diye onu azarladı. “Benimle tanışmayı senin arkadaşların ne demeye istesinler?”

“Ama istiyorlar, anne! Beni daha yakından tanımayı istediklerini söylüyorlar, öyleyse seni de tanımak istiyorlar demektir. Çünkü sen de en az benim kadar zekisin.”

Getrude Morel gülerek, “Hadi oradan sen de!” dedi.

Ama kendine biraz daha itina etmeye başladı. İş yapmaktan yumru-yumru olmuş, suya girip çıkmaktan derisi parlamış ellerine kremler sürüyor, bu ellerin bir zamanlar nasıl küçük, nazenin olduklarını düşündükçe hayıflanıyordu. Annie de onun daha modaya uygun bluzlar edinmesinde ısrar edince Mrs. Morel, karşı koymadan, razı oldu. Hatta saçlarına siyah kadife bir kurdele bile bağlayacak kadar ileri gitti. Bütün bunları kendi

arzusu hilafına yapıyormuş gibi davranmaktan, kendi kendisiyle alay edip, “Maskaraya çevirdiniz beni,” demekten geri kalmıyordu ama çok değişmişti. Paul onun Binbaşı Moreton’un karısına taş çıkaracak kadar kibar görüldüğünü, ondan çok daha güzel olduğunu söylüyordu.

Hepsinin durumları düzelmekteydi, hepsi ilerlemekteydiler. Sadece ailenin babası olduğu gibi duruyor, hatta daha doğrusu yavaş yavaş gerileyerek çöküyordu.

Paul’la annesi hayat hakkında uzun uzun konuşur olmuşlardı.

Paul bir gün annesine, “Biliyor musun,” dedi, “ben varlıklı orta sınıfa dahil olmak istemiyorum. Aşağı sınıf dedikleri alelade kimseleri daha çok seviyorum. Ben de onlardanım.”

Annesi, “Bunu sana başkası söylese küplere binersin,” diye karşılık verdi. “Kendini en kibar beylerle bir ayar tuttuğunu sen de biliyorsun.”

“Şahsen, evet. Ama çevre, eğitim, görgü bakımından değil. Sadece şahsım olarak, kendimi en kibar beylerle bir ayar tutarım.”

“Tamam. Öyleyse alelade insanları niye araya karıştırıyorsun?”

“Çünkü onları seviyorum. Orta sınıf ahalisinden insan yalnızca fikir ediniyor. Aşağı sınıf insanları ise yaşam, candanlık dolu. İnsan onların duygularını daha yakından hissediyor.”

“Pekâlâ, madem öyle, neden gidip babanın arkadaşlarıyla yarenlik etmiyorsun?”

“Ama onlar biraz başka...”

“Hiç de değil. Aşağı sınıf insanları asıl onlar. Senin aşağı sınıftan hangi ahababın var ki?”

Getrude oğlunun bu gibi fikirlerine karşı koyuyor, onun ilerlemesini, yüksek sınıflara dahil olmasını istediğini açıkça söylüyordu. En büyük arzularından biri de oğlunun sonunda kibar bir yüksek aile kızıyla evlenmesiydi.

Ama Paul gençti, gururluydu. Yüksek çevrenin kızlarıyla ilgilenmek aklından bile geçmiyordu. Zaten hâlâ Miriam yüzünden kendi kendini yiyip bitirmekteydi. Bu bağı bir türlü koparıp atamıyor gibiydi. Beri yandan, sözlenecek kadar ileri de gitmiyordu.

Annesi bir gün ona, “Oğlum, bütün zekâna, başarılarına karşın, hayata atılmış, kendi başına buyruk bir erkek olmana karşın mutlu değilsin,” dedi.

Genç adam, “Mutluluk nedir?” diye inler gibi sordu. “Benim gözümde beş para etmez. Zaten nerede bulacağım?”

Bu dobra soru annesini şaşırttı.

“Onu sen bilirsin, oğlum. Ama şöyle iyi bir kızla tanışsan, bir yuva kurma yoluna gitsen daha mutlu olursun. Bütün bu iç çekişmelerinden uzak daha iyi çalışırsın. Senin için çok daha iyi olur.”

Paul suratını astı. Annesi tam yarasının üstüne basmıştı. Alnına dökülen saçlarını geriye itti. Gözleri ısırap, ateş doluydu.

“Yani, rahat ederim demek istiyorsun, anne. Siz kadınların hayattan beklediğiniz yegane şey bu zaten. Manen, maddeten rahat etmek. Ama bu bana göre değil. Rahatlık kavramından iğreniyorum ben!”

Annesi, “Öyle mi!” diye mırıldandı. “İlahi bir hoşnutsuzlukla dolusun demek!”

“İlahi olmuş, olmamış, vız gelir bana! Ama senin rahatlığın, senin söylediğin mutluluk cehennemin dibine!

İnsanın hayatı dolu, anlamlı olduktan sonra, mutlu olmuş, olmamış vız gelir. Ne yazık ki senin tarif ettiğin gibi mutlu bir yaşam benim canımı sıkar, anne.”

Annesi, “Denemeden nasıl biliyorsun?” diye sordu. Sonra üzüntüsünü, tasasını daha fazla tutamayarak “Yanlış düşünüyorsun, oğlum,” diye ısrar etti. “Mutlu olman gerekiyor. Bunu istemen, kendine amaç edinmen gerek... Uğraş, didin, acı çek. Bütün hayatın bundan ibaret.”

“Ama ne çıkar, anne? Belki böylesi daha iyidir...”

“Değil. Mutlu olmak gerekli, mesut olmak şart...”

Gertrude baştan aşağı titremeye başlamıştı. Oğlunun hayatı için, oğlunun mutsuz olmak arzusuna karşı çarpışır gibiydi.

Paul onu kolları arasına aldı. Annesi hasta ve zavallı bir haldeydi.

Delikanlı, “Sen üzülme, küçük kadınımla benim,” diye mırıldandı. “Hayat anlamlı, dolu olduktan sonra, gerisi vızgelir. Mutlu olmuşsun, olmamışsın, hepsi bir.”

Gertrude oğlunu bağrına bastı. Yalvarır gibi, “Ama ben senin mutlu olmanı istiyorum,” dedi.

“Cancağızım, senin tam manasıyla yaşamayı istiyorum, de, daha iyi.”

Kadıncağzı kaygıdan deli gibiydi. Bu gidişle Paul’un da genç yaşında telef olup öleceğini seziyordu. Kendini böyle bırakıvermesi yavaş yavaş kendini öldürmek gibiydi, annesi de onu bu hale düşürdüğü için Miriam’dan bütün kalbiyle nefret ediyordu.

Bunun, Miriam’ın elinde olmayışı önemli değildi onun için. Suçlu Miriam’dı ve Mrs. Morel ona dış biliyordu.

Ne varki, Paul, kendi de farkında olmadan, belli belirsiz, Miriam’dan uzaklaşmaya başlamıştı.

Arthur ordudan ayrılarak Beatrice'le evlendi. Düğünden altı ay sonra çocukları dünyaya geldi. Gertrude ona haftalığı yirmi şilinden bir iş bulmuştu. Beatrice'in annesiyle bir olarak, yeni evlilere iki odalı küçük bir ev döşediler.

Arthur kapana kısılmıştı artık. Ne kadar direnip, çırpınırsa çırpınsın, nafile, tutulmuştu bir kere! Öncele-ri evliliğin boyunduruğu ağır geldi. Karısına karşı tersleniyor, biraz mariz olan bebeklik ağıladığı zaman sinir-ten deli gibi oluyordu. Annesine uzun uzadıya yanıp yakılmayı âdet edinmişti.

Giutrude ise yalnız, "Sen istedin, oğlum, artık idare etmekten başka çare yok," diyordu.

Yavaş yavaş Arthur duruldu. İşine dört elle sarılıp sorumluluğa boyun eğdi. Karısını, çocuğunu sevdiğini anladı, iyi bir aile babası oldu.

Baba ocağına hiçbir zaman ötekiler kadar bağlanmamıştı. Şimdi onlardan büsbütün koptu, uzaklaştı, gitti.

Aylar ağır ağır geçmekteydi. Clara ile olan arkadaşlığı yüzünden Paul, Nottingham'daki Sosyalist, Kadın Hakları Savunucuları ve Üniteryen (Tek Kilise) topluluklarının üyeleriyle iletişim halindeydi. Bir gün Bestwood'daki bir ortak tanıdık, ondan Clara'ya bir haber götürmesini istedi.

O da akşamleyin işten çıkınca Bluebell Yokuşu'nu tırmandı. Clara'nın evi, ayak seslerini çınlattıran eğri

büğü taş döşemeli, karanlık, fakir, pis bir sokaktaydı. Tek bir basamakla çıkılan sokak kapısının kahverengi boyları dökölmüş, altından çıplak tahtası sırtıtmıştı. Paul kaldırımında durduğı yerden kapıyı çaldı. İçeriden ağır aksak ayak sesleri duyuldu; altmış yaşlarında, iri, tıknaz bir kadın kapıda dikilip ona baktı. Paul durduğı yerden ona baktı. Kadının sertçe bir yüzü vardı. Sokak kapısı doğrudan konuk odasına açılıyordu. Küçük, havasız, cansız bir odaydı burası. Maun eşyalarla doluydu ve duvarlarda ölmüş insanların karbon kağıdıyla büyü-tölmüş cansız resimleri asılıydı. Mrs. Radford, Paul'u burada bırakıp dışarı çıktı.

Bir an sonra Clara içeri girdi. Genç adamı görünce kıpkırmızı kesildi, Paul da utangaçlığa kapıldı. Clara, ev haliyle yakalanmaktan hoşnut kalmamış gibiydi.

“Sesini benzettim ama yanıldığımı sandım,” dedi.

Ne var ki olan olmuştu bir kez. Clara genç adamı bu türbemsi odadan çıkarıp arkadaki mutfak bölümüne aldı.

Burası da küçükçe, loş bir odaydı ama bembeyaz dantellere gömölmüştü. Mrs. Radford iş masasının başına geçmiş, büyük bir dantel ağından iplik çekmekteydi. Masanın, halının, duvardaki ocağın altı, üstü, her yer iplik ve dantel doluydu. Paul bunların üstüne basmak korkusuyla olduğı yerde duraladı. Oda salt iplik ve danteldi sanki; öyle de sıcak ve loştu ki kar beyazı iplik ve danteller göze büsbütün parlak görünüyordu.

Mrs. Radford “Kalacaksan kusura bakmayacaksın, artık,” dedi. “Buyur, otur.”

Çok sıkılmış olan Clara gence duvar dibinde küçük bir sandalye gösterdi. Kendisi de, utanç içinde, kanepedeki yerini aldı.

Annesi, konuğa, “Bir şişe siyah bira alırsın, değil mi?” diye sordu. “Clara, bir şişe siyah getiriver.”

Paul buna karşı çıktıysa da Mrs. Radford direndi.

“Sana iyi gelecektir, sanırım. Hep böyle uçuk benizli misindir sen?”

Paul, “Yok, derim çok kalın da kanımın rengini belli etmiyor,” dedi.

Utançtan yerin dibine geçmiş olan Clara ona bir şişe siyah birayla bir bardak getirdi.

“Hadi bakalım, sağlığınıza!” diye Paul bardağını kaldırdı.

“Yangın çıkarmamak şartıyla bir de sigara yak,” dedi yaşlı anne.

“Sağ olun.”

“Yok, teşekkür etme. Evin içinde gene bir tütün kokusu duymak hoş olur. Erkeksiz ev ateşsiz ocak gibi cansızdır, bana sorarsan. Ortalıkta erkek olması hoşuma gider benim; hiç değilse arada huysuzluk edip azarlamaya yarar.”

Clara çalışmaya başladı. Tezgâhının üstündeki iğ hafif bir uğultuyla dönüyordu; beyaz dantel, parmaklarının arasından sıçrayıp bir karton kart üzerine dolanıyordu. Paul’un gözleri onun üzerindeydi. Genç kadının dik omuzlu, muhteşem bir oturuşu vardı. Boynu, kolları çıplaktı. Kulaklarından aşağısı hâlâ kıpkırmızıydı; küçük düşmüşlüğü’nün utancı içinde başını eğmişti. Yüzü, elindeki işe odaklanmış, kolları beyaz dantellerin arasında kaymak renginde ve yaşam doluydu. Paul gözlerini ondan hiç ayırmıyordu.

Mrs. Radford, “Clara bana senden biraz söz etti,” dedi. “Jordan’ın fabrikasında çalışıyorsun, değil mi?” Bir yandan da dantelini örmeye hiç ara vermiyordu.

“Evet.”

“Hey gidi günler! Bir zamanlar Thomas Jordan hep benim yaptığım sakızlı şekerlemelerden isterdi.”

Paul, “Sahi mi?” diye güldü. “Siz de verir miydiniz?”

“Bazen verirdim, bazen vermezdim. Çünkü hep almak ister o, verici değildir... yani eskiden öyleydi.”

Paul, “Bence çok efendi adam,” dedi.

“Sevindim öyleyse.” Mrs. Radford’un gözleri gencin üzerindeydi. Kararlı, tok sözlü, sağlam tavrı Paul’un hoşuna gitmişti. Onu olduğundan daha genç gösteriyordu. Bu duruşuyla Mrs. Radford tam olgunluk çağında bir kadın görünümündeydi.

“Galiba Miriam Leivers’la dolaşıyormuşsun?”

Paul, “Şey...” dedi.

Kadın, “Evet, Miriam tatlı kızdır, çok iyi kız,” diye sözlerini sürdürdü. “Ancak, bu dünyadan o kadar kopuk, akli havalarda olması pek hoşuma gitmiyor.”

Paul, “Evet, öyledir biraz,” dedi.

“Şöyle bir çift kanat takıp da herkeslerin yukarısından uçuncaya kadar rahata ermeyecek.”

Clara araya girdi, Paul da ona getirdiği haberi ilettili. Genç kadın alçak gönüllülükle konuşuyordu. Onu karşısında böyle gördükçe Paul’a, kendi başı bir beklentiyle dikleşiyormuş gibi geldi.

“Dantel örmeyi seviyor musun?” diye sordu.

Clara acı acı, “Kadın için yapacak başka ne iş var ki?” diye yanıtladı. “Erkekler bize fırsat mı tanıyor? Zorla emek pazarına girdik diye bizi pişman etmek için oynamadıkları oyun yok.

Annesi, “Sen de, hemen erkekleri batırmaya başlama” dedi. “Kadın kısmı enayi olmasa erkekler de hain

olmazdı; ben hep bunu derim. Bana kötülük yapan hiç bir erkeğin hainliğini yanına bırakmamış, mutlak karşılığını vermişimdir. Gerçi hayırsız millet oldukları yadsınamaz ama ne yapacaksın!”

Paul, “Aslında pek de öyle kötü sayılmayız, değil mi?” diye sordu.

Kadın, “Bizden biraz farklıdır, diyelim,” diye karşılık verdi.

Paul Clara’ya, “Jordan’ın oraya geri dönmek ister miydin?” diye sordu.

“Hiç sanmıyorum.”

Ama annesi, “Öyle bir ister ki!” diye araya girdi. “Hem de öpüp başına koyar. Sen onun dediğine bakma. Hep öyle yükseklerden atar o, ama bugünlerden bir gün attığını tutturamayacak, işte o zaman şapa oturacak.”

Annesi de Clara’nın fena halde canını sıkıyordu. Paul gözlerinin iyice açılmakta olduğunun ayırdına vardı. Clara’nın esip gürlemelerini pek o kadar ciddiye almamak mı gerekiyordu? Genç adam onun belki de kendi yardımına ihtiyaç bile duyabileceğini düşününce içi kıvançla ürperdi. Bir çok şeyden yoksun kalmış, haksızlıklara uğramış gibi bir hali vardı bu kadının. Oysa örgüsünün üzerine eğilmiş duran bu başa, eğilmek hiç yaşamıyordu. Bu ortamda, yaşamın kabullenmeyip çöpe atıklarının arasında, çaresiz bütün gün dantel örerek sıkışıp kalmış gibiydi. Böylece, işe yaramaz bir şey gibi bir kenarda bırakılmaya katlanmak çok acıydı onun için. Tevekkeli değil, hep bir karşı çıkış halindeydi!

Paul’u kapıya kadar geçirdi. Paul aşağıda, o süfli sokakta durduğu yerden ona baktı. Clara yapısı ve edasıyla öyle güzeldi ki tahtından indirilmiş eski zaman tanrıçası Juno’yu andırıyordu.

Paul, “Mrs. Hodgekisson’la Hucknall’a gidiyorsun demek?” dedi. Gözleri Clara’da, laf olsun diye konuşuyordu. Sonunda kadının mavi gözleri onun gözlerini buldu. Küçük düşmüşlüğü dilsizliğiyle, tutsak bir tür ezayla genç adama yalvarır gibiydiler. Paul sarsılmış, şaşkına dönmüştü. Oysa bu kadını erişilmez sanmıştı!

Oradan ayrılınca içinden koşmak geldi. İstasyona bir rüya içinde ulaştı ve daha o sokaktan ayrıldığını fark etmeden evine vardı.

Fabrikadaki kadın işçilerin başı olan Susan evlenmek üzereydi. Hemen ertesi gün Paul onu sorguya çekti:

“Bana bak, Susan, sen evleniyormuşsun diye kulağıma çalındı. Nasıl, aslı var mı?”

Susan kıpkırmızı kesildi.

“Kim dedikodu ediyor benim hakkımda bakayım?”

“Kimsenin dedikodu ettiği yok, canım! Sadece bir söylenti, duydum ki sen...”

“Evet, evet, evleniyorum yakında ama daha kimseye bir şey söyleme. Emin ol keşke evlenmesem, diyorum.”

“Hadi, canım, atma!”

“Vallahi, atmıyorum, inan bana. Evlenmektense fabrikada kalıp çalışmayı bin kere tercih ederim.”

Paul onun sözlerindeki içtenliğe inanarak kaygılanmıştı.

“Öyleyse neden evleniyorsun?”

Kızın yüzü hâlâ kıpkırmızı, gözleri çakmak çakmaktı.

“İşte ondan!”

“Demek evlenmek zorunda kaldın?”

Susan yanıt olarak ona bakmakla yetindi. Paul’un halinde hep öyle bir açık yüreklilik, yumuşaklık, öyle bir şefkat vardı ki tanıdığı kadınların, kızların ona güvenmelerine neden olurdu. Şimdi de Susan’ın halinden derhal anlamıştı.

“Vah vah, emin ol üzüldüm,” dedi.

Kızın gözleri yaş içinde kalıverdi.

“Ama bak nasıl mutlu olacaksın! Bak her şeyin sonu nasıl hayra çıkacak.”

“Başka çare yok.”

“Ne yapacaksın, haline mümkün mertebe şükretmeye çalış.”

Bu konuşmadan sonra Paul Clara’yı görmeye bir daha gitti.

“Yeniden fabrikada çalışmak ister misin?” diye sordu. Clara elindeki işi bırakıp o nefis kollarını masaya dayadı, uzun bir an karşılık vermeden genç adamın yüzüne baktı. Kendi yüzü yavaş yavaş kızarıyordu.

En sonunda “Neden?” diye sordu.

Paul’un üzerine gene bir sıkılğanlık gelmişti.

“Susan’ın ayrılma olasılığı var da ondan,” dedi.

Clara dantel işlemeyi sürdürdü. Beyaz danteller sıçrayıp hoplayarak örülüyor, kartonların üzerine sarılıyordu. Paul onun cevabını bekliyordu

En sonunda Clara, başını kaldırmaksızın, tuhaf, alçak bir sesle, “Kimseye bir şey bahsettin mi?” diye sordu.

“Sadece sana.”

Gene uzun bir sessizlik oldu.

Sonra Clara, “İlan çıkınca baş vururum,” dedi.

“Daha önce müracaat edeceksin. Ben sana haber veririm.”

Clara makinesini işletmeye devam etti, ama ona karşı çıkmadı.

Clara gene fabrikaya girdi. Eski kadın işçilerden bazıları, örneğin Kambur Fanny onu hatırlıyordu; yeniden fabrikaya gelmesinden hiç memnun değildiler.

Clara hep “çalımlı” sayılan, herkese yukarıdan bakan, kendi içine kapalı bir kadındı. Öteki işçi kızların arasına hiçbir zaman karışmamıştı. Herhangi birini azarlayacağı zaman serinkanlılıkla, nezaketle davranırdı ama öteki taraf için onun bu nezaketi alelade kabalıktan daha büyük bir hakaret olurdu. Zavallı, alıngan, hassas Kambur Fanny’ye karşı Clara hep değişmez bir şefkatle davranmış ama gene de yaranamamıştı. Zira onun şefkati Fanny’nin herhangi bir kabalıktan, hakareten çok daha fazla gücüne giderdi.

Clara’nın benliğinde Paul’un hoşuna gitmeyen bir şeyler olmakla birlikte merakını, ilgisini çeken taraflar çoktu. Genç adam gözlerini ondan ayıramaz olmuştu. Clara’nın yüzünde, boynunda, kollarında incecik, gözle görülmeyecek kadar ince sarışın tüyler vardı. Paul bunları bir kez fark ettikten sonra bir daha unutamıyordu.

Öğleden sonraları Paul masa başında resim çizerken Clara bazen gelir, onun yanı başında hiç kımıldamadan dururdu. Hiç konuşmadığı, ona dokunmadığı halde Paul onun varlığını kuvvetle hissederdi. Aralarında bir metre mesafe bile olsa ona dokunuyormuş gibi heyecanlanır, resim çizemez olurdu. Fırçasını elinden atar, dönüp onunla konuşmaya başlardı.

Clara onun resimlerini kimi zaman över, kimi zaman da eleştirel, soğuk davranırdı.

“Biraz iddialı olmuş bu,” derdi.

Eleştirilerinde hep de bir gerçek payı olduğu için Paul’un kanı öfkesinden başına fırlayıverirdi.

Birkaç gün sonra ona başka bir resim göstererek hevesle, “Ya buna ne dersin?” diye sorardı.

Clara, “Hm...” diye, ikircilikli bir sesle mırıldanırdı, “Pek o kadar ilgimi çekmiyor.”

Paul, “Anlamıyorsun da ondan,” diye terslenirdi.

“Öyleyse niçin fikrimi soruyorsun?”

“Belki anlarsın diye ummuştum.”

Bu kez Clara alayla omuz silkerdi. Onun bu halleri genç adamı küplere bindiriyor, çileden çıkarıyordu. Clara onun öfkesine için için güler ama asla yanıldığını kabul etmezdi. On yıldan beri kadın hakları için çarpışan kurumda üyeydi, bu on yıl içinde de kendi kendini bir hayli yetiştirmişti. Miriam gibi o da okumaya, bilgi edinmeye susamış haldeydi. Kendi kendine Fransızca okumayı öğrenmişti. Kendini öteki kadınlardan ayrı sayıyordu. Fabrikadaki işçi kızların hepsi iyi aile kızlarıydı. Jordan onları özenle seçmişti, böylece fabrikanın içinde kibar bir hava esirdi. Ama gene de Clara öteki kızlardan uzak oturuyordu.

Bu konuda Paul’la konuştuğu yoktu, çünkü içinden geçenleri belli eden bir kadın değildi. Üzerinde bir gizem havası vardı. O kadar içine kapanıktı ki Paul onun iç aleminin bir hayli zengin olduğunu tahmin ediyordu. Hayatının dış hatları herkese açıktı, ama iç anlamı herkesten saklıydı.

Bu, genç adamı heyecanlandırıyordu; bazen Clara’nın gizliden gizliye baktığını görünce kanı kaynayıveriyordu. Bakışları çok zaman karşılaşmaktaydı şimdi; ama Clara’nın gözleri âdeta bir perdeyle örtülüydü, di-

şarı hiçbir şey sızdırmıyordu. Onun bütün duygularını, düşüncelerini böyle içinde saklaması genç adam için son derece kışkırtıcıydı.

Bir gün Paul Clara'nın masasının üstünde Alphonse Daudet'nin *Lettres de mon Moulin* kitabını bularak eline aldı.

“Demek Fransızca okuyabiliyorsunuz?”

Clara ondan yana şöyle bir baktı. Eflatun elastiki ipekten bir çorap örmektedir; o muhteşem boynu, tezgâhına gerilmiş ısıltılı, eflatun ipliklerin önünde bembeyaz parlamaktaydı. Tezgâhını birkaç kere daha işlettikten sonra durdurdu.

Tatlı tatlı gülümseyerek, “Bir şey mi dedin?” diye sordu.

Onun bu küstahça ilgisizliği Paul'un tepesini attırmıştı.

Gayet resmi bir tavırla, “Fransızca okuduğunu bilmiyordum,” diye karşılık verdi.

Clara hafif bir alayla güldü:

“Ya, demek bilmiyordun?”

Paul içinden, “Kendini bir şey sanıyor!” diye söylendi. Dudaklarını öfkeyle kısıarak kadını izledi. Clara'nın yaptığı işi hor gören bir tutumu vardı, gene de ördüğü çoraplar daima, hemen hemen kusursuz çıkardı.

Paul, “Bu işten hoşlanmıyorsun,” dedi.

Clara bu konuyla ilgili her şeyi görmüş, geçirmiş gibi bir tavırla, “İşlerin hepsi bir değil mi?” diye cevap verdi.

Onun bu serinkanlılığı delikanlıyı şaşırtıyordu, kendisi her yaptığı işi içten gelen bir ateşle yapardı çünkü. Demek ki bu kadın çok özel biriydi.

“Seçmek elinde olsa nasıl bir iş yapardın?” diye sordu.

Clara çocukça bir soru karşısında kalmış gibi, hoş görür bir gülüşle karşılık verdi:

“Seçmek elimde olmadığına, hiçbir zaman da olmayacağına göre, niçin boşu boşuna kafa yorayım?”

Paul alayla, “Hah!” diye burun kıvırdı.

“O kadar kendini beğenmişsin ki kurduğun hayalleri bile itiraf etmekten çekiniyorsun,” dedi.

Genç kadın soğuk soğuk, “Beni çok yakından tanıdığın besbelli,” diye mırıldandı.

“Şu kadarını biliyorum ki sen kendini fasulye gibi nimetten sayıyorsun, fabrikada çalışmayı asla şanına yediremiyorsun.”

Kadının soğukluğu onu öfkelenlendirmiş, kaba yapmıştı. Clara onu küçük görür gibi bir tavırla arkasını döndü. Paul da hiç aldırış etmediğini belli etmek için ısıklık çalarak uzaklaştı, sonra Hilda ile şakalaşmaya başladı.

Sonradan kendi kendine, “Clara’ya karşı neden o kadar kaba davrandım?” diye düşündü.

Hem biraz pişman, hem de memnundu.

“Oh olsun! kibirinden yanına varılmıyor,” diyordu. Ama gene de içi rahat değildi. Vicdan azabı çekiyor, bundan kurtulmak istiyordu. Clara’ya çikolata ikram ederek gönlünü almaya karar verdi, onun odasına indi.

“Bir tane buyurmaz mısın?” dedi. “Ağzımı tatlandırırsın diye bir avuç aldım.”

Clara onun ikramını kabul edince Paul’un üzerinden bir yük kalkmış gibi oldu.

Clara şekerlemeleri sıranın üzerine bırakarak yeniden çalışmaya başladı. Paul onu iş başında seyrediyordu.

“Üzerinde hep, bir şeyler bekler gibi bir hal var,” diye mırıldandı. “Daima, aklınızın yaptığınız işte olmadığını, bambaşka bir şeyler beklediğinizi hissediyorum.”

Clara, tezgâhının iğnelerinden birini değiştirmek-
teydi. Karşılık vermedi.

“Hem bana baksana, benim amirin olduğumu unu-
tuyorsun galiba. Şu anda aklıma geldi.”

Clara gene soğuk soğuk, “Ne demek istiyorsun, ya-
ni?” siye sordu.

“Yani, size amirlik etmeye hakkım var, demek isti-
yorum.”

Clara, “Çalışmamdan bir şikâyetiniz mi var?” diye
sorarak işine devam etti.

Paul gene öfkelenmişti:

“Böyle buz gibi olmakta bir anlam yok,” dedi.

“Ama benden ne istediğini bilmiyorum ki!”

“Bana karşı nazik, saygılı davranmanızı istiyorum.”

“Yani sana ‘efendim’ diye mi hitap edeyim?”

“Sahi bak! Evet, ‘efendim’ de bana. Kıyak olur.”

“Öyleyse, lütfen artık odanıza gidin, efendim.”

Paul’un çehresi asıldı.

“Öyle çalınılsın ki seninle şaka bile edilmiyor,” di-
yerek öteki kızların yanına gitti.

Gereğinden fazla öfkelenildiğinin ayırdındaydı. Hatta
Clara’ya karşı biraz gösteriş yaptığını bile sanıyordu ama
“Canım nasıl isterse öyle yaparım!” dedi kendi kendine.

Clara onun öteki odadaki kızlarla gülüştüğünü du-
yuyordu.

Akşamleyin işçiler gittikten sonra Paul odaları, tez-
gâhları gözden geçirirken, Clara’ya verdiği çikolataların
hâlâ masanın üzerinde durduğunu gördü. Hiç ellemedi.

Ertesi sabah çikolatalar hâlâ orada duruyordu, Clara
iş başındaydı.

Bir süre sonra “Pisi” diye ad takmış oldukları esmer
Minnie ona seslendi:

“Hey, bize çikolata yok mu?”

“Kusura bakma, dn size ikram edecektim, ama unuttum.”

“yle.”

“gle tatilinden sonra getiririm. Dünden kalma olanları herhalde istemezsin, değil mi?”

Pisi, “Zıyanı yok, ben alçak gnllymdr,” diye gülümsedi,

Ama Paul, “Yok, yok, tozlanmışlardır artık,” dedi. Clara’nın yanına gitti.

“Bu ikolataları burada bırakmışım, afedersin,” dedi.

Clara kıpkırmızı kesildi. Paul ikolataları avuçladı.

“Tozlanmışlardır artık,” dedi. “Keşke yeseydin. Mahsus, sen yiyessin diye getirmiştim.”

Sonra hepsini pencereden aşağı attı, Clara’dan yana şöyle bir baktı. Bakışı geç kadını irkiltti.

gleden sonra bir kutu çikolatayla döndü, önce Clara’ya ikram etti.

“Bir tane buyurmaz mısın? Bunlar çok taze.”

Clara bir tane alarak sıranın üzerine koydu.

“ok al, belki uğur getirir.”

Clara iki tane daha aldı, onları da sıranın üzerine koydu. Ne diyeceğini bilemeyerek, yeniden çalışmaya başladı.

Paul teki kızların yanına gitti.

“Al bakalım, Pisi,” dedi. “Ama ağzllk etme,” Kızlar onun etrafını sararak, “Hepsini Pisi’ye mi aldın?” diye bağırıtılar.

“Ne münasebet!”

Kızlar bu kez ığrışarak Pisi’nin çevresine şştler.

Pisi kendini onlardan kurtararak, “Ama ilk seçme hakkı benim, değil mi, Paul?” diye sordu.

Paul, “Afiyet olsun,” diyerek uzaklaştı.

Kızlar, “Çok nonoşsun sen!” diye arkasından bağırdılar.

Paul, Clara’nın yanından sesini çıkarmadan geçti. Clara’ya sıranın üzerinde duran bu üç kaymaklı çikolataya dokunursa eli yanacakmış gibi geliyordu. Onları alıp önlüğünün cebine koymak için olanca cesaretini kullanması gerekti.

Fabrikadaki kızlar Paul’u hem sever, hem de ondan çekinirlerdi. İyi olduğu zaman çok iyi olurdu, ama bir şeye sıkıldı mı, onlardan uzaklaşır, onları hiç yerine koymazdı.

“Lütfen işinize devam eder misiniz?” diye soğuk soğuk mırıldanır, sonra bir kenara çekilerek onların çalışmasını izlerdi.

Bir sabah saat sekizde iş başı yapmıştı. Yazmanların bir çoğu henüz gelmemişti. Kızlar ise sekiz buçukta işe başlarlardı. Paul tam paltosunu asarken arkasından bir ses duydu:

“Paul, Paul! Buraya gelsene.”

Kambur Fanny merdiven başında durmuş, onu çağırıyordu. Yüzünde öyle sevinçli, öylesine heyecanlı bir ifade vardı ki Paul hayretler içinde ona baka kaldı.

Fanny, “Ne olur gel!” dedi. “İşe başlamadan birazcık buraya gel.”

Paul onun odasına çıktı.

Fanny, “Biz seni hiç unutur muyuz sandın?” diyordu.

Paul, “Ne var ki?” diye sordu.

O gün yirmi üç yaşını dolduruyordu. Ama annesi rahatsızdı. Babasının da, yaşlandığı için, maaşını indirmiş-

lerdi. Beri yandan, Miriam konusu da Paul'u üzmeye devam ediyordu. Bütün bu sıkıntılar arasında yaş gününü bile unutmuştu.

Fanny, "Ne var diyor!" diye başını salladı. "Ne mi var, şuraya baksana sen?"

Duvardaki takvimi gösteriyordu. 21 sayısının çevresine bir sürü küçük küçük çarpı işareti çizilmişti.

Paul gülerek, "Yaş günümün onuruna öpücükler ha?" diye sordu. "Ama nereden bildiniz?"

Fanny sevinç içinde, "Söylemem nereden bildiğimizi!" diye karşılık verdi. "Hepimiz sana öpücük gönderiyoruz, Lady Clara dışında. Kimimiz bir, kimimiz iki öpücük gönderiyoruz. Ama benim kaç tane gönderdiğimi dünyada söylemem."

"Sanki ben seni bilmezmişim gibi! En çok öpücüğü herhalde sen gönderirsin."

"Sen öyle san!"

Paul, "Hep katı yüreklilik taslarsın ama aslında hepsinden yufka yürekli sensin," diye güldü.

"Buz gibi olmaktansa yufka yürekli olayım daha iyi!"

Paul onun Clara'yı ima ettiğini anlamıştı. Gene güldü:

"Buz gibi dediğin sakın ben olmayayım?"

Kambur kız salt sevgi ve şefkat kesilerek, "Yok, benim kuzucuğum," dedi. Otuz dokuz yaşındaydı. "Hayır, nonoşum. Sen kendini fasulye gibi nimetten sayıp da bizlere tepeden bakan cinsten değilsin. Sen ne isen ben de oyum, öyle değil mi, Paul?"

Böyle cüretkâr bir soru sorabilmiş olmak çok hoşuna gitmişti.

Paul, "Tanrının gözünde hepimiz biriz," dedi.

Kambur kız, “Ama sen neysen, ben de oyum, öyle değil mi?” diye ilk sorusunda direndi.

“Elbette öyle. Hele iyi kalpliliğe gelince, sen benden daha bile iyisin.”

Fanny mutluluktan sarhoş gibi olmuştu.

“Herkesten önce gelmek için elimden geleni yaptım. Bana nasıl da kızacaklar! Şimdi kapa gözlerini bakalım.”

Paul çocukkenki gibi, “Aç ağzını, yum gözünü, bak kuş sana ne getirmiş,” diyerek gözlerini kapadı, ağzını açtı.

Fanny’nin ona bir parça çikolata falan vereceğini sanıyordu. Ama bir hışırtı, sonra madeni bir şıkırtı duydu.

“Bakıyorum,” dedi.

Gözlerini açtı. Yanakları al al yanan Fanny mavi gözleri parlayarak ona bakıyordu. Sıranın üzerinde küçük bir deste boya tüpü durmaktaydı.

Paul bembeyaz kesildi. Çabucak, “Yok, Fanny!” dedi. Fanny de acele acele, “Hepimizden,” diye açıkladı.

“Yok, ama...”

Fanny sevinçle iki yana sallanarak, “İstediğin gibi mi?” diye sordu.

“Ne demek! Boyaların en âlâsı bunlar!”

“Demek, istediğin gibi?”

“Para biriktirip almayı tasarladıklarımın aynısı!”

Delikanlı heyecandan dudaklarını ısırıyordu.

Fanny de sevinçten o kadar mest olmuştu ki konuyu değiştirmek gereğini duydu.

“Herkes içinden gelerek aldı sana bunları, emin ol. Bütün kızlar paylarına düşen parayı seve seve verdiler. Saba Melikesi hariç tabii!”

Saba Melikesi diye söz ettiği Clara’ydı.

Paul, “Demek o katılmadı?” diye sordu.

“Fırsat bulamadı ki fakir! Ona haber bile vermedik. Aramıza katılmasını istemedik.”

Paul güldü. Kızların bu armağanı onu çok duygulandırmıştı.

Fanny birden kollarını boynuna sardı, yanağından öptü onu.

“Seni bugün istediğim kadar öpebilirim... çünkü doğum günün,” diye âdeta özür diledi. “Hem sonra, yüzün öyle solgun ki, içim sızladı.”

Paul da onu öptü; oradan ayrıldı. Fanny’nin kollarının o zavallı cansızlığı da onun içini sızlatmıştı.

Öğle üzeri, yemekten önce ellerini yıkamak için aşağı inerken Clara’ya rastladı:

“Yemeğe çıkmadın demek?” diye şaşkınlıkla sordu.

Clara’nın yemek tatilinde fabrikada kalması görülmedik şeydi.

“Burada yemek yedim, ama çorap yemiş gibiyim. Biraz dışarı çıkıp hava almak istiyorum.”

Genç kadın bunu söyledikten sonra hemen ayrılıp gitmedi. Paul da fırsattan istifade etmesini bildi:

“Gideceğiniz bir yer var mı, yoksa sırf dolaşacak mısınız?”

Böylelikle ikisi birlikte şatoya tırmandılar.

Şatonun bahçesi pek yeşil, iç açıcıydı. Yokuş yukarı tırmanırken Paul gülüp söylüyor, ama Clara sessiz ve dalgın duruyordu. Zihni bir şeye takılmış gibiydi. Dik kayaların üzerine kurulmuş olan duvara yaslandılar. Kaya oyuklarında güvercinler boyun kırıyor, yumuşak seslerle gurul gurul ötüyorlardı. Ta aşağıda, caddenin ağaçları küçük birer gölü andıran kendi gölgelerinin ortasına

dikilmiş duruyorlardı. Minnacık adamlar gülünç bir te-laşla gelip geçmekteydiler.

Paul, “İnsana öyle geliyor ki aşağıdan gelip geçenle-ri, bir sürü karınca gibi avuçlayıvermek işten bile değil,” diye mırıldandı.

Kadın gülerek karşılık verdi:

“Evet. Kendinizi kendi çapınızda görebilmek için pek o kadar uzağa gitmeye hacet yok. Buradan bile gö-rünüyor; ağaçlar insanlardan çok daha anlamlı.”

Paul, “Salt cüsse olarak,” dedi.

Clara dudak bükercesine güldü:

“Bu şehrin küçük bir şehir olduğunu düşünerek avunuyorum. Şehirler doğanın sinesinde açılmış bir ya-radır. Bu yara hiç olmazsa henüz çok küçük.”

Konuşurken hafifçe ürpermişti. Şehirden nefret edi-yordu ama şehire bağlıydı. Özlediği, bir türlü de kavu-şamadığı tabiata doğru bakarken o solgun, düşman ifa-delî yüzüyle Paul’a eski tablolaradaki pişman melekleri anımsatıyordu.

Paul, “Şehire suç bulmak doğru değil,” dedi. “Şehir-ler ne olsa geçicidir. Bizim geçici olarak yarattığımız bir şey. Durmadan daha iyiyi, daha güzeli arıyoruz. Günün birinde daha mükemmel şehirler yapacağız.”

Clara yeniden kırlara, ormanlara doğru bakarak gü-lümsedi:

“Sözlerin içime bir rahatlık verdi.”

Paul, “Teşekkür ederim,” dedi. “Benim için büyük bir iltifat bu.”

Clara, “Ama ne de iltifat!” diye güldü.

Genç adam, “Besbelli sağ elinle verdiğini sol elinle geri almak huyundasın,” dedi.

Clara onun bu sözlerinden hoşlanmış gibi güldü.

Paul, “Nedir seni üzen?” diye sordu. “Zihnini kemiren bir sorun var bugün, biliyorum. Yüzünden gün gibi belli.”

“Var ama sana söylememeye karar verdim.”

“Pekâlâ, öyleyse, içine atıp turşusunu kur.”

Genç kadın hafifçe kızarıp dudağını ısırıldı.

“Doğrusunu istersen, fabrikadaki kızlar canımı sıktı.”

“Ne diye?”

“Bir haftadır kendi aralarında bir şeyler kuruyorlar. Hele bugün için için kaynaştıkları o kadar belli ki. Hepsi bir olup benden sır saklayarak bana nispet yapıyorlar.”

Paul üzümlere, “Sahi mi?” diye sordu.

Clara öfkeli, metalik bir sesle “Onların işleri bana vız gelir,” diye karşılık verdi. “Yalnız, yüzüme çarpıyorlar, benden gizli bir şeyler döndüğünü mahsus belli ediyorlar.”

Paul, “Tam kadınca bir şey,” dedi.

Clara hırsla, “İğrençlik!” diye ünledi. “Adi bir hainlik!”

Paul karşılık vermedi. Fabrikadaki kızların Clara’ya niçin nisbet yaptıklarını, sakladıkları sırrın ne olduğunu biliyor, bu ayrılığa kendisi yol açtığı için de üzülyordu.

Clara acı acı, “Benden istedikleri kadar sır saklasınlar, kendi bilecekleri şey,” dedi. “Ama çalım satıp yüzüme çarpmakta anlam yok. Bu kadarı... bu kadarı artık fazla!”

Paul bir an sessiz durdu. Bu duruma birhayli canı sıkılmıştı. Dalgın, tedirgindi. En sonunda, “Ben sana işin ashını anlatayım,” dedi. “Bugün benim yaş günüm. Kızlar da hep birlik olup bana bir sürü pahalı boya almış-

lar. Seni çekemiyorlar...” Clara’nın bu söze dudak bük-tüğünü görmekle birlikte devam etti, “Çekemiyorlar, çünkü ara sıra sana kitap falan getiriyorum. Görüyorsun ya, incir çekirdeğini doldurmayacak bir mesele. Üzül-meye değmez, çünkü... çünkü, onlar sözüm ona nisbet yapıp senden baskın çıktılar, ama şu anda bizi burada görseler hasetlerinden çatlarlar, öyle değil mi?”

Clara onun şu anki yakınlıklarından böyle açık açık söz etmesine kızmıştı. Bu, ona göre bir küstahlıktı. Gel gelelim aslında Paul’un hiç de küstah olmadığını bildiği için onu hoş gördü, sesini çıkarmadı.

Şato bahçesinin kaba saba taş duvarı üzerinde elleri yan yana duruyordu. Paul’da da annesinin küçücük el-leri vardı. Küçük ama sert, canlı. Clara’nın elleri ise iri-ceydi. Hem de güçlü, ama bembeyaz.

Paul şu anda onun ellerine baktıkça âdeta ruhunu okur gibi oluyordu:

“Bütün gururlu, tepeden bakan hallerine karşın o da korunmaya muhtaç,” diye düşündü. “Elinden tuta-cak birini istiyor.”

Clara da gözlerini onun o yaşam dolu küçük, biçim-li ellerinden ayıramaz olmuştu.

Ansızın, “Saat ikiyi mi vurdu?” diye hayretle sordu.

Onun sesini duyan Paul irkilerek düşüncelerinden uyandı.

Acele acele fabrikaya döndüler.

Akşam üzeri Paul akşam postasını hazırlamanın te-laşı içindeyken postacı geldi. Gülümseyerek bir paket uzattı:

“Bay Paul Morel. Hem de üstü bir kadın tarafından yazılmış. Sakın kızlar görmesin!”

Kızların ikinci bir gözdesi olan postacı onların Paul'a gösterdikleri yakınlık konusunda şakalaşmaktan hoşlanırdı.

Paul paketi açtı. Bu bir şiir kitabıydı, içinde de bir pusula vardı, "Bu küçük hediyemi kabul ederek beni yalnızlığımdan kurtar. Yaş gününü ben de kutlar, mutluluklar dilerim. C. D."

Paul kıpkırmızı kesildi, her yanı ateş gibi yanmaya başladı.

"Vay canına! Clara Dawes ha! Onun böyle armağanlara sarf edecek parası yoktur ki! Vay canına, kim derdi ki!"

Clara'nın gösterdiği bu yakınlık ona çok dokunmuştu. İçi sıcak bir duyguyla dolup taşıyordu. Şu anda Clara orada, onun yanı başındaymış gibiydi... Clara'nın kolları, omuzları, göğsü... genç adam onu görüyor, hissediyor, hatta kucaklıyordu sanki...

Clara'nın bu davranışı aralarındaki yakınlığı artırmaya yaradı. Şimdi karşılaştıkları zaman Paul'un gözleri parlıyordu. Öteki kızlar bunun farkındaydılar, ne anlama geldiğini de anlıyorlardı. Clara da farkındaydı, ama Paul'un kendi kendinden habersiz olduğunu bildiği için bilmezlikten geliyor, yalnız, ara sıra beraberken yüzünü öte yana çeviriyordu.

Öğle tatilinde çok zaman beraber sokağa çıkıyorlardı. Paul'un kendi hislerini henüz bilmediğini, Clara'yla arasında hiçbir şey olmadığını herkes anlıyordu. Paul şimdi Clara'yla eskiden Miriam'la konuştuğu gibi içten gelerek konuşmaya başlamıştı. Ancak, fikir çekişmeleri onu eskisi kadar ilgilendirmiyordu.

Ekim ayında bir gün birlikte Lambley'e, çay içmeye gittiler. Bir yokuş başına tırmandıkları zaman ikisi de kendiliklerinden durdular. Paul bir it kapısına tırmanıp oturdu. Clara da ite yaslandı. Ortalık son derece durgun, çayırlar belli belirsiz bir sis içindeydi. Bir ara ikisi de sessiz kaldılar. Sonra Paul sordu:

“Evlendiğin zaman kaç yaşındaydın?”

“Yirmi iki.”

Clara'nın sesi uysal, neredeyse uslu, âdeta muti çıkıyordu. Artık Paul' a içini açacaktı.

“Yani, sekiz yıl önce?”

“Evet.”

“Ne zaman ayrıldınız?”

“Üç yıl oluyor.”

“Beş yıl birlikte yaşadınız ha! Evlendiğinizde onu seviyor muydun?”

Clara bir süre karşılık vermedi.

Sonra ağır ağır, “Sevdiğimi sanıyordum, az çok,” dedi. “Ama bu konuyu pek düşünmüş değildim. Beni istiyordu. Evlendim.”

“Yani, sağı solu fazla düşünmeden gözünü kapayıp evlendin?”

“Öyle. Bütün hayatım boyunca yarı uykuda gezmiş gibiyim zaten.”

“Uyurgezer ha? Peki, ne zaman uyandın?”

“Henüz uyanıp uyanmadığıma da emin değilim. Çocukken uyanıktım. Ama sonra...”

“Demek çocukluktan çıkıp kadınlığa girerken bir uykuya daldın? Ne tuhaf! Peki, kocan seni uyandıramadı mı?”

Clara tekdüze bir sesle, “Hayır,” dedi, “o benim varlığımın özüne asla erişemedi.

Çalıkların üzerinde kahverengi kuşlar uçuşuyordu. Yapraklar arasında kıpkırmızı, cırılçılplak taneler vardı.

Clara, “Bana hiçbir şey ifade etmedi,” diye mırıldandı.

Hava ne kadar ılık ve durgundu! Köy evlerinin damları mavi göğe karşı alev gibi parlıyordu.

Günün güzelliği genç adamı mest etmişti. Clara’nın ne demek istediğini tam anlayamıyor, ama içinden seziyordu.

“Peki, sonunda niçin bıraktın onu? Sana kötü mü davrandı?”

Genç kadın hafifçe ürperdi.

“Beni... beni âdeta alçaltıyordu. Kalbime sahip olmadığını bildiği için bana hükmetmek istiyordu. O zaman ben de kendimi kapana kısılmış gibi hissediyor, kaçmak istiyordum. Kocam âdeta kirliymiş gibi görünüyordu gözüme.”

Paul, “Evet,” dedi ama aslında onun demek istediğini hiç anlamamıştı.

“Demek kirliymiş gibi geliyordu?”

“Eskiden beri. Sonra... bana sahip olamadıkça kaba davranmaya başladı. Gerçekten çok kabalaştı sonunda.”

“Peki, onu bırakmana son ne sebep oldu?”

“Bana... bana ihanet etti.”

İkisi de bir süre sessiz durdular. Clara’nın eli parmaklığın üzerinde duruyordu. Paul kendi elini bir an onun elinin üzerine koydu. Yüreğinde boğuk bir çarpıntı vardı.

“Ama sen ona karşı... hiç... sen ona hiç yol gösterdin mi?”

“Yol mu? Nasıl?”

“Sana yaklaşması için ona yardım ettin mi?”

“Onunla evlendim ya... demek ki bana sahip olmasına razıydım.”

İkisi de heyecanlarını belli etmemek, sakın konuşmak için gayret ediyordu...

Paul, “O seni hâlâ seviyor sanıyorum,” dedi;

Kadın, “Öyle gibi,” diye karşılık verdi.

Paul elini onun elinden çekmek istedi ama çekemedi. Clara kendi elini çekerek onu bu işkenceden kurtardı. Gene bir sessizlik...

Sonra Paul, “Sen onu tamamen hesaptan çıkardın, öyle mi?” diye sordu.

Clara, “Beni o bıraktı,” diye yanıtladı.

“Demek kalbine sahip olmasına imkân yok, öyle mi?”

“İnsanın başına vura vura kalbine sahip çıkılmaz.”

Paul çittten aşağı atladı.

“Hadi, gidelim birer fincan çay içelim.”

Küçük bir çayevi bulup girdiler. Çayları Clara doldurdu. Üzerinde bir durgunluk vardı. Genç adam onun gene kendi kabuğuna çekilmiş olduğunu hissediyordu.

Clara düşünceye dalmıştı. Ne yaptığığın ayırdında olmadan, parmağındaki nikâh halkasıyla oynayıp duruyordu. Dalgınlıkla yüzüğü çıkardı, masanın üzerine diklemesine koyup döndürmeye başladı. Yüzük şeffaf, titrek bir altın pervaneye dönüştü. Sonunda durdu, titreterek masanın üzerine düştü kaldı. Paul büyülenmiş gibi, gözlerini yüzükten ayıramıyordu.

Evet, Clara evli bir kadındı. Paul platonik arkadaşlığın mümkün olduğuna inanırdı. Clara’ya karşı kendi duygularının da tümünden platonik olduğuna emindi. Clara’yla aralarındaki, iki medeni insanın arasında doğabilecek basit, temiz bir arkadaşlıktan ibaretti.

Paul kendi çağındaki, yaşındaki birçok genç gibiydi. Cinsellik konusu onun gözünde o kadar karmaşık bir sorun olup çıkmıştı ki çok zaman varlığını yadsıyordu. Örneke, Clara'yı düşündükçe içini bir ateş bürüdüğü halde, onu cinsel yönden arzu ettiğini kendi kendine asla itiraf etmiyordu.

Zaten kendini Miriam'a bağlı saymaktaydı. Eğer günün birinde evlenecekse, görevi Miriam'la evlenmekti. Paul bunu Clara'dan saklamıyordu. Bir yandan Clara'yla gezerken öbür yandan Miriam'la mektuplaşıyor, ara sıra onu görmeye bile gidiyordu.

Bu durumunda Paul, hiçbir çelişki görmüyordu. Miriam eski arkadaşı, sevgilisiydi; evdeki yaşantısına aitti. Clara ise büyük kente, dış dünyaya, iş hayatına ait olan yeni bir dost. Genç adam bunda hiçbir sakınca görmüyordu.

Sonbahar, kış böylece gelip geçti. Paul'un sinirleri eskisi kadar gergin değildi şimdi. Annesinin de içi daha rahattı. Oğlunun Miriam'dan uzaklaşmakta olduğuna inanıyordu.

Miriam Clara'nın cazibesindeki gücü anlamıştı artık. Gene de Paul'un ruhundaki asil tarafın eninde sonunda galebe çalacağına hâlâ inanıyordu. Paul'un Clara'ya karşı duyduğu hisler, Miriam'a göre, sığ ve geçiciydi. Paul günün birinde gene ona dönecekti. Bu arada ruhunun gençlik hevesi belki körlenecekti biraz ama aşkın geçici, adi taraflarına karşı duyduğu arzudan da kurtulmuş olacaktı. Miriam, Paul'un sonunda gene ona döneceğine inandığı sürece her türlü acıya dayanacağını sanıyordu. Clara'yı artık nadiren görüyordu. Aralarındaki arkadaşlık tamamen yok olmamakla birlikte bir hayli soğumuştı.

Clara'yla Paul'un arasına da zaman zaman bir soğukluk giriyordu. Böyle zamanlarda birbirlerini seyrek görüyorlardı, ama sonunda gene yakınlaşıyorlardı.

Günün birinde Paul Clara'ya, "Kocana karşı çok kötü davranır mıydın?" diye sordu.

Bu onun bir hayli zihnini kurcalayan bir meseleydi. Clara, "Nasıl?" dedi.

"Bilmem, ama eminim, ona karşı sen de çok kötü davranırdın. Sözlerinle onu mahvettiğin olmaz mıydı?"

"Ne demek istiyorsun yani?"

"Ona karşı takındığın tavırla onu hiçe saydığını herhalde belli ederdin. Bunun ne demek olduğunu ben pekâlâ biliyorum."

Clara soğuk soğuk, "Siz çok şey biliyorsunuz, dostum," diye karşılık verdi.

Konu burada kesildi. Clara bir süre kendini ondan uzak tuttu.

Derken, Noel'den hemen sonra bir gün kendiliğinden, "Pazar günü öğleden sonra konsere gelecek misin?" diye sordu.

Paul, "Ne yazık ki gelemeyeceğim," dedi. "Çifliğe gitmeye, Miriam'a söz verdim."

"Pekâlâ öyleyse."

"Kusura bakmazsın, değil mi?"

Clara, "Niçin kusura bakayım?" dedi.

Onun bu sözü Paul'u âdeta sinirlendirdi.

"Biliyor musun, Miriam'la ben on altı yaşından beri arkadaşız. Yedi yıl oluyor."

Clara, "Hayli zaman," diye mırıldandı.

"Evet ama nedense... bir türlü... geçinemiyoruz."

Clara, "Nasıl?" diye sordu.

“Beni hep kendine çeksin, bana tamamen sahip olsun istiyor. Elinde olsa bir tek tel saçımın bile uçup gitmesine engel olacak, ona bile sahip çıkacak.”

“Ama birisi sana sahip çıksın istiyorsun sen!”

Genç adam, “Hayır, hayır, istemiyorum,” dedi. “Her şey doğal olsun, iki taraflı olsun istiyorum. Bir kadın bana sahip çıksın ama cebine koyup hapsetmesin beni.”

“Ama onu seviyorsan...”

“Bana bu kadar sahip olmak istemese onu daha çok seveceğim. Beni o kadar çok istiyor ki kendimi veremiyorum âdeta.”

“Nasıl?”

“Ruhuma sahip olmak istiyor. Ben de elimde olmadan kaçıyorum.”

“Buna karşın seviyorsun onu!”

“Yok, sevmiyorum. Onu öpmüyorum bile.”

“Niçin?”

“Bilmem.”

Clara, “Herhalde korkuyorsun da ondan,” dedi.

“Korktuğum falan yok. Sadece yaklaşıyorum ona. O kadar temiz, öyle yüksek ki! Oysa ben temiz değilim.”

“Onun aslında neler hissettiğini nereden biliyorsun?”

“Biliyorum, işte. Bir nevi ruh birleşmesi istiyor o!”

“Onun gerçek hislerini nereden bileceksin?”

“Yedi yıldır arkadaşız diyorum sana.”

“Gene de onu hiç tanıımıyorsun.”

“Ne demek?”

“Onun ruh birleşmesi falan istediği yok. Sana öyle geliyor. Miriam düpedüz seni istiyor işte!”

Clara’nın bu sözleri Paul’u düşündürdü. Belki de kendisi yanılmıştı.

“Ama Miriam’ın her hali, her sözü...” diye mırıldandı.

Clara onun sözünü keserek, “Denemedin ki emin olabilesin!” diye karşılık verdi.

XI MIRIAM SINANIYOR

BAHARLA o eski çılgınlık, o eski çekişme yeniden başladı. Paul artık Miriam’a gitmesi gerektiğini biliyordu. Ama içinde buna engel olan bir şey vardı. Aralarındaki bu engel neydi? Genç adam bunu Miriam’la kendisinin bakirliklerine veriyordu. Gereğinden fazla bakir kalmışlar, cinsellik konusundan kendilerini uzak tutmuşlardı. Şimdi de bu bekaretten bir türlü kurtulamıyorlardı.

Evlenseler belki mesele hallolurdu. Ama evlerindeki mali durum Paul’un evlenmesini güçleştiriyordu. Sonra, genç adam henüz evlenmek arzusunda da değildi. Miriam’la evlenmeyi istemiyordu. İstemeyi çok arzu ediyordu. Miriam’la evlenmeyi canı gönülden isteyebilmek için kafasını kesmeye razı olabileceğini düşünüyordu. Öyleyse, Miriam’la evlenip Miriam’a sahip olmayı niçin istemiyordu? Aralarındaki engel neydi?

Miriam besbelli Paul’u seviyordu. Hatta Clara onun Paul’u bedenlen bile arzu ettiğini söylemişti. Öyleyse, Paul niçin gidip Miriam’ı kucaklayamıyor, öpemiyordu?

Bu uzaklık belki de şiddetli bir utangaçlığın eseri idi. Güçlü bir arzu, güçlü bir utangaçlıkla, bakirlikle çekişmekteydi. Bakirlik, utangaçlık hem Paul’a, hem de Miriam’a galebe çalmış gibiydi. Paul kendi bakirliğinin, Miriam’ın bakirliğinin çemberini bir türlü kıramıyordu.

Oysa birbirlerine çok yakındılar, Paul da kendini Miriam'ın malı sayıyordu. Aralarındaki bu çekişmeyi bir çözseler evlenip rahat edebilirlerdi. Sonra, Paul Miriam'a karşı büyük bir şefkat de duyuyordu. Onu hayal kırıklığına uğratmaya içi razı değildi. Bundan dolayı, karşılıklı gayret gösterirlerse tüm güçlükleri yenip tam anlamıyla birleşebileceklerine kendi kendini inandırıyordu.

Paul etrafındakileri incelemeye başlamıştı. Tanıdığı en iyi erkeklerden birçoğu kendisi gibi, bakirliklerinin çemberinin içine sıkışmış, bu çemberi bir türlü kırıp geçemiyorlardı. Kadınlara karşı o kadar duyarlılardı ki onlardan uzak durmayı onları herhangi bir şekilde incitmeye yeğ tutuyorlardı. Çoğu, kocalarından kabalık görmüş kadınların oğulları oldukları için, son derece ürkek, utangaç yetişmişlerdi. Tamamen annelerinin etkisi altındaydılar, rastladıkları her kadında bir parça annelerini görüyorlardı. Onu gücendirmeyi göze almaktansa bekar, bakir yaşamak bu erkekler için daha uygun bir seçimdi.

Paul eninde sonunda gene Miriam'a döndü. Uzun ayrılıktan sonra ilk karşılaştıkları zaman Miriam'ın yüzüne bakınca, âdeta gözleri yaşardı.

Bir gün Annie piyano çalıyor, Miriam şarkı söylüyordu. Paul onun ağzının ifadesinde bir ümitsizlik okur gibi oldu. Kız kendini Tanrı'ya veren bir rahibeyi andırıyordu şu anda. Öylesine ruhani bir hali vardı. Genç adamın içine gene kızgın çelik gibi bir acı saplandı. Miriam'dan bedensel aşk istemese ne çıkardı sanki? Damarlarındaki kan niçin kızışıp Miriam'la çekişiyordu? Miriam'a karşı hep yumuşak, müşfik olabilmek onun ruhunu, hülyalarını paylaşabilmek için sağ elini verme-

ye razı olurdu. Miriam'ı incitmek g nahtı.       kızın üzerinde ezeli ve ebedi bir genç kızlık var gibiydi. Nasıl ki Miriam'ın annesinin de, yedi  ocuk do urmu ken gene de genç kızlı ını henüz tam anlamıyla kaybetmemi  gibi bir hali vardı. Hâlâ erkekle ilk temasının korku ve deh etini yaşadığı belliydi. Sanki çocukları ona karşın dünyaya gelmişti. Sanki onun içinden  ıkmamı lar, ona dışarıdan gelmişlerdi. Bu yüzden onları asla  zg r bırakamıyordu;       onlara asla sahip olmamıştı.

Beri yandan, Gertrude oğlunun gene sık sık Miriam'ı görmeye gittiğini fark etmiş, biraz  a ırmı tı. Paul annesine hiçbir şey söylemiyor, ne bir açıklama ne de bir mazeret veriyordu. Eve geç geldiği zaman annesi sızlanırsa Paul sert bir tavırla direniyordu:

“Canım ne zaman isterse o zaman dönerim,  ocuk değilim ben artık!”

“O kızın seni bu saatlere kadar alıkoyması doğru mu?”

“Ben kendim kalıyorum.”

“O da müsaade ediyor, değil mi? Pekâlâ.”

Bazen oğlunun dönmesini beklemeden, sokak kapısını kilitsiz bırakıp yatıyor, ama o gelinceye kadar gözünü uyku tutmuyordu. Çok zaman oğlu döndükten sonra saatlerce yatağında uyanık yattığı oluyordu.

Yalnız, oğlunun i lerine daha fazla karı manın boşuna olduğunu artık anlamıştı. Willey  ifli i'ne Paul bir erkek sıfatıyla gidiyordu şimdi, delikanlı olarak değil! Annesinin ona karı maya hakkı yoktu. Ana-o ulun aralarında bir soğukluk peyda olmuştu. Paul annesine hiçbir şey söylemiyordu. Annesi ise terk edilmiş olduğunu bile bile oğluna hizmet ediyor, saçını onun uğruna süpürge etmekten zevk duyuyordu. Gel gelelim yüzünde

gene o maske gibi soğuk, uzak ifade belirmişti. Ev işi yapmaktan başka rolü olmadığını hissediyor, yeniden Miriam'a döndüğü için Paul'u birtürlü bağışlayamıyordu. Çünkü Miriam'ın oğlunun ruhuna ağırlık verdiğine inanmaktaydı. Miriam, ona göre, Paul'un şen ve müşfik tarafını öldürüyordu.

Aslında oğlu neşeli, güleç, sevecen bir insandı. Ama Miriam'a yaklaştıkça üzerine soğuk, kasvetli, sinirli bir hal çöküyordu. Annesi onu bu halde gördükçe William'ı hatırlıyordu. Ama Paul'un durumu daha bile beterdi. Çünkü Paul her şeyi daha bir yoğunlukla hissediyor, daha çok acı çekiyordu. Gertrude onun bir kadına ne kadar muhtaç olduğunun farkındaydı. Miriam'ın bu ihtiyacı asla gideremeyeceği kanısındaydı.

Ama oğlunun Miriam' a olan bağlılığına karşı çarpışmaktan bitkin düşmüştü. Paul'un bir şeye karar verdi mi kararından asla dönmeyeceğini bilirdi. Bu nedenle çarpışmadan yavaş yavaş vazgeçmeye başlamıştı. En iyisi Paul'la Miriam'ın aralarından çekilmektir.

Paul ise Miriam'a gitmekte ısrar ediyordu. Annesinin hislerinin kısmen farkındaydı. Ve bu sadece onun yüreğini katılaştırmaya yarıyordu. Genç adam anasının ıstırabına karşı yüreğini katılaştırmaktan başka çare bulamamıştı. Bu ise kendi sağlığına karşı ilgisiz olmakla birdi. Onu mahvediyordu. Ne var ki Paul kendi bildiği gibi, başına buyruk davranmaya karar vermişti.

Bir akşam Willey Çifliği'nde, her zamanki sallanır sandalyeye arkasını yaslamış uzanmaktaydı. Miriam'a döneli haftalar olmuştu. Gene de henüz ona içini açmış değildi.

Şimdi birdenbire, "Yirmi dört yaşına merdiven dayadım," diye söze başladı.

Deminden beri dalgın durmakta olan Miriam ansızın başını kaldırarak şaşkın şaşkın ona baktı.

“Evet. Ama nereden aklına geldi?”

Aralarında bir gerginlik vardı ki kızı ürkütüyordu.

“Sir Thomas More insan yirmi dört yaşına gelince evlenebilir, diyor.”

Miriam tuhaf bir gülüşle sordu:

“Sir Thomas More’un iznine mi gerek var?”

“Yok, ama gerçekten de, bu yaşlarda evlenmek gerek.”

Miriam derin bir düşünce içinde, “Öyle,” dedi ve bekledi.

Paul ağır ağır sözlerine devam etti:

“Seninle evlenmeme imkân yok, yani daha bir süre; çünkü kazancım az, evdekilere de ben bakıyorum.”

Miriam ses çıkarmadı. Sözün nereye geleceğini yarı yarıya tahmin etmiş gibiydi.

“Oysa ben evlenmek istiyorum,” dedi Paul.

“Evlenmek mi istiyorsun?”

“Yani... bir kadın... anlıyorsun.”

Miriam sessiz duruyordu.

Paul, “Artık şart,” diye ekledi.

Miriam, “Öyle,” dedi.

“Sen de beni seviyorsun, öyle değil mi?”

Miriam acı acı güldü.

Paul, “Sevgiden utanıyor musun?” diye sordu. “Tanrının huzurunda utangaç değilsin, öyleyse insanlardan niçin utanıyorsun?”

“Yok, utandığım falan yok.”

Genç adam acı acı, “Utanıyorsun, biliyorum,” diye directti. “Bütün kabahat bende. Ama ne yapayım, ben

böyleyim işte... Elimde değil, bunu biliyorsun, değil mi?”

Miriam, “Biliyorum, elinde değil,” dedi.

“Seni çok seviyorum. Ama her zaman... bir eksiklik var.”

Kız ona bakarak, “Nerede eksiklik?” diye sordu.

“Bende, benim içimde. Utanmak asıl bana düşer. Ruhen sakat gibiyim. Utanıyorum da. İşkence bu. Ama neden böyle olsun?”

Miriam, “Bilmem,” dedi.

“Ben de bilmiyorum. Acaba aşkımızın sözümlü ona tertemiz kalmasında biraz fazla inat etmedik mi? Bu derece ürkek, çekingen olmak da bir tür kirlilik sayılmaz mı dersin?”

Kız şaşkın, kara gözlerle ona baktı. Paul sözünü sürdürdü.

“Sen o tür şeylerden hep kaçındın, ben de sana uyup uzak durdum.”

Odada bir süre sessizlik hüküm sürdü.

Sonra Miriam, “Evet, hakkın var,” dedi.

“Oysa beni seviyorsun, değil mi?”

Kız gene güldü.

Paul, “Yapma!” diye yalvardı. “Alay etme.”

Miriam ona baktı, acıdı. Paul’un gözleri ıstıraplı kararmıştı. Evet. Miriam ona acıdı. Böyle kusurlu bir aşk duymanın Paul için zor bir şey olduğunu düşündü. Öyleyse bırak, istediğini yapsın, Miriam’dan istediği neyse ona sahip olsun.

Kız yumuşak bir sesle, “Yok,” dedi. “Alay etmiyorum.”

O anda Paul’un hatırı için her şeye katlanacağını, her türlü acıya boyun eğeceğini hissetti. Elini onun di-

zine koydu. Paul bu eli aldı, öptü, ama kızın elini öpmek ona işkence gibi geldi. Ona ıstıraptan başka hiçbir şey vermeyeceğini bile bile onu nasıl öpebilirdi? Ama her şeye karşın onu yavaşça kendine doğru çekti, öptü.

Birbirlerini o kadar yakından tanıyorlardı ki birbirlerini aldatmalarına olanak yoktu. Miriam onu öperken bir yandan da gözlerine bakıyordu. Delikanlının gözlerinde bir tuhaf karanlık yangın vardı ki Miriam'ı büyülemiş gibiydi. Genç kız onun yüreğinin derin derin çarpıştığını duyuyordu.

“Ne düşünüyorsun?” diye sordu.

Erkeğin gözlerindeki yangın dalgalandı, sonra sö-nükleşti.

“Seni ne kadar çok sevdiğimi düşünüyordum. İnatçılık ettim bu konuda.”

Kız başını onun göğsüne yasladı.

“Evet,” diye fısıldadı.

Paul, “İşte bu kadar,” dedi. Sesinde bir kesinlik vardı, sonra Miriam'ın boynunu öpmeye başladı.

O zaman kız başını kaldırdı, sevgi dolu gözleriyle onun gözlerinin içine baktı. Erkeğin gözlerindeki yangın yeniden dalgalandı, sonra büsbütün söndü. Paul başını öte yana çevirdi. Azap içindeydi.

Kız, “Öp beni,” diye fısıldadı.

Paul bu kez gözlerini kapayarak öptü. Öptükçe onu göğsüne daha çok bastırıyordu.

Sonradan, Paul evine dönerken Miriam onu geçirdi.

Beraberce tarlaların arasında yürürlerken Paul, “Sana döndüğüm için seviniyorum,” dedi. “Birlikte mutlu olacağız, değil mi?”

Kız, “Elbette,” diye mırıldandı.

Gözleri yaş içinde kalmıştı.

“Ruhumuzda bir terslik var ki bizi gerçek arzularımızdan uzaklaştırıyor. Kendi kendimizle arpışmalız.”

Miriam, “Evet, yle,” dedi, ama sersemlemiş, başı dönmüş gibiydi.

Yol kenarındaki bir ağacın altında, gölgeler içinde Paul onu gene öptü, parmaklarını onun yüzünde dolaştırdı. Karanlıkta onun ifadesini görmeden, yalnızca tenini hissettiğı için, tutkulu şehveti sel gibi kabarmıştı. Onu kendine iyice çekti. Yüzünü omuzuna gmererek, “Bir gün... izin vereceksin, değıl mi?” diye mırıldandı.

Miriam’a bu soruyu sormak öyle gt ki!

Kız, “Ama şimdi değıl,” diye karşılık verdi.

Erkeğın bütün ümitleri, bütün sevinci sönüverdi. İçini gene bir kasvet, bir durgunluk bürüdü.

“Yok,” dedi.

Kızı saran kolları gevşemişti.

Miriam, “Kolunu sırtımda hissetmek hoşuma gidiyor,” diye onun kolunu belinin çukuruna bastırdı. “yle dinlendiriyor ki beni!”

Delikanlı onu gene kendine çekti.

“Biz birbirimize aitiz,” dedi.

“Evet.”

“yleyse niçin tamamen birbirimizin olmayalım?”

Miriam, “Ama...” diye kekeleydi.

“Bunun büyük bir şey olduğunu biliyorum. Ama senin başını derde sokmam, bundan emin olabilirsin. Bana gveniyorsun değıl mi?”

Miriam derhal, yürekte gelerek, “Sana sonsuz güvenim var,” diye yanıtladı. “Ama sorun o değıl, hiç o değıl...”

“yleyse ne?”

Kız yüzünü hafif bir ısırap iniltisiyle onun boynuna gömdü.

“Bilmiyorum!” dedi.

Hem heyecanlı, hem de dehşet içinde kalmış bir hali vardı.

Paul ruhunun tümünden söndüğünü hissederek, “O türlü sevişmeyi çirkin bulmuyorsun ya?” diye sordu.

“Yok, yok, artık fikrimi değiştirdim. Sen bunun çirkin bir şey olmadığını bana öğrettin.”

“Korkuyor musun yoksa?”

Kız kendine hızla hakim olmaya çalışarak, “Evet, basit bir korkudan ibaret,” diye yanıtladı.

Paul onu şefkatle öptü.

“Aldırış etme. Sen nasıl istersen öyle olsun.”

Miriam ansızın kollarını ona sardı. Vücudunu sımsıkı kasarak, dişlerinin arasından, “Senin olacağım!” dedi.

Erkeğin içini gene bir ateş bürüdü. Kızı kendine çekti, ağzı onun boynunu buldu. Gel gör ki Miriam bütün gayretine karşın onun şehvetine tahammül edemiyordu. Geri çekildi. Paul da onu bıraktı.

Miriam yumuşak sesle, “Evine geç kalmıyor musun?” diye sordu.

Paul onun sözlerini fark bile etmeyerek derin derin içini çekti. Miriam artık onun gitmesi için sabırsızlanıyordu. En sonunda Paul onu şöyle bir çabucak öptü, parmaklıktan atlayıp yola koyuldu.

Birkaç adım gittikten sonra arkasına baktı, kızın gölgeler içinde solgun bir benek gibi duran yüzünü gördü. Miriam solgun bir benekten ibaretti sanki. Yumuşak sesle, “Güle güle,” diye Paul’u uğurladı.

Miriam’ın vücudu yoktu sanki... Yalnızca bir ses, bir soluk çehre. Delikanlı ona gene arkasını döndü, koşa

koşa uzaklaştı. Yumruklarını sıkımişti. Biraz sonra göl kıyısındaki duvara geldi. Sersemlemiş bir halde duvara yaslanarak gölün kapkara sularına baktı.

Miriam ise tarlaların arasından evine dönüyordu. Evet, Paul çok üstelerse Miriam kendini ona teslim edecekti. Ama bunu düşünmek kızı umarsızlığa boğuyordu. Nasılsa Paul ona sahip olmaktan hiçbir zevk duymayacak, hayal kırıklığına uğrayarak ondan uzaklaşacaktı. Paul o kadar ısrar ediyordu ki! Oysa Miriam için o şekilde sevişmek hiç de şart değildi. Aşkları böyle değersiz bir mesele yüzünden mi hüsrana uğrayacaktı? Paul da bütün öteki erkekler gibi miydi, zevk peşinde? Ama hayır, onun başka bir yönü vardı; daha derin, ruhsal bir yön. Bütün bedensel arzularına karşın, ruhsal bir yönü olduğuna Miriam emindi.

Paul bedenlen birleşmenin müthiş bir şey olduğunu iddia ediyor, bütün hislerin birleşme anında toplandığını söylüyordu. Belki de hakkı vardı. Belki de bedenlen birleşmenin gerçekten tanrısal bir yönü vardı. Öyleyse Miriam da kendini onun bu arzusuna kurban etmeliydi. Paul'un olmalıydı. Bunu düşünmek bile kızın bütün sinirlerini geriyor, vücudunu kasiyordu. Ama bu ıstırap kapısından geçip bu işkenceye razı olması da şarttı. Hiç değilse böylelikle Paul'a istediğini vermiş olacaktı ki en derin arzusu ona her istediğini verebilmekte.

Kız böylece derin derin düşünerek kendini Paul'a teslim etmeye hazırlanıyordu. Paul da artık ona karşı bir âşık gibi davranmaya başlamıştı. Çok zaman ateş içinde yanmaya başladığı zaman Miriam onun yüzünü elleri içine alıyor, gözlerine bakıyordu. Oysa Paul onun gözlerinin içine bakmaktan acizdi. Çünkü kızın sevgi dolu, samimi kara gözleri onu kendi kendinden utandırır gibiydi.

Miriam onun kendini şehvetine kaptırıp unutulmasına asla izin vermiyordu. Paul her zaman düşünen bir ruh olmak zorundaydı. Ne zaman bir şehvet baygınlığına kendini bırakmak istese Miriam onu geri çekiyordu. Paul buna dayanamaz olmuştu.

“Bırak beni, bırak beni,” diye bağırarak istiyordu.

Ama Miriam onu bırakmıyor, onun tutkusuna hep gem vuruyordu. Çünkü Paul’un karanlık, soyut şehvetle dolu gözlerinin kendine ait olmadığını hissediyordu.

Çiflikteki kiraz ağaçları bol yemiş vermişti. Kiraz bahçesi evin arkasına düşüyordu. Çok büyük, yüksek olan ağaçlar koyu yeşil yaprakların arasında pıtırılan kızıl, pembe meyvelerle yüklüydü.

Bir akşam üzeri Edgar’la Paul kiraz toplamaktaydılar. Hava sabahtan beri sıcaktı. Şimdi de gökyüzünde kara kara, sıcacık bulutlar yuvarlanmaya başlamıştı. Paul ağacın en tepesine kadar tırmandı. Çiflik binalarının kırmızı damları aşağısında kaldı. Biteviye inilleyen rüzgâr, dalları yavaş, heyecan verici bir tempoyla sallıyor, Paul da kanının kaydığını hissediyordu. Dalların salıntısından, her çeşit kırmızıya boyanmış kirazların güzelliğinden, hafifçe sarhoş olmuş gibiydi.

Batmak üzere olan güneş ansızın bir bulut parçasına takıldı, gök ateş gibi bir sarı renge boyandı. O zamana kadar bulutlu, durgun bir renk taşıyan dünya bu ani altın sağanağının altında şaşırarak kalmıştı sanki.

O sırada dışarı çıkmış olan Miriam da hayret ve hayranlık içindeydi. Paul onun yumuşak, tatlı sesini duydu.

Miriam, “Ah! harikulade, değil mi?” diyordu.

Paul aşağıya baktı. Sarı ışık kızın yukarı doğru çevrilmiş yüzüne de vurmuştu.

Miriam, “Ne kadar yüksektesin!” dedi.

Paul, “Bulutlar tutuştu,” diye ona seslendi.

Miriam, “Ne güzel!” diye bağırdı.

Böyle yukarıdan bakınca ne kadar ufak tefek, yumuşak, nazlı görünüyordu! Paul ona bir avuç kiraz attı. Miriam irkildi, korktu. Paul için için gülerек onu bu kez bir kiraz yağmuruna tuttu. Kız kirazların birkaç tanesini alarak ağacın altından kaçtı. İki çift iri, kırmızı kirazı kulaklarına takarak Paul’a baktı.

“Artık yetmedi mi, insene,” dedi.

“Birazdan inerim. Sanki bir gemideymişim gibi...”

“Birazdan dediğın ne zaman?”

“Gün batsın, inerim.”

Kız gidip parmaklığın üzerine oturdu, altın renkli bulutların paramparça olarak kızıla dönmelerini, sonra heybetli harabeler halinde karanlığa karışmalarını seyretti. Altın renkli ışıklar ısırap gibi yoğun parlak bir kızıla dönmekteydiler. Sonra kızıl renkler pembeleşti, pembeleler soldu, gökyüzünün ateşi sönüp gitti. Bütün dünya koyu kurşuni bir gölgeye büründü. Paul kiraz dolu sepetiyle aşağı inerken gömleğinin kolu yırtıldı.

Miriam sepetteki kirazları elleyerek, “Ne güzel!” diye mırıldandı.

Genç adam, “Gömleğimin kolunu yırttım,” dedi.

Miriam, “Tamir etmek gerek,” dedi.

Kolun yırtığı omuza yakındı. Kız parmaklarını delikten içeri sokarak, “Tenin ne sıcak!” dedi.

Paul güldü. Sesinde yepyeni, tuhaf bir ifade vardı. Kız nefesinin sıklaştığını hissetti.

Paul, “Biraz gezelim mi?” diye sordu.

“Ama yağmur geliyor, değıl mi?”

“Yok, yok. Hadi biraz gezelim.”

Tarlalardan geçerek sık ağaçlı çamlığa vardılar. Paul, “Ağaçların arasına girelim mi?” diye sordu. “İstiyor musun?”

“Evet.”

Çamların arası çok karanlıktı. Çam çöpleri yüzlerini tırmalıyordu. Miriam korku içindeydi. Paul’un ise sessiz, garip bir hali vardı...

“Karanlığı seviyorum,” dedi. “Keşke daha bile karanlık olsaydı. Şöyle tam anlamıyla kapkara bir karanlık.”

Miriam’ın bir insan olarak hiç farkında değil gibiydi. Miriam onun gözünde yalnızca bir dişiydi şimdi. Bu da Miriam’ı korkutuyordu.

Genç adam bir çamın gölgesine yaslanarak onu kolları arasına aldı. Miriam kendini ona teslim etti, ama bu bir tür kendini feda edişti; kız dehşete benzer bir duygu içindeydi. Kendinden başka her şeyi unutmuşa benzeyen bu boğuk sesli, tutkun adam onun yabancısıydı.

Daha sonra yağmur çiselemeye başladı. Çamlar buram buram kokuyordu. Paul yerde, başını çam çöplerine yaslamış, yatıyor, yağmurun fısıltısını dinliyordu. Yüreği ağır, çok ağırdı. Çünkü Miriam’ın onun ateşini asla paylaşmamış olduğunu şimdi fark ediyordu. Bedeni teslim olmuş, ruhu bir dehşet içinde uzaktan bakmıştı.

Genç adam şimdi kendini bedenlen rahatlamış hissediyordu, ama hepsi o kadar. Kalben son derece kasvetli, son derece hüznü, şefkat doluydu. Parmakları kızın yüzünde merhametle dolaşıyordu. Miriam ise şimdi onu yeni baştan sevmeye başlamıştı. Sevgilisi şimdi gene müşfik, asil ve güzeldi.

Ansızın Paul , “Yağmuru unutmuştum!” dedi.

“Evet. Üzerine geliyor mu?”

Miriam, yağmur geliyor mu diye bakmak için, elle-riyle onun yüzünü, saçlarını, omuzlarını okşamaya baş-ladı. Onu ta yürekten seviyordu şimdi. Paul çam çöple-rinin üzerine uzanmış, büyük bir dinginlik içindeydi. Üzerine yağmur gelmiş, gelmemiş, aldırış ettiği yoktu. O anda iliklerine kadar sıırıslıklam olsa bile umurunda olmazdı. Hiçbir şeyin önemi kalmadığını, kendi yaşamı-nın bile silinip gider gibi olduğunu hissediyordu. Şim-diye kadar hiç bilmediği tuhaf, yumuşak bir ölüm özle-mi içindeydi.

Miriam, “Artık gitsek iyi olur,” dedi.

Paul, “Evet,” diye karşılık verdi, ama yerinden kı-mıldamadı.

Şu anda her şey gözünde yumuşak bir gölge halini almıştı. Günün beyaz gölgesi, gece, karanlık ve ölüm... Asıl gerçek bunlardı sanki. Ölüm ve durgunluk, dura-ganlıktı varolmak demek; hayatta, heyecanlı ve sabırsız olmaksa varolmayıştı.

Miriam, “Yağmur üstümüze geliyor,” dedi.

Paul yerinden kalktı, onun da kalkmasına yardım etti.

“Yazık,” dedi.

“Ne?”

“Gitmek zorunda olmak. O kadar sakinim ki!”

“Sakin mi?”

“Ömrümde böyle sükûnet hissetmemiştim.”

Eli Miriam’ın elinin içinde, yürüyordu. Miriam, bel-li belirsiz bir korku duyarak, onun parmaklarını avu-cunda sıkıttı. Paul ondan uzaklaşmış gibiydi, Miriam onu kaybedeceğinden korkuyordu.

Paul, “Çamlar karanlıkta birer varlık gibi,” dedi.
“Her biri ayrı bir varlık.”

Miriam korku içindeydi. Sesini çıkarmadı.

“Bir sessizlik, bir durgunluk... Sanki gece bir dalgınlık, bir uyku içinde. Ölüm de böyle bir şey olsa gerek, dalgınlık içinde bir uyku.”

Biraz önce ondaki hayvan, kızı korkutmuştu. Şimdi ise kişiliğinin mistik yönü onu korku içinde bırakıyordu. Miriam onun yanı sıra, ses çıkarmadan yürümeyi sürdürdü. Yağmur ağaçların üzerine sessizliğe davet ederek, “Şşş!” der gibi ağır bir hışırtıyla dökülmekteydi.

Nihayet arabaların durduğu dama ulaşılar.

Paul, “Gel biraz buraya girelim,” dedi.

Dört bir yanda bir yağmur sesi vardı. Her şeyi boğan, örten bir ses.

Paul, “Öyle tuhaf bir dinginlik içindeyim ki,” diye mırıldandı. “Her şey gibi ben de tamamen dinginim.”

Miriam sabırla, “Evet,” diye karşılık verdi.

Paul, onun elini sımsıkı tuttuğu halde, gene ondan uzaklaşmış gibiydi.

Biraz sonra içeri girdiler. Herkes tuhaf tuhaf onlara baktı. Paul’un gözlerinde hâlâ durgun bir bakış, sesinde durgun bir ifade vardı. İçgüdüsel olarak herkes o akşam ondan uzak durdu.

Miriam’ın Woodlinton’da küçük bir köy evinde oturan ninesi o günlerde hastalandı. Kızı ona bakmaya gönderdiler.

Burası pek şirin bir köşecikti. Evin önünde, kırmızı tuğla duvarlar arkasında erik ağaçları yükselen geniş bir bahçe vardı. Arkadaki bahçeyi yüksek, eski bir çit tarlalardan ayırıyordu. Her taraf son derece güzeldi. Miriam’ın yapacak çok bir işi olmadığı için kitap okumaya ve kendi ruhunu, duygularını inceleyen kısa yazılar yazmaya vakti kalıyordu.

Bir süre sonra ninesi iyileşti, birkaç günlüğüne Derby'deki kızının yanına gitti. Ama huysuz, inatçı bir kadındı; ertesi gün dönüp gelebilirdi. Bu yüzden Miriam evine dönmeyip ninesi gelinceye kadar orada kalmaya karar verdi. Hayatından hoşnuttu.

Paul sık sık bisikletine atlayıp onu görmeye geliyordu, umumiyet itibariyle sakin, mesut saatler geçiriyorlardı. Paul kızın üzerine pek fazla düşmemeye gayret ediyordu.

İhtiyar kadının evde olmadığı gün bir tatile rastladığı için gelip bütün gün Miriam'la kalmaya karar verdi.

Hava nefisti. Paul annesine nereye gittiğini söyleyerek yola koyuldu. Annesi sabahtan akşama kadar yalnız kalacaktı. Bunu düşünmek delikanlının ruhunu karartıyordu. Ama üç günlük tatili vardı, bu üç günü de canı istediği şekilde geçirmeye karar vermişti.

Sabah yolları üzerinde uçar gibi bisiklet sürmek ne kadar tatlıydı!

Köy evine saat on bir sularında ulaştı. Miriam yemek hazırlamakla meşguldü. Yanakları al al olmuş, eteği belinde haliyle, köy evinin küçük mutfağına pek yaraşıyordu. Paul onu öptü, sonra bir köşeye oturup seyre daldı. Mutfak küçük ve şirindi. Kırmızı, açık mavi damalı bir örtüyle kaplı bir kanepa vardı. Kanepenin örtüsü eskiydi. Besbelli defalarca yıkanmıştı ama gene de güzeldi. Köşedeki dolabın üzerinde doldurulmuş bir baykuş duruyordu. Güneş ışığı penceredeki sardunyaların güzel kokulu yaprakları arasından içeri sızılmaktaydı. Miriam onun şerefine piliç kızartmakla meşguldü. Bu ev bugünlük onların eviydi; onlar da karı-koca. Paul, Miriam'a yardım olsun diye, yumurtaları çırttı, patatesleri ayıkladı. Bu kızın da, kendi annesi gibi, bulunduğu yere

sıcak bir yuva havası verdiğini düşünüyordu; dağınık bukleleriyle, ateşten kızarmış yüzüyle hiç kimsenin ondan daha güzel olamayacağını düşünüyordu.

Yemeği son derece keyifle yediler. Pilici dilimleyip parçalara bölmeyi, bir yeni damat gururuyla, Paul üzerine aldı. Bir yandan da sonsuz bir istekle çene çalmaktan geri kalmıyorlardı.

Miriam bulaşıkları yıkadı. Paul kuruladı. Sonra kırlara çıktılar. Yokuş aşağı akan küçük bir dere boyunca dolaşarak birkaç sarı çiçek, kocaman mavi mineler topladılar. Sonra Miriam, elleri çiçek dolu, dere kıyısına oturdu. Koklamak için yüzünü eğdiği zaman elindeki çiçeklerin parlak sarı rengi yüzüne vuruyordu.

“Yüzün ışık içinde,” dedi Paul. “Gerçeğin sırrına varmış bir azize gibisin.”

Miriam, ne demek istediğini pek anlamayarak, ona baktı. Paul güldü, elini onun eli üzerine koydu, sonra ellerini, yüzünü öptü.

Bütün dünya, gün ışığı iliklerine işlemiş bir halde, hareketsizdi. Ama uykuda değil. Bir şeyler bekleyerek için için titrer gibiydi.

Paul kızın elini tutmuş, bırakmıyordu. “Ömrümde bundan daha güzel bir yer görmedim,” dedi.

Miriam, “Hele kendi kendine türkü söyleyerek akan bu dere... ne hoş, değil mi?” dedi.

İç i sevgiyle dolup taşarak sevgilisine baktı. Genç adamın gözleri pek karanlık, pek parlaktı.

O da, “Harika bir gün, değil mi?” diye sordu.

Miriam, “Evet,” diye mırıldandı. Paul onun gerçekten mutlu olduğunu görebiliyordu.

“Bizim günümüz, sadece ikimizin!” diye ekledi. Biraz daha oyalandılar. Havada tatlı bir nane kokusu vardı. Sonra delikanlı ayağa kalktı, Miriam’a baktı.

“Gelir misin?” diye sordu.

El ele, sessizlik içinde eve döndüler. Tavuklar ırı-şarak Miriam’ın etrafını almışlardı. İçeri girdiler. Paul kapıyı kapadı. Küçük ev şimdi tamamen onlarındı.

Paul gömleğinin düğmelerini çözerken Miriam’a baktı. Onun, öyle, yatağın üzerinde yatarkenki hali hiç-bir zaman aklından çıkmayacaktı. Önce kızın güzelliğİ gözüne çarptı, onu köre çevirdi âdeta. Miriam’ın bedeni tahayyül bile edemeyeceğİ kadar güzeldi. Paul bir an öylece kalakaldı; ne yerinden kımlıdayabiliyor, ne de sesi çıkıyordu. Yüzünde, mucize görmüş gibi, hafif bir gülümseyiş vardı.

Sonra genç adamın içinde büyük bir arzu kabardı. Ne var ki o yatağİ doğru ilerlerken Miriam, kendi de farkında olmadan, küçük bir yalvarış ifadesiyle ellerini kaldırdı. Paul onun yüzüne baktı, durdu. Miriam’ın iri kestane gözleri dalgın, sevgi dolu, kaderine razı, onu izliyordu. Kendini kurban etmeye hazırlanmış gibi bir yatışı vardı. Evet, vücudu Paul’un önüne serilmişti, ama gözlerinin içindeki ifade avcının vuruşunu bekleyen bir dilsiz hayvanın bakışıydı.

Bu bakış genç adamı olduğİ yerde durdurdu, kanının tüm ateşini söndürdü. Üzerine soğuk bir gölge düşmüş gibiydi.

“Beni istediğİnden emin misin?” diye sordu.

“Elbette, elbette eminim.”

Genç kız son derece sakin, hareketsizdi. Yalnızca sevdiğİ adamın hatırı için bir şeyler yapmak üzere olduğunu hissettiğİ belliydi. Paul bir an buna dayanamayacak hale geldi. Miriam onu çok sevdiğİ için kendini ona kurban etmeye hazırlanmıştı. Sonra genç adam o anda arzusunun her şeyden güçlü olduğunu, ister istemez

Miriam'ı kurban edeceğini anladı. “Keşke cinsiyetsiz bir hünsa olsaydım, keşke ölüp gitseydim,” diye düşündü. Sonra gözlerini kızın gözlerinden ayırdı, bir an soğumuş olan şehvet ateşi gene alevlendi.

Sonradan, içi Miriam'a karşı bir sevgiyle doldu. Miriam'ı seviyordu şimdi, varlığının en son zerresine kadar seviyordu. Gene de içinde bir ağlamak arzusu vardı.

Gece geç vakte kadar orada kaldı.

Evine dönerken, en sonunda tam manasıyla bir erkek olduğunu hissediyordu. Delikanlılıktan çıkmıştı artık. Ama ruhundaki bu donuk ağrı neydi? Ölümü, ölümden sonraki hayatı düşünmek şu anda neden bu denli tatlı geliyor, içini rahatlatıyordu?

Bütün hafta vaktinin çoğunu Miriam'la geçirdi. Hafta çıkmadan tutkusu, şehveti kızı yıpratmış haldeydi. Her seferinde ona sahip olmak için onun hislerine gözlerini yumup, salt kendi hayvansal duygularına kendini kaptırmak zorunda kalıyordu. Böyle olsun istemiyordu; ama Miriam'a sahip olmak için başka çare yoktu. Bir seferinde, gözleri azaptan, utançtan kararmış bir halde Miriam'a çıkıştı:

“Beraber yattığımız zaman sen aslında beni istemiyorsun, değil mi?”

Miriam hemen çabucak, “Yok, yok, pekâlâ istiyorum,” diye karşılık verdi.

Paul uzun uzun ona baktı.

“Hayır,” dedi.

Miriam titremeye başlamıştı. Âşığının yüzünü ellerinin arasına aldı, kendi omuzuna bastırarak, “Anla beni,” dedi. “Bu... bu durumda... şimdi... böyle... sana nasıl alışılabirim? Evli olsak başka türlü olur.”

Paul başını kaldırıp ona baktı.

“Yani her seferinde senin için aşırı bir darbe mi oluyor?”

“Evet... Hem sonra...”

“Her zaman bana karşı kasılmış durumdasın.”

Kız üzüntüsünden titriyordu.

“Anlamaya çalış,” diye mırıldandı. “Alışık değilim...”

“Ama son zamanlarda alışmış olman gerek, öyle değil mi?”

“Küçüklüğümden beri... Annem bana, ‘Evliliğin bir yanı vardır ki daima fecidir, ama boyun eğmek zorundasın,’ dedi. Ben de inandım ona.”

“Hâlâ da inanmaktasın.”

Miriam hemen, “Hayır!” diye itiraz etti, “ben de artık senin gibi, sevişmenin... hatta o biçim bile sevişmenin yaşamının doruğu olduğuna inanıyorum.”

“Gene de ne olursa olsun, o biçim sevişmeyi hiçbir zaman istemiyorsun.”

Kız onun başını gene bağrına basıp kahır içinde iki yana sallanarak, “Yok, yok, deme öyle,” dedi. “Anlamıyorsun...” Hâlâ ıstırap çeker gibi iki yana sallanmaktaydı. “Anlamıyorsun. Senin çocuklarını istemiyor muyum ben?”

“Çocuklarımı belki istiyorsun, ama beni istemiyorsun.”

“Nasıl böyle konuşabilirsin! Şu var ki çocuk yapmak için evlenmemiz gerek.”

“Evlensek mi öyleyse? Benim çocuklarımı doğurmanı ben de istiyorum.”

Huşu içinde kızın ellerini öptü. Miriam, gözleri onun yüzünde, hüznü düşünceler içindeydi.

En sonunda, “Daha yaşıımız çok genç,” dedi.

“Ben yirmi dört yaşımdayım, sen yirmi üç...”

Miriam, “Evlenmek için biraz daha bekleyelim,” diye yalvardı.

Hâlâ azap içinde iki yana sallanmayı sürdürüyordu.

Paul, “Sen ne zaman istersen,” diye karşılık verdi.

Kız yeisle başını eğdi. Paul’un böyle ümitsiz bir sesle konuşması ona sonsuz hüzün veriyordu. Aralarında bir türlü aşamadıkları bir engel vardı.

Miriam için için Paul’un bu konudaki düşünce ve duygularına hak veriyordu.

Bu aşk dolu haftanın sonunda, pazar gecesi, yatmadan önce Paul ansızın annesine, “Artık Miriamlara pek o kadar çok gitmeyeceğim, anne,” dedi.

Mrs. Morel şaşırmıştı ama oğluna bu konuda soru sormayı gururuna yediremedi.

“Canın nasıl isterse,” dedi.

Paul da gidip yattı. Başkaca bir şey konuşmadılar, gencin üzerine yepyeni, tuhaf bir sessizlik gelmişti. Annesi onunla Miriam arasında neler geçtiğini yarı yarıya tahmin edebiliyordu ama konunun üzerinde durmayıp, oğlunu kendi haline bırakmaya karar vermişti. Üzerine düşecek olursa ters sonuç almak olasılığı vardı.

Paul Miriam’a hâlâ sadıktı. Bir gün için onu bütün varlığıyla sevmişti, ama o gün bir daha geri gelmedi. Aralarındaki yenilgi, ümitsizlik havası gitgide güçlenmekteydi. Önceleri bir hüzün kıvamındaydı. Sonra Paul durumun bu şekilde daha fazla devam edemeyeceğini hissetmeye başladı. Kaçmak istiyordu şimdi, uzaklaşmak, başka diyarlara gitmek... Yavaş yavaş Miriam’la

yatmaktan vazgeçti. Sevginin cinsel yönü onları birbirlerine yaklaştıracak yerde uzaklaştırmıştı.

En sonunda Paul bu ilişkiyi sürdürmenin boşuna olduğunu kendi kendine itiraf etti. Daha fazla ısrarın anlamı yoktu. Aralarındaki engeli aşmayı asla başaramıyacaklardı!

Son aylarda Paul Clara'yı pek az görmüştü. Bazı yemek tatillerinde yarım saat için çıkıp gezdikleri olmuştu, ama Paul kendini hep Miriam'a saklamıştı. Gene de Clara'yla beraber olduğu zaman yüzündeki asık ifade kayboluyor, neşesi yerine geliyordu. Clara ona çocuk muamelesi yapıyordu. Paul onun bu haline aldırış etmediğini söylüyordu, ama için için tahrik olmaktaydı.

Bazı bazı Miriam soruyordu:

“Clara’dan ne haber? Son günlerde ondan hiç bahsettiğin yok.”

“Dün yirmi dakika kadar bir gezinti yaptık.”

“Neler konuştunuz?”

“Bilmem. Herhalde en çok konuşan ben olmuşumdur. Âdetimdir bilirsin. Ona işçilerin en son grevini, kadınların bu grev sırasında ne yaptıklarını anlatıyordum.”

Böylece gene salt kendinden söz etmiş, Clara'ya dair hiçbir şey söylememiş oluyordu.

Gene de gizliden gizliye, kendisinin bile haberi olmadan Clara'nın sıcaklığı Paul'u sarmakta, Miriam'dan uzaklaştırmaktaydı. Genç adam kendisini Miriam'dan sorumlu tutuyor, kendini Miriam'ın malı sayıyordu. Miriam'a tamamen sadık kaldığına inanıyordu. İnsanın bir kadına karşı duyduğu hislerin boyutunu, şiddetini bu hisler tamamen alıp yürümeden fark etmesi pek kolay

değildi. Paul da Clara'ya ne kadar bağlanmakta olduğunu henüz farkında değildi.

Erkek arkadaşlarıyla daha çok vakit geçirmeye başladı. Miriam'a gideceği yerde erkek arkadaşlarıyla bir arada vakit geçirirse kendini haklı buluyor, pek aşırı suçluluk duymuyordu.

Annesi bu durumdan hoşnuttu.

Yaz gelmişti şimdi. Clara'nın bol kollu, yumuşak ketenden bir elbisesi vardı. Ellerini kaldırdığı zaman esvabın yenleri açılıyor, genç kadının güzel, dolgun kolları pırıl pırıl meydana çıkıyordu.

Çok zaman Paul, "Bir saniye!" diye ünlüyordu. "Bir saniye kolunu öyle tut!"

Clara'nın elleriyle kollarının birçok resmini çizdi. Bu resimler onu hemen hemen ellerin, kolların sahibi kadar kendinden geçiriyordu. Onun kâğıtlarını, kitaplarını karıştırırken Miriam bir gün resimleri buldu.

Paul, "Clara'nın kolları bence çok güzel," dedi.

"Sahiden de öyle. Ne zaman çizdin bunları?"

"Salı günü, fabrikada. Biliyor musun, resim çizmek için kendime özel bir köşem var. Çok zaman fabrikanın bütün işlerini yemek tatiline kadar bitiriyorum. O zaman bütün öğleden sonrayı resim çizmekle geçirip akşam üzeri yeniden işlere bakıyorum!"

Miriam onun resim defterinin yapraklarını çevirerek, dalgın dalgın, "Mükemmel," diye mırıldandı,

Paul çok zaman Miriam'dan nefret ediyordu. Miriam ona hem sahipti, hem de değildi! Genç adam nefretten, ona azap vermekten bir tür zevk alıyordu. "Hep alıyor, hiçbir şey vermiyorsun!" diyordu.

Onu sıcak, canlı olmamakla suçluyor, yaşamadığını, karşısındakini de yaşatmadığını yüzüne çarpıyordu. Mi-

riam'a sahip olmaya çalışmak, var olmayan bir şeye sahip olmak için didinmekle birdi. Miriam yalnızca onun vicdanının sesiydi; yoksa, eşi, yaşam arkadaşı değil. Böylece, Paul düşündükçe, ondan büsbütün nefret ediyor, ona karşı büsbütün zalim davranıyordu.

Ertesi yaza kadar böyle sürüklenip gittiler. Bu arada da Paul, Clara'yla gitgide daha fazla ilgilenmeye başladı.

Sonunda duygularını dile getirdi...

Bir akşam, evde oturmuş, resim çiziyordu. Vakit birhayli geç olmuştu. Açık duran sokak kapısından içeri zambakların kokusu dolmaktaydı. Genç adam birden yerinden kalktı, bahçeye çıktı.

Gecenin güzelliği karşısında bağırmak geldi içinden. Uzaktaki karanlık ağaçların ardında, donuk altın renginde bir yarım ay batmak üzereydi. Hafif ışığı semanın rengini mora döndürmüştü. Zambaklar derin derin nefes alır gibiydi. Kokuları gencin başına vurdu. Ayın batışını biraz daha seyredebilmek için bayır aşağı, vadideki tarlalara doğru indi.

Ay batıp her şey karanlığa boğulunca bir yaban karanfili kopararak eve döndü, içeri girdi.

Annesi, "Hadi evladım, artık gidip yatsan iyi olur," dedi.

Genç adam yaban karanfilini dudaklarına yaslamış duruyordu.

Serinkanlılıkla, "Miriam'ı bırakacağım, anne," dedi.

Mrs. Morel gözlüğünün üzerinden ona baktı. Oğlu onun bu bakışından kaçınmadı. Bir an bakiştılar. Sonra ana gözlüğünü çıkardı. Genç adam solgundu.

Mrs. Morel, "Ama ben sizin..." diye başladı.

Paul, “Ne yapayım,” diye onun sözünü kesti. “Sevmiyorum onu. Evlenmek istemiyorum onunla. Kesip atacağım.”

Annesi hayretler içinde, “Ama ben senin son zamanlarda onunla evlenmeye karar verdiğini sanıyordum,” dedi. “Onun için, sesimi çıkarmıyordum.”

“Karar vermiştim, istiyordum onunla evlenmek, ama artık istemiyorum. Hepsi boş! Pazar günü ona söyleyeceğim. Böylesi daha iyi, değil mi, anne?”

“Sen bilirsin, oğlum. Biliyorsun, sana bunu önce de söyledim.”

“Elimde değil. Pazar günü kesip atacağım.”

Annesi, “Madem ki kararın karar ben de fikrimi söyleyeyim,” dedi. “Böylesi daha iyi. Son zamanlarda onu almaya karar verdiğini tahmin ediyordum. Bu yüzden ağzımı açıp bir şey söylemiyordum. Söylemeyecektim de. Ama biliyorsun, eskiden beri aynı fikirdeydim; o kızın sana uygun olduğunu sanmıyorum.”

Paul yaban karanfilini koklayarak, “Pazar günü her şeye son vereceğim,” dedi.

Çiçeği ağzına götürdü. Ne yaptığını kendi de fark etmeden çiçeği ağır ağır dişlerinin arasına aldı, bir ağız dolusu ısırıldı. Sonra ağzındaki çiçeği ocağa tükürdü, anasını öptü, odasına çıktı.

Pazar günü hemen öğleden sonra çiftliğe gitti. Miriam’a önceden mektup yazarak birlikte uzun bir yürüyüş yapmak istediğini söylemişti. O gün annesi son derece şefkatliydi. Paul bir şey demiyordu, ama onun ne kadar ıstırap çektiğinin farkındaydı. Oğlunun yüzündeki donuk ifade annenin içine işliyordu.

“Aldırış etme, oğul,” dedi. “Sonunda rahat edeceksin.”

Paul şaşkınlık, biraz da öfkeyle annesine baktı. Şu anda merhamet istemiyordu.

Miriam onu yolda karşıladı. Desenli bir ince kumaştan, kısa kollu yeni bir elbise vardı sırtında. Onun o güzel esmer kollarını görmek erkeğe o derece ıstırap verdi ki içinin acısını uyuşturmak için zalim davranmaktan başka çare bulamadı.

Miriam onun şerefine süslenmişti. Yalnızca onun için açan bir çiçek gibiydi. Yeni elbisesinin içinde nasılda güzeldi! Hem, üzerinde bir kadın olgunluğu vardı artık. Ona her bakışında erkeğin kalbi üzüntüden, azaptan çatlayacak gibi oluyordu.

Ama karar vermişti; geri dönmesi olanaksızdı.

Tepeye tırmanınca oturdular. Sonra Paul başını onun kucağına yaslayarak yere uzandı. Miriam onun saçlarını okşuyordu. Onun ruhen ve zihnen gene çok uzaklarda olduğunun ayırdındaydı. Çok zaman beraber oldukları halde onu arar, bulamazdı; ama bugün Paul'un her zamankinden daha uzakta olduğunu henüz bilmiyordu.

Paul ayrılma kararını ona ancak saat beşte söyleyebilirdi. Gene bir dere kıyısında oturuyorlardı. Paul elindeki bir değnekle toprağı kazmaktaydı. Huzursuz, öfkeli, acımasız olduğu zamanlar nedense hep böyle yapardı.

“Ben düşündüm, taşındım,” dedi. “Ayrılısak iyi olacak.”

Kız hayretle “Ama neden?” diye ünledi.

“Bu şekilde devam etmenin yararı yok da ondan.”

“Niçin yararı yokmuş?”

“Yok işte. Evlenmek istemiyorum ben. Hiç evlenmeyeceğim. Evlenmeyecek olduktan sonra da devam etmekte anlam yok.”

“Peki daha önce niçin söylemedin?”

“Yeni karar verdim.”

“Peki, ya bu son aylar? Bütün söylediklerin?”

“Ne yapayım! Karar verdim. Devam etmek istemiyorum.”

“Yani artık beni istemiyorsun, öyle mi?”

“Aramızdaki ilişkiye bir son vermek istiyorum; sen de serbest ol, ben de serbest olayım.”

“Peki ama bütün bu son aylarda olup bitenler?”

“Bilmiyorum. Bütün söylediklerimde samimiydim. Ama artık bitti.”

“Niçin değiştin?”

“Değişmedim. Gene eskisi gibiyim ben. Yalnız devam etmekte yarar yok.”

“Niçin yarar yok diye sordum, cevap vermedin.”

“Devam etmek istemiyorum da onun için. Evlenmek istemiyorum.”

“Sanki ben evlenmek istiyor muyum? Sen kaç kere-ler evlenmek istediğin halde ben reddetmedim mi?”

“Evet, ama ben artık her şeyi kesip atmak istiyorum.”

Uzun bir an sessizlik oldu. Genç adam hınçla toprağı kazmayı sürdürüyor, Miriam başını eğmiş düşünüyordu. Onun gözünde Paul mantıktan anlamayan bir çocuktü. Karnı doyduktan sonra mama tabağını atıp kıran bir bebecik.

Miriam, “Çok zaman sana on dört yaşında çocuk gibisin demiştim,” diye söylendi. “Meğer ancak dört yaşındaymışsın.”

Paul hâlâ hınçla yeri kazıp duruyordu. Karşılık vermedi.

Miriam öfkeyle, “Dört yaşında bir çocuk gibisin,” dedi gene.

Paul hâlâ yanıt vermiyordu. İçinden, “Pekâlâ, dört yaşında bir çocuksam sen beni niçin istiyorsun? Benim bir ikinci anneye ihtiyacım yok!” diye düşünüyordu.

Ama bir şey söylemedi; aralarında gene bir sessizlik oldu.

Miriam, “Sizin evdekilere söyledin mi?” diye sordu. “Anneme söyledim.”

Gene uzun bir sessizlik oldu.

Sonra kız, “Peki, ne istiyorsun?” diye sordu.

“Hiç, ayrılalım istiyorum. Bunca yıldır birbirimize destek olduk. Yetsin artık. Ben yoluma sensiz devam edeyim, sen de bensiz. O zaman sen de benden kurtulmuş olursun.”

Bu sözlerde bir gerçek payı vardı. Miriam bütün öfkesine karşın bunun ayırdındaydı. Yıllardan beri Paul’un bir tür tutsağı esiri olarak yaşadığı su götürmez bir gerçektir. Miriam bu tutsaklıktan nefret ediyordu; çünkü çaresizdi, güçsüzdü. Paul’a karşı duyduğu aşk aşırı güçlendiği andan itibaren kız bu aşktan nefret etmişti. Kendi kendine bile itiraf etmediği halde Paul’a karşı da bir bakıma hınç beslemişti. Çünkü Paul’u seviyordu. Paul’un etkisi altındaydı. Onun etkisine, sultasına karşı gelmek için elinden geleni yapmıştı. En son mücadelesinde bile, kendini ona bedenlen verdiği halde, ruhen bağımsız kalmaya çalışmış, bunda başarılı da olmuştu.

Paul, “Sonra biz bir dereceye kadar birbirimizin el emeği sayılırız,” diye sözüne devam etti. “Şahsiyetimin gelişmesinde senin çok emeğin oldu. Ben de seni bir hayli etkiledim. Bundan böyle kendi başımıza adam olmaya çalışalım.”

Miriam, “Ne yapmak istiyorsun?” diye sordu.

Paul, “Hiçbir şey,” diye yanıtladı. “Yalnızca serbest kalmak istiyorum.”

Bununla birlikte, Miriam için için Clara'nın onun üzerindeki etkisini, bu etkinin de onu serbestliğe kıskırttığını hissediyordu. Ama sesini çıkarmadı. Yalnızca, "Peki, anneme ne söyleyeyim?" diye sordu.

Paul, "Ben anneme söyledim," diye yanıtladı. "Bu ilişkiye tam anlamıyla son verdiğimi söyledim."

Kız, "Ben evdekilere hiçbir şey söylemeyeceğim," dedi.

"Nasıl istersen."

Genç adam kızı zor bir duruma soktuktan sonra yüzüstü bıraktığını biliyordu. Bunu bilmek de onu öfkeliyordu.

"Benimle evlenmek istemediğini, o yüzden ilişkiyi kesip attığını söyle," diye fikir verdi.

"Yalan da değil hani."

Miriam derin bir düşünce içinde parmağını emip duruyordu. Işın eninde sonunda buraya varacağını eskiden beri için için tahmin etmişti zaten. İşte şimdi tahmini doğru çıkıyordu.

"Eskiden beri hep böyle oldu!" diye acı acı söylendi. "Sevgimiz bir tek uzun çarpışmadan ibaret oldu. Senin benden kaçmak için giriştiğin çarpışma."

Ne söylediğini kendi de fark etmeksizin, şimşek çakışı gibi, içinden gelerek söyleyivermişti bunları. Genç adamın kalbi durur gibi oldu. Demek Miriam aralarındaki sevgiye bu gözle bakıyordu, öyle mi?

Yalvarır gibi, "Ama birlikte harika, kusursuz nice saatler geçirdik," dedi. "Baş başa kusursuz anlar yaşadık."

Kız, "Asla!" diye inledi. "Asla! Sen her zaman benden kaçmak için çırpınıp durdun."

Paul hâlâ yalvarır gibi, "Her zaman deme," diye mırıldandı. "Eskiden böyle değildik."

“Eskiden de böyleydik, şimdi de böyleyiz, her zaman böyle!”

Miriam sustu. Ama sözlerinin bu kadarı bile yetmişti.

Genç adam, “Olağanüstü mutlu olduk, ama artık sona erdi,” demek istemişti.

Miriam bütün mutluluklarını, hatta aralarındaki sevginin bile gerçek olduğunu yadsıyordu.

Demek kendisi hep Miriam’dan kaçmak için çırpınmıştı. Ne feci, ne hazin! Öyleyse aralarında hiçbir zaman hiçbir gerçek yakınlık olmamış demektir. Ve Miriam bunun farkındaydı. Her şeyin farkında olduğu halde ona hiç, hiçbir şey söylememiştir. Aralarındaki sevginin gerçek değil hayal ürünü olduğunu bile bile bu maceraya devam etmişti.

Genç adam acı, küskün hislere gömülmüş durumda sessiz oturuyordu. Bütün macerayı şimdi gayet ironik bir açıdan görmeye başlamıştı. Demek aldatılan, oynanacak gibi oynanan kendisiydi, Miriam değil! Bunca yıldır Miriam bütün şikâyetlerini ondan saklamış, onu pohpohladığı halde aslında ondan nefret etmişti.

Genç adam bunları düşündükçe tepeden tırnağa hissiz, zalim kesildi.

“Sana tapınan bir adamla evlenmelisin sen,” dedi. “O zaman onu parmağının ucunda oynatabilirsin. Şüphesiz gelecekte bir sürü erkek senin kölen olacak, sana tapınacak. Bunlardan birine var. Böyleleri hiçbir zaman senden kaçmak için çırpınıp durmazlar.”

Miriam, “Eksik olma!” dedi. “Ama rica ederim, bana başkalarıyla evlenmek konusunda akıl öğretmekten artık vazgeç. Eskiden beri âdetindir.”

Paul, “Pekâlâ, artık susuyorum,” dedi.

Biraz önce kıza kötü bir darbe indirmiş olduğuna inanmaktayken şimdi darbeyi kendisinin yediğini hissediyordu. Aralarındaki sekiz yıllık sevgi, arkadaşlık, kendi ömrünün tam sekiz yılı bir anda sıfıra inmiş, yok olmuştu.

Miriam, “Bu kararı ne zaman verdin?” diye sordu.

“Kesin olarak perşembe gecesi.”

Kız, “Böyle olacağını biliyordum zaten,” dedi.

Onun bu sözleri genç adama buruk bir hoşnutluk verdi. “Pekâlâ öyleyse, diyecek bir şey yok,” diye düşündü. “Eskiden beri biliyorsa şimdi beyninden vurulmuşa dönmemiştir.”

Miriam, “Clara’ya bir şey söylemedin mi?” diye sordu.

“Hayır. Ama artık ilk fırsatta söyleyeceğim.”

Bir sessizlik oldu.

“Geçen yıl bu mevsimde, hani ninemin evinde bana söylediklerini anımsıyor musun, Paul? Hatta geçen ay söylediklerini?”

Paul, “Evet, anımsıyorum,” dedi. “Emin ol, bütün söylediklerim de içtendi. Ama işin sonu çıkmadıysa ne yapayım?”

“Sonu çıkmadı, çünkü sen daima bambaşka şeyler isteyip durdun.”

“Eninde sonunda böyle olacaktı. Sen hiçbir zaman beni benimsemedin, bana güvenmedin.”

Kız tuhaf bir şekilde güldü.

Paul sessiz oturuyordu. Aldatılmış olduğuna inanmaktaydı. Bunca yıldır, Miriam onun hakkında şikâyetleri olduğunu ondan gizlememeliydi. Bunca yıldır ona kahraman muamelesi yaptığı halde, aslında gizliden gizliye, aptal bir çocuk gözüyle bakmıştı. Madem öyle, bu

aptal çocuğun budalalıklarına niçin göz yummuş, bo-
yun eğmişti? Genç erkek yüreğinin Miriam'a karşı kas-
katı kasıldığını hissediyordu.

Miriam ise kendi acı duygularına boğulmuştu. Es-
kiden beri işin buraya varacağını tahmin etmiş olduğu-
nu düşünüyordu. Evet, tahmin etmişti. Beraber olma-
dıkları zamanlar Paul'un yaradılışının bütün küçük, adi
yönlerini, budalalığını açıkça fark etmişti. Ruhunu onun
etkisinden korumak için elinden geleni yapmıştı. Bu sa-
yede, şu anda yıldırımla vurulmuş durumda değildi. Pe-
rişan olmamış, hatta pek fazla incinmemişti bile.

Peki ama öyleyse niçin şu anda bile, tuhaf bir bi-
çimde onun egemenliği altındaydı? Büyülenmiş gibiydi;
Paul'un hareketleri bile onu büyülüyordu âdeta. Oysa
Paul nefrete layıktı, kararsız, vefasız, haindi. Öyleyse
niçin hâlâ Miriam onun esareti altındaydı? Niçin onun
kolunu kaldırışı bile hislerini allak bullak ediyordu;
hem de dünyada başka hiçbir şeyin allak bullak edeme-
diği kadar? Niçin böyle sımsıkı bağlıydı ona? Niçin şu
anda bile Paul ne emrederse onu yapmaya zorunlu tu-
tuyordu kendini? Paul'un en ufak emirlerine bile boyun
eğeceği su götürmezdi.

Şu var ki, emirlerine boyun eğer eğmez Paul'u avu-
cunun içine almak da kendi elindeydi. Arada Clara'nın
etkisi olmasa! Ah! Paul tam bir erkek değildi henüz.
Daima yeni bir oyuncak isteyen küçük bir çocuktuk. Kar-
şısında yeni bir oyuncak gördü mü ona doğru koşmak-
tan kendini alamıyordu. Pekâlâ öyleyse, madem gitmek
istiyor, bırak gitsin. Bu yeni oyuncaktan usanç getirince
nasıl olsa yine dönüp gelecekti.

Paul boyuna elindeki çomakla toprağı kazıp duru-
yordu. Öyle ki kız sinirinden bağırarak hallere geldi,

yerinden kalktı. Paul hâlâ oturduğu yerde toprağı kazıyor, toprak parçalarını dereye fırlatıyordu.

“Gidip bir yerde çay içelim mi?” diye sordu.

Kız “Pekâlâ,” diye yanıtladı.

Bir köy evinde çay içtiler; bu sürede havadan, sudan konuştular. Miriam soğuk duruyor, pek bir şey söylemiyordu. Eve dönerlerken “Demek bundan sonra birbirimizi görmeyeceğiz, öyle mi?” diye sordu.

“Evet. Ya da pek seyrek.”

Kız âdeta alayla, “Mektup da yazmayacak mıyız!” diye sordu.

Paul “Sen nasıl istersen,” diye karşılık verdi. “Yabancı değiliz ki birbirimize. Aramızda ne geçmiş olursa olsun hiçbir zaman yabancı gibi durmamalıyız. Ben arada sırada sana mektup yazmak isterim. Sen nasıl istersen öyle yap.”

Miriam alaycı bir tavırla “Anlıyorum,” diye mırıldandı.

Ama artık onun alayları, iğneleri Paul’a hiç dokunmuyordu. Miriam’ın “Sevgimiz her zaman bir çarpışmaydı,” deyişi onun için muazzam bir darbe olmuştu. Başka hiçbir şeyin önemi yoktu artık. Mademki aralarındaki aşk eskinden beri asılsız bir şeydi, şimdi sona erdi diye üzülüp sızlanmakta bir anlam yoktu.

Yolun başında Miriam’dan ayrıldı. Kızın, sırtında yeni elbisesi, tek başına evine dönüşünü seyrederken içi yine eskisi gibi ısırapla, utançla burkuldu. Genç adam, yine Miriam’ı mutsuz etmiş olduğunu düşündü.

Utancını, vicdan azabını uyuşturmak için Söğüt Meyhanesi’ne girdi, biraz bir şey içti. Birlikte gezmeye çıkmış olan dört kız da bir şişe siyah şarabı aralarında bölüşmekteydiler. Masalarının üzerinde çikolatalı şeker-

lemeler vardı. Paul onların yakınına oturarak viskisini içmeye koyuldu. Kızların birbirlerini dürtüp fısıldaştıklarının farkındaydı. Nitekim biraz sonra içlerinden biri, alımlı bir esmer güzeli, ona doğru eğilerek, “Çikolata ister misiniz?” diye sordu.

Onun bu cüreti karşısında ötekiler yüksek sesle gülüştüler.

Paul, “Teşekkür ederim,” dedi. “Ama lütfen bademlisinden verin. Kremalılardan hazzetmiyorum.”

Kız, “Alın öyleyse, bademlisinden,” diye yanıtladı. Şekeri iki parmağının arasında tutarak uzattı.

Paul ağzını açtı. Kız şekeri onun ağzına verdi, sonra kıpkırmızı kesildi.

Paul, “Çok nazıksınız!” dedi.

“Öyle üzüntülü, kasvetli bir haliniz var ki! Kızlar da size şeker ikram eder miyim diye, bahse girdiler.”

Paul, “Bir tane daha şeker verirsen sevinirim, ama başka cins şeker,” dedi.

Çok geçmeden hep bir arada konuşup gülüşüyorlardı.

Paul evine vardığı zaman saat dokuzdu. Karanlık basıyordu. Yavaşça içeri girdi. Onun yolunu beklemekte olan annesi kaygıyla yerinden kalktı.

Paul, “Miriam’a söyledim,” dedi.

Annesi son derece ferahlayarak, “Memnun oldum,” dedi.

Genç adam kasketini bezgin bir tavırla çiviye asarak, “Kesip attım!” diye ekledi.

Annesi, “İyi yaptın, evladım,” dedi. “Şimdi dayanması ona zor gelir ama sonunda o da memnun olacak. Biliyorum, uygun değilsiniz birbirinize.”

Paul titrek bir kahkaha atarak yerine oturdu:

“Bir meyhaneye gittim, oradaki kızlarla öyle eğlendim ki!” dedi.

Annesi ona şöyle bir baktı. Paul şu anda Miriam’ı tamamen unutmuş gibiydi. Söğüt Meyhanesi’ndeki kızları anlattı. Annesi onun neşesinin asılsız olduğunu hissediyordu. Çok fazla acı ve dehşet vardı bu neşenin ardında.

Gertrude son derece müşfik, yumuşak bir tavırla “Biraz yemek ye şimdi,” dedi.

Paul yemeğini bitirdikten sonra hüzünle konuştu “Miriam dedi ki, bizim evlenmiyeceğimizi eskiden beri tahmin ediyormuş, işin başlangıcından beri. Öyleyse pek fazla hayal kırıklığına uğramadı demektir.”

Annesi, “Korkarım ki Miriam senden ümidini kolay kolay kesmeyecek,” diye karşılık verdi.

“Belki de haklısın.”

“Ama sen kesip atmakla iyi ettin. Göreceksin.”

Genç adam perişan bir halde, “Bilmiyorum, bilmiyorum,” diye inledi.

Annesi, “Bırak artık o kızı kendi haline,” dedi.

Böylece Paul Miriam’ı bıraktı; Miriam da gerçekten kendi haline kalakaldı. Pek az yakını vardı. Şimdi yine yalnızdı; yine bir şeyler bekliyordu.

XII ŞEHVET

PAUL yavaş yavaş, hayatını sanatı yoluyla kazanmanın yollarını bulmaktaydı. Çeşitli kumaşlar için çizdiği desenler, işleme, örtü, şal örnekleri satılıyordu. Şimdilik bunlardan eline geçen para pek fazla bir şey değildi, ama zamanla, işini genişletebilecekti.

Sonra, Paul bir seramik fabrikasının desinatörüyle de ahabap olmuştu; ondan seramik üzerinde çalışmayı öğreniyordu. Plastik sanatlara karşı ilgisi büyüktü. Öte yandan da resme çalışmayı sürdürüyordu. Michael Angelo'nun insanlarına benzer, ışık dolu büyük insan şekilleri çizmek en büyük zevkiydi. Bu şekillere manzara resimleri üzerinde yer veriyordu. Çok zaman akıldan çalışıyor, böylece bütün tanıdıklarını, model olarak kullanabiliyordu. Sanatına karşı derin bir güveni vardı; bunun yararlı, değerli, gerçek olduğuna inanıyordu. Geçirdiği bütün ruhsal çöküntüler ve karamsar dönemler, hiçbir şey onun sanatına olan güvenini yıkamamıştı.

Yirmi dört yaşındayken annesine bu konuda ilk kesin sözünü söyledi:

“Anne, ben günün birinde herkesin önem verdiği bir ressam olacağım.”

Gertrude Morel o kendine özgü tavırla burnunu kıvrırdı. Memnuniyetini belli etmemeye çalışarak omuz silkiş gibi bir şeydi bu.

“Pekâlâ, oğlum, görelim bakalım,” dedi.

“Göreceksin, göreceksin. Bu günlerden bir gün lüks bir hanım olup çıkarsan hiç şaşma.”

Gertrude “Ben halimden pekâlâ memnunum, oğulcuğum,” diye gülümsedi.

“Ama biraz değişip başkalaşman gerek. Minnie'ye karşı takındığın şu tavra bak!”

Minnie on dört yaşındaki küçük hizmetçi kızıdı.

Gertrude gayet vakur bir tavırla, “Ne varmış Minnie'ye karşı takındığım tavırda?” diye sordu.

“Bu sabah sen kömür almak için yağmurda bahçeye çıktığında kızın, “A! Mrs. Morel, kömürü ben alacağım!” dediğini duydum. Besbelli hizmetçilere iş gördürmekte pek ustasın!”

“Çocukcağız içinden gelerek konuştu.”

“Anladık ama sen ne dedin yanıt olarak? ‘Senin elinde başka iş vardı. İki şeyi bir arada yapamazsın ya!’ dedin.”

Gertrude, “Doğru söyledim, çünkü o sırada Minnie bulaşık yıkıyordu,” dedi.

“Minnie ne dedi karşılık olarak; ‘Kömür işi biraz beklese olurdu, hanımcığım, bak ördek gibi suya battın, kaldın,’ dedi. Hizmetçi kısmı hanımıyla böyle mi konuşmalı?”

Gertrude gülümseyerek, “Arsız maskaranın biri!” diye karşılık verdi.

Paul da gülerek ona baktı. Annesinin sevgi dolu, sıcak, gül pembesi bir görünüşü vardı. Sanki bir an için üstüne güneş vurmuştu. Delikanlı sevinerek işine devam etti. Annesi mutlu olduğu zamanlar o kadar güzelleşiyordu ki, Paul onun saçlarındaki kırları görmez oluyordu.

Paul Miriam’ı bırakınca neredeyse dosdoğru Clara’ya gitmişti. Miriam’la konuştuktan sonraki pazartesiydi, Paul fabrikaya gidince işçi kızların odasına girdi. Clara başını kaldırıp ona bakarak gülümsedi. Kendileri de farkında olmadan aralarında bir yakınlık belirmişti. Genç kadın şimdi ona bakınca ışık görmüş gibi oluyordu.

Paul gülerek, “Merhaba, Saba Melikesi!” dedi.

Clara, “O da neden?” diye sordu.

“Bu ad sana yaraşıyor da ondan. Elbisen de yeni.”

Genç kadın kızarak, “Yeniye ne olmuş?” diye sordu.

“Yakışmış sana... hem de çok! İstersen ben sana bir model çizeyim?”

“Nasıl bir model?”

Paul onun karşısına geçerek onun için çizeceği model anlatmaya başladı. Parıl parıl yanan gözlerini kadının gözlerinden ayırmıyordu. Birden onun omuzlarını kavrayarak bluzunun yakasını tuttu. Clara irkilmişti. Paul onun bluzunu göğsünün üzerine doğru gerdi.

“Biraz daha şöyle... şu şekilde!” diyerek modele dair açıklama yaptı.

Ama ikisinin de yüzleri alev alev yanıyordu. Paul hemen oradan uzaklaştı. Clara’ya dokunmuştu. Bütün vücudu bu dokunuşun etkisiyle titremektedir. Aralarında daha şimdiden gizli bir anlaşma var gibiydi. Ertesi akşam tren vaktine kadar sinamaya gittiler. Yan yana oturdular. Paul yanı başında Clara’nın elini görüyor, ama dokunmayı göze alamıyordu. Resimler gözlerinin önünde oynaşp titreşmekteydi. Sonra Clara’nın elini avucuna aldı. İrice, güçlü bir eli vardı Clara’nın. Erkeğin avucunu tam dolduruyordu. Paul bu eli sımsıkı tutmaktaydı. Clara elini çekmedi ama başkaca bir yakınlık belirtisi de göstermedi.

Dışarı çıktıkları zaman Paul’un treni hazır. Delikanlı ne diyeceğini bilemeyerek duraladı.

Clara, “Hoşça kal,” diyerek ayrıldı.

Paul da koşar gibi uzaklaştı.

Ertesi gün yine onun odasına giderek sohbete başladı. Clara’nın o gün nedense pek gururlu bir hali vardı.

Paul, “Pazartesi günü bir yürüyüş yapalım mı? Ne dersin?” diye sordu.

Clara alaylı bir ifadeyle başını öte yana çevirdi:

“Miriam’a söyleyecek misin?”

“Miriam’la aramızda artık hiçbir şey yok.”

“Ne zamandır?”

“Geçen pazardan beri.”

“Kavga mı ettiniz?”

“Yo. Kararımı vermiştim zaten. Bundan böyle kendimi serbest sayacağımı kesin olarak söyledim.”

Clara karşılık vermedi. Paul da kendi işinin başına döndü. Ne kadar sessiz bir kadındı Clara. Ne kadar da şahane!

Cumartesi akşamı Paul onu işten sonra bir lokantada kahve içmeye çağırdı. Clara kabul etti, ama kendi içine kapanık, uzak bir hali vardı.

Tren vaktine üç çeyrek kadar bir vakit kalmıştı. Paul, “Biraz dolaşalım,” dedi.

Clara razı oldu, şatonun önünden geçerek parka girdiler. Paul ondan korkuyordu. Clara’nın öfkeli gibi, isteksiz gibi bir yürüyüşü vardı. Paul onun elini tutmak istiyordu, ama korkuyordu da...

Karanlıkta yürümekteydiler.

Paul, “Ne yana gidelim?” diye sordu.

“Bence hepsi bir.”

“Öyleyse merdivenlerden yukarı çıkalım.”

Paul birden döndü, Clara’yı kolları arasına aldı, bir an bağrına bastırdı, öptü. Sonra bıraktı. Pişman bir sesle, “Gidelim,” dedi.

Clara onu izledi. Delikanlı onun elini tuttu, bu sefer parmaklarının ucunu öptü.

Sessiz sessiz yürüyorlardı. Işığa çıktıkları zaman Paul onun elini bıraktı. İstasyona gelinceye kadar ikisi de hiç konuşmadı. İstasyonda birbirlerinin gözünün içine baktılar.

Genç kadın, “İyi geceler,” dedi.

Paul da trene bindi. Kurulu makine gibi hareket ediyordu. Rastladığı tanıdıklar ona bir şeyler söyleyip

durmaktaydılar. Onlara yanıt verirken kendi sesi kulağına silik bir yankı gibi geliyordu. Pazartesi günü Clara'yı yeniden görecekti. Şimdiki zamanı bırakmış, pazartesinde yaşıyordu. Ama arada pazar vardı. Buna dayanamayacağını hissediyordu. Pazartesiye kadar Clara'yı göremeyecekti, arada pazar vardı; her saati gerginlikle, boşlukla dolu... Başını vagonun penceresine çarpmak istiyor, ama taş kesilmiş gibi oturuyordu.

Eve gitmeden önce biraz viski içti, bu onu büsbütün kötü yaptı. Annesi hiçbir şeyin farkına varmamalıydı. Eve varınca hemen odasına çıktı. Giyinik olarak pencere başına oturdu, çenesini dizlerine dayadı, karşı tepenin üzerindeki üç beş ışığı seyre daldı. Ne düşünüyor, ne de uyukluyor; hiç hareketsiz, öylece oturuyordu. En sonunda, soğuktan buz kesince kendine geldi. Saati gece yarısından sonra iki buçukta durmuştu. Şimdi üçü geçiyordu. Paul pek yorgun bir haldeydi, ama henüz pazar sabahı olduğunu düşünmek ona yine de işkence gibi geliyordu.

Yatıp uyudu, sonra bütün gününü bitkin düşünceye kadar bisiklet sürmekle geçirdi; nerelerde gezdiğinden haberi bile yoktu. Ertesi günün pazartesi olduğunu bilmek ona yetiyordu.

O gece sabah saat dörde kadar uyudu. Sonra yatağında dipdiri yatarak düşünmeye koyuldu. Öğleden sonra Clara onunla dolaşmaya çıkacaktı. Öğleden sonra mı? Öğleden sonra! Yarabbi! Arada yıllar varmış gibi geliyordu.

Saatler ağır ağır sürüklenerek geçti. İlk önce Walter Morel kalktı. Paul onun aşağıda gidip gelişlerini duydu.

Sonra babası maden ocağına gitmek üzere yola çıktı. Horozlar hâlâ ötmektedir. Yoldan bir araba geçti. Gert-rude Morel de kalktı. Ocağı eşeledi, sonra yavaşça Paul'a seslendi. Paul uykuluymuş numarası yaparak yanıt ver-di.

İşte şimdi istasyona doğru yürüyordu. Bir tek kilo-metre kalmıştı. İşte şimdi Tren Nottingham'a yaklaşı-yordu. Tünellerden önce biraz durup bekleyecek miydi? Ama zararı yok, nasıl olsa yaklaşıyorlardı.

İşte şimdi fabrikadaydı, Clara yarım saate kadar ge-lecekti. Hiç değilse bütün gün birbirlerine yakın olacak-lardı. Paul mektupları bitirmişti. Clara yakınındaydı. Ama ya bugün gelmeyeceği tutmuşsa?...

Paul aşağı kata koştu. Çok şükür! Cam kapının ar-kasından onu gördü. Onun işine doğru eğilmiş duran omuzlarını görünce orada daha fazla durmaya dayana-madı. İçeri girdi. Solgun, sinirli, beceriksiz, pek soğuk bir hali vardı. Ya Clara onun bu halini yanlış anlarsa?...

“Akşam üzeri, benimle dolaşmaya gelecek misin?” diye sormaya kendini zorladı.

Clara, “Sanırım,” diye mırıldanarak karşılık verdi.

Paul onun karşısında durmuştu, ama ağzını açıp da konuşacak halde değildi. Clara başını çevirdi. Paul yine kendinden geçer gibi oldu. Sonra dişlerini sıkarak ora-dan ayrıldı. Şu ana kadar kendini idare edebilmişti ma-dem, akşam üzerine kadar da idare etmeliydi. Bütün gün, kloroform etkisi altındaymış gibi, kendini etrafın-daki dünyadan kilometrelerce uzakta hissetti.

Bir yandan da benliğinin öteki yarısı (ta uzaklarda) bir şeyler yapıyor, bir hesap defterine bir şeyler yazıyor-du. Paul dikkatle izliyordu onu, bir yanlışlık yapmasın diye...

Durup dinlenmeden çalışıyordu, ama saat henüz on ikiydi. Delikanlı çalışmayı sürdürmek için kendini zorladı. Bire çeyrek var... Artık gidebilirdi. Aşağıya koştu.

Clara'ya, "Saat ikide havuz başında buluşalım," dedi.

"İki buçuktan önce gelemem."

Paul, "Peki," dedi, ama genç kadın onun karanlık gözlerindeki çılgın bakışı gördü.

"Çeyrek geçe gelmeye çalışırım," dedi.

Paul'un elinden gelen bir şey yoktu. Gidip biraz yemek yedi. Hâlâ kloroformlu gibiydi, dakikalar uçsuz bucaksız uzayıp gidiyordu. Sokaklarda uzun uzun yürüdü. Sonra geç kalacağından korktu. Saat ikiyi beş geçe havuz başına vardı. Ondaki sonraki çeyrek saat içinde çektiği işkence tarif edilemedi; canla kabuğu birleştirmenin işkencesiydi bu. Sonra Clara'yı gördü. Clara gelmişti!

Paul, "Geç kaldın," dedi.

Clara, "Beş dakikacık," diye karşılık verdi.

"Ben seni beş dakikacık bile bekletmem."

Genç kadın koyu mavi bir elbise giymişti. Paul onun o biçimli endamını süzerek, "Çiçek gerek sana," dedi, hemen en yakınlarındaki çiçekçi dükkânına doğru yürüdü.

Clara sesini çıkarmadan onun peşinden gitti. Paul ona bir demet kiremit kırmızısı karanfil aldı. Genç kadın hafifçe kızarak bunları yakasına taktı.

Paul, "Güzel bir renk!" dedi.

"Ben daha yumuşak renkleri severim."

Paul güldü:

"Herkesin gözü üstündeymiş gibi mi geliyor sana?"

Clara başını önüne eğmiş yürüyordu. Paul gözünün ucuyla ona baktı. Yanağında, kulağının yanı başında incecik, nefis tüyler vardı ki, Paul bunlara dokunmak için can atıyordu. Sonra, genç kadının hareketlerindeki ağırlık, son derece olgun bir buğday başağının rüzgârda sallanışı gibi bir ağırlık, başına bir dönmedir veriyordu. Yolda yürürken ya kendisi dönüyor, ya da bütün dünya onun çevresinde dönüp duruyordu.

Tramvaya binip oturdukları zaman Clara omzunu ona doğru yasladı. Paul da onun elini aldı. Kloroformun etkisinden yavaş yavaş kurtuluyor, yeniden nefes almaya başlıyordu. Kadının sarı saçlarıyla yarı örtülü olan kulağı ne kadar yakınındaydı! Şeytan, eğil öp, diyordu, ama tramvayda başkaları da vardı. Paul başını çevirdi.

Dışarıda yağmur yağmış, dinmişti.

Clara tramvayın hareketiyle sarsıldıkça ona dayanıyordu.

Paul narin, ama sağlam, sonsuz enerji sahibi bir genç erkekti. Yüzünün hatları bir köylünün yüzü gibi kaba, sertti; ama derine batık gözleri o kadar yaşam doluydu ki, Clara'yı âdeta büyülüyordu. Bu gözlerin her zaman cıvıl cıvıl bir bakışı vardı; öyleyken yine de ciddi bir bakış. Dudakları da hemen gülümsemek üzereymiş gibi duruyordu, ama gülümsemiyordu. Üzerinde insanı heyecana getiren bir bekleyişin duraganlığı vardı.

Genç kadın dalgın dalgın dudağını ısırdı. Erkeğin eli onun elini sımsıkı kavramıştı.

Turnikede paralarını ödeyip köprüden geçtiler. Nehir kabarmıştı; gökyüzü yarı güneşli, yarı bulutlu. Kilise mezarlığındaki kasımpatları yağmurdan sırsıklam olmuştu; ıslak, siyahımsı kırmızı yuvarlaklar. Irmak kıyısındaki ağaçlı yolda, yemyeşil çimenlikte kimsecikler yoktu.

Irmağın gümüşi karanlık suları üzerinde, yeşil kıyıların, altın benekli ağaçların üzerinde, son derece hafif bir sis buğusu göze çarpıyordu. Suları tamamen sessiz, hızla akıp geçiyor, durmadan değişen, girift çevrıntiler halinde buruluyordu.

Clara Paul'un yanı sıra, düşünceli, durgun yürümekteydi. En sonunda epey sinirli bir sesle, "Miriam'dan neden ayrıldın?" diye sordu.

Genç adam suratını astı:

"Canım öyle istedi de ondan," diye karşılık verdi.

"Neden ama?"

"Bu maceraya devam etmekte bir anlam yoktu. Nasıl olsa evlenmeyecektim."

Genç kadın bir an ses çıkarmadı. Çamurlu yolda yürümelerini sürdürdüler. Ağaçların yapraklarından su damlacıkları düşüyordu. Clara yine sordu:

"Yani Miriam'la mı evlenmeye niyetin yoktu. Yoksa hiç mi evlenmek niyetinde değilsin?"

Paul, "İkisi de," diye yanıtladı. "İkisi de!"

Su birikintilerinin üzerinden atlayarak bir parmaklığa geldiler.

Clara, "Ya Miriam ne dedi bu işe?" diye sordu.

"Miriam mı? Dört yaşında bir bebeciksin," dedi. Sonra eskiden beri ondan uzaklaşmak için çırpınıp durduğumu söyledi."

Clara biraz düşündü. Besbelli gencin sözlerini zihninde evirip çevirip duruyordu. Sonunda, "Ama aranızda epey zamandan beri bir şeyler vardı, değil mi?" diye sordu.

"Öyle."

"Şimdi ise onu istemiyorsun artık, öyle mi?"

"Hayır. Bu işin bir türlü yürümeyeceğini biliyorum."

Clara yine bir an düşündü. Sonra, “Kızcağıza biraz kötülük etmiş olduğunu sanmıyor musun?” diye sordu.

“Evet, bu işe yıllar önce son vermeliydim. Ama her şeye karşın daha fazla süründürmenin yararı yoktu. Zararın neresinden dönülse kârdır.”

Clara, “Sen kaç yaşındasın, kuzum?” diye sordu.

“Yirmi beş.”

Clara, “Ben ise otuz yaşındayım,” dedi.

“Biliyorum.”

“Yakında otuz birime basacağım. Yoksa otuz birimi dolduracak mıyım?”

“Ne bildiğim var, ne de aldırış ettiğim. Ne önemi var ki!”

Bütün etraf تنها, sessiz, ıslaktı. Genç kadın parmaklığın üzerine tırmanarak ellerini açtı. Gülerek erkeğin gözlerinin içine baktı. Sonra yere atladı. Paul onu tuttu. Göğüs göğüse geldiler. Paul kadına sarıldı, yüzünü öpücüklere boğdu.

Kaygan, kırmızı çamurlu, dik keçiyolu üzerinde bayır yukarı tırmanmaya başladılar. Paul Clara’nın kolunu tutuyordu. Biraz sonra genç kadın onun elini kolundan çekti, beline koydu:

“Kolumu öyle sıkı tutuyorsun ki, dirsek bükümündeki damarı acıtıyorsun,” dedi.

Yollarına devam ettiler. Erkeğin parmak uçları kadının göğüslerinin kıpırtısını hissediyordu. Bütün etraf sessiz, kimsesiz.

Bir yandan yürürlerken Paul, Clara’nın kulağını, boynunu seyrediyordu. Kulağının alt yanında, yüzünün gül pembesi rengi boynunun bal beyazına karışmaktaydı. Dudaklarının, hayatından hoşnut değilmiş gibi bir bükülüğü vardı. Adım attıkça erkeğe sürünüyordu. Paul’un bütün vücudu bu dokunuşla yay gibi gerilmişti.

Yokuş başına gelince durdular. Kırmızı çamurlu bayır, aşağıdaki nehrin parlak, koyu sularına doğru dimdik iniyordu. Birbirlerine yaslanarak, korku içinde, sessiz, öylece durdular. Bedenleri baştan ayağa birbirine değiyordu. Irmağın hızlı hızlı guruldayan sesi kulaklarına geldi.

En sonunda Paul, “Baxter Dawes’den niçin nefret ettin?” diye sordu.

Genç kadın şahane bir devinimle ona doğru döndü. Ağzını, boynunu ona buyur ediyordu. Gözleri yarı kapalıydı. Göğsü, erkeği çağırırçasına yukarı doğru dikilmiş. Paul kısa bir gülüşle gözlerini yumdu. Uzun, bütün bir öpüşle bir araya geldiler. Ağızları birbirine yapışmıştı sanki, vücutları birbirine kenetlenmişti.

Yolun yanı başında duruyorlardı.

Paul, “İrmak kıyısına inelim mi?” diye sordu.

Genç kadın ona baktı. Kendini onun ellerine teslim ediyordu. Paul yokuş aşağı inmeye başladı.

“Kayıyor,” dedi.

Clara, “Zararı yok,” diye karşılık verdi.

Kırmızı çamurlu yokuş son derece dikti. Genç adam kayıyor, bir ot tutamından öbürüne atlamaya çalışıyor, heyecan içinde gülerek, Clara’nın da arkasından gelmesini bekliyordu. Kadının pabuçları çamur içinde kalmıştı. Aşağı inmek onun için daha güçtü. Yüzü kızarmış, gözleri parlıyordu.

Paul, “Tehlikeli burası,” dedi. “Berbat çamurlu. Dönelim mi?”

Clara hemen, “Benim yüzümdense, hayır,” diye karşılık verdi.

“Pekâlâ. Ama dik yokuşta sana yardım etmeme imkân yok. Seni tutmam işimizi büsbütün zorlaştırır. O

elindeki küçük paketle eldivenlerini ver bana. Vah zavallı pabuçların!”

Sonra, kayarak, sendeleyerek, dallara, otlara tutunarak inmeye devam ettiler. Böylece, kademe kademe kıyıya kadar indiler. Ama burada da sahil yolu kabaran suların altında kalmıştı. Paul talihine lanet okudu, suya düşmemek için topuklarını çamura iyice bastırdı. Elindeki paketin ipi “çat!” diye koptu, paket suya düşerek kayıp gitti.

Paul yanı başındaki bir ağaca tutunmuştu. Öfkeyle, “Hay Tanrı cezasını versin!” diye söylendi.

Sonra kendi kendine güldü. Clara tehlikeden habersiz, iniyordu. Paul, “Aman dikkatli ol!” diye onu uyardı.

Sırtını ağaca vererek ona yardım etmeye hazırlandı. Kollarını açtı, “Şimdi gel!” diye seslendi.

Clara kendini yokuş aşağı bıraktı. Paul onu yakaladı. Böylece durarak ırmağın hemen ayaklarının dibinden akıp geçişine baktılar. Paket gözden kaybolmuştu bile.

Genç kadın, “Zararı yok,” dedi.

Paul onu göğsüne bastırdı, öptü. Suyun kenarında ayaklarına anca yer vardı.

Paul, “Sahtekârlık bu, ırmağın bize oynadığı oyun,” dedi. “Ama bak, ayak izleri var, buradan birisi geçmiş. Biraz daha gidersek belki bir yola çıkarız.”

Ayak izlerinden giderek yola koyuldular. Ter içindeydiler. Çamurlu pabuçlarını yerden güçlkle kaldırıbiliyorlardı. En sonunda, yola çıktılar. Yol berbat bir halde, sel kalıntıları içindeydi, ama ne olsa yoldu. Pabuçlarını değneklerle temizlediler. Paul’un yüreği derin derin, hızlı hızlı çarpıyordu.

Birden, kıyıda sessiz, hareketsiz duran iki adam gördü. Yüreği ağzına geldi. Adamlar balık tutuyorlardı. Paul döndü, elini kaldırarak Clara'ya doğru bir uyarı işareti yaptı. Clara duraladı, ceketinin düğmelerini ilikledi. Sonra yine yollarına koyuldular.

Balık tutan adamlar, alemlerinin sessizliğini, yalnızlığını bozan bu iki yabancıyı merakla izlediler. Sonra yine balık tutmaya döndüler. Işıltılı, kurşuni suyun başında iki heykel gibiydiler. Clara başını önüne eğmiş yürüyordu. Paul kendi kendine gülüp duruyordu. Söğütlerin öte yanına geçip balıkçıları gözden kaybeder etmez, alçak sesle, "Boğulsalar fena olmayacak," diye mırıldandı.

Clara karşılık vermedi. Kıyıdaki o daracık keçiyolundan yürümeye devam ettiler. Sonra keçiyolu birdenbire yine geniş bir yol oldu. Kıyı şimdi suya doğru dimdik inen kırmızı bir yokuştan ibaretti.

Paul durdu, dişlerini sıkarak alçak sesle sövmeye başladı. Clara "İmkânsız!" dedi.

Paul etrafına bakıyordu. Yukarıki şoseye çıkmaktan başka çare yok muydu?

"Dur biraz," dedi; ayaklarını yanlmasına basarak yokuş yukarı tırmanmaya başladı. Çevikti. En sonunda aradığını buldu. Yan yana duran iki ağaç, toprağı kökleriyle tutarak, küçük bir yuva oluşturmuşlardı. Yer ıslak yapraklarla döşenmişti, ama çaresiz! Gözlerden uzak, baş başa kalabilecekleri yegâne köşe burasıydı. Genç adam yağmurluğunu yere serdi, Clara'ya gelsin diye işaret etti.

Kadın güçlükle onun yanına tırmandı. Hüzünlü, sessiz, ona baktı, başını omuzuna yasladı. Paul onu sınıksı bağrına basarak yine etrafına bakındı. Karşı kıyıda otlar

yan avare ineklerden başka kimsenin onları görmesine olanak yoktu.

Dudaklarını boynuna bastırdı, dudaklarının altında boyun damarının dolu dolu atışını hissetti. Çepeçevre her yer tamamen sessiz, dingindi. O akşamüzeri, kendilerinden başka hiçbir şey yoktu.

Clara ayağa kalktığı zaman, gözlerini yere dikmiş duran Paul, ağaç köklerinin arasında kan damlaları gibi ışıldayan kırmızı karanfil yaprakları fark etti. Genç kadının göğsü, etekleri de ezilmiş, dökülmüş karanfil yaprakları içindeydi.

Paul, “Çiçeklerin berbat olmuş,” dedi.

Clara durgun bakışlarla onu süzerek saçlarının topuzunu düzeltiyordu. Paul parmaklarının ucuyla onun yanağına dokundu.

“Neden durgunsun böyle?” diye dargın dargın sordu.

Genç kadın kendini tamamen yapayalnız hissediyormuş gibi hüzünle gülümsedi. Paul onu okşadı, öptü.

“Yok,” dedi. “Üzülme sen!”

Clara, onun parmaklarını sımsıkı tutarak, titrek bir sesle güldü. Sonra elini gene bıraktı.

Genç adam onun alnındaki saçları düzeltip şakaklarını okşayarak öpmeye başladı. Yalvarır gibi yumuşak sesle, “Üzülme, sen!” diyordu.

Clara sevecen, hem de kaderine boyun eğmiş bir ifadeyle gülerek, “Yok, üzülmiyorum,” diye karşılık verdi.

“Üzülüyorsun İşte. Ama üzülme!”

Genç adam böylece yalvararak onu okşamaya devam ediyordu. Clara da onu öptü “Yok, yok!” diye avutmaya çalıştı.

Yukarıki şoseye varmak için dik bir yokuş tırmanmaları gerekti. Bu, yarım saatlerini aldı. Tepeye vardıklarında Paul kasketini çıkarıp alnındaki terleri sildi, derin bir nefes aldı.

“Şimdi gene gündelik düzeye döndük!” dedi.

Genç kadın nefes nefese, otların üzerine oturdu. Yanakları pesbembe kesilmişti. Paul onu bir daha öptü. O zaman Clara kendini mutlu olmaya bıraktı.

Paul, “Şimdi pabuçlarını temizleyeceğim ki el âlem içine çıkacak yüzün olsun,” diyordu.

Onun ayaklarının dibine diz çöktü, bir dal parçasıyla, ot tutamlarıyla pabuçlarını temizlemeye koyuldu. Clara parmaklarını onun saçlarına doladı, başını kendine doğru çekti, onu öptü.

Paul gülerek “Ben şimdi ne yapacağımı şaşırdım,” dedi. “Pabuç mu temizleyeceğim, yoksa aşk mı yapacağım? Söyle bakalım bana!”

Genç kadın, “Benim canım ne isterse onu yapacaksın,” diye cevap verdi.

Paul, “Şu anda yalnızca kunduralarını temizlemekle görevli uşağınım,” diye ona karşı geldi.

Gene de, birbirlerinin gözlerinin içine bakıyor, gülüyorlardı. Küçük küçük, lokma lokma öpücüklerle öpüşmeye başladılar.

Paul, annesinin o hep kabahat bulur tavrını taklit ederek, “Tşk-tşk-tşk!” diye dilini şaklattı. “Şu kadın milletin yanında da doğru dürüst çalışmaya imkân yoktur ki!”

Sonra, hafif sesle bir şarkı tutturarak, pabuç temizleme işine döndü. Bir yandan da Clara onun gür saçlarıyla oynuyor, o ise durup durup Clara’nın parmaklarını öpüyordu.

Çalıştı, çabaladı, genç kadının pabuçlarını iyice temizledi.

“Al bakalım, işte buyur!” dedi. “Ben olmasam el âlem içine nasıl dönerdin bilmem! Kalk bakayım şöyle ayağa! Kraliçelerin kılığı kıyafeti bile bundan daha düzgün olamaz!”

Bu kez kendi kunduralarını temizledi. Sonra bir su birikintisinde ellerini yıkadı. Şarkı söyleyip duruyordu. Clifton Köyü’ne gittiler. Paul Clara’ya deli gibi âşık olup çıkmıştı. Genç kadının her hareketi, giysisinin her kıvrımı gözüne olağanüstü görünüyor, kanını tutuşturuyordu.

Bir köy evinde çay içtiler. Ev sahibi yaşlı kadın onların neşesiyle şevke gelmişti. Etraflarında dört dönerek “Keşke bugün sizlere ikram edecek daha iyi bir şeylerim olsaydı!” diyordu.

Paul, “Yok, yok, biz hayatımızdan memnunuz!” diyerek güldü. Yaşlı kadın merakla onu süzüyordu. Bu adamın üzerinde kendine özgü bir çekicilik, âdeta bir ışık vardı. Gözleri koygun, güleç. Ev sahibi kadının ihtiyar gözlerinde de bir ışık yanıverdi.

“Ya, demek öyle?”

Genç adam, “Yeminle!” diye güldü.

Kadın, “Öyleyse sağ tarafından kalkmışsın derim!” dedi.

Dönüp dolanıyor, bir türlü bu genç âşıkları bırakıp gitmek istemiyordu.

Clara’ya dönerek, “Bilmem ki biraz kırmızı turp da ister misin?” dedi. “Bahçemde var. Bir de hıyar.”

Clara’nın yüzü pembeleşti. Olanca güzelliği üstündeydi.

“Teşekkür ederim, kırmızı turplara bayılırım,” dedi.

Yaşlı kadın da sevinç içinde dışarı çıktı.

O zaman Clara erkeğine dönerek alçak sesle, “Zavallı acuze, işin aslını bilse!” diye fısıldadı.

Paul, “Ama bilmiyor,” diye yanıtladı. “Besbelli bize kanı kaynadı. Demek ki aslında kötü kimseler değiliz. Eğer yaptığımız şey bizi mutlu ediyorsa, bizim yolumuzla başkalarını neşelendiriyor, bizi herkese sevdriyorsa, kötülük yapmış sayılmayız ki!”

Çaylarını içtiler. Giderlerken ev sahibi kadın utan- gaç bir tavırla yanlarına yaklaştı. Elinde üç tane kırmızı- beyaz benekli, tostoparлак, küçücük kasımpatı tutuyor- du. Çiçekleri o yaşlı eliyle genç kadına doğru uzattı, “Bil- mem ki...” diye mırıldandı.

Clara, “Aman ne güzel!” diyerek çiçekleri aldı.

Paul gücenmiş gibi kadına sordu:

“Hepsi onun mu olacak yani?”

Kadın neşeyle gülümsedi:

“Evet, hepsi onun olacak! Tanrı sana vereceği kadar çiçek vermiş zaten.”

Paul şakadan, “Ama ben ondan bu kasımpatılarının bir tanesini isteyeceğim,” dedi.

İhtiyar gülerek, “Orası onun bileceği iş,” diye karşı- lık verdi.

Clara biraz sessiz, tedirgin duruyordu. Köy evinden uzaklaşırlarken Paul sordu:

“Kendini suçlu falan hissetmiyorsun ya?”

Clara irkilmiş mavi gözleriyle ona baktı. “Hayır,” dedi.

“Ama üzerinde suçlu gibi bir hal var.”

Genç kadın gene, “Hayır,” diye karşılık verdi. “Yalnızca, bir bilseler, diye düşünüyorum.”

“Bilirlerse bizi anlamazlar. Oysa, şimdi bizi anlıyorlar, bizim varlığımızdan hoşnut kalıyorlar. Hem zaten, başkalarının ne önemi var, Tanrı aşkına? Yani burada, salt ağaçlarla, benimle baş başayken, kendini asla suçlu hissetmiyorsun, değil mi?”

Clara’yı kolundan tutup kendine doğru çevirdi; gözlerinin içine bakmaya zorladı.

“Günah işlemiş sayılmayız değil mi?” diye sordu.

Clara, “Hayır,” diye yanıtladı.

O zaman Paul gülerek onu öptü.

“Kendini günahkâr görmek belki sana biraz zevk bile veriyor,” dedi. “Herhalde Havva Anamız da yasak meyveyi yedikten sonra aynı böyleydi.”

Clara’nın üzerine şimdi gene bir sakin hoşnutluk, için için bir ışıma gelmişti. Bu, genç adamı pek sevindirdi. Ondan ayrılıp trene bindiği zaman dalga dalga coşkun bir sevinç içindeydi. Bütün insanlar gözüne son derece hoş, gece son derece güzel, her şey kusursuz görünüyordu.

Eve vardığı zaman annesi oturmuş kitap okuyordu. Son zamanlarda sağlığı pek iyi değildi. Yüzüne bir fildişi solgunluğu gelmişti. Paul bunu hiç fark etmiyordu. Ama sonradan, asla unutmayacaktı. Mrs. Morel sağlığından oğluna hiç söz etmiyordu çünkü önemsiz görüyordu. Şimdi başını kaldırıp ona baktı, “Geç kaldın!” dedi.

Oğlunun gözleri parlıyordu. Yüzü ışık saçar gibiydi. Annesine gülümseyerek, “Evet,” diye karşılık verdi. “Clara’yla beraber Clifton’a yürüdük.”

Annesi bir daha ona baktı.

“Ama ya herkes dedikodu ederse, diye düşünmedin mi?”

“Niçin dedikodu etsinlermiş? Onun kadın hakları için çarpıştığını falan nasıl olsa herkes biliyor. Hem canım, dedikodu etseler bile ne çıkar?”

Annesi, “Belki sizin içinizde kötülük yok ama alemin ağzı torba değil ki,” dedi. “Bir kere kızın adı dillere düşerse...”

Paul, “Vallahi, benim elimden gelen bir şey yok,” diye onun sözünü kesti. “Alemin dili de o kadar önemli değil ki!”

“Kadını düşünmek sana düşer.”

“Düşünüyorum işte pekâlâ! Dedikodu ettiklerini farz et, ne diyecekler? Birlikte yürüyüş yaptığımızı söyleyecekler... Anneciğim, bana öyle geliyor ki sen bu işi kıskanıyorsun.”

“Lakırdı! Clara evli bir kadın olmasa, onunla ilgilenmen beni sevindirir bile, pekâlâ biliyorsun bunu.”

“Durum şu ki Clara kocasından ayrı yaşıyor. Sonra, kürsülere çıkıp demeçler veriyor. Bu yüzden nasıl olsa herkesin gözünde sürüden ayrılmış durumda. Bana kalırsa dile düşecek olsa bile pek fazla bir şey kaybedecek sayılmaz. Zaten yaşamı onun gözünde sıfır. Sıfırın da kıymeti nedir ki? Benimle gezdiği zaman hayatı gözünde kıymet kazanıyor, anlaşıyor. Buna karşılık, dedikodu olacaktı, ne yapalım? Bu dünyada karşılık vermeden hiçbir şey elde edilmiyor. Ama insanların çoğu karşılığı ödemektense hiçbir şey yapmayıp anlamsız bir ömür sürmeyi yeğ tutuyorlar.”

“Pekâlâ, oğlum. Bakalım bu işin sonu nereye varacak...”

“Pekâlâ, anneciğim, göreceksin bak, bu işi sonuna vardıracağım.”

“Görürüz!”

“Hem, sonra Clara... Clara gerçekten çok iyi bir kız, anne, gerçekten. Bilmiyorsun!”

“Anladık, ama evlenmekle bir değil ki bu!”

“Belki daha bile iyi.”

Bir ara sessizlik oldu. Genç adam annesine bir şey sormak istiyor ama göze alamıyordu.

En sonunda “Onu görmek ister misin, tanışmak?” diye kekeledi.

Gertrude Morel soğuk bir tavırla, “Evet, onunla tanışmayı, onun nasıl bir insan olduğunu görmeyi pek isterim,” dedi.

“Ama sahiden çok iyi bir insan, anne, emin ol! Hiç de bayağı değil.”

“Ben bayağı demedim ki ona.”

“Ama öyle sanıyorsun... Oysa Clara tanıdığım insanların yüzde doksan dokuzundan daha iyi bir insan! Daha iyi, emin ol buna! Hak sever, dürüst, tok sözlü bir kadın... Ne sinsiliği var, ne de kibri! Sakın onu hor görmeye kalkışma!”

Annesi kızardı:

“Onu hor gördüğüm falan yok. Herhalde senin dediğin gibi mükemmel bir insandır, ama...”

“Gene de sen onu bana uygun görmüyorsun!”

Anne soğuk soğuk, “Nasıl uygun görebilirim, mümkün mü?” diye sordu.

“Evet, elbette mümkün. Biraz düşünsen, anlayışlı olsan sevinirdin. Şimdi söyle, onunla tanışmak istiyor musun, istemiyor musun?”

“İstiyorum dedim ya!”

“Öyleyse, onu getireyim... Buraya çağırayım mı?”

“Nasıl istersen.”

“Peki, buraya davet edeceğim... Pazar günü, akşam çayına. Ama eğer sen ona hor bakacak olursan inan ki seni hiç bağışlamam!”

Annesi güldü.

“Sanki fark edermiş gibi,” dedi.

O zaman genç adam mücadeleyi kazanmış olduğunu anladı.

“Bilsen, anne, ne kadar hoş onunla beraber olmak! Öyle kraliçeler gibi bir hali var ki kendince!”

Paul hâlâ ara sıra kilise dönüşü Edgar’la, Miriam’la biraz yürüyordu, ama artık çifliğe gittiği hiç yoktu. Miriam ona karşı her zamanki gibi davranıyor, Paul da onun yanında hiç çekingenlik duymuyordu.

Bir akşam üzeri Miriam’la Paul yalnız yürüyorlardı. Gene kitaplardan konuşmaya başladılar. Bu eskiden beri aralarındaki başlıca konuydu zaten.

Mrs. Morel bir seferinde, Paul’la Miriam’ın arasındaki ilişkinin kitaplarla beslenen bir yangın olduğunu, ortada kitap kalmazsa sönüp gideceğini söylemişti. Miriam da çok zaman Paul’u bir kitap gibi okuyabilmekle övünür, her an hangi sayfanın hangi bölümünde olduğuna parmağını basabileceğini ileri sürerdi. Paul da, çabuk kanan huyda olduğu için, Miriam’ın onu herkesten iyi tanıdığına inanırdı. Bu yüzden, çok basit bir bencillikle, Miriam’a kendinden söz etmeyi pek severdi.

O gün de çok geçmeden Paul’un yaptıklarından konuşmaya başladılar. Bu denli ilgi çekici olmak genç adamın koltuklarını müthiş kabartıyordu.

“Şu son günlerde neler yapıyorsun bakalım?” diye sordu Miriam.

“Kim, ben mi? Pek bir şey yaptığım yok. Bestwood’un bahçeden bir çizimini yaptım. En sonunda oldu, sanıyorum. En az yüzüncü deneyişim.”

Konuşma böylece sürdü. Sonra genç kız, “Bugünlerde pek dışarı çıkmıyorsun demek, öyle mi?” diye sordu.

“Yok, pazartesi işten sonra Clara’yla Clifton’a yürüdük.”

“Ama hava güzel değildi, öyle değil mi?”

“İçimden yürüyüş yapmak geldi işte. İyiydi. Irmak gerçekten kabarmış.”

Miriam, “Barton’a da gittiniz mi?” diye sordu.

“Yok; Cilfton’da çay içtik.”

“Sahi mi? Ne güzel!”

“Evet, pek hoştu. Dünyanın en şen şakrak yaşlı kadınının evinde. Bize bir demet top krizantem verdi. Cici mi cici.”

Miriam düşünceli bir tavırla başını önüne eğdi. Onan her hangi bir şey saklamak genç adamın aklından bile geçmiyordu.

Miriam, “Kadın çiçekleri size niçin verdi dersin?” diye sordu. Paul güldü:

“Bize kanı kaynadı, biz de neşeliydik de ondan, sanırım.”

Miriam parmağını ağzına götürdü.

“Eve geç mi döndün?” diye sordu.

Onun böyle sürekli soru sorması en sonunda genç adamın sinirine dokunmaya başlamıştı.

“Yedi buçuk trenine yetiştim,” diye yanıtladı.

Miriam, “Ya!” dedi.

Sessiz sessiz yollarına devam ettiler. Paul öfkeliydi.

Miriam, “Ya Clara nasıl?” diye sordu.

“İyidir herhalde.”

Miriam biraz alayla, “Buna memnun oldum,” dedi. “Ha, sahi, Clara’nın kocası ne alemde? Ondan kimsenin söz ettiği yok.”

“Başka bir kadınla yaşıyor, o da iyidir herhalde. Pek haberim yok.”

“Yani tam olarak bilmiyorsun. Böyle bir durum bir kadın için çok zor değil mi?”

“Hem de nasıl zor!”

Miriam, “Çok da haksızlık,” dedi. “Erkek bildiğini işliyor, kadın...”

Paul onun sözünü keserek, “Kadın da bildiğini işlesin,” diye karşılık verdi.

“Nasıl olur? Durumu düşünsene!”

“Ne var durumda?”

“Olamaz! Bir kadın bildiğini işlemekle nasıl bir tehlikeyi göze alır, sen anlamıyorsun.”

“Belki anlamıyorum, ama bir kadının şöhretinden, adının temizliğinden başka yitirecek bir şeyi yoksa çok fena!”

Böylece, Miriam onun namus ve dedikodu konularında nasıl düşündüğünü anlamış oldu. Paul’a gerçi hiçbir zaman doğrudan doğruya bir şey sormazdı ama gene de onun hakkında hemen her şeyi öğrenmeyi başarırdı.

Başka bir gün gene beraberlerken söz evlilikten açıldı, oradan da Clara’yla Baxter Dawes’in evliliğine dö-küldü.

Paul, “Clara evliliğin nasıl korkunç derecede önemli olduğunu baştan bilememiş,” diyordu. “Evliliği eninde sonunda geçilmesi gereken herhangi bir kapı olarak düşünmüş... Baxter da... birçok kızın evlenmek için can attığı bir adam... Öyleyse Clara niçin varmasın ona? Ev-

lendikten sonra hiçbir şekilde anlaşamadıklarını fark etmiş. O zaman da ‘anlaşılmayan kadın’ durumunu benimsemiş. Herhalde zavallı adamcağıza epey çile çektirmiştir, buna eminim.”

“Sonra da kocası onu anlamıyor diye ayrı yaşamaya başlamış, öyle mi?”

“Herhalde. Başka çaresi yoktu herhalde. Sonra, salt anlaşmak sorunu değil bu, daha çok yaşamak, yaşayabilmek sorunu. Kocasıyla beraberken Clara sadece yarı hayattaydı. Benliğinin öbür yarısı uyuşmuş, körleşmişti. Bu uyuşmuş benliğin eninde sonunda yeniden canlanması, uyanması kaçınılmazdı.”

“Ya kocası?”

“Bilmiyorum. Tahminimce Clara’yı pekâlâ seviyor. Ama aptal olduğu için tatmin edemiyor.”

Miriam, “Biraz senin annenle baban gibi,” dedi.

“Evet. Yalnız, anladığıma göre annem ilk evlendiği zaman babamın tam manasıyla sefasını sürmüş. Mutlu olmuş onunla, tutkuyla sevişmişler. Annemin babamdan ayrılmamasının nedeni de bu. Aralarında kısa da sürse, bir bağ olmuş.”

Miriam, “Öyle,” dedi.

Paul, “Böyle bir bağ karı-koca arasında şart, sanırım,” diye sözünü sürdürdü. “Bir başka insanla tek vücut olmanın gerçek, duygusal alevi... Bu alev ancak iki, üç ay sürse de önemi yok. Dikkat edersen, annemin yaşamak, gelişmek için gereken her şeye sahip olmuş gibi bir hali var. Onda ne ruhsal, ne de bedensel hiç bir kısırlık alameti göremezsın.”

Miriam, “Öyle,” dedi.

“Babamla, dediğim gibi, ilk evlendikleri zaman gerçekten seviştiklerine eminim. Böylece, annem sevişme-

nin ne demek olduğunu biliyor. Tatmış bunu. İkisinin de hallerinden besbelli. Bir kez tattıktan sonra, sürüp gitmese de zararı yok, insan yaşamasına devam edip olunlaşabilir.”

Miriam, “Bunu nasıl açıklarsın?” diye sordu.

“İzahı güç. Ama iki insan tam manasıyla, gerçek anlamda birleşirse büyük, yoğun bir güç sanki onların ruhuna bereket tohumu serper.”

“Sen de annenle babanın buna eriştiklerine inanıyorsun, öyle mi?”

“Evet. Gerçi şimdi aralarında mesafeler var, ama annem hâlâ için için babama minnettardır sanıyorum.”

“Oysa Clara’nın böyle bir deneyim geçirmemiş olduğu kanısındasın?”

“Eminim.”

Miriam düşünceye daldı. Erkeğin nasıl bir hülya peşinde koştuğunu şimdi anlıyordu. Tutku ateşiyle yoğrulup yeniden dünyaya gelmek gibi bir şeydi. Bu hülyaya erişmedikçe onun asla rahat etmeyeceğini Miriam fark ediyordu. Birçok erkek gibi belki onun da çılgınlıklar yapması, kurtlarını dökmesi şarttı. Sonradan, bütün bunlardan hevesini alınca içindeki huzursuzluk fırtınası artık dinecek, durup oturmak ihtiyacını duyacak, getirip hayatını gene Miriam’a teslim edecekti.

Pekâlâ, gitmek istiyor madem, bırak gitsin... O sözünü ettiği yoğun, muazzam tutkulardan hevesini alsın. Sonunda nasılsa Miriam’ın verebileceği şeyleri isteyecekti. Gerçi onu koyuvermek kıza pek zor geliyordu; ama nasıl bir bara gidip viski içmesine göz yumuyorsa, aynı şekilde, Clara’ya gitmesine de göz yummak zorundaydı. Madem ki bu onun bir hevesini doyumlayıp sonunda gene kendisine dönmesini kolaylaştıracaktı!

“Annene Clara’dan söz ettin mi?” diye sordu.

Paul’un Clara’ya karşı olan hislerinin gücünü bununla ölçebileceğini biliyordu; eğer Paul annesine söylemişse, Clara’ya sadece bir fahişeye gider gibi, hevesi, zevki için gitmiyor demektir. Clara’ya daha derin, yaşamsal bir bağla bağlı demektir.

Paul, “Evet,” dedi. “Clara pazara çaya geliyor.”

“Sizin eve mi?”

“Evet. Valide onu görsün istiyorum.”

“Ya.”

Sessizlik oldu. İşler Miriam’ın sandığından daha çabuk olup bitmişti demek. Paul’un onu bu kadar süratle, bu kadar tam anlamıyla terk etmiş olmasına karşı Miriam’ın kalbi ansızın öfkeyle, dargınlıkla doldu. Ailesi kendisine karşı o kadar soğuk davranmıştı... Şimdi Clara’yı kabul edip aralarına alacaklardı demek.

“Kiliseye giderken belki size şöyle bir uğrarım,” dedi. “Clara’yı çoktandır görmedim.”

Paul, “Pekâlâ,” dedi.

Kızın bu sözleri onu şaşırtmış, kendi de farkında olmadan, öfkelenmişti.

O pazar Clara’yı karşılamak için Keston İstasyonu’na gitti. Platformda durmuş beklerken duygularını inceliyor, acaba içinde geleceğe dair bir öndüyü var mı, anlamaya çalışıyordu.

“Clara’nın geleceğini ta içimde hissediyor muyum?” diye kendi kendine sordu.

Kalbi bir tuhaf, sıkışık gibiydi. Bu ona geleceğe dair bir kötü işaret gibi geldi. Demek Clara’nın gelmeyeceğini için için hissediyordu! Demek Clara gelmeyecekti. Paul da, hayalindeki gibi onunla tarlalar arasında yürü-

yerek eve gideceği yerde, tek başına dönmek zorunda kalacaktı. Tren gecikmişti. Böylece, Paul'un hem öğleden sonrası, hem de akşamı berbat olacaktı.

Paul o anda, gelmiyor diye, Clara'dan nefret ediyordu. Sözünde duramayacaktı madem, neden gelirim diye söz vermişti? Clara treni kaçırmış olabilirdi. Nasıl ki kendisi de boyuna tren kaçıır dururdu. Ama bu Clara'nın, bugünkü, bu treni kaçırmaması için mazeret değildi ki! Paul içinden Clara'ya karşı pek öfkeliydi. Burnundan soluyordu.

Derken, birdenbire trenin süklüm püklüm, emekleyerek köşeyi döndüğünü gördü. Tren en sonunda gelebilmişti, ama Clara içinde değildi elbet. Yeşil renkli makine soluyarak yaklaştı. Onun arkasından sıra sıra kahverengi vagonlar durdu. Birçok kapı açıldı.

Hayır, Clara gelmemiştir. Ama dur! Buradaydı işte! Başında kocaman, siyah bir şapka vardı. Paul bir solukta onun yanına ulaştı.

“Gelmeyeceksin sanmıştım,” dedi.

Genç kadın soluk soluğa gülererek ona elini uzattı. Bakışları karşılaştı. Paul onun kolunu alarak çabuk çabuk yürümeye başladı. Heyecanını saklamak için durmadan çene çalıyordu.

Clara çok güzeldi. Şapkasında donuk altın renkli, iri ipek güller vardı. Elbisesi koyu renkliydi, omuzlarıyla göğsünü iyice sarmıştı. Onun yanı sıra yürümek gencin koltuklarını kabartıyordu: Kendini tanıyan istasyon memurlarının genç kadına saygıyla, hayranlıkla baktıklarının ayırdındaydı.

Heyecanla gülererek, “Gelmeyeceğine nerdeyse emindim,” dedi.

Clara da güldü, ama gülüşü küçük bir hıçkırığı da andırır gibiydi.

“Ben de trende gelirken, ya sen karşılamaya gelmemişsen ne yaparım, diye düşünüyordum.”

Genç adam içinden gelerek onun elini tuttu. Mavi renkli, ılık bir gündü. Dört bir taraf ağaçlardan dökülmüş kuru yaprak içindeydi. Çit çalılarında kırmızı taneli pıtırılar göze çarpıyordu. Paul, Clara göğsüne taksın diye bunlardan bir demet yaptı. Bir yandan da, ne dediğini bilmeden konuşup duruyordu. Yalnızca Clara’nın göğsüne bir demet iliştiirdiğinin, onun da sabırla durup beklediğinin ayırdındaydı. “Gerçi bana kızman gerek, kuşlar yüzünden,” dedi, “ama bu yöredeki bu meyveleri pek yemiyorlar, öyle de çok yetişiyor ki büyük bölümü bahara kadar çürüyüp gidiyor.”

Clara ise gencin çevik, yaşam dolu parmaklarını izlerken, şimdiye kadar hiçbir şey görmemiş, fark etmemiş olduğunu düşünüyordu. Oldum olası gözlerinin önüne gerilmiş olan bir bulut, şimdi sıyrılmıştı da en sonunda her şeyi açıkça görmeye başlıyordu sanki.

Maden ocağının yakınından geçiyorlardı. Mısır tarlalarının arasındaki ocak sessiz, kapkara duruyordu.

Clara, “Bu güzel manzaranın orta yerinde bir maden ocağı... ne yazık!” dedi.

“Öyle mi buluyorsun? Benim gözlerim ise bu ocağa öylesine alışık ki ortadan kalkacak olsa yokluğunu duyuram. Hatta benim hoşuma bile gidiyor.”

Eve yaklaştıkça Clara sessizleşmiş, ayakları âdeta geri geri gitmeye başlamıştı. Paul onun parmaklarını tutup sıktı. Clara kızardı, ama bir şey söylemedi.

Paul, “İçeri girmek istemiyor musun?” diye sordu.

Clara, “Elbette istiyorum,” dedi.

Onun kendi evlerindeki durumunun bir hayli tuhaf, zor olacağını Paul anlamıyordu. Onun gözünde bu ziya-

ret herhangi bir erkek arkadaşının, annesiyle tanışmak için, eve gelmesiyle birdi, sadece daha zevkliydi.

Morellerin evi çirkin bir yokuşun başındaydı. Gerçi sokak pek kötüydü, ama ev çevredeki evlerden üstündü. Dışarıdan kasvetli bir görünüşü vardı, ama bahçeye girer girmez her şey değişiyordu. Burası bambaşka bir dünyaydı: Güneş, ağaç, çiçek içinde.

Mrs. Morel siyah ipek bluzunu giymiş, sallanır-sandalyesinde oturuyordu. Kır saçlarını arkaya taramıştı. Yüzü solgundu biraz. Clara, Paul'un arkasından, yüreği çarparak, içi ezilerek mutfığa girdi. Mrs. Morel onları karşılamak için ayağa kalktı. Clara onu çok kibar, hatta biraz fazla resmi buldu. Kendisi heyecanlıydı, yüzünde mahzun, âdeta ümitsiz bir ifade okunuyordu.

Paul, "Anneciğim, işte Clara," dedi.

Gertrude Morel elini uzatıp gülümsedi.

"Oğlum bana sizden çok bahsetti," dedi.

Clara'nın yanakları kıpkırmızı kesildi.

"Umarım sizi rahatsız etmiyorumdur..." diye kekeledi.

Mrs. Morel, "Bilakis, oğlum sizi davet edeceğini söylediği zaman çok memnun oldum," diye karşılık verdi.

Onları izleyen Paul yüreğinin acımayla burulduğunu hissediyordu. Genç, şahane Clara'nın yanı başında anacığı öyle ufak, öyle solgun, işi bitik duruyordu ki!

"Hava pek güzel, anne!" dedi.

Annesi ona baktı, koyu renkli, iyi terzi elinden çıkmış takımıyla tam bir erkek gibi göründüğünü düşündü. Yüzü solgun, herkesten, her şeyden uzakmış gibi bir duruşu vardı. Herhangi bir kadının onu uzun zaman elde tutmasına imkân yoktu. Gertrude içinin sevinçten

sımsıcak kesildiğini hissetti. Clara'ya daha şimdiden acıyordu.

Dost bir tavırla, "Paltonuzla şapkanızı içeriki odaya bırakmak ister misiniz?" dedi.

Clara, "O! teşekkür ederim," dedi.

Paul, "Gel," diyerek onu sokak üzerindeki odaya götürdü.

Burası maun eşyalarla döşenmişti, bir de eski piyano vardı. Ocağın üzerindeki mermer sararmıştı. Ateş yanıyordu. Her yana kitaplar, resim araç gereçleri yayılmıştı.

Paul, "Benim âdetim her şeyimi ortada bırakmaktır," dedi. "Böylesi daha kolayıma gidiyor."

Clara onun çizim eşyalarına, kitaplarına, duvarlardaki resimlere bayıldı. Paul da ona açıklama yapmaya başladı; işte William buydu, bu tuvaletli kız da William'ın nişanlısı; bunlar Annie ile kocası, bu ise Arthur'la karısı, çocukları. Clara aileden biri haline geldiğini hissediyordu.

Sonra gene mutfağa döndüler. Gertrude Morel elindeki kitabı bıraktı. Clara ince ince siyah-beyaz yollu, güzel ipek şifondan bir bluz giymişti. Saçları sade bir biçimde tepesine toplanmıştı. Şahane, resmi bir duruşu vardı.

Gertrude, "Sneinton Bulvarı'na taşındınız demek?" diyordu. "Benim kızlığımda... yani gençliğimde demek istiyorum, biz Minerva Sokağı'nda otururduk."

Clara, "Öyle mi?" dedi, "o sokakta, altı numarada benim bir arkadaşım oturuyor!"

Böylece sohbet başlamış oldu. Nottingham'dan, Nottingham'daki insanlardan söz etmeye başladılar. Bu, ikisini de ilgilendiren bir konuydu. Gerçi Clara'nın gergin-

liği henüz geçmemişti, Gertrude da hâlâ biraz soğuk duruyordu; ama anlaştıkları, sohbet etmekte güçlük çekmeyecekleri belliydi.

Gertrude, gizliden gizliye Clara'yla boy ölçüşüyor, kendini haydi haydi daha üstün görüyordu. Paul'a Clara da uzun süre sahip olamayacaktı. Clara çok saygılı davranıyordu. Paul'un, annesine olan şaşırtıcı düşkünlüğünü bildiğinden daha sert birini beklemişti. Bu ufak tefek, konuşkan, rahat kadın onu şaşırttı, ama biraz sonra, bu kadını karşısına almak istemeyeceğini anladı.

Biraz sonra Walter Morel öğle uykusundan uyanarak aşağı indi. Saçı başı dağınıktı. Esniyor, kır saçlarını kaşıyordu. Ayakları pabuçsuz, yeleğinin düğmeleri açıktı.

Paul, "Baba, Mrs. Dawes," dedi.

O zaman Walter kendine çeki düzen vererek eğildi, konukla tokalaştı. Clara onun bu hallerini Paul'a ben-zetti.

Walter, "Öyle mi, pek memnun oldum, doğrusu, pek memnun oldum!" dedi. "Ama rica ederim, rahatsız olmayın. Yok, yok, rahatınızı bozmayın siz. Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz."

Maden işçisinin bu dost tutumu Clara'yı biraz şaşılattı. Paul'un babası ne kibar, ne centilmenmiş meğer! Clara bu yaşlı erkekten pek hazzetmişti.

Walter, "Uzaktan mı geliyorsunuz?" diye sordu.

"Çok değil, hemen Nottingham'dan."

"Nottingham ha! Hava da tam gezme havası!"

Sonra baba, elini yüzünü yıkamak için bulaşikhane-ye gitti.

İkinci kahvaltısı sırasında Clara aile bireylerinin ki-
barlığını iyice hissetti. Gertrude çayları doldurma işini
herkese aynı kolaylıkla, doğal bir şekilde yapıyordu.
Son derece rahattı. Clara kendisinin bu aile tablosunu
tamamladığını düşünüyor, bundan büyük zevk duyuy-
yordu. Gene de ta içinde bir korku yok değildi.

Gertrude ile Clara çene çalarken Paul sofrayı topladı.
Clara onun o çevik, canlı bedeninin gidiş gelişlerinin
farkındaydı. Bir yaprağın rüzgârda uçuşunu andıran bir
şey vardı genç adamın beden hareketlerinde. Clara var-
lığının büyük bir bölümünün onunla birlikte olduğunu
hissediyordu. Gertrude ise genç kadının dinler gibi öne
doğru eğilişinden, zihninin, ruhunun aslında oğlunun
büyüsü altında olduğunu seziyor, Clara'ya gene acıyordu.

Paul sofrayı topladıktan sonra iki kadını sohbetleri-
ne bırakarak bahçeye çıktı. Hafif puslu, güneşli, tatlı,
yumuşak bir gündü. Clara pencereden onun kasımpat-
ları arasında gezinişini seyrediyordu. Aralarında nere-
deyse, elle tutulabilir bir bağ vardı. Ama bu bağı belki
de sadece kendisi hissediyordu. Beri yandan genç ada-
mın çiçeklerin arasında öyle umursamaz, ilgisiz bir hali
vardı ki! Ona bakan genç kadının içinden, çaresizlikle,
ümitsizlikle haykırmak geldi.

Gertrude Morel ayağa kalkmıştı.

Clara, "izin verin, bulaşıkları birlikte yıkayalım,"
dedi.

Yaşlı kadın, "Yok canım, olup olacağı iki, üç tane
şey," diye itiraz etti.

Buna karşın Clara onun yıkadığı tabakları, fincanla-
rı kuruladı. Sevdığı adamın anasıyla arasının bu kadar
iyi oluşuna seviniyordu. Ama onunla birlikte bahçede
olamamak da işkence gibiydi. En sonunda Paul'un an-

nesiyle yeter derece ahbaplık etmiş olduğuna karar vererek bahçeye çıkınca bedenini çeken bir ip çözölmüş gibi rahatladi.

Öğleden sonranın güneşı tepeler üzerinde altın ışıklarla uzanıyordu. Paul bahçenin ta öbür ucunda durmuş, mevsimin son anlarının sürüklenerek kovana girişini seyrediyordu. Clara'nın geldiğini duyunca, ahenkli bir devinimle ondan yana döndü.

“Bu delikanlıların artık işleri bitik,” dedi.

Clara gidip onun yanı başında durdu. Alçak bahçe duvarının üstünden görönen bütün dere-tepeler güneş içindeydi... Altın renkli, silik.

Tam o sırada Miriam bahçe kapısından içeri girmekteydi. Clara'nın Paul'a doğru gidişini, Paul'un ona doğru dönüşünü, huzur içinde yan yana duruşlarını gördü. Yan yana duruşlarındaki bir şey Miriam'a onların vuslata ermiş, kendi deyimiyle “evlenmiş” olduklarını anlattı. Genç kız ağır ağır onlara doğru yürümeye başladı.

İki âşık bir şeyler konuşuyor, gülererek birbirlerinin gözünün içine bakıyorlardı. Sonra Miriam'ın farkına vardılar. Bir an içinde her şey, bütün hava değişiverdi.

Paul, “A! Merhaba, Miriam,” dedi. “Sahi, geleceğim demiştin.”

“Öyle ya. Unuttun muydu?”

Genç kız Clara'yla tokalaştı. “Seni burada görmek ne tuhaf!” dedi.

Clara, “Evet,” dedi. “Kendimi burada buluvermek bana da tuhaf geliyor.”

Bir duralama oldu.

Sonra Miriam, “Bahçe çok güzel, değil mi?” diye sordu.

Clara, “Benim pek hoşuma gitti,” diye yanıtladı.

Ev halkının Clara’yı, kendini asla benimsememiş oldukları biçimde benimsediklerini Miriam da seziyordu.

Paul, “Yalnız mı geldin?” diye sordu.

“Evet. Agathalarda çay içtim. Kiliseye gidiyoruz. Clara’yı görmek için şöyle bir uğrayayım dedim.”

Paul, “Ayıp ettin, çayı gelip bizimle içecektin,” dedi.

Miriam acı acı güldü. Clara sinirlenerek öte yana döndü.

Paul Miriam’a, “Kasımpatlarını nasıl buldun?” diye sordu.

Kız, “Çok güzel,” diye yanıtladı.

“Hangi türlüşünü en çok seviyorsun?”

“Bilmem, bakır renklilerini galiba.”

“Bütün renkleri görmedin daha. Gel de bak. Clara, sen de gel, bakalım en çok hangi rengi begeneceksin.”

İki kadını kendi bahçesine, rengârenk kasımpatı kümelerinin arasına götürdü. Onların ikisiyle bir arada olmak onu hiç de rahatsız etmez gibiydi.

“Bak, Miriam, bunlar sizin bahçeden getirip diktiğim beyazlar. Ama bunlar sizin bahçedekiler kadar güzel çıkmadı, değil mi?”

Miriam, “Hayır,” dedi.

“Ama yaprakları daha diri, kendileri daha sert. Sizin bahçe öyle kuytu ki bütün çiçekler iri, ince oluyor ama sonra da çar çabuk geçip gidiyor. Bu ufak, sarı renklilerini ben pek seviyorum. Toplayayım mı biraz senin için?”

Onlar kasımpatlarıyla meşgulken kilisenin çanları çalmaya başladı. Çan sesleri tarlaların, çayırınların üzerinde çınliyordu.

Miriam köyün çatıları arasından gururla başını kaldıran çankulesine baktı; genç adamın çizip getirdiği resimler aklına geldi. O zamanlar ne kadar başkaydı! Paul onu henüz bırakmamıştı; o zamanlar!

Genç kız ondan okumak için bir kitap istedi. Paul koşarak içeri gitti.

Annesi onu görünce, soğuk soğuk “Ne, Miriam mı o?” diye sordu.

“Evet. Gelip Clara’yı görmek istemişti.”

“Kendisine anlattın demek?”

“Evet. Neden anlatmayacakmışım?”

“Hiç. Anlatmaman için gerçekte hiç neden yok ya...” Kadın yeniden kitabını okumaya başladı. Onun bu soğuk, alaylı hali oğlunu incitmişti. Genç adam sinirli sinirli kaşlarını çatarak, “Neden dilediğim gibi hareket etmeyecekmişim sanki?” diye düşündü.

Dışarıda, bahçede iki kadın konuşmaktaydılar.

Miriam Clara’ya, “Paul’un annesini daha önceden tanıyor muydun?” diye sordu.

“Hayır, ama öyle iyi bir kadın ki!”

Miriam başını eğerek, “Öyle, birçok bakımdan üstün bir kadındır,” dedi.

“Besbelli.”

“Paul sana ondan çok söz etmiş miydi?”

“Pek çok.”

“Ya!”

Paul elinde bir kitapla dönüp gelinceye kadar başka bir şey konuşmadılar. Sonra Miriam Paul’a sordu:

“Ne zaman geri istiyorsun bu kitabı?”

Genç adam, “Sen ne zaman istersen,” dedi.

Miriam Clara’ya, “Çiftliğe ne zaman geliyorsun?” diye sordu.

Clara, "Bilmem ki," diye karşılık verdi.

"Annem selam söyledi. İsteddiği zaman buyursun, memnun oluruz, dedi."

"Eksik olmayın. Gelmeyi ben de isterim. Ama kesin olarak bilemiyorum."

Miriam biraz kızgın, biraz da gücenik bir tavırla, "Pekâlâ öyleyse!" diyerek dönüp gitti.

Dudaklarını Paul'un vermiş olduğu çiçek demetine bastırmış olarak yürüyordu.

Paul, "Girmez misin biraz içeriye?" diye sordu.

"Yok, teşekkür ederim."

"Biz de kiliseye gidiyoruz."

Miriam, "Öyleyse orada görüşürüz," dedi.

Çok kızgın olduğu belliydi.

Paul, "Peki," diye cevap verdi.

Bahçe kapısında ayrıldılar. Şimdi genç adam kendini ona karşı çok suçlu hissediyordu. Miriam ise kırgındı, öfkeliydi. Paul'u hâlâ kendi malı saydığı için onun Clara'yı evine çağırması, annesiyle birlikte kiliseye götürmesi, yıllarca önce kendisinin armağan ettiği dua kitabını şimdi onunla paylaşması kızın pek ağırına gidiyordu. Ayrıldıkları zaman Paul'un koşa koşa eve döndüğünü duydu.

Paul eve hemen girmedi. Kapıda durarak içeriye kulak verdi. Annesinin sesini, sonra Clara'nın sözlerini duydu.

"Beni sinirlendiren şey Miriam'daki sinsî, ısrarlı taraf. Sorularıyla adamın peşine düştü mü bir daha yakayı kurtarmanın imkânı yok."

Gertrude hemencecik, "Evet," diye karşılık verdi. "İnsan bu yüzden ondan nefret ediyor, değil mi?"

Paul'un içini bir ateş bürüdü. Onların böyle Miriam'ı çekiştirmelerine çok kızmıştı. Clara'nın Miriam'dan bu

biçimde söz etmeye kendinde hak buluşu genci isyan ettirdi. Birçok bakımdan Miriam'ın Clara'dan çok daha üstün olduğunu düşünüyordu.

Kilisedeki ayin sırasında, Miriam onun, tıpkı bir zamanlar kendine yaptığı gibi şimdi Clara için dua kitabında okunan duanın yerini bulduğunu gördü. Paul da Miriam'ı görüyordu. Miriam'ın şapkası yüzüne koyu renkli bir gölge düşürmüştü. Paul, "Acaba beni şimdi Clara'yla beraber görmek onu nasıl etkiliyor?" diye kendi kendine sordu, ama üzerinde durup düşünmedi. İçinden Miriam'a acımak gelmiyordu.

Ayinden sonra Clara'yla yürümeye başladı. Karanlık bir güz akşamıydı. Miriam'dan ayrılmışlardı, kızı yapayalnız bırakıvermek genci derinden vurmuştu. Gene de içinden, "Oh olsun ona!" diye geçirdi ve kızın gözü önünde güzel bir kadınla yürüyüp gitmek ona neredeyse zevk verdi.

Karanlık havada ıslak bir yaprak kokusu vardı. Clara'nın eli kendi elinin içinde sıcak, hareketsizdi. Yokuş yukarı çıkarlarken genç kadın ona yaslandı. O da kolunu Clara'nın beline sardı. Şimdi kadının bedeninin ahenkli hareketini hissettikçe, Miriam'ın neden olduğu vicdan azabı hafifliyor, içinde gene ateşli hisler uyanıyordu. Clara'yı kendine doğru gitgide daha fazla bastırmaya başladı.

Sonra Clara yavaş sesle, "Miriam'la hâlâ görüşüyorsunuz," dedi.

Paul, "Sırf gevezelik," diye karşılık verdi. Sonra acı acı, "Zaten aramızda konuşmaktan başka bir şey yoktu desek yeridir," diye ekledi.

Clara, "Annen ondan pek hoşlanmıyor," dedi.

“Evet. Yoksa onunla belki evlenirdim bile. Ama o konu artık kapandı gitti!” Sonra Paul’un sesi ansızın derin bir nefretle parladı, “Eğer şimdi Miriam’la beraber olsaydık, Hıristiyanlık gizemi falan gibi bir takım safsatalar hakkında tartışırdık. Hamt olsun onunla beraber değilim!”

Bir ara hiç konuşmadan yollarına devam ettiler.

Sonra Clara, “Ama ne dersen de, senin Miriam’dan sahiden vazgeçmene imkân yok,” dedi.

Genç adam, “Vazgeçmeme gerek yok, çünkü ortada vazgeçecek bir şey yok,” diye karşılık verdi.

“Onun için var.”

“Ben Miriam’la ömrümüzün sonuna kadar arkadaş kalmamamız için bir neden görmüyorum. Ama yalnızca arkadaş.”

Clara ondan uzaklaştı. Ona değmemek için öte yana doğru çekildi.

Paul, “Neden çekiliyorsun?” diye sordu.

Kadın yanıt vermeyerek ondan biraz daha uzaklaştı.

Genç adam, “Neden yalnız yürümek istiyorsun?” diye sordu.

Gene yanıt yok. Clara başını önüne eğmiş, sinirli sinirli yürüyordu.

Paul, “Miriam’la arkadaş kalmak istiyorum diye, öyle mi?” diye söylendi.

Clara yanıt vermemekte ayak diriyordu.

Paul onu yeniden kendine doğru çekmeye çalışarak, “Miriam’la aramızda konuşmaktan, fikir çekişmesinden başka hiçbir şey yok, diyorum sana,” dedi.

Clara ona karşı koyuyordu.

Paul aniden kadının önüne geçerek yolunu kesti,

“Kahretsin!” diye söylendi. “Ne oldu sana?”

Clara alayla, “Miriam’ın peşinden koşsan iyi olur,” dedi.

Paul’un kanı beynine sıçradı. Öfkeyle dişlerini göstererek kadına bakakalmıştı. Clara somurtmuş, başı önünde duruyordu. Etraf karanlık, ıssızdı. Paul birdenbire eğilip Clara’ya sarıldı, ağzını onun ağzına öfkeyle bastırdı, öptü. Kadın ondan kurtulmak için çırpınıyordu, ama Paul onu sımsıkı tutmuştu. Dudakları amansız, sert, onun dudaklarını arıyordu. Clara memelerinin onun göğsünün üzerinde ezilerek acıdığını hissediyordu. Çaresiz, kendini bıraktı. Paul onu öpüyor, öpüyordu.

Yokuş başından kendilerine doğru birilerinin geldiğini duydular.

Paul boğuk bir sesle, “Kalk, kalk ayağa,” dedi.

Bir yandan da kadının kolunu acıtacak kadar sıkıyordu, çünkü bıraksa onun yere yığılıp kalacağını farkındaydı.

Clara göğüs geçirerek kalktı, başı döne döne, onun yanı sıra yürümeye başladı. Bir süre sessiz yürüdüler.

Sonra Paul, “Tarlaların arasından gidelim,” dedi.

O zaman genç kadın biraz kendine geldi, ama Paul’a karşı koyamadı. Onun yardımıyla parmaklığın öte yanına atladı, hiç sesini çıkarmadan onun yanı sıra yürümeyi sürdürdü. Bu yolun sonunda istasyona çıktığını biliyordu.

Çıplak bir tepeye çıktılar. Burada yıkık bir değirmenin karaltısı yükseliyordu. Paul durdu. Yüksek tepenin karanlığı içinden, beraberce, etraflarına serpilmiş duran ışıklara baktılar; her köy bir avuç ışık noktası gibi görünüyordu.

Genç adam titrek bir gülüşle, “Yıldızların arasında yürümek gibi bir şey bu,” dedi.

Sonra kadını kolları arasına aldı, sımsıkı bağına bastı. Clara ağzını onun ağzından çekmek için başını öte yana çevirerek alçak, inatçı bir sesle, “Saat kaç?” diye sordu.

Paul boğuk sesle, “Ne fark eder?” diye yalvardı.

“Pekâlâ fark eder. Gitmem gerek benim!”

Paul, “Erken daha,” dedi.

Kadın, “Saat kaç?” diye sormakta ayak diriyordu.

Işıklarla pullanmış siyah gece çepeçevre etraflarını kuşatmıştı.

Paul, “Bilmiyorum,” dedi.

Clara elini onun göğsüne koyarak saatini aradı. Elin değmesi genç adamın iliklerini ateşe verir gibi oldu. Kadının eliyle onun yelek ceplerini araştırırken, o, derin derin soluyordu. Karanlıkta Clara saatin soluk, beyaz yuvarlağını görebiliyor ama üstündeki rakamları seçemiyordu. Daha iyi görebilmek için eğildi. Paul onu yeniden kucaklamak arzusuyla soluk soluğaydı.

Clara, “Göremiyorum,” dedi.

“Bırak öyleyse, aldırış etme.”

Kadın ona arkasını dönerek, “Yok. Ben gidiyorum!” dedi.

“Dur, saate bakıyorum.”

Kaç olduğunu o da göremedi.

“Bir kibrit çakayım,” dedi.

İçinden de, “Umarım vakit çok geçir de trene yetişemeyiz,” diye dua ediyordu.

Clara onun ellerinin kibrit alevi üzerine siper olarak bir fener meydana getirdiğini gördü. Bir an Paul’un yüzüne ışık vurdu. Sonra gene her şey karanlığa gömüldü. Her taraf kapkaraydı. Yalnızca, ayaklarının ucunda yanmış bir kibritin kızılımsı ışıltısı. Paul neredeydi?

Clara korkuyla, “Saat kaç?” diye sordu.

Karanlıklar içinde erkeğin sesi yanıtladı:

“Yapamazsın bunu!”

Bir sessizlik oldu. Kadın kendini onun etkisine kapılmış hissediyordu. Onun sesindeki bu emreder gibi çınlamayı daha önce de duymuştu. Korkuyordu bu çınlamadan. Bununla birlikte, kararından dönmeksizin, yavaş, kesin bir sesle gene sordu:

“Saat kaç?”

Paul, “Dokuza iki dakika var,” dedi.

Doğruyu söylemek için kendi kendiyile çarpışması gerekmişti.

“Buradan istasyona on dört dakikada gidebilir miyim?”

“Yok. Hem zaten...”

Clara şimdi biraz ötesinde onun karaltısını seçebiliyordu. Ondan kaçmak arzusu içindeydi.

“Trene yetişemez miyim yani?” diye sordu, yalvarırcasına.

Paul zoraki, “Acele edersen yetişebilirsin,” dedi. Sonra, “Ama tramvayla da gidebilirsin, Clara. Sadece yedi blok ötede. Ben seninle gelirim.”

“Yok Trenle gitmek istiyorum.”

“Ama neden?”

“Trenle gitmek istiyorum da ondan.”

Paul aniden ifadesini değiştirerek, kuru, haşın bir sesle, “Pekâlâ,” dedi. “Gel öyleyse!”

Sert adımlarla karanlığın içine dalıp yürümeye başladı. Kadın onun arkasından koştu. Ağlamak istiyordu. Paul’a yetişmek için soluk soluğa kalmıştı. Yorgunluktan düşecek haldeydi. Neyse ki, istasyonun iki sıra ışığı git gide yaklaşıyordu.

Paul birden, “Geliyor!” diye bağırarak koşmaya başladı.

Uzaktan uzağa hafif, tekdüze bir takırtı duyuluyordu. Sağ taraflarına doğru ta uzakta, trenin ışıklı bir tırtıl gibi gecenin içinde yol aldığını gördüler. Takırtının arkası kesilmişti.

Paul, “Bentleri geçti. Ucu ucuna yetişeceksin,” dedi.

Clara soluğu kesilircesine koştu, koştu, sonunda kendini trene attı. Dödük aldı. Paul gözden kaybolmuştu. Gitmişti. Kendisi yabancılarla dolu bir vagonun içindeydi. Clara bu şekilde ayrılışlarındaki zalimliği o zaman duyumsadı!

Paul dönmüş, sağına soluna bakmaksızın, evinin yolunu tutmuştu. Nasıl, nereye gittiğinin ayırdına varmadan kendini mutfakta buldu. Benzi kül gibi bembeyazdı. Gözlerinde sarhoşmuş gibi karanlık, tehlikeli bir parıltı vardı.

Annesi ona baktı:

“Kutlarım, pabuçlarının hali pek şık, doğrusu!”

Genç adam bir an pabuçlarına baktı. Sonra paltosunu çıkardı. Annesi neredeyse ondan sarhoş diye kuşkulananacaktı.

“Clara trene yetişti galiba?” dedi.

“Evet.”

“Umarım onun ayakları böyle çamurlu değildir, yoksa trendekilere rezil olur. Kadıncağızı nerelere sürükledin Tanrı bilir!”

Paul bir ara konuşmadan, kıpırdamadan oturdu. Sonra istemeye istemeye, “Beğendin mi Clara’yı?” diye sordu.

“Beğendim. Hoşuma gitti. Ama ondan da bıkacaksın, oğlum. Biliyorsun, ondan da bıkacaksın.”

Oğlu karşılık vermedi. Gertrude Morel onun soluğunun nasıl hırıltılı çıktığını fark etti.

“Koştun mu?” diye sordu.

“Trene yetişmek için koşmak zorunda kaldık.”

“Harap olacaksın. Biraz sıcak süt iç bari.”

Paul süt istemedi. Odasına çıktı. Orada sedirin üzerine kendini yüzüstü bırakarak öfkesinden, üzüntüsünden ağladı.

İçinde elle tutulur bir ıstırap duyuyordu. Öyle ki dişlerini dudaklarına geçirerek kanattı. İçindeki karmaşa, düşünmesine, âdeta doğru dürüst bir his duymasına engel oluyordu. İçinden tekrar tekrar, “Demek bana bu biçim davranmayı reva görüyor, öyle mi?” diye kendi kendine soruyordu. Biraz önceki sahneyi tekrar tekrar zihninde canlandırıyor, her seferinde Clara’dan yeni baştan nefret ediyordu.

Ertesi, gün, üzerinde yepyeni, soğuk, gururlu bir hal peyda olmuştu. Clara ise şefkatli, âdeta sevecendi. Ama genç adam ona uzak duruyor, hatta alay eder gibi bir tavır takınıyordu.

Clara içini çekti, her şeye karşın davranmayı sürdürdü. Nitekim Paul da zamanla yumuşadı, gene barıştılar.

O hafta Sarah Bernhardt Nottingham’daki Royal Tiyatro’da “Kamelyalı Kadın”ı sahneleyecekti: Paul bu emektar, ünlü sanatçıyı görmeyi çok istiyordu. Clara’yı da davet etti. Annesine o gece onu beklemeyerek anahtarı pencereye bırakıp yatmasını söyledi.

Clara, “Resmi giyin ne olur! Seni gece kıyafetiyle hiç görmedim,” diye yalvardı.

“Amma yaptın, Clara! Ben, resmi kıyafetle tiyatroya gideyim! Olacak iş mi bu!”

“İstemiyor musun?”

“Sen çok istiyorsan giyerim, ama aptallık gibi geliyor hana.”

Clara güldü.

“Öyleyse, bu seferlik, benim hatırım için aptallık et, olmaz mı?”

Onun bu isteği genç adamın kanını tutuşturdu.

“Başka seçeneğim yok herhalde!” dedi.

O sabah hazırlanırken annesi, “Bavulu ne diye alıyorsun?” diye sordu.

Genç adam kıpkırmızı kesildi.

“Clara öyle istedi.

“Nerede oturacaksınız?”

“Lüks koltukta. Üçer buçuk şilin.”

Annesi alayla, “Tanrı versin!” diye söylendi.

Paul, “Kırk yılın başı bir tiyatroya gidiyoruz,” dedi.

Kıyafetini fabrikada değiştirdi, palto, şapka giydi. Sonra bir gazinoda Clara’yla buluştu.

Clara Kadın Haklarını Koruma Derneği’ndeki arkadaşlarından biriyle beraberdi. Sırtında, kendine hiç yakışmayan eski, uzun bir palto vardı. Başına da küçük bir şal sarmıştı ki Paul bunu hiç beğenmedi.

Tiyatro’nun merdivenlerinin dibinde Clara paltosunu çıkarınca Paul onun yarı tuvaletimsi bir elbise giymiş olduğunu gördü. Kolları, boynu, hatta göğsü meydandaydı. Saçlarını son derece şık bir biçimde toplamıştı. Gayet sade olan yeşil ipekli elbisesi ona son derece yaraşmıştı. Paul onun şahane olduğunu düşünüyordu.

Elbisesi genç kadının vücudunun bütün çizgilerini meydana çıkarmıştı. Ona salt bakmak bile, bu dik bedenin sıkılığını, yumuşaklığını elle tutarcasına hissetmek için neredeyse yeterliydi. Genç adam yumruklarını sımsıkı sıkıyordu.

Bütün gece onun yanı başında oturmaktan başka çaresi yoktu. O güzelim çıplak kolu, yeşil ipek altındaki o dolgun göğsün her nefeste iniş kalkışını, dar eteğin içinden belli olan bacak çizgilerini seyrediyor, onu böyle bir işkence altında tuttuğu için Clara'ya âdeta diş biliyordu. Öyle bir an geldi ki Paul onu öpmezse öleceğini hissetti. Elindeki programı mahsus düşürdü. Almak için yere çömeldi, böylece kadının kucağında duran elini, bileğini öpmek olanağını buldu. Clara'nın güzelliği bir işkenceydi onun için. Clara hareketsiz oturuyordu. Işıklar sönünce Paul'a doğru biraz yaslandı. Paul da parmaklarının ucuyla onun elini, kolunu okşamaya başladı. Burnuna onun sürmüş olduğu parfümün hafif kokusu geliyordu. Damarlarındaki kan büyük, ateşten dalgalar halinde kabararak gözlerini karartıyor, bir an için bilincini perdeliyordu.

Sahnedeki dram devam etmekteydi, ama Paul oyunu çok uzaklarda bir yerden seyreder gibiydi. Asıl benliği Clara'nın dolgun beyaz kollarına, boynuna, inip kalan göğsüne karışmıştı sanki.

Clara'nın karanlık, kurşuni mavi gözleri, erkeğin üzerine yüklenir gibi inip kalkın göğsü, parmaklarıyla sımsıkı tuttuğu o beyaz kol... Kendisi bundan ibaret kalmıştı sanki. Kendisi küçülmüş, çaresiz, kuvvetsiz eriyip gitmişti. Clara ise haşmet ve kudret içinde, yanı başında yükseliyordu.

Perde aralarında ışıklar yandığı zaman Paul anlatılmaz bir acı çekiyordu. Kaçmak istiyordu, nereye olursa

olsun kaçmak. Yeter ki gene karanlık olsun. Rüyada gibi dışarıki salona çıkarak bir şeyler içti. Sonra ışıklar gene söndü, karanlıkta gene Clara ile oyunun tuhaf, çılgın gerçeği onu sardı.

Oyun devam ediyordu. Clara'nın dirsek bükümündeki o küçücük, mavi damarı öpmek arzusu Paul'un zihnini sarmıştı. O damarcığın atışını kendi içinde hissediyordu. Bütün hayatı sanki şimdilik durmuştu da ancak dudaklarını oraya bastırınca yeniden başlayacaktı. Mutlaka yapmalıydı bunu. Etrafta da ne çok insan vardı! En sonunda, çarçabuk eğildi, damara dudaklarıyla dokundu. Bıyığı kadının hassas tenine sürtünmüştü. Clara hafifçe ürpererek kolunu çekti.

Oyun sona erip ışıklar yanarak herkes el çırpmaya başlayınca Paul kendine geldi, saatine baktı: Treni kaçırmıştı.

“Eve kadar yürümekten başka çare yok!” diyordu.

Clara ona baktı.

“O kadar geç mi?” diye sordu.

Paul “evet” der gibi başını salladı. Onun mantosunu giymesine yardım etti.

Omzunun üzerinden, “Seni seviyorum. Bu elbise çok yaraşmış,” diye mırıldandı. Etraflarında kaynaşan kalabalığa aldırış bile etmiyordu.

Clara sesini çıkarmadı. Birlikte tiyatrodan dışarıya çıktılar. Bekleyen arabalar, gelip geçen ahali; Paul bütün bunların arasında kendine kinle, nefretle bakan bir çift kestane renkli gözle karşılaşır gibi oldu, ama pek de emin değildi. Clara'yla birlikte düşünmeden gene istasyona kadar yürüdüler. Tren çoktan gitmişti. Paul'un evine kadar, on mil yolu yürüye yürüye gitmesinden başka çare yoktu.

“Zararı yok, hava güzel,” diyordu. “Yürümek hoş olur.”

Clara ise pespembe kesilerek, “Bu gece bizim evde kalsan olmaz mı?” diye sordu. “Ben annemle yatarım, sen benim odamda uyursun.”

Paul ona baktı. Bakışları karşılaştı.

“Annen ne der peki?”

“Hiçbir şey demez.”

“Emin misin?”

“Yüzde yüz!”

“Sahiden geleyim mi?”

“Eğer istiyorsan.”

“Pekâlâ öyleyse.”

İlk durakta tramvaya bindiler. Taze bir rüzgâr yüzlerine çarpıyordu. Kent karanlıktı. Tramvay acelesinden sarsılıyordu. Paul Clara’nın elini kendi avucunda sımsıkı tutmaktaydı.

“Annen yatmış mıdır şimdiye kadar?” diye sordu.

“Belki de. Ama umarım yatmamıştır.”

Clara’nın evine giden sessiz, karanlık, dar sokağı hızla geçtiler. Dışarıda onlardan başka kimse yoktu. Clara çabucak içeri girdi. Paul ise eşikte duralamıştı.

Genç kadın, “Girsene,” dedi.

Paul hemen girdi, kendini yukarıki oturma odasında buldu. Clara’nın annesi yatak odasından çıkıp geldi. İri yarı bir kadındı, hoşnutsuz bir hali vardı.

“Kim var yanında bakayım?” diye sordu kızına.

“Bay Morel geldi, anne. Trenini kaçırdı da, bu gecelik bizde kalsın, on millik yolu yok yere tepmesin dedim.”

Mrs. Radford, “Hm,” diye söylendi. “Sen bilirsin. Madem ki senin konuğun, hoş geldi, sefa getirdi. Nasıl olsa evin geçimi senden!”

Paul, “Eğer kalmamı istemiyorsanız giderim,” dedi.

“Yok, yok, ne münasebet! İçeri buyur. Yalnız, konuk umduğunu değil, bulduğunu yer.”

Kadın kızına küçük bir sahan içinde biraz etli patates hazırlamış, sofrayı da gelişigüzel, tek kişi için kurmuştu.

“Biraz daha et var, ama patates yok,” dedi.

Paul, “Sizi böyle zahmete sokmak günah,” dedi.

“Özür dilemenin âlemi yok. Sen Clara’yı tiyatroya götürmedin mi?”

Bu soruda hafif bir alay seziliyordu.

Paul sıkılarak, “E, ne olmuş sanki?” diye sordu.

“Böyle bir ikrama karşılık üç lokma etin lafı mı olur? Çıkarsana paltonu!”

Belliydi ki bu dik omuzlu, iri yarı yaşlı kadın duruma ne anlam vereceğini pek bilemiyordu. Clara erkeğin paltosunu aldı. Oda sıcaktı, lamba ışığında pek kuytu, pek şirin bir görünüyordu.

Mrs. Radford, “Aman aman, ne de ekabirsiniz, böyle!” dedi. “Bütün bu süs püs neye, kuzum?”

Paul bu ihtiyarın diline baş eğmekten başka çare olmadığını anlıyordu.

“Valla biz de bilmiyoruz,” diye, aşağıdan aldı.

Anne, “Böyle kurum satacaksanız benim evim sizlere dar gelir,” diye alaycılığı sürdürdü. Tatsız bir saldırıydı bu.

İki genç sıkılmış, ne diyeceklerini, ne yapacaklarını şaşırmış durumdaydılar. Birbirlerine destek olmaları gerektiğini hissediyorlardı.

Mrs. Radford kızını işaret ederek, “Hele şu yosmaya bak hele,” diye kıs kıs güldü. “Kendini ne diye böyle maskaraya çevirdi dersin?”

Paul Clara'ya baktı. Genç kadın utancından kızarmış, gül gibi olmuştu. Bir an sessizlik oldu.

Sonra Paul yaşlı kadına, "Onu böyle süslü görmek gerçekte sizin de hoşunuza gidiyor ya!" dedi.

Yüreği derin derin çarpıyor, endişeden içinin kaygıyla sıkıştığını hissediyordu. Hayır, Clara'nın annesine yenilmeyecekti.

İhtiyar, "Hoşuma mı gidiyor! Güleyim bari!" diye bağırdı. "Kızımın âlem maskarası olmasından ne diye hoşlanacakmışım, ayol?"

Paul, "Siz ömrünüzde hiç maskara görmemişsiniz," dedi.

Clara'yı annesine karşı korumak ona düşerdi.

Mrs. Radford, "İşte şimdi görüyorum ya, yeter," diye karşılık verdi.

Paul, Clara'yı korumaya azimle devam ederek, "Ben asıl kendilerine bakmayan kadınlara maskara derim," diye fikir yürüttü. "Herkesin kendine elinden geldiğince çekidüzen vermesi şarttır..."

Yaşlı kadın elindeki çatalla küçümseyen bir tavırla kızını işaret ederek "Sen buna çekidüzen vermek diyorsun ha!" diye çemkirdi. "Benim lügatimde buna yarı yarıya çıplak olmak denir, evladım!"

Genç adam gülerek, "Anladım," dedi. "Siz kızınızın şıklığını kiskanıyorsunuz."

İhtiyar, "Ben mi?" diye burun kıvırdı. "Ben istesem haftanın her günü böyle giyinip kuşanıp salınabilirdim, canım istese!"

"Neden istemediniz öyleyse!"

Uzun bir sessizlik oldu. Mrs. Radford ocaktaki eti karıştırdı. Genç adam onu sahiden kızdırmış olduğundan korkmaya başlamıştı.

Nihayet kadın, “Ben mi?” dedi. “Hayır, ben böyle giyinip kuşanmayı istemedim. İsteyenlerin de ne mal olduklarını şıp diye anladım.”

Clara, başını önüne eğmiş, oturuyordu. Bir an gözlerini kaldırdı, utanç ve ıstırap içinde, sevdiği adama baktı. Paul gene damarlarındaki kanın alev alev tutuştuğunu hissetti.

Mrs. Radford onlara tepeden bakan tavrıyla oturmaya devam ediyordu.

Paul konuyu değiştirmeyi düşünerek, “Diyorlar ki Sarah Bernhardt ellisindeymiş,” diye mırıldandı.

İhtiyar, “Elli ha! En az altmışındadır!” diye burun kıyırdı.

Paul, “Her neyse, yaşını hiç göstermiyor ya, siz ona bakın,” dedi. “Herkesi hüngür hüngür ağlattı.”

Mrs. Radford, “O acuzenin oyununa ağlayanların alınını karışlarım!” dedi. “Sahnelerde endam sarkıtacağı yerde nineliğini bilip otursa iyi olacak!”

Paul kendini daha fazla tutamayarak, “Kuzum, siz neden beni azarlayıp duruyorsunuz?” diye sordu. “Bir şeyinizi mi çaldım ben sizin?”

Mrs. Radford gülererek, “Yo, hiçbir şeyimi çalmış değilsin. Çalmaman için de göz-kulak olacağımı iyi bil!” diye karşılık verdi.

Biraz sonra sofradan kalktılar. Mrs. Radford nöbetçi gibi sandalyesinde oturuyordu. Paul bir sigara yaktı. Clara yukarı çıktı, bir pijamayla döndü.

Mrs. Radford, “A, unutmuştum, bunlar da nereden çıktı?” diye sordu.

“Çekmeceden.”

Yaşlı kadın, “Ha, şimdi bildim!” dedi. “Baxter için aldındı, ama o hiç giymedi, değil mi?” Güldü, “Yatakta

pantolonsuz daha serbest olacağını düşündü zahir,” diye ekledi. Sonra laubali bir tavırla Paul’a döndü, “Baxter bu pijama denen şeyleri hiç sevmezdi.”

Genç adam, oturmuş, sigara dumanından halkalar üflemekteydi.

“Zevklerle renkler münakaşa edilmezmiş,” dedi.

Bundan sonra pijamaların yararı, zararı hakkında küçük bir konuşma başladı.

Paul, “Annem benim pijama giymemden pek hoşlanır,” dedi. “Soytarılara benzetir beni.”

Mrs. Radford, “Pijamanın sana yaraşacağı besbelli,” diye karşılık verdi.

Biraz sonra Paul ocağın üzerinde tıklayıp duran küçük saate baktı: Yarım olmuştu.

“Ne tuhaf!” dedi. “İnsan tiyatroya gittikten sonra saatlerce uykusu gelmiyor.”

Mrs. Radford sofrayı toplamaya başlayarak, “Artık uykunuz gelse iyi olur,” diye söylendi.

Paul, “Sen yorgun musun?” diye sordu Clara’ya.

Genç kadın onun bakışından kaçınarak, “Hiç değilim,” diye yanıtladı.

“Mrs. Radford, biraz kâğıt oynasak olur mu?”

“Siz bilirsiniz ama vakit bir hayli geç oldu.”

“Birkaç el oynarsak uykumuz gelir belki.”

Clara kâğıt destesini getirdi. Paul desteyi karıştırırken o nikah halkasını elinde döndürüp duruyordu. Anne bulaşıkhanede tabakları yıkıyordu. Paul havanın git gide gerginleştığının ayırdındaydı.

Saat biri çaldı. Onlar hâlâ oyundaydılar. Mrs. Radford yatmadan önce yapılması gereken ufak tefek işleri yapmış, kapıyı kilitleyip çaydanlığın suyunu tazelemişti.

Paul hâlâ kartları dağıtmaya devam ediyordu. Akli fikri Clara'nın boynunda, kollarındaydı. Kadının açık yakasından göğüslerinin arasındaki yolun başlangıcı görünüyordu. Onu bırakıp gitmek olanaksızdı. Clara da onun kartları dağıtan ellerine baktıkça ilikleri erir gibi oluyordu. Birbirlerine o kadar yakındılar ki âdeta değişiyorlardı; ama tam değil. Paul'un hırsı kabarmıştı. Şimdi Mrs. Radford'a diş biliyordu. İhtiyar uykusundan neredeyse yere yuvarlanacaktı, ama sandalyesinde inatla oturmayı sürdürüyordu. Paul bir ona, bir de Clara'ya baktı. Gözleri öfkeli, alaycıydı; çelik gibi de kaskatı. Clara'nın bakışı ise ona utanç içinde yanıt verdi. Paul böylece, hiç olmazsa Clara'nın kendisiyle birlik olduğunu hissetti, oyuna son vermedi.

En sonunda Mrs. Radford, her yanı tutulmuş bir halde, yerinden kalktı, "Artık gidip yatsanız daha uygun olmaz mı?" diye söylendi.

Paul bir an karşılık vermeden oyuna devam etti. O anda nefretinden ihtiyarı seve seve öldürebilirdi.

"Bir dakika," dedi.

Ama ihtiyar inatla bulaşıkhaneye gitti, bir şamdan alıp Paul'un önüne koydu. Sonra gene sandalyesine oturdu. Hınçtan Paul'un bütün vücudunu ateş basmıştı.

Elindeki kâğıtları bırakarak, "Pekâlâ, oyunu keselim öyleyse!" dedi.

Ama sesinde hâlâ bir meydan okuyuş vardı.

Clara onun dudaklarının sımsıkı kapandığını gördü, Paul gene ondan yana baktı. Bir sözleşme gibiydi bu bakış. Clara hafifçe öksürerek başını eğdi.

Mrs. Radford, "Hele şükür, bitirdiniz, al bakalım," diyerek pijamayı Paul'un eline tutuşturdu. "Şamdanı da al. Senin odan bunun üzerindeki. Nasıl olsa iki yatak

odası var; bu yüzden yolunu kaybetmezsin. Hadi, Tanrı rahatlık versin. Güzel rüyalar görürüm umarım.”

Paul, “Tabii göreceğim, hep görürüm zaten,” dedi.

“Elbet ya, senin yaşında öyle olması gerekir.”

Paul, Clara’ya iyi geceler dileyerek dışarı çıktı. Ter-temiz, silinmiş, beyaz tahta merdivenler her adımda gıcırdayıp çatırdıyordu. Paul buna aldırmayarak üst kata tırmandı. Yatak odalarının kapıları birbirine bakıyordu. Genç adam kendi odasına girdi, kapıyı kapadı, ama sürmelemedi.

Küçük bir odaydı bu. Yalnız, yatak büyüktü. Konsolun üzerinde Clara’nın birkaç tokası, saç fırçası duruyordu. Elbiseleri köşede bir örtünün altına asılmıştı, bir sandalyenin üzerinde de bir çift çorabı duruyordu. Paul odayı gözden geçirmeye başladı. Rafta kendi vermiş olduğu iki kitap vardı. Genç adam soyundu, yatağın üzerine oturarak etrafa kulak kabarttı. Sonra, mumunu döndürüp yattı. İki dakika içinde derin bir uykuya dalmak üzereydi ki... ansızın uyandı, arzu içinde kıvranmaya başladı. Sanki tam uykuya dalmak üzereyken bir şey onu ısırılmış, kudurtmuştu. Yatağın içinde doğruldu, ayaklarını altına alarak, hiç kımıldamadan gene kulak kabarttı. Dışarıda bir yerden bir kedi sesi geldi. Sonra Mrs. Radford’un ağır basan, hesaplı yürüyüşü. Daha sonra Clara’nın sesi apaçık duyuldu:

“Esvabımı çözer misin, anne?”

Biraz sessizlik.

Sonra annesi, “Tamam!” dedi. “Geliyor musun?”

Clara serinkanlılıkla, “Birazdan gelirim,” diye yanıtladı.

“Bildığın gibi yap, vakit henüz sence erken madem, biraz daha oyalan bakalım. Ama tam ben uyurken gelip de beni uyandırmanı istemem.”

Clara, “Çok gecikmem,” dedi.

Paul yaşlı annenin merdivenlerden yukarı ağır ağır çıktığını duydu. Kapının çatlakları arasından mum ışığı göründü. Kadının etekleri kapıya süründü. Sonra karanlık. Mrs. Radford yatmak için hazırlanmayı ne kadar ağırdan alıyordu!

Uzun zaman sonra, en sonunda bütün eve sessizlik çöktü. Paul, bütün sinirleri ayakta, yatağın üzerine oturmuş, hafiften ürpererek titriyordu. Kapısı aralıktı. Clara’yı odasına giderken yakalayıp içeri çekmeye niyetlenmişti. Bekliyordu. Evin içinde mutlak bir sessizlik vardı artık. Saat geceyarısından sonra ikiyi vurdu. Sonra genç adam aşağıki kattan hafif bir tıkırtı duydu. Kendini daha fazla tutmasına olanak yoktu. Vücudunun titremesi de zaptedilemez bir hale gelmişti. Paul’a öyle geliyordu ki mutlaka Clara’nın yanına gitmeliydi, yoksa ölecekti.

Yataktan aşağı atladı, bir an ürpererek durdu. Sonra dosdoğru kapıya giderek dışarı çıktı. Hafif basmaya çalışıyordu. Gene de, ilk basamak tabanca patlar gibi gıcırdadı. Paul hemen kulak kesildi. Yaşlı annenin yatağında döndüğünü duydu. Merdiven karanlıktı. Aşağıdaki mutlak kapısının altından bir dilim ışık sızıyordu. Paul bir an duraladı. Sonra, makine gibi inmeye devam etti. Her basamak gıcırdıyordu, ihtiyar kadın kalkıp kapısını açacak diye korkusundan Paul’un tüyleri diken diken olmuştu.

Aşağıdaki kapıyı elleri titreyerek açtı. Kapısının sürmesi çat!” diye bir ses çıkarmıştı. Paul kapıyı arkasından meydan okurcasına, gürültüyle kapadı.

İhtiyar kadın artık uyansa bile içeri girmeyi göze alamazdı.

Paul, mutfağa girince, mihlanmış gibi, olduğu yerde kala kaldı. Clara ateşin önünde, arkası ona doğru dönük, çıkarmış olduğu beyaz çamaşırların üzerine diz çökmüş vücudunu ısıtıyordu. Paul içeri girince dönüp bakmadı. Topuklarının üzerinde oturmaya devam etti. O güzel, yuvarlak sırtı erkeğe dönüktü; yüzü ise görünmüyordu. Vücudunu avutmak için ateşin sıcaklığıyla ısıtır gibi bir hali vardı. Kolları iki yanına sarkmıştı.

Paul şiddetle titriyordu. Kendine hâkim olabilmek için dişlerini, yumruklarını sıkmıştı. Sonra, kadına doğru ilerledi. Bir elini onun omzuna, öbür elini de, yüzünü kendine doğru kaldırmak için, çenesinin altına koydu. Erkeğin teması üzerine kadının bütün vücudundan, kıvrandırıcı bir ürperti geçti, sonra bir kez daha... Clara hâlâ başını önüne eğmiş duruyordu...

Paul ellerinin buz gibi olduğunu fark etti. “Afeder-sin,” diye mırıldandı.

Ancak o zaman genç kadın başını kaldırıp ona baktı. Yüzünde korku vardı; ölümle karşı karşıya gelmiş çaresiz bir yaratığın ifadesi.

Paul, “Ellerim çok soğuk,” diye mırıldandı.

Clara fısıldayarak, “Benim hoşuma gidiyor,” diyerek gözlerini kapadı.

Paul onun sözlerinin soluğunu dudaklarının üzerinde hissetti. Clara kolunu onun dizine sardı. Paul’un pijamasının şeridi tenine değdikçe, ürperiyordu. Paul ise ateşin sıcaklığı içine sindikçe, daha az titrer olmuştu.

En sonunda, böylece durmaya daha fazla dayanamayarak, kadını tutup yukarı doğru çekti. Clara da başını onun omzuna yasladı. Erkeğin elleri son derece hafif, müşfik bir okşayışla, ağır ağır, onun bedeninde dolaşıyordu. Clara Paul’a sokulmuştu, kendini erkeğin vü-

cuduyla gizlemek istercesine... Paul onu kendine doğru sımsıkı çekti. Clara ise başını kaldırdı, hiçbir şey söylemeden, yalvarırcasına, utanmam gerekiyor mu, diye sorarcasına, sevdiği adama baktı.

Gencin gözleri karanlık, pek derin, pek sakindi. Kadının güzelliği ve bu güzelliğe el koymak onu incitiyor, ona hüznün âdeta veriyordu. Kadına bakışında biraz ıstırap vardı; bu da, onu ürkütüyordu. Kendini Clara'nın karşısında pek alçak hissediyordu şu anda. Clara onu ateşli dudaklarla gözlerinden öptü, sonra bağrına bastı. Kendini ona verdi. Paul onu kollarında sımsıkı tutuyordu. Bu an öyle yoğun bir andı ki işkence gibi...

Clara erkeğin kendine tapınmasına, zevkten titreyerek kendinden zevk almasına izin vermişti, bu onun incinmiş kadınlık gururunu okşuyor, ona sevinç veriyordu. Paul ona tapındıkça Clara kendini gene yüksek, mağrur hissediyordu. Clara'nın kadınlık gururu son yıllarda hayattan sille yemiş, kendisi gözünde alçalmıştı. Şimdi varlığı gene mutluluk ve gururla ışırmaktaydı. Bu aşk onu onarıyor ve yeniden saygın kılıyordu.

Biraz sonra genç adam yüzü parlayarak ona baktı. Ansızın gülüştüler. Paul onu kendine doğru çekti. Saniyeler geçiyor, dakikalar birbiri ardına yuvarlanıyordu. Ama onlar hâlâ ağız ağıza, tek vücutmuşçasına sımsıkı birbirlerine sarılmış, heykel gibi duruyorlardı.

Sonra Paul'un parmakları arzulu, kanmamış, daha bir şeyler arayarak kadının vücudunda dolaşmaya başladı. Kanına dalga dalga ateş yayılmaktaydı. Clara başını onun omuzuna yaslamıştı.

Paul, "Gel benim odama" diye mırıldandı.

Clara onun yüzüne baktı, "olmaz" der gibi başını salladı. Dudakları hüznle bükülmüş, bakışları şehvetle ağırlaşmıştı. Paul gözlerini ona dikmiş, ayırmıyordu.

“Geleceksin!” dedi.

Kadın “olmaz” der gibi başını salladı gene.

“Ama neden?” diye sordu Paul.

Clara hâlâ o durgun, mahzun, tutkun bakışlarıyla ona bakmaktaydı. Başını gene iki yana salladı. Paul’un bakışları sertleşti, ama onun isteğine boyun eğmekten başka çaresi yoktu.

Sonradan, gene kendi yatağına yattığı zaman, Clara’nın onun koynuna niye gelmediğini merak etti. Açıkça gelseydi annesi de durumu anlar, her şey meydana dökülmüş olurdu. Clara da annesiyle bir yatakta yatmaktansa bütün geceyi Paul’un yanında geçirirdi. Clara’nın bu yolu tutmaktan çekinmesi Paul’un tuhafına gitti, anlayamadı. Sonra, derin bir uykuya dalarak her şeyi unuttu.

Ertesi sabah birinin konuşmasıyla uyandı. Gözlerini açınca Mrs. Radford’un haşmetli bir tavırla başucuna dikilmiş olduğunu gördü. Elinde bir fincan çay vardı.

“Kıyamete kadar uyumaya mı niyet ettin?” diye sordu.

Paul güldü.

“Saat sabahın beşi olsa gerek.”

Kadın, “Sence belki beştir, ama aslında yedi buçuk,” dedi. “Al, sana çay getirdim.”

Genç adam gözlerini ovuşturup alnına dökülmüş saçlarını arkaya doğru iterek mahmurluğunu dağıtmaya çalıştı.

“Ne acelemiz var ki!” diye söylendi.

Uykudan uyandırılmak hiç de hoşuna gitmemişti. Onun bu hali kadını eğlendirdi. Paul küskün küskün başını ovuşturup duruyordu.

Mrs. Radford, “Başını kaşımanın yararı yok, saati geri çeviremezsin,” dedi. “Hem, sen şu fincanı elimden alsana, ayol, akşama kadar senin başında mı bekleyeceğim sanıyorsun?”

Paul, “Boşverin şimdi fincana!” diye söylendi.

Kadın, “Daha erken yatman gerekti,” dedi.

Genç adam ona bakarak şeytancasına güldü:

“Senden daha önce yattım ya!”

Mrs. Radford, “Ya, gerçekten de öyle!” dedi.

Paul fincanı alıp çayı karıştırırken, “Bak hele, sabah çayım yatağıma geliyor!” dedi. “Annemin haberi olmasın, yoksa beni şımartıp mahvettiğinize kanaat getirir.”

Mrs. Radford, “Annen senin çayını hiç yatağına getirmez mi?” diye sordu.

“Tanrı saklasın! Onun akli almaz böyle şeyleri!”

“Sen bana bakma, etrafımdakileri şımartmak âdetimdir benim; bu yüzden hepsi de hayırsız çıktılar ya!”

Paul, “Hadi hadi, Clara’dan başka çocuğun yok, kocan da sizlere ömür,” dedi. “Ortada hayırsız çıkacak bir sen kendin varsın demektir.”

Mrs. Radford dışarı çıkarken, “Yok, ben hayırsız değilim, yalnızca yufka yürekliyim,” diyordu. “Aptalın biriyim ben, o kadar!”

Kahvaltıda Clara çok sessiz, durgundu. Yalnız, Paul onun kendi malıymış gibi, halinde bir sahiplik vardı ki bu Paul’a sonsuz bir hoşnutluk veriyordu. Mrs. Radford da belli ki Paul’u sevmişti.

Paul yaptığı resimlerden söz ederken, yaşlı kadın, “O çizgilerle, boyalarla didişip durmanın sanki sana ne yararı var?” diye burun kıvırdı. “Eline ne geçiyor resim yapmaktan, sorarım sana? Eğlenip sefa sürmeye baksan daha iyi değil mi!”

Paul, “Ama geçen yıl otuz altından çok para kazandım resimlerimden,” dedi.

“Öyle mi? O zaman iş değişir. Ama gene de harcadığın zamanı hesap edersen hiçbir şey değil!”

“Dört altın da alacağım var. Birisi kendisiyle karısının, köpeklerinin ve evlerinin resmini çizersen beş altın vereceğini söyledi. Ben de yanlışlıkla köpek yerine tavuklarla horozları çizdim. Adam içerledi. Çaresiz ücretten kesmek gerekti. O köpekten hoşlanmamıştım nedense. Söyleyin bakayım, alacağımı alınca ne yapayım?”

Mrs. Radford, “Ben ne bileyim!” diye yanıtladı. “Paranı ne türlü harcayacağın senin bileceğin şey.”

“Ama bu parayı har vurup harman savurmak geliyor içimden. Ne dersiniz, birkaç günlüğüne deniz kenarına, sayfiyeye gidelim mi?”

“Kim gidiyor?”

“Siz, ben, Clara.”

Kadın yarı öfkelenerek, “Ne, senin paranla ha?” diye bağırdı.

“Ne çıkar sanki?”

“Oğlum, bu gidişle ben senin sonunu hayırlı görmüyorum.”

“Günümü gün edeyim de sonum ne olursa olsun. Gidelim mi gezmeye?”

“Bana sorma. İkiniz kendi aranızda halledin bu işi.”

Genç adam hem şaşkın, hem sevinçli, “Ama razısınız değil mi?” diye sordu.

Mrs. Radford, “Ben razı olsam da, olmasam da siz bildiğiniz gibi yapacaksınız nasılsa,” diye karşılık verdi.

XIII

BAXTER DAWES

PAUL'un Clara'yla tiyatroya gittiği geceden kısa bir süre sonraydı, bir akşam üzeri Punç Kadehi Barı'nda bazı ah-baplarıyla birlikte içmekteyken Clara'nın kocası Baxter Dawes içeri girdi.

Baxter hantallaşmaya başlamıştı. Gözkapaklarında bir şişlik belirmiş, vücudunun o sağlıklı diriliği yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştı. Kötülemekte olduğu besbelliydi. Kız kardeşiyle kavga ederek onun evinden ayrılmış, adi bir pansiyona taşınmıştı. Beraber yaşadığı kadın, onu, nikah kıyacak bir başka erkek için bırakmıştı. Baxter sarhoşken kavga ettiği için bir gece hapse bile girmişti. Adı uygunsuz olaylara karışıp duruyordu.

Gerçi Paul'la Baxter can düşmanıydılar ama aralarında gene de bir tuhaf yakınlık duygusu vardı; gizliden gizliye samimilermiş gibi. Paul çok zaman Baxter'ı düşünür, onunla arkadaş olmak isteğini duyardı. Baxter'ın de onu sık sık düşündüğünden, bir anlaşılmaz bağla kendini ona bağlı hissettiğinden emindi. Buna karşın, iki erkek birbirine salt düşman gözüyle bakmaktan da geri kalmıyordu.

Jordan'ın fabrikasında amir konumunda olduğu için Baxter'a içki ikram etmek ona düşüyordu. "Ne içersin?" diye sordu.

Adam, "Senin gibi bir serseriyle hiçbir şey içmem!" diye yanıtladı.

Paul omuzlarını hafif alayla kaldırarak ona arkasını döndü. Bu gururlu halinde çok sinir bozucu bir şey vardı. Etrafındakilerle deminden beri dalmış oldukları konuşmayı sürdürdü.

“...Aristokrasi dediğimiz yüksek tabaka aslında bir askeri sınıftan başka bir şey değildir. Almanya’yı ele alalım mesela. Almanya’da binlerce aristokrat var ki hayatları orduya bağlı. Savaş çıksa da biraz durumumuzu düzeltsek diye bakıyorlar. Barış zamanında hepsi de tembel tembel oturur, işsiz güçsüzdür; hiçbir baltaya sap olamazlar. Savaş sırasında ise komutan olup çıkıyorlar. Böylece, görüyorsunuz ya, onlar savaşı resmen istiyorlar!”

Paul bar, birahane, meyhane çevrelerinde pek sevilen bir kimse değildi; çünkü kendinden pek emin konuşur, karşısındakine sıra vermek istemezdi. Bu huyu da ondan daha yaşlı olanların sinirine dokunurdu. Çoğunlukla Paul’un konuşmalarını ötekiler sessiz sessiz dinler, sustuğu zaman da hiç üzülmezlerdi.

Bu sefer Baxter Dawes, gencin demecini keserek yüksek, alaylı bir sesle sordu:

“Sen bütün bu bilgiyi geçen akşam tiyatrodan mı edindin yoksa?”

Paul ona baktı. Gözleri karşılaştı. Genç adam şimdi tiyatrodan çıkarlarken Baxter’ın onunla Clara’yı görmüş olduğunu anlamıştı.

Paul’un çevresindekilerden birisi, dedikodu kokusu alarak, genci biraz iğnelemek fırsatı çıktığı için hoşnut, hemen ileri atıldı:

“Ne olmuş, tiyatronun ne ilgisi var bununla?”

Baxter hâlâ aynı alaylı ifadeyle, küçümseyen bir tavırla başını Paul’dan yana eğerek yanıtladı:

“Görmeliydiniz, kuyruklu takımlarını giymiş, seyranaya çıkmıştı beyimiz!”

Öteki adam, “Deme yahu!” diye söylendi. “Yanında bir yosma falan da var mıydı yoksa?”

Baxter, “Yosma, ama ne yosma!” diye bağırdı.

Öteki, “Hadi anlat,” diye yalvardı.

“Benim anlatacağım bu kadar, ama Paul Morel dostumuzda daha çok laf vardır, eminim!”

Öteki, “Vay canına!” dedi. “Yanındaki yosma bir şeye benziyor muydu sahiden?”

“Yosma da ne yosma, dedik ya!”

“Nereden biliyorsun?”

“Geceyi beraber geçirdiklerine eminim,” dedi Baxter.

Herkes Paul’a bakarak gülüştü.

Öteki adam, “Ama sen nereden biliyorsun? Kadını tanıyor musun ki?” diye sordu.

Baxter, “Aşinalığımız var sayılır,” diye karşılık verdi. Etraftan bir kahkaha daha koptu.

“Biliyorsan çıkar ağzından baklayı,” diye Baxter’ı zorladılar.

Baxter “olmaz” der gibi başını sallayarak birasını yudumladı.

Sonra, “Paul Morel dostumuzun size şimdiye kadar bu işi açmamış olmasına şaşarım,” dedi. “Yakında caka satmaya başlar.”

Öteki adam, “Hadi, nazlanma, Paul,” dedi. “Elimizden kurtulamazsın. Saklama.”

“Saklanacak ne var bunda? Bir arkadaşı tiyatroya götürmek suç mu?”

“Suç değilse arkadaşının kim olduğunu söyle, evlat.”

Baxter, “Arkadaşını sevsinler!” dedi.

Paul öfkeden küplere biniyordu. Baxter ise aynı alaycı tavrıyla sarışın bıyıklarını sıvazlamaktaydı.

Ahbapları, “Demek o biçim bir yosmaydı ha, vay canına!” diye söylendi. “Aşkolsun sana, Paul. Utan biraz. Baxter, kariyı sen de tanıyorsun, öyle mi?”

“Az buçuk tanıyorum.”

Böyle diyerek etrafındakilere göz kırptı.

Paul, “Hoşça kalın, ben gidiyorum,” diyerek ayağa kalktı. Az önceki adam elini onun omuzuna koyarak gitmesine engel oldu.

“ Yağma yok, öyle kolay kolay kurtulamazsın, evladım! Bu işin bize tam hesabını vereceksin!”

Paul, “Baxter’dan alın hesabı!” dedi.

“Kendi yaptığının hesabını vermekten çekinmek doğru değil, oğlum.”

Baxter da çirkin bir söz söyleyerek lafa karışınca Paul, daha fazla dayanamadı, yarım bardak birayı onun yüzüne fırlatıverdi.

Tezgâhın arkasındaki kız, “Bay Morel!” diye bir çığlık kopardı. Sonra, görevi olay çıkaranlarla uğraşmak olan nöbetçiyi çağırmak için çingirak çaldı.

Baxter yere tükürerek Paul’un üzerine atılmıştı. Tam o sırada, gömlek kolları sıvalı, pantolonu dar kalçaları üzerine gerilmiş, yağız bir genç olan ‘nöbetçi’ iki erkeğin arasına girdi.

Göğsüyle Baxter’ın ilerlemesini önleyerek, “Hadi bakayım!” diye çıkıştı.

Baxter Paul’a, “Dışarı gel!” diye bağırdı.

Paul, bembeyaz kesilmiş, iki ayağı titreyerek tezgâha yaslanmış duruyordu. Baxter’a diş bilemekteydi. Bir şey olsun da Baxter o anda ortadan kayboluversin istiyordu. Ama gene de, rakibinin alnına yapışmış ıslak saçları gördükçe içinden ona acımak geliyordu. Yerinden hiç kıınıldamadı.

Baxter, “Dışarı gel, seni... seni!” diye küfretti.

Garson kız, “Yeter, Bay Dawes,” diye onu tersledi.

Yağız genç dostçasına, “Hadi, hadi, yolcu yolunda gerek,” diye Baxter’ı yavaş yavaş kapıya doğru itmeye başladı.

Yarı yarıya sinmiş olan Baxter, Paul’u işaret ederek, “Kavgayı bu piç çıkardı!” diye bağırdı.

Kız, “Amma yaptın ha, Bay Dawes!” dedi. “Pekâlâ biliyorsun ki işin başından beri sen ona sataştın.”

İri kıyım genç nöbetçi Baxter’ı iteleyerek kapıya kadar getirdi, dışarı çıkardı.

O zaman Baxter döndü. Paul’un gözlerinin içine bakarak, “Öyle olsun!” diye başını salladı.

Paul’un içinde bu adama karşı şiddetli bir hınç ve nefretle tuhaf bir acıma, âdeta şefkat duyguları birbirine karışmıştı.

Meyhanenin boyalı kapısı Baxter’ın ardından kapandı. İçeride bir an sessizlik oldu.

Sonra garson kız, “Oh olsun zorbaya!” dedi.

Deminki adam, “Ama gözünün orta yerine bira yemek de şaka değil!” diye söylendi.

Kız, “Ben gene oh olsun derim,” diye karşılık verdi. “Bir tane daha ister misiniz, Bay Morel?”

Paul Morel’in kadehini kaldırmış, bekliyordu. Genç adam “evet” der gibi başını salladı.

Birisi, “Gözü pek, dünyaya metelik vermezsin biridir şu Baxter Dawes, ne-me gerek,” dedi.

Kız, “Hadi canım sen de, palavracı desene şuna!” diye dudak büktü. “Palavracılardan adama hayır gelmez. Sen bana nazik konuşan sessiz sedasız bir erkek ver!”

Öteki adam, “Ee, Paul, evladım, bundan böyle Baxter’a karşı kendini kollaman gerek,” dedi.

Kız, “Sana çıkışmasına meydan verme, o kadar!” diye öğüt verdi.

Bir başkası, “Boks bilir misin?” diye sordu.

Benzi hâlâ kül gibi olan genç adam, “Hiç bilmem,” dedi.

“Ben sana birkaç ders vereyim, istersen.”

“Eksik olma, ama boks öğrenecek zamanım yok ki benim.”

Biraz sonra da oradan ayrıldı.

Meyhanedeki kız, adamlardan birine manalı bir şekilde göz kırparak, “Hadi, Jenkinson, ona yoldaşlık ediver,” diye fısıldadı.

Adam “Anladım!” diye herkesi selamlayıp Paul’un arkasından dışarı çıktı.

“Bir saniye, delikanlı,” diye seslendi. “Seninle yollarımız bir galiba. İstersen beraber gidelim.”

İçeride garson kız, “Bay Morel böyle şeylerden hoşlanmaz,” diyordu. “Göreceksiniz, kesecek buradan ayağını. Yazık doğrusu, çünkü iyi adamdır. Baxter Dawes’iyse ancak hapse tıklamak paklar!”

Bu olayın annesinin kulağına gitmesindense ölmek, Paul’un gözünde daha yeğdi. Olup biteni düşündükçe kendi kendinden utanıyor, içinden yerin dibine geçmek geliyordu. Şu sıralar hayatında, ister istemez, annesine açamayacağı çok şey vardı. Annesinden ayrı bir yaşamı vardı artık, cinsel yaşamı. Geri kalanı hâlâ annesinin elindeydi. Gene de ondan bir şeyler gizlemek zorunluluğu genç adamın canını sıkıyordu. Aralarında belirli bir sessizlik söz konusuydu ve bu sessizlik Paul’a kendini savunma ihtiyacı veriyordu; annesince suçlanıyormuş gibi geliyordu çünkü. Bu yüzden arada ona dış bi-

lıyor, kendi tutsaklığından kurtulmaya çalışıyordu. Yaşamı, bu kadını dışarı itmek istiyordu. Yoksa hep aynı başlangıca dönen ve daha ileriye gidemeyen bir döngü olup çıkıyordu. Annesi onu doğurmuş, sevgiyle büyütmüş, ona bakmıştı, onun sevgisi de gerisin geriye, annesine yöneliyordu, öyle ki kendisi kendi hayatında mesafe alamıyor, başka bir kadını gerçekten, gerektiği gibi sevebiliyordu... Bu dönemde Paul, kendi de pek bilmeden annesinin etkisine karşı direnmeye başladı. Ona her şeyini anlatmıyordu; aralarında bir uzaklık vardı artık.

Clara ise Paul'dan hemen hemen emin, mutluydu. Ona en sonunda tümünden el koyabilmiş olduğunu hissediyordu. Derken gene kuşkuya düştü, çünkü genç adam ona kocasıyla arasında geçen olayı alaylı bir dille anlatmıştı. Clara kıpkırmızı kesildi; mavi gözleri çakmak çakmaklı.

“Baxter’ın ta kendisi!” diye bağırdı. “Zorba serseri! İnsan içine çıkacak adam değil ki!”

“Gene de sen onunla evlendin,” dedi Paul.

Kadın, onun bu anımsatışıyla çileden çıkarak, “Evet, evlendim!” diye bağırdı. “Ama nereden bileydim?”

Paul, “Pek de kötü bir adam değildi belki.”

“Yani, onu bu hale ben mi düşürdüm demek istiyorsun?”

“Yo, kendi kendini düşürmüş. Ama gene de halinde öyle bir şey var ki...”

Paul sözlerini nasıl tamamlayacağını bilemeden sustu. Clara onu süzüyordu.

Genç adamın şu anki halinden nefret ediyordu, çünkü bunda kendine yöneltilmiş bir eleştiri var gibiydi; erkeksi bir soğukluk kendi içindeki kadını uzaklaştırıyordu.

“Ne yapacaksın şimdi?” diye sordu.

“Nasıl?”

“Baxter meselesinde yani.”

“Ortada yapacak bir şey yok, değil mi?”

Clara, “dövüşmek gerekirse onunla başa çıkabilirsin herhalde, değil mi?” diye sordu.

“Yo. Yumruk kullanmasını zerrece bilmiyorum. Çoğu erkek kızar kızmaz kendilerini tutamayıp, hemen yumruk sallar. Ben böyle değilim. Kavga edecek olursam yumruğumdan başka bir silah kullanmalıyım. Tabanca, bıçak falan gibi.”

Kadın, “Öyleyse yanında bir şey taşısan iyi olur,” dedi.

Paul, “Yok canım, ben öyle bıçakçılardan değilim,” diye güldü.

“Ama Baxter rahat durmayacaktır. Sen onu tanıyorsun.”

“N’apalım, başa gelen çekilir.”

Clara, “Yani göz göre göre boyun mu eğeceksin?” dedi.

“Elimden gelen bir şey yok ki!”

“Ya seni öldürürse?”

“Yazık olur, hem ona, hem de bana.”

Clara bir an sesini çıkarmadı.

Sonra, “Bazen fena halde sinirime dokunuyorsun,” dedi.

Paul gülerek, “Yeni bir şey değil ki bu!” diye karşılık verdi.

“Ama niçin böyle sersemlik ediyorsun? Baxter’ı tanımıyorsun ki!”

“Tanımak da istemiyorum.”

“Evet, ama öyle bir adamın karşısına korunmadan mı çıkacaksın?”

Paul gene, “Elimden ne gelir?” dedi.

Kadın, “Ben olsam yanımda bir tabanca taşırdım,” diye karşılık verdi. “Onun tekin olmadığı malum.”

Paul, “Tabanca çekersem belki yanlışlıkla kendi parmaklarımı uçururum.”

Clara, “Yok, ciddi söylüyorum. Ne olur sözümü dinle,” diye yalvardı.

“Olmaz.”

“Hiç bir önlem almayacak mısınız?”

“Hayır.”

“Yani, ona meydan vereceksin, öyle mi?”

“Öyle.”

“Aptalın birisin sen!”

“Doğru.”

Clara öfkeyle dişlerini sıktı. Hırsından eli ayağı titriyordu.

“Bir güzel pataklamak isterdim seni!”

“Ama neden?”

“Öyle bir adamın sana bildiğini yapmasına meydan vermek!”

Paul, “Eğer beni tepelerse, benden sana izin, ona dönebilirsin,” dedi.

Genç kadın, “Senden nefret mi edeyim istiyorsun?” diye sordu.

“Yo, yalnızca haber veriyorum.”

Clara yavaş, hırs dolu bir sesle, “Bir de beni sevdiğini söylüyorsun!” diye isyan etti.

“Ne yapayım yani, seni mutlu etmek için onu öldüreyim mi?”

Clara, “Sen beni aptal yerine mi koyuyorsun, kuzum?” diye bağırdı.

“Ne münasebet! Ama sen de beni anlamak istemiyorsun, cancağızım.”

Bir duraklama oldu. Sonra Clara gene yalvarmaya başladı:

“Ama kendini böyle bile bile tehlikeye atman doğru değil.”

Paul omuz silkerek gülümsedi.

Clara onu gene süzdü.

“Keşke seni anlayabilsem!” dedi.

Paul, “Anlaşılabilecek hiçbir şey yok,” diye güldü.

Genç kadın surat asarak başını önüne eğdi.

Paul üç beş gün Baxter’i görmedi. Sonra bir sabah fabrikanın üst katına koşarak çıkarken iriyarı demirci ustasıyla çarpıştı.

Baxter, “Bu da nesi!” diye bağırdı.

Paul, “Afedersin,” diyerek yoluna gitti.

Demirci, “Afedecekmişim!” diye dudak büktü.

Paul kendi kendine hafif sesle ıslık çalıyordu.

Baxter, “Ben senin ıslığını susturmasını da bilirim, kanaryam!” diye söylendi.

Genç adam duymazlıktan geldi.

Demirci, “Geçen gece yaptığının hesabını vereceksin,” dedi.

Paul yazıhanesinin bulunduğu köşeye giderek hesap defterinin sayfalarını karıştırmaya başladı. Sonra yamağı olan çocuğa döndü:

“Git Fanny’ye söyle, 097 No’lu siparişi istiyorum, hem de derhal.”

Demirci ustası uzun boyu, tehditkâr edasıyla eşikte durmuş, Paul’a tepeden bakıyordu. Genç adam yüksek sesle hesap yapmaktaydı:

“Altı, beş daha, eder on bir, yedi daha...”

Baxter, “Sana söylüyorum,” dedi. “Duydun mu?”

Paul, “Beş lira dokuz kuruş,” diyerek rakamları kaydetmeye koyulmuştu. Başını kaldırarak, “Ne dedin?” diye sordu.

Baxter, “Ne dediğimi göstereceğim yakında!” diye yanıtladı.

Paul yüksek sesle hesap yapmayı sürdürüyordu.

Usta, “Seni sıksa sürüngen,” diye bir küfür savurdu. “Benim yüzüme bakmaya cesaretin yok, değil mi?”

Paul eğilerek masanın üstünde duran büyük bir cetveli eline aldı. Baxter irkilmişti. Paul cetveli yalnızca önündeki deftere birkaç çizgi çizmek için kullanırdı. Onun bu küçük manevrası demirci ustasını küplere bindirmişti.

“Hele bir elime geçireyim seni, nerede olursa olsun hesabını göreceğim, pis mendebur!”

Paul, “Peki!” dedi.

Baxter başka diyecek bir şey bulamayarak kapıdan çıkmak üzereydi ki tiz bir düdük sesi duyuldu. Paul duvardaki konuşma borusuna gitti.

“Efendim?” dedi. Boruya kulak verdi. Sonra gülele, “Peki,” diye borunun içine seslendi. “İlk fırsatta gelirim. Şu anda bir konuğum var.”

Baxter onun sesinin tonundan Clara’yla konuştuğunu hemen sezmişti.

Odanın içine doğru bir adım atarak, “Şeytanın piçi sen de!” diye homurdandı. “Konuğun ne demek olduğunu ben sana şimdi gösteririm! Burada durup senin imalarını dinleyeceğimi sanıyorsan ben senin alnını karışlarım!”

Şimdi öteki memurlar da başlarını kaldırmış bakıyorlardı. Tam o sırada Paul'un çırağı elinde beyaz bir çorapla içeri girdi.

"Fanny diyor ki dün akşam hazırlamışlar."

Paul çoraba bakarak, "Pekâlâ," dedi. "Hemen postala."

Baxter, ne yapacağını bilemeyerek, çaresiz bir öfke içinde öylece duruyordu. Paul ona doğru döndü.

"Kusura bakma," dedi ve dışarı çıkmak üzere ilerledi.

Demirci, "Ben senin hızını kesmesini bilirim!" diye gürleyerek gencin kolunu kavrayıverdi.

Çırak çocuk telaşla, "Hey! hey!" diye bağıırıyordu.

Camlı bölmenin arkasındaki odasından fabrika sahibi Thomas Jordan çıkageldi, onlara doğru koştu.

O tiz, yaşlı adam sesiyle, "Ne var? Ne var?" diye sorup duruyordu.

Baxter Dawes, ne yapacağını bilemeyerek, "Bu küçük... parçasının hesabını görecektim," diye söylendi.

Thomas Jordan, "O da ne demek öyle?" diye kükre-di.

Baxter, "Ne dedimse o demek," diye karşılık verdi.

Ama sinmişti.

Paul ise tezgâha yaslanmış duruyordu. Yüzünde çekingen bir sırıtış vardı.

Jordan sert sert, "Ne demek bu?" diye sordu.

Paul omuz silkip başını sallayarak, "Valla ben de bilmiyorum," diye yanıtladı.

Baxter o yakışıklı, öfkeden allak bullak olmuş yüzünü gence yaklaştırıp yumruklarını sıkı-tı:

"Canını sevsinler, bilmiyormuş!" diye haykırdı.

Yaşlı fabrikatör, küçük, amirane adımlarla ilerleyip, başını bir yana eğerek demirciye yaklaştı.

“Söyledin mi söyleyeceğini?” diye bağırarak sordu. “Haydi bakalım, marş, işinin başına! Bir daha da fabrikaya sarhoş geldiğini sakın görmeyeyim!”

Usta o iri cüssesiyle yavaş yavaş ihtiyara doğru döndü, “Sarhoş mu?” dedi. “Sarhoş olan kim? Sen ne kadar ayıksan ben de o kadar ayığım be!”

Fabrikatör, “Biz o teraneyi çok işittik!” diye onu tersledi. “Hadi bakalım, marş dedik, oyalanma daha fazla. Keratanın yediği halta bak. Benim fabrikamda kavga çıkıyor be!”

Demirci ustası patronunu alaylı alaylı tepeden şöyle bir süzdü. İri, kirli, ama gene de biçimli, işinin ehli olan ellerini açıp kapayıp duruyordu. Paul bu ellerin Clara’nın kocasının elleri olduğunu anımsadı, içine şimşek gibi bir nefret saplandı.

Jordan, Baxter’ı gene, “Kendini kovduruncaya kadar bekleme, çık git şuradan!” diye azarlıyordu.

Baxter bu kez işi küstahlığa döktü:

“Kovmak mı? Kim kovacakmış beni buradan bakalım?” diye söylendi.

Bay Jordan gidip o ufak tefek, tıknaz yapısıyla demirci ustasının önüne dikildi.

“Defol fabrikamdan diyorum sana... defol!”

Baxter’ı kolundan tutmuş sarsıyordu. Baxter dirseğini şöyle bir silkiverince fabrikatör sendeleyerek geriledi.

Daha kimse ona yardım etmeye fırsat bulamadan Thomas Jordan merdiven başındaki bölmeye çarpmış, bölmenin kapısı açılmış, yaşlı adam da merdivenden beş, altı basamak aşağı yuvarlanarak kendini Kambur Fanny’nin odasında bulmuştu. Bir an herkes şaşkınlıktan donup kaldı. Sonra, kadın erkek hepsi birden fabri-

ka sahibinin yardımına koştular. Baxter kısa bir an öfkeyle, nefretle bu sahneyi seyretti. Sonra çıkıp gitti.

Thomas Jordan korkmuş, biraz da hırpalanmıştı, ama başkaca bir zarar görmemişti. Gel gelelim, öfkeden küplere biniyordu. Baxter'ı işinden kovmakla kalmayıp mahkemeye de verdi.

Mahkemeye Paul da tanık olarak gitti.

Olayın nasıl çıktığını sordukları zaman, "Baxter Dawes benimle Bayan Dawes'e hakarete bulundu, çünkü bir akşam Bayan Dawes'le tiyatroya gitmiştim," diye anlattı. "Hakaretine karşılık ben de Baxter'ın yüzüne bira attım. Bunun üzerine kendisi benden öç almak istedi."

Yargıç, "*Cherchez la femme!*" (Kadın parmağı) diye gülümsedi.

Sonra Baxter Dawes'e alçağın biri olduğunu söyleyerek davayı kapadı.

Sonradan Thomas Jordan, "Davayı altüst ettin," diye Paul'a çıkıştı.

Paul, "Hiç sanmam," diye karşılık verdi. "Amacınız Baxter'ı sahidten hapse attırmak değildi, öyle değil mi?"

"Değildiyse herifi neden mahkemeye verdim sanıyorsun?"

Paul, "Olan oldu," diye omuz silkti. "Yanlış hareket ettimse özür dilerim."

Clara da çok kızgındı.

"Benim adımları karıştırmanın ne âlemi vardı sanki?" diyordu.

"Herkesin arkamızdan fısıldaşmalarına meydan vermektense açıkça ortaya çıkmak daha iyi."

"Herkesin fısıldaşmasına da bir neden yoktu."

Paul umursamayarak, "Bir kaybımız olmadı ki!" dedi.

Genç kadın, “Belki senin bir kaybın olmadı,” dedi.

“Ya senin?”

“Benim adımın geçmesine hiç gerek yoktu.”

Paul, “Vah, vah, öyleyse çok üzıldüm,” dedi, ama sesinde hiç üzümlük yoktu. Kendine güvenerek, “Al-dırma, nasıl olsa gene yola gelir,” diyordu.

Nitekim Clara çok geçmeden yola geldi.

Paul Bay Jordan'ın merdivenden aşağı yuvarlanma-sıyla mahkeme meselesini sonradan annesine de anlattı.

Gertrude Morel, “Peki, senin fikrin nedir bütün bu olup bitenlere karşı?” diye sordu.

Paul, “Benim fikrimce Baxter Dawes aptalın biri,” diye karşılık verdi, ama aslında içi hiç de rahat değildi.

Annesi, “Bu işlerin sonu nereye varacak, hiç düşün-dün mü?” diye sordu.

Genç adam, “Yo,” diye yanıtladı. “Her iş eninde so-nunda olacağına varır.”

Gertrude, “Doğru, ama varılan sonuç çok zaman in-sanın hiç de istemediği bir şeydir,” dedi.

“O zaman da kadere boyun eğmekten başka çare yok.”

Yaşlı kadın, “Kadere boyun eğmenin senin için pek o kadar kolay olmadığını zamanla öğreneceksin,” diye karşılık verdi.

Paul önündeki resmi çabuk çabuk çizmeyi sürdür-üyordu.

Biraz sonra annesi, “Clara'nın fikrini aldığın var mı hiç?” diye sordu.

“Neye dair?”

“Sana, bütün bu olaylara dair.”

“Benimle ilgili ne düşündüğü bana vız gelir. Bana kör-kütük tutkun, ama aşkı öyle derin cinsten değil.”

“Hiç değilse senin ona karşı beslediğin duygular kadar derin ya!”

Paul başını kaldırarak tuhaf bir ifadeyle annesine baktı, “Orası öyle,” dedi. “Anne, biliyor musun, bende bir eksiklik olmalı, çünkü hiçbir zaman tam manasıyla âşık olamıyorum. Yanımdayken seviyorum onu. Hele bazen, onu benim kendi kadınımla olarak gördüğüm zaman, gerçekten seviyorum, inan, anne. Ama sonradan, ne bileyim, konuşup fikir yürüttüğü, bana kusur bulur gibi konuştuğu zaman, onu dinlemiyorum bile.”

“Oysa pekâlâ akıllı kadın. Miriam kadar zeki sayılır.”

“Belki. Sonra, onu Miriam’dan da çok seviyorum. Ama neden, neden bana hiç birisi tam manasıyla sahip olamıyor?”

Bu son soru aslında üzüntü dolu bir yakınmaydı. Annesi, yüzünü öte yana çevirerek, pek durgun, pek düşünceli gözlerle karşı duvara baktı.

“Yani Clara’yla evlenmek istemiyor musun?”

“Hayır. Önceleri istediğimi sanıyordum. Öyleyse neden... neden evlenmek istemiyorum ben... ne onunla, ne de başka biriyle? Bazen sevdiğim kadınlara haksızlık etmişim gibi geliyor bana, anne.”

“Nasıl haksızlık, evladım?”

“Bilmiyorum ki!”

Paul, âdeta ümitsizlik içinde, çizimine devam etti. O anda derdinin tam can damarına basmıştı.

Annesi, “Evlenmeye gelince, daha önünde çok zaman var,” dedi.

“Ama öyle değil, anne. Clara’yı sevmesine seviyorum işte, nasıl ki Miriam’ı da sevmiştim. Gel gelelim, iş kendini tamamen vermeye gelince, olmuyor işte! Ol-

muyor! Kendimi onların sayamıyorum. Beni istediklerini sanıyorum, ama kendimi bir türlü veremiyorum onlara.”

“Henüz tam kendine göre bir kıza rastlamadın da ondan!”

Paul, “Sen hayatta oldukça benim kendime göre bir kıza rastlayacağım da yok!” diye karşılık verdi.

Annesi biraz daha durgunlaşır gibi oldu. Kendini pek bitkin hissediyordu şimdi... Bitmiş, tükenmiş gibiydi.

“Vakti gelince görürüz elbet,” dedi.

Olayların bir kısır döngüye dönüştüğünü hissetmek Paul’u öfkeden kudurtuyordu.

Clara sahiden de Paul’u büyük bir tutkuyla seviyordu. Paul da onun tutkusuna tam manasıyla karşılık veremekteydi. Gündüzleri Clara’yı çok zaman unuttuğu oluyordu. Gerçi aynı çatı altında çalışıyorlardı, ama Paul bunun her dakika ayırdında değildi. İş çoktu, Clara’nın fabrikadaki varlığı onun için bir şey ifade etmiyordu.

Öte yandan, Clara onun yukarıki katta olduğunun her an ayırdındaydı. Aşışının maddi yakınlığı asla aklından çıkmıyordu. Buluşamadıkları akşamlar Clara’nın çok sıkıldığını bildiği için Paul onunla elinden geldiği kadar çok vakit geçirmeye çalışıyordu. Gündüzleri genç kadın çok zaman mutsuzdu ama akşamlar ve geceler hem ona hem de Paul’a derin bir mutluluk veriyordu.

Hiç konuşmuyorlardı. Saatler saati baş başa oturdukları, karanlıkta beraberce gezindikleri halde, birkaç rastgele, önemsiz kelimedenden başka hiçbir şey konuşmadıkları oluyordu. Ne var ki, Clara’nın eli Paul’un elindeydi. Clara’nın göğsü Paul’un göğsünde sıcaklığını iz

gibi bırakmıştı. Bu sayede genç adam kendini bütünleşmiş hissediyordu.

Bir akşam kanal boyunca yürüyorlardı. Paul'un içini kemiren bir şey vardı, Clara da onu tam manasıyla etkisinin altına alamadığının farkındaydı, çünkü Paul boyunca ıslık çalıp durmaktaydı. Clara, şu anda onun ıslığının sözlerinden daha fazla anlam taşıdığını sezerek, kulak veriyordu. Halinden hoşnut olmayan, hüzünlü bir melodiydi, Paul'un ıslıkla çaldığı. Clara'ya, ona uzun zaman sahip olamayacağına dair bir duygu veriyordu.

Genç kadın ansızın, "Fabrikadaki işine ilelebet devam edecek misin?" diye sordu.

Köprü başına oturmuşlardı.

Genç adam düşünmeden, "Hayır," diye yanıtladı. "Bugünlerden bir gün başımı alıp dışarı gideceğim... yakın zamanda hem de."

"Dışarı mı? Ama neden?"

"Bilmem. Bir huzursuzluk var içimde."

"Peki, ne yapacaksın?"

"Önce devamlı bir resim işi bulmam, sonra tablolarımı satmanın çaresine bakmam gerek. Yavaş yavaş kendi sahamda tutunmaya başladım. Buna eminim."

"Ne zaman gideceksin?"

"Bilmem! Aslına bakarsan daha bir süre gitmeme imkân yok, annem oldukça."

"Annemi bırakamaz mısınız?"

"Uzun zaman hiç bırakamam."

Genç kadın karanlık sudaki yıldızlara baktı. Sabit bakışlı, bembeyaz duruyorlardı. Clara için Paul'un çıkıp gideceğini bilmek bir azaptı, öte yandan onunla beraber olmak da azap gibi bir şeydi.

“Peki, resimlerinden çok para kazanırsan ne yaparsın?” diye sordu.

“Londra civarında güzel bir ev bulup annemle oraya yerleşirim.”

“Ya?”

Uzun bir duralama oldu.

Sonra Paul, “Oradan da gelip seni görebilirim,” dedi. “Bilmiyorum. Bana geleceğe dair soru sorma. Hiçbir şey bildiğim yok.”

Gene bir sessizlik. Suda yıldızlar ürperip parçalandılar. Bir nefes rüzgâr esip geçti.

Genç adam ansızın gitti, elini kadının omzuna koydu. Üzgün ve mutsuz, “Geleceğe dair bir şey sorma bana,” dedi. “Hiçbir şey bilmiyorum. Ama şimdi, şu anda benimle beraber ol, olmaz mı, her şeye karşın?”

Clara onu kolları arasına aldı. Zaten kendisi evli bir kadın değil miydi? Geleceğe dair bir hak istemek şöyle dursun, aslında onun şimdi verdiği sevgiyi bile almaya hakkı yoktu. Gene de Paul ona son derece muhtaçtı şu anda. Clara onu bağrına bastı. Paul çok mutsuzdu. Kadın kendi sıcaklığıyla sardı onu, avuttu, sevdi. Bu anı bu anın hatırı için yaşamaya razıydı.

Biraz sonra Paul konuşmak ister gibi başını kaldırdı. Güçlkle, “Clara,” dedi.

Clara onu tutkuyla kendine doğru çekti, başını eliyle göğsüne bastırdı. Erkeğin sesindeki ıstıraba dayanamıyordu. İçi korku doluydu. Ona her şeyi vermeye razıydı, ama eninde sonunda onu kaybedeceğini onun ağzından duymak istemiyordu. Dayanamazdı buna. Şu anda yalnızca onu avutmak, ona gelecekle ilgili her şeyi unutturmak istiyordu.

Paul’un sevişmesi de aç, kör, amansız, ilkeldi bu gece. Clara sevişmesinden hiçbir zevk almadı, ama

onun bu gece ne denli yalnız ve perişan olduğunu biliyordu. Onun ihtiyaç anında kendine sarılmasından da hoşnuttu. Sırf onu avutmak için kendini verdi ona. Ne çıkar, sonradan Paul onu bırakırsa bıraksın! Şu anda ona muhtaçtı, Clara da onu seviyordu.

Bütün bu zaman boyunca tarlalarda gece kuşları ötüp durmaktaydı. Paul kendine geldiği zaman gözlerinin önünde yükselen şekillerin, kulağını dolduran seslerin ne olduğunu bir an seçemedi. Sonra ayırdına vardı. Gözlerinin önünde yükselen şekiller ot, kulağını dolduran sesler de gece kuşlarıydı. Yanı başında Clara'nın sıcağını, soluğuyla göğsünün inip kalkışını hissediyordu.

Başını kaldırıp kadının gözlerinin içine baktı. Karanlık, ışıklı, garipti bu gözler; sanki dokunulmamış bir yaşam pınarı. Yabancı gözler, gene de onun gözlerinden kaçmıyorlardı. Genç adam korku içinde yüzünü kadının boynuna gömdü. Neydi bu kadın? Güçlü, tuhaf, yabancı bir yaşam kaynağı gece içinde bir an onun hayatına karışmıştı. O geceki sevişmeleri kişisel bir şey değildi sanki. Kendilerinden o kadar daha büyük, daha anlamlıydı ki genç adam ürküntü içinde susuyordu. Birleşmişlerdi ve çimenlerin topraktan fışkırmasını, gece kuşlarının ötüşünü, yıldızların gökyüzündeki akışını da birleşmelerinin içine katmışlardı.

Ayağa kalktıkları zaman karşiki çitin gölgesine sinmiş bir başka çift daha gördüler. Bu sevgililerin de orada olması olağan geldi onlara. Gece hepsini sarmış, sinesine çekmişti.

Böyle bir geceden sonra, tutku denen şeyin uçsuz bucaksızlığını hissetmiş oldukları için ikisinin de üzerine

bir sessizlik çöktü. Kendilerini küçücük, yarı ürkek, çocuksu, şaşkın hissediyorlardı... Sanki Adem'le Havva'ydılar, masumiyetlerini henüz kaybetmişlerdi; kendilerini İrem Bağından kovup insanlık dünyasının sonsuz günleriyle gecelerine süren gücün haşmetini yeni yeni kavramaya başlıyorlardı; bir büyüklüğün sırrına erişmişlerdi.

Böylesine muazzam bir kudret onları sürükleyip götürabiliyordu, onları kendisiyle özdeşleştirebiliyordu madem, kendileri hakkında sıkılıp kaygılanmaya ne gerek vardı? Kendilerini yaşam denen şeye bırakabilirlerdi, onları nereye taşıyacaksa taşıсын... Böylece birbirleriyle ilgili bir rahatlığa kavuştular. Birlikte bir olumlama bir kanıtlama yaşamışlardı. Bunu hiç bir şey geçersiz kılamaz, ellerinden alamazdı. Hayata inanmak gibi bir şeydi bu.

Gene de Clara tam anlamıyla hoşnut değildi. Evet, büyük bir şey vardı orada, biliyordu, büyük bir şey onu sarıp sarmalamıştı; ne var ki onu sahiplenmemişti. Sabah olunca her şey değişmişti. Genç kadın yaşamış olduğu anı elinde tutamıyordu. Yeniden yaşamak istiyordu onu, daha kalıcı bir şey istiyordu. Paul'dan emin değildi ki! Sevdığı adam onu bırakıp gidebilirdi. Paul'a sahip olamamıştı; doyumsuzdu. Bir şey yaşamıştı evet ama elinde tutamamıştı, bu... ne olduğunu tam bilemediği ama delicesine istediği şeyi.

Paul ise ertesi sabah oldukça huzurlu, kendi kendinden hoşnuttu. Sanki tutku denen kudret onu ateşle sınamış ve rahata kavuşturmuştu. Clara değildi bunu yapan. Onun sayesinde gerçekleşmiş olan bir şeydi ama o değildi. O şeye karşın birbirlerine daha yaklaşmış değildiler. O muazzam güç onları beyinsiz birer araç olarak kullanmıştı sanki.

O gün Clara fabrikada Paul'u gördüğü zaman yüreği eriyip gitti. Paul'un bedeniydi gördüğü; alnı, kaşlarıydı. Eriyen yüreğinin ısısı göğsünde yoğunlaşıyordu. Paul'u kollarına almalıydı. Gel gör ki o, çok sessiz, durgundu bu sabah; talimatlarını vermeyi sürdürüyordu. Clara onun peşinden o karanlık, çirkin bodrum katına indi, o sokulsun diye kollarını açtı. Paul onu öptü ve şehvetin ateşi içini gene kavurmaya başladı. Kapıda biri vardı. Paul koşarak üst kata çıktı; Clara bir düşte gibi sürüklenerek kendi odasına döndü.

Ondan sonra ateş, yavaş yavaş sönmeye başladı. Paul gitgide, yaşadığı şeyin salt Clara değil, daha soyut bir şey olduğuna inanmaya başlıyordu. Clara'yı sevmiyor değildi. Paylaşılmış güçlü duyguların bitiminde hissedilen türden büyük bir şefkatti bu sevgi. Gel gelelim genç adam ruhunu doğru yolda tutacak olanın Clara olmadığını anlıyordu artık. Clara'dan, olamayacağı bir şey olmasını istemişti ama bu şeyi olmak genç kadının elinde değildi.

Clara ona duyduğu arzudan çıldırmış gibiydi. Onu gördüğünde dokunmadan edemiyordu. Fabrikada Paul onunla çorap konusunu konuşurken o, ellerini gizlice onun bedeninde dolaştırıyordu. Onun peşi sıra bodruma inerek acele bir öpücük çalıyordu. Her dakika dilsiz bir özlemle, dizginlenmemiş bir tutkuyla dolu olan gözlerini genç adamdan hiç ayırmıyordu. Paul korkuyordu ondan, onun kendini tutamayıp öbür kızların yanında kendini açıkça ele verebileceğinden. Onu, kendi eline bakan güçsüz, umarsız biri, neredeyse bir yük olarak görmeye başlamıştı ve bu da hiç hoşuna gitmiyordu.

Bir gün, "Ama her dakika kucaklaşıp öpüşmekten ne anlıyorsun sanki?" diye sordu. "Her şeyin bir zamanı, mekânı olmalı, değil mi?"

Clara ona baktı, gözlerinde bir nefret ifadesi belirdi.

“Sahiden de her dakika öpüşüp kucaklaşmak mı istiyorum seninle?” diye sordu.

“Daima. Seninle iş konuşurken bile. İş başındayken âşıkdaşlık etmek istemiyorum ben. İş iştir...”

Clara, “Peki ya aşk nedir?” diye sordu. “Belirli saatleri olan bir şey mi?”

“Evet. İş saatlerinin dışında.”

“Demek sen aşkını Jordan Fabrikası’nın kapanma saatine göre ayarlıyorsun, öyle mi?”

“Öyle. Her türlü işten uzak olmam gerek.”

“Yani aşk ancak boş zamanlara mı hapsedilecek?”

“Ancak o zaman. Hem insanın bütün boş saatlerinin aşkla dolmasına da gerek yok. Hele böyle öpüşmeler, koklaşmalar...”

“Demek senin aşktan anladığın sadece bu?”

“Bu da yeter de artar bile.”

“Böyle düşündüğüne memnun oldum.”

Bir süre Clara genç adama karşı çok soğuk durdu. Ondan nefret ediyordu. Clara böyle soğuk, küçümser durdukça da Paul perişan oluyor, ancak Clara onu affettiği zaman rahat ediyordu. Ama barıştıkları zaman birbirlerine öncekinden daha fazla yaklaşmış sayılmazlardı. Paul Clara’yı hiçbir zaman tam anlamıyla tatmin edemediği için bırakmıyordu.

Bahar gelince beraberce deniz kıyısında bir tatile çıktılar, karı-koca olduklarını söyleyerek küçük bir ev tuttular. Clara’nın annesi de ara sıra geliyordu.

Nottingham’da Paul Morel’le Mrs. Dawes’in aralarının iyi olduğunu gerçi herkes biliyordu, ama samimiyetlerinin derecesi belli değildi. Clara eskiden beri pek kimseye karışmayan bir kadındı. Paul da öyle masum,

dünyadan habersiz görünüyordu ki hiç kimse bu konunun üzerinde daha fazla durmuyordu.

Clara denizi çok severdi. Genellikle, sabahları erkenden baş başa yüzüyorlardı. Şafağın gümüşiliği, تنها, sonsuz çayırlar tam Paul'un ruhuna göreymi.

Rüzgâr görmeyen kuytu bir köşe bulmuşlardı. O sabah Paul bu köşede durmuş denizi seyrediyordu.

“Ne kadar güzel!” dedi.

Clara, “Şairliğin lüzumu yok!” diye onu azarladı.

Gencin avare bir şair gibi durup denizi seyretmesine sinirlenirdi. Paul güldü. Clara çabucak soyundu.

“Dalgalar bu sabah tatlı, yumuşak,” dedi.

Paul onun soyunmasını seyrediyordu. Clara ondan daha usta yüzücüydü.

“Gelmiyor musun?” diye sordu.

Paul, “Şimdi geliyorum,” dedi.

Clara beyaz, kadife tenli, yuvarlak, dolgun omuzluydu. Denizden esen küçük bir nefes rüzgâr vücudunu okşayarak saçlarını dalgalandırırđı.

Etrafa şimdi tatlı, yumuşak bir altın ışık çökmüşdü. Clara rüzgâra karşı biraz büzülmüş, saçlarını buruyordu. Çıplaktı, bembeyazdı. Önce denize, sonra âşığına baktı. Paul da ona bakıyordu. Clara'nın sevdiği ama bir türlü de anlayamadığı o koygun gözleriyle ona bakıyordu. Clara kollarıyla göğüslerini sıkıştırarak güldü:

“Brr! soğuk!”

Paul eğilip onu öptü, birden bağrına bastı, sonra gene öptü. Clara bir şeyler koklar gibi durmuştu. Paul bir an onun gözlerinin içine baktı, sonra bakışlarını çekti, solgun renkli kumlara doğru çevirdi.

“Hadi yüzsene!” dedi usulca.

Clara kollarını onun boynuna doladı, kendine çekip ateşle öptü, sonra bıraktı.

“Sen de geleceksin, değil mi?”

“Şimdi.”

Paul onun kıyıya doğru uzaklaşmasını seyretti. Genç kadın salına salına yüzüyor, sanki gittikçe ufalıyor, büyük beyaz bir kuşa dönüşüyordu.

Paul kendi kendine, “Kıyıda iri bir beyaz çakıltaşından, kumlara çarpan bir köpük parçasından pek farkı yok,” diye düşündü.

Clara şimdi geniş sığlıkta, köpüklü sular arasında ağır ağır yüzüyordu.

“Bak ne kadar küçük!” dedi Paul kendi kendine. “Kumsalda bir kum zerresi gibi... bu sabah denizinin genişliği içinde âdeta bir hiç. Öyleyse, nasıl oluyor da beni bu kadar sarabiliyor?”

Clara suya dalmıştı.

Paul, kendi kendine, “Bu kadın, aslına bakarsan, nedir ki?” diyordu. “İşte bir yanda denizin sabah manzarası... büyük, güzel, ezeli, ebedi... bir yanda o... her an huzursuz, hep yakınıcı, bir köpük kabarcığı gibi de gelip geçici... Bu kadın benim için ne anlam ifade ediyor? Elbette onun da bir anlamı var, nasıl ki bir köpük kabarcığı da denizin bir parçasıdır. Ama benim asıl sevdiğim, asıl istediğim şey bu kadın değil!”

Sonra istemeden, farkında olmadan zihnini saran bu düşünceler onu irkiltti. Bütün etraf bu gizli düşüncelerini duymuş, öğrenmiş gibi geldi ona. Soyundu, kumların üzerinde hızla koşmaya başladı.

Clara denizden ona bakıyordu. Kolunu kaldırıp el salladı. Bir dalgayla yükseldi, sonra gene indi. Omuzları gümüş sulara gömüldü. Paul dalgaların arasına atıldı, bir an sonra da ona ulaştı ve Clara’nın elini omzunda hissetti.

Clara'nın yüzücülüğü onunkinden iyiydi. Paul'un suda uzun zaman kalmaya direnci yoktu, kadının bu konuda kendinden üstün olması da hiç hoşuna gitmezdi. Clara bunu bildiği için şimdi onun çevresinde oynayıp duruyor, onu kızdırmaya çalışıyordu. Güneşin ışığı suya vurmuştu. Birkaç dakika denizin içinde gülüşerek oynastılar. Sonra kum tepelerine doğru yarıştılar.

Nefes nefese kurulanırlarken Paul kadının gülen yüzüne, parlak omuzlarına, sarsılan memelerine bakarak âdeta korkuyla düşündü, "Ama ne demek? Bu kadın şahane bir varlık! Denizden de, sabahtan da daha büyük. Öyleyse? Öyleyse...?"

Onun o karanlık gözlerinin kendine dikilmiş olduğunu gören kadın kurulanmayı bıraktı.

Gülerek, "Neye bakıyorsun?" diye sordu.

Paul da gülerek, "Sana," diye yanıtladı.

Bakışları karşılaştı. Şimdi Paul Clara'nın beyaz, ıslak tüyleri ürpermiş omzunu öpüyor, kendi kendine, "Nedir bu kadın? Ne?" diye soruyordu.

Öğleden sonra Paul resim çizmeye karar verdi.

"Sen istersen annenle gezmeye git," dedi. "Benimle oturursan canın sıkılır."

Clara ona baktı, Paul onun kendisiyle gelmek istediğini biliyordu ama yalnız kalmak istiyordu. Clara ile birlikteyken hep hapismiş gibiydi. Derin nefes alamıyordu sanki, üzerinde hep bir ağırlık vardı. Genç kadın onun yalnız kalmak istediğini sezdi.

Akşamleyin Paul gene Clara'nın yakınlığını aradı. Karanlıkta deniz kıyısına indiler, kum tepelerinin siperinde oturdular biraz. Genç kadın gözlerini ışısız denizin karanlığına dikmişti.

“Bana öyle geliyor ki sen beni yalnızca geceleyin seviyorsun,” diye mırıldandı. “Gündüzün beni hiç sevmiyorsun sanki.”

Paul soğuk kumları parmaklarının arasından akıtıyor, kadının bu suç kondurması karşısında kendini gerçekten suçlu hissediyordu.

“Gecelerim senin emrine amade,” dedi. “Ama gündüzleri kendi başıma olayım istiyorum.”

“Ama niçin? Şimdi, şu kısacık tatilimizde bile niçin her zaman bir arada olmayalım?”

“Bilmiyorum. Gündüzün sevişmek beni âdeta boğuyor.”

“İlle hep sevişmek şart değil ya!”

Paul, “Eninde sonunda hep sevişmeye dökülüyor iş,” diye karşılık verdi. “İkimiz beraber olunca hep öyle oluyor.”

Genç kadın sesini çıkaramadı. İncinmiş, küsmüştü.

Paul merakla, “Hiç benimle evlenmek istediğin oluyor mu?” diye sordu.

“Ya sen?”

Paul ağır ağır, “Evet,” diye yanıtladı. “Evet, çocuklarımız olsun istiyorum.”

Clara başını eğmiş, kumlarla oynuyordu.

Paul, “Ama Baxter’dan boşanmaya da niyetin yok, değil mi?” diye sordu.

Clara bir süre karşılık vermedi.

Sonra açıkça, “Hayır,” dedi. “Bunu istediğimi pek söyleyemem.”

“Neden?”

“Bilmem.”

“Kendini onun malı mı sayıyorsun?”

“Yoo.”

“Öyleyse?”

Kadın, “Daha çok onu kendi malım sayıyorum,” diye karşılık verdi.

Paul birkaç dakika sessiz durarak rüzgârın karanlık, boğuk sesli deniz üzerinden esişini dinledi.

Sonunda, “Demek bana ait olmaya hiçbir zaman niyet etmedin?” diye sordu.

Clara, “Sana aidim,” diye yanıtladı.

Paul, “Yok,” dedi. “Öyle olsa kocandan boşanmayı düşünürdün.”

Bu öyle bir düğümdü ki bir türlü çözmelerine olanak yoktu. Bu yüzden, sonunda düğümü olduğu gibi bırakıyor, o andan alabildiklerini alıyor, alamadıklarına da aldırış etmiyorlardı.

Bir başka seferinde Paul Clara’ya, “Bana sorarsan sen Baxter’a karşı çok kötü davrandın,” dedi.

Kendi annesi olsa, “Sen kendi işine bak da başkalarının işine pek o kadar burnunu sokma,” diye onu azarlardı. Ama Clara onu ciddiye almıştı.

“Niçin öyle sanıyorsun?” diye sordu.

“Benim tahminimce sen onu bir zambak niyetine sevdin, nazik bir vazoya koydun, ona göre davrandın. Onun bir zambak olduğuna kendi kendini inandırmıştın. Oysa o yabani bir kır çiçeğiydi, sen bunu kabul etmedin.”

“Benim onu zambak yerine falan koyduğum olmadı.”

“Herhalde onu olduğundan başka türlü hayal ettin. Kadınların hepsi böyledir.”

Clara hâlâ ciddiyetle, “Seni de olduğundan başka türlü mü görüyorum dersin?” diye sordu.

“Belki de. Ama aşk dediğin insana bir özgürlük duygusu vermeli, boğuntu değil. Miriam’la beraberken dire-

ğe bağı bir sıpa gibiydim. İlle onun bahçesinde otlamak zorundaydım, başka yere gidemezdım. İğrenç bir şey bu!”

“Ya sen, sevdiğin kadına istediğı kadar özgürlük vermeye razı mısın?”

“Elbette. Onun beni sevmekten zevk alması için elimden geleni yaparım. Ama eğer gene de zevk almıyorsa zorla alıkoymaya kalkışmam!”

Clara, “Eğer sen böyle dediğın gibi olağanüstü olsaydın...” dedi.

Paul da, “Aynen şimdiki gibi bir harika olurdu!” diye güldü.

Clara da gülmeye başladı, ama o anda birbirlerinden nefret ediyorlardı.

Paul, “Âşıklık köpeklik,” dedi.

Clara sordu, “Hangimiz köpek?”

“Sen, elbet.”

Böylece, aralarında bir çekişme, bir çatışmadır uza-yıp gidiyordu. Clara Paul’a tam anlamıyla sahip olamadığını biliyordu. Gencin benliğinin önemli, büyük bir kısmı vardı ki onun etkisinden tamamen uzaktı. Zaten, Clara bu sahaya el atmak, hatta bu sahanın iç yüzünü anlamak için gayret bile etmiyordu. Kendini hâlâ Mrs. Dawes saydığının da bir yerde farkındaydı. Kocasını sevmiyordu, hiçbir zaman da sevmemişti, ama Baxter’ın onu sevdiğine, ona muhtaç olduğuna inanıyordu. Baxter’dan emindi. Oysa Paul Morel’den hiçbir zaman emin olmamıştı. Paul’a beslediğı sevgi, Paul’la paylaştığı şehvet onu canlandırmış, ona yaşamasını, kendine güvenmesini öğretmişti. Bununla birlikte, hiçbir zaman Paul’la kendisinin birbirleri için yaratılmış olduklarını hissetmemişti. Eninde sonunda nasıl olsa ayrıla-

caklardı, ömrünün sonuna kadar genç kadının içi Paul'un özlemiyle sızlayacaktı. Ama hiç olmazsa yaşamasını öğrenmişti. Bir kadın olarak kendi kendinden emindi artık.

Paul için de bu böyleydi. Paul da, Clara da birbirleri sayesinde hayata gerçekten doğmuşlardı. Ama vaftiz töreninden sonra yolları ayrılıyordu.

Clara, Mapperly Plains yöresinde oturan annesiyle kalıyordu. Bir akşam Paul'la birlikte oraya doğru yürürlerken Baxter Dawes'a rastladılar.

Paul yaklaşan adamın tanıdık biri olduğunu yarı seziyordu, ama o anda düşüncelere dalmıştı, onun kim olduğu üzerinde durmadı. Gülerек Clara'ya doğru döndü, elini onun omzuna koydu, hâlâ gülerек, "Ne tuhaf!" diye fikir yürüttü. "Şurada, yan yana yürüyoruz, ama ben zihnen Londra'da resim eleştirmenlerinin arasında-yım, ya sen neredesin?"

Tam o anda Baxter, âdeta Paul'a sürünerek yanlarından geçti. Paul ateş püsküren, kin dolu ama gene de yorgun bir çift koyu kestane renkli göz gördü.

"Kim bu?" diye sordu Clara'ya.

Clara, "Baxter," dedi.

Paul elini kadının omzundan çekerek adamın deminki görünüşünü düşündü. Baxter hâlâ geniş omuzlarını arkaya doğru atmış, dimdik yürüyordu, ama gene de gözlerinde sinsi bir bakış vardı; kimseye görünmeden geçmek ister gibiydi. Giysileri eski püskü, pantolonu yırtık, boynuna bağladığı mendil kirliydi. Her şeye karşın kasketini meydan okur gibi, bir gözünün üstüne doğru eğmekten geri kalmamıştı.

Kocasıyla karşılaşmak Clara'ya bir suçluluk duygusu vermişti. Baxter'ın yüzünde yorgun, ümitsiz bir ifade

vardı ki genç kadını ta içinden vurmuş, bundan dolayı da ondan yeni baştan nefret etmesine neden olmuştu.

Paul, “Pejmürde, serseri bir hali var,” dedi.

Ama sesinde bir acıma vardı. Clara onun bu acıyışından alındı. Kendini gene suçlu hissetti ve bu yüzden büsbütün katı yürekli kesildi:

“Özünün tüm kabalığı, bayağılığı ortaya çıkıyor,” dedi.

Paul, “Ondan nefret mi ediyorsun?” diye sordu.

Genç kadın, “Sen hep kadınların zalimliğinden dem vurursun,” dedi. “Erkeklerin bazı anlarda nasıl hayvanlaşmış zalimleştiklerini bir bilsen... Birlikte oldukları kadının varlığını hile unutuyorlar.”

“Ben de öyle miyim?”

“Öylesin ya.”

“Senin varlığını unutuyor muyum?”

Genç kadın acı acı, “Benim asıl benliğimi hiç bilmiyorsun zaten,” dedi.

“Baxter’den birazcık daha fazla bilmiyor muyum, dersin?”

“Belki Baxter kadar bile bilmiyorsun.”

Paul kendini şaşkın, çaresiz, öfkeli hissetti.

“Ama sen beni gayet iyi tanıyorsun.”

Clara karşılık vermedi.

“Baxter’ı da beni tanıdığın kadar yakından tanıyor muydun?”

“Bırakmadı ki tanıyayım.”

“Ben bıraktım mı?”

Clara ağır ağır, “Evet, bıraktın, ama uzaktan uzağa,” dedi. “Sen hep kendi içine kapalıydın. Kendini bana vermiyorsun. Baxter bu yönden daha iyiydi.”

Clara’nın böyle, kocasını ondan daha üstün görüşü Paul’u kızdırmış, kıskandırmıştı.

“Bakıyorum Baxter’a değer vermeye başlıyorsun,” diye söylendi.

“Hayır. Yalnızca onun senden farklı olduğu yönleri görebiliyorum.”

Genç adam Clara’nın kendine bir hınç beslediğini gene de için için hissediyordu.

Bir başka akşam tarlaların arasında gezinirlerken Clara dostunu şaşırtan bir şey sordu:

“Sence değer mi... yani değeri var mı... işin o... yani... cinsel yönünün?”

“Yani sevişmeyi... birleşmeyi mi demek istiyorsun?”

“Evet. Sence bunun bir kıymeti var mı?”

Paul, “Ama işin o yönünü başkalarından ayırt edemezsin ki!” dedi. “Her şey o sayede tamama erer. Bütün samimiyetimiz, yakınlığımız birleşme anında tamam olur.”

Clara, “Benim için hiç de öyle değil,” dedi.

Paul sesini çıkarmadı. Clara ağır ağır konuşmayı sürdürdü.

“Ben o anda sana hiç de sahip olduğumu hissetmiyorum. Hiç benimle beraber değilsin sanki. O anda istediğin aslında ben değilmişim gibi geliyor.”

“Sen değil de kim öyleyse?”

“Kimse değil. Sen yalnızca kendin için bir şeyler arıyorsun. Senin istediğin aslında ben değilim, o şey.”

Genç erkek bir suçluluk duygusuyla boğuldu. Aca-ba sevişirlerken sahiden Clara’ya salt bir dişi gözüyle mi bakıyordu? Ama böyle kuşkulara düşmek kılı kırk yarmak değil miydi?”

Clara, “Baxter’la beraberken o anda ona sahip olduğumu hissederdim,” dedi. “Onun o anda tamamen bana ait, benimle beraber olduğunu bilirdim.”

Paul, “Demek onunlayken daha iyiydi?” diye sordu.

“Evet, evet, daha bütün bir sevişme olurdu. Gene de sen bana onun verdiğinden çok daha fazlasını verdin. Bunu inkâr edemem. Ama kendini hiçbir zaman tam anlamıyla vermedin bana.”

Paul’un bakışları öfkeyle çatılmıştı.

“Seninle sevişmeye başladığım zaman rüzgârda yaprağa dönüyorum,” dedi. “Kendimi olduğu gibi esintiye bırakıyorum.”

“Ve bu arada beni hesaba bile katmıyorsun.”

Paul üzüntüden, öfkeden kasılmıştı. “Yani sevişmemizin sence hiç mi değeri yok?” diye sordu.

“Elbette var. Hem sonra, öyle zamanlar oldu ki sevişirken... beni tamamen kendimden geçirdin... ama tamamen... Böyle zamanlarda âdeta tapınıyorum sana... ama...”

Paul’un kanına gene bir ateş yürüdü.

“Aması yok bu işin,” diyerek Clara’yı öptü.

Clara ona boyun eğdi, sustu.

Biraz önce Paul’un demiş oldukları bütünüyle doğrudu. Sevişmeye başladığı zaman tutkusu genelde her şeye galebe çalıyor, akıl, mantık, ruh, his; her şeyi alıp götürüyordu. Böyle zamanlarda Paul zihinsel melekelere sahip bir insan olmaktan çıkarak kocaman, yekpare bir içgüdüye dönüşüyordu. Elleri kendiliklerinden bir hayata sahipmiş, bağımsızmış gibi hareket ediyorlardı. Bacakları, vücudunun bütün organları da aynı şekilde onun iradesine hiçbir şekilde bağlı olmayarak, kendi bildiklerini, kendi istediklerini işliyordu. Sanki o anda her şey, herkes, gökteki yıldızlar, yerdeki otlar, kendisi, Clara büyük bir alevle sarılıyorlardı... her an biraz daha

yükselen, coşan bir alev. Bu, genç adam için mutluluğun doruğu oluyordu.

Paul'u kendine bağlayan şeyin işte bu şehvet mutluluğu olduğunun Clara farkındaydı, şehvetlerine güveniyordu da. Ama yavaş yavaş şehvet de onu yaya bırakmaya başladı. Gece kuşlarının öttüğü o gecede ulaşmış oldukları doruğa her zaman erişemiyorlardı.

Yavaş yavaş sevişmeleri biraz makineleşmeye başladı. Gerçi hâlâ birçok olağanüstü tutku anları yaşıyorlardı, ama artık aynı zamanda değil de ayrı ayrı. Bu ayrılık da doyumlarını azaltıyordu. Tutkularının, sevişip birleşmelerinin o ilk büyüğü kalmamıştı artık.

Zamanla o büyüğü yeniden bulmak için sevişmelerinde yenilikler icat etmeye başladılar. Bir seferinde ırmağa tehlikeli bir şekilde yakın yattılar. Öyle ki, karanlık sular erkeğin yüzünün hemen yanı başından akıp geçiyor, kanına bir heyecan ürpertisi veriyordu. Bazen de yol kenarındaki bir çitin hemen arkasında sevişiyorlar, gelip geçenlerin ayak sesleriyle konuşmalarını kulaklarının ta dibinde duyuyorlardı; dinleyen yok diye söylenmiş, tuhaf cümle kırıntıları... Sonradan ikisi de kendi kendilerinden biraz utanıyorlardı, bu gibi şeyler aralarına bir uzaklık sokuyordu.

Paul gün geçtikçe sevdiği kadından yavaş yavaş tiksiniş nefret etmeye başladı, Clara bu soğumayı hak ediyormuş gibi!

Bir akşam Paul, Clara'dan ayrıldıktan sonra, tarlaların arasından istasyona doğru gidiyordu. Hava çok karanlıktı, bahar gelmiş olduğu halde kar yağacak gibiydi. Tren saatine az kalmış olduğu için Paul hızlı hızlı yürüyordu.

Ansızın, söğütlerin altında canlı bir şeyler kıpırdadı. Karanlıkta hiçbir şey seçmeye olanak yoktu. Paul biraz ilerideki parmaklığa yaklaştığı zaman, parmaklığa yaslanmış duran bir gölge seçti.

Gölge bir adım ilerleyerek, “İyi akşamlar!” dedi.

Paul sesin sahibini tanımayarak, “Hayırlı akşamlar!” diye karşılık verdi.

Öteki, “Paul Morel misiniz?” diye sordu.

Paul o zaman Baxter Dawes’i tanıdı.

Adam yolunu kesmişti. Boğuk sesle, “Kapana kısıtıldım seni, değil mi?” diye sordu.

Paul, “Trene yetişmem gerek,” dedi.

Baxter’ın yüzünü seçemiyor, yalnız heyecandan dişlerinin birbirine çarptığını duyuyordu.

Baxter, “Şimdi hesaplaşacağız seninle!” dedi.

Paul yoluna devam etmeye çalıştıysa da öteki önüne geçip durdu.

“Erkek gibi paltonu çıkarıp dövüşecek misin, yoksa bile bile dayak mı yiyeceksin?”

Paul adamın aklını kaçırmış olduğundan kuşklanmaya başlamıştı.

“Ama ben dövüşmeyi bilmiyorum ki!” dedi.

Baxter, “Pekâlâ öyleyse,” dedi.

Paul daha neye uğradığını anlamadan yüzüne yediği bir yumrukla geri geri sendelemeye başladı.

Bütün gece simsiyah kesildi. Genç adam Baxter’ın yumruklarından kaçınarak paltosuyla ceketini yırtarcasına çıkardı, düşmanına doğru fırlattı. Baxter korkunç bir küfür savurdu. Paul da şimdi öfkeden köpürmüş bir halde, tetikteydi. Vücudunun çıplak bir pençe gibi gerildiğini hissediyordu. Dövüşmeyi bilmiyordu, ama akli başındaydı. Şimdi düşmanını daha iyi seçmeye başlamıştı, özellikle de gömleğinin göğüs kısmını.

Baxter hasmının atmış olduğu giysilere ayağı takılarak sendeledi, sonra hınçla ileri atıldı. Paul'un ağzı kanamaya başlamıştı. şu anda Baxter'in da ağzını kanatmak için can atıyordu. Bu isteğinin şiddeti bile başlı başına bir can acısıydı.

Çarçabuk parmaklığın arasından geçti. Baxter da onun peşinden gelirken, Paul onun parmaklıktan geçmesinden yararlanarak, ağzına bir yumruk yapıştırdı. Bu, içine bir zevk ürpertisi verdi. Baxter yere tükürerek, yavaş yavaş hasmına doğru ilerlemeye başladı.

Paul şimdi korkar olmuştu. Gene parmaklıktan yana doğru dolanırken... ansızın... nereden geldiği belirsiz müthiş bir yumruk, kulaktozuna indi, onu palas pandıras sırtüstü yere yuvarladı. Genç adam Baxter'in hayvan gibi hızlı hızlı soluduğunu duyuyordu. Sonra dizine yediği bir tekme ona öyle bir acı verdi ki yerinden fırladı, ne yaptığını bilmeden düşmanına doğru atıldı. şimdi yumrukları, tekmeleri hissediyordu, ama acı duymuyordu artık. Kendinden daha iri olan Baxter'a yabanıl bir kedi gibi sarılmıştı.

En sonunda iki adam beraberce yere yuvarlandılar. Paul kör bir içgüdüyle parmaklarını hasmının boynuna geçirdi. O anda ne akklı, ne de duyguları vardı. Vücudu yay gibi gerilmiş, kurtulmak için çırpınan adamın vücudunu bastırıyordu. Kendinden tamamen geçmiş bir haldeydi o an. Sadece vücudu, içgüdüsüne uyarak, öteki erkeği öldürmeye yeminliydi.

Derken birden, büyük bir şaşkınlık ve ürküntü içinde parmaklarını gevşetti. Baxter çarpışamayacak bir duruma gelerek çırpınmaz olmuş, bu da genç adamı kendine getirmişti.

Paul yaptığı şeyin bilincine vararak vicdan azabına gark olmuş, şaşalamış kalmıştı. Baxter bu şaşkınlık anın-

dan derhal yararlanarak Paul'un ellerini boynundan itti, müthiş hamlelerle onu yeniden tekmelemeye başladı. Paul kendini kaybetti.

Dawes, can acısından hayvan gibi homurdanarak, rakibinin yerdeki hareketsiz bedenini tekmelemeyi sürdürüyordu. Birden, hemen iki tarla kadar öteden bir tren düdüğünün çılgılığı duyuldu. Dawes döndü, kuşkuyla, ters ters karanlığa baktı. Neydi bu gelen? Trenin lambalarının görüş alanının üstünden geçtiğini gördü. Yaklaşan birileri varmış gibi geldi. Tarladan geçerek Nottingham'a doğru bir koşu kopardı. Koşarken, ayaklarından birinin ucuyla, Paul'un bir kemiğine vurduğu yeri bilincinde, hayal meyal hissediyordu. Vuruş onun kendi içinde yankılanıp duruyordu sanki; Dawes bu duygudan uzaklaşmak için koşusunu hızlandırdı.

Paul Morel yavaş yavaş kendine geldi. Olup biteni ve nerede olduğunu biliyor ama yerinden kımıldamak istemiyordu. Yattığı yerden yüzüne ince ince kar taneleri serpildiğinin ayırdındaydı.

Ne kadar hoştu kımıldamadan, hiç kımıldamadan yatmak! Dakikalar geçip gitmekteydi. Kar taneleri yüzünü gıdıklamasa Paul'un uyanmaya, düşünmeye hiç de niyeti yoktu. Neden sonra aklı başına geldi.

"Kalkmam gerek," dedi kendi kendine. "Burada yatmak çok saçma." Ama hâlâ kımıldamıyordu. Kendi kendine, "Hani kalkacaktım?" diye sordu. "Neden kalkmıyorum öyleyse?"

Gene de yerinden kımıldayacak kadar kendini toplamaması bir hayli sürdü. En sonunda, kalktı; ıstıraptan başı dönüyor, gözleri kararıyordu, ama zihni berraktı. Sendeleyerek, el yordamıyla, ceketini, paltosunu bulup sırtına geçirdi, paltosunu düğmeleyip yakasını kaldırdı.

Kasketini bulmakta bir hayli güçlük çekti. Yüzünün hâlâ kanayıp kanamadığını bilmiyordu. Nereye bastığını görmeden, her adımda ısırap duyarak biraz ötedeki gölcüğe gidip ellerini, yüzünü yıkadı. Buz gibi su, etini acıtmakla beraber onu biraz daha kendine getirmeye yaradı.

Yokuş yukarı bin bir güçlükle tırmanarak tramvaya bindi. Annesine kavuşmak istiyordu, bir an önce annesine varmalıydı. Kör güdüsü bundan ibaretti. Yüzünü elinden geldiği kadar örterek, perişan bir halde, yoluna devam etti. Yürüdükçe yer ayaklarının altından kayar gibi oluyor, müthiş bir iç ezintisiyle, boşluğa yuvarlanıyormuş gibi hissediyordu. Böylece kabus gibi bir yolculuktan sonra evine vardı.

Herkes yatmıştı. Paul aynaya baktı. Yüzü morarmıştı, kan içinde, ölü yüzünü andırıyordu. Yıkanıp yattı, o geceyi humma içinde geçirdi.

Sabahleyin uyandığı zaman annesi başucunda ona bakıyordu. Anasının mavi gözleri... Paul'un o anda görmek istediği bundan ibaretti. Annesine kavuşmuştu. Annesinin elindeydi.

“Mühim bir şey değil, anacığım,” dedi. “Baxter Dawes yolumu kesti de.”

Gertrude Morel sakın bir tavırla, “Söyle bana, neren acıyor?” diye sordu.

“Bilmem. Omzum acıyor galiba. Herkese bisiklet kazası diyelim, anne.”

Kolunu kımıldatamıyordu. Biraz sonra küçük hizmetçi Minnie ona çay getirdi.

“Annen ödümü kopardı, aşağı inince düşüp bayıldı,” dedi.

Paul aklını kaybeder gibi oldu. Ama annesi biraz sonra gene oğluna bakmaya çıktı. Paul ona bütün olup biteni anlattı.

Annesi, gene sakın, “Şimdi ben senin yerinde olsam onların topuyla birden ilişigimi keserim,” dedi.

“Ben de öyle yapacağım zaten.”

Annesi onun üzerini örttü.

“Fazla düşünüp zihnini yorma,” dedi. “Uyumaya çalış. Doktor ancak on birde gelecek.”

Paul’un omzu biraz yerinden uğramıştı. İkinci günü şiddetli bronşit de baş gösterdi. Annesi mum gibi sararmış, zayıflamıştı. Oğlunun başında oturup bir ona, bir de uzun uzun boşluğa bakıyordu. Aralarında bir şey vardı ki ikisi de dile getirmeyi göze alamıyorlardı.

Clara hastayı görmeye geldi.

O gidince Paul, “Anne, Clara beni yoruyor,” dedi.

Gertrude, “Öyle. Keşke artık hiç gelmese,” diye karşılık verdi.

Birkaç gün sonra da Miriam geldi, ama artık Paul için bir yabancı gibiydi.

Paul, “Anne, bilmiyorum neden, ikisini de benimseyemedim,” diye söylendi.

Annesi hüzünle, “Ne yazık ki öyle, oğlum,” dedi.

Herkese Paul’un bir bisiklet kazası geçirdiğini söylemişlerdi. Çok geçmeden genç adam işinin başına döndü. Ama şimdi ruhunda sürekli bir çöküntü vardı. Clara’yla arasındaki eski beraberlik yok olmuş gibiydi. İşinden de zevk almaz olmuştu. Annesinden âdeta kaçıyor-du, annesi de ondan. Aralarında sanki utandıkları, ortaya vurmaktan çekindikleri bir sır vardı. Genç adam bunun ayırdında değildi. Yalnızca hayatının dengesini yitirdiğini, her an yere düşüp paramparça olabileceğini hissediyordu.

Clara ise onun derdinin ne olduğunu anlayamıyordu. Onun kendinden büsbütün uzaklaşmış olduğunun

farkındaydı. Bu uzaklık ona işkence gibi geliyor, o da genç adamı hırpalayıp incitiyordu. Bazen haftalarca onu yanına sokmadığı oluyordu. Böyle zamanlarda Paul kайдından nefret ediyordu, ama gene de peşinden koşmaktan kendini alamıyordu.

Clara'ya olan bağlılığını azaltmak için erkek arkadaşlarıyla daha çok vakit geçirmeye başladı.

Bu arada bir haftalık tatili vardı. Bundan faydalanarak, arkadaşı Newton'la birlikte dört günlüğüne Blackpool denilen bir sayfiye yerine gitmeye karar verdi. Newton iri yarı, şen şakrak, azıcık külhani bir gençti.

Paul kendisi tatildeyken annesinin de Sheffield'e Annie'nin evine gidip kalmasını istiyordu. Bu değişikliğin annesine iyi geleceğini umuyordu. Annesi son zamanlarda bir kadın doktoruna gitmeye başlamıştı. Doktor onun kalbiyle sindirim sisteminin pek o kadar iyi olmadığını söylüyordu. Gertrude oğlunun hatırı için, Sheffield'e gitmeye razı oldu. Paul da Blackpool dönüşü Annie'nin evine gidecek, tatilin sonuna kadar orada kalacaktı.

İki genç neşe içinde yola çıktılar. Oğluna veda ederken Gertrude da gayet keyifliydi. Paul daha istasyona varır varmaz her şeyi unuttu. Önünde tertemiz dört gün uzanıyordu. Ne bir tasa, ne de bir düşünce...

İki arkadaş yalnızca eğlenmeye baktılar. Paul da bu tatil sırasında bütün öteki gençler gibiydi; eski dertli benliği tamamen kaybolmuş; Clara, Miriam, annesi, onlara bağlı üzüntüler, hepsi unutulmuştu. Hepsine mektup yazdı. Hele annesine uzun uzun yazıyordu. Ama bunların hepsi neşe doluydu, annesini güldürmeye yarıyordu.

Blackpool dönüşü Sheffield'e vardıkları zaman Paul annesini yeniden görmek düşüncesiyle heyecan için-

deydi. Newton da o gün onlarla kalacaktı. Trenleri biraz geç kalmıştı. İki kafadar gülüp şakalaşarak, pipoları dişlerinin arasında, çantaları ellerinde, tramvaya bindiler. Paul annesine sahici dantelden bir küçük yakalık almıştı. Bunu onun üzerinde görmek, onu biraz iğnelemek için can atıyordu.

Annie'nin güzel, şirin bir evi, küçük bir de hizmetçi kızı vardı. Paul neşeyle merdivenden yukarı koştu. Annesinin gülerек kendini karşılayacağını umuyordu. Ama kapıyı Annie açtı. Uzak, dalgın bir hali vardı.

Paul bir an kaygı ve korku içinde duraladı. Sonra kız kardeşini yanağından öptü.

“Annem hasta mı?” diye sordu.

“Evet. Geldiğinden beri hiç iyi değil. Sakın heyecanlandırma.”

“Yatıyor mu?”

“Evet.”

O zaman gencin üzerine tuhaf bir hal geldi. Sanki ruhundaki bütün gün ışığı sönmüş, gölgeler her yanı bürümüşü. Çantasını elinden atarak koşa koşa yukarı çıktı. Annesinin kapısını usulca açtı. Annesi yatağın içinde oturuyordu. Üzerinde gülkurusu renkli bir sabahlık vardı. Yüzündeki ifade utanç gibi, yalvarış gibiydi. Paul onun benzinin kül rengine olduğunu fark etti.

“Anne!” dedi.

Annesi neşeyle, “Hiç gelmeyeceksin sanmıştım,” diye karşılık verdi.

Ama Paul dosdoğru, dizüstü yatağın yanına çöktü, yüzünü çarşafa gömerek ısırap içinde, “Anne, anneciğim, anneciğim!” diye ağlamaya başladı.

Gertrude o zayıf eliyle ağır ağır oğlunun saçlarını okşuyor, “Ağlama” diyordu, “ağlama bir şey değil!”

Ama Paul damarlarındaki kan eriyerek gözyaşına dönüşürmüşcesine, durmadan dehşet ve yeis içinde hıçkırmaya devam ediyordu.

Annesi gene, “Ağlama ağlama böyle,” diye kekeledi.

Gene ağır ağır oğlunun saçlarını okşadı. Paul ise uğradığı sarsıntıdan kendini yitirmiş, hâlâ ağlıyordu. Hıçkırıklarıyla, gözyaşları vücudunun her zerresini acı-tıyordu.

Biraz sonra ağlaması durdu. Ama yüzünü kaldırıp annesine bakmaya cesareti yoktu.

Annesi, “Geç kaldın,” dedi. “Nerelerdeydin?”

Paul yüzünü çarşafa gömdüğü yerden, boğuk bir sesle, “Tren gecikti de,” diye yanıtladı.

“Şu berbat işletme! Newton da geldi mi?”

“Geldi.”

“Karnınız açtır herhalde. Yemeği beklettiler.”

Paul kendini zorlayarak başını kaldırdı. “Neyin var, anne?” diye acımasızca sordu.

Annesi gözlerini yana kaydırarak yanıtladı:

“Küçük bir tümör, evladım. Merak edilecek bir şey yok. Çoktandır hissediyordum... yumruyu.”

Paul’un gözleri gene yaş doluverdi. Zihni berraktı, ama bedeni ağlıyordu.

“Nerende?” diye sordu.

Kadın elini göğsünün yan tarafına götürdü.

“Burada. Ama biliyorsun, şimdi bu tümörleri dağlayıp yok ediyorlar.”

Paul sersemlemiş, bir çocuk gibi çaresiz kalmıştı. Kendi kendine, “Belki de annemin dediği gibidir,” diye düşünüyordu. “Evet,” diye kendi kendini inandırmaya çalıştı, “herhalde öyledir.” Ama beri yandan da damarlarındaki kan, vücudu, işin aslını kesin olarak biliyordu.

Yatağın kenarına oturup annesinin elini elinin içine aldı. Kadının ömründe tek bir yüzükten, nikâh yüzüğünden başka yüzüğü olmamıştı.

“Ne zaman hastalandın?”

“Dün başladı.”

“Sancı ha?”

“Evet; ama evde de çok zaman böyle sancılandığım olurdu. Bu Dr. Ansell biraz vesveseli olsa gerek.”

Paul kendi kendine konuşur gibi, “Tek başına yolculuk etmemeliydin,” diye mırıldandı.

Annesi çarçabuk, “Sanki bunun bir etkisi varmış gibi!” dedi.

Bir ara sessiz oturdular.

Sonra Gertrude, “Hadi şimdi git, yemeğini ye,” dedi. “Açlıktan ölüyorsunuzdur herhalde.”

“Sen yedin mi?”

“Evet, nefis bir balık. Annie bana öyle iyi bakıyor ki!”

Biraz daha konuştular, sonra Paul aşağı indi. Bem-beyaz, sınırları gerilmiş bir haldeydi. Onların üzüntüsünü paylaşan zavallı Newton da perişan olmuştu.

Yemekten sonra Paul, Annie’ye yardım etmeye bulashıkhaneye geçti. Hizmetçi kız bir yere gitmişti.

“Sahiden tümör mü?” diye sordu.

Annie yeni baştan ağlamaya başladı.

“Dün çektiği sancı... ömrümde bu kadar acı çeken kimse görmedim! Leonard deli gibi koştu, Dr. Ansell’i çağırdı. Annem yatağa yattığı zaman bana dedi ki ‘Annie, yan tarafımdaki yumruya baksana, nedir acaba?’ dedi. Yumruyu gördüğüm zaman inan ki düşüp bayılacağım sandım. İki yumruğum büyüklüğünde kocaman bir

yumru, yeminle, Paul! ‘Aman anne! ne zaman peydah oldu bu?’ diye sordum. ‘Çoktandır duruyor, evladım!’ demez mi? Ölüyorum sandım, vallahi Paul, ölüyorum sandım. Aylardır böyle sancılanıp dururmuş, bir çaresine bakan olmamış.”

Paul’un gene gözleri yaşardı, sonra kurudu.

“Ne zamandır düzenli olarak Nottingham’daki doktora gidiyordu, bana da hiç sancısından bahsetmedi.”

Annie, “Ben olsam farkına varır, bir çaresine bakardım,” dedi.

Paul kendini asılsız bir dünyada bulmuş gibiydi. Öğleden sonra doktoru görmeye gitti. Zeki, uyanık, son derece sevimli bir adamdı bu doktor.

Paul, “Peki, nedir annemin derdi?” diye sordu.

Doktor ona şöyle bir baktı. Sonra parmakları birbirine geçirerek yavaş yavaş yanıtladı:

“Yüzeye yakın bir yerde peyda olmuş bir tümör olması olasılığı var. Eğer öyleyse eritmemiz belki mümkün olur.”

Paul, “Ameliyat edebilir misiniz?” diye sordu.

“O yöreye müdahalenin imkânı yok.”

“Emin misiniz?”

“Kesinlikle.”

Paul biraz düşündü.

“Tümör olduğuna emin misiniz? Öyleyse Nottingham’daki Dr. Jameson niçin hiçbir şeyin farkına varmadı? Annem haftalardır ona düzenli olarak gidiyor. Dr. Jameson onu yalnızca kalbi, bir de hazımsızlığı için tedavi ediyordu.”

“Ama anneniz Dr. Jameson’a yan tarafındaki yumrudan bahsetmemiş ki?”

“Demek tümör olduğuna eminsiniz?”

“Kesin olarak değil.”

“Başka ne olabilir? Kız kardeşime ailede kanser olup olmadığını sormuşsunuz. Acaba kanser mi?”

“Bilmiyorum.”

“Öyleyse ne yapacaksınız?”

“Dr. Jameson’a danışmak istiyorum.”

“Danışın öyleyse.”

“Bu iş size bakıyor. Nottingham’dan buraya gelmek için Dr. Jameson herhalde çok para ister. En aşağı on altın.”

“Ne zaman gelmesini istiyorsunuz?”

“Bu akşam annenizi görmeye geleceğim, konuşuruz.”

Paul dudağını ısırarak oradan uzaklaştı.

Doktor annesinin akşam çayı için yatağından kalkıp aşağı inebileceğini söylemişti. Paul ona yardım etmek için yukarı çıktı. Gertrude gene Annie’ye kocası Leonard’ın armağanı olan o gülkurusu sabahlığı giymişti. Yüzüne biraz renk gelmiş olduğu için eni konu genç görünüyordu.

Paul, “Bu sabahlık sana pek yaraşıyor,” dedi.

“Öyle. Bu evde beni öylesine el üstünde tutuyorlar ki kendimi zor tanıyorum.”

Ayağa kalkar kalkmaz yüzünün bütün rengi uçuverdi. Paul yürümesine yardım ediyor, onu yarı yarıya kucağında taşıyordu. Merdiven başına vardıkları zaman kadıncağız bayıldı. Paul onu kucakladığı gibi çarçabuk aşağı indirdi. Ne kadar nahif, kuş gibi hafifti annesi! Paul onu kanepeye yatırdı. Kadının yüzü ölü gibiydi. Dudakları morarmış, sımsıkı kısılmıştı. Biraz sonra gözlerini, o mavi, vefakâr gözlerini açtı; oğluna yalvarır gibi, âdeta af diler gibi baktı. Paul ona biraz konyak içir-

meye çalıştı ama Gertrude dudaklarını açamıyordu. Yalnız, gözleri hep sevgiyle oğluna dikilmiş duruyordu. Kendi hastalığına değil, oğlunun tıpasına üzülyordu.

Paul'un gözyaşları ise durmadan akıyordu ama yüzünün kılı kıpırdamıyordu. Bıkmadan annesine konyak içirmeye çalışıyordu. Biraz sonra annesi bir çay kaşığı konyağı içebildi, sonra, son derece yorgun bir halde, arkasına yaslandı. Paul'un gözyaşları hâlâ durmadan yanaklarından aşağı süzülüyordu.

Annesi, soluk soluğa, "Yakında geçecek, ağlama" diye yalvardı.

Paul, "Ağlamıyorum ki!" dedi.

Çok geçmeden annesi biraz iyileşti. Paul kanepenin yanı başına diz çökmüştü. Birbirlerinin gözünün içine baktılar.

Anne, "Senin bunu kendine dert edinmeni istemiyorum," dedi.

"Sen merak etme, anne. Yalnız, hiç kımıldamadan yatmalısın. O zaman yakında iyi olursun."

Paul böyle konuşmasına karşın dudaklarına kadar bembeyaz kesilmişti, ikisinin de birbirlerine bakan gözleri anlaşıyor, gerçeği kabul ediyordu. Öyle maviydi ki anacığının gözleri... öyle tatlı bir mine mavisi! O anda Paul'a sanki annesinin gözleri bir başka renk olsa bu acıya daha iyi katlanabilirmiş gibi geldi. Göğsünün içinde yüreği yavaş yavaş parçalanıyordu sanki. Dizüstü durduğu yerden onun elini tutmaya devam etti.

Ana-oğul başka bir şey konuşmadılar.

Derken Annie içeri girdi. Çekingen bir tavırla annesine, "İyi misin?" diye sordu.

Annesi, "Elbette," dedi.

Paul oturup annesine Blackpool'da geçirdiği günleri anlatmaya başladı. Kadın merakla dinliyordu.

Bir iki gün sonra Paul, Dr. Jameson'la konuşmak için Nottingham'a gitti. Hiç parası yoktu, ama borç almayı düşünüyordu. Annesi doktora ucuz muayene gününü olan cumartesileri giderdi. Paul da cumartesi sabahı gitti.

Bekleme odası, duvar boyunca dizilmiş sıralarda sabırla oturan kadınlarla doluydu. Paul annesinin de, o siyah elbisesiyle, burada oturup aynı şekilde beklediğini görür gibi oldu. Doktor geç kalmıştı. Bütün kadınların yüzünde korku okunuyordu. Paul hastabakıcı kadına doktoru gelir gelmez görüp göremeyeceğini sordu. Hastabakıcı "Olur," dedi. Duvar diplerinde sabırla bekleyen kadınlar genç adamı meraklı meraklı süzdüler.

En sonunda, doktor geldi. Kırk yaşlarında, yakışıklı, yanık tenli bir adamdı. Çok sevdiği karısını kaybedince kadın hastalıkları üzerine ihtisas yapmıştı. Paul ona kendi adıyla annesinin adını söyledi. Doktor anımsayamadı.

Hemşire, "Kırk altı numara, M'lerden," dedi.

Doktor dosyaya baktı.

Paul, "Büyük bir yumru, tümör olması ihtimali varmış," diye anlattı. "Dr. Ansell size mektup yazacaktı."

Doktor, "Ha, evet!" diyerek mektubu cebinden çıkardı.

Dost tavırlı, candan, sevecen bir adamdı, belli ki işi başından aşkındı, ama Sheffield'a hemen ertesi günü gitmeye razı oldu.

"Babanızın işi nedir?" diye sordu.

Paul, "Maden ocaklarında işçi," diye yanıtladı.

"Kazancı yüksek sayılmaz herhalde, öyle değil mi?"

Paul, "Bu... bunu ben üstüme aldım," dedi.

Doktor gülümseyerek, “Ya siz ne işle meşgulsünüz?” diye sordu.

“Jordan’ın fabrikasında memurum.”

Doktor ona bakarak tatlı tatlı gülümsedi.

Sonra parmaklarını uç uca çatarak, “Sheffield’a gitmek için... sekiz gine nasıl?” diye sordu. Gözlerinin içi gülüyordu.

Paul memnuniyetten kızarak, “Çok teşekkür ederim,” dedi, ayağa kalktı. “Yarın geliyorsunuz, değil mi?”

“Yarın. Yani pazar. Pekâlâ. Öğleden sonra ne zaman tren var biliyor musunuz?”

“Dört on beşte oraya giden bir tren var.”

“İstasyondan sizin eve giden bir vasıta bulmak mümkün mü? Yoksa yayan mı gidiliyor?”

Paul, “Tramvay var,” dedi. “Batı Parkı tramvayı.”

Doktor bunları not etti.

“Teşekkür ederim,” dedi. Gencin elini sıktı.

Sonra Paul babasını görmeye gitti. Walter Morel’in saçları artık adamakıllı kırılaşmaya başlamıştı. Paul onu bahçede çalışır buldu. Baba-oğul tokalaştılar.

Yaşlı adam, “Merhaba, oğul, dönüp dolaşıp geldin demek?” diye söylendi.

Paul ona annesinin hastalığıyla ilgili mektup yazmıştı.

“Evet, ama bu gece döneceğim,” dedi.

“Öyle mi, vay canına! Bir şeyler yedin mi bari?”

“Hayır.”

“Benim gibi, desene. Gel içeri bakalım.”

Karısından söz açmaya korkuyordu.

İkisi beraberce içeri girdiler. Paul sesini çıkarmadan yemeğini yemeye başladı. Babası çamurlu elleriyle, gömleğinin kolları sıvanmış bir halde, karşı sandalyede oturmuş, oğluna bakıyordu.

En sonunda, alçak sesle, “Ee, nasıl bakalım bizim hatun?” diye sordu.

“Yatakta oturabiliyor. Kucağımızda aşağı taşıyoruz, bizimle beraber çay içiyor.”

Walter Morel, “Buna da şükür!” dedi. “Umarım yakında kendi ocağımıza döner. Ya Nottingham’daki doktor ne diyor?”

“Yarın gidip muayene edecek.”

“Öyle mi, bak hele! Bedava gelecek değil, elbet.”

“Sekiz gine.”

Walter Morel, soluğu kesilerek, “Sekiz gine ha!” diye söylendi. “Ama ne yapalım, bir yerlerden bulur buluştururuz elbet!”

Paul, “Ben vereceğim,” dedi.

Aralarında bir sessizlik oldu.

Sonra Paul, “Annem ‘Umarım Minnie sana iyi bakıyordur’ diyor,” dedi.

Morel, “Minnie iyi kız, eksik olmasın,” dedi.

Yüzüne perişan, kasvetli bir ifade çökmüştü.

Paul, “Ben üç buçukta gideceğim,” dedi.

“Az yol değil, evlat! Sekiz gine ha! Peki, annen ne zaman dönecek buraya?”

“Bakalım, yarın doktorların ne diyeceğine bağlı.”

Walter Morel derin derin içini çekti. Evin içinde bir tuhaf ıssızlık vardı. Yaşlı adam pek zavallı, pek yalnız, pek çökmüş duruyordu.

Paul, “Önümüzdeki hafta gelip annemi görsen iyi olur, baba,” dedi.

“Ben o zamana kadar onun eve döneceğini umuyorum.”

“Dönmezse gelip görürsün artık.”

“O kadar parayı nereden bulacağım bilmem!”

Paul, “Doktorların dediğini de sana yazarım,” dedi.

“Ama öyle bir yazıyorsunki ne dediğini bir türlü çıkaramıyorum.”

“Açık yazarım bu sefer.”

Paul’un babasına, “Senden de mektubuma karşılık beklerim,” demesi boşunaydı, çünkü Walter Morel imzasını atmayı ancak becerebilirdi.

Nottingham’lı doktor ertesi gün geldi. Leonard işini bırakarak gidip onu taksiyle alıp getirmeyi üstlendi. Muayene uzun sürmedi.

Annie, Paul, Arthur, Leonard kaygı içinde, konuk odasında bekliyordlardı. Doktorlar aşağı indiler. Paul onlardan yana baktı. Kendi kendini aldattığı zamanlar bir yana, ilk baştan beri ümitsizdi.

Dr. Jameson, “Tümör olması ihtimali hâlâ gündemde,” dedi. “Bekleyip göreceğiz.”

Annie, “Eğer sadece tümörse eritebilir misiniz?” diye sordu.

Doktor, “Herhalde,” dedi.

Paul hazırlamış olduğu parayı verdi.

Doktor, “Teşekkür ederim,” dedi. “Annenizin bu kadar acı çekmesi çok yazık. Ama elimizden geleni yapacağız.”

Paul, “Ameliyat edemezsiniz öyle mi?” diye sordu.

Doktor “hayır” der gibi başını salladı.

“İmkânsız. Zaten mümkün olsa bile kalbi dayanmaz.”

Paul, “Kalbi konusunda bir tehlike mi var?” diye sordu.

“Evet, ona dikkatli bakmanız gerek.”

“Çok mu tehlikeli?”

“Hayır... hayır. Yalnız, dikkat edin.”

Doktorlar gidince Paul annesini aşağıya taşıdı. Annesi onun kucağına kendini çocuk gibi bırakıvermişti. Merdivenlerin ortasında kollarını onun boynuna sımsıkı dolayarak, “Bu menhus merdivenlerden ödüm kopuyor,” dedi.

Paul da korkuyordu. Bir dahaki sefere onu Leonard’a taşıtmaya karar verdi. Annesini çocuk gibi kucağında taşımanın acısına dayanamayacakmış gibi geliyordu.

Annie: Doktor bunun basit bir tümör olduğunu tahmin ediyor, anne, eriteceğini umuyor,” dedi.

Gertrude, “Biliyordum zaten ben,” diyerek dudak büktü.

Paul’un odada duramayıp dışarı çıkmış olduğunu fark etmemiş gibi davrandı. Paul mutfığa gidip bir sigara yaktı.

Ceket yakasındaki külü silkerken eline annesinin kır saçlarının bir teli geldi. Nasıl da uzundu! Paul elinden bırakınca saç teli yavaşça süzülerek bacanın karanlığına karışıp gözden kayboldu.

Paul ertesi gün işinin başına dönmeden annesini öptü. Vakit çok erkendi, ikisi yalnızdılar.

Gertrude, “Sakin beni kendine dert etme, oğlum,” dedi.

“Yok, anneciğim.”

“Aptallık etmiş olursun. Kendine de iyi bak.”

“Peki. Cumartesi günü gelirim artık. Babamı da getireyim mi?”

“Gelip beni görmek ister herhalde. Gelsin, görsün bakalım.”

Paul annesini gene öptü; şakaklarındaki saçları, âşığıymış gibi, şefkatle, sevgiyle sıvazladı.

Annesi, “Geç kalmıyor musun?” diye mırıldandı.

Paul alçak sesle, “Şimdi gidiyorum,” dedi.

Gene de biraz daha oturarak anasının kır düşmüş saçlarını okşamayı sürdürdü.

“Kötüleşmeyeceksin, değil mi, anne?”

“Hayır, yavrum.”

“Söz veriyor musun bana?”

“Evet.”

Paul onu öptü, bir an kollarında tuttu, sonra çıkıp gitti. Sabahın ilk aydınlığında, ağlaya ağlaya istasyona vardı. Annesi ise mavi gözlerinde dalgın, sabit bir bakışla onu düşünüyordu.

Öğleden sonra Paul’la Clara gezmeye çıktılar, koruluğa giderek yerdeki mavi çan çiçeklerinin arasına oturdular. Paul Clara’nın elini tuttu:

“Göreceksin, annem iyileşemeyecek,” dedi.

“Bilemezsin ki!”

“Biliyorum.”

Clara içinden gelerek onu kucakladı, bağrına bastı.

“Unutmaya çalış, bir tanem,” dedi. “Unutmaya çalış.”

“Öyle yapacağım.”

Clara’nın göğsü sıcak, elleri yumuşacıktı. Paul ona sarıldı, biraz avundu, ama annesini unutamıyordu. Yalnızca onun yanında başka bir konu açıyordu. Clara onun annesini düşünüp kahırlandığı zamanları daima hissediyor, “Düşünme onu artık, Paul! Düşünme bir süre için, sevgilim!” diye yalvarıyordu.

Onu bağrına basıyor, çocuk gibi sallayıp yatıştırmaya çalışıyordu. Paul da, onun hatırı için, derdini unut-

maya gayret ediyordu, ama ondan ayrılır ayrılmaz gene eskisi gibi acılara boğuluyordu. Bütün gün, elinde olmadan, ağlayıp duruyordu. Kafası, elleri işiyle meşgul olduğu halde, nedenini kendi de bilmeden, gözleri ağlıyordu.

Kanının ağlamasıydı bu. Clara'yla da birlikte olsa, erkek arkadaşlarıyla da birlikte olsa, hep kendi başınaydı. Yalnızca kendisi, bir de içindeki o korkunç baskı. Yalnızca buydu var olan. Bazı bazı bir kitap bulup okuyordu. Zihnini çalıştırması gerekliydi. Clara da bir bakıma kafasını meşgul etmenin bir çaresi sayılırdı.

Cumartesi günü Walter Morel karısını görmeye gitti. Kimsesiz zavallı bir hali vardı. Paul yukarı koştu.

Annesini öperek, "Babam geldi," dedi.

Gertrude yorgun yorgun, "Öyle mi?" dedi.

Walter biraz ürkek bir tavırla karısının yanına girdi, onu acele, utangaç bir biçimde öperek, "Nasılsın bakalım, hanım?" diye sordu.

Kadın, "Eh, şöyle böyle," diye yanıtladı.

"Belli, belli."

Walter Morel ayakta durduğu yerden karısına baktı. Sonra mendiliyle gözlerini kuruladı. Kimseye ait değilmiş gibi, çaresiz bir görünüşü vardı.

Karısı, onunla konuşmak zahmet veriyormuş gibi, bezgin bir sesle, "Ya sen nasıl idare ettin, bakalım?" diye sordu.

"Fena değil. Kız ara sıra işleri geç bırakıyor, ama o kadar olur."

"Yemeğini hazırlıyor ya?"

"Evet. Gerçi birkaç kere bağırmak zorunda kaldım."

“Zararı yok. Vaktinde hazırlamazsa bağırmaktan çekinme. Her şeyi son dakikaya bırakmak âdetidir çünkü.”

Gertrude kocasına birkaç tembihte daha bulundu.

Walter Morel oturmuş, karısına yabancıymış gibi sıkılgan bir ifadeyle bakıp duruyordu. Aynı zamanda kaçıp gitmek istediği de belliydi. Böyle diken üstündeymiş gibi sıkıntı içinde olduğu, çıkıp gitmek için can attığı halde, sırf ayıp olmasın diye oturup durması yüzünden de varlığı karısına büsbütün yük oluyordu.

Mrs. Morel’in durumu fazla değişmedi. İki ay kadar Sheffield’de kaldı. Bu sürenin sonunda, iyileşeceği yerde, biraz daha kötüleşmiş gibiydi. Kendi evine gitmek istiyordu. Annie’nin bakacak çocukları vardı. Annesi ona yük olmak istemiyordu. Henüz tren yolculuğuna dayanamayacak halde olduğu için, Nottingham’dan bir otomobil tutup onu evine getirdiler.

Ağustos başlarında, parlak, sıcak bir gündü. Mas-mavi göğün altına çıkınca hastanın ölüme doğru gittiğini gördüler. Gene de, kadıncağızın neşesi yerine gelmişti. Hep birlikte konuşup gülüşmeye başladılar.

Bir ara, Gertrude, “Annie, şu kayanın üzerinde bir kertenkele gördüm!” diye bağırdı.

Hâlâ öylesine yaşam doluydu ki gözleri hiçbir şey kaçırmıyordu.

Walter Morel karısının geleceğini bildiği için sokak kapısını ardına kadar açmıştı. Herkes ayaktaydı. Komşuların birçoğu karşılamaya çıkmışlardı. Gertrude otomobilin içinde gülümseyerek onların arasından geçti, evine geldi.

“Bak nasıl da hepsi beni görmeye gelmiş!” diyordu. “Ama ben de onların yerinde olsam öyle yapardım. Nasılsın, Mrs. Matthews? Merhaba, Mrs. Harrison.”

Komşular onun sözlerini duymamakla birlikte başını sallayıp gülümsediğini görebiliyorlardı. Sonradan birbirlerine onun yüzünde ölümün haberini okumuş olduklarını da söylediler. Bu, bütün mahalle için olağanüstü bir olay oldu.

Walter Morel karısını içeri kendisi taşımak istedi, ama çok kocamıştı artık. Arthur ise annesini tüy gibi kaldırıverdi. Kadıncağızı eskiden sallanır sandalyesinin durduğu yerde, ateş başında rahat bir koltuğa oturttilar. Hasta, paltosunu çıkarıp biraz konyak içtikten sonra etrafına bakındı.

“Senin evini sevmediğimi sanma sakın, Annie. Ama insanın gene kendi evine dönmesi iyi şey,” diyordu.

Walter Morel boğuk sesle, “Öyle, kadınım, öyle,” diye karşılık verdi.

Küçük hizmetçi kız Minnie de, “Sizin geldiğimize biz de sevindik,” dedi.

Bahçede bir sıra güzel, sapsarı günebakan çiçeğı açmıştı.

Gertrude Morel pencereden dışarı bakarak, “İşte günebakan çiçeklerim!” dedi.

XLV KURTULUŞ

GERTRUDE’un henüz evine dönmemiş olduğu günlerden biriydi, Paul annesini görmek için Sheffield’a gitmişti. Dr. Ansell’le konuşurken doktor laf arasında, “Ha sahi,” dedi. “Hastanede Nottingham’lı bir adam yatıyor. Bilmem tanıyor musunuz; Baxter Dawes. Kimsesiz, evsiz - barksız bir adama benzer.”

Paul şaşırmıştı, “Baxter Dawes ha!”

“Ta kendisi. Aslan gibi adam, bünye bakımından. Yalnız, son zamanlarda kendini bırakmış olmalı. Demek, tanıyorsunuz?”

“Bizim fabrikada çalışırdı.”

“Öyle mi? Hakkında bir bildiğiniz var mı? Çünkü besbelli iyileşmemekte ayak diriyor. Şimdiye dek çoktan taburcu olması gerekirdi.”

“Nasıl yaşadığından haberim yok. Benim bildiğim, karısıyla küs oldukları ve ayrı yaşadıkları. Baxter’ın moralinin bir hayli bozuk olduğunu tahmin ediyorum. Kendisine benden selam söyleyin, olmaz mı? Onu görmeye geleceğimi söyleyiverin.”

Paul Morel doktoru bir daha gördüğü zaman sordu:

“Baxter Dawes’ten ne haber?”

“Ona sizi tanıyıp tanımadığını sorduğumda üzerime atılıp beni boğacak sandım. Bunun üzerine, ‘Besbelli kendisini tanıyorsunuz,’ dedim, sizin gelip onu göreceğinizi söyledim. Sanki polis gelecek demişim gibi, ‘Ne istiyor?’ diye sordu.”

“Benim kendisini görmeme izin vereceğini söyledi mi?”

“Hiçbir şey demedi, ne iyi, ne kötü.”

“Neden acaba?”

“Benim de merak ettiğim bu ya. Her Tanrının günü yatıp somurtmaktan başka hiçbir şey yaptığı yok. Ağzından bir türlü laf alamıyorum.”

Paul, “Acaba benim gitmemin bir yararı olur mu?” diye sordu.

“Bir deneyin bakalım.”

Paul’la Baxter’ın, bu iki rakibin arasında, hele dövüşüklerinden beri büsbütün güçlenmiş olan bir gizli

bağ vardı. Paul bir bakıma Baxter'a karşı bir suç işlemiş olduğunu hissediyor, kendini ona karşı az çok sorumlu görüyordu. Hele şimdi, anasının hastalığı yüzünden ruha bu kadar perişan olduğu şu günlerde, kendisi gibi acı çeken, sefil olan Baxter'a büsbütün yaklaşıyordu sanki. Zaten birbirlerini nefretin uç noktasında çıplak görmüşlerdi ki bu gerçek bir bağdı. Birbirlerinin ilkel benliklerine tanık olmuşlardı.

Bir gün hummalı, bulaşıcı hastalıklara ayrılmış binaya giderek Dr. Ansell'in kartını gösterdi. Kanlı canlı, genç bir İrlandalı kız olan hemşire onu Baxter'ın yattığı revire götürdü.

"Sana bir ziyaretçi getirdim, Bay Karga," dedi.

Baxter şaşkın bir homurtuyla döndü.

"Ha?" diye sordu.

Hemşire, "Gak!" diye onunla alay etti. "Bu adam anca gak demeyi biliyor! Sana bir ziyaretçi getirdim, dedim. Hadi bakalım terbiyeni takın da, teşekkür ederim, de."

Baxter kara gözleriyle Paul'dan yana baktı. Korku, güvensizlik, nefret, ıstırap doluydu bu bakış. Paul duruladı. Besbelli ikisi de aralarında olup bitenlerden, o akşam ifşa ettikleri çırılçıplaklıktan çekiniyorlardı.

Sonra, Paul elini uzatarak, "Burada olduğunu Dr. Ansell söyledi," dedi.

Hasta adam bir makine gibi onun elini sıktı.

Paul, "Ben de gelip göreyim dedim," dedi.

Cevap yok. Baxter gözlerini karşı duvara dikmişti.

Hemşire gene, "Gak desene, Bay Karga," diye hastaya takıldı. "Gak desene, ayol!"

Paul ona, "Nasıl, iyileşiyor mu?" diye sordu.

“A, elbette! Ama kendisi, öleceğim, diye korkusundan dilini yutmuş olacak, hiç laf etmiyor.”

Paul gülerek, “Oysa sen de iki çift laf edecek birini istersin,” dedi.

“Elbette ya. Revirde iki ihtiyarla durmadan ağlayan bir çocuktan başka kimse yok. Zor valla! Şu Bay Karga’nın sesini doya doya işitmek için can atıyorum. Ama o ara sıra gak demekten başka bir şey demiyor.”

Paul, “Acıdım sana,” dedi.

“Acınacak hal, değil mi?”

“Öyleyse beni Tanrı gönderdi buraya.”

“Tam üstüne bastın!”

Biraz sonra genç hemşire iki erkeği baş başa bıraktı. Baxter zayıflamış, eskisinden daha yakışıklı olmuştu, ama cansız bir hali vardı. Doktorun dediği gibi, iyileşmemekte âdeta ayak diriyordu. Yüreğinin her atışına dış biliyor gibiydi.

Paul, “Hastalığın çok mu ağırdı?” diye sordu.

Baxter birden gene ondan yana bakarak, “Senin Sheffield’da ne işin var?” diye sordu.

“Kızkardeşim burada oturuyor. Annem onun yanındayken hastalandı. Ya sen ne yapıyordun burada?”

Yanıt çıkmadı.

Paul, “Ne zamandır buradasın?” diye sordu.

Baxter ters ters, “Bilmem!” dedi.

Gözlerini karşı duvara dikmiş, sanki onun odadaki varlığını unutmaya çalışıyordu.

Paul yüreğinin öfkeyle katılaşmaya başladığını hissetti, ama ısrarla, “Tifo kötü hastalıktır, bilirim,” diye, konuşmayı sürdürdü.

Baxter birdenbire, “Neden geldin buraya?” diye sordu.

“Dr. Ansell senin burada kimseyi tanımadığını söyledi de ondan. Hiç ahababın var mı bu yörede?”

“Yok.”

Paul, “Sen kimseyi ahabap edinmek istemiyorsun da ondan,” dedi.

Bir sessizlik daha oldu.

Sonra Paul, “İlk fırsatta annemi eve götüreceğiz,” dedi.

Baxter hastaların öteki hastalara karşı gösterdikleri ilgiyle, “Nesi var?” diye sordu.

“Kanser.”

Gene bir sessizlik oldu.

Paul, “Eve götürmek istiyoruz, ama otomobil tutmamız gerekecek artık,” dedi.

Baxter yattığı yerden düşünüyordu.

“Thomas Jordan’a söylesene, kendi otomobilini göndersin sana.”

“Onunki küçük gelir.”

Baxter koygun gözlerini kırpıştırarak biraz daha düşündü. Sonra, “Öyleyse Jack Pilkington’a rica et, göndersin otomobilini,” dedi. “Nasıl olsa tanıdığın.”

“Parayla araba tutmak bence daha iyi.”

Baxter, “Bence aptallık,” diye fikir yürüttü.

Paul, “Sheffield’da işe mi girmiştin?” diye sordu.

“Geleli ancak bir, iki gün olmuştu ki hastalandım.”

Paul, “Buradan çıkıp bir bakımevine girsen daha iyi,” dedi.

Baxter’ın gene yüzü bulutlandı.

“Benim bakımevine falan gideceğim yok.”

“Babam bir seferinde bu civarda, deniz kıyısında bir bakımevinde kalmıştı da pek hoşuna gitmişti. Dr. Ansell sana kâğıt yazar, girersin.”

Baxter yattığı yerden düşünüyordu. Yeniden hayata atılmak düşüncesinin onu ürküttüğü belliydi.

Paul, “İyi olduğunu, gene kalkıp yürüyeceğini, yaşayacağını bilmek ne büyük nimet!” diye söylendi.

Onun sesindeki ümitsizlik, ıstırap, Baxter’ı biraz kendine getirir gibi oldu.

“Annenin... hastalığı çok mu ilerlemiş durumda?” diye sordu.

Paul, “Mum gibi eriyip gidiyor,” diye yanıtladı. “Ama hâlâ canlı, neşeli.”

Dudağını ısırarak sustu. Bir an sonra da ayağa kalktı.

“Eh, yolcu yolunda gerek. Sana şu yarım lirayı bırakıyorum.”

Baxter, “İstemem,” diye söylendi.

Paul karşılık vermeden, parayı masanın üzerine bıraktı.

“Bir daha Sheffield’a geldiğim zaman bir fırsatını bulur gene uğrarım,” dedi. “Belki eniştemi görmek istersin.”

Baxter, “Tanımıyorum ki!” diye karşılık verdi.

“İyi çocuktur. İstersen gelip seni görsün. Gazete, dergi falan getirsin. Okursun.”

Öteki karşılık vermedi. Paul da dışarıya çıktı. Baxter’la birlikte olmanın verdiği bastırılmış, sinir gerginliğinden titriyordu.

Annesine bir şey söylemedi, ama Baxter’ı görmeye gittiğini ertesi gün Clara’ya anlattı. Öğle tatilindeydi. İki sevgili artık eskisi kadar sık birlikte çıkmaz olmuşlardı, ama o gün Paul Clara’ya Şatoya kadar yürümelerini önerdi. Orada yerdeki çiçeklerin arasına oturdular. Paul, “Baxter’ın Sheffield Hastahanesi’nde tifodan yattığından haberin var mı?” diye sordu.

Clara irkilerek ona baktı. Yüzü soluvermişti.

Korku içinde, “Yo,” dedi.

“İyiye gidiyormuş. Doktor söyledi. Dün gidip onu gördüm.”

Bu haberin Clara’yı alt-üst ettiği belliydi.

Genç kadın âdeta suçlu bir tavırla, “Çok mu kötü?” diye sordu.

“Hastalığı ağır geçmiş. Şimdi iyileşme döneminde.”

“Neler konuştunuz?”

“Hiçbir şey. Somurtup duruyor.”

Aralarında ansızın bir uzaklık peyda olmuş gibiydi. Paul, Clara’ya başka bir şey söylemedi. O da fazla bir şey sormadı. Üzerine bir dalgınlık gelmişti.

Bu dalgın, sessiz hali sürüp gitti.

Bir başka gün gene gezintiye çıktıklarında Paul sarılmak istedi, ama Clara onun kollarından sıyrılarak biraz öteden yürümeye başladı. Paul o günlerde onun verebileceği avuntuya fena halde muhtaçtı.

“Beni sevmeyecek misin?” diye sordu.

Clara karşılık vermedi.

Paul kolunu onun omzuna dolayarak, “Neyin var?” diye sordu.

Kadın, “Yapma!” diyerek onun kolunu itti.

Bunun üzerine, Paul ona ilişmeyerek kendi düşüncelerine daldı.

Sonunda, “Baxter mı seni üzen?” diye sordu.

Clara, “Aslına bakarsan ona çok feci kötülük ettim ben,” dedi.

“Ben sana hep söylüyorum, ona karşı iyi davranmadın diye.”

Aralarında gene bir düşmanlık belirmişti. İkisi de kendi düşüncelerine daldılar.

Biraz sonra Clara, “Ona karşı... yok, çok kötülük ettim ona,” diye söylendi. “Şimdi de sen bana zulüm ediyorsun. Ama ben bunu hak ettim.”

Genç adam, “Ben nasıl zulmediyormuşum sana bakayım?” diye sordu.

Kadın gene, “Hak ettim ben bunu,” dedi. “Ben hiçbir zaman ona değer vermedim. Şimdi de sen bana değer vermiyorsun. Ama layığım ben buna. Kocam beni senin sevdiğinden bin kat daha çok severdi.”

Genç adam, “Hiç de değil!” diye buna karşı çıktı.

“Pekâlâ öyle. Hiç olmazsa bana saygısı vardı. Oysa sen beni hiç saymıyorsun.”

“O seni amma da sayarmış ha!”

“Sayardı ya! Ben onu zorla kaba yaptım. Biliyorum. O beni senin sevdiğinden bin kat daha fazla severdi.”

Paul, “Peki, öyle olsun,” dedi.

Kendi derdi şu anda başından aşkındı, Clara’nın işkencesini çekecek hali yoktu. Ondan ayrıldığı zaman ferahladığını hissetti.

Clara ise ilk fırsatta Sheffield’a kocasını görmeye gitti. Ama karı-kocanın karşılaşmaları pek zevkli olmadı. Clara Baxter’a çiçek, meyve, para getirmişti. Sanki suçlarını kapatmak istiyordu. Ama kocasını sahiden sevdiği için değil! Yatakta yatan adama baktıkça duyduğu his sevgi değildi. Sadece onun önünde diz çökmek, kendini ona bağışlatmak istiyordu. Şimdi bütün arzusu kendini feda etmektir. Paul’a kendini tam anlamıyla sevdirememiş olduğunu düşünüyor, bunu kocasına kötülük etmenin bir cezası sayarak içten içe korkuyordu. Cezasını çekmek istiyordu. Karısını böyle düşkün, suçlu görmek Baxter’a ince bir zevk veriyordu. Ama araların-

daki mesafe henüz çok fazlaydı. Bu mesafe erkeği ürkütmekle birlikte kadını neredeyse sevindiriyordu. Erkeğe, aşılmaz bir mesafenin ardından yardım etmekten hoşnut ve gururluydu.

Paul da bir, iki kere daha Baxter'ı görmeye gitti. Şimdi ölümcül rakip olmalarına karşın aralarında tuhaf bir arkadaşlık doğmuştu. Gene de, onları birleştiren kadının adını ikisi de ağzına almıyordu.

Gertrude gitgide kötülemektedir. Önceleri onu aşağıki odaya indiriyorlar, hatta bazen bahçeye bile çıkarıyorlardı. Orada hasta kadın yastıklara dayanarak oturuyor, gülümsüyordu. Öyle bir güzelliği vardı ki!

Paul'la annesi birbirlerinden korkar olmuşlardı. Ölümlün yakın olduğunu ikisi de bildikleri halde neşeli durmaktan geri kalmıyorlardı.

Her sabah Paul kalkar kalkmaz, daha giyinmeden annesinin odasına giderek, "İyi uyudun mu, cancağızım?" diye soruyordu.

"Evet."

"Yoksa rahatsız mıydın?"

"Eh, birazcık."

Onun bütün geceyi uykusuz geçirdiğini Paul biliyor, çarşafın altından annesinin, gizliden gizliye, elini sancıyan yerine bastırdığını fark ediyordu.

"Çok mu kötüydü, anne?"

"Yok, canım, biraz acıdı. Lafını etmeye değmez!"

Annesi her zamanki gibi dudak büküp burun kıvrıma çalışıyordu. Üzerine bir genç kızlık hali gelmişti. Mavi gözlerini oğlundan ayırmıyordu. Sabahları bu gözlerin altında, sancının, uykusuzluğun oluşturduğu karanlık halkalar görmek genci perişan ediyordu.

“Güneş var bugün.”

“Nefis hava.”

“Aşağıya götürelim mi seni?”

“Bakalım!”

Sonra, Paul gidip annesinin kahvaltısını hazırlıyordu. Bütün gün annesinden başka bir şey düşündüğü yoktu. Kalbindeki sonsuz ağrı onu hummalı gibi yapıyordu. Akşam üzeri eve dönünce mutfak penceresinden içeri bir göz atıyordu. Annesi yoktu. Yatağından kalkmamıştı demek. Genç adam koşarak yukarı çıkıp onu öpüyor, âdeta korkarak soruyordu:

“Güvercinim, kalkmadın mı bugün?”

“Hayır. O morfin iğnesi sersem ediyor beni.”

“Doktor dozu fazla kaçırdı sanıyorum.”

“Bana da öyle geliyor.”

Paul içi karararak anasının başucuna oturuyordu. Kadının küçük bir kız çocuğu gibi, yatağın içinde şöyle yana doğru kıvrılıp bir oturuşu vardı. Kır düşmüş kestane saçlarından bir tutam kulağının üstüne sarkmıştı.

Paul bunu yavaşça arkaya doğru iterek, “Gıdıklanmıyor musun?” diye sordu.

“Biraz.”

Yüzleri birbirine yakındı şimdi. Hasta kadının mavi gözleri dosdoğru oğlunun gözlerinin içine bakıyordu, genç bir sevgilinin bakışı gibi sıcak, gülümser, şefkatli. Genç adam acı, sevgi, dehşet içinde soluğunun kesildiğini hissediyordu.

“Saçlarını örmek gerek,” dedi. “Rahat dur.”

Yatağın arkasına dolanarak anasının saçlarını özenle çözdü, fırçaladı. Beyazla kahverengi karışık, uzun bir tutam ipek gibiydi bu saçlar. Paul onları hafif hafif fırça-

layıp ördükçe ağlamamak için dudağını ısıyor, başının döndüğünü, gözlerinin karardığını hissediyordu. Bütün olup bitenler rüya gibi, asılsız gibi geliyordu ona. Hiçbir şeyin anlamını çıkaramaz olmuştu.

Geceleri, çok zaman, annesinin odasında resim çizmeyi âdet edinmişti. Ara sıra başını kaldırıp baktıkça o mavi gözleri kendi üzerinde buluyordu. Bakışları karşılaştıkça annesi daima gülümsüyordu, Paul da makine gibi çalışmayı sürdürüyordu. Çizdiği resimler çok iyiydi, ama kendisi bunun farkında bile değildi.

Bazı bazı hasta kadın iyilik numarası yaparak şen şakrak çene çalmaya başlıyor, küçük bir dedikodu parçasıyla oyalanıp duruyordu. Şimdi ana da, oğul da küçük şeylerin üzerinde durmaya başlamışlardı. Yoksa yaşamlarındaki o büyük şeye yenilecekler, çıldıracaklardı. Bundan korktukları için her şeyi hafife alıp neşelenmeye çalışıyorlardı.

Kimi zaman Paul annesinin, yattığı yerden geçmiş günleri düşündüğünü seziyordu. Kadının ağzı böyle zamanlarda düz bir çizgi halinde sımsıkı kapanıyordu. Sanki zavalılık, içinden kopup gelen büyük feryadı her ne pahasına olursa olsun koparmadan ölmeye karar vermişti. Bazı zaman da kocasından bahis açıyordu. Şimdi kocasından nefret eder olmuştu. Onu bağışlayamıyordu bir türlü, odaya girmesine bile tahammülü yoktu. Kocasından çektikleri, en çok gücüne gitmiş olan şeyler o kadar açıkça aklına geliyordu ki kendini tutamayarak oğluna bunları anlatıyordu.

Bütün bu süre boyunca genç adamın kendi hayatı da parça parça mahvolup, gider gibiydi. Durup durup ağlıyor, çok zaman işine devam edemez oluyordu. Elin-

deki kalemin yazması şanki kendiliğinden duruyor, gözleri bir noktaya takılıp kalıyordu.

Annesi ise ölüme yenilmemeye karar vermişti. Sancısını, morfin iğnelerini, ertesi günü düşünüyor, ama ölümü aklına getirmemeye çalışıyordu. Biliyordu ki ölüm gelecekti ve kendisi de buna boyun eğmek zorunda kalacaktı. Ama yalvarmaya, ölümle arkadaş olmaya hiç de niyeti yoktu. Ölümün kapısına doğru gözlerini sımsıkı yummuş, yüzünü çevirmiş olarak gidiyordu. Böylece günler geçti. Haftalar, aylar geçti.

Bazen güneşli günlerde hasta kadın kendini âdeta mutlu hissediyordu.

“Geçirdiğim güzel günleri, gördüğüm güzel yerleri düşünmeye çalışıyorum,” diyordu, “kötü şeyleri aklımdan silmeye çalışıyorum.”

Sonra da bütün bir akşamı baş başa, hiçbir şey konuşmadan geçirdikleri oluyordu. O saatlerden sonra Paul en sonunda yatmak için kendi odasına gittiği zaman felce uğramış gibi, yerinden kıınıldayamıyordu.

Bilinci gidiyordu. Ne olduğunu bilemediği vahşi bir fırtına içini kasıp kavuruyordu sanki. Ama o orada öylece kalıyordu, hiçbir şeyi sorgulamadan her şeye boyun eğerek.

Ertesi sabah gene normal hallerine dönüyorlardı; Gertrude’un yüzü morfinden bozlaşmış, bedeni âdeta küle dönmüş gibi olsa bile gene neşelenmeye çalışıyorlardı. Eğer Annie veya Arthur evdeyse Paul annesini ihmal edebiliyordu. O zaman çoğunlukla erkeklerle vakit geçiriyordu. Uyanık, hareketli, canlı bir gençti. Gel gelelim benzi sapsarı kesildiği, gözlerinde karanlık bir ışık yandığı zamanlarda dostları ondan çekinmeye başlıyorlardı.

Kimi zaman Clara'ya gidiyordu ama kadın ona karşı neredeyse soğuk davranır olmuştı.

“Al beni!” diyordu Paul kısaca.

Arada Clara alıyordu onu. Ama korkarak. Böyle zamanlarda Paul'un ona sahip oluşunda itici bir şeyler vardı, sanki doğa dışı bir şey. Zamanla onun düşüncesinden bile kaçır oldu. Çok sessizdi Paul bugünlerde ama çok da tuhaftı. Yanında olan ama gerçekte onunla beraber olmayan bu yabancı, dehşete düşürüyordu Clara'yı. Paul eli kanlı bir suçluymuş gibi neredeyse. Paul onu istiyordu, o da kendini veriyordu ama ona sahip olan ölümmüş gibi geliyordu. Dehşet içinde yatıp kalıyordu. Onunla sevişen şey insan değildi sanki. Arada sevecenlik duyduğu da oluyordu ama genç kadın Paul'a acımayı göze alamıyordu.

Baxter, Nottingham yakınlarındaki bir bakım evine gelmişti. Paul arada onu orada gidip görüyordu. Clara ise daha seyrek.

İki erkeğin arasındaki tuhaf arkadaşlık gitgide gelişmişti. Gayet yavaş iyileşen, çok zayıf düşmüş olan Baxter şimdi kendini tamamen Paul'un eline bırakmış gibiydi.

Kasım ayının başlangıcında Clara Paul'a, “Bugün benim yaş günüm,” dedi.

“Unutmuştum.”

“Besbelli.”

Paul, “Hafta sonunda deniz kıyısında bir yere gidelim mi?” diye sordu.

Gittiler. Hava soğuk ve kasvetliydi.

Clara genç adamın ona yakınlık, sıcaklık göstermesini beklemişti; oysa Paul onun farkında bile değil gi-

biydi. Trende, oturduğu yerden dışarıya bakıyor, Clara bir şey söyleyince irkiliyordu. Aslında düşünceli de değildi. Hiçbir şey gerçek değilmiş gibi geliyordu.

Clara kalkıp onun yanına gitti. “Neyin var, canım?” diye sordu.

Clara’nın elini tuttu. Yerinden kıpırdamadı. Konuşacak ya da düşünecek gücü yoktu ama kadının elini tutarak öylece oturmak onu avutuyordu. Kadın ise hoşnutsuz, mutsuzdu, çünkü Paul onunla beraber değildi; o bir hiçti şu anda.

Akşamleyn kum tepelerinin arasına oturdular ve karanlık, kabarık dalgalı denizi seyrettiler.

Paul usulca, “Asla pes etmeyecek,” dedi.

Clara, içinde bir çöküntüyle, “Hayır,” diye mırıldandı.

“Ölmenin çeşitli yolları oluyor. Babamın tarafı korkaktır; onları yaşamdan ölüme zorla çekip sürüklemek gerekir, salhaneye götürülen kocabaşlar gibi. Annemin tarafındakileriye arkadan itmek gerekir, adım adım. Çok inatçıdırlar, ölmeyi reddederler.”

“Evet,” dedi Clara.

“Annem de reddediyor. Ölüme razı olamıyor. Papaz Mr. Renshaw uğramıştı geçen gün. ‘Düşünsene,’ dedi anneme. ‘Öteki diyarda annenle babana, kız kardeşlerine, oğluna kavuşacaksın,’ dedi. Annemse, ‘Ben onlardan ayrılalı uzun zaman oldu, onlarsız olmaya alışkınım artık,’ diye karşılık verdi. ‘Bu dünyada yaşayanları istiyorum ben, ölmüşleri değil,’ dedi. Şimdi bile hâlâ yaşamak istiyor.”

Clara, “Düşünmesi bile korkunç!” dedi.

Genç adam tekdüze bir sesle, “Bana bakıyor, benim yanımda kalmak istiyor,” diye konuştu. “İradesi öyle güçlü ki asla gitmeyecek gibime geliyor, asla!”

Clara, inlercesine, “Düşünme artık!” dedi.

“Oysa nasıl da dindardı! Hâlâ da dindar ama neye yarar? Pes etmeye hiç niyeti yok. Biliyor musun, perşembe günü ona, ‘Anne, benim ölmem gerekse ben ölürdüm, zorlardım kendimi ölmeye,’ dedim. O da, ‘Ben bunu yapmadım mı sanıyorsun?’ diye çıkıştı bana. ‘İnsan canı istediği zaman ölebiliyor mu sanıyorsun?’ diye çemkirdi.”

Sesi kesildi. Ağlamıyordu. Az sonra gene tekdüze sesle konuşmayı sürdürdü. Clara oradan kaçmak istiyordu. Çevresine bakındı. Önünde kapkara, yankılanıp duran kıyı, tepesinde de üstüne bastıran karanlık gök vardı. Genç kadın aydınlık bir yerde olmak istiyordu, başka insanların da olduğu bir yerde. Paul’dan uzakta olmak istiyordu. O ise başı önüne sarkmış, hiç kıpırtısız oturmaktaydı.

“Onun yemek yemesini bile istemiyorum,” diyordu. “Bunu o da biliyor. ‘Bir şeyler yemek ister misin?’ diye sorduğumda, evet, demeye korkuyor âdeta. ‘Bir fincan çay içerim,’ diyor. Geçen gün, ‘Ama seni canlandırmaya yarayacak bu,’ dedim de, neredeyse ağlıyordu. ‘Evet, ama bir şey yemediğimde midem öyle bir kemiriliyor ki dayanamıyorum,’ dedi. Ben de gidip yemek hazırladım ona. Aslında kanserdir içini öylesine kemiren. Ölse ya, artık!”

Clara, “Hadi gel, ben gidiyorum,” dedi.

Paul kumların karanlığı üzerinden, onun peşi sıra yürüdü. Ona sokulmadı. Onun varlığından neredeyse habersizdi sanki. Kadın da ondan korkuyor, tiksiniyordu.

Aynı yoğun ruhsal ve zihinsel sis içinde Nottingham’a döndüler. Paul hiç boş kalmıyordu, her zaman yapacak bir işi vardı; bir arkadaşından öbürüne gidip duruyordu.

O pazartesi gene Baxter'ı görmeye gitti. Baxter onu görünce, eliyle sandalyesine tutunarak ayağa kalktı. Can-sız, soluk bir görünümü vardı.

Paul, "Kalkmamalıydın," dedi.

Baxter gene oturdu.

"Buraya gelip neden vaktini heba ediyorsun?" diye sordu. "Yapacak başka işin yok mu senin?"

Paul, "Gelmek istedim," dedi. "Al, sana şeker getir-dim."

Baxter kutuyu alıp bir yana koydu.

Paul, "Bu hafta sonu tatilim bir şeye benzemedi," dedi.

"Annen nasıl?"

"Hep bildiğin gibi."

"Pazar günü gelmeyince belki fenalaşmıştır diye dü-şündüm."

Paul, "Deniz kıyısına gittim," dedi. "Değişikliğe ih-tiyacım vardı."

Öteki, kara gözleriyle ona baktı. Sanki bir şey sora-caktı da sormayı göze alamayarak bekliyor, karşısında-kinin kendiliğinden söyleyeceğini umuyordu.

Nitekim Paul, "Clara'yla beraberdim," dedi.

Baxter yavaşça, "Tahmin ettim," diye karşılık verdi.

"Eskiden verilmiş bir sözdü."

"Nasıl istersen öyle yaparsın."

Clara konusu ikisinin arasında ilk kez olarak açıkça geçiyordu.

Paul, "Yok," diye ağır ağır mırıldandı. "Clara ben-den usandı artık."

Baxter gene onun yüzüne baktı.

Paul, "Yazdan beri bıktı benden," diye ekledi.

Aralarında derin bir sessizlik oldu. Paul dama oynamalarını önerdi. Konuşmaksızın oynadılar.

Sonra Paul, “Annem ölünce yurtdışına gideceğim,” dedi.

“Yurtdışına mı?”

“Evet.”

Oyuna devam ettiler. Baxter ilerideydi.

Paul, “Kendime yeni bir hayat kurmam gerek,” dedi. “Senin de öyle.”

Baxter, “Nereden başlayacağımı bilmiyorum,” dedi.

“Bir şeyler çıkar elbet. Şimdilik düşünmekte bir yarar yok. Versene bir şeker.”

İki erkek karşılıklı şeker yediler. Sonra bir el daha dama oynadılar. Baxter bir ara, “Ağzının kenarındaki o iz nedir?” diye sordu.

Paul elini çarçabuk ağzına götürdü.

“Bisiklet kazası,” dedi.

Baxter’ın dama taşını tutan eli titriyordu.

Çok alçak bir sesle, “Bana gülmeyecektin,” dedi.

“Ne zaman?”

“O akşam... onunla beraber yanımdan geçerken. Elin, onun omzundaydı.”

Paul, “Ben sana gülmedim,” dedi.

Baxter karşılık vermedi.

Paul, “Seni, geçtikten sonraya kadar tanımadım bile,” diye ekledi.

Demirci gayet hafif bir sesle, “Kanımı başıma sıçratan o oldu,” diye mırıldandı.

Paul ağzına bir şeker daha attı.

“Sana gülmedim,” dedi. “Benim huyum bu, her zaman güler dururum.”

Dama oyunlarını bitirdiler.

O gece Paul Morel vakit öldürmek için Nottingham'dan evine kadar olan on millik yolu yürüyerek döndü. Eve yaklaştığı zaman hâlâ yorulmamıştı. Ya da, yorulduğunun farkında değildi. Ta öteden annesinin yatak odasının penceresine vuran ateşin ışığını gördü.

“Annem öldüğü zaman bu ateş sönecek,” diye düşündü.

Pabuçlarını sessizce çıkararak merdivenleri usulca tırmandı. Annesi hâlâ tek başına yattığı için kapısı ardına kadar açıktı, ocaktaki ateşin ışığı sahanlığa vuruyordu. Genç adam bir gölge gibi usulca, annesinin kapısından içeri baktı.

Gertrude, “Paul!” diye mırıldandı.

Oğlunun yüreği yeni baştan paramparça oldu sanki. İçeri girip yatağın yanına oturdu.

Hasta kadın, “Ne kadar geç kaldın!” diye söylendi.

Paul, “Pek de öyle geç değil,” dedi.

“Saat kaç?”

Hastanın sesi üzgündü, sızlanır gibiydi.

“Henüz on bir.”

Paul yalan söylüyordu, saat bire yaklaşmıştı.

Annesi, “Ya! Ben daha geç oldu sandımdı,” dedi.

Genç adam annesinin bu bitip tükenmeyen geceler boyunca çektiği işkenceyi gayet iyi biliyordu.

“Uyku tutmuyor mu, güvercinim?” diye sordu.

Kadın, “Tutmuyor,” diye feryat etti.

Oğlu ninni söyler gibi, “Zararı yok, miniciğim, sen üzülme, bir tanem,” diye söylendi. “Ben biraz senin yanında otururum, o zaman belki geçer.”

Parmaklarının ucuyla biteviye, yavaş yavaş annesinin alnını, gözkapaklarını okşayarak sıvazlamaya başladı. Öteki odalardan, uyuyanların nefes sesleri geliyordu.

Oğlunun sevgisi, parmaklarının değmesi hasta kadını sükûna kavuşturmuş gibiydi.

“Hadi artık git yat,” diye mırıldandı.

“Uyuyabilecek misin?”

“Sanırım.”

“Daha iyisin şimdi, miniciğim, değil mi?”

Annesi yarı huysuz, yarı avunmuş bir çocuk gibi “Evet,” diye karşılık verdi.

Gene günler, haftalar geçti. Paul şimdi Clara’yı hemen hiç görmez olmuştu. Rahat duramayarak birinden öbürüne gidiyor, ama kimseciklerle avunamıyordu.

Miriam, Gertrude’un hastalığını duyunca Paul’a şefkat dolu bir mektup yazmıştı. Paul bir gün onu görmeye gitti. Genç kadın onu böyle solgun, zayıf, gözleri karanlık, şaşkın bir halde görünce o kadar acıdı ki bir an yüreği buna dayanamayacak gibi oldu.

“Annen nasıl?” diye sordu.

“Hep öyle... hep öyle! Doktor daha fazla dayanamaz diyor ama ben biliyorum, kolay kolay ölmeyecek o. Göreceksin, Noel’de hâlâ bizimle beraber olacak.”

Miriam ürpererek onu kendine doğru çekti, göğsüne bastırdı. Öptü, öptü. Paul sesini çıkarmadı. Ama Miriam’ın dokunması ona işkence gibi geliyordu. Çünkü onun yüzünü öpüp bedenini okşayarak kanını alevlendiriyordu, ama ruhundaki üzüntüyü avutamıyordu. Oysa genç adamın şu anda istediği, muhtaç olduğu şey avunmaydı, bu tür okşamalar değil. Hayır, bu değildi onun şimdi istediği, bu değildi. En sonunda çıldıracak gibi olarak oradan uzaklaştı. Miriam ise onu avuttuğunu, ona iyilik ettiğini sanıyordu.

Aralık ayıyla birlikte kar da başladı. Paul şimdi evden hiç ayrılmaz olmuştu. Hastabakıcı tutacak paraları

yoktu. Annie ile Paul annelerine sırayla hizmet ediyorlardı. Klinikteki hemşire kadın da sabah akşam uğruyordu. Akşamları çok zaman arkadaşları geliyordu, hep birlikte mutfakta oturarak konuşup gülüyorlar, kahkahadan kırılıyorlardı.

Bu, yaşamlarının değişmez kasvetine karşı bir tepkiydi. Paul öyle komik, Annie öyle maskaraydı ki! Gözlerinden yaş gelinceye kadar gülüyorlar, bir yandan da fazla ses çıkarmamaya çalışıyorlardı. Gene de, yukarıda, odasında yalnız başına yatan hasta kadın onların sesini işitiyor, hasetle karışık bir ferahlık duyuyordu.

Paul bir ara, annesi onların gülüşlerini duyuyor mu diye bakmak için, süklüm püklüm yukarı çıkıyordu.

“Biraz süt vereyim mi, anne?”

Gettrude, “Biraz,” diye sızlanıyordu.

Paul, verdiği süt annesini çok beslemesin diye suyla karıştırıyordu. Oysa kendi hayatından çok sevdiği varlık annesiydi.

Kadıncağz, her akşam bir morfin iğnesi yediği için kalbinde bir çarpıntı پیدا olmuştu. Şimdi Annie onun odasında yatıyordu. Sabahları Paul erkenden annesinin odasına gittiği zaman hastayı perişan, kül benizli buluyordu. Kadının gözleri her gün çektiği acının etkisiyle biraz daha karanlıklaşıyor, sanki salt bebeklerinden ibaret kalıyordu. Hele sabahları, yorgunluk, sancı, dayanamayacağı kadar şiddetliydi. Buna karşın Gertrude asla ağlamıyor, hatta fazla bir şikâyetle bile bulunmuyordu.

“Bu sabah biraz daha iyi uyudun, küçüğüm,” diyordu oğlu ona.

Annesi, “Öyle mi?” diyordu, yorgunluğun verdiği hoşnutsuzlukla.

“Evet, saat neredeyse dokuz.”

Paul durup pencereden dışarı bakıyordu. Karların altında her yer ıssız, solgundu. Paul annesinin nabzını yokluyordu. Güçlü bir vuruşun ardından zayıf bir vuruş geliyordu, bir sesle yankısı gibi. Onun habercisi sayılıyordu bu. Anne, oğlunun bu nabız yoklamasına izin veriyordu; onun ne istediğini bilerek.

Kimi zaman birbirlerinin gözünün içine bakıyorlardı. Böyle zamanlarda hemen hemen bir anlaşma yapar gibiydiler. Sanki oğul da annesiyle birlikte ölmeye söz veriyordu. Ama annesi ölmeye razı olmuyordu; ölmeyecekti işte. Bedeni çökmüş, bir avuç külden ibaret kalmıştı. Gözleri karanlık, işkence dolu.

Sonunda Paul bir gün doktora, “Bir şey veremez misiniz bunu bitirmek için?” diye sordu.

Doktor, olmaz, der gibi baş salladı.

“Annenizin günleri sayılı artık, Mr. Morel.”

Paul yanıt vermeden içeri girdi.

Annie, “Daha fazla dayanamayacağım artık,” dedi. “Hepimiz aklımızı oynatacağız.”

İki kardeş kahvaltıya oturdular.

Annie, “Minnie, git hanımın yanında otur da biz kahvaltı edelim,” dedi.

Ama kız korku içindeydi.

Paul açık havada yürümeye çıktı, koruların arasında, karların üzerinde. Karların beyazlığı üzerinde tavşanların, kuşların ayak izlerini görüyordu. Kilometrelerce yol gitti. Dumanlı, sızılı, kızıl bir gün batımı ağır-dan alarak indi yer yüzüne, uzayıp gitti. Paul, “Bugün ölecek,” diye düşündü. Korunun içinden bir merkep çıkıp yanına geldi, başını ona yasladı, adımlarını ona uydurdu. Paul hayvanın boynuna sarıldı, yanağını onun kulaklarına sürttü.

Annesi, sessizdi; hâlâ yaşıyordu. Sert dudakları amansızca birbirine kenetlenmiş, yalnızca o karanlık işkenceli gözler hayatta...

Mevsim Noele yaklaşıyordu; gene kar yağdı. Annie ile Paul durumu artık çekemeyeceklerini hissediyorlardı. O karanlık gözler yaşamayı sürdürüyordu. Morel, suskun, ürkek, kendini silmiş gibiydi. Arada hasta odasına girip karısına bakıyordu. Sonra şaşkın şaşkın gerileyerek dışarı çıkıyordu.

Hasta kadın hâlâ yaşama dört elle sarılmış yatmaktaydı. Maden işçileri greve çıkmışlardı. Noelden on, on beş gün önce iş başı yaptılar. Bundan iki gün sonraydı; Minnie beslenme fincanını alıp üst kata çıktı.

Gertrude, o zayıf, huysuz, pes etmeyen sesiyle, “Minnie, adamlar ellerinin yaralı olduğundan mı yakınıyorlar?” diye sordu. Minnie şaşkın şaşkın ona baktı.

“Benim haberim olmadı, Mrs. Morel.”

“Eminim öyledir, yaralıdır elleri,” dedi ölüm döşeğindeki kadın, bitkin bir iç çekişle. “Neyse, hiç değilse bu hafta bir şeyler almaya para olacak.”

Gözünden hiçbir şey kaçıyordu.

İşçiler madenlere dönerlerken de, “Annie, babanın ocak kıyafetlerini iyi havalandırmak gerek,” dedi.

Annie, “Sen bunu dert edinme, canım,” dedi.

Bir akşam Paul’la Annie yalnızdılar.

“Besbelli Noeli de geçirecek bu gidişle,” dedi Annie. Kardeşlerin ikisi de dehşet içindeydiler.

Paul, dudaklarını kararlılıkla kısıarak, “Geçirmeyecek,” dedi. “Morfin vereceğim ona.”

“Hangi morfin?”

“Sheffield’den getirttiğimizin hepsini vereceğim.

“Ver! Ne olur!” dedi Annie.

Ertesi gün Paul yatak odasında resim yapıyordu. Annesi uyuyor gibiydi. Paul resminin başında usulca gidip geliyordu. Birden o ufak ses, “Paul, yürüyüp durmasana,” dedi.

Paul dönüp ona baktı. Yüzünde kara birer kabarcık gibi duran gözleri oğluna dikilmişti.

Paul, “Peki, canım,” dedi usulca. Yüreğinde bir damar daha kopmuştu sanki.

O akşam bütün morfin haplarını alıp alt kata götürdü. Hepsini özenle ezip toz haline getirdi.

Annie, “Ne yapıyorsun?” diye sordu.

“Gece sütünün içine katacağım.”

Sonra ikisi birden, hınzırlık tasarlayan çocuklar gibi gülmeye başladılar. Bu ufak neşe, yaşadıkları tüm dehşetin üzerinde bir ışık gibi yanıp söndü.

O gece hemşire hastayı yatırmaya gelmedi. Besleme fincanındaki sütü yukarıya Paul götürdü. Saat dokuzdu.

Gertrude yatakta doğrulmuş oturuyordu. Paul, incinmesinler diye ömrünü feda edebileceği o dudakların arasına süt fincanını dayadı. Annesi süttten bir yudum aldı, sonra fincanı iterek soru dolu, karanlık gözlerle oğluna baktı. Paul da ona baktı.

Hasta kadın, “Paul, ÇOK acı bu!” diyerek hafifçe yüzünü buruşturdu.

“Doktor sana yeni bir uyku ilacı verdi; bununla sabahları o kadar perişan olmayacağını düşünüyor.”

Gertrude, “Umarım olmam,” dedi, çocuk gibi.

Biraz daha süt içti.

“Ama gerçekten feci bunun tadı!” dedi.

“Biliyorum, tadına ben de baktım. Bitirince sana biraz da temiz süt veririm.”

Gertrude, “İyi olur,” diyerek sütü içmeyi sürdürdü. Çocuk gibi oğlunun sözünü dinliyordu. Genç adam içinden, acaba farkına vardı mı, diye geçirdi. Kadıncağının o zayıf, acınası boğazının yudumlamakta zorlandığını görebiliyordu. Alt kata koşarak biraz daha süt aldı. Fincanın dibinde hiç tortu kalmamıştı.

Annie, “İçti mi?” diye fısıltıyla sordu.

“Evet. Çok acı, dedi.”

Annie alt dudağını dişlerinin arasına kısıtırarak, “Ya?” diye güldü.

“Ben de, yeni bir ilaç, dedim. Süt nerede?”

Yukarı kata birlikte çıktılar.

Anneleri çocuk gibi dudak bükerek, “Hemşire neden gelmedi acaba, beni yatırmaya?” diye sızlandı.

Annie, “Konsere gideceğim, diyordu, bir tanem,” dedi.

“Öyle mi?”

Bir an sessiz durdular. Mrs. Morel temiz süten biraz içti.

“Annie, o yeni ilaç iğrençti,” diye sızlandı.

“Öyle miydi, kuzucuğum? Neyse, aldırma artık.”

Anne gene yorgun bir göğüs geçirdi. Nabızı çok düzensizdi.

Annie, “Hadi, seni biz yatıralım,” dedi. “Hemşire belki çok geç kalır.”

“Peki, deneyin bakalım.”

Yorganı açtılar. Paul annesinin pazen geceliğiyle genç bir kız gibi kıvrılmış oturduğunu gördü. Çabucak yatağın yarısını yapıp onu o yana alarak bu kez de öbür yanını yaptılar. Analarının geceliğini çekip düzelttiler, üzerini örttüler.

Paul onu yavaşça okşayarak, “İşte oldu bitti!” dedi. “Şimdi artık uyursun.”

Kadın, “Evet,” dedi. Sonra âdeta neşeyle, “Ben sizin yatağımı böyle ustalıkla yapabileceğinizi hiç ummazdım!” diye şakalaştı.

Paul eğilip onu öptü.

“Uyuyacaksın artık, bir tanem.”

Gertrude, büyük sözüne güvenen bir çocuk gibi, “Evet,” dedi. “İyi geceler.”

Işığı söndürdüler. Evin içine sessizlik indi.

Babaları yatmıştı. Hastabakıcı gelmedi. Annie ile Paul saat on birde bir daha annelerine bakmaya çıktılar. Uyuyor gibiydi. Ağzı biraz açılmıştı.

Paul, “Bekleyelim mi?” diye sordu.

Annie, “Ben her zamanki gibi onunla yatayım daha iyi,” dedi. “Belki uyanır, beni arar.”

“Pekâlâ. Bir değişiklik olursa çağır beni.”

“Olur.”

Ocaktaki ateşin önünde biraz daha oyalandılar. Dışarıda gece derin, karanlık, karlı; iki kardeş sanki koca dünyada yapayalnızdılar. Sonra Paul kendi odasına giderek yattı. Yatar yatmaz uykuya daldı, ama sık sık uyanıyordu. Sonra iyice dalgın uyumaya başladı.

Bir aralık Annie’nin, “Paul, Paul!” diye fısıldamasına uyandı. Karanlıkta, beyaz geceliğiyle, saçını tek örgü halinde sırtından aşağı sarkıtmış kız kardeşini gördü.

Hemen doğrularak, “Ne var?” diye fısıldadı.

“Gel, anneme bak.”

Paul yataktan aşağı atladı. Hasta odasında tomurcuk gibi küçücük bir ateş yanıyordu. Annesi yanağını eline yaslayıp yarı dönerek yatmıştı. Ağzı şimdi iyice açıktı, soluğu horlama gibi derin, boğuk, sesli sesli, çok da seyreker çıkıyordu.

En sonunda Annie usulca dışarı çıktı, Paul yalnız kaldı. Kahverengi battaniyesine büründü, annesinin yatağının başına büzülerek onu seyre daldı.

Hasta kadının, ağzı ardına kadar açılmış, feci bir görüntüsü vardı. Paul gözlerini ondan ayırmıyordu. Bazı bazı o korkunç soluğun bir daha çıkmayacağını sanıyordu. Beklemek dayanılmaz derecede güçtü. Sonra soluğun sert horultusu ansızın yeniden başlayarak onu irkiliyordu. Genç adam gürültü yapmamaya çalışarak yeniden ateşi düzelitti. Dakikalar geçmekte, gece nefes nefes tükenmekteydi. Annesinin her soluyuşu genç adamı acı içinde bırakıyordu. Öyle ki bir süre sonra kanıksadı, pek bir şey hissetmez oldu.

Babası kalktı. Paul onun çoraplarını giyişini, esneyişini duyabiliyordu. Sonra, maden işçisi, sırtında yalnızca gömleğiyle, pabuçsuz içeri girdi.

Paul, “Şşş!” yaptı.

Walter Morel durmuş karısına bakıyordu. Sonra, çaresiz, dehşet dolu gözlerini oğluna çevirdi.

Fısıldayarak, “İşe gitmesem mi acaba?” diye sordu.

“Yok. Git sen işinin başına. Yarın akşama da çıkacak sanıyorum.”

“Bence çıkmaz.”

“Sen işine git.”

Walter gene korku içinde karısına baktı. Sonra, oğlunun sözünü dinleyerek dışarı çıktı. Paul onun çorap lastiklerinin bacaklarının üzerine çarpışına baktı.

Yarım saat sonra Paul aşağıya inip bir fincan çay içti, sonra gene hastasının başına döndü.

İş kıyafetini giymiş olan babası yeniden yukarı çıkarak, “Sahiden gideyim mi?” diye sordu.

“Evet.”

Birkaç dakika sonra Paul karların üzerinde babasının ağır, boğuk ayak seslerini duydu. Maden işçileri sokakta birbirlerine seslenerek kafileler halinde işe gidiyorlardı. Beri yandan, odanın içinde hastanın o korkunç, sert, aralıklı soluma sesleri, tekdüze, sürüp gidiyordu.

Uzaktan, karların üzerinden maden ocaklarının, fabrikaların düdüklere duyulmaya başladı. Birbiri ardına, acı acı, kimi yakından, kimi uzaktan öttüler, öttüler. Sonra sustular.

Paul ateşi düzeltti gene. Nefesler evin sessizliğini titretiyordu. Annesinin halinde hiçbir değişiklik yoktu. Paul perdeyi aralayarak dışarı baktı. Ortalık hâlâ karanlıktı. Hafif bir kurşunilik sezilmeye başlıyordu. Karların üzerine belli-belirsiz bir mavilik gelmiş gibiydi. Paul perdeyi açıp giyindi, sonra soğuktan titreyerek, musluk başındaki şişeden biraz konyak içti. Aşağı sokaktan bir araba takırtısı geldi. Saat yedi olmuş, ortalık aydınlanmaya başlamıştı. Paul konuşma sesleri duydu. Dünya uyanmak üzereydi. Karların üzerine kirli, sefil, kasvetli bir gündeğumunun ışığı vurdu. Şimdi sokaktaki evler seçiliyordu.

Paul ışığı söndürdü. Bu kez de oda ona pek karanlık geldi. Soluyuş hâlâ devam ediyordu, ama Paul buna biraz alışmış gibiydi artık. Annesi ise hep eskisi gibi yatmaktaydı. Paul düşündü: Acaba üzerine örtüler, paltolar falan örtse bu ağırlık hastanın korkunç soluyuşunu keşip durdurabilir miydi? Annesine baktı gene. Ama bu yataktaki soluyan şey annesi değildi... hiç de annesi değildi işte. Battaniyeleri üzerine yığsa...

Ansızın kapı açıldı, Annie içeri girdi. Soru sorar gibi Paul'a baktı.

Paul sakın sesle, “Hep aynı,” dedi.

Biraz sonra aşağıya, kahvaltıya indiler. Saat sekize yirmi vardı.

Annie dehşetten sersemlemiş bir halde, “Ne feci, değil mi?” dedi.

Paul “evet” der gibi başını salladı.

Annie, “Yüzü öyle kalırsa!” diye mırıldandı.

Kardeşi, “Hadi, biraz çay iç,” dedi.

Gene yukarı çıktılar. Biraz sonra komşular korkulu sorularla kapıyı çalmaya başladılar:

“Nasıl anneniz?”

Anneleri hep öyleydi. Yanağını eline yaslamış, ağzı ardına kadar açık... Kesilip kesilip gene başlayan o derin, o ürkünç soluma...

Saat onda hemşire geldi, hastaya baktı. Yüzünde tuhaf bir kahır ifadesi belirdi.

Paul, “Hemşire hanım, bu böyle sürüp gidecek mi günlerce?” diye inleyerek sordu.

“İmkânı yok, Mr. Paul! Daha fazla sürüp gidemez artık!”

Bir sessizlik oldu.

Sonra hemşire, “Ne müthiş, değil mi?” diye sızlandı. “Kim derdi ki bu kadar sancıya dayanacak diye? Hadi siz biraz aşağı inin, artık, Mr. Paul.”

En sonunda, saat on birde Paul aşağı inmeye razı oldu. Bir komşuya gitti. Annie aşağıda, hastabakıcıyla Arthur yukarıdaydılar.

Paul, komşu evde, başını elleri arasına almış oturuyordu. Birden Annie avludan koşa koşa geldi.

Deli gibi, “Paul... Paul... annem öldü!” diye haykırıyordu.

Bir an içinde Paul kendi evine dönmüş, yukarı kata çıkmıştı. Annesi hareketsiz yatıyordu. Hastabakıcı kadın onun ağzını silmekteydi.

Paul içeri girince herkes biraz açıldı. O, yatağın yanına diz çökerek, yüzünü annesinin yüzüne dayadı, kollarını boynuna sardı.

“Sevgilim, sevgilim... Ah, sevgilim benim!” diye fısıldıyordu, tekrar tekrar. “Sevgilim! Ah, sevgilim benim!”

Sonra arkasında hastabakıcının ağlayarak, “Anneniz rahata kavuştu artık, Mr. Paul, şimdi rahata kavuştu,” dediğini duydu.

Paul hâlâ sıcak olan ölmüş annesinin başucundan kalkınca dosdoğru aşağı indi ve her nedense, pabuçlarını boyamaya başladı.

Yapılacak birçok iş vardı. Birçok mektup falan yazmak gerekiyordu. Doktor gelip ölüye baktı, içini çekeerek, “Evet, zavalılık!” dedi. Sonra, “Saat altı sularında kliniğe gelin. Ben kâğıtları hazırlarım,” dedi.

Evin erkeği saat dörtte işten döndü. Sessizce ayaklarını sürüyerek içeri girdi, oturdu. Minnie onun yemeğini hazırlamaya başladı. Walter Morel yorgundu. Kömürden karalaşmış kollarını masaya yaslamış oturuyordu. Minnie onun çok sevdiği şalgam yemeği hazırlamıştı.

Paul babasının olayı sezip sezmediğini bilemiyordu. Evine geleli epey olduğu halde hiçbir şey sormamıştı. Kimse de ona bir şey söylememişti.

En sonunda Paul, “Baba, perdelerin inik olduğunu fark ettin mi?” diye sordu.

Walter başını yemeğinden kaldırıp baktı, “Yo,” dedi. “Yoksa... yoksa göçüp gitti mi bizim kadın?”

“Evet.”

“Ne zaman?”

“Bu sabah... saat on iki sularında.”

“Hm...”

Walter Morel bir an daldı gitti. Sonra, yemek yemeye koyuldu. Hiçbir şey olmamış gibiydi. Şalgamları sessizlik içinde yedi bitirdi. Sonra kalktı, yıkandı, hazırlanmak için yukarı çıktı. Ölü odasının kapısı kapalıydı.

Babası yeniden aşağı indiğinde Annie, “Annemi gördün mü?” diye sordu.

Walter, “Hayır,” diye yanıtladı.

Biraz sonra da çıkıp gitti. Paul cenaze levazımatçısını, papazı, doktoru, muhtarı çağırdı. Uzun uzun işler... Eve döndüğü zaman saat sekize yaklaşıyordu. Evde annesinden başka kimse yoktu. Genç adam eline bir şamdan alarak yukarı çıktı.

Onca zamandan beri hep sıcak tutulmuş olan oda şimdi soğuktu. Çiçekler, şişeler, tabaklar, hasta odalarına ait bütün öteberi ortadan kaldırılmış, içeriye resmi, sade, sert bir hava çökmüştü. Ölü, yatağın üzerine yatırılmıştı. Vücudunu örten beyaz çarşaf bir kar tabakası gibi hareketsiz, tertemiz, sessiz duruyordu. Uyuyakalmış olan, genç bir kızdı sanki.

Paul, elinde şamdanı, onun üzerine doğru eğildi. Tıpkı uyuyakalmış, rüyasında sevgilisini gören bir genç kız gibiydi annesi. Ağzı biraz açık, yüzü genç, alnı düzgün, berrak duruyordu. Hiç acı çekmemiş gibiydi.

Paul onun kaşlarını, o küçük, şirin burnunu uzun uzun seyretti. Annesi gene gençliğine kavuşmuştu. Yalnızca alnından olağanüstü bir güzellikle yükselen saçlarına kır karışmıştı. Handiyse uyanacaktı. Şimdi, şimdi gözkapaklarını oynatıp ona bakacaktı. Annesi hâlâ onunla beraberdi.

Eğildi, annesini bütün aşkıyla öptü. Ama ağzına bir soğukluk değmişti. Paul dehşet içinde dudağını ısırıldı. Sonra gene annesine baktı ve ondan asla, asla ayrılamayacağını hissetti. O kır karışmış saçları okşadı. Annesinin alnı da buz gibiydi.

Paul bu kez yere diz çökerek, “Anne... anne!...” diye fısıldadı.

Cenazeyi kaldırmaya gelen adamlar onu böyle, annesinin başucunda buldular. Ölüyü sakın, dikkatli, saygılı, usta ellerle ölçüp biçerlerken Paul gözlerini kartal gibi onlara dikmiş, ayırmıyordu.

Annie de onunla beraberdi; annelerini bir an bile gözden kaybetmek istemiyor, kimsenin ona yaklaşmasına dayanamıyorlardı. Ziyaretçi kabul etmedikleri için komşuları fena halde gücendirdiler.

Biraz sonra Paul çıkıp bir arkadaşının evine gitti, biraz kâğıt oynadı. Eve geceyarısı döndü. O içeri girdiği zaman, kanepede oturmakta olan babası ayağa kalktı:

“Hiç gelmeyeceksin sandım, oğul,” diye sızlandı.

Paul, “Oturup beni bekleyeceğini tahmin etmedim de,” diye karşılık verdi.

Walter Morel’in öyle boynubükük bir hali vardı ki! Paul, korku nedir bilmeyen, ömründe hiçbir şeyden korkmayan babasının bu gece gidip yatmaktan korkmuş olduğunu algıladı.

Ona acıdı, bu kadar geç kaldığına pişman oldu.

“Annie’nin eve gittiğini, senin yalnız olacağını unuttum, baba.”

“Yemek istiyor musun?”

“Yok.”

“Otur, otur. Sana süt ısıttım biraz. İçersen iyi olur, dışarısı buz deryası.”

Paul sıcak sütü içti. “Yarın Nottingham’a gitmem gerek,” dedi.

Biraz sonra Walter Morel yatmaya gitti. Ölü odasının kapalı duran kapısının önünden çabucak geçti, kendi odasının kapısını açık bıraktı. Çok geçmeden Paul da yukarı çıktı. Her zamanki gibi annesinin yanına, iyi geceler dilemeye girdi. Soğuk, karanlıktı oda. Paul ocakta ateş yakmaya devam etmediklerine pişman oldu. Annesi hâlâ aynı gençlik rüyasına dalmış gibiydi.

Paul, “Bir tanem!” diye fısıldadı. “Bir tanem!”

Ama öpmedi onu. Teninin yabancı soğukluğundan çekiniyordu. Annesinin böyle rahat, güzel bir uykuya dalmış hali içini ferahlatmıştı. O uyanmasın diye kapıyı usulca kapadı, odasına gitti, yattı.

Ertesi sabah Walter Morel aşağıki katta Annie’nin sesini, sahanlığın karşı tarafından, Paul’un odasından da oğlunun öksürüğünü duyarak yüreğini pekiştirdi. Ölü odasının kapısını açtı ve perdeleri inik, loş odaya girdi.

Yarı karanlıkta yataktaki beyaz şekli şöyle bir gördü, ama karısına yakından bakmaya cesaret edemedi. Korkudan akli başından gitmiş, şaşkına dönmüş bir halde arkasına döndüğü gibi dışarı çıktı. Karısına bir daha bakmadı. Zaten yüzüne bakmaya cesaret edemediği için karısını aylardan beri görmemiş sayılırdı. Bilse ki yatakta yatan şimdi onun o eski genç, güzel karısıydı!

Kahvaltıdan sonra Annie babasına sert sert, “Anne-mi gördün mü bari?” diye sordu.

“Gördüm.”

“Ne güzel, değil mi?”

“Evet.”

Walter biraz sonra çıkıp gitti. Ölümün gerçeğiyle yüzleşmemek için köşelere bucaklara siner, kenarlardan sürünerek geçer gibi bir hali vardı.

Paul da kapı kapı dolaşarak ölümün gerekli işlemlerini tamamlıyordu.

Nottingham'da Clara ile buluşup bir pastanede çay içtiler, neşeyle çene çaldılar. Clara Paul'un, annesinin ölümünü metanetle karşıladığını görerek son derece rahatlamıştı.

Sonradan akrabalar cenaze töreni için gelmeye başlayınca, ölenin çocukları ister istemez kendi içlerinden çıkarak gene insan içine karıştılar. Annelerini müthiş bir sağanak ve fırtına arasında toprağa verdiler. Islak balçıklı toprak ısıldıyordu, beyaz çiçekler sıırıslı olmuştular. Annie Paul'un koluna sımsıkı yapışarak önüne doğru eğildi. Ta aşağıdan William'ın tabutunun kapkara bir köşesini gördü. Meşe ağacından yapılma yeni tabut yavaş yavaş çukura indi.

Anneleri artık yok olmuştu. Yağmur mezarın üzerine bardaktan boşanırcasına yağmakta devam ediyordu. Siyahlar giyinmiş kabile, parlayan, ıslak şemsiyeleriyle birlikte oradan uzaklaştılar. İliklere işleyen soğuk yağmurun altında kabristan şimdi ıpıssızdı.

Eve dönünce Paul kendini ziyaretçilere içki ikram etmeye verdi. Baba mutfakta karısının akrabalarıyla bir arada oturuyor, ağlayarak karısının ne iyi bir kadın olduğunu, kendisinin onu mutlu etmek için elinden geleni yapmış olduğunu tekrarlayıp duruyordu. Elinden gelen her şeyi yapmıştı, bütün hayatınca onu rahat ettirmek için elinden geleni esirgememişti, şimdi de vicdanı rahatı.

Beyaz mendiliyle gözlerini silip duruyordu. Vicdanım rahat, diye tekrar ediyordu durmadan. Ömrü boyunca karısını rahat ettirmek için elinden geleni yapmıştı.

Babasının bu hali Paul'u sinirlendirdi. Genç adam babasının yarın meyhanelerde, birahanelerde de bu numaraları yapacağına emindi. Gerçi karısının ölümü Walter'ı gerçekte ta derinden sarsmıştı, ama o bunu kabul etmek istemiyor, işi hissiyata vurarak kendi kendini temize çıkarmaya çalışıyordu.

Sonradan bazı bazı uykudan solgun, sinmiş bir halde kalkar, titrek sesle oğluna; "Rüyamda anneni gördüm," derdi.

Paul, "Öyle mi, baba?" diye gülümserdi. "Ben annemi rüyamda hep eski, iyi haliyle görüyorum. Sık sık rüyama giriyor, ama hep sanki bir şey olmamış gibi. Hep hastalığından önceki gibi sağlıklı ve güzel."

Ama babası dehşetten titreyerek ocak kenarına büzülüp otururdu.

Haftalar yarı sahi, yarı yalan gibi geçip gidiyordu. Gerçi Paul fazla bir keder duymuyordu, ama başka hiçbir şey de hissettiği yoktu. Sadece bir tür ferahlık, bir tür boşluk. Bir beyaz gece. Hiçbir yerde oyalanamayarak oradan oraya dolaşıyordu. Annesinin hastalığının iyice ağırlaştığı günlerden beri Clara ile aralarında hiçbir sevişme geçmemişti. Clara ona karşı uzak, yabancı duruyordu şimdi.

Bu arada Baxter Dawes yavaş yavaş iyileşmekteydi. Noel sıralarında hastahaneden çıkıp deniz kıyısında bir bakımevine girmişti. Paul da dinlenmek üzere birkaç günlüğüne deniz kıyısına gidince Baxter'ın yanında kaldı. Noelden iki gün sonra akşamleyin iki erkek ocak başında oturup pipolarını içerlerken Paul ansızın sordu:

"Clara yarın bütün gün kalmaya buraya gelecek, biliyor musun?"

Baxter ona şöyle bir baktı. Paul'la Clara'nın arasında artık hemen hemen hiçbir şey kalmamış olduğundan haberi vardı.

“Biliyorum. Söylemiştin,” dedi.

Paul bardağının dibinde kalan viskiyi içti.

“Pansiyoncu kadına senin karının geleceğini söyledim,” dedi.

Baxter, “Öyle mi?” dedi.

Besbelli Clara'nın geleceği haberi onu ürkütmüştü. Ama sesini çıkarmadı. Kendini tamamen Paul'un ellerine bırakmış gibi bir hali vardı.

Biraz zorla ayağa kalkarak Paul'un kadehine doğru uzandı.

“Dur, doldurayım.”

Paul yerinden fırladı. “Sen yerinde otursana.”

Ama Dawes, biraz titreyen ellerle içkiyi tazelemeyi sürdürdü. “Yeter mi?”

Paul, “Sağol ama ayağa kalkmamalısın!” diye karşılık verdi.

“İyi geliyor, gene eski halime dönmüş gibi oluyorum.”

“Hemen hemen iyileştin, zaten.”

Dawes, “ Öyle, evet öyle,” dedi başını sallayarak.

“Len de seni Sheffield'da işe başlatabileceğini söylüyor.”

Dawes gene Paul'a baktı, gözlerinde genç adamın söyleyeceği her şeyi şimdiden kabul eden bir ifade vardı.

Paul, “Tuhaf bir duygu, yeniden başlamak,” dedi. “Bana öyle geliyor ki benim şu anki durumum seninkinden daha berbat.”

“Ne yönden yani?”

“Bilmiyorum. Bilmiyorum. Sanki karmakarışık bir çukurdaymışım gibime geliyor, karanlık, kasvetli bir yer, hem de hiçbir çıkış yolu yok.”

“Anladım, biliyorum. Ama göreceksin, sonunda her şey yoluna girecek.”

Dawes okşar gibi bir sesle konuşmuştu.

“Öyle herhalde,” dedi Paul.

Paul, “Kaç yaşındasın?” diye sordu.

Baxter, “Otuz dokuz,” dedi.

Gözlerinde hayata yenilmiş olduğunu bilen bir ifade vardı. Sanki birileri onun içindeki erkeği yeniden ayağa kaldırsın, onu canlandırsın diye yalvaran bu bakış Paul’u rahatsız ediyordu.

“Tam olgunluk çağındasın,” dedi. “Sende daha iş var.”

Baxter’ın gözleri birden parlayıverdi.

“Var ya, daha çok iş var bende.”

Paul güldü.

“İkimizde de henüz hayatın tadını çıkaracak kadar iş var.”

İki erkeğin bakışları birleşti. İkisi de birbirlerindeki tutkunun gerginliğini görüp tanıdılar ve içkilerine döndüler.

Baxter, “Ha şunu bileydin!” dedi, nefes nefese.

Bir sessizlik oldu.

Sonra Paul, “Bence sen hayatına bıraktığın yerden devam etsen iyi olur,” diye fikir yürüttü.

“Yani?”

“Yani evini yeni baştan kursan.”

Baxter başını öte yana çevirerek “hayır” der gibi salladı.

“Olacak iş değil.”

“Neden? İstemiyorsun da ondan mı?”

“Kim bilir.”

Bir ara konuşmadan pipolarını tüttürdüler.

Sonra Paul, “Yani Clara’yı istemiyor musun artık?” diye sordu.

Baxter duvardaki resme bakıyordu.

“Bilemiyorum,” dedi.

“Ama o seni istiyor, bana kalırsa.”

Baxter dalgın, alaycı yumuşak bir sesle, “Öyle mi?” diye mırıldandı.

“Evet. Bana hiçbir zaman bağlanamadı. Çünkü aklının bir köşesinde hep sen vardın. O yüzden ki senden hiçbir zaman boşanmadı.”

Baxter hâlâ alaycı bir ifadeyle, duvardaki resme bakıyordu.

Paul, “Benim hayatımdaki kadınların hepsi böyle,” dedi. “Beni sözüm ona seviyorlar, ama tam manasıyla bağlanmaktan ödleri kopuyor. Clara daima senin karın olarak kaldı. Daima sana ait olduğunu ben seziyordum.”

Bu sözler Baxter’ın erkeklik gururunu okşamıştı. Dişlerini göstererek gülümsedi.

“Belki de aptallık ettim,” diye söylendi.

Paul, “Hem de çok büyük aptallık ettin,” dedi.

Baxter, “O zaman sen büsbütün aptallık etmiş sayılırsın,” dedi.

Gözlerinde biraz haince, gururlu, galip bir ifade vardı.

Paul, “Belki de,” dedi. “Her neyse. Ben yarın gidiyorum.”

Dawes, “Ya,” dedi.

Başkaca konuşmadılar. Birbirlerinin canını alma içgüdüğü geri gelmişti. Birbirlerini neredeyse görmezlikten geleceklerdi!

Aynı yatak odasını paylaşıyorlardı. Yatağa çekildikleri sırada Dawes düşünceli, dalgındı. Gömleğiyle yatağın kenarına oturup bacaklarına bakmaya başladı.

Paul Morel, “Üşümüyor musun?” diye sordu.

Diğeri, “Bacaklarıma bakıyordum da,” dedi.

“Nesi varmış bacaklarının, pekala iyi görünüyorlar,” dedi Paul kendi yatağından.

“İyi görünüyorlar ya, hâlâ biraz su tutuyorlar.”

“Ne olmuş öyleyse?”

“Gel de bak.”

Paul biraz isteksizlikle yataktan kalktı, öbür erkeğin ısıltılı, koyu sarı tüylerle kaplı olan, biçimli bacaklarına baktı.

Dawes dizinden aşağısını işaret ederek, “Şuraya baksana, şu derinin altındaki suya,” dedi.

“Nerede?”

Baxter bacağına parmak uçlarıyla bastırdı. Bastırdığı yerler hafiften çukurlaşp sonra yavaş yavaş eski halini alıyordu.

Paul, “Hiç bir şey değil,” dedi.

“Sen de dene.”

Paul parmak uçlarını bastırdı. Gene küçük çukurlar oluştu.

“Hm,” dedi Paul.

“Berbat değil mi?”

“Neden? Önemli bir şey değil ki.”

“Bacakları su toplayan adamın erkekliği kaç para eder?”

Paul, “Bence hiç fark etmez. Benim de ciğerlerim zayıf,” diyerek yatağına döndü.

Baxter, “Herhalde geri kalan yanımda bir arıza yoktur,” diyerek ışığı söndürdü.

Ertesi sabah hava yağmurluydu. Paul çantasını topladı. Deniz kurşuni, çırpıntılı, iç karartıcıydı. Paul'a, kendisini yaşamdan adım adım ayırıp soyutlamaktaymış gibi geldi ve bunu yapmak ona haince bir zevk verdi.

İki erkek istasyona gittiler. Clara trenden indi. Buz gibi bir vakar içinde dimdik yürüyordu. Uzun bir palto giymiş, başına tüvit bir şapka takmıştı. Erkeklerin ikisi de, serinkanlı vakarı yüzünden ona diş biletiler. Paul onunla istasyon girişinde tokalaştı. Baxter kitapçının rafına yaslanmış onları gözlüyordu. Siyah paltosunu ta çenesine kadar düğmelemiştir. Benzi soluktu ve sessiz duruşunda neredeyse bir soyluluk vardı. Hafifçe topallayarak ilerledi.

Clara, "Bu kadar solgun olmaman gerekirdi," dedi.
"İyiyim artık."

Sonra üçü de ne yapacaklarını, ne diyeceklerini bilemeyerek duraladılar.

En sonunda Paul, "Pansiyona mı gidelim, yoksa başka bir yere mi?" diye sordu.

Baxter, "Eve gidelim daha iyi," dedi.

Yürümeye başladılar. Baxter Paul'la Clara'nın ortasındaydı. Nezaket icabı bir şeyler konuşarak pansiyona vardılar.

Clara paltosunu, şapkasını çıkarıp kanepeye bıraktı. Biraz içerlemiş bir hali vardı. Saçlarını eliyle düzelterek soğuk, uzak bir tavırla oturdu. Paul pansiyon sahibesini görme bahanesiyle dışarıya çıktı, aşağı kata indi.

Baxter karısına, "Korkarım üşüyeceksin. Şöyle ateşe daha yakın gel," dedi.

Kadın, "Yok, burası sıcak, eksik olma," diye karşılık verdi.

Pencereden dışarıya, denize, yağmura baktı.

“Sen ne zaman dönüyorsun?” diye sordu.

“Odaların ücreti yarına kadar ödenmiş. Paul benim bu geceyi de burada geçirmemi istiyor. Kendisi bu akşam dönecek.”

“Sheffield’a mı gideceksin buradan?”

“Evet.”

“İşe başlayacak kadar gücün yerinde mi?”

“Yerinde.”

“İş buldun mu?”

“Buldum. Pazartesi başlıyorum.”

“Bence biraz daha dinlensen iyi olur.”

“Neden?”

Kadın karşılık vereceği yerde gene pencereden dışarı baktı.

“Sheffield’da ev de tuttun mu?”

“Tuttum.”

Clara gene pencereden dışarı baktı. Camlar öylesine ıslaktı ki dışarı görünmez olmuştu.

“Kendine iyi bakabilecek misin bari?” diye sordu.

Baxter, “Herhalde, ister istemez,” dedi.

Paul, geldiğinde onları sessizlik içinde buldu.

Daha kapıdan girerken “Dört yirmi treniyle gidiyorum,” dedi.

Yanıtlayan olmadı.

Paul Clara’ya, “Pabuçlarını çıkarmak istersen benim bir çift terliğim var, onları giyebilirsin,” dedi.

Clara, “Teşekkür ederim, pabuçlarım ıslak değil,” diye karşılık verdi.

Paul terliklerini Clara’nın ayaklarının dibine koydu, kadın onlara dokunmadı bile.

Paul oturdu. Erkeklerin ikisinin de umarsız bir duruşu vardı, gözlerinde avcıdan kaçarmış gibi bir bakış.

Ancak Baxter Dawes'in üzerine şimdi sessiz bir vakar gelmişti, bir kendini bırakış; oysa Paul Morel duygularını âdeta burğu gibi burup sivriltir gibiydi. Clara onu hiç bu denli entipüften ve değersiz görmediğini düşündü. Genç adam kendini mümkün olan en küçük ölçeğin içine sığdırmaya çalışıyordu sanki. Oturduğu yerden planlar kurup konuşurken de üzerinde yapay bir hava var gibiydi; bir uyumsuzluk. Clara belli etmeden gözlerken onda hiçbir tutarlılık, bir sebat olmadığını görüyordu. Paul kendince iyi olabilirdi, içinden geldiği zamanlarda Clara'ya tas tas saf yaşam suyu verebilmişti. Ama şimdi entipüften ve önemsiz görünüyordu. Güvenilir, kararlı hiçbir yönü yoktu. Kocasıysa ondan daha çok erkeksi vakara sahipti. En azından esen her rüzgârla dönmüyordu o. Paul Morel'de bir gelgeçlik vardı, değişken, oynak, yalancı bir şey. Hiçbir kadın için, üstünde sağlam durulacak bir zemin yaratamayacaktı. Clara onun şu kendini silme, ufaltma çabasını küçümsemekten kendini alamıyordu. Kocası Baxter hiç değilse erkeksiydi; yenildiği zaman yenilgiye boyun eğmesini biliyordu. Oysa bu ötekisi, yenildiğini dünyada kabul etmeyecek, bir taraftan öbürüne döne döne, oradan oraya kaya kaya gerçekten küçülüp gidecekti. Clara şimdiden çok küçük görüyordu onu. Gene de gözleri Baxter Dawes'ten çok onun üzerindeydi, üçünün de yazgısı onun elindeymiş gibi. Clara bu yüzden de nefret ediyordu ondan.

Artık erkekleri, onların ne yapabileceklerini veya ne yapmayı seçeceklerini daha iyi anlamaya başlamış gibiydi. Onlardan şimdi daha az korkuyor, kendine daha çok güveniyordu. Erkeklerin, önceleri sandığı gibi küçük birer bencil olmadıklarını bilmek rahatlatıcıydı. Çok

şey öğrenmişti ve daha fazlasını öğrenmeye de belki pek gönüllü değildi. Hayatı doyasıya yaşamıştı. Bundan fazlasını kaldıracabileceğinden emin değildi. Kısacası, Paul'un gidişine üzülmeyecekti.

Akşam yemeğinden sonra ateşin önünde şarap içerek fındık fıstık yediler. Aralarında tek bir ciddi laf konuşulmamıştı. Gene de Clara, Paul Morel'in ona kocasına dönme seçeneği bırakarak aradan çekilmekte olduğunu ayırdındaydı. Öfkelen diriyordu bu onu. Paul Morel adi bir adamdı, doğrusu, ondan istediğini almış, şimdi geri veriyordu. Genç kadın o anda kendisinin de almak istediğini almış olduğunu ve gönlünün en gizli yerinde, geri verilmeyi arzu ettiğini unutuyordu.

Paul kendini paçavra gibi ve yapayalnız hissetmekteydi. Yaşamını ayakta tutan, gerçekten de annesi olmuştu. Paul annesini sevmişti. İkisi, ana-oğul, dünyaya birlikte karşı koymuşlardı aslında. Şimdi annesi yoktu artık ve genç adam yaşamındaki boşluğu bir an bile unutamıyordu. Canı yavaş yavaş bu boşluktan ölüme doğru akmaktaydı sanki. Birileri çıkıp kendiliklerinden ona el versin istiyordu. Sevdiğinin peşinden ölüme doğru kaymaktan korktuğu için yaşamındaki ufak tefek şeyleri umursamayıp elden bırakmaya başlamıştı. Clara onun tutunmasına izin vermeyecekti, Paul bunu biliyordu. Clara onu istiyordu ama anlamak isteyecek kadar değil. Dıştaki, üstteki erkeği istiyordu o, gerçek olanı; içerideki, alttaki dertli adamı değil. Bu zahmetlere katlanamazdı. Paul'un da bu zahmetleri ona verecek yüreği yoktu zaten. Clara onunla baş edemiyecekti. Bunu bilmek Paul'u utandırdı. Bu yüzden, böylesine bir karmaşa içinde olmaktan, yaşama sağlamca tutunamamaktan, kimsenin ona sahip çıkmayışından, kendini elle tutul-

maz bir gölge gibi hissetmekten, bu elle tutulur som dünyada hiçbir önem taşımamaktan gizlice utanç duyduğu için kendini sildikçe siliyordu. Ölmeye istekli değildi, pes etmeyecekti. Beri yandan ölümden korkmuyordu da. Kimse yardım etmezse yoluna tek başına gidecekti.

Baxter Dawes ise yaşamın en son sınırlarını zorlamış olduğu için, korkuyordu. Ölümün eşiğine kadar gidebilirdi artık, en uçta uzanıp yatarak içeriye bakabilirdi. Sonra da boyunun ölçüsünü almış, korkudan titreyerek sürüne sürüne döner, dilenciler gibi, ne verilirse alırdı. Bunda asalete çok benzeyen bir şey vardı. Clara'nın görüşüne göre kocası yenilgiye uğramış olduğunu kabul ediyor ve hangi koşulla olursa olsun geri alınmak istiyordu. Clara'ya da bunu yapabilirmiş gibi geliyordu.

Saat üçü bulmuştu.

Paul Clara'ya dönerek gene, "Ben dört yirmi treniyle gidiyorum," dedi. "Sen de onunla mı dönüyorsun yoksa daha mı sonra?"

Clara, "Bilmiyorum," diye yanıtladı.

Baxter, "Ben saat yediyi çeyrek geçe, Nottingham'da babamla buluşacağım," dedi.

Clara, Paul'a, "Öyleyse ben daha sonra dönerim," dedi.

Baxter birden, ipi çekilmiş bir kukla gibi irkildi. Denize doğru bakıyor ama hiçbir şey görmüyordu.

Paul, "Köşede birkaç kitap var," dedi. "Ben okudum, size kalsın."

Saat dört sularında da veda etti.

Tokalaşırken, "İkinizi de gene göreceğim, elbet," dedi.

Baxter, "Herhalde," diye karşılık verdi. "Belki birgün... sana ödeyebilirim... şu paraları yani..."

Paul, “Hiç merak etme, almaya gelirim,” diye güldü. “Nasılsa çok geçmez, sıfırı tüketirim.”

Clara’ya, “Hoşça kal,” dedi.

Clara da, “Güle güle,” dedi, sonra son bir kez ona baktı.

Paul gidince karı koca gene oturdular.

Baxter, “Hiç de yolculuk edilecek hava değil,” dedi. “Berbat.”

“Öyle.”

Hava kararınca kadar havadan sudan konuştular. Pansiyoncu kadın akşam çayını getirdi. Baxter karısıyla bir arada yaşıyormuş, kendi evindeymiş gibi hiç davet beklemeden sandalyesini çekip masaya yanaştı. Sonra ses çıkarmadan, karısı ona çayını versin diye bekledi. Clara da onun çayını kendi evlerindeymiş gibi, alışık olduğu şekilde, ona hiçbir şey sormaksızın hazırlayıp verdi.

Çaydan sonra, saat altı sularında, Baxter yerinden kalkıp pencere başına gitti. Dışarısı zifiri karanlıktı. Deniz kükreyip duruyordu.

“Yağmur hâlâ yağıyor,” dedi.

“Öyle mi?”

Baxter duralayarak, çekingen bir tavırla, “Bu gece dönme, olmaz mı?” diye sordu.

Clara cevap vermedi.

Baxter bekledi. Sonra, “Bu yağmurda dışarı çıkılmaz,” dedi.

Kadın, “Benim kalmamı sen, kendin, istiyor musun sahiden?” diye sordu.

Baxter’ın perdeyi tutan eli titremekteydi.

“Evet,” dedi.

Ama hâlâ arkası karısına dönük duruyordu.

Clara ayağa kalktı, ağır ağır ona doğru ilerledi. Baxter perdeyi elinden bırakarak çekingen bir tavırla dön-

dü. Clara ellerini arkasına kilitlemiş, derin, muammalı bir bakışla kocasını süzüyordu.

“Beni istiyor musun, Baxter?” diye sordu.

Erkek boğuklaşan bir sesle yanıtladı:

“Sen bana geri dönmek istiyor musun?”

Clara hafifçe inleyerek kollarını kaldırıp kocasının boynuna doladı, onu kendine doğru çekti. Baxter ona sımsıkı sarılarak başını onun omzuna gömdü.

Clara, kendinden geçercesine, “Al beni gene, al beni, al beni!” diye fısıldıyor, parmaklarını ne yaptığını pek bilmezmiş gibi, kocasının ince, yumuşak saçları arasında gezdiriyordu.

Baxter onu kollarında daha da sıkı.

“Beni istiyorsun gene, değil mi?” diye kırık sesle mırıldandı.

XV YERSİZ YURTSUZ

Clara kocasıyla Sheffield’a gitmişti; Paul onu hemen hemen hiç görmüyordu artık. Walter Morel tüm olan bitenlere seyirci kalmış gibi olsa da şimdi geride kalan çamur deryasında çırpınıyordu. Babayla oğul arasında hiçbir gerçek bağ kalmamıştı sanki. İkisi de öbürünün muhtaç durumda kalmasına izin vermemeleri gerektiğini düşünüyordu, hepsi bu. Aile ocağını tuttürecek kimse kalmadığına ve ikisi de evin bomboşluğuna dayanamadıkları için, Paul kendine Nottingham’da bir yer tuttu, Walter Morel de Bestwood’da, tanıdık, iyi bir ailenin yanına girdi.

Paul Morel için her şey paramparça olmuş gibiydi. Resim yapamıyordu artık. Annesinin öldüğü gün bitirdiği ve hoşnut kaldığı resim, son yapıtı olmuştu. İş ye-

rinde Clara da yoktu. Eve döndüğünde resim fırçalarını eline alamıyordu artık. Hiçlik içindeydi.

Böylece o da her zaman kentte oraya buraya gidiyor, erkek arkadaşlarıyla vakit geçiriyordu. Gerçekte yoruyordu bu onu. Garson kızlarla, karşısına çıkan hemen her kadınla sohbet ediyordu ama gözlerinde hep o karanlık, gergin bakış vardı, bir şeyler aramaktaymış gibi.

Her şey öylesine değişik, asılsız geliyordu ki! İnsanların sokaklarda dolaşmasında, binaların gündüz ışığındaki yığıntısında bir anlam bulamıyordu. Bu şeylerin uzamı boş bırakacakları yerde doldurmaları için hiçbir neden yoktu. Arkadaşları onunla konuşuyorlardı; Paul bu sesleri duyuyor, yanıtlıyordu. Gene de bu konuşma seslerinin çıkmasının neden gerekli olduğunu anlayamıyordu.

En kendinde olduğu zamanlar yalnız olduğu ya da fabrikada, makine gibi düşünmeden, sıkı çalıştığı zamanlardı. Böyle çalıştığında neredeyse bilincinden sıyrarak tam bir unutkanlık yaşıyordu. Gel gelelim bu da sona ermek zorundaydı. İçini öyle acıtıyordu ki, her şeyin gerçekliğini yitirmiş olması! İlk kar taneleri düşmeye başlamıştı. Genç adam o minicik damla-incileri gördü. Bir zamanlar büyük bir keyif verirdi bu ona. Ama şimdi bir anlam taşımıyorlardı. Şimdi buradaydılar ama biraz sonra burada olmayacaklardı; şimdi bulundukları yerde boşluk olacaktı yalnızca... Akşamları sokaklar boyunca yüksek, parlak ışıklı tramvaylar geçiyordu. Ne kadar boşuna zahmetti, böyle aşağı yukarı geçip durmaları! “Ta Trent Bridges’e kadar inmeye üşenmiyor musunuz?” diye soruyordu Paul onlara.

Olmasalar da olur diye düşünüyordu. En gerçek şey, gecelerin kalın karanlığıydı. Bütün, anlaşılır ve din-

lendirici geliyordu bu ona. Kendini bu karanlığa teslim edebilirdi.

Birden ayaklarının dibinden bir kâğıt parçası havalandı ve kaldırım boyunca uçup gitti. Genç adam, tepeden tırnağa acıyla tutuşup ürpererek olduğu yerde dondu; yumrukları sıkılıydı. Gene hasta odasını görür gibi olmuştu, annesini, annesinin gözlerini. Bilincinde olmadan onunla birlikteymiş, onun yanındaymış demek. Kâğıt parçasının sıçrayıp gitmesi ona annesinin gitmiş olduğunu anımsatmıştı. Ama kendisi onunla beraberdi ya daha bir an önce! Gene onun yanına dönebilmek için her şeyin olduğu gibi kalmasını istedi.

Günler geçiyordu, haftalar... Ne var ki her şey birbirine kaynamış, karman çorman bir kitleye dönüşmüş gibiydi. Genç adam bir günü diğerinden, bir haftayı öbüründen ayıramaz olmuştu; hatta bir yeri bir başka yerden... Hiçbir şey belirgin ve özgün değildi ki! Çok zaman koca bir saat boyunca kendinden geçtiği oluyor, ne yaptığını anımsayamıyordu.

Bir akşam pansiyona geç bir saatte dönmüştü. Ocaktaki ateş körelmiş, herkes yatmıştı. Paul ocağa biraz daha kömür attı, sofraya baktı ve yemek yemek istemediğine karar verdi. Koltuğuna oturdu. Ortalık tamamen sessizdi. Bir süre sonra ortaya, çekine çekine iki küçük fındık faresi çıktı ve düşmüş yiyecek kırıntılarını yemeye giriştiler. Paul onları, çok uzaklarındaymış gibi izliyordu. Kilise saati ikiyi çaldı. Ta uzaktan demiryolunun rayları üzerindeki vagonların tangirtüsü geldi. Hayır, bütün bu şeyler değildi uzakta olan. Onlar her zamanki yerlerindeydiler. Peki ya o, kendisi neredeydi?

Zaman geçiyordu. İki fındık faresi çılgın bir gözü karalıklarla koşarak Paul'un terliklerinin üzerinden atlayıp geçti. Genç adam zerrece kıpırdamamıştı. Kıpırdamak

istemiyordu. Böylesi daha kolaydı. Herhangi bir şey de düşünüyorduk değil.

Derken, onun dışında, kendiliğinden işlemeye başlayan başka bir bilinç, birden keskin bir takım sorular sormaya başladı.

“Ne yapıyorum ben?”

Ve Paul’un yarı sarhoş dalgınlığının içinden sorunun yanıtı çıkageldi:

“Kendimi mahvediyorum.”

Donuk, gene de canlı bir duygu ona bunun yanlış olduğunu söyledi. Derken, biraz sonra gene deminki gibi, kendi dışından bir soru geldi:

“Neden yanlış?”

Buna verilecek yanıt yoktu, ama genç adamın kendi bağrının içinden, kendi yıkımına karşı duran sımsıcak bir inat duygusu parladı.

Sokaktan geçen ağır bir arabanın tangirtisi geldi. Paul yerinden kıpırdamadı. Sessiz odada yalnızca fareciklerin tıkırtısı duyuluyordu.

Sonra, gene kendiliğinden ama bu kez daha açık olarak, Paul’un içindeki konuşma yeniden başladı.

“Annem öldü. Öyleyse ne içindi bütün o çektikleri, o çabalamaları?” Bu, onu annesinin peşinden gitmeye iten umarsızlığının sesiydi.

“Sen yaşıyorsun.”

“O yaşamıyor ya...”

“Yaşıyor, sende yaşıyor.”

Paul’un üzerine birden, bu yükün yorgunluğu çöktü. İçindeki irade, “Onun hatırı için yaşamaya devam etmelisin,” dedi.

Ama bir yanı da kıpırdamayı reddederek somurtuyordu.

“Onun yaşamını sürdürüp ileri götürmelisin, onun yapmış olduklarını sürdürmelisin.”

Gel gelelim Paul bunu istemiyordu; yenilgiye boyun eğmek istiyordu.

İradesi, “Resim yapmana devam edebilirsin,” dedi. “Veya dünyaya çocuklar getirebilirsin. İki şık da annenin gayretlerini devam ettirir.”

“Resim yapmak yaşamak değildir ki.”

“Yaşa öyleyse.”

“Kimle evleneyim peki?”

“Bulabildiğin en iyi eşle.”

“Miriam mı yani?”

Ama genç adamın bu çözüme güveni yoktu.

Birden ayağa kalktı, yatmaya gitti. Ama kapıyı kapadığı zaman yumruklarını sıkarak odanın ortasında durdu.

“Anneciğim benim, bir tanem...” diye söze başladı, yüreğinin olanca ateşiyle. Sonra sustu. Hayır, gerisini söylemeyecekti. Ölmek, her şeyi bitirmek istediğini itiraf etmeyecekti. Yaşamın onu yenik düşürdüğünü kabul etmeyecekti, ölüme yenik düşmüş olduğunu da...

Hemen yattı ve kendini hemencecik uykunun kucığına bırakarak dalıp gitti...

Böylece haftalar geçti; her zaman yalnız, ruhu gelgitler içinde, şimdi ölümden yana, sonra yaşamdan yana... Çektiği gerçek azap şuydu ki gidecek hiçbir yeri yoktu, yapacak hiçbir işi, söyleyecek hiçbir sözü yoktu ve kendisi de bir hiçti. Kimi zaman deliler gibi sokaklar boyunca koşuyordu; kimi zaman sahiden deliriyordu. Bir şeyler içmek için uğradığı meyhanenin önünde duruyordu bir an. Her şey o anda ondan uzaklaşıyordu. Garson kızın yüzünü görüyordu, çene çalan müşterileri,

kendi içki bardağını, maun tezgâh üzerinde, uzaktan uzağa. Onlarla kendi arasında duran bir şey vardı. Ulaşamıyordu onlara. Onları istediğinden değil; istemiyordu. İçkisini de istemiyordu. Birden arkasını dönerek dışarı çıkıyordu. Eşikte durup aydınlatılmış sokağa bakıyordu. Kendisi o sokakta değildi, o sokağa ait de değildi. Bir şey onu ayrı tutuyordu. O sokak lambasının altında tüm olup bitenler ondan ayrı, ona kapalıydı. Paul onlara ulaşamıyordu. Yanlarına varsa bile o lamba direklerine dokunamayacaktı sanki. Nereye gidebilirdi? Gidilecek hiçbir yer yoktu, ne arkasındaki meyhanede ne de önündeki herhangi bir hedefte. Tıkanıyordu. Hiçbir yer yoktu onun için. İçindeki gerginliğin baskısı büyüyor, büyüyordu. Patlayacak gibiydi.

“Yapma,” dedi kendi kendine ve iki yanına bakmadan gene içeri girip içkisini içti. İçki bazen iyi geliyor, bazen de durumunu daha kötü yapıyordu. O zaman sokakta bir koşu koparıyordu. Her an huzursuz, oradan oraya, şuraya buraya dolaşıp duruyordu. Sonra çalışmaya karar veriyordu. Gel gelelim beş altı çizgi çizince elindeki kalemde şiddetle nefret edip tiksindiğinden, kalkıp sokağa çıkıyor, iskambil veya bilardo oynayabileceği bir kulübe koşuyordu. Bira fıçısının kolu kadar bile önemsemediği bir garson kızla fingirdeşebileceği bir yere.

Çok zayıflamış, çene kemikleri çıkıklaşmıştı. Aynada kendi gözleriyle karşılaşmaya yüreği yoktu; kendi kendine hiç bakmıyordu. Kendinden uzaklaşmak istiyordu ama tutunabileceği herhangi bir şey yoktu ki! Umarsızlık içinde Miriam’ı düşündü. Acaba... belki?...

Derken bir pazar akşamı kilisedeyken, ikinci ilahi için ayağa kalktıkları sırada onu gördü. Önünde bir yerdeydi. İlahiyi okurken ışık dudaklarına vuruyordu. Görünüşüne bakılırsa onun hiç değilse umudu vardı; bu

dünyada değilse bile ahrette. Avuntusunu ve yaşantısını öte dünyaya odaklamış gibiydi. Paul, içinde güçlü, sım-sıcak bir duygu kabarak umudunu ona bağıladı. Vaa-zın sona ermesi için, gidip onunla konuşmak için sabırsızlanmaya başladı.

Kalabalık, genç kızı Paul'un önünden kaparak dışarı taşıdı. Paul elini uzatsa ona dokunabilecekti; oysa genç kızın, onun orada olduğundan haberi bile yoktu. Paul onun siyah buklelerinin arasından görünen pürüzsüz esmer ensesine baktı. Evet, kendini Miriam'a teslim edecekti. Miriam ondan daha iyi, daha yüksek bir ruhtu. Paul ona güvenecek, ona yaslanacaktı.

Miriam, her zamanki gibi, iki yanına bakmadan, kalabalığa karışıp, dışarı çıkmıştı. Kalabalık içindeyken öyle kimsesiz, çaresiz dururdu ki! Paul ilerledi, onun koluna dokundu. Genç kadın şiddetle irkildi. İri kestane gözleri bir an korkuyla kısıldı; sonra, erkeği görünce, bu gözler şaşkınlıkla, merakla doluverdi. Şimdi Paul'un üzerine de bir çekingenlik gelmişti.

Miriam, "Senin burada... bilmiyordum..." diye kekeledi.

"Ben de," dedi Paul.

Başını öte yana çevirdi. Demin ansızın parlamış olan ümidi gene sönüvermişti.

"Ne yapıyorsun burada?" diye sordu Miriam'a.

"Teyzemin kızı Anne'in yanında kalıyorum."

"Öyle mi? Çok kalacak mısın?"

"Yok. Yarın dönüyorum."

"Şimdi hemen eve gitmen şart mı?"

Miriam ona baktı. Sonra başını eğerek şapkasının gölgesine sığındı.

"Yok," dedi. "Hayır, şart değil."

Paul yürümeye başladı. Miriam da onun arkasından gitti. Kalabalığın arasından sıyrılarak geçtiler.

Kilisenin orgu hâlâ yankılar uyandırarak çalıyordu. Işıklı kapılardan karaltılar çıkıyor, merdivenlerden aşağı insanlar iniyordu. Büyük, renkli pencereler gece içinde ıslıl ıslıl yanmaktaydı. Kilise semadan sarkıtılmış bir büyük fener gibiydi.

İki genç tramvaya bindi.

Paul, "Birlikte yemek yiyeceğiz, sonra ben seni evine götürürüm," dedi.

Miriam, "Peki," diye alçak, boğuk bir sesle yanıt verdi.

Tramvaydayken pek konuşmadılar.

İrmak kabarmış, kapkara akıyordu köprünün altından. Dört bir taraf kapkara geceydi. Sokakta evlerin önünden âdeta bir korku telaşıyla yürüdüler.

Paul'un pansiyonuna vardıkları zaman akşam sofrası kurulmuştu. Genç adam perdeleri indirdi. Masanın üzerinde bir vazo içinde Latin çiçekleri kırmızı anemonlar vardı. Miriam bunların üzerine doğru eğildi. Parmaklarının ucuyla çiçekleri okşayarak Paul'dan yana baktı, "Ne güzel şeyler, değil mi?" diye sordu.

Paul, "Evet," dedi. "Ne içersin, kahve mi?"

"Fena olmaz."

"Öyleyse bir dakika izin ver."

Paul mutfığa gitti.

Miriam mantosuyla şapkasını çıkararak çevresine bakındı. Çıplak, süssüz bir oda. Duvarda Miriam'ın, Clara'nın, Annie'nin fotoğrafları. Miriam resim sehпасına gidip baktı, ama anlamsız birkaç çizgiden başka bir şey yoktu. Paul hangi kitabı okuyor, diye baktı. Besbelli sıradan bir roman. Masanın üzerinde Annie'den, Arthur'dan,

Miriam'ın tanımadığı bir başka erkekten gelme mektuplar duruyordu.

Miriam Paul'un dokunmuş olduğu, kişisel yaşamına ait bütün bu şeyleri uzun uzun, dalgın dalgın elledi, gözden geçirdi. Ondan o kadar uzak kalmıştı ki onu yeniden keşfetmek, şimdi durduğu yeri, yaşamını öğrenmek istiyordu. Yalnız, bu pansiyon odasında işine yarayacak pek kişisel eşya yoktu. Miriam'ın içini bir hüzün bürüdü; bu oda öyle katı, rahatsızdı ki!

Paul kahveyi yapıp içeri girdiğinde Miriam onun eski bir resim defterini karıştırmaktaydı.

Paul, "Yeni bir şey yok," dedi. "Hep eski, sıradan şeyler."

Tepsiyi elinden bıraktı, gidip onun omzunun üzerinden baktı. Kız sayfaları ağır ağır çeviriyor, her resmi inceden inceye gözden geçiriyordu. Bir resme gelince duraladı, uzun uzun baktı.

Paul, "Hm... Ben bunu unutmuştum bile!" diye mırıldandı. "Ama hiç de kötü değil, değil mi?"

"Hiç kötü değil. Yalnız, tam anlayamadım."

Paul defteri kızın elinden alarak bütün resimleri yeniden gözden geçirdi. Sonra gene şaşkınlıkla, sevinçle, "Hiç de kötü şeyler yok bunun içinde!" diye söylendi.

Miriam ciddi ciddi, "Hiç kötü değil," dedi gene.

Paul resimlerine karşı Miriam'ın her zaman göstermiş olduğu candan ilgiyi yeniden duyumsadı. Yoksa onun şahsına karşı mıydı bu ilgi?

Sofraya oturdular.

Paul, "Ha, sahi, ben senin artık kendi hayatını kazanmakta olduğunu duydum," dedi. "Doğru mu?"

Kız o koygun başını önüne eğerek, "Evet," diye yanıtladı.

"Anlatsana."

“Hiç. Üç ay için Broughton’daki ziraat okuluna yazıldım. Sonradan beni öğretmen olarak alıkoyacaklar sanıyorum.”

“Mükemmel, tam senin istediğin şey! Eskiden beri bağımsız olmak ister dururdun.”

“Öyle.”

“Bana neden haber vermedin daha önce?”

“Ancak geçen hafta belli oldu.”

“Ben duyalı bir ay oluyor.”

“Evet, ama o zaman henüz kesin değildi.”

Paul, “Olsun. İnsan hiç olmazsa böyle bir niyeti olduğunu söyler,” diye serzenişte bulundu. Sonra, “Herhalde seviniyorsundur?” diye sordu.

“Hem de çok!”

“Evet. İyi bir şey olacak senin için.”

Gene de, Paul nedense biraz hayal kırıklığına uğramış gibiydi. Miriam ise gururlu, biraz da alınmış bir tavırla, “Evet, çok büyük bir şey,” dedi.

Paul acı acı güldü.

Miriam, “Şüpheli mi ediyorsun?” diye sordu.

“Yo, şüphesiz büyük bir şey bu senin için. Ama dünyada insanın kendi ekmeğini kazanması her şey demek değildir ki! Göreceksin.”

Miriam ağzındaki lokmayı zorla yutarak, “Doğru, herhalde her şey demek değildir,” diye mırıldandı.

“Çalışmak belki bir erkeğin bütün hayatını doldurabilir, ama kadın çalıştığı zaman varlığının ancak bir yanıyla çalışır. Öteki kısmı, varlığının asıl özü, örtülü kalır.”

“Oysa bir erkek işine bütün benliğini verebilir, öyle mi?”

“Hemen hemen.”

“Kadınsa benliğinin yalnızca önemsiz kısmını verebilir?”

“Öyle.”

Miriam ona baktı, gözleri öfkeyle kısıldı.

“Eğer dediğin gibiyse çok yazık doğrusu.”

“Bence öyle. Ama belki yanılıyorumdur.”

Yemekten sonra karşılıklı ocak başına oturdular. Miriam’ın sırtındaki şarap rengi elbise esmer tenine pek yaraşmıştı. Saçının bukleleri eskisi gibi yumuşak, perişan. Ama yüzü eskisine nispeten çok yaşlanmış, boynu incelmışti. Paul onu neredeyse Clara’dan bile yaşlı gördü. Miriam’ın bütün o eski çiçeksi tazeliği yok olmuş, üzerine sanki bir katılık gelmişti.

Kız bir ara dalgın durdu, sonra Paul’a baktı. “Sen nasılsın bakalım?” diye sordu.

“Fena değil.”

Miriam hâlâ ona bakıyordu. Sonra çok yavaş bir sesle, “Yalan,” diye mırıldandı.

Esmer, sinirli ellerini dizine kilitlemişti. Hâlâ bıçare, utangaç bir duruşu vardı bu ellerin. Paul, gözleri onun ellerine takılınca, elinde olmadan irkildi.

Miriam, “Clara’dan ayrıldın öyle mi?” diye sordu.

Paul, “Evet,” dedi.

Koltuğun arkasına yaslanmış oturuyordu. Vücudunun, kırılıp bırakılıvermiş, atılıp unutulmuş gibi bir hali vardı.

“Biliyor musun,” dedi Miriam. “Bence biz seninle evlensek iyi olacak.”

Genç adam aylardan beri ilk olarak ilgiyle gözlerini açtı, dikkat kesildi.

“Niçin?” diye sordu.

Miriam, “Bak, kendini nasıl harcıyorsun,” dedi. “Bu gidişle hastalanacaksın, belki de ölüp gideceksin de haberim bile olmayacak. O zaman ben seni hiç tanımamış, bilmemiş gibi olacağım.”

“Peki, ya evlenirsek?”

“O zaman hiç değilse ben seni heba olmaktan, şey gibi, Clara gibi kadınların pençesine düşmekten kurtarırım.”

Paul gülümseyerek, “Pençesine ha?” diye söylendi.

Miriam karşılık vermeksizin başını eğdi. Paul arkasına yaslanmış oturuyor, biraz önceki ümitsizliğin gene ruhunu kapladığını hissediyordu.

Ağır ağır, “Evlenmenin çok da işe yarayacağını hiç sanmıyorum,” dedi.

“Ben yalnızca senin iyliğini düşünüyorum.”

“Bunu biliyorum. Ama sen... sen beni öylesine seviyorsun ki cebine koymak istiyorsun. Ama ben senin cebinde havasızlıktan tıkanır, ölürüm.”

Miriam başını önüne eğdi, parmağını emmeye başladı. Paul onu gene gücendirmiş, kızdırmıştı.

“Peki, başka ne yapacaksın öyleyse?”

Genç adam, “Bilmem,” dedi. “Aynen böyle devam edip gideceğim herhalde. Belki yakında seyahate çıkarım.”

Sesindeki acı ümitsizliği kız duydu, ocağın önündeki halının üzerine, onun yanı başına diz çöktü. Bir yük altında ezilmiş de başını kaldırmaktan acizmiş gibi oturdu kaldı orada.

Erkeğin elleri koltuğunun kenarlarında cansız, kırmıldamaksızın duruyordu. Miriam’a öyle geldi ki Paul şimdi onun avucunun içindeydi. Şimdi kalkıp kollarını Paul’a dolasa, “Sen benimsin,” diyebilse, Paul kendini ona verecekti.

Ama Miriam, bunu demeyi göze alabilir miydi? Kendini ona kolaylıkla feda edebilir, kurban edebilirdi, ama onun üzerinde hak iddia etmeye kalkışabilir miydi? Erkeğin koltuğa uzanmış yatan narin vücudunun yakın-

lığını, yaşam dolu oluşunu kız şimdi şiddetle hissediyordu. Ama hayır. Kollarını bu vücuda sararak, “Bu vücut bana ait. Onu bana bırak!” demeyi göze alamazdı.

Böyle diyebilmeyi çok istiyordu, kadınlığının tüm içgüdüleri bunu istiyordu. Ama korkusu gene baskın çıktı. Ateşin başına büsbütün büzüldü, yalvaran, dua eden, acıklı gözlerle erkeğe baktı.

Paul yüreğinin merhametle ağzına geldiğini hissederek kızın ellerinden tutup kendine çekti, avutmaya çalıştı onu.

“Beni kabul eder misin, evlenir misin benimle?” diye sordu çok yavaş bir sesle.

Ah, neden hemencecik el koymuyordu bu kıza sanki? Kız bütün ruhuyla ona aitti. Öyleyse o, aslında kendinin olan bir şeyi neden almıyordu? Miriam ona ait olduğu halde onca benimsenmeyişinin zulmünü o kadar uzun zamandır çekmekteydi ki! Ama o işte şimdi kızı yeniden gerginliğe sokuyordu. Bu kadarına dayanamazdı artık. Başını biraz geriye doğru atarak Paul’un yüzünü iki elinin arasına aldı ve gözlerinin içine baktı. Evet, katı yürekli bir erkekti bu. Bambaşka bir şey istiyordu. Genç kız tüm aşkıyla seçimi ona bırakmaması için yalvardı genç adama. Bununla baş edecek gücü yoktu, onunla, hiçbir şeyle baş edemeyecekti. Bütün bunlar onu öylesine geri-yordu ki kırılıp kopacakmış gibi geliyordu.

“İstiyor musun benimle evlenmeyi?” diye sordu.

Paul azap içinde, “Çok değil,” diye yanıtladı.

Miriam yüzünü öte yana döndü. Sonra vakur bir edayla doğrularak erkeğin başını göğsüne bastırdı, usulca sallamaya başladı onu. Demek yazgısı ona sahip olmamaktı! Öyleyse onu avutabilirdi. Parmaklarını onun saçlarının arasına doladı. Onun payına, kendini kurban etmenin baldan tatlı acısı düşüyordu. Paul’un payınaysa

yeni bir yenilginin verdiği nefret ve sefillik. Dayanamıyordu buna, onu sallayıp pıspışlamakla birlikte yükünü hafifletemeyen bu sıcacık kucağa dayanamıyordu. Buna yaslanıp dinlenmeyi öylesine istiyordu ki bu istek ona işkence gibi geliyordu. Kendini geri çekti.

“Peki, ya evlenmeden hiçbir şey yapamaz mıyız?” diye sordu.

Çektiği acının etkisi dudaklarını dişlerinden sıyırmıştı. Genç kız küçük parmağını dudaklarının arasına aldı.

“Hayır,” dedi, çan vuruşu gibi tınlayan alçak bir sesle. “Hayır. Sanmıyorum.”

Demek aralarında her şey bitmişti artık. Paul’u sahiplenmek ve kendi kendisi olmanın sorumluluğundan kurtarmak Miriam’ın elinden gelmiyordu. Onun tek yapabildiği kendini Paul’a kurban etmekte, her Tanrının günü, seve seve kurban edebilirdi kendini. Ama bunu da Paul istemiyordu. Paul istiyordu ki Miriam onu sahiplensin ve kıvançlı bir yetkeyle, “Bu huzursuzluğa, ölüm takıntılarına son ver artık. Sen bana aitsin, can yoldaşım olarak!” desin. Ama Miriam’ın buna gücü yoktu. Yoksa onun istediği can yoldaşı değil de Paul’un kimliğine bürünmüş bir İsa mıydı?

Paul, onu terk etmekle yaşamını da gasp etmiş olduğunu hissediyordu. Beri yandan içindeki umarsız adamı boğmak pahasına onunla kalırsa kendi yaşamını reddetmiş olacaktı. Kendi yaşamını yadsıyarak ona can vermeye de hiç niyeti yoktu.

Miriam sessiz, hareketsiz oturuyordu. Paul bir sigara yaktı. Sigaranın dumanı hafifçe dalgalanarak yükseldi. Paul annesini düşünüyordu, Miriam’ı unutmuştu. Kız birden başını kaldırarak ona baktı ve içindeki acı duygular yüzeye doğru kabardı. Kendini ona kurban etmesi işe yaramıyordu demek. Paul oracıkta, arkasına yas-

lanmış oturuyor, Miriam'ı umursamıyordu bile. Miriam gene onun dinsel inançtan yoksun oluşunu, huzursuzluğunu, güvenilmezliğini düşündü. İnatçı çocuklar gibi kendi kendini mahvedecekti bu gidişle. Ne yapalım, buyursun etsin, öyleyse, diye geçirdi içinden.

Miriam, "Benim artık gitmem gerek," dedi usulcacık.

Kızın onu hor gördüğünü Paul sesinin tınısından anladı. O da usulca ayağa kalktı.

"Seni götürüyüm," dedi.

Miriam aynanın önünde durup şapkasını iğneledi. Fedakârlığının geri çevrilmiş olması öylesine zehir gibiydi ki içinde, sözlere sığmaz acılıkta bir duygu! Önündeki yaşam, tüm ışıklar sönmüşcesine ölü görünüyordu gözüne. Genç kız yüzünü çiçeklere doğru eğdi, bahar gibi tatlı kokan früzyalar, masanın üstünde caka satan kıpkırmızı anemonlar... Bu çiçekleri seçip alması tam ondan beklenecek bir şeydi işte.

Paul'un devinimlerinde şimdi bir kesinlik vardı, hızlı, sessiz, aman dinlemez. Miriam onunla baş edemeyeceğini biliyordu. Tutsa bile Paul onun elleri arasından bir sansar gibi kayıp kaçabilirdi. Gel gör ki o olmayınca kendi yaşamı da cansız, sürünüp gidecekti. Genç kız derin düşünceliymiş gibi bir tavırla çiçeklere dokundu.

Paul, "Al, götür," dedi.

Çiçekleri kavanozdan çıkardı, sularının akmasına bakmadan çarçabuk mutfığa gitti. Miriam onu bekledi, çiçekleri aldı, sonra beraberce dışarı çıktılar. Paul durmadan konuşuyordu, Miriam ise ölü gibiydi.

Paul'dan ayrılıyordu artık. Otobüsün üst katında oturlurlarken genç kız acısını nasıl avutacağını bilemeyecek onayaslandı. Paul buna hiçbir tepki vermedi.

Nereye gidecek şimdi, diye düşündü Miriam. Sonu nasıl olacak? Dayanamıyordu buna, Paul'un doldurması

gereken yerdeki boşluk duygusuna. Öyle budala, öyle değerbilmez, duygusal yönden öylesine savurgan, kendisiyle hiçbir zaman barışık olmayan... Şimdiden sonra nerelere gidecekti peki? Onu, Miriam'ı boşuna harcamış olduğu da umurunda mıydı sanki? Dinsel inancı yoktu ki; yalnızca o anki hevesini düşünüyordu, başkaca, daha derin bir kaygısı yoktu. Her neyse, Miriam da bekler, onun hayatta nelerle karşılaştığını gözlemlerdi. Genç adam eninde sonunda çabalamaktan vazgeçip gene ona dönecekti nasılsa.

Kuzenin kapısı önünde Paul Miriam'la tokalaştı, sonra onu bırakıp yürüdü. Ona arkasını döndüğünde, hayatla arasındaki son bağ da kopmuş gibi oldu. Tramvayda giderken kent iki yanında ışıklı bir duman gibi uzanıyordu. Ötede de kırsal, küçük yerleşim yerlerini belirten sönük ışık kümeleri... sonra deniz... gece... bitimsiz, sonsuz... Ve bunun içinde onun yeri yoktu! Nerede duruyor olursa olsun, tek başına duruyordu. Ucu bucağı olmayan uzam onun bağrından, onun ağzından fışkırıyordu ve işte oracıkta, arkasındaydı, her yerdeydi. Sokaklarda hızla gelip geçen insanlar onu saran bu boşluğa engel yaratmıyorlardı. Ayak ve konuşma sesleri duyulabilmekle birlikte hepsi de içlerinde aynı geceyi, aynı sessizliği taşıyan küçük gölgelerdi bunlar.

Paul tramvaydan indi. Kent dışında ölüm sessizliği, ölüm hareketsizliği egemendi. Ta yükseklerde küçük küçük yıldızlar pırıldıyordu; küçük yıldızlar ırmağın taşkın sularına yayılmıştı, yeryüzünde bir gökyüzü. Ölçümsüz gecenin sonsuzluğu ve dehşeti her yerdeydi; gün ışıyla kısa bir süre için canlanıp kıpırdanan, ama sonra gene geri gelen gece, en sonunda hiç bitmeyecek ve sessizliğiyle, yaşayan karanlığıyla her şeyi tutsak alacak olan gece... Zaman diye bir şey yoktu, uzam vardı

yalnızca. Kim diyebilirdi ki annesi yaşamıştı ve artık yaşamıyordu? Bir zamanlar bir yerdeyken şimdi başka yerdeydi, hepsi bu. Ve nerede olursa olsun oğlunun ruhu ondan ayrılamıyordu. Annesi sonsuz gecenin içine karışmıştı ama oğlu hâlâ onun yanındaydı. Beraberdiler. Beri yandan da buracıkta olan kendi bedeni vardı, parmaklığa dayanmış olan bu göğsü, tahta çubuğu tutan elleri. Yadsınamazlardı. Neredeydi kendisi şu anda? Ufacık bir et zerresi, buğday tarlasındaki tek bir pürçekten bile daha önemsiz. Dayanamıyordu buna. Sonsuz, kap-kara sessizlik ona dört bir yandan abanır, içindeki minicik kıvılcımı söndürmeye çalışır gibiydi. Gel gelelim o, hiçliğe yaklaşmış olduğu halde sönmeye razı olmayacaktı. Her şeyi içinde eriten gece ötelere, yıldızlarla güneşten öteye doğru uzanıyordu. Yıldızlarla güneş, bir avuç parlak zerre, korkudan çılgın gibi dönüp duruyorlar ve birbirlerine tutunuyorlardı. Onlar ve kendisi, bunca şey, küçücükten de küçük bunca zerre, çekirdeklerinde bir hiç olsa da kendileri hiç değildiler.

“Anneciğim!” diye çocuk gibi hıçkırdı genç adam. “Anneciğim!”

Onu ayakta tutan ve bunca şey arasında onu o yapan tek şey annesiydi. Ve annesi artık gitmiş, geceye karışmıştı. Paul onun gelip kendine dokunmasını istiyordu, yanı başında olmasını.

Gene de hayır, yenilmeyecekti. Kesin bir devinimle dönerek kentin altın renkli, yanar döner ışımasına doğru yürüdü. Yumrukları sıkılı, dudakları kısılmış. Hayır, o yöne sapmayacak, annesinin peşinden karanlığa dalmayacaktı. Hafif hafif hayatla uğuldayan, ışıklı kente doğru hızlı adımlarla yürüdü.

SON

d. h. lawrence

oğullar ve sevgililer

İngilizce Aslından Çeviren: Nihal Yegınobalı

Oğullar ve Sevgililer, 1930 yılında henüz 45 yaşındayken hayatını kaybeden ünlü İngiliz yazar D. H. Lawrence'ın en iyi romanı olarak kabul edilir. *Oğullar ve Sevgililer*, anne ile oğul arasındaki karmaşık ilişkileri derinlemesine bir bakışla ele alır.

Bir madenci köyünde kocası ve iki çocuğuyla birlikte yaşayan Gertrude Morel, üçüncü çocuğunu beklediği sırada kocasına olan sevgisinin, uzun evlilik yıllarının sonrasında iyice tükendiğini fark eder. Karı-kocanın aşkı, aralarındaki bu derin soğumayı atlatamaz. Koca, karısının sevgisizliği ile baş edebilmek için avuntuyu alkolde ararken kadın da aynı boşluğu doldurmak için kendini çocuklarına adar. Onlarla arasında özel ve giderek sağlıklılaşan bir ilişkinin gelişmesi kaçınılmazdır. Parlak bir kariyere başlayan ve yeni nişanlanan gözbebeği büyük oğlunu beklenmedik bir anda kaybedince, Gertrude hem bu acının, hem de aşta ve hayatta yaşadığı hayal kırıklıklarının etkisiyle bu kez tüm varlığını küçük oğluna yöneltir ve aşırı ilgisiyle onu bunaltır. Sanatsal eğilimleri olan yetenekli ve duyarlı oğul, hayatına giren diğer kadınlarla ve kişisel mutluluğuyla annesi arasında sıkışıp kalır... Ve ortaya modern İngiliz edebiyatının en parlak romanlarından biri çıkar.

1960 yılında filmi de çekilen ve yayınlandığı günden bugüne tazelikliğini hiç yitirmeyen *Oğullar ve Sevgililer*, ünlü yazar ve çevirmen Nihal Yegınobalı'nın Türkçesiyle...

imge.com.tr
internet kitabevi

ISBN 978-975-533-638-1

9 789755 336381

